

శ్రీ గురుమూర్తయే నమః

విన్నపము

ఉ. ఆర్యజనస్తవార్హ విమలాత్మ బుధేంద్ర కవీంద్రచంద్రమోఽ
వార్య కృపాకటాక్షుర పాత్రుఁడ నొటనె కాక శంకరా
చార్యజయప్రబంధ మొకచాయ రచించి త్వ దంఘ్రి పీఠికా
జర్య విఘ్నాషణంబుగ నొసంగ వలంతినొకో రఘూద్వహ!

చ. మతగురు పుణ్యకీర్తి పలుమాట సృరించుటఁజేసి ఘోర సం
సృతివెత భావిజన్మములనేనియు రూపఱు నంచుఁగా, క హం
కృతిః గృతి సెప్పఁబూనినటు తెంచఁగఁబోలె, దెఱుంగ నొక్కొ?ము
న్నతిరసయుక్తిఁ బల్వురు మహాకవు లిద్ది తెలుంగు సేయుటల్.

శా. వారే కాదు, కలంబు చేకొని కవిత్వం బంచు నిర్మించు నె
వ్వారున్ నా కతిపూజ్య లాగుదులు, సంబంధుల్ సఖుల్; గావునన్
వారిన్ బండితదిగ్గజంబులను సంప్రార్థింతు నాలోపముల్
కారుణ్యంబునఁ ద్రోచి, యెందును గుణగ్రాహిత్యమున్ జేకొనన్,

విజ్ఞానోకమునకు సమకపూర్వకమగు విన్నపము. “శ్రీశంకర
భగవత్పాదులు పరమశివావతార మట. అమ్మహనీయుని పుణ్య
యశము ‘గానమొసర్చుభాగ్యము సామాన్యుల కబ్బి దట’ యని
చిరకాలమునుండి వినుచు మహాత్ములు చేయఁదగు యత్నమునకుఁ
గడఁగితిని. “మూకం కరోతి షాచాల” మ్మనిన ట్లయ్యనఘుని కృప

నా యెడఁ బ్రసరింపఁ గృతాంధుడ నగుదు నను ధైర్యముతో నిరువడి
 మేండ్లక్రిందట శంకర విజయ విలాసము ననుసరించి రెం డాశ్వాసములు
 రచించితిని. సంసార క్షేపముల కంగ మైతిని. గురువుల కరుణకుఁ బాత్రఁ
 డను గాలేదేమో యనుకొని యూరకుంటిని. తరువాత నాసంకల్పము
 సఫల మగునట్లు ప్రేరణ మొనర్చిన వారు భాషాపోషణైక వ్రతులును,
 శంకర ప్రతిష్ఠాపనాది పుణ్యకార్య నిరతులును, మహోదారులునగు
 శ్రీమ దీదర వేంకటరావుపంతులు గారు. వారిసంకల్పబలముననో, కృతి
 పతి యగు శ్రీరామచంద్రుని కటాక్షవీక్షణముననో, నాయదృష్టముననో
 యిరువదేండ్లుగా నెఱవేఱని శంకరవిజయరచన మత్యల్పకాలమున నెఱ
 వేఱినది. హృదయభారము తొఱఁగినది.

చిద్విలాసకృత శంకరవిజయవిలాస మంతయుఁ జదివి తెనుఁగున
 రచింప యత్నించితి నని తెలిపియుంటిని. ఆచార్యునిండియు యత్నము
 మానలేదు. సాగ లేదు. సంస్కృతమున శంకరవిజయములు పదింటికే
 బై నున్న వని తెలిపి యత్నింపగా మాధవాచార్య కృతమును, నానంద
 గిరికృతమును నగు శంకరవిజయములు రెండు మాత్రమే మారకవి.
 అంతకు మున్ను చిద్విలాస గ్రంథానుసారము వ్రాసినపద్యములు పరి
 హరించి, మాధవ శంకరవిజయము ననుసరించి వ్రాయమొదలిడితిని.
 చిద్విలాసానందగిరుల గ్రంథములతో సంప్రదించుట కుపక్రమింప
 శంకరుని తలిదండ్రులు, నివాసము, సంస్కృతకృమము మున్నగు ప్రతి
 ఘట్టమునను విప్రతిపత్తులే కనఁబడఁగాఁ బెక్కురు పెద్దల నడిఁగితిని.
 (విద్యారణ్య) మాధవకృతమే ప్రమాణ మనినారు. అందును గొన్ని
 యనుపపత్తులు కనఁబడుచు వచ్చినవి. ఇతరగ్రంథముల రెండిటి
 యాధారమున నామాతావుల రచన నడుపవలసివచ్చినది. అనఁవాద
 మని మక్కికి మక్కిగాఁ జేయఁబడలేదు. కొన్నియెడలఁ జేయఁబడక
 పోను లేదు. ఆనంధగిరి శంకరవిజయము మాధవ, చిద్విలాసుల గ్రంథ

ముల కన్నివిధముల భిన్నముగా నుండుటచేతను జరిత్రకంటె నీతర
మతఖండన మాత్ర మాగ్రంథమున ముఖ్యముగాఁ గానవచ్చుటచేతను
దానినెచ్చట ననుసరింపలేదు. ఆంగ్లభాషయందుఁ గల కొన్ని శంకర
చరిత్రములఁ గాంచితిని. ఆగ్రంథకర్తలు తమ బుద్ధి వినియోగించి
శంకరుని గొప్పతనము పలువిధములగు హేత్తువాదములతో విమ
ర్శించి, దేశము, కాలము మున్నగు వివిధవిషయములను నిర్ణయించిరి.
తొలుత సంస్కృతమునందలి మూడు గ్రంథములు భేదించిన విషయ
ములు చూపి తరువాత నాంగ్లేయ విద్యావేత్తల యభిప్రాయములను
బొందుపఱచెను.

మాధవ శంకరవిజయమందుఁ గల కొన్నిగాథలు చిద్విలాసుని
గ్రంథమునఁ గానరావు. ఆనందగిరి గ్రంథమున మిక్కిలి కానఁబడవు.
చిద్విలాసుఁడును, నానందగిరియు శ్రీశంకరులకు సాక్షాచ్ఛిష్యు లని
గ్రంథములఁ గనఁబడుచున్నది. ఎవరికథ వారిదే. ఇందేది గ్రాహ్యము?
ఏది త్యాజ్యము? ఇటీవలివాఁడు విద్యారణ్యస్వామి. ఆయన వచన
మెట్లు ప్రమాణము? ప్రాచీన శంకరవిజయ మాధారముగాఁ దాను
రచించితి ననెను. కావునఁ గానఁబడని ప్రాచీనశంకర విజయమును
గూర్చి యేమియు ననఁజాలము గదా? అది యెవరు రచించిరో తెలి
యదు. అని యెంచియు, వీవియందు, భ్రామర్యాము మాధవ శంకర
విజయమున కే యాధునిక పండితలోకమున నుంట చే దానినే ఎక్కువగా
ననుసరించితిని. ఆగ్రంథము మాధవచార్య కృతము కా దని కొందఱు
విమర్శించి యున్నారు. ఆచర్చ నా కిచటఁ బ్రధానము కా దని దానిని
విడిచిపెట్టి గ్రంథరచనమున నన్నుఁ గలవరపెట్టిన యంశమును గప్పి
పుచ్చుట న్యాయముకాదని, నాకు దొరికిన యా మూడుగ్రంథము
లందలి విరోధముల నీక్రిందఁ జూపుచున్నాను.

మాధవాచార్యుని గ్రంథమున	చిద్విలాసుని గ్రంథమున	అనంతానందగిరి గ్రంథమున
1. శంకరుని తలిదండ్రులు అత్యాంబా శివ గురులు. 2. జన్మభూమి కాలఁజే. పూర్ణానందతీరము. 3. సంతతికై శివగురుడు వృషగిరిపైఠాడప మొనర్చెను. ద్విజవేషమున శివుడువచ్చి వరమీయ శంకరుడు పుట్టెను. 4. శంకరున కుపనయనముచేయ యత్నించుచు శివగురుడు మరణించెను. 5. కనకామలక కథ. 6. శంకరుడు మకరాకృష్టుడై సన్యసింప ఘోరము శంకరుని విడిచిపెట్టెను. 7. శర్మద పొంగగా శంకరుడు కమంధ లువుచే నాపొంగిననీరు త్రావించెను. 8. చోళదేశవాసి. సనందనుడు శంకరునకు శిష్యుడగును.	శంకరుని తలిదండ్రులు అత్యాంబా శివ గురులు. కాలఁజే. చూర్జీనదీతీరము. శివగురుడు సంతతికై వృషగిరిమీఠనే తపస్సుచేసెను. స్వప్నమున శివుడు తోచి వరమిచ్చెను. శంకరుడు పుట్టెను. శంకరున కుపనయనము చేసి వివాహ మునకు యత్నించుచు శివగురుడు మరణించెను. లేదు. బ్రహ్మచే శివుడగు నొక గంధర్వుడు మొసలియై శంకరుని బట్టికొన శంకరుడు సంన్యసించెను మొసలికొనవిమోచనమైనది లేదు. లేదు. అహోబలవాసి, లక్ష్మి విష్ణుశర్మలకు కొడుకు, మాధవాచార్యుడనువాడు శంకర శిష్యుడై సనందనుడనుపే రొందెను.	శంకరుని తల్లి విశ్వ. తండ్రి విశ్వజిత్తు. చిదంబరము. నది చెప్పబడలేదు. విశ్వజిత్తు తపస్సుకై అడవికిఁబోయెను. విశ్వ చిదంబరేశ్వరుని సేవించు చుండ నా దేవుడేయామెగర్భమునశంకరుడై పుట్టెను. చిదంబరేశ్వరుని యజమానునిగాఁజేసి జాతకర్మాదు లొనర్పినట్లే ఉపనయనము విష్ణులే చేసిరి. లేదు. లేదు. లేదు. లేదు.

9. ననందనుడు పద్మపాదుఁ డగును.

10. వ్యాసుడు తృయాద్యాయాది సూత్రముపై విపులమగు వాదము చేయును.

11. కుమారిలుని కథయం దోడినవారు యంత్రశిలలందుఁ జచ్చుట పందెముగా బొద్దులు చచ్చిరి.

12. శంకరుడు యోగవిద్యచే మండను వింటఁ జొచ్చునప్పటికి వ్యాసజైమినులను మండనుడు శ్రాద్ధమున కర్పించుచుండును.

13. హస్తామలకుడు బలినామాగ్రహరవాసి, పృథ్వికరుని కొడుకు.

14. గిరియను శంకరశిష్యుడు తోటకాచార్యుఁ డయ్యెను.

15. శంకరుడు వలదని జ్ఞాతులు చెప్పినను వినక తల్లి కత్తరిక్కియలు చేసెను.

16. తుదిని దేవతాపార్థికుడై కేదారమండుండి శంకరుడు వృషభారూఢుడై కైలాసమున కడుగును.

కలదు.

వ్యాసుఁ డాసూత్రముమీదనే శాస్త్రవాదముచేసినట్లే కాని యావాద మేమియోలేదు. వాదమున నోడిన సౌగతుల తలలను రాజుచే కుమారిలుడు నఱకించిన ట్లాతనిచే శంకరునకుఁ జెప్పఁబడెను.

పితృస్థానమున వ్యాసుని నెలకొల్పి యర్పించుచుండ విశ్వదేవస్థానమున నాకాశమునుండి దిగివచ్చి శంకరుడు గూర్పుండెను.

ప్రయాగవాసి, దివాకరాధ్వరి కొడుకు.

విశ్వనాధాధ్వరి కొడుకు కళానిధి యనువాడు తోటకుఁ డయ్యెను.

తల్లి చనిపోవుచున్నదని తెలిసి విప్రులఁ బిలిచి చెప్పఁగా వారు రాకపోవుటచే శంకరుడు తానే యుత్తరక్రియలు చేసెను.

బదరీక్షేత్రమున దత్తాత్రేయుడు ప్రత్యక్షమై యొక గుహలోనుండికైలాసమునకుఁ గొనిపోవును.

లేదు.

తాండికుత్తిపై వ్యాసుడు శాస్త్రవాదము చేసినట్లు విపులముగాఁ గలదు.

సూక్ష్మముగాఁ గలదు.

మండనుడు తనమంత్రబలమునవ్యాసుని రప్పించి, పితృస్థానమున నుంచి విశ్వదేవస్థానమున సాలగ్రామముంచి అర్పించుచుండ శంకరుఁ డాచోటి కాకనమునుండి దిగును.

లేదు.

లేదు.

లేదు.

కొంచీనగరమున నమాధివిష్టుడై శంకరుడు భౌతికదేహము విడిచి కైలాసమున కేగెను.

ఇన్నివిధములుగా నున్న కథలయందలి సత్యాసత్యనిర్ణయము చేసికొఁజాలక యాంగ్లభాషాకోవిదుల విమర్శన గ్రంథములను గొన్ని చదివి యందలి చరిత్రవిషయములు కొంతవఱకుఁ దెలియఁజాలితిని. ఈ పరస్పరభేదములనుగూర్చి వా రంతగాఁ దీవ్రదృష్టి యుంచినవారుకారు. కాని మాధవగ్రంథమునే యాధారముగాఁ జేసికొని, శంకరుని మహిమము బహుముఖములవిమర్శించి సాధ్యమైనంతలో హేతువులూహించి చెప్పుచు దేశము, కాలము నిర్ణయింప నెక్కువ శ్రమపడిరి. అందు శంకరునికాలమును గూర్చి ముందు పరిశీలింతము. శృంగేరి మున్నగు పీఠములందలి గురుపరంపరఁ గూర్చి తెలిసికొని ఉపదేశ సాహస్రిపీఠిక యందు శ్రీ వావిలాల వేంకటశివావధానములుగా రిట్లు వ్రాసియున్నారు.

1. “క్రీ. పూ. 36 సం॥రములనాఁడు శంకరజనన మని శృంగేరిపీఠ జగద్గురు పరంపరవలనఁ దెలియుచున్నది.
2. క్రీ. పూ. 508 సం॥రములు అని శ్రీ కాంచీకామకోటి పీఠమందలి గురుపరంపర వలన
3. జగన్నాథమఠమందలి గురుపరంపర వలన క్రీ. పూ. 516
4. ద్వారకామఠగురు పరంపరవలన క్రీ. పూ. 541 న సంవత్సరముల నాఁడు శంకరజననకాల మని తెలియుచున్నది అని.

శ్రీకర్ణపాలెము వెంకటనారాయణగారు శంకరు లైదుమఠములు స్థాపించి రనియు, నయ్యవి ద్వారకా బదరికాది పుణ్యస్థలములందలి వనియు, నందలి గురుపరంపర ననుసరించి కాలము లిచ్చి యున్నారు. వానికిని పైని జూపినవానికిని గొంతవిభేద మగపడుచున్నది. పంచాంగ కర్తల నిర్ణయముప్రకారము క్రీ. పూ. 72 సంవత్సరములనాఁడు శంకరావతార మగుచున్నది. పైని జూపిన మఠములందలి గురుపరంపరయు నొకదానికి నొకటి లగింపకున్నది.

ఇక్కడ బాష్పాత్యవిమర్శకాగ్రగణ్యుడగు మాక్సుముల్లరు—
 శంకరమందార సారభమునందలి శ్లో॥ పాస్మాత తివ్యశరదా మతి
 యాతవత్యా మేకాదశాధిక శతౌన చతుస్సహస్ర్యాం సంవత్సరే
 విభవనామ్ని శుభే ముహూర్తే రాధే సితే శివగురో ర్గృహిణీ
 దశమ్యాం” అను శ్లోకమునందలి కలియుగార్ద్రములు 3889 (క్రీ.శ. 88)
 సరియగు విభవవైశాఖ శు ౧౦ తిథియందు శంకరులు జన్మించి రను
 సిద్ధాంతము నూని కీ. శ. 783 శంకరజనన మని యంగీకరించెను.
 టి. ఆర్. చింతామణి ప్రభృతుల మతమున క్రీ. శ. 655-687 లోపల
 శంకరు లుందు రని నిర్ణయము. మాక్సుముల్లరు మొదలగు పాశ్చాత్య
 పండితుల సిద్ధాంతములను విమర్శించి రాజేంద్రరాధాకృష్ణగారు క్రీస్తు
 శకము 608 లోగాని 686 లోగాని శంకరులు జన్మించి యుందు రని
 నిర్ణయించిరి. ఆంగ్లేయభాషావిశారదు లగు భారతీయ విమర్శకులు
 దీనిని బ్రహ్మాణముగాఁ గొనుచున్నారు. Sankara, The sublime అను
 గ్రంథమున ధీరేంద్రనాథ పాలుగారు.

“In our opinion this date (i. e. 686 A-D) is the most probable one, as Pandit, Srijut Rajendranath shows that a portion of Sankaracharya's Bruhadaranyaka Bhashya Vartika was quoted by a Jaina philosopher Vidyānanda, whose date of accession to the pontifical throne of Digambara Jaina gurus was A. D. and the date of his death 783 A. D. Sureswaracharya being the direct disciple of Sankaracharya, this cannot be possible of Sankara was born in 806 A. D. according to the calculation of the Cochin Government astrologer mentioned before ’ అనినాడు.

మఱియు సీతానాథదత్తుగారు Sankaracharya (His life and teachings) అను గ్రంథమున “Sankaracharya died in A. D. 830 the the early age of 32 at Kedar on the Himalayas. According to the accout, which to us appears most reliable, Sankaracharya was born in the year 3889 of Kali Era, corresponding to 799 A. D.”

అవస్థానాదుః ధీరేంద్రులు 886 అనగా 799 అని సీతానాథదత్తు
గారు నిర్ణయించినారు.

బాంబాయి హైకోర్టు జడ్జి, శ్రీ కాశినాథ శ్ర్యంబక తెలాంగు
గారు “బ్రహ్మసూత్రము ౨. ౧ ౧౭ భాష్యమందు సుక్ష్మ, పాటలి
పుత్ర నగరనామములను శంకరులు స్మరించుటచేతను, ఆసూత్రమందే
పూర్ణవర్మ యనురాజయొక్కనామమును స్మరించుటచేతను, పూర్ణ
వర్మ యనురాజు క్రీ. శ. 630 లో ఉన్నట్లు కన్నింగుహము నిర్ణయిం
చియుంటచేతను శంకరు లేడవ శతాబ్దాంత్యభాగమువారనియు, సాంఖ్య
కారికలయొక్క గౌడపాదభాష్యము క్రీ. శ. 557. 183 సమీపకాల
మున చెనాభాషలోనికి పరివర్తింపఁబడినటుల తెలియుటచే తత్ప్ర
శిష్యుఁడగు శంకరు లాకాలమున నుండును” అనిరి.

దీని ననుసరించి యేడవశతాబ్దిలో శంకరు లున్నట్లు తేలినది.
శంకరుల కాలమును గూర్చి యపలభ్యము లగు ప్రాచ్య పాశ్చాత్య
నిర్ణయములను జదువకుల కందిచ్చితిని. విమర్శించినకొలఁది సత్యము
తేలవచ్చును. చరిత్ర తత్వజ్ఞులు పరిశోధించి నిర్ణయింపక మాన
రను నాసతో నీప్రస్తావము విడిచి శంకరుల జన్మదేశముగూర్చి యొక
మాటు స్మరించి శ్రీశంకరులగొప్పతనమునుగూర్చి విపులముగఁ జెప్పి
కొందము.

ఒక్క యనంతానందగిరి శంకరులు చిదంబరమానఁ బుట్టి రనెనే
గాని యితరసంస్కృతకావ్యకర్త లెల్ల ‘కాలటి’ గ్రామమునఁ జన్మించి
రనియే వాకొనినారు ‘కాలటియందు’ శంకరులు పుట్టినఁ బుట్ట వచ్చును
గాని శంకరులపూర్వులొంద్రదేశమందలి గోదావరీమండలాంతర్గత
సర్పవరక్షేత్రమునుండి మయూరవర్మచేఁ గేరళమునకుఁ గొనిపోఁబడి
యుండుటచే, త్యాగరాజకుటుంబము తమిళదేశము నందెన్నితరముల
నుండియో యున్నను దెలుఁగు మాట్లాడుకొనుచు నాంధ్రు లని వ్యవ

హరింపబడినట్లే శంకరునివంశమువారందఱు నాంధ్రము మాటాడు
 కొనుచు నాంధ్రు లయియే యందు' రని కర్లపాలెము వెంకటనాథా
 యణగారు సిద్ధాంతము చేసియున్నారు. కావచ్చును. గోదావరీ మండ
 లాంతర్గతమై కోనసీమకు సీమంతమణియగు మునిఖండాగ్రహార
 మున (ముంగండ) వెలసినవేఁగినాఁటి బ్రాహ్మణశాఖవాఁడైనను జననీ
 జనకులు కాశీలో స్థిరనివాస మేర్పఱుచుకొనిన పిదప నచటనే జన్మించిన
 వాఁడగుటచే శ్రీజగన్నాథపండితరాజు నొత్తరాహు లుత్తరదేశము
 వాఁడని యనుకొన్నను, దాను దనతల్లిలింగాస్వయమును మఱువక
 స్మరించుటచే నాంధ్రుఁడని యెన్నబడుట లేదా? ఇంటిలో నాంధ్రము,
 వీధిలో దేశభాష మాటాడునాంధ్రులు వివిధదేశములం దెందఱు లేరు?
 అట్లే శంకరులకుటుంబమువారును వీధిలోనిమళయాళము మాటాడుచు
 నింట నాంధ్రము మాటాడుకొనువా రయినను గావచ్చును. కాని
 సంస్కృతకావ్యకర్తలందఱు నేకకంఠముగఁ గాలటి యని శంకరునిజన్మ
 దేశమును గీర్తించి యుండుటచే వారిపూర్వుల వృత్తాంతము విని యుం
 డని నేను నట్లే చెప్పి యుంటిని. ఆంధ్రుల చరిత్రము ననుసరించి
 కుమారిలభ ట్టాంధ్రుఁడనియు, ఉత్కలాంధ్రదేశసంధియందలి జయ
 మంగళగ్రామమువాఁడనియుఁ జెప్పితిని. కాని నాఁ డీ శంకరునిగూర్చి
 యీసిద్ధాంత మెఱుంగక విడిచివై చితిని. శ్రీశంకరు లెచట జన్మించినను,
 నేభాష మాటాడువారైనను, సంస్కృతభాష జగత్తున నున్నంతకాలము
 యావజ్జగతీమండలమునందును, నజరామరమూర్తియై వెలుఁగుచుండు
 వారే. ఎవరికి వారే “శంకరుఁడు మావాఁడు. నావాఁడు” అనుకొనుట
 తప్పదు. మణిమంజరి వంటి యేద్యైతమతగ్రంథమో మతవిరోధమునఁ
 గటువుగా నిందించుఁగాక, విదేశవాసులుగాని, విమతస్థులు గాని లవ
 మేని నిందించిరా? ఎఱిఁగిసంతలో స్తుతింపక విడువఁగలిగిరా? అంగ

నారీమణియగు సోదరి నివేదిత పలుకుగా ధీరేంద్రనాథపాలుగారు
వ్రాసిన యంశము నరయుడు.

"The gifted English lady who has become a devoted Hindu in the name of Sister Nivedita thus writes:.... Western people can hardly imagine a personality like Sankara. In the course of a few years to have nominated the founders of no less than ten great religious orders, of which four have fully retained their pristine state to the present day; to have aquired such a mastery of Sanskrit learning as to create a distinct philosophy and impress himself on the scholarly imagination of India is a pre-eminence that twelve hundred years have not sufficed to shake; to have written poems, whose grandeur makes them unmistakable even to foreign and unlearned ears and at the same time to have lived with his disciples in all the radiant love and simplicity of the saint - thus is the greatness that we must appreciate, but cannot understand. We contemplate with wonder and delight the devotion of Francis and Assisi the intellect of Abilard, the virile force and freedom of Martin Luther and political efficiency of Ignotoes- Loyala, but who could imagine all these united in one person?"

(హిందూమత భక్తురాలును, ప్రతిభావంతురాలు నగు సోదరి నివేదిత యను నాంగ్లవనిత యిట్లు వ్రాయుచున్నది. శంకరునివంటి యద్వితీయవ్యక్తిని నిట్టి దని పాశ్చాత్యు లూహింప నశక్తులు. కొన్ని సంవత్సరములనడుమనే పదిమందికి తక్కువ కాకుండ మతోద్ధారకులు వెలసిరి. వాఁలలో నలుగురుమాత్రమే నేటిదాక సత్యస్థితియందు నిలిచియుండిరి. ఆనలుగురిలో నొక్కఁడు (శంకరుఁడు) హిందూదేశము లోని విజ్ఞుల భావవీధిని ముద్రిత మొనర్పఁజాలినట్టియు, 1200 యేండ్ల పరిమితిగల కాలమైనను గదలింపలేనట్టి వేదాంత తత్త్వమును సృజింపఁ జాలిన వశ్యమగు సంస్కృతపాండితికిఁ బరమావధి యగుటయేకాదు; అతనిపద్యములు పరదేశజులకును, నిరక్షర కుటులకును గూడ కర్ణ రసాయనమై మనస్సునకు నిష్కళంకదీప్తి నొసఁగుచున్నవి. ఇంత

వాడయ్యను పరమహంసయొక్క నిరాడంబరత్వమున నచంచలప్రేమ గలిగి శిష్యులతోఁ గలసిమెలసి యుండుట యాతని యున్నతికి వన్నె వెట్టుచున్నది. ఆ యనఘుని గొప్పతనము మెచ్చుకోదగినదే కాని యూహింప సాధ్యము కానిది. (ఫ్రాన్సిసు, ఆసిసులయొక్క భక్తినిగాని, అబ్బారుయొక్క మేధాశక్తినిగాని, మార్టైనులూధరుయొక్క అప్రతి హతశౌర్యముతోడి వాగ్ధాటిని గాని, ఇగ్నేషియస్ లయోలాయొక్క రాజకీయ దక్షతను గాని వేఱు వేఱుగా నానందాశ్చర్యములతో నూహింపఁగలము గాని, యిన్నియు నొక వ్యక్తియందే ప్రోగువడి యున్నచో నూహింప నెవనికి సాధ్యమగును?)

మఱియు శ్రీమతి ఆనిబిసెంటమ్మగారు శ్రీ శంకరులను గూర్చియు వారి భాష్యమునుగూర్చియుఁ జేసిన ప్రశంసకూడ నిట బొందుపఱుచుట యనవసరము కా దనుకొందును.

“There is a mighty name in Indian literature, the name of Sri Sankaracharya, that no man can name without reverence for the subtlety of his intellect, for the vast range of his intelligence. What was his work? He came in the Kaliyuga, he came when the world was losing or had lost most of its spiritual light, he came to build up round the Science the Brahman the bultress of the intellect, the walls of subtle argumentation, the defences that should be strong and mighty, on which the intellect of world might break its teeth in vain. And he did it in order that behind that wall of intellectual subtlety, behind that fortress keen intellectual argument, the Supreme truth might remain unoutraged by assault, might remain for those who were worthy, might be protected for the spiritual mind. If you take as an example the Brahma Sutras, with the commentary upon them of Sankaracharya, you will see exactly what I mean. In his commentary there is the most refined hair - splitting; in his commentary the most subtle distinctions; in his commentary the most careful grading of language and the shading of every possible delicacy of thought; and behind all that commentary the Sutras themselves.”

(భరతఖండ వాఙ్మయములో మహామహిమ గల నామధేయ మొకటి గలదు. అది శ్రీశంకర భగవత్పాదుల నామము. ఆనామ ముచ్చరించునపు డామహాపురుషుని కుశాగ్రబుద్ధికిని, విస్తృతవిజ్ఞానము నకును వందనము చేయని మనుజమాత్ముఁ డుండనేరఁడు. ఇట్టి గౌరవ మొందుట కామహితుఁడేమి పను లొనరించెనో విచారితము. కలి యుగమున పరమార్థతత్త్వప్రకాశంబు మిక్కిలి క్షీణదశ నున్నతటి బ్రహ్మశాస్త్రదుర్గమునకుఁ దర్కజటిలములగు వాదకుడ్యము లవర్చి, యాగోడలకు బలముగా యుక్తి విశేషము లనెడు నండగోడలను సం ధించి, విశ్వజనులందఱు తమ ప్రతిభతో వ్యర్థముగ డీకొనునటులఁ జేయుదార్థ్యమును, బలమును గల రక్షకావరణములను నిర్మింప నమ్మ హాపురుషుఁ డవతరించెను. ఏలయన బుద్ధిసూక్ష్మతచేతను, యుక్తి యుక్తవాదముచేతను సురక్షితమగు పరమార్థతత్త్వము ప్రత్యర్థుల వాఁడితూపులతాఁకులకు లొంగకుండ ఆపరమార్థమొంద నర్హులగు ముముక్షువులకు సులభసాధ్యమై, విపక్షులకు దుస్సాధ్యమై యుండవలయు ననియే వారి యభిమతము. ఇందులకుఁ దార్కాణముగా శ్రీశంక రాచార్యరచిత బ్రహ్మసూత్రభాష్యము తాము చదివినచోఁ బూర్వోక్త మగు నాయభిప్రాయము విశదమగును. వారి భాష్యములో బహువిధ సిద్ధాంతముల లేశ లేశముగాఁ బరిశోధించునేర్పును, సుదురూహపదార్థముల తారతమ్య విశేషమును, నిరవద్యమగు భాషాప్రయోగసిపుణ తయు గంభీరార్థ వివ్యాసకౌశలమును, నిండియుండి, వానిమఱుఁగున నివురు గప్పిననిప్పువలె బ్రహ్మసూత్రము లొప్పుచుండును.)

ఈరీతిగా వై దేశీకులు గావించిన ప్రశంసనములు పెక్కుగలవు. నవీనసిద్ధాంతముల కనువుగ విమర్శించి శంకరులచరిత్ర యంతయు నాంగమున రచించిన ధీరేంద్రనాథపాలుగారు తమకు శంకరునెడఁగల

భక్తియంతయు స్ఫుటమగునట్లు గ్రంథాంతమున భరతవాక్య మిట్లు చెప్పుచున్నారు.

What have we to do with the minor incidents of Sankaracharya's life....a life only thirty two years length? We have his philosophy,.... we have his religion we have his personality,.... we have his Ethics we all Hindus from the north to south, from the east to west breathe in Sankara's spirit. May his spirit again revive our great 'Sanathana Dharma' with its pristine purity and sublimity.

(ముప్పది రెండేండ్లు మాత్రము జీవించిన శ్రీశంకరుని జీవితము నందలి చిన్నచిన్న సంఘటనములవలన మనము నేర్వదగిన దేమున్నది? ఆమహనీయుని వేదాంతవిజ్ఞానము, ఆయన యేర్పఱచిన మతము ఆ మహాత్మునివ్యక్తిత్వము ఆయన నైతికవృత్తము మనకు పెన్నిధానము లట్లు దొరికినవి. ఇటు ఉత్తరమునుండి దక్షిణముదాక నటు తూర్పు నుండి పడమరదాక భరతభూమి నున్నహిందువుల మగు మనమందఱమును శ్రీశంకరుని విజ్ఞానవాయువులను పీల్చుకొని జీవించుచున్నాము. ఆయన దివ్యశక్తినిత్యపూతమై సమున్నతమైన సనాతన ధర్మములను బునరుద్ధరించు గాక !)

మనదేశమందలి ప్రాచీనపండితులును, మహాకవులును “శంకర శృంగర స్సౌఖ్య”త్తని యాయనను బరమశివునిగా భావించిరి. నుతించిరి. కావ్యముల నిర్మించిరి. దేవతార్చనయం దాయన ప్రతిమనుంచి భగవంతుడని నిత్యము పూజించిరి. పూజించుచున్నారు. పూజింప నున్నారు. పూజింప కేమి చేయుదురు? మూర్ఖులమాట యటుండనిచ్చి విజృంభింప నెవడేని శంకరులవాఙ్మయగంధము నాఘాగ్రణించి యానంద పరవశుఁడు కాకుండఁగలఁడా? మహాపండితుఁడు, మహాకవి, మహావ్యాఖ్యాత, మహావక్త, మహావాది, మహామేధావి యగు శంకరుని వంటి వ్యక్తి త్రికాలములందును త్రిభువనములందును లేడనిన నతి శయోక్తి యెన్నఁటికిని గానేరదు. ఆయన జీవిత మామూల మాశ్చర్య

జనకముగదా! ఆహా! ఎనిమిదేండ్లకు నాల్గువేదములు, నాటకశాస్త్రములు, పురాణములు, కళలు నేర్చెనట. ఇట్టియనుభవము మనజీవితములం దెఱుఁగము. కావున సంశయము గాని యాశ్చర్యముగాని కలుగవచ్చును. కాని యీనాఁడుగూడ నట్టిలోకోత్తరమేధావులు లేకపోవేదని శంకరవిషయ కృతీసమర్పణసభయందు [4-7-48 తేదీని] న్యాయవాది శేఖరులును, సంస్కృతాంధ్రపూర్ణభాషావిజ్ఞాననిధులును, నాకుఁ జిరకాలమిత్రులు నగుశ్రీసోమంచి లింగయ్య బి. ఎ., బి. ఎల్. గారు శంకరుని నిరుపమానసూక్ష్మగ్రాహిత్యమునకు దృష్టాంతముగాఁ జూపిన 16-4-48 ఆదివారమునాటి హిందూపత్రికయందలి వ్యాసభాగము నీక్రిందఁ బొందుపఱచుట యనావశ్యకము కాదనుకొందును.

CALCULATING BOYS, AMAZING PRODIGIES

"Another failure in life was the late William Sidis, who died in 1944 aged only 46. A generation ago he was hailed as the "World's greateast boy genius" but he died in a Boston hospital, penniless, for in spite of his great learning he had been incapable of earning a living. At six months he could recite the alpabet; at two he could read and write; at six he spoke and wrote several foreign languages; at 11 his theories of fourth dimension startled the scientific world; and at 16 he graduated brilliantly from Harvard University, distinguishing himself especially in mathematics, yet he was never able to hold down a worth-while job even as an adding-machine clerk with a wall street firm, and he drifted aimlessly from one meanial occupation to another." HINDU, 16-4-48.

గణితశాస్త్రనిపుణు లగుబాలురు-అద్భుతమేధావులు

(రాణింపని జీవితము గలవారిలో కీర్తి శేషుడైన 'విల్లియమ్ సిడిస్' ఒకఁడు. ఈతఁడు 1944 లో తన 46వ యేటఁ జనిపోయెను. క్రిందటితరములో నీతఁడు ప్రపంచములోని 'సుప్రసిద్ధబాలమేధావి' యని నుతి కెక్కెను. కాని యెంతవాండిత్య మున్నను సంపాదనశక్తి లేమిచే చేతిలో నొక పైసయైనలేక 'బోస్టన్ ఆస్పత్రి'లో మరణించెను.

అతఁ డాఱునెలలవాఁడై యున్నప్పుడే అక్షరమాల నంతయు నప్పగించెను. రెండవయేటఁ జదువను వ్రాయను నేర్చెను. ఆతేండ్ల వయసునాఁటికి పెక్కు పరభాషలు చదువుటయు వ్రాయుటయు నేర్వఁ గల్గెను. పదునొకొండవ వత్సరమున 'అవకాశమున పదార్థముల వ్యాప్తిని' గూర్చిన నూతనశాస్త్రవిషయములు కనిపెట్టి ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞుల ముగ్ధుల నొనర్చెను. గణితశాస్త్రమున గణుతి గాంచుచు పదియేటవయేట హార్వర్డు విశ్వవిద్యాలయమున పట్టభద్రుఁ డయ్యెను.

అయినను తగినయుద్యోగ మేదియు సంపాదించలేక చివరకు అంకెలుకూడుయంత్రపువీధి కంపెనీలో గుమాస్తాగా కూడ పనిచేయ లేక ఒక నౌకరీనుండి మఱియొకదానికి ఆదర్శశూన్యముగ మాఱు చుండువాఁడు.)

మఱియు ధీరేంద్రనాథపాలుగారు Sankara, The sublime అను గ్రంథమున శంకరుని బుద్ధిసూక్ష్మతను గూర్చి సంశయింప నక్కఱి లేదని యాఁటి వంగదేశమందు జరిగిన యొక యద్భుతసంఘటనము నిట్లు తెలిపి యున్నారు.

The following fact as narrated by an eyewitness only the other day can convince all that it was not at all ludicrous if Sankara's biographers have said that he became a vastly learned man when he was but a mere boy. The following is a translation from the "Hita-badi" newspaper. It was published 11th Visaka in the Bengal year 1315 under the heading "Extraordinary memory."

"The Brahmins of India have degenerated with the degeneration of whole India. They have lost their old world renowned intelligence and genius, their superhuman power of memory...their piety and holiness but even in these days of degeneration - we some times come across such extraordinary and wonderful power of memory and intelligence that they cannot be found in any other country of the world. Since a year two Brahmin boys have come to the holy city Benares. Both these boys possess extraordinary memory and intelligence. We publish in this issue the photos of these two boys.

The boy who is in ascetic dress mastered the Hindi, Bengalee and English languages, and studied many Sanskrit works and got by heart the whole of panini's great grammar when he was only five years of age. Last year he was invested with the holy thread and is now living the life of a strict ascetic. He is now only eight years of age and studying the Sama-Veda.

The other boy is his younger brother. He is now only five years of age; but even now he is proficient in four or five languages and is studying the grammar of Panini. Both brothers are vastly learned in Mathematics.

(ఈక్రింది వృత్తాంతము ప్రత్యక్షముగాఁ జూచిన యొకరివలనఁ దెలియుచున్నది. శంకరు లతిబాల్యముననే సకలవిద్యాపాటవము గల వాఁడయ్యె నని చరిత్రకారులు వ్రాసినవ్రాతలు పరిహసింపఁ దగినవి మాత్రము కావు. ఈ క్రింది "హితవాది" పత్రికయందలి "లోకోత్తర మగు మేధాశక్తి" అను శీర్షికగల వ్యాసము ననువాదము చూడఁ దగును. హిందూదేశముతోపాటు బ్రాహ్మణులుకూడ మిగుల హీనస్థితికి వచ్చిరి. జగద్విఖ్యాతమగు వారి మనుష్యాతీతమైన మేధాశక్తియు పవిత్రతయు నశించినవి. ఇట్టి హీనస్థితియందును నొక్కొక్కప్పుడసాధారణము, నాశ్చర్యకరమును మఱి యేదేశమునందును గానరాని మేధాశక్తియు జ్ఞానమును గోచరించుచున్నది. ఒకసంవత్సరముక్రింద నిద్దఱు బ్రాహ్మణబాలురు కాళికి వచ్చిరి. వీరిద్దఱకు లోకోత్తర మగు ధారణాశక్తి, బుద్ధియుఁ గలవు. వీరిఛాయాపటము లీపత్రికలోఁ బ్రకటించితిమి. అందు సంన్యాసివేషమున నున్న బాలుఁడు ౧ ఏండ్లవయస్సువాఁడు పాణినివ్యాకరణ మెల్ల కంఠపాఠముచేసి హిందీ, బెంగాలీ, ఇంగ్లీషు భాషలను స్వాధీనముచేసికొని, పెక్కు సంస్కృత గ్రంథములను చదివెను. నిరుడే యతని కుపనయన మైనది. ఇప్పుడతని తీవ్రమగు సంన్యాసనియమముతో నున్నాఁడు. వయస్సు ౮ ఏండ్లు. ప్రస్తుతము సామవేదము చదువుచున్నాఁడు. రెండవవాఁడతని

తమ్ముడు. ఇతఁ డయిదేండ్లవాఁడు నాలు గైదు భాషలు నేర్చినవాఁడు. పాణినీయ వ్యాకరణము ప్రస్తుతము చదువుచున్నాడు. వీరిద్దఱు గణిత శాస్త్రములో గొప్పపండితులు.)

మఱియు నాగ్రంథకర్త శంకరుని యమానుషశక్తుల వర్ణించుచుఁ బరకాయప్రవేశవిద్యను గూర్చి యిట్లు చెప్పుచున్నారు:

This story might appear to many as the acme of improbability. But as for ourselves, we believe that it was not impossible. By the yoga power, it is perfectly possible, to have one's soul transferred to other bodies or to take it any where at will. This incident has been mentioned by all the writers on the great master. Why for no earthly reason they should speak such an unnecessary lie? Ofcourse this is not the place to enter into such controvercial matter. Our readers are not at perfect liberty to believe or not to believe the story. But they must know that Sankara was not only a great philosopher and a prophet, but he was also a great 'yogee'. He studied and practised 'yoga' under his Guru for many years together. And it is admitted in every Hindu sastra that a man who attains success in 'yoga' becomes almost almighty,... nothing remains impossible to him. The day is not far off when it will be universally admitted and demonstrated by the modern sciences as they will be advanced to perfection...Page 59.

(పెక్కుర "కీగాథ" జరిగియుండుట కేమియు నవకాశములే" దని నట్లు కనుపింపవచ్చును. కాని మాకుమాత్ర మది యసాధ్య మని పించుటలేదు. యోగశక్తిచే ఒకయాత్మ యితరుల శరీరమున ప్రవేశించుటకుఁగాని యిచ్చవచ్చినచోటి కేగుటకుఁగాని మిక్కిలి యవకాశము కలుగును. శంకరులు పరకాయప్రవేశ మొనర్చినట్లులపెక్కురు వ్రాసియున్నారు. వారందఱు వృథాగా నేల యసత్యము పలుకవలెను? ఇందులకై వివాదపడుట కిది సమయముగాదు. మా చదువరులు దీనిని నమ్మిన నమ్మవచ్చును, లేదా మానవచ్చును. కాని వారొక సంగతి మాత్రము తెలిసికొనవలెను. శంకరులు గొప్పవేదాంతి, గొప్పప్రవక్త

యనిమాత్రమేగాక గొప్పయోగి కూడ నని యెఱుగఁదగును. పెక్కిరి
డ్లొకగురువువద్ద యోగశాస్త్ర మెల్ల నాయన చదివి సాధన మొన
ర్చెను. “యోగమును సాధించిన ఘనుజుడు భగవంతుఁడే యనియు,
వాని కసాధ్యమేదియు నుండ దనియు” హిందూశాస్త్రము లన్నియు
నేకగ్రీవముగాఁ బలుకుచున్నవి. నేటి ప్రకృతిశాస్త్రములింకనునభివృద్ధి
యయినకొలది నీసంగతిని (పరకాయప్రవేశవిద్య) గ్రహించి దుజువు
చేయఁగలట్టి శుభదినము సమీపించుచున్నది)

ఈ వ్రాతలనుబట్టి శ్రీశంకరులు యోగవిద్య కరతలామలక
మొనర్చుకొనిరనియు ధృవపడుచున్నది. కమండలువుచే నర్మదానదీ
పూరము త్రావించిన వశిత్వమును, పద్మపాదునిచేఁ దామర పూల
పంక్తిమీఁద నడపింప నిచ్చిన లఘిమమును, ముమూర్షువగు తల్లికడకు
నాకాశమార్గమున రానేర్చిన పాదుకాసిద్ధియు నీ యోగశాస్త్రపాటవము
చేతనే కల్గినవనియు; నావిద్యచే నవి సులభసాధ్యము లనియుఁ దెలియఁ
దగును.

కావున మనము చూచి యుండలేదని దేనిని లేదనికాని, కాదని
కాని త్రోసిపుచ్చుట తగదు. నిన్న నమ్మనివాని, నీదినమున నమ్ము
చున్నాము. ఈదినమున నమ్మనివాని నెన్నిటితో రేపు నమ్ముదుము.
ఈరీతి సిద్ధాంతముల కనుమతించియు “వ్యాసాదులు చిరంజీవు” లను
పురాణసిద్ధాంతమును నమ్మనియట్లు “వ్యాస” యనునది బిరుదము
కావచ్చునని వ్యాసునిగూర్చి ధీరేంద్రనాథు లిట్లు నిర్ణయించు
చున్నాఁడు.

We need not say that Kristna Dwaipayana Vyasa, the arranger
of holy Vedas and the writer of Vedanta Sutras and various Puranas
was born many hundreds of years before the birth of Sankara. He
was a contemporary of Kuru-Pandavas who fought the great battle
of Kuru - Kshetra in about 1900 B. C. Therefore this story is rather
an allegory, ... meaning thereby that he had fought with many lear-

ned men to sustain his new explanation of Vedanta. He must have fought with the profound scholar of Vedanta philosophy of that time who was naturally discribed as an incarnation of the ancient Rishi Vyasa. We might mention that the title of "Vyasa" is always borne even up to this day, by one of learned men of Benares. Perhaps the Vyasa contemporary to Sankara was a great learned Vedantist and he had to light with this old Brahmin.

(వేదవిభాగకర్తయు, వేదాంతసూత్రరచయితయు, బహుపురాణ నిర్మాతయు, నగుకృష్ణద్వైపాయనుఁడు శంకరునకుఁ బూర్వము కొన్ని శతాబ్దముల నాఁడు పుట్టెను, ఇంచుమించు క్రీ. పూ. 1900 సంవత్సరములనాఁడు కురుక్షేత్రమున యుద్ధముచేసిన కురుపాండవులనాఁటివాఁడు. కావున నీకథ కల్పితము. కాని యీకథవలన శ్రీశంకరుఁడు తన నూతనసిద్ధాంతములతోడి వేదాంతమార్గప్రతిష్ఠకై పెక్కురు మహా పండితులతో వివదించె ననవచ్చును. వ్యాసునియవతారమే యనఁ దగు నొకమహావేదాంతవిజ్ఞానితో ఆసమయమున శంకరుఁడు వాదించి యుండవచ్చును. నేటికిని గాళియందు గొప్పపండితులకు "వ్యాస" అనునది బిరుదముగాఁ గానవచ్చుచున్నది. బహుశః శంకరునినాటి వ్యాసుఁ డనఁగా వేదాంతశాస్త్రమున మహావిజ్ఞాని యగునొకానొక పండితుఁడు. ఆతనితో శంకరులకు వాదముజరిగి యుండును") అనిరి. ఈ విషయము నారచనముననే చర్చింపఁబడినది. ప్రాజ్ఞులు నేను జూపిన హేతువుల కామోదించి దీవింతు రనుకొనుచున్నాను. చూ. 3 ఆ, 231-232.

దేశకాలవివేచనము మనమున నిడుకొనియే సాధ్యమైనంత వఱకు రచన సాగించుచు మూలమునకుఁ జేరువగాఁ గథాంశము నడప యత్నించితిని. ఎంతవఱ కందుఁ గృతార్థుఁడనై తినో నిర్ణయింప సహృదయులేప్రమాణము. వ్యాసజై మినులుశ్రాద్ధభోక్తలుగా మండనునింటికి వచ్చి రనుఘట్టమాన వైయాసకవిద్య (ఉత్తరమిమాంస) జై మినీయ

విద్య (పూర్వమీమాంస) నేర్చినపండితు లని మార్పబడెను. మఱియు బాణమయూరదండిశ్రీహర్షప్రముఖమహాకవులతో శంకరుడు వాదించి, శిష్యులను జేసికొనెనని మూలమునఁగలదు. దీనిఁగూర్చి ధీరేంద్ర నాథసాలుగారు తమ గ్రంథమున “Besides this authenticity of Madhachary's account of the great man in some points, is very much doubted when we find him mentioning Bana, Mayura, Dandi, Sri Haraha, Bhaskara and Udayana to be contemporary of Sri Sankaracharya.... a thing which is practically impossible and needs no proof any student of Archelogy.

(ఇంతియకాక మహాపురుషుడగు శ్రీశంకరునిగూర్చి మాధవాచార్యుడు చెప్పిన కొన్ని యంశములందతని ప్రామాణికత్వము సంశయ పాత్ర మగుచున్నది. బాణ, మయూర, దండి, శ్రీహర్ష, భాస్కరోదయనులకు సమకాలికుఁడుగ శంకరు నుదాహరించుట యసంగతము కాదా!) అని విమర్శించియున్నాడు. ఈసందర్భమున :

చ. పోరిఁబారి బాణదండి భవభూతి మయూర ము ఖాద్య సత్కవీ
శ్వర బిరుదాంకితుల్ కవులు వాదునఁ బల్వు రెదిర్చి యోడి, శం
కరుగురు నాశ్రయించి కడఁకన్; గడకొత్తి స్వదుర్మతంబులన్
వరుసఁ బఠింతు) భాష్యము లవం త్యుపవర్తన వర్తనంబునన్. 9-33

ఉ. ఖండనకారునంతటి యఖండమనీషుఁ బటిష్ఠయు క్తివా
కండిత సర్వశాస్త్ర) గురుకల్పుని భట్టవికల్పు నొక్కనిన్
బండితమాళిఁ బట్టి యభిమానము తద్యతి ద్రుంచి నొంచి యు
చ్చండ వివాదకేళిని వశంవదుఁ జేసికొనెన్ తుణంబునన్. 9-57

అని బాణాది పూర్వకవుల నామములను బిరుదములుగా దాల్చిన మహాకవులను, శ్రీహర్షు నంతటి మహాపండితుని శంకరుడు జయించె నని మార్చితిని.

శంకరుడు తల్లికుత్తరక్రియలు చేయునందర్భమున మాధవ గ్రంథమందలి శాస్త్రనిషిద్ధాచారము లేకుండఁ జిద్విలాసుని గ్రంథము నందలి “తల్లి మరణింప నున్నదని యెఱిగి శంకరుడు జ్ఞాతులను బిలువ వారు రారైరి” అను వాక్యమును గొని జ్ఞాతు లుత్తరక్రియలు చేయ రాకుంటకుఁ గినిసి వారిని శపించి యాపద్ధర్మముగాఁ దానే చేసె నని మూలకథ విడువక శ్రీభగవత్పాదులకుఁ గళంకము సోకకుండ మార్పు గావింప స్వతంత్రించితిని. ఇట్టి స్వాతంత్ర్యము గుమారిలభట్ట చరిత్రమునను జేయక తప్పినది కాదు. “జైనగురువును జంపినపాపము పోఁగొట్టుకొన భట్టపాదుడు తుషాగ్నిప్రవేశ మొనర్చెననుతావునఁ దుషాగ్నిప్రవేశము వ్రత మని నిరూపించితిని. కుమారిలుని చరిత్రమున కెట్టి కళంకము లేకుండఁ జేయుతలంపుతోడనే యట్టిమార్పు కావింపఁ బడె నని ప్రాజ్ఞు లవధరింతురుగాక!

చరిత్రమార్గమున ‘అట్టు ఇట్టు’ అని శ్రీశంకరులంగూర్చి తోఁచినరీతి విమర్శింపఁగలమే కాని యాలోకోత్తర వర్తనుని శాస్త్ర రచనాపటిష్ఠతఁ గూర్చియేని, కవితానైపుణ్యముఁ గూర్చియేని ‘యట్టి’ ట్టన సహస్రాక్షునకై నను శక్యమా? అమ్మహనీయునివాక్కు శాస్త్ర రచనయం దెంత గంభీరాధ్ధనిబద్ధమై ప్రతివాదిదుర్భేదమై దీపించునో కవితారచనయం దంత సుకుమారమై, ప్రసన్నమై, మధురమై సకలజన హృదయంగమమై యొప్పుట యద్భుతావహము గాదా? అట్టియలోక మహిమల కాటపట్టయి ముప్పదిరెండేండ్ల యల్ప జీవితమునందే యాసేతుహిమాచలము కాలినడకను బలుమఱు పర్యటించి, వివిధ మతములందు మహావిజ్ఞానులగు పండితులను జయించి శిష్యులుగాఁ జేసికొని, దుష్టు లొనర్చు క్రూరకృత్యములనుండి తప్పించుకొనుచు, శిష్యులఁ గొచుచు, నన్నిదిక్కుల నద్వైతమతరక్షణము శాశ్వతముగా నుపేక్ష, నాటిమహిపాలుర వశ మొనర్చుకొని, మతముల నిర్మించి,

దిగ్గంతులవంటి శిష్యులను నామరముల కధిపతులుగ నెలకొల్పి, ధర్మము నాల్గుపాదముల నడపిన శ్రీశంకర భగవత్పూజ్యపాదులు భగవదవతార మనుటకు సంశయ మెందులకు? మనుజుల బుద్ధులకు గోచరింపని విషయముల నెఱింగి త న్ననుసరించువారి క విశేషములఁ దెలిపి తరింపజేసిన వానినే కదా భగవదవతార మందురు! అట్టియెడ శంకరునిగూర్చి పెక్కుమాటలతోఁ బ్రయోజన మేమి? అట్టి పరమశివావతార మగు శ్రీశంకరుల దివ్యచరిత్రము కవులును, జారిత్రకులును వర్ణించి విమర్శించి గ్రంథము లెన్నివాసినను వ్రాయవచ్చును. ఒక్కొక్కరి సూక్తియం దొక్కొక్క వింతయో విశేషమో యుండితీరును. అది గాక ఎందఁ జెంతవర్ణించినను నా వర్ణన మంతయు నా జగదేకగురుని యశస్సుధాబ్ధియందలి తరంగములోని యొక బిందుమాత్రమేనియుఁ గానేరదు. విద్యారణ్యు లని ప్రసిద్ధిపడసిన మాధవాచార్యుఁడు శంకర విజయగ్రంథనిర్మాతలలోఁ దలమానికమై యొప్పును. పండితు లాగ్రంథ మాయనయే రచించినాఁ డని చెప్పుట బహుశము. కాని యాగ్రంథము రచించిన దాతఁడుగాఁడు. 'వ్యాసాచలకవి' ననుకొనుటచే నీతఁ డన్యుఁడవి విమర్శకులు చెప్పుచున్నారు. ఆయంశమునకు దిగిన శాఖా చంక్రమము కావచ్చునని యా నిర్ణయ మొనర్చుభారము ప్రాజ్ఞలోకము వహింప విడిచిపుచ్చెదను.

'నేతాయతోల్లసతి భగత్పాద సఙ్ఖో మహేశ' అనిన సూక్తి మొప్పున శంకరభగవత్పాదులు నాకావ్యమునకు నాయకుఁడు. తృతి పతి శ్రీరామచంద్రమూర్తి. ప్రేరకులు మహోదారులును నిరంతర రామభక్తి నిధులగు శ్రీ వేంకటరావు పంతులుగారు. ఇట్టి సంఘట నమునకుఁ బాత్రో నేనే యచ్చెరువడుచు నఘటనా ఘటనాపటిష్ఠుఁడగు గురుమూర్తికి జోహారు లర్పించుచు. దమశిష్యునివలె నన్ను నార యుచు, శంకరవిజయమునందలి శాస్త్రపాదఘట్టములం దెన్నియో

తెలియఁ జెప్పి, నాగ్గింభ మంతయు శ్రద్ధతో నరసి, తమ శారదా
ముద్రాలయమున ముద్రింపఁజేయుటయే గాక, తమపుత్రులతో
సమానముగా న న్నాదరించి, నాశ్రమమంతయుఁ గార్యరూప మొందఁ
బీతిక వ్రాసి దయచేసిన “తర్కవేదాంతరత్న” బ్రహ్మశ్రీ బులుసు
అప్పన్న శాస్త్రిలుగారికి నాసార్వకాలిక కృతజ్ఞత మెఱయ వందనము
లర్పించుచున్నాను.

పరమేశ్వరఁడు శంకరుఁడు శ్రీ వేంకటరావు పంతులుగారికిని
వారి పుత్రపౌత్రులకును నిత్యాభ్యుదయము లొసంగి రక్షించఁగాక!

ద్వితీయముద్రణము

ప్రథమముద్రణము 1918 జూలై మాసమునఁ బూర్తియైన
పిదప 4-7-48 తేదీని కృతिसమర్పణసభ జరిగినది. నాటి సభా
వృత్తాంత మంతయు “ప్రారంభవిద్యా” పత్రిక జూలై సంచికయం
దీక్షిందివిధముగాఁ బ్రకటింపఁబడినది.

వి ద్వ త్క వి స న్మా న ము

కవితాభూషణ బ్ర||శ్రీ|| వెంపరాల సూర్యనారాయణశాస్త్రి
గారిచే రచింపబడిన ‘శంకరవిజయ’ ప్రబంధమును మ|| రా|| శ్రీ ఈదర
వేంకటరావుపంతులుగారు (వేంకట్రామ అండ్ కో ప్రొప్రైటరు) తమ
యిలువేలుపగు శ్రీరామచంద్రమూర్తికి కృతिसమర్పణ చేయించిన
సందర్భమున తర్కవేదాంత సార్వభౌమ బ్ర||శ్రీ|| మండలిక వేంకట
శాస్త్రిగారి అధ్యక్షతను శ్రీ పంతులుగారింట ది 4-7-48 న గొప్ప సభ
జరిగినది. ఈసభకు మహామహోపాధ్యాయ, కళాప్రపూర్ణ, కవిసార్వ
భౌమ బ్ర||శ్రీ|| శ్రీచంద్ర కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారున్నా, బాల వ్యాస
వారణాసి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి, బులుసు అప్పన్నశాస్త్రి, దర్భా సర్వే
ర్వరశాస్త్రి, చావలి నృసింహశాస్త్రి, కవినమాగ్ శ్రీ విశ్వనాథ
సత్యనారాయణ M. A., శ్రీ జటావల్లభుల పురుషోత్తమ M. A.,

శ్రీ జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణ M. A. B. L. గార్లున్నా ఇంకా కొందరు మహాకవులు, పండితులు, పురప్రముఖులు చాలమంది విచ్చేసిరి. ఆంధ్రదేశమందలి విఖ్యాత ప్రతిభావంతు లనేకలు శ్రీ ఈదర వేంకటాచలపుపంతులుగారికి పంపిన ఆశీస్సులు శ్రీ పాలుట్ల పాలంకయ్య గారిచే సభలో చదువబడిన పిమ్మట శ్రీ బులుసు అప్పన్న శాస్త్రిగారు సభను ప్రారంభించి గంభీరోపన్యాసము గావించిరి. తనుపరి శ్రీ పురుషోత్తముగారున్నా, జొన్నలగడ్డ, విశ్వనాథ సత్యనారాయణగార్లున్నా, కవిసార్వభౌములున్నా, యింకా కొందరు విద్వాంసులున్ను శంకర విజయమహాప్రబంధ కథానాయకులగు శ్రీ శంకరభగవత్పాదులను గురించియు, కృతికర్తయగు శ్రీ వెంపరాల సూర్యనారాయణ శాస్త్రి గారి ఆకర్షణీయమగు కవిత్వమును, వారి అద్వితీయ ధారణాశక్తి, పాండిత్య ప్రకర్ష మున్నగు వానిని గూర్చియు, కృతిప్రేరకులును, సహజాదార్య సంపన్నులునునగు, విద్యోద్ధారక, ఆశ్రితపారిజాత బిసుదాంకితులు శ్రీ ఈదర వేంకటాచలపుపంతులుగారి దివ్యప్రతిభను అసామాన్య వితరణమును, వారి సౌజన్యమును, భగవద్భక్తి మున్నగు వానిని గూర్చియు, విపులముగా వారి సహజ మృదుమధుర వాగ్ధోరణిని అతిమనోహరముగా గంభీరోపన్యాసములు చేసి సభ్యుల నమంచానంద పరవశుల జేసిరి. శ్రీ దర్భా సర్వేశ్వరశాస్త్రి, పిసుపాటి విశ్వేశ్వర శాస్త్రి, కొల్లి అనంతపద్మనాభశాస్త్రిగార్లు సంస్కృత శంకరవిజయ కర్తయగు విద్యారణ్యుల వారినిగూర్చియు, కావ్యమందలి గుణగణ ములగూర్చియు చక్కగా నుపన్యసించి ఆంధ్ర శంకరవిజయమునందును మూలములోవలె ఆకర్షణీయమగు ఘట్టములు గలవని నిరూపించిరి.

కవిసార్వభౌములు సభ్యుల అనుమతితో కృతికర్తలకు 'విద్య త్కవిశేఖర' యను బిరుదము నొసంగి సన్మానించిరి. కవిగారికి శ్రీ ఈదర వేంకటాచలపుపంతులుగారు సువర్ణ ఘంటా కంకణమును,

దు 2116 లున్నా, దుశ్శాలువలు నొసగి బహుకరించిరి. అట్లే ఈ సభకు విచ్చేసిన పండిత కవులను, దుశ్శాలువలు, శంకరవిజయ కావ్యములు, భూరి సంభావనలు ఇచ్చి సత్కరించిరి.

అధ్యక్షుల ఆశీస్సులతోను శ్రీ పాలుట్ల పాలంకయ్యగారి అభివందనములతోను సభ జయప్రదముగా ముగిసినది."

నాడు 500 ప్రతిభలు మాత్రము ముద్రితములై సవి. అందు చాలభాగము నాటి సభ యందును, దరువాతను, సరసులు, నుదారులు నగు శ్రీ వేంకటరావుపంతులుగారిచే బగడితులకును మిత్రులకును బహుకరింపఁబడినవి. కొలఁదికాలముగో మిగిలినవిగూడ నై పోయినవి. మరల నిన్నాళ్ళకుఁ గాని రెండవముద్రణమునకు నవకాశము లభింప లేదు. శ్రీరామచంద్ర కరుణాకటాక్షమున నేటికి ద్వితీయముద్రణము పూర్తియైనది. ఈసారి ద్వారతనమువారి నిర్బాధము లేకుండుటచే 1000 ప్రతులు ముద్రింపఁబడినవి. ప్రథమముద్రణమునందలి ప్రమాదములు సవరింపఁబడినవి. కాని యందును గొన్ని ప్రమాదములు రాక మాన లేదు. కావునఁ జదువరులు తప్పొప్పుపట్టిక ననుసరించి సవరించుకొని పఠించి యానందించి నన్నుఁ జరితార్థ నొనర్తురుగాక యని ప్రార్థించుచున్నాను. ఈ ముద్రణముగూడ శ్రీ శారదామంద్రాలయముననే జరుగుటచేత గురుసమానులగు శ్రీ అప్పన్నశాస్త్రిలవారు నాయెడఁ జూపిన యాదరాతిశయమునకు సర్వదా కృతజ్ఞుడను.

ఖరఫాల్గుణ శు ౧౨ }
భానువాసరము }

ఇట్లు,
గ్రంథకర్త.

తృతీయముద్రణము - విన్నపము

శ్రీ వేంకటాచార్య కంపెనీ ప్రొఫ్రైజర్లు శ్రీ ఈవర వేంకటరావు పంతులు గారును, వారి పుత్రులు శ్రీ వేంకటాచార్యపంతులుగారును ఈశంకరవిజయము 1948లోను 1952 లోను పూర్ణముగా రెండుమాటు ల చొత్తించి అర్థికముగా నా కెంతయో సాయ మొనర్చినారు. అప్రతు లన్నియు వెనువెంటనే ఖర్చయి పోయి సుమా రివ్వది యేండ్లుగా పునర్ముద్రణ భాగ్యము నొందలేదు. ఈనడుము శ్రీ తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానముల వా రొనర్చిన పెద్ద అర్థికసహాయమున శంకర విజయము పూర్వభాగము మూడవ ముద్రణభాగ్య మొందినది.

మొట్టమొదట నాయీ కావ్య రచనారంభ వృత్తము “మనవి” యను శీర్ష కముక్రింద వ్రాసియున్నాను. అనాఁడు నాకు లభించిన సంస్కృత మూలగ్రంథ ములు మూఁడు, తెలుఁగువి రెండు మాత్రమే. అవి 1. చిద్విలాసకృత “శంకరవిజయ విలాసము” 2. మాధవకృత మనఁబడు “శంకరవిజయము” 3. ఆనందగిరి కృత మగు “శంకరవిజయము”. ఇవి సంస్కృత మయములు. ఇకతెలుఁగున శ్రీ మధిర సుబ్బన్నదీక్షితులుగారి కాశీమజిలీకథలలో నొకభాగమగు 1. “శంకరచరిత్ర” 2. శ్రీ కళ్యాణానంద భారతీ మాంతాచార్య స్వాములవారి యుపోద్ఘాతముతోడి శ్రీ మట్టి లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి కృత “శంకరవిద్యాలీల” అను పద్యకావ్యము ననునవి మాత్రమే. నాశక్తికొలది వాని నెల్ల సమన్వయపఱచికొని, శ్రీశంకరుల పాత్ర కెట్టి కళంకము సోక కుండవలె నని చిన్నచిన్నమార్పులు చేయుచు- తెలుఁగునాఁట బహుళ ప్రచారము గల మాధవ శంకరవిజయచ్ఛాయనే రచన మెల్ల సాగించితిని. అమార్పులు చాలభాగము పీఠికయందు బ్ర॥శీ॥ బలుసు అప్పన్నశాస్త్రిలవారు విమ ర్శించియే యున్నారు. నా మార్పులలో లోపము లేవేని యుండవచ్చును. ప్రాజ్ఞులు నాపాపమును క్షమింతురుగాక అని వేడ్కోలు.

రెండవ ముద్రణము తరువాత 1961 లో నాగరలిపియందు ముద్రితమైన “నవ శంకరవిజయము” బ్ర॥శీ॥ పుల్యా ఉమామహేశ్వరశాస్త్రిలవారు రచించినది యొకటి. 1966లో ముద్రితమైన శీర్ష శృంగేరి జగద్గురువులచేఁ బ్రకటితమైన గురు పంశకావ్యమొకటి. 1978 లో ముద్రితమైన శీర్ష కాంచి కామకోటిపీఠాధిపతుల కరుణచే శ్రీపాఠిశిష్యులైన బ్రహ్మశీర్ష రాధాకృష్ణశాస్త్రి గారిచే రచింపఁబడిన- శంకర విజయమకరంద మను సంస్కృత పద్యకావ్య మొకటి. ఏనాఁదో ముద్రితమై శిథి

లమైయున్న “శ్రీశంకరభగవత్పాద చరిత్ర” పేర శ్రీ శ్రీ కామకోటిపీఠము పక్షమున ప్రకటితమైన సంస్కృతపద్యకావ్య భాగములు అప్పు డప్పుడు దొరికినవి. ఈనాలుగును వెనుకటి మూడిటితో నెన్నో తావుల భిన్నములై దిగ్భ్రమ కలిగించినవి. ఏది ప్రమాణముగాఁగొనినను తక్కినవి అప్రమాణములగు నని భయము.

శంకరుల జన్మస్థలము “కాలటి” అను విషయమున ఆనందగిరి కావ్యమున దక్క, అన్నియు నేకగ్రీవములే. ఆనందగిరిమాత్రము “చిదంబరమున జన్మించె” ననెను. “ఆశంకరు లాది శంకరులు కారు. పీఠం కొకరు.” అని నవశంకరవిజయము చెప్పుచున్నది.

ఇక కాలమువిషయమై భిన్నవిధములు “మనవి” అను శీర్షికక్రింద వ్రాసియున్నాను.

భారతీయ సంప్రదాయమున వెలువడు పంచాంగముల పరిపాటిని శంకరావతారాబ్దిములు 2052 అని కనఁబడును. పాశ్చాత్య సిద్ధాంతానుసారముగా నైనను పది ఐన్నెండు శతాబ్దిముల క్రింద శంకరజనన మని యాహింతము. శంకరావతారము నాటికి ఒక రాష్ట్రమున కొకరాష్ట్రముతో సంబంధ మంతగా నున్నట్లు కనఁబడును. కాని యావద్భారతమును తన యపార సారస్వతమున ఆచంచల సిద్ధాంత నిబద్ధమైన, అద్వైతముత మార్గమున భావిత మొనర్చిన శ్రీశంకరుల దివ్యచరిత్రము నెవరిభాషలో వారు వ్రాసికొనుటయే కాదు. యావద్దేశ వ్యాప్తికై దేశమున కెల్ల సామాన్యభాష యగు సంస్కృతమున పెక్కురు పండితులు తాము కన్నవి విన్నవి తమ తమ రచనలలోఁ దెలుపుటయు దనేకభేదములు కలిగినవి. అది సహజమే.

చూడుఁడు. శ్రీభగవత్పాదులు ప్రతిష్ఠించిన మఠములు, త దధిపతుల విషయమున శంకరచరిత్రముల నెన్నియో భేదములు కనఁబడును. బరరికయందలి జ్యోతిర్మఠమున పద్మపాదుని- ద్వారకయందలి శారదామఠమున హస్తామలకుని- శృంగేరియందలి శ్రీమఠమున సురేశ్వరుని పాలకులుగా శ్రీశంకరులే నిలిపినట్లు కొన్ని కావ్యములందు కనఁబడును. నవశంకరవిజయ, శంకరవిజయమకరం దాది కావ్యములందు కొన్నిట శృంగేరియందు పృథివీధవుఁడును, కాంచి కామకోటిపీఠమున సురేశ్వరునిపర్యవేక్షణమున తక్కిన నాల్గిపీఠములు పాలింపఁబడుచుండ శ్రీశంకరులు కాంచియందే సిద్ధిపొంది రని గలదు. కొన్నిట కేదారమున సిద్ధి పొందినట్లు కలదు. ఏది సత్యమో తెలియదు.

శంకరవిజయ మకరంద కర్తలు బ్ర॥శ్రీ॥ రాధాకృష్ణ శాస్త్రిగారు ఆకా
వ్యము ౩౦౬, ౩౦౭, ౩౦౮ పుటలలోని అధోజ్ఞాపికలందు ఇట్లు వ్రాయుచున్నారు. వారి
సంస్కృతవాక్యముల భావ మిందు పొందుపఱచెదను. “పీఠాధిపత్యవిషయమున
పెద్ద వినంవాదము కనబడుచున్నది. జ్యోతిర్మతమున తోటకాచార్యుఁ” డనుట
కెందును విరోధములేదు. ఇక ఆనందగిరి ‘శృంగేరియందు పద్మపాదుఁడును కాంచి
యందు సురేశ్వరుఁడును అధిపతు లైరి’ అని రెండు పీఠములనే చెప్పెను. మాధవీ
యమున శృంగేరి మున్నగుచోట్ల కొందఱును నెలకొల్పెను. అని సంగ్రహముగాఁ
గలదు. వ్యాపాచలీయమున కాంచిలో శంకరుఁ డను చెట్టు శిష్యు లనెడు నాలుగు
శాఖలచే లోక మంతయు ఆక్రమించెను- అని అస్పష్టముగాఁ గలదు. గురువంశ
కావ్యమున- జగన్నాథపీఠమున పద్మపాదుఁడును, ద్వారకయందు హస్తామలకు
డును, శృంగగిరియందు సురేశ్వరుఁడును నిలుపఁబడిరి” అని కలదు. ‘హుల్సుచ్ఁఁ
అనుతఁడు శృంగేరి జగద్గురుపీఠ గ్రంథాగారమునుండి గ్రహించిన గ్రంథమున’
“శంకరు లచట పందెండ్రిందెండ్లు నివసించి పృథ్వీధరుఁ డను నతని శృంగగిరి
యందు నిలిపె నని చెప్పెను. కృష్ణరాజేంద్రకృత శృంగగిరి మత గురుపరంపరా
స్తోత్రమున “గురువు శంకరాచార్యులు, విశ్వరూపాచార్యయోగి, నిత్యబోధఘనుఁడు”
అనెడి క్రమము కలదు. (కాని విశ్వరూపాచార్యయోగి అనుతావున పృథ్వీధరాచార్య
యోగి అనికాని సురేశ్వరాచార్యయోగి యని కాని పఠింపవచ్చును) పృథ్వీ
ధరుఁడే హస్తామలకుఁడు అని గోవర్ధనమత జగద్గురు పరంపరా నామములందు
“పృథ్వీధరాహ్వయం శ్రీమ ద్దస్తామలక యోగినం” అని కలదు. సుధన్వలేఖ
యందు నక్షే కలదు. శ్రీశంకరులకు సాక్షాచ్ఛిష్యుడైన హస్తామలకుఁడు సురేశ్వ
రునకు శిష్యుఁ డగుట యెట్లు? అని యొక అనుపపత్తి. సదాశివ బ్రహ్మాండ్రులు
గురురత్నమాలాస్తవమున నిత్యబోధఘనునకే పృథ్వీధరుఁ డనునది నామాంతర
ముగాఁ జెప్పిరి.

ఇది యిట్లుండ :- ద్వారకా మఠాధిపతు లైన శ్రీరాజరాజ్వేర శంకరాశ్రమ
శ్రీపాదులు తమ యుపోద్ఘాతముతో ప్రకాశితమైన పత్త్రికలో సురేశ్వరుఁడు
ద్వారకయందును, హస్తామలకుఁడు శృంగేరియందును, తోటకుఁడు జ్యోతిర్మతము
నందును పద్మపాదుఁడు గోవర్ధనమునను పీఠాధిపతు లైరి అని నిరూపించినారు.

వారే ప్రకటించిన సుధన్వలేఖయందు ధర్మరాజధాను లగు జగన్నాథాధి చతు
ర్మతములందు 1. జ్యోతిర్మతమున తోటకుఁ డను పేరి ప్ర త ర్థ నా చా ర్యు ల ను

2. శృంగేరిలో పృథ్వీధరుడను పేరుగల హస్తామలకుని 3. భోగవర్తనమున పద్మపాదులను 4. ద్వారకలో సురేశ్వరాచార్యులను శ్రీశంకరులే అభిషేకించినారు. అనినట్లు కలదు.

ఒక్క సురేశ్వరులు రెండు మూలల తావుల నుండు మెట్లు? అని శంకర విజయమకరంద కర్త యిట్లు సమర్థించెను.

శృంగేరియందు ప్రథమాచార్యులుగా నియుక్తులయిన సురేశ్వరులు శృంగేరియందు నిత్యబోధమనుఁ డను పేరుగల పృథ్వీధరుని ఆ మఠమున నిలిపి, విజయయాత్ర కేఁగు శంకరులమెంట నరిగిరి. “పీఠే న్యన్య సురేశ్వరం సమవితుం సర్వజ్ఞసంజ్ఞం మునిం” అను ప్రాచీనశంకరవిజయ వాక్యముచే— కంచి యందు సర్వజ్ఞాత్మచరణుల స్థాపన పర్యంతము సురేశ్వరులే పీఠాధిపతులుగా నుండిరి. అనుకొన్నచో శంక కవకాశము లేదు. అని—

ఇట్లు మఠాధిపతుల విషయ మెట్లు వినంవాదముగా నున్నదో యిట్టిదే శంకరులు కరఁగిన పంచలోహముల ద్రవమును పానముదేసినా రనువిషయముకూడను. అప్రసంగము మాధవ, చిద్విలా సాసంతానందగిరుల కావ్యములందు కనరాదు. ఒంట రెంట మాత్రమే కనబడుచున్నది.

నవ శంకర విజయమున : శంకరులు క్రమ సంన్యాస స్వీకారమునకై గోవింద భగవత్పాదుల యాశ్రమమునకు రాఁగా ఆయతీంద్రుల శిష్యులు ఎనిమిదేండ్ల యీడున నున్న శంకరులను గాంచి, నీకు సంన్యాస మేమి? అని అక్షేపింపఁగా— శంకరుడది సహింపఁజాలక— నావిరక్తి నిగూర్చి మీకు సందేహమేని మీ యిచ్చవచ్చిన పరీక్ష చేసికొనుఁ డనెనట. అంతట వారు క్రాఁగుచున్న లోహద్రవము నీ కిచ్చెదము. అది త్రాగి నిర్వికారముగా నిలిచితివేని సంపూర్ణపిరాగిగా మే మెంచెదము. బ్రతికితివా సంన్యాసాధికారము నీకు కల దనుకొందుము— అని రఁట. సరే అని శంకరులు కావేరియందు నిలిచియుండ వారు సలసలక్రాఁగుచున్న లోహద్రవమును తెచ్చి యాయఁగా శంకరులు మంచిసీటివలె త్రాగి నిర్వికారముగా నిలిచియుండెనట. అంత నాయతీంద్రుల శిష్యులు శంకరునిశక్తి కాశ్చర్య పడి క్షమాపణము కోరిరట— అని కలదు.

తమనాటికిఁ గల శంకరచరిత్ర అన్నిటిని పరిశీలించి సారమును వెల్లడించిన శ్రీశాస్త్రిమహోదయు శీతప్తలోహపాన వృత్తాంతము ప్రాచీనశంకరవిజయమునఁ జూచిరేమో, వారే అగ్రంథము నేఁడు లేదు— అని యన్నారు.

ఈవృత్తాంతమే “శంకరవిజయ మకరందము”న సందర్భమునకు దూరమైనను ఇంకొక విధముగా నున్నది.

ఒకానొకప్పుడు నాస్తికుడైన యొకరాజు శంకరులను భిక్షులై అహ్వనించి క్రొంగుచున్న పంచలోహద్రవమును సమర్పించి “స్వామీ మీరు సర్వము బ్రహ్మమయ”మను సిద్ధాంతవాదులు. కావున భిక్షగా మీ రీలోహద్రవమును స్వీకరింపుడు. అని ప్రార్థింప— శంకరు లేమియు చలింపక ఆదరముతో ఆలోహద్రవమును త్రాగి నిర్వికారముగా నిలిచియుండిరట. ఆరాజు భయపడి కాళ్ళపైఁ బడఁగా— దయతో లేవనెత్తి అద్వైత మతోపదేశముచే వానిని కృతార్థుఁ జేసిరట. అని 19వ అస్వాదమునఁ గలదు.

ఈరెండు వ్యాతలందు నేది విశ్వాస్యము ? ఏది ప్రమాణము ? రెండును ప్రమాణము లగునా ? రెండును కావా ?

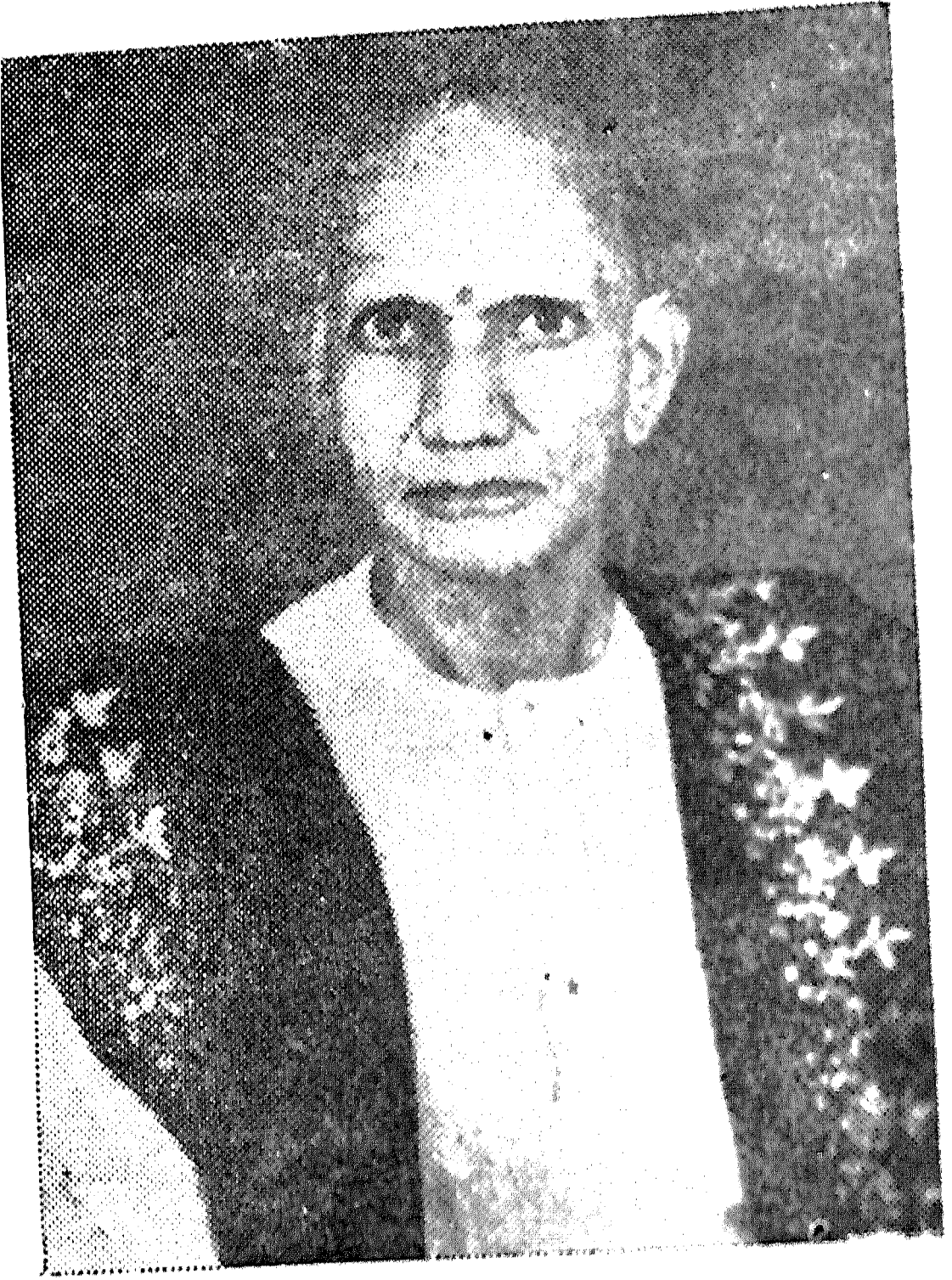
రెండు వేల యేండ్లనాటి శంకరుల జీవిత కథాప్రవాహమున మహానదియందురనదులు చేరినటు లెన్నియేని యిట్టి యద్భుతావహ మగుఘట్టములు మిళితములై యుండుట కవకాశము లేకపోలేదు. అట్టివి యిన్నాళ్ళకు విడదీసి చెప్పఁదోప నెట్టివారి కైనను దుస్సాధము అని నాయభిప్రాయము.

ఆకథాప్రవాహమునే నేనును గ్రహించి యాచిత్యమునే దృష్టిలో నుంచుకొని కేవల చరిత్రవలెఁ గాక కావ్యముగా రచింప సాహసించితిని. చార్తము పరిపూర్ణముగా నెఱుఁగని నారచనలో చారిత్రకాంశములందు తబ్బిబ్బులుండవచ్చును. అని తెలుపుటకే వెనుకఁ జూపిన ఉదాహరణములు. కాని పెద్దలగు నారచయితలను తొసిరుచ్చుటకు మాత్రముకా దని మరొకమాటు విన్నవించుకొనుచున్నాను.

— స్వస్త్వస్తు —

రాద్ర, శ్రావణము

ఇట్లు,
గ్రంథకర్త.

గ్రంథికర్త :

శ్రీ వెంపరాల సూర్యనారాయణశాస్త్రి

పీఠిక

శ్లో. గురవే సర్వలోకానాం విషజే భవరోగిణాం,
నిధయే సర్వవిద్యానాం దక్షిణామూర్తయే నమః.

శ్లో. నారాయణ సమారంభాం శంకరాచార్య మధ్యగామ్,
అన్యదాచార్య పర్యంతాం వందే గురుపరంపరామ్.

శ్లో. శ్రుతిస్మృతిపురాణానా మాయా కరుణాలయం,
సమామి భగవత్పాద శంకరం లోకశంకరమ్.

పరమశివావతార ప్రఖ్యాతులగు శ్రీ శంకరభగవత్పాదులవారి ప్రస్థానత్రయముతోఁ బఠనపాఠనక్రమమున నెంత పరిచయముగలవాడఁ నైనను, గీతాభాష్యమునకు నాంధ్రీభాషయందు విపుల ప్రచారము గలుగుటకై నిరంతరము తద్వివరణ రచనా నిమగ్నుడ నైనను, శ్రీ యాచార్యులవారి నిరుపమ పుణ్యచరిత్ర మచ్చటచ్చట సరయు టయే కాని యామూల మాచూడముగఁ జూచుభాగ్యము నొందిన వాడను గాను. అట్టికొఱత నేటి కీమాంధ్రీకృత శంకరవిజయము మూలమునఁ దీసిన దని సంతసించు చుంటిని. ఈగ్రంథమునకుఁ గృతి పతి శ్రీరామచంద్రమూర్తి యైనను, బ్రేరణకర్తలై యేతద్గ్రంథ రచనకుఁ బ్రత్యక్షనాయకులును, సరసులును వదాన్యులును శ్రీమంతులు నైన శ్రీ యీదర వేంకట రావు పంతులుగా రీగ్రంథమును దమ ముద్రణాలయమున నచ్చొత్తింప నవకాశము చిక్కక, మా శారదా ముద్రణాలయమున ముద్రింపఁ బంపుటచే, గ్రంథకర్తతోపాటు నాకును బ్రత్యక్షరపరిశీలన మావశ్యకమై యమితానందము కలిగించెను. ఆ యానందము లోకులకుఁ దెలుపుకొన వీలుగా నీ గ్రంథమునకుఁ బీఠిక నేనే రచించు సదవకాశముకూడఁ గలిగినది. ప్రకృత మనుసరింతును.

శంకరుల జన్మ దేశము.

శ్రీశంకర భగవత్పాదుల జన్మదేశము, కాలము, మనుజావతార కారణము మున్నగు విషయముల నించుక పరిశీలించి విదపనాంధ్రీకరణము గూర్చి చర్చింతము.

శేరళదేశముందలి కాలటి యను నగ్రహారము జన్మస్థాన మని సంస్కృత శంకరవిజయములందుఁ బెక్కింట నున్నది. కాని యానంద గిరికృతగ్రంథమున మాత్రము చిదంబర మని కలదు. ఇటీవల వెలువడిన పరిశోధనములందు శ్రీశంకరుల పూర్వులు తజ్జననకాలమునాఁటికిఁ గేరళ దేశమున నెలకొనినను నాంధ్రదేశమునుండి మయూరవర్మయను తద్దేశ భూపాలుని యాహ్వానమున నచట స్థిరపడినట్లు కానవచ్చుచున్నది. ఆంధ్రప్రతిక రుధిరోద్ధారి ఉగాదిసంచికయందు శ్రీకర్ణపాలెము వెంకట నారాయణగారు 'శ్రీమదాదిశంకరు లాంధ్రులే' యని నిర్ణయించుచు నొకవ్యాసము వ్రాసి యున్నారు. అందలి ముఖ్యవిషయము లిందుదాహరింతును.

“పరశురాముడు రాముని కొడిపోయి పశ్చిమసముద్రతీరమునకు వెళ్ళి గండ్రగొడ్డలి యా సముద్రమున విసరివేయఁగా నేఁటి కేరళదేశ ముందుండి పైకిఁదేలినది. అహితేత్రమునుండి కొందఱు బ్రాహ్మణులు పరశురామునితో వచ్చిరి. ఆ బ్రాహ్మణులు పరశురామునితోఁ బోట్లాడి తిరిగి తమదేశమునకుఁ బోయిరి. అందుచే మళయాళమున బ్రాహ్మణులు లేకపోయిరి. పరశురాముఁ డచటి బెస్తలకు జంపెములు వేసి బ్రాహ్మణులను జేసి పరశురామస్మృతి వ్రాసి యార్యబ్రాహ్మణులకు భిన్నాచారముల - అనఁగా మగవారికి ముందుజ్జుట్టు, నాడువారికి రైకలు లేకుండుట మొదలగు నాచారముల నేర్పఱచి యచటనే తపస్సు చేసికొను చుండెను. కొన్నాళ్ల కీబెస్తబ్రాహ్మణు లాయన కప రాధము చేయ మరల బెస్తలగునట్లు శపించెను. నాటినుండి యచట బ్రాహ్మణులు లేరు. తరువాతఁ గొంతకాలమునకుఁ గదంబవంశజుడగు మయూరవర్మ గోదావరీ మండలమందలి యహితేత్రమునుండి యార్య బ్రాహ్మణులను గేరళమునకుఁ దీసికొని పోయెను. వీరే యిప్పటి మళ యాళబ్రాహ్మణులు. వీరిలో నుండియే శంకరాచార్యస్వాములవారు

పుట్టిరి. అహిక్షేత్రము నుండి వెళ్ళిన బ్రాహ్మణులు భట్టాచార్యునకు శిష్యులైరి. కదంబవంశము చారిత్రిక రాజవంశము” అనునొకకథవలన మళయాళమున బ్రాహ్మణులు లేనట్లును గోదావరీ మండలమునుండి బ్రాహ్మణులు తీసికొని పోబడిగనియుఁ గేరళము సముద్రమునుండి యుద్భృత మగుటయు స్పష్టము. ఇక మయూరవర్మ చారిత్రికపురుషుఁడు. అహిక్షేత్ర మాంధ్రదేశమందలి పితాపురమునకు సమీపమున నున్న సర్పవరము. సర్పపురమాహాత్మ్యము బ్రహ్మకై వర్తపురాణమునఁ గలదు. కూచిమంచి తిమ్మకవి దీని నాంధ్రీకరించెను.

‘అహిక్షేత్రము తూర్పుతీరమందలి యొక రాజ్యము’ అని ఆప్టే గారి సంస్కృతాంధ్ర నిఘంటువునఁ గలదు. భట్టాచార్యులవారే భట్ట పాదులు, భాట్టుఁడు, కుమారిలభట్టు అనుపేరులు గలవారు. మయూర వర్మచేఁ దేబడిన బ్రాహ్మణులు భట్టాచార్యులశిష్యు లగుటం జేసి యాంధ్రులే; కుమారిలుఁ డాంధ్రుఁడే యని యాంధ్రుల చరిత్రము మున్నగు గ్రంథములందుఁ గలదు. భట్టపాదులశిష్యు లాంధ్రులు నాంధ్రేతరులును గూడ నుండవచ్చును. భట్టపాదుల కాలముననే శంకరు లద్వైతము స్థాపించిరి..... భట్టపాదులకాలముననే మయూర వర్మ బ్రాహ్మణులను దీసికొనిపోయెను. అట్లుకానిచో భట్టాచార్యుని మరణసమయమున దర్శించిన శంకరులు భట్టాచార్యులవారి శిష్యు లలో నుండి యుద్భవిల్లుట సంభవింపదు. భట్టపాదశంకరు లేకకాల మున నున్నట్లు చెప్పుచున్నారు.

పైని వ్రాసిన యంశములను బట్టి మళయాళమందలిబ్రాహ్మణు లును వారిలోనుండి యవతరించిన శంకరులును ‘ఆంధ్రులు’ అనుట స్పష్టము. ఇందువిషయమై యితర పండితుల వ్రాతల నిచ్చుచున్నాను.

‘దక్షిణయిండియా వర్ణములు— తెగలు’ అను గ్రంథము 7 సంపుటములుగా మద్రాసు దొరతనమువారిచేఁ బ్రిచురింపఁబడెను.

అందు మళయాళ (కేరళ) దేశబ్రాహ్మణులను గుఱించి యిట్లు వ్రాయఁబడెను.

1. “బ్రాహ్మణులయొక్క లిఖితము లైనకొన్ని గ్రంథములలో కదంబ వంశజుడైన మయూరవర్మకాలమున నాంధ్ర బ్రాహ్మణులు కొందఱు దక్షిణ కన్నడమునకుఁ దీసికొని పోఁబడి రని చెప్పఁబడి యున్నది.

2. బ్రాహ్మణుల కాలగణన ప్రకారము మయూరవర్మ క్రీ. పూ. 445 మొదలు 455 వఱకు రాజ్యము చేసెను.

3. పరశురాముని శాపానంతరము కదంబవంశములోని మయూరవర్మ అహిక్షేత్రమునుండి తూలుబ్రాహ్మణులను తీసికొని వచ్చు వఱకును నాదేశమునందు బ్రాహ్మణులు లేరు.

4. ప్రస్తుతమం దున్న తూలుబ్రాహ్మణులను మయూరవర్మ తీసుకొని వచ్చె ననిచెప్పటలో సాంప్రదాయక కథ లన్నియు నేకీభావము వహించుచున్నవి.

5. ఉత్తరకన్నడములోని బనవాసి రాజధానిగా రాజ్యము చేసిన కదంబవంశమునకు మూలపురుషుఁడు మయూరవర్మ యని శాసన ములు చెప్పుచున్నవి.

6. గోదావరీతీరమందున్న యహిక్షేత్రమునుండి బ్రాహ్మణులు తీసికొనిరాఁబడి రని చెప్పఁబడుచున్నది.

7. నంబూతిరీలును వీరి సంప్రదాయకథలును మయూరవర్మ వఱకును బోవును.

8. మయూరవర్మచే బ్రాహ్మణులు కొనిరాఁబడినప్పుడు వారు భట్టాచార్యులవారి శిష్యులగా నెంచఁబడిరి. కాని పడమటితీరమునకు వీరు వచ్చినవెంటనే మళయాళదేశపు వేదాంతగురువగు శంకరాచార్యులవారి సిద్ధాంతముల నంగీకరించిరి.

పైగ్రంథముననే యయిదవ సంపుటమున సుబ్రహ్మణ్యాయ్యుడుగా రిట్లు వ్రాయుచున్నారు.

9. కేరళమాహాత్మ్యములో వ్రాయబడిన దంతకథాపరంపర నంబూతిరీ లహితక్షేత్రమునుండి వచ్చినట్లుగాఁ జెప్పును. ఈపై సేర్కొనబడిన 9 స్థానములలోని యుదాహృతవాక్యములు కేరళమాహాత్మ్యము, కేరళోత్పతి యను సంస్కృత గ్రంథములనుండి గ్రహింపబడినవి.

మయూరవర్మ, భట్టాచార్యులవారు, శంకరచార్యులవారును అంధ్రులని నేనొక్కడనే వ్రాయటలేదు. ఆంధ్రమహాసభ వారిచే ప్రచురింపబడిన 'ఆంధ్రప్రచలనము' అను చిన్నగ్రంథమున ప్రథమాంధ్ర సభాసంతరము కాబోలును ప్రచురింపబడెను. మఱికొన్ని దంతకథలును పై విధముననే చెప్పుచున్నవి".

ఈవిమర్శనమునుబట్టి శ్రీశంకరభగవత్పాదు లాంధ్రు లనియు నందు గోదావరీమండలమువా రనియు తేలినది. సంస్కృతశంకరవిజయములం దన్నింటిలోను కేరళదేశీయు లని యున్నది. శంకరులు జన్మించునాటికి వారికుటుంబ మచ్చట స్థిరపడియుండవచ్చును. ఆ హేతువున స్థూలముగాఁ గేరళుఁ డని కావ్యకర్తలు వ్రాసియుందురని తోచుచున్నది.

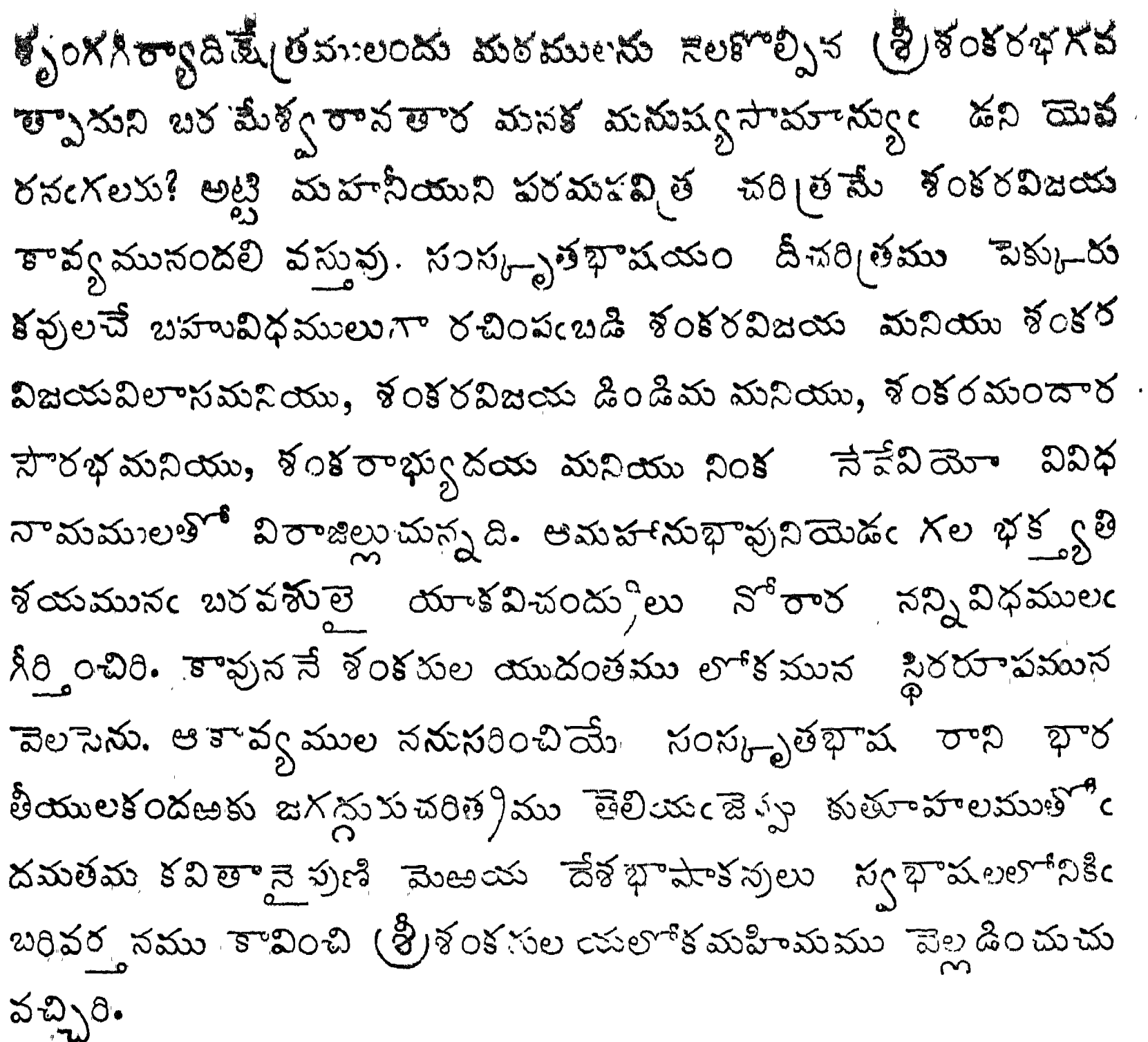
శ్రీశంకరులకాలమును గూర్చి ప్రాచ్యపాశ్చాత్యసిద్ధాంతములు బహుముఖములుగా నున్నవి. అందలి సత్యాసత్యములు చరిత్రవేత్తలకు వదలి యుపలబ్ధ మగునొకటి రెండునిర్ణయములనుమాత్రము చూపింపయత్నింతును. జ్యోతిశాస్త్రవేత్తల పారంపరికసిద్ధాంతము— శ్రీ శంకరుల యవతారకాలము 2019 సంవత్సరములనాఁ డని పంచాంగములందుఁ గనబడుచున్నది. దీని ననుసరించి క్రీ. పూ. 12 సంవత్సరముల నాఁడు శంకరజనన మని తేలుచున్నది. శ్రీ కర్ణపాలెము వెంకట నారాయణగారి నిర్ణయము ప్రకారము శ్రీశంకరుల జననము క్రీ. పూ. 619, బ్రహ్మలోకప్రాప్తి క్రీ. పూ. 477 సంవత్సరములనాఁడును జరిగిన

వని తెలియవచ్చుచున్నది. ఇట్లు బహువిధములఁ దెలుపఁబడుచున్న కాలమును గూర్చినవిమర్శనభారము చరిత్రజ్ఞులకుఁ దొలుతనే సమర్పించియుంటిని. శ్రీశంకరులదేశమును గూర్చి మాత్రము పైని జూపఁబడిన సిద్ధాంతముల ననుసరించి గోదావరీమండలమునుండి మళయాళమునకు భూపాలకులచే నాహూతులైన యాంధ్రబ్రాహ్మణకుటుంబమువారు. కావునఁ దాత్కాలికముగాఁ శ్రీశంకరులు కేరళదేశమువారు కావచ్చును, అనుకొందము.

శ్రీశంకరుల దేశకాలనిర్ణయప్రసంగము నింక వదలి యాచార్యులవారి యవినశ్వర యశఃకరూర్పసుగంధిల మగు నాంధ్రశంకర విజయమును గూర్చి కొంచెము ప్రసంగింతును.

“యదా యదా హి ధర్మస్య గ్లానిర్భవతి భారత, అభ్యుత్థాన మధర్మస్య తదాత్మానం సృజామ్యహం” అనిన కృష్ణపరమాత్మసూక్తి చొప్పున సనాతన మగు వేదధర్మమునకుఁ గంటకమై జాద్ధ, జైనాది మతకదంబము విజృంభింప దానియాద్ధత్యము పోఁగొట్టి మరల వేదధర్మము ప్రతిష్ఠింప భగవంతుఁడు శంకరాచార్య రూపమునఁ బొడమె ననువిషయమున విప్రతిపన్నులగు మనుజమాత్రులు లేరనవచ్చును. ప్రాచీనులందఱు ‘ధర్మరక్షణార్థము శివుని దేవతలెల్లరు ప్రార్థింప నాపరమేశ్వరుఁడు భూలోకమున శంకరాచార్యుఁడై పుట్టె’ ననిరి. అర్వాచీనులు విజ్ఞానము ననుసరించియు, నయ్యనఘుఁడు చేసిన ‘యతాకిక కార్యకలాపము ననుసరించియు భగవదవతార’ మనిరి.

మంజుషీరేండ్రే జీవితములో సకలవేదములు, సర్వశాస్త్రములు, వృతానములు, పఠించి, ప్రయాణసౌకర్యములు లేనియానాడు పాదచారియై యాశేతు హిమాచలము పర్యటించి, సర్వమతములను ఖండించి, యద్వైతమతము నెలకొల్పి, నాటి రాజేంద్రుల నందఱును శిష్యులుగాఁ జేకొని, స్యమతవ్యాపికిని, తదీయ సంరక్షణమునకును

అం దాంధ్రభాషయం దింతకు ముందు పెక్కురు కవీశ్వరులు శ్రీ. శంకరులచరిత్రము గద్యరూపమునను బద్యరూపమానను బరివర్తించియు స్వాతంత్ర్యము మెఱయ రచించియుఁ జరితాంధ్రులైనారు. అట్టి రచన లనేకము లున్నను నేఁ డీశంకరవిజయమును మరలఁ దెలుఁగున నీగ్రంథకర్త రచించుట చర్చితచర్చణ మగు నని మాత్ర మనుకొనఁ దగదు. “తా నద్వైతమతస్థుఁ డగుటయుఁ దన్మతోద్ధారకు లగు జగద్గురుల పుణ్యయశము కీర్తించి తనకవితాశక్తి నన్వర్థము నొనర్చు కొనఁ దలంపు గలుగుటయుఁ గారణమాలుగా నీగ్రంథ రచనకుఁ బూను కొంటి”నను గ్రంథకర్త “విన్నపము”న మొదటనే దెలిపికొని యుండెను. దానికిఁ దోడ్డు మహోదారులును, శ్రీశంకరమఠ ప్రతిష్ఠాపనాది పుణ్య

కార్య నిరతులును, బరమ శాంతులును, నిరంతర రామభక్తినిశాంతులును, నిర్గర్వచూడామణులును, భాషాపోషకులును, సంపన్నులు నగు శ్రీ మదీదర వేంకటరావు పంతులుగారు" సహజోదార్యము మెరియ నేతత్కవికి గృహనిర్మాణమునకై వలయుధనమునుఁ బొరిశోషికముగా నొసంగి తమయిష్టదై వత మగు శ్రీరామచంద్రున కంకితముగా నీ గ్రంథము నొసంగఁ గోతుట శీఘ్రరచన కుద్బోధక మైనది. కావ్యముగా నిట్టిమహాపురుషచరిత్రము రచియింప నమేయముగా ధనము వెచ్చించియుఁ దమపేర నంకిత మైనను గోరక రామార్పణము సేయఁ బ్రేరించిన శ్రీ పంతులుగారి యనితరసాధారణ సుగుణము వర్ణనాతీతము గదా! అహంకార మనుకారములకు మనస్సునఁ దావీయని మహాత్ము లీకాలమందును గల రనుటకు శ్రీపంతులుగారు గొప్ప దృష్టాంతము. శ్రీ పంతులుగారి సుగుణగణములు గ్రంథకర్తచే మనోహరముగ వర్ణింపఁ బడినవి. అది యంతయు స్తుతిమాత్రము కాదని ప్రాజ్ఞులు గ్రహింపదగును. ఇట్టిగ్రంథకర్త లెందఁ జెన్నివిధముల వర్ణించినను శ్రీపంతులుగారి గుణగణములు మిగిలిపోవకయుండ వని నానమ్మకము. పరిశుద్ధాంతఃకరణమున నిట్టి మహాత్కృష్ట కావ్యము వెలయించిన శ్రీ పంతులుగారును వారి పుత్రపౌత్రులును నిటువంక నాంధ్రభాషకు, నటువంక వైదిక మతమునకును సువర్ణభూషాయ మానము లగు బహు గ్రంథములు వెలయ నింకను బోత్సాహమిచ్చి శాశ్వత యశస్సును జన్మసాఫల్యమును బడయుదురు గాక!

ఆంధ్ర శంకర విజయము

శంకరవిజయ మనుపేర నాంధ్రమునఁ బెక్కుకావ్యములింతకు ముందే కలఁచి తెలిపియుంటిని. ఏతత్కావ్యము మరలఁ దలసూపుటకు నూత్నత యిం దేయించుకై నను గలదా యని పరిశీలింప నచ్చటచ్చటఁ గావ్యసంపాదనమున నవీనత లేకపోలేదు. ఆ నవీనత యెంత

వజ్రకు సమంజసమో యిరుచుక పరిశీలింతము. పరమేశ్వరావతారమే
యని ప్రాచీనులును, లోకోత్తరపురుషుఁ డని వై దేశీకులును దత్తిద్దాం
తానుయాయులగు నాధునికులును స్తుతియింపఁ, బ్రహ్మాతు లగు
శ్రీశంకరాచార్యులయెడ ననూయువులై మతాంతరు లారోపించిన
శంకరములు సోఁకనియ ట్లీగ్రంథకర్త పెక్కుతావుల రచన సాగిం
చెను. మాధవ విద్యారణ్యకృత మని విఖ్యాతి గాంచిన శంకరవిజయ
మునే యాధారముగాఁ జేసికొని యీగ్రంథకర్త రచన సాగించినను
నౌచిత్యము దృష్టియం దిడుకొని కథాసంవిధానమున నక్కడక్కడ
మార్పులు చేసెను. ఆమార్పులు కొన్ని విద్వజ్జనులకుఁ బెలుపుభారము
నామీద నున్నది. కాన మున్నుం దయ్యది నెఱవేర్తును.

భూమండలమున నాస్తికమత విజృంభణముచే వేదధర్మము
లుప్తప్రాయమై, యధర్మ మభ్యున్నతి చెందఁగా దేవత లెల్లఁ గైలాస
మున కేఁగి పరమశివుని ధర్మరక్షణకై వేడుకొనఁగా, నక్కార్యమునకై
తానే కాలటియందు శంకరాభిఖ్యతోఁ బాడమి జగము నుద్ధరింతు నని
యభయ మొసంగిన ఘట్టము నీకవి తీసికొనక, కాలటి యను నగ్రహా
రము గల దనుకథతో నారంభించి శంకరు లీశ్వరావతార మని వాచ్య
ముగాఁ బలుకక, తనహిమములు చెప్పఁబడు ఘట్టంబులందెల్ల నూచిం
చుచు, దుట్టత దిఘట్టమునఁ బరమశివ స్వరూపముగాఁ బరిణమించిన
ట్లద్వైతమతానుసారముగా నిరూపించెను. పరితల కీసంవిధానమున శంక
రుఁడు మొదట మనుజమాత్ముఁడుగా గన్పట్టి, యలోకమహిమలచే
భగవంతుఁడేమో యని సంజేహముకలిగించి, క్రమక్రమముగా నీశ్వరుఁ
డనువిశ్వాసము నెలకొల్పి తుద కద్భుతముగా మహాదేవుఁడై శరీరము
పులకింపఁ బ్రత్యక్షమై నట్లు తోఁపకమానఁడు. ఈ మార్పునఁ గల
యాచిత్యము నుత్యము. శంకరునిది యనూచానులగు పండితులకు
జనకమగు విప్రవంశమనియు, దలిదండ్రిలు తపశ్శాలు లనియు వారి

మూర్ఖరాకాధన మహిమవలన శంకరుడు జనించె ననియు మొదట సామాన్య మనుజు బాలకునిగా వర్ణించి, క్రమముగాఁ దపము స్వాధ్యాయముఁ బడసి యతాకికమహిమ లొందె నని మొదటి యాశ్వాసము నందలి కథ. మూలమున శంకరుని జనకుఁ డగు శివగురునకుఁ బరమ శివుఁడు ప్రత్యక్షమై యాయుష్మంతలును గుణహీనులు నగు పెక్కురు పుత్రులు గావలయునా? అల్పాయుష్కుఁడును సుగుణరాశియు నగు నొక్కపుత్రుఁడుగావలయునా? యని యడిగినట్లును, స్వల్పాయువై నను, గుణవంతుఁ డగునొక్కపుత్రుఁడే కావలయు నని యాయన కోరినట్లును గలదు. ఆకథను శివగురునకు స్వప్నమున—నిరంతరధ్యాన మొనర్చు శివుఁడే కానవచ్చి మామిడిపం డిచ్చినట్లును దానిని జేతఁ బుచ్చుకొని పై కెత్తుచుండఁ గ్రిందఁబడి రసము నలువంకలఁ బ్రవహింప భిన్నమై నట్లును మార్పఁబడినది. ఈమార్పు మనుజు జీవితమునందు సామాన్యము గావున రమణీయముగా నున్నది. పై మూలమునందలికథనంటివి యనేకములు పురాణేతిహాసములందుఁ గలవు. అయ్యవి యనుకరించి నట్లాకథ చదువునపుడు స్ఫురింపకమానదు. మూలస్థ మగుకథ యథార్థమేకావచ్చును. అయినను మనుష్యసామాన్యముగా స్వప్నమునఁ దద్విషయ మంతయు ధ్వనింపఁజేయుట సరస మని రసజ్ఞులు మెచ్చక పోవరు. తండ్రి మరణించినపుడు శంకరుడు తల్లిని జేరి శిశువయ్యును బ్రాధునివలె వైరాగ్య ముపదేశించుట యారయ, సహజవైరాగ్య సంపన్నుఁ డగు ప్రహ్లాదునిచరిత్రము స్మృత మగును. ఈభాగము మూలమున లేని దయ్య భావికథకు సూచకమై సమాచితముగా నున్నది. వేదాభ్యాస కాలమున దరిద్రబ్రాహ్మణికి లక్ష్మి నొసంగుకథ కొన్ని శంకర విజయములందుఁ గానరాదు. మాధవ శంకరవిజయమునఁ గలదు. అందలి కథాంశము మాత్రమే యీగ్రంథకర్తగై కొని యయ్యది వేదాధ్యయనకాలము కావున శ్రీసూక్తస్తవ మహిమవలన

లక్ష్మీ ప్రసన్నురా లగునట్లు రచించుట యెంతయు నౌచిత్యధాయకమును, శాస్త్రసమ్మతమునై విలసిల్లుచున్నది. వేదమంత్రమే దేవతాస్వరూప మను పూర్వమిమాంసామతము వ్యజ్యమానమగుచున్నది గాదా !

రెండవయాశ్వాసమునఁ బూర్ణానదిని జననికొఱకై శంకరుఁడు తనమహిమచే గృహసమీపమునకుఁ దెచ్చె నను కథ. మఁదు తన్ను గురుపదంబుగాఁ బూజించు కేరళదేశరాజునకు శ్రోత్రియుఁడగు తన యెడలఁ గల గౌరవమును బురస్కరించుకొని యానదీశాఖ యొకటి తన గృహముచేత కారాజు రప్పించె నని మార్పఁబడెను. ఈగాథ యందానాఁటి ప్రభువు లెట్టి యసాధ్యమగు వాఁచితార్థముల నైన నొసంగి పండితలోకమును రక్షించుచుండువా రనియు, బండితులు గూడ నిస్పృహులై యుండువా రనియుఁ బ్రస్తుట మగుచున్నది. ఇంతదాఁక బ్రహ్మచర్యవ్రతస్వరూపమును, వేదమహిమయుఁ బ్రత్యక్షరమునను వ్యక్తమగుచుండును.

శంకరుఁ డల్పాయుష్కుఁ డని యగస్త్యుని దేవర్షులు వచ్చి యార్యాంబతోఁ జెప్పినట్లును, నామె దుఃఖించుచుండ శంకరుఁడు వైరాగ్య ముపదేశించినట్లును మూలమున నున్నకథ నీగ్రంథకర్త మిగుల రసవంతముగను, నౌచితీభరితముగను శంకర విరక్తికిని, సంన్యాసజిహ్వుక్షకు నుపోద్ఘాతముగను, సామాన్యమనుజజీవితమునందలి సంఘటనలకుఁ బోలికగను రచించెను.

వృద్ధ యగునార్యాంబ శంకరుని బెండ్లాడు మనఁగా, నాయన మృదు ఫణితి నిరాకరించును. ఏమియు ననలేక తల్లి యూర కుండును. కన్యల నిచ్చెదమవి పెక్కురు సజాతీయులు వచ్చిపోవుచుండిరి. ఒకనాఁ డొకవిప్రుఁడు శంకరునకుఁ దనపుత్రిక నీయఁదలఁచి బంధువుల వెంట నిడుకొని యార్యాంబ కాసంగతి తెలిపి యామె యనుమతిపై బ్రహ్మ

చూడలకు విద్యలఁ గఱపుచున్న శంకరుని గాంచవచ్చి, యాతఁ డప్పటికిఁ జెప్పుచున్న ప్రబోధసుధాకమందలి కాంతాగర్హణము విని, విముఖుడై యార్యాంబను గాంచి జరిగినసంగతి చెప్పి, శంకరుని జాతక మామెవలనఁ గొని యరయుచుండఁ దోడివారిలోని యొకడై వజ్రుఁడు శంకరునకు నాయు వల్పుమని చెప్పెను. తోడనే వారందఱు నిరాశులై వెడలిరి. ఆమాటవిని ఆర్యాంబ విలపించుచుండ శంకరుఁడు వచ్చి దుఃఖికారణ మెఱిగి “యమ్మా! మరణము దేహికి నహజ” మని విరాగవచనముల నుద్బోధించి యమృతత్వము సంన్యాసమునఁ గాని లభింపదని కై వల్యోపనిషదర్థ మెఱిగించి “సంన్యసింప ననుజ్ఞ” నిమ్మని వేడుకొన, నామె మఱింత దుఃఖింప, సాంత్వనవాక్కుల నూరార్చెను. ఇందలి యాచిత్యమును బూర్వోత్తరవిరోధాభావమును మెచ్చఁదగి యున్నది.

ఇక సంన్యాస స్వీకారఘట్టమునఁ దల్లి యనుమతి పొందక సంన్యసింపరా దను శాస్త్ర దూరసిద్ధాంతము దొలఁగించుటకును బ్రవాహరూప మగుకథ మఱుఁగు పడకుఁడునట్లును నార్యాంబకు స్వప్నము కల్పింపఁబడెను. అందు శంకరుఁడు మకరాకృష్టుడై యేటిలో మునిగి పోవుచు నెట్టకేలకుఁ దల్లియనుమతి పొందినట్లు చిత్రింపఁబడిన భాగము ‘యదహారేవ విరజేత్ తదహారేవ ప్రవ్రజేత్’ నుశ్చుతి క విరుద్ధముగాను, లోకమర్యాదానుసారముగాను జక్కగ ఘటించఁబడి నది. సంన్యాసఘట్టమున మూలము ననుసరించుచు, నందులేని మహా వాక్యచతుష్టయము పంచదశి ననుసరించి పద్యములందు వివరింపఁబడి నది. ఆమహావాక్యములు సూత్రభాష్యరచనకు నెట్లు బీజము లయ్యెనో వివరింపఁ బడినవి.

మూడవ యాశ్వాసమున నర్మదానది పొంగినపుడు శంకరుఁడు తన కమండలువున నింపె ననుకథ యణిమాదులలోని వశిత్వవిభూతి సిద్ధికి స్ఫూరకముగా నిందుఁ గలదు. ఈయుపపత్తి మూలమున లేనది.

శివుఁడు మాలనిరూపమునఁ గనఁబడినకథయం దద్వైతభావ పరీక్షకై శివుఁ డట్లు శంకరుని యాంతరదృష్టి యందే కన్పట్టె ననుట యెంతయు నుచితముగా నున్నది. సనందనుఁడు పద్మపాదుఁడైనకథ యందు లఘిమసిద్ధి బలమునఁ బద్మపంక్తిపై నడచి వచ్చెనని మూల మున లేకున్నను లఘిమసిద్ధి హేతువుగాఁ జెప్పుట యుక్తముగా నున్నది. దీనివలన యోగశాస్త్రసత్యత్వము ధృవపడుచున్నది. 'మన కను భవము లేని' యని యిట్టివానిని ద్రోసిపుచ్చినచో యోగశాస్త్రమునకు వైయర్థ్యము తప్పదు. ఉపరి శాస్త్రమును ధిక్కరించిన యపరాధము పైఁబడక మానదు.

తరువాత వ్యాసశంకర వాదఘట్టము. 'వ్యాసుఁడు కలిద్వాపర సఁధి యందలివాఁడు, శంకరుఁడు కలియుగము కొంతగడచినతరువాతి కాలమువాఁడు. ఈ యిద్దఱకు వాద మె? ట్లని కొందఱు శంకించు చున్నారు. వారిమతమునఁ బురాణములు ప్రమాణములే యగుచో శంక కవకాశములేదు. ఆంగ్లభాషాకోవిదులు వ్యాసుఁడను నామము బిరుదమనినారు; కావచ్చును. కృష్ణద్వైపాయనుఁడనునది బిరుదముకాదు గదా! అతఁడు చిరంజీవులలో నొక్కఁ డని మఱువరానిది. చిరంజీవియే యగుచో నేల కానరాఁ డని గ్రంథకర్త పద్మపాదునిముఖమున శంకించి, జ్ఞానతారతమ్యమువలనఁ గనఁబడుటయుఁ గనఁబడకుండుటయుఁ గలుగు నని, దృష్టాంతపూర్వకముగా స్థిరపఱుచుట రమ్యమును యుక్తిసహ మునై యొప్పుచున్నది. వ్యాసశంకర సంవాదమున మూలమును వ్యాఖ్యయు జోడించి శాస్త్రానుసారముగ వాదమంతయు గద్యమున రచించుటచే భావమంతయుఁ దేటతెల్ల మగుచున్నది.

చతుర్థాశ్వాసమందలి కుమారిలభట్టు చరిత్రమున మూలమునకు భిన్నముగఁ జెక్కుమార్పులు చేయఁబడినవి. చరిత్రల నాధారముగాఁ గొని కాఁబోలు. మూలమున లేకున్నను భట్టపాదుఁ డుత్కలాంధ్ర దేశ

ముల సంధియందలి జయమంగళ మను గ్రామమున జన్మించె ననియు, నాంధ్రుఁ డనియు, గ్రంథకర్త తనయాంధ్రాభిమానము ప్రకటించెను. అందుఁ గుమారిలుగీర్తి కేపాటి కళంకము సోకకుండ మూలమందలి పరస్పరవిరోధములను బరిహరించి వన్నె పెట్టెను. గురుఁడు నేడనుండి సిద్ధితుఁ డగు తన్నుఁ ద్రోయింప భూమిపైఁ బడునప్పుడు “వేదము ప్రమాణమే యగు నెడల నేను జావకుందును గాక” యని భూమిపైఁ బడి వేదమహిమచే బ్రతికియు “ప్రమాణ మగునెడల” యను సంభావనార్థక ప్రయోగమువలన నొకకన్న పోగొట్టుకొన్న కుమారిలుడు రాజకోరికపై గొండనుండి భూమి కుఱుకుచు “వేదమే ప్రమాణ మగునెడల” యని మరల సంభావనార్థక ప్రయోగము గావించియు నేహానిని బొందలే దనుట విరుద్ధము కాదా? ఆ భాగమున ‘వేదము ప్రమాణము. కావున నా కేహానియుఁ గలుగ’ దనుదృఢనిశ్చయముతోఁ గొండనుండి క్రిందఁబడి యక్షతదేహుఁడై వేదమహిమను బ్రకటించె ననుమార్పు సమంజసముగా నున్నది. మరియు “జైన మత రహస్యములను జెప్పిన గురువు మరణమునకుఁ దానే కారకుఁడ”నని గురువధ పాపము తొలఁగఁ దుపాగ్నిప్రవేశరూప ప్రాయశ్చిత్తము చేసికొన్నట్లు మూలమునఁ గల కథయందు— గురువధ కారకు కర్తకాఁ డనియు నాతఁ డొనర్చు తుపాగ్ని ప్రవేశము వ్రతము కాని ప్రాయశ్చిత్తము కాదనియు, స్మృతినమ్మతముగ నిర్ధరించిన మార్పు మిగుల నుచితముగా నున్నది.

అనంతరకథ మండనమిశ్రునిది. ఈ ఘట్టమున మండనశంకరుల ‘కుతో ముండ్యాగళా న్ముండీ’ యని యారంభింపఁబడిన ప్రశ్నోత్తర పరంపర యా యిరువురకు ననుచితముగా నుండు నని కాబోలును మండనశంకరుల శిష్యు లనుకొన్నట్లు మార్పఁబడినది. మండనునంతటి మహాపండితుఁడు శంకరునంతటి మహానీయుఁడు తనయింటికి రాఁగా

నిష్ట మున్నను లే కున్నను నట్లు నీచాతి నీచముగా 'నీతల్లిముండ' మున్నగు రీతిని దూషించె ననుట యారెండు పాత్రములకుఁ గళంక మే కదా! ఇక మండనుఁడు సంన్యాసి మొగమును జూడఁడట. శ్రాద్ధ భోక్తలుగ వ్యాసజై మినులను నర్చించు చున్నాడట. వీరు సంన్యా సులు కా రా? జైమిని తనకు సమ్మతఁ డైనను శంకరునివలెనే వేదాంతి యగు వ్యాసుఁడు ప్రతికూలుఁడు గదా! అట్టివాని నెట్లు మండనుఁడు నిమంత్రణము చేయును? వ్యాసజై మినులు మండనశంక రుల వివాదమును వినుచు నూరక యుండిచారా? సూత్రభాష్య పరీ ఙ్మకై శంకరునొద్దకు వృద్ధబ్రాహ్మణ రూపమున వచ్చిన వ్యాసుఁడు 'స్వస్వరూపమునఁ గాన్పింపు' మని శంకరుసంతవాఁడు వేడుకొనఁగా నిజరూపమునఁ దోచిన వ్యాసుఁడు, నేడు మండనునింటికి శ్రాద్ధ భోక్తగా వచ్చినాఁ డనుట యసంగతము మీఁద మండనుఁడు వాద మునం దోడిపోయి తన పూర్వమిమాంసా మతమునకుఁ దీక్షకరుఁడైన జైమిని యాశయమును గూర్చి సందేహించుచుండ జ్యోతీరూపమున గోచరించి 'శంకరమతమే నామత' మని యంగీకరించిన జైమిని శ్రాద్ధ కాలము న పెదవి యెత్తక వా రిద్దఱకలహము వినుచు నూరకుండె ననుట మిగుల నసంగతముగా నున్నది. ఇకట 'కుశో మం' డీత్యాది మండనశంకర నిందాపరంపర నీ గ్రంథకర్త పరిహరించినఁ లెస్సగా నుండెడిది. కాని సంస్కృత శంకరవిజయము 'లన్నిటియందు నుండు టయుఁ బండితలోకమున బహుప్రచలితమై యుండుటయు హేతువులు గావచ్చును. కాని మహాపురుషులగు మండనశంకరులనోట నీయశ్లీల ములు పలికింపక వారలశిష్యులచేఁ బలికించుట కొంత నయ మన వచ్చును. ఇచటిమూలగ్రంథములవిరోధము పరిశీలింప నీకథ హేయమో యపాదేయమో తెలియఁగలను. మాధవశంకరవిజయమున జైమిని వ్యాసులు భోక్తలని యున్నది. చిద్విలాసుని శంకరవిజయవిలాసమునఁ

పితృస్థానమున వ్యాసుని నిలిపి యర్పించుచుండఁ బాదుకాసీద్ధివిద్యా శక్తి చే నంతరిక్షమునుండి దిగి శంకరుఁడు తనంతఁ దానె విశ్వదేవ స్థానమునందు నిలిచెనని కలదు. ఆనందగిరికృష్ణ శంకరవిజయమున వ్యాసుని మంత్రబలమున రావించి పితృస్థానమున నెలకొల్పి రెండవ భోక్త లభింపక, విశ్వదేవస్థానమున సాలగ్రామము నుంచి యర్పించు చుండఁగా, నాకాశవీధినుండి శంకరుఁడు దిగె నని కలదు. మూడింటి యందును మండనశంకరులయశ్శీలసంభాషణము స్థూలముగనో సూక్ష్మ ముగనో యున్నది గాని లేకపోలేదు. ఏతదనురోధముచేఁ గాఁబోలు నీగ్రంథకర్తయు నాశ్లేషసమన్వితనిందాభాగము విడువఁ జాలక పోయెను. కాని వ్యాస జైమినులను బరిహరించుట మాత్రము నుత్తము.

పంచమాశ్వాసమున మండనపరాజయానంతర ముభయభారతి తోడి శాస్త్రవాదఘట్టమునందు, శంకరుఁడు కామశాస్త్రమునఁ బ్రజ్ఞ లేక యుభయభారతీవలన గడువొంది యమరుకన్యపాలుని మృతకలే బరమందుఁ బరకాయప్రవేశవిద్యాశక్తి చే జొచ్చి శతాధికసంఖ్యాక లగు నాతని భార్యలతో నిష్టభోగములఁ బొంది కామశాస్త్ర మనుభవ పూర్వకముగ నేర్చి వచ్చి యామెను జయించె నని యుపలబ్ధములగు నన్నిసంస్కృత విజయములందుఁ గనఁబడుచున్నది. ఈ కథ శంకరు నకుఁ బరకాయప్రవేశవిద్య 'తెలియు' నని తదీయ యోగశక్తి ప్రక టింపఁ బుట్టియుండును. పరిశీలింపఁగాఁ బూర్వోత్తరమీమాంసా శాస్త్రములందు వాదింపఁ బూనిన మండన శంకరుల వాదమునం దుభయభారతి ప్రవేశించి కామకళలోఁ బూర్వపక్ష మొనర్చుట యనుచితము, నసంగతమును గాదా? శంకరుఁ డం దోడిపోయిన మాత్రమునఁ గించిద్జ్ఞత కలుగు ననుట మఱియు నసంగతము. మండన శంకరుల ప్రతిజ్ఞ లేమి? ఉభయభారతి పూర్వపక్ష మేమి? ఒకవేళ శంకరుఁ డాకామకళ ము న్నెఱుఁగకున్నను సర్వజ్ఞుఁడు కావున నాశాస్త్ర

మండలి రహస్యములను బట్టించి గ్రహింపఁ బాలఁడో! అనుభవము లేనిదే యాశాస్త్రము తెలియదా? ఈ రసాభాసము నంతయుఁ దొలఁ గించుటకై యీ గ్రంథమునఁ జేయఁబడిన మార్పెంతయు నొచిత్యా ధాయకము. మీమాంస విడిచి కామకళయందు భారతి ప్రశ్నింప నవ కాశము కల్పించుకొనుటకై యంతఃకరణ చతుష్టయ విమర్శనమున మనస్తత్వ ప్రసంగముదెచ్చి, దానినుండి కామమును గూర్చినచర్చ, యందుండి స్త్రీపురుష జాతివిశేష ప్రసంగమును నేర్పుగాఁజేసినట్లు చూపి, యీ శాఖాచంక్రమము దోషమని శంకరునిచేఁ బలికించెను.

కాని సభానియమానుసారముగాఁ బ్రతివాదిని గాక యధ్యక్షు రా లగు భారతిని గా దనుటకు పీలులేక పోయెనని శంకరుఁడు గడువు పేడి మండనుని గ్రంథాలయమునుండి కామకళా గ్రంథములు గొని దూరమున నున్న కొండగుహఁ జొచ్చి యా శాస్త్రమంతయు నధ్యయ నించి పరకాయప్రవేశ విద్యచే నొకచిలుక మృతదేహమునఁ జొచ్చి శబరున కొకనికి దొరకిపోయి యుభయభారతి నన్నిధిని జేరుకొనెనని మార్పఁబడినది.

పూర్వమీమాంసామతము ననుసరించి వాదించు ననియు, బ్రమాణము వేదము లనియు, నోడినచో సంన్యాస స్వీకారము పణ మనియు, మండనుని ప్రతిజ్ఞ. “ఉత్తర మీమాంసామతము ననుసరించి వాదించు ననియు, నుపనిషత్తులు ప్రమాణమనియు, నోడినచో సంన్యా సము విడిచిపెట్టుట పణ మనియు శంకరుని ప్రతిజ్ఞ. ఆ ప్రకారము వాదము జరుగఁగ మండనుఁ డోడిపోయెను. మండనుని పక్షము చేకొని భారతి వాదింపఁ బూనెను. ఆమెభర్త ప్రతిజ్ఞాప్రకారము పూర్వ మీమాంసానుసారము వాదింపవలసియుండెను. ప్రసక్తాను ప్రసక్త ముగాఁ గామశాస్త్రమునకుఁ ద్రోవఁ దీయటచే సభానియమాను సారము భారతి పరాజిత యైనట్లేకదా! అయినను సభాధ్యక్షురాలగుటచే

హాదియగు శంకరుఁ డామెను ధిక్కరింప నవకాశము లేమి 'గా' దనక
 యాశాస్త్ర మభ్యసింప గడువు కోరెను. తన తప్పెఱిగినది కావున
 భారతియు నంగీకరించెను. అటుపైని కామకళ నేర్చి చిలుక దేహ
 మునఁ బరకాయ ప్రవేశవిద్యచే జొచ్చుట యేల కల్పింపబడె ననఁగాః-
 పరకాయప్రవేశమొనర్చునది కేవల శుద్ధాత్మ మే యగునేని కర్మత్వ
 భోక్తృత్వములు లేక కర్మబంధముకలుగకుండును. లింగదేహముతోఁ
 జొచ్చినపు డచటికర్మముల కెట్లు జీవుఁడు బద్ధుఁడు కాకుండును? శ్రీ
 శంకరుఁడు పరకాయ ప్రవేశమున లింగశరీరముతోఁ జొచ్చినట్లైనంద
 గిరి శంకరవిజయమున "అమృతపుర మితి ప్రసిద్ధం కంచి త్వష్టణ
 విశేషం ప్రాప్య తత్పతౌ మృతే, తదీయదేహం చితిగతం జ్ఞాత్వా,
 తత్పరాంతిక కోట రే నిజదేహం సంస్థాప్య, పరకాయ విద్యాప్రపంచేన
 లింగశరీరమాత్రేణ చ సాభిమానో జీవ శ్చితిగత నృపతి కళేబర నిష్ఠ
 బ్రహ్మరంధ్రం ప్రావిశత్ (వీరిఅధ్యాయము.) అని కలదు. చిద్విలాస
 కృత విజయవిలాసమున కేవల మాత్మరూపమునఁ చొచ్చెనో లింగ
 శరీరముతోఁ జొచ్చెనో మొదట జెప్పఁబడలేదు గాని మరల స్వశరీర
 మునఁ జొచ్చినపుడు మాత్రము. శ్లో॥ కలవింకాకృతి రూఢత్వా
 తేజః పుంజ దురీక్షణః। బ్రహ్మరంధ్రపథా దేవ నిస్ససార తదాదృభతం.
 ఇతస్తతః పరిచరన్ తనుందృష్ట్వాచితోపరి"యని లింగదేహముతో అమర
 కుని దేహమువిడిచి స్వశరీరమునఁ జొచ్చినట్లు కలదు. మాధవ శంకర
 విజయమున 'మహిపస్యవర్ష గురుయోగబఙ్గోఽ విశ దాతిహాహిక
 శరీరయతః, ఆతిహాహికేన జ్ఞానేంద్రియ కర్మేంద్రియ ప్రాణమనోబుద్ధి
 రూషేణ లింగశరీరేణ యతః, వాఙ్మయ) అని లింగశరీరముతోఁ జొచ్చి
 నట్లే కలదు. లింగశరీరయతః డగుజీవుఁడు కర్మబద్ధుఁడు కావలసి
 వచ్చును. కేవల శుద్ధాత్మ మే యగునెడల నచటి కామకళారహస్యము
 లను గ్రహించుటకు బుద్ధి యుండకపోవుటచే వ్యర్థప్రయాస మగును.

లింగదేహముతో నేగి కామశాస్త్రము నేర్చినచ్చినపిదపఁ బర
కాంతతో యత్యాశ్రమి యగు నాచార్యుఁడు సభయందుఁ గూర్చుండి
యాశాస్త్రమున వాదించుట యెట్లు? ఇంతకంటె దుష్కృత్యము వే
ఱుండునా? దానిచే నవకీర్తి కాకుండునా? ఈవిధమగు సర్వవిధ విరోధ
మాలు తొలఁగునట్లుగా మండనమిశ్రునింట సకలవిద్యలు నేర్చినశుకము
లుండుట ప్రసిద్ధము కాన దాని కనువుగాఁ గీరదేహమునఁజొచ్చి
శంకరుఁ డుభయభారతి సన్నిధిచేరి, ప్రసంగవశమున నాపె చెప్పిన తమ
వాదము విని కామకళయందు వాదించి, ఇచట మధ్యవర్తి లేఁ డని సపరి
వారముగా మండనుని నాయమను దనశరీరమున్న గుహయొద్దకుఁ దెచ్చి
నృసింహస్తవ మొనర్చుచు శుకదేహము విడిచి స్వదేహమునఁ
జొచ్చెను - అని యీగ్రంథమునఁ జేసినమార్పెంతయు సముచితము
గాను ధర్మముగాను నొప్పారుచున్నది.

అంతియే కాదు. ఉభయభారతి పాతివ్రత్యకథ వలనఁ బాతి
వ్రత్యమహిమ ముద్ఘాటింపబడినది. ఇచటి కథాసంవిధానము మెచ్చఁ
దగి యున్నది. స్త్రీలకుఁ బాతివ్రత్యము తప మనియు 'తపసా దుష్క
రం నాస్తి' యను సూక్తిచొప్పున భీష్మునకుఁబోలె స్వచ్ఛందమరణము
కలిగె ననియు, నామె శరీరము విడిచి తేజోరూపమున శ్రౌతాగ్ను
లందు లీన యగునప్పుడు వాణీరూపముతో శంకరునకుమాత్రమే గోచ
రించె ననియు నాఁటినుండి యాయనఘుఁ డాశారదకు దాసుఁడై
నట్లును ఘటించిన భాగము గాంచి రసజ్ఞులును, ధర్మజ్ఞులును శిరఃకంప
మొనర్పకపోవరు. ఈ సందర్భమున శంకరుని గొప్పతనమే కాక మండ
నుని పాండిత్యమును, వైభవమును, గర్మశ్రద్ధయు దానిని మించి
యుభయభారతియొక్క పాండిత్యము వాదనైపుణియుఁ బాతివ్రత్య
మును బ్రస్తుటము లగుచున్నవి.

షష్ఠాశ్వాసమునందలి కాపాలిక కథలో శంకరుని శిరము తేగఁ గొట్టుకొనిపోవ శూలహస్తంజై వచ్చిన కాపాలికుని నృసింహరూప ముతోఁ బద్మపాదుఁడు పైఁబడి గోళ్యతోఁ జీల్చి చంపె ననుఘట్టమున నృసింహరూపుఁ డగుపద్మపాదుని జూచి కాపాలికుఁడు దేహస్మృతి లేక పడిపోయె ననియు, శంకరుఁడు కనువిచ్చి యెదుట నున్న యుగ్ర నృసింహుని స్తుతించి శాంతఁ గావించి, తేఱుకొని భయమున వడఁకి పోవుచు 'రక్షింపు' మని పాదములపైఁ బడిన కాపాలికుని కభయ మిచ్చి 'యద్వైతవిద్యోపదేశమున శిష్యునిగాఁ జేకొనె' నని మూలము నకు భిన్నముగాఁ గలదు. పద్మపాదుని సంతతగురుభక్తి, మంత్రశక్తి వెల్లడి యగుటయే గాక శంకరుని పరహింసా రూప సాహసకృత్యమునఁ గలుగు కశంకమును తొలఁగి పోయినది. అచార్యుని దేహాభిమానశూన్య తయుఁ బరోపకారదీక్షయుఁ బతితపావనత్వమును దయాళుత్వమును విశదమైనవి. మూలమునకు దూరముగాని యీమా ర్పెంతయు హృద్య ముగా నున్నది.

సప్తమాశ్వాసమున శంకరుఁడు తల్లికి నుత్తరక్రియలఁ జేయు సందర్భమునందు మార్పు గావింపఁబడెను. స్వగృహమందుఁ దల్లి మరణింపఁగా వెనుకటి వాగ్దానము ప్రకారము శంకరుఁడు సంన్యాస ధర్మ ములను బాటింపక యామె కుత్తరక్రియలు చేయఁబూన, నిజ దేశ వాసులు దాని కంగీకరింపక, యటనుండి వెడలిపోయి, యగ్నియైన నీయక బాధింపఁగాఁ దల్లిశరీరము నింటిపెరటి గుమ్మమువద్ద దహన మొనర్చి యందలి విప్రుల శపించెనని మూలము. సంన్యాసి గృహస్థోచిత స్మారకర్మము లొనర్చుట యశాస్త్రీయమై యుండ, సంప్రదాయ విరుద్ధముగ ధర్మవ్యవస్థాపకుఁడగు శంకరుఁడు తల్లి కుత్తరక్రియలు తానే చేయఁ బూనెనుట హాస్యాస్పదము గాకపోదనియు, "గృహోప కంఠేషు చ వః స్మశాన మద్యప్రభృత్యస్త్రితి తాంశ్చశాపః | తదా

ప్రభృత్యేవ గృహోపకంఠే ష్వాసీత్ స్మశానం కిల హంత తేషాం”
 (ఇప్పటికిని శేషవాసులకు గృహోపకంఠమే స్మశానము) అను మాధవ
 గ్రంథనచన ముండుటంబట్టియు రెండింటికి నవిరోధముగా నుండునట్లు
 శంకరుఁడు సంన్యాసము స్వీకరించునప్పుడే ‘క. శేయేనన్ బగలేనియు,
 నేయెడఁ గానిమ్ము నీకు మృతి యొదవినచో, నాయెడ నను మదిఁ దలఁ
 పుము, పాయక యరుదెంచి పరమపద మొందింతన్. గీ. కొడుకు యతి
 యైనచో జనకులకు సంత్య! సంస్కీయలు లేకయున్న మోక్షంబు
 కలుఁక. (2-189, 190)నని యుత్తరక్రియలు చేయుదు నని కాని చేయ
 నని కాని తెలియకుండఁ బలికి నట్లును, వాగ్దానము ప్రకారము తల్లి
 మరణకాలమున వచ్చి యామెకోర్కిపై శివదూతలను బంపివేసి, విష్ణు
 దూతలను రావించి వారివెంబడి వైకుంఠమున కంపి యుత్తరక్రియలను
 జేయుఁడని జ్ఞాతులను బిలిచి చెప్పెననియు, నపుడు జ్ఞాతులు పుత్రుఁడవు
 నీవు చేసికొనవలసినదే. నీవు దూరమున నున్నయెడ మేము చేయక
 తప్పదు. కాన మా కేమియు సంబంధము లేదని నిరసింపఁ గోపించి, వారిని
 శపించె ననియు, అనాథప్రేతసంస్కారరూప మగు నాపద్ధర్మముగాఁ
 బరిగణించి తానే పారతాళికక్రియలు నిర్వర్తించె ననియు నీగ్రంథకర్త
 చేసినమార్పు మిగుల సమంజసము సయ్యక్తికముగను నున్నది. ఈ
 మార్పునకు నొకకొంత యనుకూలముగా “తదా సస్మార జననీ పుత్రం
 శంకరదేశికం! ఆసన్నమరణా సాధ్వీ బుధ్వా తత్సత్యభాషితం.....
 ముమూర్షుం మాతరం వీక్ష్య విప్రాన్ సర్వా నథాహ్వాయత్, అనాగ
 తేషు తే ప్లేష శశాప యతిదూషకాః” అని చిద్విలాస కృతశంకర
 విజయవిలాసగ్రంథము కనఁబడుచున్నది. మరణకాలమునఁ దల్లిస్మరింప
 వాగ్దానము ప్రకారము శంకరుఁడు వచ్చి మరణింప నున్న తల్లిని
 జూచి, జ్ఞాతులను బిలువఁగా, వా రెవ్వరును రారైరి. అందుల కలిగి
 శంకరుఁడు వారిని శపించెను. అనువాక్యములఁ బరిశీలింపఁ బిలిచినను

జ్ఞాతలు రాకుండుటకుఁ గారణ మార్థ్యదైహికక్రయలు తమ్మును జేయ నాజ్ఞాపించు నని యూహింప నవకాశము కనఁబడుచున్నది. అగ్రంథ మున శంకరుఁడు తానే యత్తరక్రియలు చేయుదు నని కాని గృహోప కంఠము స్మశాన మగుఁగాక యని శపించినట్లు కాని లేదు. జ్ఞాతలు రాలేదు. అనువాక్యముమాత్రము ప్రకృతమందలి మార్పున కాధారము గాకపోదు.

శంకరుఁ డాషధర్మముగా మాతకుఁ బారలౌకికక్రయలు చేసినట్లును, నయ్యది యధర్మమందు రేని “తేషాం తేజోవిశేషేణ ప్రత్య వాయో న విద్యతే తదన్వీక్ష్య ప్రయుంజానో రౌరవం నరకం ప్రజేత్” యను స్మృతిచొప్పునఁ తేజశ్శాలికఁ బ్రత్యవాయము కలుగదు. కలిగినను దపశ్శక్తిచే దానిని శమింపఁజేసికొనును. అట్టిమహాత్ములెవరైన సాహస మొనర్ప, నితరులు గూడఁజేయఁ బూనుచో దుర్బలు లగుటచేఁ బ్రత్యవాయము దాటఁజాలరని “సాహసంచ మహతాం, అవర దౌర్బల్యా” దిత్యాది గౌతమధర్మసూత్రముల ననుసరించి ధర్మనిర్ణయము సొగసుగఁ జేయఁబడెను. ఇయ్యది సామాన్యవిషయము గాదు. ఇట్టి ప్రసంగమే కుమారిలభట్టచరిత్రమునను గలదు. కావ్యము లీరితిగాఁ జతుర్వర్గసాధనములుగా నుండవలయునే కాని రస మని పలుకుచు ధర్మాధర్మ వివేకము లేక యిచ్చవచ్చినట్లు రచింపఁబడినవి సత్కావ్యము లగునా?

అష్టమాశ్వాసమున యమమతనిరాస సందర్భమున నాచి కేతోపాఖ్యానము మూలమున సూక్ష్మముగా నుండఁగా నాగాధ కాధార మగు కతోపనిషత్తును బట్టి విపులముగ నీగ్రంథమున సంఘటింపఁబడుట ముదావహము. ఇంచుమించుగా నేఁబది మతములను శంకరుఁడు ఖండించినట్లు మాధవ శంకరవిజయ వ్యాఖ్యాత యెచటనుండి సంగ్రహించెనో కాని “ఇదమత్రావధేయ” మ్మనియు “అతేద మవధేయ”

మృనియు నుపక్రమించి 158 శ్లోకము లొకచోటను, 151 శ్లోకము లొకచోటను మొత్తము 709 శ్లోకములు తన వ్యాఖ్యయుండు నను సంధించెను. అగ్రంథ మంతయు శ్రమపడి పద్యరూపమున నాంధ్రీ కరించి గ్రంథకర్త యాంధ్రజనుల కృతజ్ఞతకుఁ బాత్ర మయ్యెను.

నవమాశ్వాసకథఁచుంతయు నించుమించుగా మూలానుసరణ నే. అయినను దుది నుపసంహార ఘట్టమున నొకచిత మగుమాన్సు గలదు. మాధవశంకరవిజయమున దేవతాప్రార్థితఁడై శంకరుఁడు కైలాసమున కేగి నట్లున్నవృత్తమును దత్తాత్రేయప్రేరణమున స్వస్వరూపజ్ఞానము నొంది శంకరాచార్యుఁడు శివునియవతార మగు దక్షిణామూర్తిగాఁ బరిణామఁడై నట్లు రచించి ముగించుట యీగ్రంథమునకు మకుటాయ మానమై విరాజిల్లుచున్నది.

చ. వికృతమహాజ్ఞ తాగహనవీధులఁ జిక్కి భవాఖ్యదావపా
వకపరిపచ్యమాను లగువారల కందఱ కాత్మవిద్య లె
స్స కటపి పోవ మాన మెడనల్పి వటదుమమూలమున్ దృఢిం
చి కదలె శంభుమూర్తి శమశీలమునం గొని శంకరాకృతిన్, 2-14

శా. మానవ్యాఖ్యను బ్రహ్మతత్త్వ మెఱిగింపన్ వామదేవాది స
న్మానుల్ శంకలు వాసి శిష్యు లయి సంభావించు రేదేవు, నా
జ్ఞానందమయుండె శిష్యజనరజ్జదీక్ష మర్త్యాకృతిన్
బూనన్ శిష్యతఁ గాంచి కొల్చెనను ధన్యుల్ వేపు రుత్సాహులై. 3-82

అను నేతత్కావ్యము ననుసరించి శంకరుఁడు దక్షిణామూర్త్య వతార మగుటంజేసి తుట్టుతుడకు దక్షిణామూర్తిగా నిరూపించి మంగళాంతముగాఁ గావ్యమును ముగించిన యీ గ్రంథకర్త నైపుణ్యము మెచ్చఁదగియున్నది. గ్రంథ మాద్యంతము తలస్పర్శముగాఁ జూచి యితివృత్తమందలి మార్పును గూర్చి యథామతిని తెలియఁ జెప్పితిని. రచనామార్మికు లింకను సూక్ష్మాంశముల గ్రహించి యానందింపక పోవరని నమ్మకము గలదు.

శాస్త్ర విషయములు

శంకరవిజయము కావ్యముని ఛందోబంధము కాంచి యనుకొనుటయే కాని యాలోచింప శాస్త్రసముచ్చయ మనుకొనఁదగి యున్నది. పూర్వోత్తర మీమాంసలందును, తర్కశాస్త్రమునను, వివిధమతసిద్ధాంతములందును, వాదప్రతివాదములు లేని తా మొకటియు లేదు. మూలగ్రంథమునఁ గల యీ శాస్త్రములేకాక, కామశాస్త్ర, వైద్యశాస్త్రములనుకూడ నీకవి ప్రసంగవశమున నిందుఁ జొప్పించి యింపుమింపుగా సర్వశాస్త్రసముచ్చయమనిపించెను. అందుఁగామకశా విషయముగా నీగ్రంథమునందుఁ జూపఁబడిన శాస్త్రయుక్తుల గాంచ, నెంతయు నాశ్చర్యము కలిగినది. కామశాస్త్రమున స్త్రీపురుషజాతులు, కళాస్థానములు, వశ్యక్రియలు మున్నగువిషయములు మాత్రమే యుండుననియు, నాశాస్త్రము నధ్యయనింప జారులొక్కరే యధికారులనియు నింతకు మును పరుకొనువాడను. కాని యీ గ్రంథమందలి యాశాస్త్రమర్యాద లరసినదాది యిదియేమా? యనుకొనుచున్నాను. వాత్సర్యమున సూత్రములపై శాస్త్రీయముగా నడచిన వాదప్రతివాద మందలి యుక్తులును, బాతివ్రత్యధర్మరక్షణోపాయములు నెవని కాశ్చర్యము కలిగింపవు?

మండనుని ధర్మపత్నియుఁ గీరదేహప్రవిష్టుడగు శంకరుడను నీకామకళయం దెంతగ శాస్త్రవాదము జరిపినను, బలితలకు బిగిపాతస్మయత గలిగించి, సంస్కృతికవులుకూర్చిన కామకళా వాదమునకుఁ బ్రతిపత్తి నాపాదించి గ్రంథకర్త పండితాదరపాత్ర మయ్యెను. ఈకావ్యమున నాఘట్టము చదువుచుండఁ దుచ్చశృంగారభావములకు మనసు చొరక శాస్త్రయ్యక్తి రచనాశీలయందు మనస్సు విలీన మగుచుండును. శాస్త్రజ్ఞులై పఠించుచో నాపూర్వపక్షాంతాంతక్రమమునకు మఱియు నుపాహ్వాన మొనరు. ఆ శాస్త్రరచనా పాటవ మట్టిది.

తరువాత నవమాశ్వాసమున భగందరవ్యాధిసీడితుఁ డగు శంక
రార్యునకుఁ జికిత్సకై యొకంబును మని పద్మపాదుఁడు చూపిన యుప
పత్తు లన్నియు నాయుక్తేదోదితములే. అవిషయము మూలమున
లేకున్నను గ్రంథకర్త చరకసంహితాద్వారా గ్రంథ సిద్ధాంతముల వెల్ల
డింపఁ దలంచి “అవశ్య మానుభోక్త వ్యం కృతం కన్మ శుభాశుభ” మ్మను
వేదాంతసిద్ధాంత మూని శంకరుఁడు చికిత్స వల దని వారించినట్లును,
నట్లు లైనచో నాయుక్తేదమునకు వైయ్యధ్యము కలుగు నని కర్మవాద
మును బ్రతిఘటించిన చరకాచార్యుని సిద్ధాంతమువలన నాయుక్తేద
మునకుఁ బ్రవృత్తి సంభవించినట్లును, జరకసంహిత యందులి నైవ
వ్యపాశ్రయప్రకరణమధారముగాఁ గొని సమచితముగా రచించెను.

ఆసిద్ధాంతము నంతయును గ్రంథకర్త రచించుట యధికమైనట్లు
స్థూలముగాఁ కనిపింపవచ్చును. కాని శంకరాచార్యు సంతటి దేహభి
మానశూన్యుఁ డగుమహావేదాంతిని జికిత్సకై సమ్మతింపఁ జేయుట
సామాన్యవిషయము కాదు. ఆ యనఁముని క్షేమమే తమక్షేమముగా
భావించి యాయనకంటె హెచ్చుగా బాధపడుచున్న శిష్యులు ప్రార్థించి
నను, స్వకపోలకల్పితము లగుయుక్తుల నెన్ని చెప్పినను సెచ్చలవిరాగి
యగు నాయన చికిత్స కంగీకరింపకపోవుట సత్యము. కాని సకలశాస్త్ర
ముల మధించిన మేధావి యగుటచే శాస్త్రప్రమాణముకుఁ దప్పక సుల
భముగా బద్ధుఁ డగు నని కేలుపుఘట్ట మగుటచే నంత సుదీర్ఘమగు
వాదము పద్మపాదునిచేఁ జేయించుట యసంగతము మాత్రము కాదు,
వేదశాస్త్రములందుఁ బ్రమాణబుద్ధి గల ప్రాజ్ఞు లెల్లను నిట్టి శాస్త్ర
విషయవిమర్శనములందు విసువ రని యనుకొందును. ఇట్టినిష్ఠ విషయ
ములను గ్రంథకర్త శక్యమైనంతవఱకు విశదీకరించెను. శాస్త్రములం
దలి సంప్రదాయములు గురుముఖమునఁ గొని సుబోధములు కావు.

అయిన నట్టిగ్రంథములఁ జదువఁ బారకలోకమునకు జిజ్ఞాస పొడమి
యేకొంతయైన నభ్యసింపఁ బ్రవృత్తి గలుగునేమో యని నాయాశ.

వ్యాకరణశాస్త్ర రహస్యములు మూలమం దున్నవి సాధ్య
మైనంతవఱకు నాంధ్రీకరణమున గ్రంథకర్త విడువక చూపుట ముదా
వహము. వ్యాకరణశాస్త్రము వశము కానిదే యట్టిప్రయోగవై చిత్ర
కనిపెట్టుటగాని, ప్రయోగించుటగాని యశక్య మనుసంగతిమాత్రము
విజ్ఞులు మఱువకుందురు గాక!

మూలమునందుఁ గల శాస్త్రవిషయములను గూర్చి యించుక
పరీక్షింతము. మండన శంకరవాదఘట్టమునఁ బూర్వోత్తరమీమాంసా
శాస్త్రసమ్మతముగాఁ 'దత్త్వమసి' మహావాక్యముపై వాదప్రతివాద,
ములు. ఆవాదమందే తమతమ మతము నిలుపుకొనుటకై న్యాయ
శాస్త్రము నుపనిషత్తులును, భగవద్గీతయు స్వీకరింపఁబడినవి. తుదకు
వ్యాకరణశాస్త్రముగూడ వాదమందుఁ గానవచ్చును.

ఇటువంటి ఘట్టములలో నీలకంఠపండితుని తోడివాదమును,
భట్టభాస్కరునితోడి వాదమును జాగ్రహములు. ఆరెండును గేవల తర్క
శాస్త్రసమ్మత మగు సిద్ధాంతముల ననుసరించియే నడచెను. మూలాను
సార మీ కావ్యమం దంతయుఁ గలదు. కాని భట్టభాస్కరవాదమునఁ
దుది నున్న హేత్వాభాసములచర్చ మాత్రము విశువఁబడినది. ఇట్టి
శాస్త్రవాదస్థలములు గద్గమయముగ రచియించుటయే న్యాయము.
మఱియు శౌరదా పీఠాధిరోహణసమయమున శంకరునకు సర్వమత
ములవారితోను సర్వశాస్త్రములతోను సూక్ష్మరూపమున వాదప్రతి
వాదములు గలవు. అర్హస్మతస్వరూపము వివరింపఁబడెను. ఇవి
యన్నియు మాధవగ్రంథములోనివే.

ఔచిత్ర ననుసరించి కథాసంవిధానమునందు మార్పులుగావించి
నట్లే యిక్కవి యుచితస్థలములఁ బ్రసంగము వచ్చిన శాస్త్రవిషయ

ములు కొంతయేని స్పృశించి విడిచెను. శంకరుడు కామశాస్త్ర మభ్యసించు సందర్భమున నలంకార నా ట్యాగినయశాస్త్రములతో నాశాస్త్రమునకుఁ గలసంబంధము సూక్ష్మముగాఁ దెలియఁబఱచుచు, నం దలంకార శాస్త్రమును శంకరునివంటి సకలశాస్త్రజ్ఞుఁడు, మహావేదాంత విజ్ఞాని యేదృష్టితోఁ బఠించునో చక్కగా నిరూపించెను. శంకరుఁ డాశాస్త్రము లన్నియుఁ జదివి-

మ. అగునే యిట్లు లలంక్రి యాభినయ నాట్యంబుల్ 'రసోవై స'య
న్నిగమాంతోక్తి ప్రమాణమై వెలయ వర్ణించున్-రసోత్పన్నహృ
ద్యగుణానందము నెల్ల తావులను బ్రహ్మానంద సబ్రహ్మచా
రిగః సత్యంబొకొ? స్తావకంబొ యని తర్కించున్ గ్రహించున్ దుదన్.

పరమాత్మను బోధించు 'రసోవై స' యను శ్రుతివాక్యమునే ప్రమాణముగాఁ గొని 'రసోత్పన్నానందమే బ్రహ్మానంద సబ్రహ్మచారి' యనిన యాలంకారిక సిద్ధాంతము గాంచి సర్వవేద వేదాంత సారజ్ఞుఁ డగుటచే నాశ్చర్యమునొంద కుండునా? ఆలంకారిక మతమున రసమే పరబ్రహ్మమని సిద్ధాంతము గదా! ఆ విషయము రసగంగాధరమున స్పష్టము.

అట్టి సిద్ధాంతముల నరసి యరసి పరమార్థ మవగతము చేసికొని దుదకు 'గీ॥ అటుల ఖోదక్షమముగ నయ్యతి సుమాస్త్ర, శాస్త్ర పాఠోధి మథియిగిచి సారమధిగ, మించె దలయూచె మెచ్చె హాసించె బెద్ద, నిశ్వసించె జగుప్పించె నెమ్మనమున' నని పరమార్థము ప్రకటించెను. వేదసమ్మతము లగుశాస్త్రము లను సందర్శింపఁగూర్చి బ్రదర్శించుట యీ గ్రంథకర్త వాంఛితముగాఁ గనఁబడును.

శంకరుఁడు పరకాయప్రవేశ మొనర్చినచిలుక మండను నింటి చిలుకలతో వేడుకగా వాదించినటుల కల్పించి, యప్పుడును 'సీ. అష్ట విధంబైన యవధానముల వేదములు తలక్రిందుగాఁ జదువునేడు'

అనియు, శంకరుని పేజాధ్యయన కాలమునను సీ. స్వాత్మచారిణాశ్చర్య మొందఁగ వేదవిక్రమం నవధానవిధుల నెఱసి - యనియుఁ “వివక్రమ జటాదిక విక్రమాలచే నవధాన మొనర్చునప్రచారమును నేదవేత్తల కుండెడి” దని నూచించెను. ఆ యష్టావధానము మాతృకగా గవి త్వమం దష్టావధానము వచ్చియుండును. ఇట్టి ప్రాచీన సూత్రనాయ ములు రేఖామాత్రముగ నచ్చటచ్చటఁ బొందుపఱచి గ్రంథకర్త చేసిన మేలు మఱువఁదగనిది.

భాషాంతరీకరణము - కవిత్వము

ఈ గ్రంథము భాషాంతరీకరణము కాదు. అట్లని కాకపోదు. అనవాదమైనను ధారాశుద్ధి గలిగి స్వతంత్రరచనవలె స్మృతాద్యుక్తుఁ గూడ గోచరించుట విస్మయజనకము కాక మానదు. సంస్కృతగ్రంథ వాఙ్మయములందు స్వాతంత్ర్యము గలయీరచయితయొక్క - సంస్కృత భాషావిశేషము లెట్టివో తరువాతఁ దెలిపెదను. ముందుగా నాంధ్ర భాషాభిజ్ఞతను గూర్చి యీకవి మున్ను రచించిన మానత్రియచరిత్ర మున కుపోద్ఘాతము వ్రాసిన యాంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్కళాశాలాంధ్ర పండితులు, విద్వాన్ దువ్వూరి వేంకటరమణశాస్త్రిలుగారి వాక్యము లిట నుదాహరింతును.

“వీరికవితాస్రవంతి యతినిర్మలమై మనోజముగ బాలు వాఱు చుండును. గొగ్గిపద్య మొక్కటియుఁ గానరాదు, రచన మంతయుఁ బ్రసాదగుణభరితము. ఆవాసము కోనసీమ. ఆమీఁద వ్యాకరణ పాండి త్యము. అయినను వీరికవిత నారికేళపాకమునకు దూరమైనది. మధు రాతిమధుర మగు కోమలపాకము నాశ్రయించినది... నాయెఱుక కంది నంతలో ననితర సాధారణ మనఁ జేసెడి మొక్కటి యీ విద్వత్కవికిఁ గలదు. శాబ్దికముగఁ గాని యార్థికముగఁ గాని యేదే నొక

జిజ్ఞాసాప్రసంగము కలిగినపుడు ప్రస్తుత సందేహ నివారకముగాఁ బ్రాచీనకవితల్లజల మత మెట్టిదో యను ప్రశ్న ముదయించుటయేతడ పుగా నెన్నిటినుప్రామాణికప్రయోగములను గుప్పతిప్పలుగా పీను ప్రదర్శించుచుండును. ఈశక్తి యద్భుతావహము. ప్రాచీనకృతులను సూక్ష్మమార్గమునఁ బరిశీలించుటయు నం దెట్టివిశేష మగపడినను నద్దానిని సరసముగా గ్రహించుటయు, గ్రహించినదానిని విడువకుండ ధారణ సేయుటయు, నట్టిది సమయమునకు స్ఫురించుటయు నొకేబుద్ధి కలవడుట యరుదు. కవి తావిషయములం దెట్టి చర్చ యేర్పడినను నద్దానికి సాధకముగనో బాధకముగనో బ్రాచీన మత నిరూపక మగు ప్రయోగపరంపర పీరిబుద్ధికి స్ఫురించి తీరవలసినదే. ఒక్కొక్క మేధ యొక్కొక్కవిషయమున నిశితమై యుండుట ప్రకృతిలక్షణము.”

దీనినిబట్టి యీకవి యాంధ్రభాషారహస్యవేత్త యనియు, సరసకవితారచనానిపుణుఁ డనియు ధృవపడుచున్నది. ఈ విషయమున నింతకంటెఁ బ్రమాణమేమి కావలయును?

ఈయనకు సంస్కృతవాఙ్మయ విశేషములయెడఁగూడ దెలుగుఁ భాషయందుఁ గలపటిమ కల దని యొక్కమాట చెప్పినఁ జాలును. అయినను ఆవిశేషములు గూడ దిజ్ఞాత్ర ముదాహరింతును. కావ్య లక్ష్మీకి శబ్దార్థములు శరీర మని యాలంకారిక సమయము. దోషరహితత్వము, గుణసహితత్వము నర్థమునకు వలెనే శబ్దమునకుఁ గూడఁ గలిగిననే కావ్యలక్ష్మి సర్వాంగసుందరి యగును. శబ్దసౌష్ఠవము వ్యాకరణశాస్త్రముచే సిద్ధింపవలసినదే. అట్టి శబ్దసౌష్ఠవము నర్థసౌష్ఠవమును నీకావ్యమునందు సర్వత్ర నిండియున్నది. ఆంధ్రభాషారహస్యములు మాదృశుల కపరిచితములు గావచ్చును గాని సంస్కృతభాషావైచిత్ర్యము చూచి యానందింపఁ గల్గుదుము. కాన నావైచిత్ర్యము గొంత తెలిపెదను.

శ్లో॥ ధన్యం మన్యవివేకశూన్యసుజనం మన్యాబ్ధికన్యానటీ,
వృత్తోన్మత్తనరాధమాధమకథాసంమర్దదుష్కర్తయైః ॥

ఆను మూల మందలి ఖశ్ ప్రత్యయాంతము లెట్లాంధ్రీకరింపఁ బడెనో యని చూడఁగా, నట్టి యర్థము గలశబ్దము లాంధ్రమున లేకుండుటచేతను గ్రంథకర్త యాశబ్దముల సొగ సెఱిగినవాఁ డగుట చేతను వానిని విడువఁజాలక యాసొగ సాంధ్రులకుఁ దెలుపు కుతక మున— “ధన్యం మన్యులు బుద్ధిశూన్యులు పవిత్రం మన్యు లంభోధిరా ట్కన్యానర్తన మత్తుతానరవరాకశ్రేణి దుష్కీర్తి మాలిన్యంబొందిన’ యని యాంధ్రీకరించెను. ఈ యాంధ్రీకరణముచూడఁగనే శ్రీనాథకవి రాజయొక్క ‘గమికర్మీకృతనై కనీవృతుఁడు’ జ్ఞప్తికివచ్చినది. అభూత తద్భావమున వచ్చు ‘చిప్రత్యయమువంటి’ ప్రత్యయము తెలుఁగునందు లేకపోవుటచేతను, దానిసాందర్య మాంధ్రులకుఁజూపించు కుతూహలముచేతను, దత్కవిరా జట్లు ప్రయోగించెను. అ వ్యాకరణపరిశ్రమ మెఱుగఁగవారికి సులభముగా నట్టివి పరిహసింపఁ బాత్రము లైనను దానిసొగసు చెడకుండ శయ్య భేదింపకుండ నాంధ్రమం దదుకుట సామాన్యవిషయము మాత్రముకాదు. కావ్యమున సర్వత్ర యట్లుండు ననుకొనరాదు. కొన్ని స్థలములందు మాత్రము చమత్కారజనకముగా మూలమందలి వ్యాకరణరహస్యములు ఘటించఁ బడుచు వచ్చెను. అఫక్తి నే యిక్కవీయు సహృదయమోదావహముగా నచ్చటచ్చట మూలమందలి విచిత్రప్రయోగములను విడువక చూపెనని నాయాశ యము. నైషధమువలెనే సర్వశాస్త్రసముచ్చయ మనఁదగు నిట్టి కావ్యము నచ్చ తెలుఁగు పదములతోఁ జెప్పుటయుఁ గష్టమే. చెప్పినను సరసముగా దాని భావము గ్రహించుటయుఁ గష్టమే.

కాని శనకామలక వర్షకథలోని దరిద్రబ్రాహ్మణి పలుకులు సాహిత్యముగా నెంత లలితముగానున్నవో యరసినఁ దెలియును.

క. కనుమాపు చినుగుసయ్యెద, కొన కుతికంటున ముట్టించుకొని యాగృహమే
దిని దలుపొరంగ దీనా, ననమాత్మను కానబడంగ. నలకువ ననియెన్.

గీ. తొలుత నాతండ్రి? యీపాడు నిలయుమునకు.

వేల వచ్చితి వీదినం బెటకుఁ జనినఁ

నచట నిటు లగునే మొకో యనుచు వగతుఁ

నెట్టి దుశ్శకునంబున నిలువెడలితొ.

ఉ. కటకట! యిట్టియెడ నటగాళులు పొక్కఁ, జెమర్పమోము, మై
పటిమ మడంగ, మాధుకరభైక్షముకై యరుదెంతు బిడ్డ! ని
న్నెటు చను మందు? పొమ్మనక యే మొనరింపఁ గలన్? దరిద్రాత
ర్భటి నటపీనుఁగై మను నభాగ్యును నీ మొగ మెట్లు చూచెదన్.

ఉ. గ్రామము వాడవాడల నిరంతరమున్ దిరిపంబు నెత్తి నా
స్వామి ననున్ దనూజులను సాకుచునుండును, డెచ్చుదానిలో
సాము మగండు, సాము నిజసంతతియున్, భుజియింపఁ బెట్టి- యా
యామెతుకుల్ భుజించి కొలుపొనిముతో మనుచుండు నందనా!

అని యిట్లు జాతీయములతో మధురాతిమధురముగ రచింప
నేర్చియు నీకవి శంకరాద్యుదాత్త పాత్రముల వర్ణనలందును సంభాషణ
ములందును గంభీరమగునీతి నాశ్రయించుట పాత్రానుగుణరచనచే
రసికజనామోదము గాంచుటకే యని యెంతయు, ఇందు నాలుగైదు
స్థలములందు సంస్కృతశబ్దవైచిత్రీ మెఱయ శంకరవర్ణనము గలదు.
మూలమున నున్నదియే సొగసు చెడకుండ నాంధ్రమున మిళితమై
యాసంస్కృత పదజాలము రత్నకళికలవలె గావ్యలక్ష్మీశరీరము నలంక
రించుచున్నవి. మచ్చున కొకటిరెండు మాత్రము చూపెదను.

“శ్లో”. తత్త్వజ్ఞానఫలేగ్రహి, ర్హ నతర వ్యామోహముష్టింధయో

నిశ్శేషవ్యసనోధరంభరి, రఘుప్రాగ్భారకూలంకషః ।

లుంటాకో మదమత్సరాదివితతే స్తాపత్రయారుంతుదః

పాదః స్యా దమితంపఞః కరుణయా భద్రంకరః శాంకరః ।

అని శంకరపాదవర్ణము మూలమునఁ గలదు. ఇందలి 'ఫలేగ్రహి,
ముష్టింధ, యోదరంభరి, కూలంకష, లుంటా, కారుంక, దామితం
పచ, భద్రంకర' శబ్దము లెంతయేని హృద్యమాలు. అర్థచమత్కృతి
లేకపోలేదు. కాని దానిని శబ్దవైచిత్రి క బ లిం చి వేసినది.
ఆశబ్దచమత్కృతి కొంతయైన ననువాదమునం జూపలేకున్న నా
పద్యమువలనఁ గావ్యమునకు గలుగుశోభ చాలతక్కువ. కావుననే

మ. అమరిజ్ఞానకళాఫలేగ్రహి, ఘనవ్యామోహ ముష్టింధయం

బమితర్దివ్యసనోదరంభరి, యఘప్రాగ్భార కూలంకష

బు మదావ్యవ్మర మిద్ధతాపహరణంబున్ శంకరం బౌ పదా

బ్జము కారుణ్యరసామితంపచముగా భవ్యంకరం బయ్యెడున్.

అని యాంధ్రీకరింపఁ బడెను.

ఫలేగ్రహి, ఫలశబ్దమున కేదంతత్వమును, గ్రహి ధాతవునకు
ఇక ప్రత్యయమును 'ఫలేగ్రహి రాత్మంభరిశ్చ' యను సూత్రముచే
నివతింపఁబడఁగా సిద్ధించినరూపము 'నాడి ముష్ట్యోశ్చ' యనునూత్ర
ముచే 'ముష్టింధయ' రూపసిద్ధి. ఈకీతిగా నసామాన్య సూత్రముచే
సిద్ధించిన ఉదరంభర్యాదిశబ్దముల కన్నిటికిఁ బ్రక్రియ చూపినగ్రంథ
విస్తరమగు నని విరమించి యట్టి ప్రయోగవిశేషమాలను దిజ్ఞాత్ర
ముదాహరింతును. అమర్త్య దోహల వీహారము. (విహారము) 1-13
జనీజృంభద్వచోన్విగ్ధరము 2-39. కంఠాలరసన 2-31. కచాకచి, గగా
గది, భుజాభుజి 2-50. సర్వాంగీణము 2-52. సాంకాశినము, సాంహ
సినము 2-51. నదీష్టులు 2-58. సిష్టాసువు 2-168. సముజ్జీహీష్టుడు
2-193. త్రైయంబకాపరరూపుడు 2-201. ఆటాట్యమానుడు 3-70.
సౌవస్తికము, పచేళిమము, అలంకర్మిణము 3-77. దిదిత్స 3-104.
కూలముద్రుజము 3-111. పాపచ్యమానము 6-68. వాతంధయము
6-66. గూఢోత్ముడు 7-141. అనిదంపూర్వము 7-201. స్వకభక్తులు

7-261. దేవానాంప్రియ 8-141. ఉగ్రంపశ్యులు 8-183. మాన
షత్తయము 8-389. హస్తగ్రాహము 9-69. ద్వాయుషత్త్రాయుష
ములు 9-131. మున్నగునవి యీగ్రంథమున నెన్నియో కలవు.

కొన్ని మూలమం దున్నవియును, గ్రంథకర్త వ్యాకరణవేత్త.
యగుటఁ గొన్ని స్వకీయములును. ఈరీతిగా మూలమునందలి శబ్ద
చమత్కారము శక్యమైనంతవరకు నాంధ్రీకరణమున నిముడ్చ నీగ్రంథ
కర్త చూపిననైపుణి నుతిపాత్రము. స్వతంత్రరచనముకంటె నాంధ్రీకర
ణము శ్రమకరము. మూలమందలి యర్థసౌందర్యము, శబ్దాలంకార
ములు, మార్మిక ప్రయోగములు సరిగాఁ దూఁచిన ట్లనువాదమున
వచ్చుట దుర్లభమైనను గట్టపడి యేయొకకొంతయో యనువాదమునఁ
జూపఁబడినచో మూలమునందలి సొగసు తేజాలక పోయెనని పెదవి
విఱుతును. ఒకవేళ వశ్యవాక్కగు నేమహాకవి యైనను దేగలిగినచో
నీసౌందర్య మంతయు మూలములోనిదే. అనువాదకునియుపజ్ఞ యిం
దేమి కల దని తేలికఁగా బలుకుదురు. ఏభాషస్వభావ మాభాషది. ఒక
భాషయందుఁ గలసౌలభ్య మింకొకభాషకు గుదరకపోవుట నై సర్గికము.
మూలమందలి సౌందర్యమున నేకదేశ మైనను ననువాదభాషా స్వభావ
ముతో మేళవించి యలఁకులు గనరాకుండ రచయిత యనువదింపఁ
గల్గెనా? లేదా? యనునంశము మఱువఁదగనిది. ఈగ్రంథకర్త యను
వదించినచోట్ల నెల్ల నాంధ్రీకవితకుఁ గల నై సర్గికమార్గము స్ఫురింప
రచించి కృతాద్ధుడయ్యె ననియే చెప్పువచ్చును. పంచ మాశ్వాసమున
లక్ష్మీనృసింహస్తవ మాంధ్రీకరింపబడెను. 'లక్ష్మీనృసింహ మమ దేహి
కరావలంబమ్' అనుమకుటము 'లక్ష్మీనరసింహ నాకొసఁగుమీ భవ
దీయకరావలంబమున్' అని తెనిగించి యా మకుటముతో నడిపిన
యాస్తవ మంతయు స్వతంత్రరచనవలె నున్నది.

కతినతర మగు శ్లేషస్థలము లందును దెలుగు పదములచేతనే యర్థద్వయము నీగ్రంథకర్త చూపఁగలిగె ననుట కొక యుదాహరణము మాత్రమే తెలిపెదను. శ్లేషకవితచే హరిహరుల కభేదము చెప్పిన శంకరకృతస్తవము మూలమునఁ గలదు. అర్థశ్లేష మున్నచోట్ల నాశబ్దముల నెట్లెని యాంధ్రీకరణమున బిగింపవచ్చును. కాని శబ్దశ్లేషమం దాశబ్దము లాంధ్రమునఁ గుదురవుగదా? అచట నీకవి యెట్లు సంతరింపఁ గల్గెనో చూతము.

‘శ్లో॥ సమావహాన్ కేసరితాం వరాం య స్సురద్విష త్కుంజర మాజఘాన - అని నృసింహునకు శివునకు నభేద వర్ణనము. వరాం=శ్రేష్ఠ మగు, కేసరితాం = సింహత్వమును, సమావహాన్ = వహించుచున్న వాఁడు, అని నృసింహపక్షమున నర్థము. సరితాం=నదులలో, వరాం= శ్రేష్ఠయగు గంగను, కే=శిరస్సునందు, సమావహాన్=వహించు చున్న వాఁడు అని శివపక్షమున నర్థము. ఇందు ‘కే’ యనునది సప్తమ్యంత మొకపక్షమునను, ‘కేసరితా’ మని పదైకదేశ మొకపక్షమునను నగు చున్నది. దీనిని గ్రంథకర్త సులభముగాఁ దెలుగుగా మార్చె ననుట యద్భుతావహము కాకమానదు.

గీ. ‘సటలపెంజాలు మెఱయ’ అని యాంధ్రీకరణము. (సటల= జూలుయొక్క, పెంజాలు=పెద్దగుంపు, అని నృసింహ పక్షమున నర్థము. సటల=జడలయందున్న, పెంజాలు = పెద్దప్రవాహము, అని శివపక్షమున నర్థము) ఇచట స్వతంత్రరచనవలె ధారాళమగుశయ్యతో నచ్చ తెలుగు పదములతో నీశ్లేషకవితయందుఁ గృతార్థుడైన యీగ్రంథకర్త నేర్పు సామాన్యమా? భాషాంతరీకరణ మనిన నేరీతి కారీతిగా సరి పుచ్చఁగలిగి యిట్లుండవలెనుగదా!

మఱియుఁ బ్రభుసమ్మిత మగు పేదమున నేధర్మము చెప్పఁబడునో సుహృత్సమ్మిత మగుపురాణముచే నేధర్మము చెప్పఁబడునో ఆధర్మమే

రసయుతముగాఁ గాంతాసమ్మిత మగుకావ్యముచే బోధింపఁ బడునను
నభియక్తోక్తి స్ఫురింపఁజేయు తలంపుతోఁగాఁబోలును. శ్రీవేంకటరావు
పంతులుగారి వంశవర్ణనమున గోత్రపురుషుండగు భరద్వాజుని బురాణ
గాథలననుసరించి గాక, వేదముననుసరించి యీకవివర్ణించెను. అయ్యది
ప్రసంగాంతర మైనను ఈగ్రంథకర్తకు వేదమార్గమునందుఁ గలభక్తి
సూచింపఁ దెలుపవలసి వచ్చినది.

‘భరద్వాజో హ త్రిభి రాయుర్భి ర్బ్రహ్మచర్య మువాస।
తగ్ంహ జీర్ణగ్ం స్థవిరగ్ం శయాన మింద్ర ఉపవ్ర జ్యోవాచ। భర
ద్వాజ యత్తే చతుర్థ మాయుర్దద్వాం, కి మేనేన కుర్యాఇతి। బ్రహ్మ
చర్య మే వై నేన చరేయ మితి హో వాచ। తగ్ంహ తీర్ణిరిరూపా
నవిజ్ఞాతానివ దర్శయాంచకార। తేషాగ్ం హైకకస్మాన్ముష్టి నాదదే।
స హోవాచ భరద్వా జే త్ర్యామంత్ర్య। వేదావా ఏతే। అనంతావై
వేదాః। ఏతద్వా ఏతైః త్రిభి రాయుర్భి రన్వవోచధాః। అథ త ఇతర
దననూక్త మేవ। ఏహీమం విద్ధి’ అనువేదవచనములు గొని హృద్యముగా

“సీ. త్రాయుషం బొంది జరార్తుడై యిల వ్రాల్చి
యును బ్రహ్మచర్యంబు నుడుగలేక
యూర్పుచు నింద్రుఁ డాయువు చతుర్థం బిచ్చి
చూపింప వేదరాశులను జూచి
పర్వతత్రితయంబు భాతి భాసిల్లు వే
దత్రయంబునకు వందనముసేసి
ఋంద్రు నానతిని ద్రయిగిరులం దుండి
పిడికెడు పిడికెఁ డయ్యెడ గ్రహించి

గీ. భూమికిం దెచ్చినట్టి యభూత పూర్వ
వరితుఁ డని వేదవినుత యకస్కుడై “య
నంతములు వేదము” బటంచు నవనిఁజాటి
నట్టి మహితు భరద్వాజు నగునె పొగడ.”

అని రచించెను. మఱియుఁ గనకామలక వర్షగాఢయందను
మూలమున లేని శ్రీసూక్తముచే లక్ష్మీని నుతించుటయుఁ గూడ వేద
మహిమ వెల్లడించుతలంపుననే కదా! ఆవేదమంత్రముల యర్థము సర
సముగాఁ దెలుఁగునఁజూపి యీకావ్యమునకుఁ బవిత్రతయు నొచితీ
సంపత్తియు ఘటించి గ్రంథకర్త ధన్యతఁ గాంచె.

ఆద్యంత మొక్కరీతిగా రచింపఁబడిన గ్రంథము లరుదుగా
నుండును. ఇన్నివిధము లగుశాస్త్రములను, మతములను నిమిడ్చి
యాద్యంతము సకలగుణపరిపూర్ణముగా రచింపఁబడిన యీశంకర
విజయ ముత్తమకావ్య మని నిస్సంశయముగాఁ బలుకవచ్చును. ఒక
వంక సాస్కృతకవిపండిత లోకమునకును, నొకవంక నాంధ్రకవిపండిత
లోకమునకును, నానందజనకముగా నీప్రబంధము రచించినకవి విద్య
త్కవి యనిపించుకొనుటలో నాశ్చర్య మేమున్నది ?

కా వ్య ల క్షణ ము లు

నాదృష్టికి గోచరించినంతలోఁ గొన్నికొన్ని విషయములు మాత్ర
ముద్ఘాటించితిని. రసజ్వలగు ప్రాజ్ఞ లింకను నిందుఁ గలవివిధ గుణముల
గ్రహించి యానందింపక మానరు. ఆంధ్రవాఙ్మయమున శృంగారప్ర
బంధములు బహుళములు. అట్టి వాఙ్మయమున మునిగి తేలియు నీకవి
మునిత్రయచరిత్రము శంకరవిజయమువంటి శాంతరస ప్రధానప్రబంధ
ముల రచింప నాస్థ గలిగి, యందుఁ బరకొటినొంద గచనసాగించుట
యాశ్చర్యము. ఇందు శాంతము ప్రధానరస మని మూలమున—

శ్లో॥ నేతా య త్కొల్లసతి భగవత్పదసంజ్ఞో మహేశః.

కాంతి ర్యత్ర పృథగ్గతి రసః శేషవా నుజ్జ్వలాద్యైః.

అని నిర్ణయింపఁబడినది. శిష్యుని తపస్సు మొదలుకొని శంక
రునియవతారపూర్తి దాఁక శాంతరస మే. నడుమ సంగములుగా రసాంత
రము లున్నవి. జిగీషను బురస్కరించుకొని కామక రాప్రసంగమున వీర

రసమే కాని శృంగారరస మచట లేదు. అమరుకకథ యున్నచో శృంగార
 రససంబంధ ముండెడిది రసముకొఱకు నౌచిత్యము పాడొనర్చుటకంటె
 శృంగారరసము విడిచినను గావ్యమునకు లోపమురాదు. నగరావర్ణవ
 శైలర్తు చంద్రారోదయాద్యష్టాదశ వర్ణనములతోడి కావ్యముగ
 నియ్యది రచింపఁబడలేదు. సందర్భోచితముగా నందుఁ గొన్ని ప్రస
 క్తములై నపుడు విడువఁబడలేదు. ఇట్టి చారిత్రక కావ్యములం దయ్యవి
 ముడివెట్టుట యనుచితము. ఏవర్ణనములు లోపించినను శంకరుని
 యాకార గుణ కీర్తి పాండిత్యాదివర్ణనము మూలానుసారముగా గ్రంథ
 కర్త రచించి శ్రీ భగవత్పాదులయెడఁ దనకుఁగల యసమాన భక్తి
 వెల్లడించుకొనెను. ఆభక్తి గ్రంథరూపమున వెల్లడియగుటచే దానే
 కాక పఠితలుగూడఁ దరింప సాధనమయినది. ఇట్టి యుత్తమకావ్యములే
 కదా స్వమత, స్వదేశ, స్వభాషా గౌరవములకు సార్వకాలిక రక్షక
 ములు. కావున నింతతోఁ దృప్తిపడక యీగ్రంథకర్త శ్రీవేంకట
 రాయ సమర్పితమందిరమున సుఖముగా నివసించుచు నిట్టి కావ్యము
 లింకను రచించుఁగాక! పరమేశ్వరుఁడు శ్రీవేంకటరావు పంతులుగారికి
 నీ గ్రంథకర్తకు నభీష్టఫలదాత యగుఁగాక !

స్వ స్త్యస్తు.

అమలాపురము తొలకా,
 భట్నవిల్లి.
 22-11-1947

} 'తర్కరత్న, న్యాయవేదాంత విద్యాపారీణ'
 బులుసు అప్పన్నశాస్త్రి.

ఆ ము ఖ ము

శ్రీ రామచంద్రాయ నమః

కం. శ్రీమచ్ఛంకరులకు నవి

రామంబుగ మ్రొక్కి వెంపరాల కవీంద్ర

శ్రీమచ్ఛంకరజయకృతి

కాముఖము రచింతుఁ గవిబుధావళి కరుణన్.

శ్లో॥ అష్టవర్షే చతుర్వేదీ ద్వాదశే సర్వశాస్త్రవిత్ ।

షోడశే కృతివాన్ భాష్యం ద్వాత్రింశే ముని రభ్యగాత్॥

శ్రీమద్భరతఖండమునఁ గేరళదేశములోఁ గాలట్యగ్రహారమున నార్యాంబా శివ గురుతపఃఫలంబై తద్గర్భకు క్తిముక్తాఫలంబై యవతరించి, యెనిమిది యేండ్ల యీడున నాల్గు వేదములను నధ్యయనించి, పండ్రెండేండ్ల ప్రాయంబున సర్వశాస్త్రముల నభ్యసించి, సకలకలాపారంగతుండై శ్రీ గోవిందభగవత్పాదుల శుశ్రూషించి మహావాక్యోపదేశము గాంచి, పదునాడేండ్ల వయస్సున నుపనిషద్బ్రహ్మసూత్ర భగవద్గీతా ప్రస్తానత్రయంబున కద్దముల వంటి భాష్యములను సంతరించి, పద్మపాదహస్తామలకతోటక సురేశ్వరాచార్యాచి శిష్యకోటి ననుగ్రహించి, యాసేతుశీతాచలము పర్యటించి, తన పాదభూశిచే నమస్తభారతదేశమును బవిత్రీకరించి ధర్మము నుద్ధరించి, నలుదెసల శారదాపీఠముల స్థాపించి, మహాకవియై శివానందలహరీ సౌందర్యలహర్యాది స్తోత్రకావ్యములఁ రచించి, మహాపండితుడై నాస్తిక పాషండ మతముల ఖండించి, మహామేధావియై ప్రస్తానత్రయమునకే కాక సనత్సుజాతీయ విష్ణుసహస్రనామ గౌడ పాదకారికాది గ్రంథములకు భాష్యములను వివేకచూడామణ్యాది ప్రకరణములను నిబంధించి, మహాచార్యుడై యద్వైతబ్రహ్మతత్త్వము నుపదేశించి, జ్ఞానమూర్గమును బోధించి భారతీయుల కందఱకు మోక్షమూర్గము చూపించి, కాశ్మీరశారదాలయమున ద్వాదశద్వారవిద్వాంసులను జయించి, శ్రీశారదాదేవిని మెప్పించి, సర్వజ్ఞసింహాసనము

నధిరోహించి “జగద్గురువు” అని విఖ్యాతి గాంచి వెలుగొందిన శ్రీ శంకరభగవత్పాదాచార్యుల నామమును వినని విజ్ఞుడు భారతీయులలో నుండఁడు. శ్రీ శంకరులు పరమశివావతారమని పురాణములు ముక్తకంఠముతో నుద్ఘోషించుచున్నవి.

శ్లో॥ కల్యాదౌ ద్విసహస్రాంతే లోకానుగ్రహ కామ్యయా ।
చతుర్భిస్సహశిష్యైస్తు శంకరోఽవతరిష్యతి ॥
(భవిష్యోత్తర పురాణము)

శ్లో॥ కల్యబ్దౌ మజ్జమానాంతాన్ దృష్ట్వానుక్రోశతోఽమృతే ।
మదంశజాతం దేవేశ! కలావపి తపోధనమ్ ॥

కేరశేష తదా విప్రం జనయామి మహేశ్వరి ।
తస్యైవ చరితం తేఽద్య వజ్యేమి శృణు శైలజే ॥

కల్యాదిమే మహాదేవి! సహస్రద్వితయా త్వరమ్ ।
కేరశే శకలగ్రామే విప్రవత్స్యాం మదంశతః ॥

భవిష్యతి మహాదేవి! శంకరాఖ్యో ద్విజోత్తమః ।
ఉపనీత స్తదా మాత్రా వేదాన్ సాంగాన్ గ్రహీష్యతి ॥
(శివరహస్యము)

శ్లో॥ కరిష్యే త్యవతారాణి శంకరో నీలలోహితః ।
శ్రౌతస్మార్తప్రతిష్ఠార్థం భక్తానాం హితకామ్యయా ॥
ఉపదేశ్యతి తద్జ్ఞానం శిష్యాణాం బ్రహ్మసంజ్ఞితం ।
సర్వవేదాంతసారం హి ధర్మాన్ వేదనిదర్శనాన్ ॥
(కూర్మపురాణము)

శ్లో॥ వ్యాకుర్వన్ వ్యాససూత్రార్థం శ్రుతే రర్థం యధోచివాన్ ।
శ్రుతే ర్న్యాయః స ఏవార్థః శంకరః సవితాననః ॥
(శివపురాణము)

శ్లో॥ విదంతి వేదవిద్యాం చ ద్విజాః కర్మాణి వై కలౌ ।
కలౌ రుద్రో మహాదేవః శంకరో నీలలోహితః ॥

ప్రకాశతే ప్రతిష్ఠార్థం ధర్మస్య వికృతాకృతః।
 యే తం విప్రా నిషేవంతే యేన కేనాపి శంకరమ్॥
 కలిదోషాన్ వినిరిత్య ప్రయాంతి పరమం పదమ్॥
 (లింగపురాణము)

అట్టి భగవత్పాదుల పవిత్రచరిత్రమును వారి సాక్షాచ్ఛిష్యులును ననంతరకవులును
 పేన్తోళ్ళ, గీర్తించిరి. అవియే శంకరవిజయములు.

శంకర విజయ పరంపర

ఆనందగిరి ప్రాచీన శంకరవిజయము, చిత్తుఖాచార్యుల బృహచ్ఛంకరవిజయము, చిద్విలాసుని శంకరవిజయవిలాసము, గోవిందనాథుని శంకరాచార్యచరిత్రము, శంకరానందుని శంకరవిజయము, వ్యాసాచలకవి శంకరదిగ్విజయము, మాధవవిద్యారణ్యుల సంక్షేపశంకరవిజయము, వల్లీసహాయకవి యాచార్యదిగ్విజయము, రాజచూడామణిదీక్షితుని శంకరాభ్యుదయము, సదానందుని శంకరదిగ్విజయము, పురుషోత్తమ భారతి శంకరవిజయ సంగ్రహము, తిరుమలదీక్షితుని శంకరాభ్యుదయము, అనంతకవి శంకరాచార్యచరిత్రము, వ్రజరాజకవి శంకరదిగ్విజయసారము, గోవిందాచలకవి శంకరదిగ్విజయసారము, విద్యాశంకరభారతీస్వామి శ్రీశంకరచిద్విలాసము మొదలగునవి యెన్నియో సంస్కృతకావ్యములు వెలసినవి. పురాణములు, జినవిజయము, పతంజలిచరిత్రము మొదలగు వాని యందు శంకరుల ప్రశంస కలదు. ఇన్ని కావ్యములు పుట్టినను శంకరుల తల్లిదండ్రులు, దేశము, కాలము, జీవితఘట్టములు మొదలగు విషయములలో నివి యన్నియుఁ బరస్పరము భేదించుచున్నవి. వీని నిర్ణయము చరిత్రకారుల కొక జటిలసమస్యయైనది. శంకరవిజయకర్తలు చారిత్రములు నిట్లు తికమక పడుటకు వేరొక కారణము గలదు. ఆవిషయము మున్ముందు వివరింతును.

శంకరుల దేశము

ఆదిశంకరుల జన్మదేశము కేరళము నందలి కాలటీ యని యించుమించుగా నన్ని శంకరవిజయము లందును గలదు. ఆనంతానందగిరి శంకరవిజయము “చిదంబర” మని వాకొనుచున్నను నది గ్రాహ్యముగాదు. అభినవశంకరుల దేశము చిదంబరము.

శంకరుల కాలము (క్రీ. పూ. 509-477)

పాశ్చాత్యపండితులు తత్త్వప్రగాములగు భారతీయ చారిత్రకులు శంకరుల కాలము క్రీ. శ. 788-820 అని చెప్పుచున్నారు. శృంగేరీమఠపరిపంపర ననుసరించి శంకరుల కాలము క్రీ. పూ. 36. ద్వారకా కాంచీ పూరీ మఠేతివృత్తములు సర్వజ్ఞ సదాశివబోధుల “పుణ్యశ్లోకమంజరి” “సదాశివబ్రహ్మండ సరస్వతి” “గురుచిత్త మాలిక” “ఆత్మబోధుని” “సుషమ” “జినవిజయము” మొదలగునవి శంకరుల కాలము క్రీ. పూ. 509-477 అని నొక్కి వక్కాణించుచున్నవి. అభినవ శంకరులు కామకోటిపీఠము నధిష్టించిన వారిలో 36వ యాచార్యులు. ఆదిశంకరుల జననీజననంబు లార్యాంబా శివగురులు. అభినవశంకరుల మాతాపితలు విశిష్టావిశ్వజిత్తులు. ఆదిశంకరుల దేశము “కాలటి”. అభినవ శంకరుల దేశము “చిదంబరము”. ఆదిశంకరుల జన్మకాలము నందనసంవత్సర వైశాఖశుక్ల పంచమి. అభినవశంకరుల జన్మకాలము విభవసంవత్సర వైశాఖశుక్ల దశమి. ఆదిశంకరుల జీవితకాలము 52 సంవత్సరములు. అభినవ శంకరుల జీవితకాలము 52 సంవత్సరములు. ఆదిశంకరుల వలెనే అభినవ శంకరులు కూడ భారతదేశము నందంతటను బర్యటించి కాశ్మీరములో సర్వజ్ఞసింహాసనము నధిరోహించిన వారు. అభినవశంకరులు క్రీ.శ. 801-839 కాలములోఁ గామకోటిపీఠము నలంకరించిరి. సూక్ష్మక్షీకతోఁ జరిశీలించినచోఁ జిత్తుఖ వ్యాసాచలదుల శంకరవిజయము ఆదిశంకరుల చరిత్రగను ననంతానందగిరి శంకరవిజయ అభినవ శంకరుల చరిత్రగనుగోచరించును. అభినవశంకరాచార్యులు కూడ నాది శంకరాచార్యుల వలె మహా ప్రభావశాలులగుటచే శంకరవిజయకర్తలు వారి జీవితచరిత్రలను సారర్యముగావించినారు. దీనిని గమనింపక చారిత్రకు లభినవశంకరుల కాలమును (క్రీ.శ. 820) ఆదిశంకరులకు ముడి పెట్టినారు. ఆదిశంకరులు కల్యణియులు 2663 (i. c. 478-477 B. C.) కాలములో నున్నారనుటకుఁ బ్రబలమైన శాసనప్రమాణము కలదు. అది శంకరులకు సుధన్వఁడు సమర్పించిన తామ్రపత్ర శాసనము.

శ్రీ మహాకాలాయ నమః

శ్రీ మహాకాల్యై నమః.

శ్రీమ త్పదాశివాపరావతారమూర్తి— చతుష్షష్టికలావిలాసవిహారమూర్తి— పరాశ్రమవైదిక సిద్ధాంతోద్ధారకమూర్తి— మామతేన సామ్రాజ్యవ్యవస్థాపనమూర్తి— విశ్వేశ్వరవిశ్వగురుపదజగజ్జేగీయమానమూర్తి— విఖిలయోగిచక్రవర్తి శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదపాదపద్మయోః భ్రమరాయమాణసుధన్వనో మమ సోమవంశ చూడామణి యుధిష్ఠిరపారంపర్యపరిపూర్ణ భారతవర్షస్య అంజలిబంధపూర్వీకేయం రాజన్యన్య విజ్ఞప్తిః

భవద్భిః దిగ్విజయోఽకారి. సర్వే వాదినః పరాకృతాః. సర్వే వర్ణా ఆశ్ర
మాశ్చ కృతయుగవత్ పూర్ణే వైదికాధ్వని యోజితాః సంతో యథాశాస్త్ర మాచరంతి
హి ధర్మమి. బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వర మహేశ్వరీ స్థానాని అశేషదేశవర్తిని ఉద్భృతాని
సర్వం బ్రహ్మకుల ముద్ధారితం విశిష్యాఽస్మద్రాజకుల మాన్వీ క్షక్యాద్యశేషరాజ
తంత్ర పరిశీలనే నోన్నీతం భవతి. బ్రహ్మక్షత్రాద్యస్మత్రముఖ నిఖిలవినేయలోక
సంప్రార్థనయా చతస్రో ధర్మరాజధాన్యో ద్వారకా- బదరీ - జగన్నాథ- శృంగరీ
క్షేత్రేషు శారదా- జ్యోతి- ర్గోవర్తన- శృంగేరీమతాపరసంకజ్ఞకాః సంస్థాపితాః తత్రో
త్తరదిశో యోగిజనప్రాధాన్యేన ధర్మమర్యాద రక్షణం సుకరమేవేతి జ్యోతిర్మలే
శ్రీ తోటకాపరనామ్నః ప్రతర్దనాచార్యాన్, అథ శృంగర్వ్యాశ్రమే శృంగరీసమన్వ
భావాన్ పృథ్వీధరాభిధేయ హస్తామల కాచార్యాన్ భోగవర్తనే స్వత ఏవ అభిమతత్వేన
అత్యంతోగ్రస్వభావానపి సర్వజ్ఞకల్పపద్మసాదాపర నామధేయ సనందనాచార్యాన్,
అథ బౌద్ధకపాలకాది సకలవాది భూయిష్ఠవశ్చిమస్యాం దిశి వాదీదైత్యాంకురః పునః
మా భవత్వతి శారదాపీఠే కిల ద్వారకాయాం జై నైః ఉత్పాదిత వజ్రనామ నిర్మిత
భగవదాలయాది దుర్దశా దూరీకృత్య భగవద్భిః త్రిలోకసుందరనామ్నా పునః సన్నిబద్ధ
భగవదాలయ శ్రీకృష్ణాది సకలమర్యాదా సంస్కృతాయా మధిగతాశేషలౌకిక వైదిక
తంత్ర విశ్వవిఖ్యాత కీర్తీసర్వజ్ఞానమయాన్ మండనమిశ్రాపర నామధేయ సురేశ్వ
రాచార్యాంశ్చ అస్మత్సర్వలోకాభిమతిపూర్వక మభిషిచ్య, ఏవం చతుర్భ్యః ఆచార్యేభ్య
శ్చతస్రో దిశి ఆదిష్టా భారతవర్షస్య ఏతే తత్తత్ప్రతీతప్రణాడ్యా నిజనిజమేవ మండలం
గోసాయంతో వైదిక మార్గ ముద్ఘానయంతు, సర్వే వయం తత్తత్మండలస్థా
బ్రహ్మక్షత్రాదయః తత్తత్మండలస్వైవ ఆచార్యస్య అధికారాధికృతా వర్తిష్యామహే
చ. మహాద్వినిర్ణయ ప్రసక్తౌ తు సురేశ్వరాచార్యా ఏవ ఉక్తలక్షణతః సర్వత్ర వ్యవ
స్థాపకో భవంతు. భగవతా మనుశాసనాచ్చ. అస్మద్రాజసత్తేవ నిరంకుశగురుసత్తాపి
ఉక్తమర్యాదయా జగత్యవిచలం విచలతు. పరివ్రాజతో హి మహాకులీనత్వవైదు
ష్యాది విశిష్టాచార్యలక్షణైః అన్విత ఏవ శ్రీ భగవత్పాదపీఠానా మధికార మర్హతి.
న తు వినిమయేనేత్యేవ మాదినియమబంధో భగవదాజ్ఞాసమపబుద్ధః సమస్యైః అథ
అస్మదాది బ్రహ్మక్షత్రాదిపంశోద్భవైః పరమప్రేస్తూ ఉత్తమాంగేన ఆద్రీయత
ఇత్యేతాంవిజ్ఞప్తిం అంగీకర్యంతు భగవంత ఇతి స్త్యస్త్యస్తు లోకేభ్యః యుధిష్ఠిర
శకే 2663 ఆశ్విన శుక్ల 15.

శ్రీ సుధన్వసార్వభౌమః*

ఈ హేతువుల నెల్లఁ బురస్కరించుకొని శ్రీ టి. ఎన్ నారాయణశాస్త్రిగారు (The Age of Sankara) ఎ, నటరాజ అయ్యర్ గారు, శ్రీ యస్. లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి గారు (The Traditional age of Sri Sankaracharya and the Maths) శ్రీ కోట వెంకటాచలముగారు Chronology of Nepal History Reconstructed అదిశంకరుల కాలము క్రీ. పూ, 509-477 అని స్తోపపత్తికముగా నిరూపించినారు వీరి వాక్యములను బరికింపుడు.

If historians have their own reasons to believe that Sankara flourished in 788-820 A. D. we have equally valid or More valid reasons to believe that Adi Sankara lived during the Period 509 to 477 B. C.

It is therefore clear that the date of Sankara 509 to 477 B. C., is quite reliable and calls for no revision. or, at any rate Sankara was born and lived in the Pre Christian era, and certainly not in the 9th century A. D. (The Traditional Age of Sri Sankaracharya and the Maths Page 45)

ఈ కాలమును సంస్కృతవాఙ్మయచరిత్రలో శ్రీ చూడభూషి వృష్ణమూచార్యులును, బ్రహ్మసూత్రభాష్యభూమికలో శ్రీ వేంకటాచలశాస్త్రిగారు సంగీతరించినారు. ఈ సిద్ధాంతమే పండితామోదమును బడసినది. ఈవిషయమును గూర్చి శ్రీ శంకర భగవత్పాదకాలనిర్ణయః” అను గ్రంథమును వ్రాయ తలపెట్టితిని గాన నింతవఱకు విస్తరింపను. పైని చెప్పబడిన శంకరవిజయములలో మాధవాచార్యుల శంకరవిజయమే మనదేశములోఁ బ్రచురప్రచారముగాంచినది. దీని ననుసరించియే దేశభాషలలో ననేక శంకరచరిత్రలు వెలసినవి. మన యాంధ్రభాషలోఁ గూడఁ బద్యరావ్యములు గద్యరావ్యములు రచితములైనవి.

*1. The Age of Sankara : Pages 220, 221

2. The Traditional Age of Sri Sankaracharya and the Maths
Pages : 152, 153

(Reproduced from the Vimarsa Page 29)

మాధవ విద్యారణ్యులు (1302-87 A. D.)

భారతదేశ శేతిహాసములో ముఖ్యముగా సంస్కృత వాఙ్మయచరిత్రములో శ్రీ శంకరభగవత్పాదుల పిమ్మట నంతటి ప్రఖ్యాతి గాంచిన వారు విద్యారణ్యులు.

శ్లో॥ శ్రీమతీ జననీ యస్య సుకేర్తి ర్మాయణః పితా।
సాయణో భోగనాథశ్చ మనోబుద్ధి సహోదరః॥

యస్య బోధాయనం సూత్రం శాఖా యస్య చ యాజుషీ।
భారద్వాజం యస్య గోత్రం సర్వజ్ఞ స్స హిమాధవః॥

అను పరాశరమూఢవీయావతారికను బట్టి వీరిది బోధాయనసూత్రము, భారద్వాజ గోత్రము, తైత్తిరీయ యజుఃశాఖ యని, శ్రీమతీమాయణులు జననీజనకులు, సాయణభోగనాథులు సోదరులనియు, దెలియుచున్నది. మాధవులు మొదట హరి హరరాయ బుక్కరాయ సోదరులకు (1336-1379 A. D.) కులబ్రాహ్మణులై విద్యాగురువులై యమాత్యులుగా నుండి విజయనగర సామ్రాజ్యమును స్థాపింపజేసి కర్ణాటకసింహాసన సంస్థాపనాచార్యులని ప్రసిద్ధిచెందిరి. పిమ్మట సన్న్యసించి విద్యారణ్యనామముతో శృంగేరీపీఠము నధిష్ఠించిరి. శంకరానందులు, శ్రీ విద్యాతీర్థులు, భారతీతీర్థులు, శ్రీ కంఠాచార్యులు వారి గురువులు. బుక్కరాయల కమాత్యులుగా నుండుటచే వీరి కాలము చతుర్దశ శతాబ్దమని స్పష్టము. ఆదిశంకరులవలె విద్యారణ్యులు కూడ బహుగ్రంథకర్తలు. చతుర్వేదభాష్యములు, ఉపనిషద్దీపికలు, మాధవీయధాతువృత్తి, పరాశరమూఢవీయము, కాలమాధవము, ఆచారమూఢవము, వ్యవహారమూఢవము, విద్యారణ్యకాలజ్ఞానము, పురుషార్థసూత్రానిధి, ప్రాయశ్చిత్తసూత్రానిధి, యజ్ఞతంత్రసూత్రానిధి, సుభాషితసూత్రానిధి, అలంకారసూత్రానిధి, సంగీతసారము, జైమినీయన్యాయమాల— విస్తరము, వైయాకర్మన్యాయమాలా విస్తరము, అనుభూతిప్రకాశిక బ్రహ్మగీత, దృగ్దృశ్యవిసేకటిక, అపరోక్షానుభూతిటీక, బృహదారణ్యకవార్తిక సారము, జీవన్ముక్తి విదేకము, వేదాంతపంచదశి, వివరణప్రమేయసంగ్రహము, వేదాంతాశీర్వాదము, శతప్రశ్నకల్పలతిక, సర్వదర్శనసంగ్రహము మొదలగు పెక్కు గ్రంథములను వీరు రచించిరి. ఈ గ్రంథము లన్నియు సాయణమాధవ సోదరులచే గలిసి రచింపబడుటచే నిద్దల పేరుల తోడను వెలయుచున్నవి.

శ్లో॥ వేదానాం భాష్యకర్తా వివృతమునివచా ధాతువృత్తే ర్విచారా
ప్రోద్యద్విద్యానగర్యాం హరిహరనృపతేః సార్వభౌమత్వదాయీ।
వాణీ నీలాహివేణీ సరసిజనిలయా కింకరీతి ప్రసిద్ధా
విద్యారణ్యోఽగ్రగణ్యోఽభవ దఖిలగురుః శంకరో వీరశంకః॥

అను శ్లోకము విద్యారణ్యుల ప్రాశస్త్యమును చెలుపుచున్నది. వారి సోదరుడగు భోగనాథుడు మహాకవియై రామోల్లాసము, త్రిపురవిజయము, ఉదాహరణముల, మహాగణపతి స్తవము, శృంగారమంజరి, గౌరీనాథాష్టకము, మొదలగు కృతులను రచించినాడు. ద్వితీయసంగముని బిట్రగుంట (నెల్లూరు రాష్ట్రము) శాసనము (1356 A.D.) భోగనాథునిచే రచింపఁబడినది. పైని జెప్పఁబడిన గ్రంథము లన్నియు మాధవాచార్యులు మహాపండితులని నిరూపించుచుండఁగా శంకరవిజయ మహారాష్ట్రము వారు మహాకవు లని నిరూపించుచున్నది. శంకరవిజయము నందలి ధార శ్రీహర్షుని నైషధమునఁ దక్కఁ దక్కిన భారవి మాఘాది కావ్యములందుఁ గూడఁ గానరాదు. అందువలననే మాధవాచార్యు లీగ్రంథారంభములో—

శ్లో॥ సామోదై రనుమోదితా మృగమదై రానందితా చందనై
ర్మందారై రభివందితా ప్రియగిరా కాశ్మీరజైః స్మేరితా।
వా గేషా నవకాశిదాసవిదుషో దోషోఽస్తి తా దుష్కవి
వ్రాతై ర్నిష్కరుణైః క్రియేత వికృతా ధేను స్తురుష్కైరివ॥

అను శ్లోకములోఁ దాము నవకాశిదాసుల మని సగర్వముగాఁ జెప్పుకొనినాడు. ప్రాచీనులలోఁ గూడ నిన్ని గ్రంథములు రచించినవా రరుదు. విద్యారణ్యుల పితవ నప్పయ్య దీక్షితులు శతాధిక గ్రంథకర్తలై వెలుఁగొందినారు. అధునికులలో నీరోపరుఁ జెందిన వారు శ్రీ బెల్లంకొండ రామరాయ కవీంద్రులు. విద్యారణ్యులు గాదించిన దేశసేవ వాఙ్మయసేవ యెన లేనిది. ఇట్టి విద్యారణ్యుల పవిత్రచరిత్రమును గూడ శ్రీ వెంపరాలవారు “విద్యారణ్య విజయ” మను పేర రచించుచుండుట యాంధ్రుల యదృష్టము.

ఆంధ్ర శంకర విజయము

మూఢవీయ శంకరవిజయమును ప్రధానాధారముగా — నీ యాంధ్ర శంకర విజయమును బ్రబంధపద్ధతిలో రచించినవారు “కవితాభూషణ” “విద్వత్కవిశేఖర” బ్రహ్మశ్రీ వెంపరాల సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు. వీరు సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటు నిర్మాతలలో నొక రగుటమే గాక 1) రాయఁడు శాస్త్రియశశ్చంద్రిక, 2) ముని త్రయ చరిత్రము, 3) వేంకటేశ్వర శతకము, 4) శబర శంకరవిలాసము, 5) మదాలసా విలాసము, 6) వరదగురు యశోవికాసము, 7) జీమూతవాహన చరిత్రము, 8) భద్రాద్రిరామ శతకము, 9) శ్రీనాథతారావళి, 10) ఆంధ్ర రాజ్యేంద్రిర, 11) పోతన, 12) ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నవ్యాఖ్యానము, 13) మనుచరిత్ర వ్యాఖ్యానము మొదలగు నుద్గ్రంథములను రచించిన వారు. వీరి కృతులలోని కెల్ల నీ శంకరవిజయకావ్యమే నాయకమణివంటిది. వీరు మునిత్రయ చరిత్రమునందే

సీ॥ ఎవ్వఁడు ధర జనియించె షణ్మతముల
స్తాపించి లోకరక్షణముసేయ
నెవ్వఁడు బాల్యమం చెలమి సాంగముగఁ బ్రా
మిన్కుల నొక్క ప్రేల్మిడి గ్రహించె
నెవ్వఁడు సంన్యాస మెనసె నక్రగృహీత
చరణుడై మాత్రనుజ్ఞప్తిఁ గాంచి
యెవ్వఁడు సాక్షి నృహేశ్వరుం డని పద్మ
పాదాదులకు స్తుతిపాత్రుఁ డయ్యె.

తే॥ నట్టి శ్రీశంకరాచార్యు నంత వాని
కాత్మవిజ్ఞానబోధయై యభిలజగము
నుద్ధరించిన గోవిందయోగిచంద్రు
మహిమ మెన్నఁదరంబె సామాన్యులకును (4_203)

అని శంకరవిజయరచనకు ఖీజము నాటినారు. తెలుఁగులో నింతకు ముందు శంకర చరిత్రము లుండఁగా మరల నిది యెందుల కను ప్రశ్నమునకు వీరే మొదట నిట్లు సమాధానం చెప్పిరి

చ. మతగురు పుణ్యకీర్తిఁ బలుమాటు స్మరించుటఁజేసి, ఘోరసం
 నృతివెత భావిజన్మములనేని దొటంగు నటంచుఁగా కహం
 కృతిఁ గృతినెప్పఁ బూననటు వెంచఁగఁబోల; బెలుంగ నొక్కొము
 న్నతిరసయుక్తిఁ బల్వరు మహాకవు లిద్ది తెనుంగు సేయుటల్ ?

సీ॥ మఱల నిదేల రామాయణం బన్నచో
 నీప్రపంచక మెల్ల నెల్లవేశఁ
 దినుచున్న యన్నమే తినుచున్న దిన్నాళ్ళు
 తనరుచి బ్రదుకులు తనవి గాన
 చేసిన సంసారమే సేయుచున్నది
 తనదై న యనుభూతి తనది గాన
 తలఁచిన రామునే తలఁచెద నేనును
 నాభక్తిరచనలు నావి గాన

అను విశ్వనాథవారి పద్య మింతకంటెను సూటి యైన సమాధానము.

శ్రీ హర్షుని నైషధము తరువాత నంతటి ప్రౌఢకావ్యము శంకరవిజయము. దీనిపై సంస్కృతములో “అద్వైత రాజ్యలక్ష్మి” “శంకరవిజయదండిమము” అని రెండు వ్యాఖ్యానములు వెలిసినవి. ఇట్టి ప్రౌఢకావ్యమును దెనిఁగించుటకుఁ గేవల కవితాసంపత్తియే గాక సర్వశాస్త్రము లందును గూలంకషమైన పాండిత్యము కావలయును. సకలమతరహస్యములు తెలియవలయును, కావున నిట్టి దానిని రచించుటకు విద్యత్కవి శేఖరులగు శాస్త్రిగారే కడుంగడు సమర్థులు వీరు కేవలము మూలమును మాత్రము ననువదించుటతోఁ తృప్తిచెందక పోతనగారు భాగవతానువాదమున శ్రీధరీయ వ్యాఖ్యానుజోడించి నట్లు డిండిమవ్యాఖ్య నంతటిని జోడించుచు దీనిని దెనిఁగించినారు. అందువలననే 1843 శ్లోకములలో నున్న సంస్కృతమూలము శాస్త్రిగారి సుందర హస్తములో 2500 గద్య పద్యములు గల బృహత్కావ్యముగా రూపొందినది.

కథాసంవిధానము - బౌచిత్యదృష్టి

ద్వాపరయుగాంతమున భూభారాపనోదనార్థమై శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యవనీతలమున నవతరించి దుష్టులను శిక్షించి శిష్టులను రక్షించి శ్రీమద్భగవద్గీత నుపదేశించి ధర్మమును స్థాపించెను. కలియుగమున 2500 సంవత్సరములు గడచు నప్పటికి నాస్తికమతములు ప్రబలినవి. ధర్మము నశించినది. పాపము పెచ్చుపెరిగినది. యజ్ఞము లంతరించినవి.

సీ॥ వేదవాదులఁ జూచి వెక్కిరించెడి వారు
 శీలవంతులను చూపించు వారు
 యజ్ఞసంభారము లపహరించెడి వారు
 ఋత్విగ్గణంబు గాఱించు వారు
 క్రొత్తడులను జెఱగొంచుఁ గూడెడి వారు
 దైవము లేదంచుఁ దలంచు వారు
 ప్రకృతియే సృష్టికారణమం చఱచు వారు
 ప్రత్యక్ష వాదులై పరఁగు వారు

తే॥ వర్ణభేదము తలఁగింప వలె నటంచు
 నఖిలపాపండసంప్రదాయములఁ చెచ్చి
 యలజడి యొనర్ప సాఁగిరి నాస్తికేశు
 మవధి దాటు మహాంభోధి యనుపు దోష (4-12)

అను విధముగా భారతీయులు దీనస్థితికి దిగ జారినారు. అట్టి సమయమున ధర్మ సంస్థాపనార్థమై కుమారి లభిటపాదు లవతరించి నేదముతము నుద్ధరించిరి. పిదప—

ఉ॥ ఆదియుగంబునన్ గపిలుఁ డన్యయుగంబున దత్తమౌని యా
 మీఁది యుగాన వ్యాసుఁ డటు మీఁది యుగంబున శంకరుండు జ్ఞా
 నాదిక మిచ్చి ప్రోతు రిల నంచును శైవపురాణ ముండె (5-26)

కృతయుగమునఁ గపిలాచార్యుల వలెఁ ద్రేతాయుగమునఁ దత్తాత్రేయుని వలె
ద్వాపరయున వ్యాసభగవానునివలెఁ గలియుగమున శ్రీ శంకరభగవత్పాదు లవతరించి
యుపనిషన్మతమును స్థాపించినారు. ఆర్యాంబాశివగురుల తపస్సు శంకరుల జననము
మొదలు శంకరులు సర్వజ్ఞ సింహాసనము నధిరోహించుట వఱకును గల కథ యథా
మాతృకముగానే సాగినది. శంకరులు పరమశివావతార మని యిందు వాచ్యముగాఁ
జెప్పఁబడినది. శంకరులు తరకృత్యములచే వారు శంకరావతార మని వ్యంగ్యముగా
దచేఁ బ్రతిపాదించఁబడినది. కుమారిలభట్టు చరిత్రము మూలములోఁ బ్రథమసర్గము
నందే గలదు. జైత్రయాత్రకు వెడలెడు సమయమున మార్గమధ్యములో నొక వృద్ధ
పండితుఁడు శంకరులకుఁ గుమారిలుని చరిత్రము చెప్పినట్లందుఁ జతుర్థాశ్వాసములో
జేర్పఁబడినది. ఇచట ననువాదములోఁ గుమారిల, భట్టు చరిత్రము మూలము కంటె
విస్తరింపఁబడినను శంకరుల కథతో గలిసినది. ఇట్లే యుభయభారతీ మండన
మిత్రుల వివాహాది కథ మూలములోఁ దృతీయ సర్గమున విస్తరింపఁగాఁ గలదు.
కథాగమనము కుంటువడు నను తలంపుతో ననువాదములో మండనయిత్ర వివాహాది
కథ పరిహరింపఁబడి శంకరమండపసంవాదము విస్తరింపఁబడినది.

ఈ కథ యందొక ముఖ్యమైన మార్పుగలదు. మండనుని జయించిన పిమ్మట
నుభయభారతిని గామశాస్త్రములో నోడించుటకై శంకరు లమరుకుని చేహములోఁ
బ్రవేశించి యతని రాణులతోఁ గ్రీడించి కామశాస్త్ర రహస్యములు గ్రహించి పచ్చి
వాదములో నామెను జయించినట్లు సంస్కృత శంకరవిజయములం దన్నింటను
గలదు. కాని శంకరుని వంటి యాజన్మబ్రహ్మచారి పరదేహముతో నైనను బరీరశ
త్రములతోఁ గామక్రీడలలో నోలలాడె ననుట కథానాయకుని చరిత్రకుఁ గళంకా
పాదక మగుట మొదటి యనౌచిత్యము. మహాసభలోఁ బండితు లందఱు విసుచుండ
బరవనిత యగు నుభయభారతితోఁ గామశాస్త్ర పిషయములు ప్రస్తావించుట రెండవ
యనౌచిత్యము. “యద్యదాచరతిశ్రేష్ఠః॥ యనున్యాయమున శంకరుని వంటి యోగి
తోగలాలనుఁ డగుటచే వ్యభిచారము దోషము కాదను బుద్ధి సామాన్య జనులకుఁ
బొడమినచో లోకములో ధర్మహాని వాటిల్లుట” మూడవ యనౌచిత్యము. ధర్మము
నుపదేశించుట మహాకావ్యము యొక్క ముఖ్యప్రయోజనము గాని యధర్మమును
ప్రతిపాదించుట కాదు. ఇట్టి ఘట్టములు మూలమునం దున్నను వానిని ధర్మాను
గుణముగా మార్చుటయే కవుల కర్తవ్యము. ధ్వన్యాలోకములో నానందవర్చనాచార్యులు.

శ్లో॥ అనౌ చిత్త్యాదృతే నాన్య ద్రసభంగస్య కారణమ్ ।

ప్రసిద్ధౌచిత్త్యబంధస్తు రసస్యోపనిషత్పరా॥

అని నొక్కి చెప్పినారు.

శ్లో॥ యత్ స్యాదనుచితం వస్తు నాయకస్య రసస్యవా ।

విరుద్ధం తత్పరిత్యాజ్య మన్యథా వా ప్రకల్పయేత్॥

(సాహిత్యదర్పణము)

అని యౌచిత్యానుగుణముగా మూలకథను మార్పుట కాలంకారికులు సమ్మతించినారు. ఇది మహాకవి ఊణ్ణమార్గమేగాని క్రొత్తది గాదు. “ఐతరేయ బ్రాహ్మణములో “హరిశ్చంద్రో హ వై ధన ఐక్ష్యకో రాజాఽపుత్త్రః” అనఁ తస్య హ శతం జాయా బభూవుః” అని యున్నను బ్రబంధకవులు చంద్రమతి నొక్కతెనే భార్యగా వర్ణించి హరిశ్చంద్రుని యేకపత్నీవ్రతమును నిరూపించినారు. కవి కులగురువగు కాళిదా సభిజ్ఞానశాకుంతలములో మహాభారత కథావిరుద్ధమైనను దుర్వాసుని శాపమును గల్పించి దుష్యంతుని పాత్రను గళంకము లేకుండఁ గాపాడినాఁడు. అట్లే యిచటఁ గూడ శంకరులు కామశాస్త్రము నభ్యసించి యొక చిలుక దేహములోఁ బ్రవేశించి యుభయభారతితో వాదించి జయము నొందినట్లు కథను మార్పుట వెంపరాలవారి కావ్యనిర్మాణ చాతురికి భూషణమే యగును, శ్రీ శంకర చిద్విలాసములో నుభయ భారతీ శంకరసంవాదములో నీ కామశాస్త్ర ప్రఘట్టకముఁ తొలఁగింపఁబడినది. మఱొక్క సంగతి. వ్యాస శంకర సంవాదఘట్టములో వృధాజల్ప మొనరించు వ్యాసుని శంకరులు కొట్టిన ట్లానందగిరి శంకరద్విగ్విజయములోఁ గలదు. ఇట్టి ఘట్టములను బెంచి శంకరుల కీర్తికిఁ గళంకము తెచ్చుట కంటె వానిని విడిచి పుచ్చుటయే మేలు.

రెండు రమణీయ ఘట్టములు

ప్రథమాశ్వాసము నందలి దరిద్రబ్రాహ్మణీ శథ. పంచమాశ్వాసము నందలి యాచార్యమండన మిశ్రసంవాదము నిందు మూలము కంటె విస్తరింపఁబడినవి. మూడుకరమునకై శంకరు లొక యింటికిఁ జేర నా బ్రాహ్మణగృహిణి పెట్టుట

కేమియు లేక యొక యుసిరికాయ నాతని చేతిలో పైచినది. ఆమె దారిద్ర్యమును జూచి నంతనే శంకరుల హృదయము కరిగినది. ఆమె లేమిని బాపఁ దలఁచి లక్ష్మీదేవిని శ్రీసూక్తముతో స్తుతించినారు. ఆమె కనికరింపలేదు. అంత శ్రీ విద్యామంత్రమును జపించి స్తోత్రము గావించినారు. ఇచట—

ఉ॥ అంబుధిరాజు నంతటి మహాత్ముని గర్భము నందుఁ బుట్టి పీతాంబరు చెట్ట వట్టి యమృతాదుల సోదరిపై జగత్ప్రభుత్వంబునఁ బట్టభద్ర వయి తల్లిరో! యీ దృశులైన పేదవారిం బరికించి లోఁ గనికరింపవు న్యాయమె నీకు నిందిరా !

సీ॥ అన్యాయకృత్య నమాచరణచణాత్ములైనవారల గృహభ్యంతరముల నక్షరేశీ విహారాయ త్త చిత్తదుర్వ్యసన సక్తుల పదన్యాసములను నధ్వగస్వాపతేయ ప్రాణహరక చోరనాయకుల మంజాషఅందు విటధనాకర్షణ విక్రీత నిజతనూ పుంశ్చలీదంత సంపుటిక లందు

తే॥ వాస ముందువు గాని పాప మ్మొఱుఁగని సత్యశౌచ దయార్జవశమదమాది సుగుణవిలయుల నిలయముల్ చొర విదేమి పాప మోతల్లి! యీ పక్షపాతమేల ? (1-174)

అను పద్యములు లక్ష్మీదేవి హృదయమును గూడఁ గరఁగించు నంతటి శక్తి కలదై కరుణరిసధారను వర్షించుచున్నవి. శంకరుల స్తవమునకు సంతసించిన లోకమూలకనకామలకధారను వర్షించినది. దరిద్రబ్రాహ్మణీ తన భాగ్యము పండిన దని హురించినది. ఈ ఘట్టము శ్రీ విశ్వనాథవారి హృదయము నెక్కువగా నాకర్షించినది. 46 పద్యములలో నడిచిన యీ కథ యొక ఖండకావ్యమువలె నొప్పుచున్నది.

రెండవది యాచార్యమండన సంవాదఘట్టము. కుమారిలభట్టు నాదేశానుసారము మండనమిశ్రుని జయించుటకై యాచార్యులు శిష్యులతో మాహిష్మతీపురమున కేగిరి. మండనులు భిక్ష కాహ్వానింపఁగా శంకరులు వాదభిక్ష నర్థించిరి. మండనుఁ డంగీకరించెను. పూర్వమీమాంసను గైకొని మండనుఁడు జీవేశ్వరుల భేదమును నిరూపింపఁ జొచ్చెను. ఉత్తరమీమాంసను గైకొని శంకరులు జీవేశ్వరై క్యమును బ్రతిపాదించిరి. “తత్త్వమసి” వాక్యముపై శాస్త్రవాదము తీవ్రముగా సాగినది. చివరకు మండనమిశ్రుఁ డోడెను. అంత నుభయభారతి వాదమునకు దిగి చివరకుఁ గామశాస్త్ర విషయములు ప్రశ్నించెను ఆచార్యులు గడుపుగోరి కామశాస్త్రములు పఠించి గుహలోఁ గళేబరము నుంచి యొక చిలుక దేహమురోఁ బ్రవేశించిరి. ఒక శబరుఁడా చిలుక నుభయభారతి కమ్మెను. ఈ చిలుక కాదంబరి యందలి బాణుని చిలుకను, రాజశేఖర చరిత్రమునందలి మల్లనగారి చిలుకను, ప్రభావతి యందలి పింగళివారి చిలుకను మించినది.

సీ॥ అష్టవిధంబై న యవధానముల వేద
ములు తలక్రిందుగాఁ బలుకు నేర్పు
పూర్వపక్షముల నొప్పుగఁ దా ననువదించి
నిర్దిబంధముగ ఖండించు నేర్పు
వాచావిరోధశాఖా చంక్రమము లందు
నిగ్రహస్తాన మొందించు నేర్పు
తతవాఙ్ముఖము లుపోద్ఘాతోపసంహార
గుంఫితములుగ వాక్రుచ్చు నేర్పు (5-121)

కలిగి “శుకావతార” మని పేరు వడసినది. ఉభయభారతిలో నాయా శాస్త్రములు చర్చించుచుఁ బ్రసంగవశమున” శంకరు నిరుత్తరుఁ గావించిన నీ ప్రశ్నమున కే నుత్తరం బిత్తునె—

తే॥ ఇంచువిలుకాని కళ లెన్ని యెట్టి వవ్వి ?
వాని నెల వెంచ నెది ? శుక్ల బహుళపక్ష
ములను నెట్లు ప్రవర్తిల్లుఁ దొలఁతు లందు
నెటులఁ దోచును బురుషులం దెటులఁ దోచు ?

అని కదా భవదీయప్రశ్నంబు” అని మొదలు పెట్టి కామశాస్త్ర రహస్యముల నుద్ఘాటించి యుభయభారతి శంకరులకు సమాధానము లొసఁగి వాత్సల్యమున కొక్కొక్క మహర్షుల మతములకు సమన్వయము చూపినది. ఆ శుకపాండిత్యమున కుభయ భారతి యచ్చెరువొంది తన సందేహానివృత్తికై భర్తతోఁ గలసి శుకమునుగైకొని శంకరుల యొద్దకుఁ బయన మైనది. ఆ చిలుక “లక్ష్మీనరసింహా! నా కొసఁగు మీ! భవదీయకరావలంబమున్” అని నృసింహ స్తవము సగము గావించి క్రిందఁ బడినది. ఆ స్తవమును బూరించుచు గుహ నుండి శంకరులు వచ్చిరి. అట్లు వచ్చిన శంకరులను గాంచి యుభయభారతి—

క॥ తల యెత్తి నీ ముఖం బెటు
తిలకింతున్ జిలుక యనుమతిన్ రతిపతి మి
న్కులు సిగ్గుమాలి నీతోఁ
బలికిన ధౌర్యము జ్ఞప్తి వచ్చిన దేవా!

తే॥ శుకము పద్యార్థమును బరించుచునె కూలి
ప్రాణము చౌటంగ గుహనుండి పయి సగంబు
చదువు చేతెంచు నినుఁగాంచు సమయ మాది
నొడలు చచ్చిన యట్లయి యున్న దాన (5-204)

అని క్షమాపణము వేడుకొని శంకరులు పరమశివుఁ డని గుర్తించినది. శంకరులు కూడ నుభయభారతిని శారదావతారముగా గుర్తించిరి. ఈ మార్పుచేఁ బూర్వోక్తానౌ చిత్యదోషములు తొలఁగుటయే కాక శ్రీలతోఁ గామశాస్త్ర విచారము గూడ దను నీతి శంకరుల చర్యవలన, శ్రీలకు లజ్జయే సహజభూషణ మను నీతి యుభయభారతి పలుకుల వలన ధ్వనించుచున్నవి. అష్టమాశ్వాసములో యమమతనిరాసప్రసంగములో నాచికేతూపాఖ్యానము కథోపనిషత్తు ననుసరించి విస్తరింపఁబడినది. ఇట్టి కథలు మూలము కంటె విస్తృతి వహించినను యథాసందర్భముగా నదుకుటచేఁ గదావస్తువున కేకత్వము సిద్ధించినది.

కవితాశైలి

శాస్త్రిగారిది ప్రసన్న గంభీరమైన శైలి. మూలకావ్యములోఁ బెక్కు శ్లోకములు గొడీరీతిలో సాగినవి. అట్టి శ్లోకము లందలి సమాసములు చెడకుండఁ దెనుఁ

గునకుఁ దెచ్చుట యొక నేర్పు. వ్యర్థములగు పదములు చొరకుండ నన్వయకాతి
న్యము లేకుండ సుదీర్ఘ సంస్కృత సమాసములు చేర్చుట యందును వీరికిఁ గల
కౌశలము నిరుపమానము.

అనువాదపద్ధతిని చిలకింపుఁడు—

శ్లో॥ జాటాటీరజటాకుటీరవిహరన్నైలింపకల్లోలినీ
క్షీణీశప్రియకృన్నవావతరణావష్టంభగుంభచ్ఛిదః
గర్జంతోఽవతరంతి శంకరగురుక్షోణీధరేంద్రోదరా
ద్వాణీనిర్ఘ్రిణీరురాః క్వ ను భయం దుర్భిక్షదుర్భిక్షతః॥

శా॥ జాటాటీర జటాకుటీరతట నట తస్వర్ణి మ్నగా ఘామిలో
కాటాట్యప్రథమావతార పటుగర్వాటోప లుంటాకమై
ధాటిన్ గరిలు శంకరాచల లుర ద్వాణీస్రవం తీర్పురుల్
దూటాఁడున్ జగదీభయప్రదములౌ దుర్భిక్ష దుర్భిక్షముల్.

శ్లో॥ సాహంకార సురాసురా వళికరా కృష్ణభ్రమన్మందర
క్షుబ్ధక్షీరపయోబ్ధివీచి నచివైః సూక్తైః సుధావర్షణాత్ ।

అను మాధవీయ శంకరవిజయములోని సమాసము

శ్లో॥ సాహంకార సురాసురావళికరా కృష్ణభ్రమన్మందర
క్షుభ్యత్క్షీరధి వల్గవీచివలయశ్రీగర్వ సర్వంకషాః ।

జగన్నాథుని రసగంగాధరములో సమాసముగాఁ గన్పట్టుచున్నది.

దీనికి వెంపరాళివారి యనువాదము.

శా॥ సాహంకార సురాసురౌ ఘకరకర్షా ఘూర్ణదుద్దామ మం
ధాహార్యక్షుభివామృతార్ణవ తరింగాకార వాచా సుధా
వ్యాహాసారమునన్ భవాహ్వాదవాగ్న్యుద్విగ్నమౌ జంతుసం
దోహం బొందెడు తాఘ మార్పు గురుఁ డెందున్ సుత్యుఁడౌ టబ్రమే ?

ఇట్లు మూలము నందలి సంస్కృతమాసము లెన్నియో యందము చెడకుండ
నాంధ్రానువాదమునఁ బ్రతిబింబించినవి. ఇంకఁ దెలుఁగుపలుకుల కూర్పునకు రెం డుదా
హరణములు చూపుచున్నాను.

శ్లో॥ విక్రీతా మధునా నిజా మధురతా దత్తా ముదా ద్రాక్షయా
క్షీరైః పాత్రధి యార్పితా యుధి జితాల్లబ్ధా బలా దిక్షుతః।
న్యస్తా చోరభయేన హంతి సుధయా యస్మాదతి స్తద్గిరాం
మాధుర్యస్య సమృద్ధి రద్భుతితరా నాన్యత్ర సా వీక్ష్యతే॥

ఉ॥ తియ్యదనంబు నంతియును దేనియ యమ్మెను ద్రాక్ష ప్రీతిచే
నొయ్యన నిచ్చెఁ బాత్ర మను నూహను క్షీర మొసంగె నిక్షువున్
గయ్యము నందుఁ గోల్పడె వగన్ నుధ చోరభయా ప్తి డాఁగెఁ గా
కెయ్యెడ లేని తియ్యదన మెట్టులఁ గల్గెను కంకరో క్కికిన్. (2-43)

ఇవి యనువాదమువలెఁ గాక సొంత పద్యముల వలె నలరారుచున్నవి.

పూర్వ కవ్య ను కరణములు

శాస్త్రిగారు పూర్వకవుల ననుకరించు స్వభావము గల వారు కాక పోయినను
వాల్మీకి నుండి నేఁటి వఱకుఁ గల సంస్కృత సాహిత్య సముద్రమును, నన్నయభట్టు
నుండి చిన్నయ్యసూరి వఱకుఁ గల యాంధ్రసాహిత్య సముద్రమును నాపోశనము
పట్టినవా రగుటచేఁ గొన్ని యనుకరణములు తిప్ప లేదు. శ్రీనాథమహాకవి వలె
వీరు కూడఁ దమ కావ్యములో మూలేతరశ్లోకములను సంఘటించిరి. మచ్చునకుఁ
గొన్ని యనుకరణములను జూపుచున్నాను.

శ్లో॥ అచతుర్దశ్చో బ్రహ్మ ద్విబాహు రక్షతో హరిః।
అఫాలలోచనః శంభు ర్భగవాన్ బాదరాయణః॥

తే॥ నాలు మోములు డాచిన నలువ యతఁడు
 రెండు చేతుల నారాయణుం డతఁడు
 కన్ను నొసటను లేని ముక్కంటి యతఁడు
 వ్యాసముని నాఁగ సామాన్యుఁ డని తలంతె ? (3-257)

భర్తృహరి

శ్లో॥ స్తనౌ మాంసగ్రంథీ కనకకలశా విత్యుతమితౌ
 ముఖం శ్లేష్మాగారం తదపి చ శశాంకేన తులితమ్।
 స్రవన్మాత్రిక్లిన్నం కరివరశిరఃస్పర్శి జఘనమ్
 మహుర్నింద్యం రూపం కవిజనవిశేషై ర్గురుకృతమ్॥
 (వై రాగ్యశతకము-16)

సీ॥ లాలాంబురురపరిప్లావితంబగు లేమ
 మోవి యెట్లమృతంపు బావి యగును (చూ-శం 2-140)

కాళిదాసు

శ్లో॥ నిధానగర్భామివ సాగరాంబరాం, శమీ మివాభ్యంతర వీనపావకామ్।
 నదీ మివాంతఃసవిలాం సరస్వతీంనృపః ససత్వా మృహిషీ మమన్యత॥
 (రఘు-3-9)

ఉ॥ అంబుజబంధుగర్భయగు ప్రాగ్దిశ యొప్పు (శం. వి. 1-87)

ఇట్లే “రింఖదధర్మ” (9-89) అను పద్యములో “శరీరమాద్యంఖలు ధర్మసాధనమ్”
 (కుమా-5-33) అను కాళిదాస కుమారసంభవ శ్లోకవాక్యము గ్రహింపబడినది.

వేంకటాద్వరి

శ్లో॥ శ్రేయాంసి భూయాంసి మహావదాన్యః ప్రేయాన్ ప దేయా జ్జనకాత్మజాయాః।
 కాకాయ కంకాయ చ యోఽదితేష్టం దాశాయ కీశాయ చ రాక్షసాయ॥
 (విశ్వగుణాదర్శము)

నుగంధి....కంకకాకదాశకీశ కామితార్థదాయకా (శం. వి. 5-272)

శ్లో॥ మిథ్యాషధై ర్హంతః మృషాకషాయై రసహ్యలే హ్యై రయథార్థతై తైః।
వైద్యా ఇమే వంచితరుగ్గపవర్గాః పిచండభాండం పరిపూరయంతి॥

శ్లో॥ న ధాతోర్విజ్ఞానం న చ పరిచయో వైద్యకనయే
న రోగాణాం తత్త్వావగతి రపి నో వస్తుగుణధీః।
తథాప్యేతే వైద్యా ఇతి తరలయంతో జడజనా
నసూన్ భృత్యా మృత్యో రివ వసు హరంతే గదజుషామ్॥

(విశ్వగుణాదర్శము)

సీ॥ వాతపి త్త శ్లేష్మపై విధ్య మేఱుగరు
పైద్యకజ్ఞానలవంబు గనరు
రోగకారణము నిరూపింప నేరరు
వస్తుగుణంబు లేవంకఁ దెలియ
రన్యతలేహ్యములు మిథ్యాషదమ్ములు గూర్తు
రయథార్థతై లమ్ము లాచరింతు
రకటః మృషాకషాయములు పచింతురు
ధంభమ్ము గర్వమ్ము దలఁగ నేర

తే॥ రామయుల పాలిటికి ద్రవిణాశఁ బుడమి
కవతరించిన యమభటు లనఁగ నద్య
తన భిషక్కులు పెక్కు దుక్కునఁ బిచండ
భాండమును నింపుకొంద్రు భూభార మడఁచి (శం. వి. 9-81)

శ్రీనాథుఁడు

ఇంకఁ దెలుఁగు కవులలో శ్రీనాథుఁ డనిన వీరికిఁ బ్రాణమగుటచేఁ గొన్ని
తావులం దనుకరించిరి.

సీ॥ సింహాననము చారుసితపుండరీకంబు

చెలిక తై చెలువారు పలుకుఁజిలుక
శృంగారకుసుమంబు చిన్ని చుక్కలరాజు
పసిఁడి కిన్నెరపీణ పలుకుఁదోడు
నలువ నెమ్మొముఁదమ్ములు కేళిగృహములు
తళుకుటద్దంబు సత్కవుల మనసు
వేదాదివిద్యలు విహరణస్థలములు
చక్కని రాయంచ యెక్కిరింత

యెప్పుడు నేదేవి కాదేవి యిందుకుంద
చంద్రచందన మందారసారవర్ణ
శారదాదేవి మామకస్వాంతివీధి
నిండు వేడుక విహరించు చుండుఁ గాత! (శృ. పై. 1-5)

సీ॥ నలువ నెమ్మొగములు నాట్యమందిరములు
ధవళాంబురుహము ముత్యాల గద్దె (శం. వి. పే. 5)

ఉ॥ కందవు గాజుపాటవు వికారము నొందవు పూతిగంధముం
జెందవు వాడ వప్పురము సీమల నల్గడ వామకర్ణముల్
క్రిందుగ దీర్ఘనిద్రలు ధరించి శయించిన జంతుదేహముల్
సుందరి! యిట్టి చోద్యములు చూడము తక్కిన తీర్థభూములన్
(కాశీ-3-105)

చ॥ కలఁగదు తాప మెక్కడు వికాసము దప్పదు వేసరిల్ల దు—
(శం. వి. 1-7)

సీ॥ పరిపూర్ణ హేమకుంభములు హస్తంబుల
ధరియించి యిరువంకఁ గరులు గొలువ
బహుళమై వరశంఖపద్మ మహాపద్మ
మకరాది నిధులు నేమమునఁ గాలువ

వింజామరలు దాల్చి వెనుక దిక్కున దేవ
 గంధర్వగుహ్య కాంగనలు గొలువ
 నెలవంక బలువంక నింద్రాది దివిజులు
 సేవాంజలులు మౌళి జేర్చి కొలువ

తే॥ భర్మపంకజకర్ణికా భద్రపీఠి
 కాగ్రమున నిండు కొలువుండి యఖిలలోక
 రక్షణము సేయు నిన్నేను బ్రస్తుతింతు
 నసమ సౌభాగ్యగుణధన్య! యభికన్య! (కాశీ-3-48)

సీ॥ క్షీరార్ణవాంతర శ్వేతాంత రీపమ్ము
 నందు సంపుల్ల పద్మాకరమునఁ (శం. వి. 1-17)

సీ॥ కఠవల్లిఁ బరియించుఁ గఠము సంశోధించుఁ
 బ్రాణోపనిషదభిప్రాయ మరయుఁ
 బరిపాటి ముండకోపనిషత్తుఁ దాపనీ
 యోపనిషత్తు నభ్యుపగమించు
 దఱియు నధర్వవేదశిరః ప్రపంచంబు
 లారణ్యకము త్రోవ లరసి చూచుఁ
 బ్రహ్మోపనిషదర్థ పరిమళంబు గ్రహించు
 శ్రీ భగవద్గీతఁ జిత్తగించుఁ

తే॥ దలవకారంబు శ్వేతాశ్వతరము ననెడు
 నుపనిషత్తులు దలపోయు నొయ్యనొయ్యఁ
 గాళికాక్షేత్ర విప్రయోగ ప్రభూత
 హృదయ సంతాతశాంతికై యిల్వలారి (కాశీ-2-151)

సీ॥ కఠవల్లి తోడ శీఘ్రవల్లి శోధించు
 వర్ణించు నానందవల్లి యలరి (శం. వి. 2-69)

ఇందలి “జనురత్యయతోయము” (6-176-178) అను తోటకాచార్యుని పద్యములు

చదువు నపుడు కాశీఖండమునందలి బృహస్పతి చదివిన తోటకపద్యములు (కాశీ. 4-249—251) గుర్తునకు వచ్చును. అట్లే

“వేదపురాణశాస్త్ర పదవీనదవీయసి యైన” (కాశీ—7—161) అను పద్యపాదమును గుర్తునకుఁ దెచ్చును.

“వేగమెలర్ప నయ్యతి దలీయసియౌ పదవిన్ గ్రమించి” (శం.వి.—3—13) అను పద్యపాదము

పోతన

“విద్యావతాం భాగవతే పరీక్షై” యని లోకము నందలి యాభాణకము. శంకరుల నిత్యపారాయణగ్రంథములో భాగవత మొకటి. చిన్ననాఁడే తల్లికి భాగవతము చదివి వినిపించెడి వారు.

సీ॥ జనకుఁ గాదని నృసింహుని జేరు ప్రహ్లాదు
ననితర సామాన్యమైన భక్తిఁ....
బసిపాపఁడయ్యుఁ దపః పటిష్ఠత ముకుం
దుని పదం బంటిన ద్రువుని శక్తి
నిస్సంగుఁడై గోచి నేని దాల్చక విరా
గకళావతారమౌ శుకుని రక్తి
సంగదోషమున సారంగమై విప్రుఁడై
తరియించు నా జడభరతు ముక్తి

సాంద్రమోదాశ్రు రోమాంచ జడిమ ఘర్మ
ముఖ్య సాత్త్విక భావ సమ్ముద్రితాంగుఁ
డగుచు భాగవతపురాణ మంబ కొఱకుఁ
జదివి వివరించె నారేయి శంకరుండు (శం. వి. 2—165)

ఈ యాంధ్రీకర్తలు కూడఁ బోతన భాగవతభక్తు లగుటయే కాక “పోతన” యను గ్రంథమును రచించిన వారు. పై పద్యములోఁ బోతనగారికిఁ బ్రియమైన యంత్యాను

ప్రాసము వాడుట విశేషము. దుష్కరప్రాసములు, యమకములు, నంత్యానుప్రాసములు నెత్తుకొని పద్యముల నవలీలగా నడిపించుటలో నాంధ్రసాహిత్యములోఁ బోతన గారి దగ్రతాంబూలము. శాస్త్రిగారు హాడ దుష్కరప్రాసములను హేలగా నడుపుటలో నమర్దులు.

శా॥ సంధ్యానానట దిందుశేషర (5-1)

శా॥ ఆశ్చర్యంబున మున్గి (2-195)

క॥ అస్త్రాయిత తృణఖండ (5-271)

ఇందు క్త; ఊ; ంఖ; గ్ర; చ్చ; డ్వ; ణ్య; త్య; త్ర; త్వ; త్ర్య; త్స; ద్వ; ధ్య; ంధ్య; న్మ; న్య; ప్త; ప్ర; భ్య; భ్ర; ర్క; ర్గ; ర్జ; ర్ల; ర్ద; ర్య; ర్వ, ర్హ; ల్య; వ్య; వ్ర; శ్చ; శ్వ; ప్ష్; ప్మ; స్త; స్థస్త్త; హ్మ; మొదలగు కఠిన ప్రాసములు వాడఁబడినవి.

క॥ క్రూరుఁడుఁ గాపాలికమత

చారుఁడ నద్వయమతాభిచారుఁడఁ బాపా

చారుఁడ జారుఁడఁ జోరుఁడ

భీరుఁడ నీ కడను గప్పి పెట్టుట మేలా : (6-75) (8-412) (9-110)

క॥ విడువుఁడు భ్రష్టాచారము (8-412)

క॥ వాయువుననొ మాయువుననొ (9-110)

ఈ పద్యములు పూర్తిగాఁ బోతనగారి శైలిలో నడచినవి. ఇందలి యంత్యానుప్రాసములను శబ్దాలంకారప్రకరణములోఁ జూపుచున్నాను.

తెనాలి రామకృష్ణుఁడు

వీరికిఁ దెనాలివాఁ కనిత్తమునఁడు ముక్కుక చెక్కుక.

నీ॥ మిగిలెనుఁడును నాకి పసియిండుఁ గుట్టికి

బంజీ నీరెను మండు పెంజీ చిలిసి (పాండు-2-29)

సీ॥ కంఠదమ్నాంబు మగ్నశరీరుడై పుండు
వంటి సీతున నుండు వడక కుండ

(మునిత్రయ చరిత్రము 2-64)

అని రామకృష్ణుని మునిత్రయ చరిత్రమునందె యనుకరించినారు. సాధారణముగా మన ప్రబంధకవులు నాయికనాయకుల సౌందర్యమును వర్ణించు నపుడు పద్యములనే వ్రాయుదురు. రామకృష్ణుడు మాత్రము పాండురంగ మాహాత్మ్యములో రాధాదేవిని వర్ణించు నొక సుదీర్ఘ వచనము ననుసంధించినాడు వీరు కూడ శంకరుల సౌందర్యమును వర్ణించుచు నొక వచనమును రచించిరి. ఈ రెంటికీఁ దోలిక లెక్కువగాఁ గలవు.

ధూర్జటి

ధూర్జటి మహాకవి రచించిన శ్రీకాశహస్తీశ్వర మాహాత్మ్యమునకు శ్రీ చిలుకూరి పాపయ్యశాస్త్రిగారు లఘుటీకను వ్రాయఁగా దానిని వ్యాఖ్యానముగా విస్తరించి రూపు దిద్దినవారు వెంపరాలవారు. అట్టి ధూర్జటిని వీరనుకరించినవి రెండు తావులు గలవు.

చ॥ చెలువకు బిడ్డకుట్లు విలసిల్లఁగ భిల్లపురంద్రు లంతలోఁ
బిలువరె! మంత్రసానిఁ దలపెట్టరె! కాయము గూర్చ లేమకున్
జలకముగాఁచరే కొలను చయ్యన త్రవ్వరె! మందగామినిన్
నిలువఁగ నీకురే! యనుచు నేర్పరులై కడు సంభ్రమింపఁగన్.

(కాశహస్తీ-3-26)

సీ॥ మంత్రసాని కిఁకొక్క మాటంపరే! వార్త
యాలసింఁచినదేమొ యరయుఁ డనుచుఁ
గ్రచ్చట నారణ్యక శ్రుతి మంత్రోద
కముల సంపాదింపఁ గడఁగుఁ డనుచు
నిలువలేకున్నది మెలఁత శివాలయం
ఋన నందిఁ ద్రిప్పిరాఁ జనరె యనుచుఁ

గార్తంతికులు ప్రొద్దు కట్టుకోఁదగు సమ
యంబు శీరోదయం బయ్యె ననుచుఁ

తే॥ జల్లరే! కలిసీళ్ళు కంచంబు గొట్టి
చెచ్చెరఁ బరుండఁ బెట్టరే చేట తోనఁ
మాచెదరదేమె వేన్నీళ్ళు కాచ కనుచుఁ
జెలుల యెలుగులు పురుటింటఁ గలయఁ గ్రమ్మె.

(మునిత్రయభా-4-169)

శా॥ కాంచెన్ వంచితపాంచ భౌతిక సుఖాగారాంగమున్ జిన్నటి
సంచారాంచితరంగమున్ మునిమనః సమ్యక్పరిష్వంగమున్
బంచాస్త్రాసుమరు ధృజంగము కృపాపాణింధమాపాంగమున్
బ్రాంచన్ముక్తికశత్రసంగము ఫణారాజన్మహాలింగమున్

(కాళహస్తి-1-112)

చ॥ నతజనమోహభంగము ననంతపథస్పృగమేయశృంగమున్ (శం.వి. 1-5)

మువ్వరు మహాకవులు

ఈ శతాబ్ది యుత్తరార్ధములో, దిరుపతి వెంకటకవుల యుగము గఠించిన
పిమ్మట, బ్రాచీన సంప్రదాయము ననుసరించిన మువ్వరు మహాకవులు గలరు.
ప్రాచీన కావ్యములతో, దులద్రూగు మూడూ మహాకావ్యములు గలవు. మొదటివారు
విశ్వనాథవారు. రెండవవారు వెంపరాలవారు. మూడవవారు మధునాపంతులవారు.
మొదటిది రామాయణ కల్పవృక్షము. రెండవది శంకర విజయము. మూడవది
యాంధ్రపురాణము. వీనిలో రామాయణ కల్పవృక్షము శంకరవిజయములకు, గొన్ని
పోలికలు గలవు. విష్ణుమూర్తి యవతారమై కర్మము సుప్తించిన శ్రీరామచంద్రుని
పనితల్లి పనితల్లియును వర్ణించి రామాయణమునది కల్పవృక్షము. మహాశివుని యవతారమై
పనితల్లి సుప్తించిన శ్రీ వెంకటేశ్వరవత్సాదుని పావకశీవనమును వర్ణించి రామార్పణ
మైనది శంకరవిజయము. మొదటి కృతికే, ప్రేమికులు శ్రోతలు ముక్త్యాల నంస్తానాధి

పతులు శ్రీ వాసిరెడ్డి చంద్రమౌళిగారు. రెండవకృతికిఁ బ్రేరకులు శ్రోతలు శ్రీవెంకట రామాఘద్రణాల యాధిపతులు శ్రీమదీదర వెంకటరావుపంతులుగారు. ఇవి రెండును బ్రౌడప్రబంధములే. ఇద్దఱిది విలక్షణమైన శైలియే. ఓజోగుణభూయిష్ఠముగా నడచిన పద్యములు రెంటును గలవు. కావ్యములు రెండును వ్యాఖ్యానము నపేక్షించునవి.

శా॥ హేరంబోన్నత శూర్పకర్ణవివర హీకారియై షణ్ముఖ
స్ఫూరద్వాదశ నేత్ర గోళవివృత ప్రాకారమై శైలక
న్యారాజ న్నవఫాలమండల విభుగ్నక్రీడమై యాశ్చల
ద్వీరుగ్రప్రమథంబుగా ధనువు మ్రోగెన్ దేవలోకంబునన్
(కల్పవృక్షము)

శా॥ ప్రావృట్కాల విజృంభమాణ ఘనధీరధ్వానడింభంబు.... (శంకరవిజయము)

శా॥ సంధ్యావేళలఁ బ్రాచి నిర్జలదమై సాగెన్ బ్రతీచీదిశా
వంధ్యప్రక్రియ మేఘముల్ మెఱుపులున్ వాల్లభ్యకాంతిప్రభా
కంధ్యుల్లోల తరంగభాగ్ను రి ధనుఃకాండంబులై యేఁచఁగా
నాంధ్యం బొక్క దెసన్ మఱొక్క దెస మార్తాండ ప్రభాముద్రలై.
(కల్పవృక్షము)

శా॥ సంధ్యానానట దిందుశేఖర శిరశ్చంచ ద్వియన్నిమ్నగా.... (శంకరవిజయము)

ఇట్లు దీర్ఘ సమాసములతోడను దుష్కరప్రాసములతోడను నడచిన పద్యములు రెండు కావ్యము లందును సమాసము.

సీ॥ మహి వేదము స్వతః ప్రమాణమా పరతః ప్ర
మాణమా యనెడు సంభాషణముల
ఫలము నిచ్చునది నిచ్చలు కర్మమా పర
మాత్మయా యనెడు వ్యాహారములను
జగము శాశ్వతమా యశాశ్వతమా యంచుఁ
గెరలి వాదించెడి గీః ఫణితుల
యత్యాశ్రమంబొ గృహస్థాశ్రమంబొ మో
క్షధాయకంబగు ననెడు నుడులఁ

తే॥ గీరభామిను లేగృహద్వారబద్ధ
 పంజరస్థమ్ములై శాస్త్రపటలి శ్రుతులఁ
 జదివి వాసించు కొనుచుండు నదియ మాప్ర
 భుండు మండన పండితుం డుండు గృహము (శ. వి. 4-122)

వెంపరాలవారు వర్ణించిన యీ చిలుకలు మండనమిశ్రువి యింటఁ బెరిగిన పగుటచేఁ
 బండితులతో వాదమునకుఁ గాలు ద్రవ్యుచున్నవి.

మ॥ సమరం బిమ్మరః పాటిపోకురః తురాసాహః నిరీహః యటం
 చమక్రికై శిక సూనముల్ తునిఁగెరా! యంచున్, గడించెన్ యశం
 బమరేభం బిది కుంభయుగ్మమున వ్రయ్యల్ వారియంచున్ వచో
 భ్రములై చావడు లందుఁ బంజరశుకీవారంబులుం బల్కెడున్.
 (కల్ప-సుందర-232)

విశ్వవాధవారు వర్ణించిన యీ చిలుకలు రాక్షసుల యింటఁ బెరిగిన పగుటచే
 దేవతలతోఁ గయ్యమునకుఁ గాలు ద్రవ్యుచున్నవి.

ఈ రెండు మహాకావ్యములు తకారద్విత్వ ప్రాసము సమశ్చైలి గల మంగళ
 మహాశ్రీవృత్తముతో ముగియుట యొక విచిత్ర సంఘటనము. పరింపుఁడు.

చిత్తభవకోటిశత శృంగహరణక్షమ విశిష్టకమనీతర రూపాః
 మత్తసురశాత్రవ సమాజ విచల త్తిమిరమండల విపాటన నవార్కాః
 యుత్తమ తపస్వి హృదయోదరనట త్పదపయోజయుగః మంగళమహాశ్రీ
 వృత్త విమలామృత పవిత్రిత జగత్త్రితయః వేదచయ నిశ్శ్వసితభాషాః
 (శంకరవిజయము)

చిత్తజ తనూభసిత శేఖరిత రేణు పరిశీర్ణనిచయ స్నపితభావాః
 మత్తగజదైత్య గళ మంధరనవాస్మ గతి మంజుల తనూకలితహేలాః
 వృత్తదళ ముక్తితరువిస్ఫుటిత భక్తఫల విద్యుతి తమోదరస రూపాః
 ప్రాత్తనిజ ధర్మచయ రక్తజన తాకృతి పరంపరిత మంగళమహాశ్రీః
 (కల్పవృక్షము)

విశ్వనాథవారి కల్పవృక్షము, వెంపరాలవారి శంకరవిజయము మధునాపంతులవారి యాంధ్రపురాణము చిరకాలము మనఁగల గ్రంథములు.

చందో విశేషములు

“సర్గ రసతి విస్తేర్ణైః శ్రవ్యతృతైః సునందిభిః” యను దండాచార్యుల వచనము ననుసరించి యీ ప్రబంధమునం దుత్పల చంపకమాలాది సామాన్యవృత్తములే గాక మాలిని, పృథ్వి, పంచచామరము, ఉత్సాహము, తోటకము, స్వాగతము, మత్తకోకిల, భుజంగప్రయాతము, వనమయూరము, మంగళమహాశ్రీ, దండకము, మొదలగు విశేషచ్ఛందములు వాడఁబడినవి.

యతివిశేషములు :

ఆంధ్రలాక్షణికులకు వ్యాకరణాంశముల కంటె యతి ప్రాసములను నియమించుటలో నభినివేశము మెండు. తెలుఁగు కవుల సామర్థ్యము యతిప్రాసములను బట్టి నిర్ణయించుట పరిపాటి. ఆందువలననే యడిదము సూరకవి “కవిత నేరుపు యతిఁ గూర్పు తైపె దెలుపు” నని రామలింగేశ్వర శతకములోఁ జెప్పినాడు. ఇందు సామాన్యయతులే గాక చందశ్శాస్త్రములలోఁ జెప్పఁబడినవి. చందశ్శాస్త్రము నభ్యసించు వారికి వీని పరిశీలన మావశ్యకము. కొన్ని యతుల నప్పక వీయానుసారము చూపుచున్నాను.

మ॥ శంక్తరుఁ డర్ధిన్ దెలుపున్ మహాత్ములకు జిజ్ఞాస్కార్థముల్ పెల్లగన్ (3-10)

శా॥ జ్ఞానానందమయుండె శిష్యులకు రక్షణదీక్ష మర్త్యాకృతిన్ (3-82)
ఇవి విశేషవఱులు.

సీ॥ జ్ఞానగర్వులు యతుల్ నను యఁజింప రఱించు (3-12)
ఇవి తద్భవవ్యాజయతులు

మ॥ మృదువాగ్రులు కల్పసూనలహరుల్ హృద్యైతదీయార్థ
ఇవి ఋత్వసామ్యవఱులు

సీ॥ ఋత్విగ్గణంబు గాఁచించు వారు (4-12)
ఇది ఋవఱి

సీ॥ క పథమి లమ లీనజంబు (3-183)

ఇది ఇవళి. దీనిననంతుడు ఛందోదర్పణములోఁ బేర్కొనినాడు.

మ॥ కాంతురు జ్ఞానుల్ తమ జ్ఞానశక్తి కొలఁది నోకంబులం దన్నిటన్ (3-261)
ఇవి బిందుయతులు

మ॥ అని తద్ధ్యాన వథావతీర్ణుఁ డయి దత్తాత్రేయుఁ డగ్గించుచుం
డనె కైలాసము శంకరుం డగజ విఘ్నస్వామి షాణ్మాతురుం
డును నందీశ్వరముఖ్యపారిషదులందున్ దోచి వీక్షించుచుం
డనె శీతాద్రియ రాజతాద్రియయి కన్పట్టన్ యతీ శానుడున్ (3-27)

ఇందు మూడవ పాదమున ననుస్వార సంబంధయతి.

రెండు నాలుగు పాదములలో ననునాసికాక్షరయతి.

శా॥ మీమాంసాగమవజ్రపంజరము బంహిష్ఠార్ నిక్షేపము (4-8)
ఇందు మవర్ణ విరామము.

చ॥ యతిపతి మ్రోల వ్యాసముని కంటెను మున్ గపిలర్షిదై ఖరిన్ (8-424)
ఇది పంచమీ విభక్తి విరామము.

తే॥ దేహ మూడి జీవాత్మ యెందే నియెగు (8-226)

ఉ॥ నీదు వృధాప్రతాప మింక నేనియు (8-324)

ఇందలి యేని శబ్దములు, ప్రాదులు, నిత్యసమాసములు, నజ్ఞోసమాసములు
మొదలగు వాని కచ్చతోడమ హల్లుతోడ నుభయవళులు చెల్లును. శాస్త్రిగా రీ రావ్య
ములోఁ గొన్ని శబ్దములకు రెండు యతులను వాడి చూపినారు.

ప్రాణశబ్దమునకు

తే॥ ఆయువు సమాప్తమగు దాకఁ బ్రాణికోట్లు (4-192)

అ.వె. ప్రాణ మెల్ల దాని పై నె యుండు (7-103)

రుద్రాక్షశబ్దమునకు

సీ॥ రుద్రాక్షధారణ శివు ననుకరింప (3-214)

సీ॥ తారె వక్షమున రుద్రాక్షమాలికలతో (2-123)

స్వాంతశబ్దమునకు

తే॥ అగుచు నీర్వాభరాకుల స్వాంతు లగుచు (3-141)

క॥ స్వాంతుండై యిట్లు లడిగె నవినయఫణితన్ (6-83)

సిద్ధాంతశబ్దమునకు

ఉ॥ సి ద్తాంతము లభ్యసింప గడు వంది చనెన్ గద (5-159)

ఉ॥ సి ద్తాంతములన్ దనర్చు యతి తల్లజు భాష్యము (3-236)

సాష్టాంగశబ్దమునకు

శా॥ హారున్ శంకరుఁ జేరి తా నలిపె సాష్టాంగప్రమాణంబులన్ (4-156)

శంకరాచార్యుఁ గొలుతు సాష్టాంగ నతుల (శ.వి.పీ. 7)

ద్వీపశబ్దమునందలి యచ్చనకు

చ॥ ఋత మగు బ్రహ్మఁ దాఁ జొడమి ద్వీపమునందు (3-226)

కుతికంటు (కుతిక + అంటు) శబ్దము నందలి యచ్చనకు

చ॥ అసువులు కంట నిల్చి కుతికంటునఁ జేలకొనన్ (1-176)

ఎడాట (ఎడ + ఆట) శబ్దమునందలి యచ్చనకు

చ॥ అకట మహానుభావుల యెడాటమునన్ (శం. వి. 7-50)

దీనికి విజయవిలాసము నందుఁ జేమకూరవారి ప్రయోగము

చ॥ అన్నలపట్లఁ దమ్ముల యెడాటమునన్ నముఁ డంచు నెన్నఁగా (1-27)

ఇట్లే యిందలి నారాయణ (2-164) క్రచ్చుట (2-167) ధైర్యసాయన(3-44) నారాయణ, బాదరాయణ (3-258; 8-399) నాస్తిక (4-95) డ్వార (4-156) నాక (5-41) ఉదార (7-56) పరాయణ (7-217) ఉపాస్య (8-106) ఉపేత (8-129) ఔద్ధత్య (8-418) రసాయన (2-29; 9-100) మొదలగు యతివిశేషములు పాఠకు లెఱుంగవలయును.

ఋప్రాసము :

ఉ॥ నీ ఋణ మెట్లు దీర్చుకొన నేర్తు మకారణ మేగుచెంచి బం
గార మొనర్చితయ్య (శం. వి. 1-179)

దీనికిఁ బూర్వకపుల ప్రయోగములు

క॥ ఆ ఋషి కుమారు కట్టిన, చీరలు నతిమృదులములు (నన్నయ-అరణ్య-3-104)

క॥ ఆ ఋషుల పశ్చిమంగీ, కారం బొనరించి (పాండు-1-97)

వ్యాకరణ విశేషములు

మూలకావ్యకర్త లగు మాధవ విద్యారణ్యులు పాణినీయ ఛాతుర్వృత్తి విధా
తలు. ఆంధ్రీకర్త లుభయభాషా వ్యాకరణజ్ఞులు నగుటచే మూలము నందలి వ్యాకరణ
రహస్యప్రయోగము లన్నియు నిందుఁ బ్రతిబింబించుటయే కాక కొన్ని వ్రాత ప్రాథ
ప్రయోగములు కూడ వచ్చి చేరినవి. ఈ ప్రయోగముల ప్రక్రియను జూపినచో
గ్రంథము పెరుగు నను తలంపుతో రెండు పద్యములను మాత్ర ముదాహరించు
చున్నాను.

శ్లో॥ కలశాబ్దికచాకచిక్షమం క్షణదాధీశ గదాగదిప్రియమ్।

రజతాద్రి భుజాభుజిక్రియం చతురం తస్య యశః స్మ రాజతే॥

తే॥ కలశవారాశితోఁ గచాకచి యొనర్చి

కైరవాప్తునితో గదాగది యొనర్చి

రజతశైలంబుతో భుజాభుజి యొనర్చి

యుల్లసిలు శంకరార్యు సంపుల్లయశము (2-50)

“కచేషు కచేషు గృహీత్వా, గదాభిశ్చ గదాభిశ్చ ప్రహృత్య,

భుజైశ్చ భుజైశ్చ ప్రహృత్య-ఇదం యుద్ధం ప్రవృత్తమ్॥

అను విగ్రహమున” తత్ర తేనేదమితి సరూపే (2-2-27) అను సూత్రముచే బహు
ప్రేహసమాసమునందు “అన్యేషా మపిదృశ్యత్” (6-3-137) అను సూత్రముచేఁ
బూర్వపదాంతమునకు దీర్ఘము వచ్చి “ఇచ్ఛకర్మవ్యతిహారే” (5-4-127) అను
సూత్రముచే సమాసాంతమున కుచ్ఛ ప్రత్యయము వచ్చి కచాకచి గదాగది, భుజాభుజి
యను పదములు కెచ్చినవి.

ఇట్లే “కాణాదసేనాముఖమున ఖడ్గాఖడ్గి” (7-136) అను పద్యములో ఖడ్గా
ఖడ్గి, శస్త్రాశక్తి, యష్టియష్టి, గదాగది యను ప్రయోగములు బాడబడినవి.

ఈ కావ్యములో మిక్కిలి విచిత్రప్రయోగములు గల పద్యము

తే॥ చేరి తన్ను శుశ్రూషించు శిష్యజనుల
కామము సమూలఘాతముగా వధించు
సరవి రోషంబు చూర్ణపేషముగ నూటె
జెండె లోభాదికముఁ దృణచ్ఛేదమగును (2-20)

ఇచట మూలములో “సమూలఘాత మవధీత్” చూర్ణపేషమపిషత్, తృణసముచ్ఛేదంనము
చ్ఛిచ్ఛిదే” అను ప్రయోగములు గలవు. ఇవి ణములంతము లగు ధాతువులు.
సమూలాకృతజీవేష హన్ కృజ్ గ్రహః (3-4-36) అమ సూత్రముచే హంతి
ధాతువునకు; శుష్కచూర్ణరూక్షేష పిషః (3-4-37) అను సూత్రముచే ‘పిషి’ ధాతు
వునకు; “ఉసమానే కర్మణి చ” (3-4-45) అను సూత్రముచే “చ్ఛిడి” ధాతువు
నకు ‘ణముల్’ ప్రత్యయము వచ్చి సమూలఘాతము—చూర్ణపేషము—తృణచ్ఛేదము—
అను రూపము లేర్పడును. తషాదిభు యధావిధ్యనుప్రయోగః (3-4-46) అను
సూత్రముచే నే ధాతువు ణములంతముగాఁ బ్రయోగింపబడినదో యా ధాతువునే
యనుప్రయోగ ధాతువులుగాఁ బ్రయోగింపవలయును. తద్భిన్నధాతువును బ్రయోగింప
రాదను నియమముచే “సమూలఘాతమువధీత్” అని మూలములోఁ బ్రయోగింప
బడినది. కాని యా శ్లోకమును చెనిఁగించునపుడు సంస్కృత తిజంతములు తెలుఁగు
నకు రావు. కావున నాధాత్వర్థములు గల తెలుఁగుధాతువులను గలిపి “అవధీత్”
(హన + హింసాగత్యోః వధాదేశః) అను దానికి “వధించె”నని, అపిషత్ (పిష్టు—
పంచూర్ణనే) అమ దానికి ‘నూటె’నని సముచ్ఛిచ్ఛిదే (చ్ఛిడిర్-చ్ఛేద-ద్వైధీకరణే) అను
దానికిఁ జెండె నని తెలుఁగు ధాతువులను వాడుట మిక్కిలి చమత్కారముగా నున్నది.
ఈ శ్లోకము మాఘము నందలి “పురీ మవస్కంద యనీహి నందనమ్” (1-51);
మాఘభూమిక పుటలు 62....66) అను శ్లోకమువంటిది. వెంపరాలవారు మహా
వైయాకరణు లనుట కీ పద్య మొక్కటి చాలును. ఇట్లే మూలములో” అస్సాం
ద్రప్సం సులిప్సం” (4-93) అని యుండఁగా ‘చవి కల కుంపెరుంగు దిని’ (2-45)
అని ప్రయోగించినారు. ద్రప్సము; కుండపెరుఁగు.

“కుంపెరుంగు నాగ ద్రప్ప మగును” (2-259) అని నుడుచుపాటి వెంకట
యాంధ్రభాషార్థము. దీనినే సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువు గ్రహించినది. ఇట్లు
మూలము నందలి సంస్కృత శబ్దమునకు సరియగు తెలుగు శబ్దమును చాచుటకు
నుభయభాషల యందు సమాన మగు నధికార ముండవలయును. ఇందలి ముష్టింధయ,
కూలముద్రుజ (పీ.31) భాతరదాకృతి (పీ.117) పుత్రీయన్మనము (1-38) పశ్య
తోహర (2-32) ఉగ్రంపశ్య (6-197) మొదలగు శబ్దములు సంస్కృతపండితుల
నాకర్షించునట్లే సాదముకై (పీ.98) అలంకారించు (పీ.108) భైక్షముకై (1-147)
కుంపెరుంగు (2-45) పొంబూలు (2-109) ప్రవచియించు (4-114) రిఃకుకై
(5-32) రాగవుడు (7-111) అచ్చోటు (8-167) బసుమము (8-167) అరుసము
(9-107) అవదూలు (9-128) మొదలగు ప్రౌఢపదములు తెలుగు పండితులును
మురిపించునవి.

శంకరవిజయము - మహాకావ్యలక్షణములు

ఆచార్యుడండి కావ్యాదర్శములో నగరార్ణవశైలాది వర్ణనములతో సర్వజంభము
గలది. మహాకావ్య మని నిర్వచించి “న్యూన మవ్యత్రయైశ్చి దంగైః కావ్యం స
దుష్యతి” కొన్నివర్ణములు లేక పోయినను మహాకావ్యత్వమునకు తీతిగల్గి దని
చెప్పినాడు. సందర్భము లేకపోయినను బదునెన్నిది వర్ణనలను గావ్యమునందు తొనిపి
నచో, బాఠకులకు వైరస్యము పుట్టి రసపుష్టి గల్గదు. ఈ కావ్యము నందుఁ గేరకదేశ
వర్ణనము(1-9) కాలట్యగ్రహారవర్ణనము(1-10..17) దౌహృదవర్ణనము(1-75 82)
పుంసవనము (1-83....88) కుమారోదయము నాయకాభ్యుదయము, వర్ష రుపు, శర
దృతుపు, గంగానదీవర్ణనము, త్రివేణీనంగమము, ప్రాతఃకాల వర్ణనము (3-145)
మధ్యాహ్నవర్ణనము (3-87) మందానిలము(4..119) శ్రీశైలవర్ణన(6..215) వివిధ
పుణ్యస్థలములు, నాయకదిగ్విజయము మొదలగు వర్ణనములు గలవు.

పల్లవకాలము - కల్పనా నై పుణ్యము :

కవిమొక్క సామర్థ్యము వర్ణనలను బట్టి కల్పనలను బట్టి తెలియును. మూల
కారుని వలెనే యీ యాంధ్రీక ర్తులు కూడ ముందరవర్తన చేయుటలోను మధుర

కల్పనలు చేయుటలోను నిపుణు లనుటకు మూలమునందు లేని వారి సొంతపద్యము
లను రెండింటిని జూపుచున్నాను. సనందనుఁడు (పద్మపాదుఁడు) గంగానదీ పద్మ
ములపై నడచి వచ్చునప్పటి దృశ్యము కన్నులకుఁ గట్టినట్లు వర్ణింపఁబడినది.

సీ॥ పుష్పాంతరమునకుఁ బోవు తుమ్మెద మాడ్కి-
జలజాంతరమునందుఁ జరణ ముంచు
దోలికాఁదేలికాందోశితుండును బోతెఁ
గమలముతోఁ బాటు గాలి కూఁగుఁ
బురుషరూపముఁ దాల్చు సరసిజాలయ వోరె
నలవోక నొక కంజ మందు నిల్చు
నేకాననం బూను లోకేశుఁడ ట్లొక
సితసరోజమున నాసీనుఁ డగును

తే॥ అనుపదం బబ్రమెందుచు నతఁడు గురుకృ
పా త్తలఘిమవిభూతి మహాత్త్వమునను
ఁడెటి కంటె వాయువుకంటెఁ దేలిక యయి
పద్మవీధిని జని గురువరుని జేరె. (3-147)

ఇట్లే మాలని రూపమును వీడి శివుఁడు ప్రత్యక్ష మైనపుడు వర్ణనము (3-103)
వ్యాసుని వృద్ధబ్రాహ్మణరూపము (3-193) మొదలగునవి కన్నులకుఁ గట్టినట్లు
వర్ణింపఁబడినవి.

శా॥ ఏలా చందనకుందసూనమధువుల్ హేలాగతిన్ గ్రోలి యు
ద్వేలానందముతో లవంగసుమమాధ్వీకంబునుం గ్రోలఁగా
వ్రాలంటోయి తదుష్ణగంధమున కోర్పన్ రాక భృంగమ్ము లం
దాలాపించును ఝంక్రియామధుర గేయంబుల్ వనీవీధులన్ (1-5)

కేరళదేశమున వనములలోని తుమ్మెద లేలాచందనకుంద పుష్పము లందలి తేనెను
ద్రాగి యా యానందముతో లవంగ పుష్పములందలి తేనెను గ్రోలుటకై వ్రాలి యందలి
యుష్ణగంధమున కోర్వలేక ఝంకృతులతోఁ దియ్యని పాటల నాలాపించుచున్నవట.
ఈ కల్పన మెంతయు సహజముగా నున్నది.

రసప్రధానమై నది మహాకావ్యమని యాలంకారికుల నిర్ణయము. భరతమహర్షి నాట్యశాస్త్రము నుండి జగన్నాథుని రసగంగాధరము వఱకుఁ గల గ్రంథరత్నములతో నలంకారశాస్త్రము రత్నాకరము వలె వృద్ధిచెందినది. వివిధ ప్రస్తావనములు వెలసినవి. రసమే కావ్యాత్మ యని భరతముని మతము. అలంకారములే కావ్యశోభాకరములని భామహుని మతము. గుణములే కావ్యశోభాహేతువులన చండి మతము. రీతి కావ్యాత్మ యని వామనమతము. ధ్వని కావ్యజీవాతు పని యానందవర్తన మతము. ధ్వని యనుమానములో నంతర్భవించునని మహిమబట్టమతము. పద్యోక్తి కావ్యజీవితమని కుంతకమతము. ఔచిత్యమే కావ్యాత్మ యని కైమేంద్రుని మతము. చమత్కారమే కావ్యాత్మ యని విశ్వేశ్వరకవిచంద్రుని మతము. ఇట్టి విభిన్నప్రస్తావనములలో భరతముని రససిద్ధాంతమును నానందవర్తనుని ధ్వనిసిద్ధాంతమును దక్కిన యాలంకారికులందఱు నంగీకరించిరి. వ స్త్వలంకార రసధ్వనులతో రసధ్వని యుత్తమమైనదని యభినవ గుప్తపాదులు సిద్ధాంత మొనర్చినారు. ఈ సిద్ధాంతమునే పిమ్మట మమ్మట జగన్నాథాదు లంగీకరించినారు. ఈ కావ్యమునందలి గుణములు, రీతులు, పాకములు, వృత్తులు, నిరూపించినచో గ్రంథము పెరుఁగును నానఁ గొన్ని చమత్కారములను, అలంకారములను రసధ్వనులను బరిశీలించుము.

చమత్కారములు ;

‘వాగర్థేచమత్కారే కావ్యం కావ్యవిదో విదుః’ చమత్కారమే కావ్యాత్మ యని చమత్కార చంద్రికయందు విశ్వేశ్వరకవి చంద్రుని సిద్ధాంతము. రసగంగాధరములో “రమణీయార్థప్రతిపాదకః శబ్దః కావ్యమ్” అని కావ్యలక్షణమును నిర్వచించి “ఇత్థం చమత్కారజనక భావనావిశేషయార్థ ప్రతిపాదక శబ్దత్వం యత్రప్రతిపాదితార్థవిషయక భావనాత్మం చమత్కారజనకతావచ్ఛేదకం తత్త్వం, స్వవిశిష్టజనర కావచ్ఛేదకప్రతిపాదిక కాంక్షరేణ చమత్కారత్వవత్త్వమేవ వా కావ్యత్వమితి నిర్ణయమ్” అని వివరించినాడు. సిద్ధాంతమును స్థాపించినాఁడు. ప్రస్తుత కావ్యమునందుఁ గొన్ని చమత్కారములను వివరించుము.

తే॥ కర్మకాలము నందు మూర్ఖాశి తోడ
 మాదృశులకు వాకొంట ధర్మము గాను
 తెలివి యతి భంగముగఁ బల్కఁ దెలిసె నోరి
 యతికి భంగ మొనర్చు నా కగునె దొనఁగు (4-145)

ఇది యాచార్యమండనమిశ్రసంవాద ఘట్టములోనిది. మొదటి పాదములో “మూర్ఖ + ఆశి” యని యఖండవళి. దీని నప్పకవి యంగీకరింపలేదు. కవి ప్రయోగములు గలవు. యతులనఁగా సన్న్యాసులు. ఇచట నఖండవళిని వాడి యతిభంగముగా నిరూపించుట చమత్కారముగా నున్నది.

ఉ॥ కానఁగఁ బాపబీజ మురుకర్మ..... (5-178)

ఉ॥ ఆనగగహ్వరాంతరము నందున.... (5-180)

ఇచట మొదటి పద్యములోఁ జిలుక సగము పద్యము చదివి “యథోముఖా ప్రిఁ బడుచుంటి” నని క్రిందఁబడినది. శంకరులు కడమ పద్యమును బూర్తి చేయుచు గుహనుండి వచ్చిరి. మొదటి పద్యములోఁ జిలుక యాపిన పదమునుండి శంకరులు పూర్తిచేసి నది సగమునుండి మొదలై యొకే పద్యములో నిముడుట యొక చమత్కారము.

ఆచార్య మండనమిశ్రసంవాదఘట్టములో శంకరులు మండనమిశ్రుని జయింపఁ గనే “అట్టి యెడ నభ్యుల సాక్షవాదంబు లొక్కతటి మిన్నంటి దేవతూర్యంబుల నతకరించె”నని చెప్పి

మ॥ దివిషస్తూర్యధిమింధిమిస్వన మిశద్గీతిస్ఫురద్దాన వా
 హవరంగా ప్తజయేంద్రరాశుభ వివాహక్షిప్త ముక్తాఫలో
 త్సవ సంసూచక పుష్పవర్షనిబిడి ద్వావాప్యధివ్యంతరా
 శవలక్షద్యుతి లిప్తకీర్తిలలనా లాస్యోద్ధవేద్దాకృతీ (4-182)

అని యాశ్వాసాంత పద్యమును గూర్చుట చమత్కారముగా నున్నది. శాస్త్రఘట్టములు వచ్చినపు డాశాస్త్ర పారిభాషిక పదములతోఁ బద్యములు వ్రాయుట యొక చమత్కారము.

“స్వపక్షస్థాపనాహీనముఁ బరపక్షవిదళనమాత్రావసానము నగు వితండావాదమున కుద్యుక్తుండై”

కానఁ దాదృశపల్లవగ్రహణమాత్ర

కల్పనాల్ప జల్పనక్రమము విడుము (8-429)

అను వాక్యము తర్కరసికులకు మోదమును గలించునది. ఇట్లే “భేదమునకు దత్తాంజలియగు” (8-432) మొదటిగ నైత్యాయకర్షణవాక్యములు వాదమునం దుపయోగితమగుచున్నట్లు కను, బడిచెడిదిగలదు.

ఉ॥ “అత్ర భేషజీర్ణదురుజానిపోయెరెటా భేషజ శబ్దము ధంభమానటుల్” (9-120)

భేషజ మనఁగా మందు. లోకమునం దీశబ్దము గర్వముఁ బడాయి) అను నర్థములో వాడఁబడుచున్నది. మాదయగారి మల్లన రాజశేఖర చరిత్రములో —

సీ॥ సౌందర్యమునఁ గొంత సరివత్తు రాశ్వనే
యులు భేషజం బూని యుండరేని (1-28)

అను రెండవములందును వాడినాడు. శంకరులకుఁ జికిత్స చేయ వచ్చిన వైద్యులు రాగమును మురిప నరక పాప యశ కని గొప్పవుచ్చుకొని వేడలిపోయి రను నంద ర్థములలో భేషజ శబ్దము ధంభమానటుల్ అని భేషజ శబ్దమును వాడుట చమత్కార ముగా నున్నది.

క॥ తోడనె తెలవాటుటయును

నిడంచుట గతికింధ్యనిని బహుగముల్లా

మైడిన మొసేతిరువ వినుచు

గ్రీడించుచుఁ బ్రకృతి కన్ను గీటి హసించెన్ (9-145)

ఇందుఁ “గన్ను గీటి హసించెన్” యిందు వాక్యము చమత్కారము నిఘమడించుచున్నది.

శబ్దాలంకారములకుఁ గైదులము లు పోయె

పాదాదియమకము :

పంచ॥ చలాచలాకృత ప్రజద్విశాల తేశరాత్సమా

తలాచలావనీతలా నిశాటవాక్రపాటనో

చ్చలాములాయుదేబ్బలాది సోమయుగీనశౌర్యము

చలాచలామరేంద్రలక్ష్మ్య జనసుక్తిః (3-268)

పాదాంతయమకము :

శా॥ “యామూ రిః క్షమయామనీశ్వరమయా గోత్ర సగోత్రాయతే” మూలము.

శా॥ గోమంగన్న తదీయమూ రి క్షమ నౌ గోత్రసగోత్రమ్ము శా

భాముగం బగు క్షిరి పిద్యు బకయున్ భాషావిభాషత్వమున్

గామంబున్ త్రితకోటి కిచ్చుతటినొ గల్పద్రుకల్పంబు నీ

మాము క్తద్యుతి దానిఁ బోల జగముల్ మందాక్ష మందాక్ష మా (3-2)

మూలము నందలి “మందాక్షమందాయతే” యను దానికి “మందాక్షమందాక్షమా”

యని వాడుట పద్యమునకు పొంతశోభను చెచ్చినది. మందాక్షమనిగుచేః మందః

మందగించిన, అక్షః ఇంద్రియములు గలదని భావము.

వృత్తానుప్రాసము :

శా॥ హృద్యాపద్యవినాకృతాప్రశమితావిద్యామృతపోద్యా” మూలము.

ఉ॥ పేద్య మపద్యమున్ జహదవిద్యమునై యమృతపోద్యమై సుఖా

స్వాద్య మతాతిచోద్యకులిశాద్య విభేద్యము పక్షశోనీషు

ద్యాద్యము యౌగపద్య హృతసాధ్యమపద్యమునై ముముక్షుసం

పాద్యమునై న శంకరు నపారశిబోద్య మిడున్ సుఖాద్యమున్ (2-36)

అంత్యానుప్రాసములు :

మ॥ అలరుం గాలటి యగ్రహార మమరొద్యానానుహార మ్మనా

విలావేదభ్రుత వై దుషీనిరుపయోక్తి నిరరప్రాజ్ఞ మం (1-1)

డల్లకావీరవిహార మన్వహావితాన ప్రీణితామృత్యుదో (1-2)

హాలవీహారము కేరకక్షితి వతం సాన్లుసకల్హారమై (1-13)

కం॥ తొలిచెఁ దనమేను యతి రా

ట్టిలకుఁడు కలికలుషభంగ ధిక్కుత తుంగన్

జలదుత్తుంగతరంగన్

నలలితపాతాళగంగ శైలానంగన్ (6-4)

కం॥ నతజనభవభరను నతి

నుతియాత్రామృత రమారనుని భ్రమరాంబా

కృతవంసభనుఁ గొలిచెన్

యతిప్రణతారుమని మల్లికార్జునుభక్తిన్ (6-6)

ఇట్లే యిందు ప్రావృట్కాల (2-35) ఆతఁడొకపాటివాఁడె (4-83) అప్పుడు దక్షోక్షమంటె న (4-20) నతజనమోహభంగము (6-5) పరుల మేలు కొలుకె (6-18) అమలగుణాకరత్వమున (6-19) మోలను మహాకపాలి (8-198) చేరె ననంతరంబు (9-20) మొదలగు పద్యములలోను షష్ఠ్యంతములలోను నంత్యానుప్రాసములు గలవు.

చ॥ నిరుపమ శంకరో క్తిపరిణీతమనస్కుఁడు తేనె నూనెగా
నరయుచు ద్రాక్ష శిక్షనిడి యద్దిరః క్షీరము కైరమంచు వా
చటచుచు మోచకాచ మనఁజాగి సితన్ భసితంబటంచుఁ జె
చ్చెర వెగటొందుఁ గుందు నిరసించు హసించు రసించు మించుగన్ (2-42)

ఈ పద్యములో రెండేసి పదముల కనుప్రాసమే కాక చివరిపాదము నందలి క్రియామాలిక ముక్తాయంపువలె మండి “నవ్యసాచి నింద్రోపలరోచిఁ జూచి తలయూచి యులూచి రసోచితంబుగన్” అను చేమకూరవారి పద్యమును గుర్తునకుఁ దెచ్చుచున్నది.

అర్థాలంకారములు

ఉపమ :

ఉ॥ అంబుజబంధు గర్భయగు ప్రాగ్దిశ యొప్పు (1-87)

క॥ సుతపూర్ణోత్సంగ మయిన సతి రంజితై (1-95)

మొదలగు వాని యం దుపమాలంకారము స్ఫుటము.

అనన్వయము :

క॥ ఆ మహితసముని అతని కతఁడె తుల నిక్కముగా (2-37)

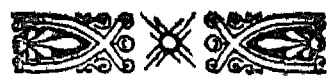
ఇందు శంకరులకు శంకరులే సాటి యని చెప్పుటచే ననన్వయాలంకారము.

అసమాలంకారము :

క॥ కలుగఁడు తత్సదృశుఁడిలా తలమునను (2-25)

ఇందు మూఁడు కాలము లందును శంకరులను బోలు వాఁడు లేడని చెప్పఁబడుటచే నసమాలంకారము. ఈ యలంకారము శోభాకరిమిత్రుని యలంకార రత్నా

శ్రీ శంకర విజయ కథా సంగ్రహము

ప్రథమాశ్వాసము

భరతఖండమునఁ బ్రసిద్ధమగు కేశవదేశమందుఁ గాలటి యను నగ్రహార మొకటి యుండెను. అందు శివగురుఁ డను బ్రాహ్మణుఁ డార్యాంబ యను భార్యతోఁ గాఁపురము చేయుచుండెను. వేదవేదాంగ వేత్త, యజ్ఞ తపస్వియు నై యాద్విజుఁడు దేవమనుజబుణముల మాత్రము దీర్ఘుతోఁ గల్గెనే కాని సంతతిలేకుండుటచేఁ బితౄణాము నుండి విముక్తుఁడు కాఁజాలక, పరిపరిగతులఁ జింతించి తదకు భార్య యుతుఁడై సమీపమం దున్న వృషగిరీంద్రముఁ జేరి యందు స్వయం వ్యక్త లింగాకృతిఁ దనరారు పార్వతీపతిని బెద్దకాలము సేవించెను. అట్లు కొన్ని వత్సరము లగుగనొకనాఁటి శివరాత్రి మహాపుణ్యకాలమున నా దంపతు లుపవసించి పగలెల్ల శంభు సేవానిమగ్నులై రేయి జాగరణం బొనర్చు దీక్షనుండిరి. అత్త టి శివగురునకు జాగ్రన్నిద్రామధ్యస్థితి కలిగి చూచుండఁగనే యాకాశమందుఁ గైలాసము వలె నొకతెల్లని పెద్దమేఘము మెఱుపుఁ దీఁగెల తళతళలలొలయఁ గానవచ్చి క్రమ ముగా భూమికి డిగి యెట్టయెదుట నిలిచి నట్లగుటయుఁ దదేకదృష్టిఁ జూచుచుండ నామేఘమధ్య మందొకవ్యక్తి కదలుచున్నట్లును, దేహార్థ మున స్త్రీత్వ మమర నచ్చెరువు గొల్పుచుఁ గ్రమముగా నయ్యది పురుషుడై నట్లును దోఁ చెను. పరిశీలింపఁ దలను జందమామ, కనులయందు దయారసము, హస్తములందు నభయవరదముద్రలు గలిగి యాపురుషుఁ డర్థనారీశ్వరుఁడై యెదుట నిలుచుటయు శివగురుఁడు సాష్టాంగనతిపూర్వ కముగ వివిధము లగు స్తుతు లొనర్చుచు జిరకాలముగఁ గఠిననియమ ములఁ గృశించినవాఁ డగుటచేతను నానందా తిరేకము చేతను వివశుఁడై భూమిపయి సొమ్మసిల్లి వ్రాలుచుండఁ బరమశివుండు కరుణాళుండగుట దనకుడిచేయి ఛాచి తటుక్కునఁ బట్టి యెత్తి 'నీవును నాల్గును ధృ

టుల నుపవాసంబుల డస్సితిరి. కావున నాఁకలిదీఱఁ దినుం డని యొక
మామిడిపండ్ల గుట్టచూపింప' నందొక్కటి సుందరమును సురభిశమును
నై మనంబు నాకర్షింపఁగఁ జిన్నదగు పండును గరద్వయంబునం బూని
యెత్తుచుండఁగనే చే జాఱి క్రిందఁబడి యాపండు శీర్ణమగుటయు
నందలి రసము నద్దెసల వెల్లువగట్లుయు, గాంచి త్రుళ్లిపడి కన్ను
దెఱచునంత — నెదుట శివలింగము, దీపమును, రవంత కనుమూసి
కొనియున్న గృహిణియుఁ గానఁబడఁగ నయ్యది స్వప్న మని నిశ్చ
యించుకొని దానిఫలమును గూర్చి తనలోఁ దాన అయ్యో! మావి
పండ్లగుట్టను భగవంతుఁడు సూప నాచిన్నపండ్లొకటియే యేల కై కొం
టిని? కై కొంటినిబో నది సగము పై కెత్తుచుండనే భూమిపయి నేల
పడెను? అని కొండొకవిచారించి 'కొడు కొకఁడు పుట్టును. వాఁడు
సకలగుణపూర్ణుఁడును జగద్విఖ్యాతుఁడు నగును గాని పూర్ణాయుష్మం
తుఁడు కానేరఁ డని స్వప్నఫలంబు నిర్ణయించుకొని పరమేశ్వరున కట్టి
యనుగ్రహము మాయెడఁ గలిగె, నేమొనర్పఁగల మనుకొనుచు
నీవృత్త మాద్యంతము వినినచో బిడ్డలు లేమికిఁ బొందు వంతకంటె
నెక్కువ వంత నొందగల దని తలంచి యెట్టకేలకు భార్యతో మాకంద
ఫలవృత్తాంత మంతయు భూమిపైఁ బడుట మాత్రము చెప్పక చెప్పెను.
ఆర్యాంబయు నొడలెఱుంగని సంతోష మొంది శివునకుఁ బార్వతికి
సాష్టాంగనమస్కారము లొనర్చి నుతించెను.

శ్లోలవాఱుటయు నాదృపక్షలు సమీపగత యగు పూర్ణానదిని
స్నానమొనర్చి వృషగిరీశ్వరుని బరివారదేవతలతో యథావిధిగ నారా
ధించి యావ్రతమ్మున కుద్యాసనమ్ము నడపి యింటికి వచ్చి పెక్కురు
బ్రాహ్మణుల కన్నదాసము సేసిరి. బ్రాహ్మణభుక్తాన్న శేషము శివ
ప్రసాదబుద్ధి శివగురుం డాచగించె, నార్యాంబయుఁ దదనుజ్ఞ మెసవెను.

అనాఁడ పరమేశ్వరతేజమాయన్నము నందుండి యార్యాంబ
గర్భమునఁ జొచ్చి క్రమముగా నెదిగి నవమాసములు పూర్తియైన
పిదప మరుజబాలకాకృతిం బుడమి నవతరించెను. శివగురుఁ డానంద
మొంది జాతకర్మాది సంస్కారములు యథావిధిగ నడపెను. పురుటిదిన
ములు సుఖముగఁ జనుటయు నేకాదశవాసరమున సకలబంధుమిత్ర
యుతుండై యా శివగురుండు తనయునకు 'శంకరప్రసాదమునఁ బుట్టె
ననియో, లేక లోకముల కెల్ల శుభమును గలిగించువాఁ డగు ననియో
కాని 'శంకరుఁడు' అని నామకరణ మొనర్చెను. ఆర్యాంబయు వత్స
లత దీపింప బిడ్డని సకలోపచారములఁ బెంచుచుండెను. బాలచంద్రుని
రీతి నాబాలుఁడు పెరుగుచుండెను. అతని చేష్టలందును మాటలందు
నపూర్వమహిమము కానవచ్చుటంజేసి శివగురుం డమితామోద
మొందుచుండెను. ఇట్లు నాలుగేండ్లు గడచునప్పటికే యాబాలుఁడు
మాటలు నేర్చుటేకాక, స్వభాషతో నితరభాషలు లిపులు నేర్చు
కొనుటఁ గాంచి తండ్రి శివగురుఁ డాతని కుపనయనసంస్కార మొన
రించి వేదాధ్యయన మారంభింపవలె నని యన్నివిధముల యత్నిం
చుచు, నా సంస్కారము జరుగకుండఁగనే శరీరము వాసెను. ఆర్యాంబ
భర్తృవియోగమునఁ బరితపించుచుండ శంకరుఁడు విరాగసంపన్నము
లగు సూక్తులఁ నందఱు నచ్చెరువొందఁ దేర్చెను. ఆబాలుం డనుప
నీతుఁడగుటచే శివగురునకు నార్యాంబప్రార్థనమున జ్ఞాతులు పార
తాకికక్రియల నెఱవేర్చిరి. మరుసటి వత్సరమున నాయమ గోరఁగా
శంకరున కుపనయనసంస్కారమును జ్ఞాతులు సలిపిరి. శంకరుఁ డట్లు
సంస్కృతుండై వేదాధ్యయనార్థమై గురుని వెంటఁ దన్మందిరమున
కరిగెను. గురుకులవాసపూర్వకముగా బ్రహ్మచర్యవ్రతము నిష్కళంక
ముగ నడుపుకొనుచు నేకైకసంధగా వేదప్రపంచ మంతయుఁ గబళించి
సకలశాస్త్రములు సర్వకళలు నభ్యసించెను.

ప్రాతఃకాలమున స్నానముచేసి, సంధ్యావందన మొనర్చి గాయత్రీ జపము, పంచాక్షరీమంత్రోపాసనము, సలిపి యగ్నికార్యము సేసికొని సబ్రహ్మచారులతో వేద మధ్యయనించి మధ్యాహ్నకాలమైనంత మాధుకరవృత్తి నన్నము భిక్షించి తెచ్చికొని భుజించుచు బ్రహ్మచర్యవ్రతదీక్ష నుండు నత్తటి నొకనాఁ డా గ్రామమున మాధుకర్థమై వెడలి గర్భసరిదుగ్రాలగు నొక బ్రాహ్మణి యింటికిఁ బోయి 'భవతి! భిక్షాం దేహి' యనుటయు నాయమ ఖన్నురాలై యాయవారమునకై తన భర్త గ్రామములోని కేఁగి నాడనియుఁ దాను నిరుసేద ననియుఁ దుదకుఁ గట్ట గుడ్డలేనిదానననియు విలపించి యైన సీవంటి యుత్తముఁ డింటికిరా నూరక పంపరా దని యిల్లు నలుఁగడ వెదకి యొక యుసిరిక కాయ మాత్రమ యన్న దని కన్నీరు వెట్టుకొనుచుఁ శంకరుని చేతియం దిడెను. అతఁ డాయమ దారిద్ర్యబాధకు మిగులఁ దపించుచు నచటన గూరుచుండి యాచమించి మహాలక్ష్మిని శ్రీసూక్తమున స్తుతము సేసి యాత్మీయానర్గళకవితం బొగడుటయు సంతరిక్షమునుండి యా దర్శిద గృహచత్వరమునఁ గనకామలకములు వర్షముగాఁ గురిసెను. అంతట బ్రాహ్మణి కృశజ్ఞతను బరిపరిగతులఁ దెలుపుచుండ నాయమభర్త వచ్చి శంకరు ననేకగతుల నుతింపఁ దన యనహంకృతి బయలుపడ "నిది యంతయు మీయదృష్టవిశేషమే కాని నావలన నేమియుఁ గా"లేదని చెప్పి గురుకులమునకుఁ జనెను. దానితో నాతనిమహిమ మాయగ్రహారమున మెఱపు మెఱసి నట్లొకపటి వ్యాపించెను.

ద్వితీయశ్వాసము

తరువాత గురుగృహముననుండి శుశ్రూషసేయుచు నేడేండ్ల యీడు వచ్చుసరికి సాంగోపాంగముగ వేదశాస్త్రము లన్నియు నభ్యసించి సమావర్తనవ్రతము సేసికొని గురుల యనుమతి నొంది యింటికి

వచ్చి తల్లిని దర్శించి, మ్రొక్కి, యామె దీవెనలంది వీద్యలన్నీయు
 నావృత్తి చేసికొనుచు, పటువులకుఁ గోరిన వీద్యల నధ్యాపించుచుండెను.
 తల్లి యాతని విద్యావివేకాదులు చూచుభాగ్యము తండ్రికి లేకపోయె
 గదా యని వగవ, విరాగోక్తులఁ జెప్పి యామెకుఁ జిత్తశాంతి గల్గించు
 చుండెను. ఒకనాఁ డాయమ యూరినంటి ప్రవహించుచుండు పూర్ణా
 నదికి మధ్యాహ్న సమయమున స్నానమాడఁ జని వచ్చునప్పుడు
 దారియం దెండఁచే గాలుచున్న యిసుకయందు నడుగులు పుటపుట
 పొక్కు లెక్క నడువఁజాలక సొమ్మసిల్లి కూలుటయు నా నృత్తాంతము
 శంకరుఁడు విని పరుగెత్తి వచ్చి యాయమకు శైల్యోపచారములు చేసి
 తేర్చి యింటికిఁ దెచ్చి సేదదీర్చుచుండెను. ఆసమయమునఁ గేరళదేశా
 ధీశ్వరుని మంత్రి శంకరుని గౌరవపూర్వకముగ రాజాజ్ఞా చొప్పునఁ గొని
 పోవ వచ్చి చూడఁగా శంకరుఁడు మనసు వికలమై జననీశుశ్రూషా
 పరుడై యితర మెఱుంగకుంట యరసి రాజునకు నావృత్తాంతము
 దెలుప దిగ్గన నశ్వము నెక్కి శంకరుని కడకు వచ్చి 'ఆర్యా! మీజనని
 సత్యము స్నానముచేయ నది కరుగ నక్కట లేకుండ నదీశాఖ
 యొకటి మీగృహం బొరసికొని ప్రవహింప నేర్పాటు చేసితిని. రేప
 కడఁ జూతువుగాక' యని పలికి 'బాలుఁడయ్య సకలవిద్యాపారంగతుం
 డయ్యె శంకరుం' డన ప్రజలెల్ల నద్భుతముగాఁ జెప్పుకొనుచుండ విని
 యొక్కపటి నిన్ను సందర్శింపఁ దోడ్కొని రమ్మని మామంత్రి నంపి
 తిని. ఆతండు మీమాతృశుశ్రూషాపరాయణత్వమ్ము దెలుప నచ్చే
 రువుపడి నేను స్వయముగా దర్శించి పోనెంచి వత్తును. ఇవె కానుకలు.
 వీనిఁగైకొని యీమదగజ మెక్కి యొక్కమాటు మాగృహమునకు
 వచ్చి నన్నుఁ బరీక్షింపఁ జేయు మనుటయు, శంకరుఁ డాకానుకలు
 ముట్టక "రాజేంద్రా! బ్రహ్మచారి యిభాదివాహనారోహణము సేయ
 నర్హమా? పర్జాశ్రమధర్మరక్షా తత్పరుఁడవు. నీవే యిట్లుపలుక
 న్యాయమా? అన నాభూపతి తనప్రమాదమునకు లోలోన నొచ్చు

కొనుచు 'నార్యా! నేను రచించిన నాటకత్రయము మీకు వినిపించి
 యెందేని నేఱను లున్న సవరించుకోఁ దలంతు' ననుటయు నప్పుడు
 చదువు మని విని 'రసవంతముగా నున్న' వని మెచ్చుకొని నావలన
 నింకేమేని పనిగలదా? యనఁ బుత్త్రులార్థినై మిమ్ము వేడుచుంటి
 ననుటయు నీ కవశ్యము పుత్త్రులు గలుగు నుపాయము సెప్పుదును
 ముందీకాన్కులుగాఁదెచ్చిన బంగారంతయు నీగృహస్థులకుఁ బంచిపెట్టు
 మని యట్లు చేయించి రాజు సంపుచు సంతతిగలుగ వేదోక్తమగు
 యాగముసేయ నేకతముగా నుపదేశించుటయు నాతని సుగుణగణముల
 వర్ణింపుచు సపరివారముగ రా జరిగి మఱువాఁడు వేకువనె పూర్ణానదీ
 ప్రవాహమును శంకరునిగృహమునొద్దకుఁ దెచ్చెను. ఆతఁ డుపదేశించిన
 ప్రకారము యాగమును జేసెను. దానితో నాతని ఖ్యాతి నల్లడల
 వ్యాపించి కాలటియం దడుగిడఁ జోటు లేనట్లు జను లాతని జూడ
 మాఁకలు గట్టిరాఁదొడంగిరి. పూర్ణానదీసారణీజలాస్వాదనమున నయ్య
 గృహారవాసు లందఱు అపరిమితానందము నొందిరి. శంకరుండును జన
 నియు స్వస్థులైరి. నడుమ నడుమ శంకరునకుఁ దమపుత్రికల నిచ్చి
 పెండ్లిసేయఁ బెక్కురు భూసురులు రాఁగా వారికిఁ దన యసమ్మతిని
 దెల్పి పంపివేయుచుండెను. అది యరసి యొకనాఁడు తల్లి శంకరుని జేరి
 పెండ్లి యాడుమని ప్రేమపూర్వకముగా నెంతయో దూరము బోధిం
 చెను. కాని యాతఁడు బాలుఁడు నగు నాకిప్పుడు పెండ్లి యేమని యా
 యమమాట త్రోసిపుచ్చెను. ఆర్యాంబయు లోలోన వగపు దిగ
 మ్రింగి యూరకుండెను. ఆమఱునాఁ డొకసంపన్న గృహస్థు బంధు
 సమేతముగా వచ్చి తనకూఁతు నాతని కీయ నెంచినట్లు ముందుగా
 నార్యాంబకుఁ దెలియఁ జెప్పి వటువులకు విద్య గఱపుచున్న శంకరుని
 జేరి సన్మానితుఁడై యాతఁడు చెప్పుచున్న పాఠమును సబాంధవుఁడై
 వినుచుండెను. శంకరుండును దరువాతిపాఠమును వటువులకు బోధిం
 చెను. నాటిపాఠము ప్రబోధసుధాకరమందలి కాంతాగర్భాప్రకర

యము. అది యంతయు విపులముగ నుపన్యసింప విని పెండ్లిమాట తల
 పెట్టనేరక యాతని యనుమతి నొంది యార్యాంబ కావ్యతాంత
 మంతయుఁ జెప్పి శంకరుని జన్మపత్రంబును జూడఁ గోరిరి. ఆర్యాంబ
 తెచ్చి యీయ వారిలో నొకడై వజ్రఁ డది చూచి తలయూచి మెచ్చు
 కొని తుదకుఁ బెదవి విటువ 'నేమి యట్లంటిరి? నాతండ్రులారా!' యని
 యార్యాంబ యడుగ నాతఁడు 'సర్వవిధముల నీతడు మహాత్కృష్టుఁడు
 కాని యాయువుమాత్రము మధ్యమ మైనను గాకున్నది' అని చెప్పెను.
 ఆగృహస్థమాతాడక సబాంధవముగా నేగ బుత్త్రుని యల్పాయు
 ప్యముఁగూర్చి యార్యాంబ గొల్లుమని యేడ్వసాగెను. తోడన శంక
 రుండు వచ్చి యాసంగతి నంతయుఁ జెలిసికొని తల్లికి విరాగము నుప
 దేశించుచు శరీరము లశాశ్వత మని ద్రువపఱచి, మృత్యువు లేనివాఁ
 డొక మృత్యుంజయుఁడు కావున నాతనిసేవించి యమృతతత్వ మొందు
 వాఁడఁ గాన ననుజ్ఞ నొసంగుమని యమృతతత్వ మనఁగా ముక్తి
 యనియు దానికై సంన్యసింప ననుమతింపు మనటయు నాయమ
 మఱింత వగుచుచు వృద్ధుని దిక్కులేనిదానను, నన్ను డిగవిడిచి సంన్య
 సించి పోదువేయని దీనముగఁ బలికి యనుమతింపకుంట యరసి శంక
 రుఁడు తల్లి కుపశాంతివచనములేపేవో చెప్పి యొంటరిగఁ గూరుచుండి
 తనలోఁ దర్కించుకొని తుదకు సంన్యసింప నిశ్చయించుకొని తల్లికి
 శుశూషలు సేయుచుండెను. ఒకనాటిరేయి యాయమ కోరఁగా
 భాగవతమున ధ్రువప్రస్థాదాదిభక్తులచరిత్రములు చదివి యందలి
 రహస్యముల నన్నింటిని విప్పి చెప్పెను. దాన నయ్యిరువురకు మన
 స్సున నాందోళనము హెచ్చి యెట్టకేలకు నిద్రపట్టెను. అరుణోదయ
 వేళ మేల్కొని శంకరుఁడు సశిష్యుడై నదికి స్నానార్థం బరిగె. ఇంట
 నిద్రించుచున్న తల్లి ముక్తకంఠముతో నేడ్చుచు మేల్కొనెను. ఆయమ
 దుఃఖిధ్యని విని శంకరుండు స్నానముచేయువాఁడు పరుగుపరుగున వచ్చి
 యేమి తల్లీ! యని సంభ్రమమ్మన నడుగ, నామెనుతుని కంఠము

కొనిరించుకొని 'తండ్రీ! యది కల యని నిన్నుఁ జూచి యనుకొంచుంటిని. కాని యది నిజమనుకొని యెంతదుఃఖించితినిరా'

పూర్ణాయువుతో యతివయ్యేని బ్రతుకుము

యనుటయు నాస్య ప్నము చెప్పుమని శంకరుఁడడుగ నామె యిట్లనియె. "ఈపూర్ణానది పొంగిపోరలి వచ్చుచుండెను. నేనును నీవును స్నానాగ్ధమై యరిగితిమి. నీచేయూఁది నేను గటిదఘ్నమగు నీట స్నానము చేయుచుంటిని. నీవు లోని కీడుచుఁ బోవుచుండ నొకమొసలి కాలువ్వుకొన నీవు మునిగిపోవుచు 'నమ్మా! యిప్పుడైన సంన్యసింప ననుజ్ఞయి'మ్మంటివి. ఏమనుటకు నోరాడక విలపించుచుండ మరలఁ గొట్టకొనుచు నీటిపైకి లేచి అమ్మా యేమంటి వనుచు మరల మునిగి పోయి యిఁకఁ గానరావైతివి. దానితో నొడ్డునఁ గూలి మూర్ఛిల్లి యేడ్చుచుండఁగా మెలకువ వచ్చెను. ఇల్లు నలుఁగడ నరసితిని. నీవు కానరాలేదు. దానితో మఱింత దుఃఖము కల్గినది." అన విని శంకరుఁడు వెఱఁగొందుచుఁ దల్లి నూరార్చి యాభుజబంధమున నుండియే భవబంధము తొలుంగ 'సంన్యస్తం మయా' యని మానసికముగ సంన్యసించుటయు. తెల్లఁ బోయి తల్లి 'యిదేమిరా! తండ్రీ! నాకు దిక్కెవ్వరు?' అని కుంద వగవవల దని చెప్పి జ్ఞాతులు వీరందఱు నిన్నుఁ గాపాడుదురు. నీదేహము మృత్యువశమగునెడ సంస్కారము నొనర్చి ధనమంతయు స్వీకరింపఁ గలారు. నీమృతి రేయియైనను బగలైనను ననుస్మరింప వచ్చి పరమపదము నొందింతును' అని చెప్పి జ్ఞాతులఁ బిలిచి పితృధనమంతయు వారి కొసంగి తల్లిని బోషింప వేడుకొని యందఱు యనుమతినిబొంది సమీపమున నున్నవిష్ణ్వాలయమున కేగి యాదేవు పకు మ్రొక్క 'నీతల్లి క్షేమమునకై రాజును బ్రోత్సహించి తెచ్చిన నదీ సారణి తరంగముల తాకున నీదేవళము కూలనున్న' దను నశరీరవాణి వినవచ్చుటయుఁ దత్క్షణమే కేశాధీశ్వరు రావించి యీదేవుఁడు

నీవాంఛితము దీర్చును. క్షేమకర మగువేటొక తావున జేవళము నిర్మింపు మనుటయుఁ దదాదేశమున మునుపు క్రితు వొనరించి యిష్ట సిద్ధిఁబడసిన హేతువున నారాజన్యుడు శ్రీహరికి నబాధమైనచోటఁ బెద్ద గుడి తోడన కట్టించుటయు, శంకరుండు తద్దేవతావిగ్రహముల నుద్ధరించి మూపువఁ బెట్టుకొని తెచ్చి యండుఁ బ్రతిష్ఠనేసి యచట గదలి చనియె. అట్లు వెడలి నర్మదానదీతీరమున నున్న గోవిందయతిచంద్రు నాశ్రమంబున కరిగి గుహముఖంబున నాతనిపాదము దర్శించి ప్రదక్షిణించి ప్రసన్నుఁ జేసికొని బ్రహ్మాపదేశమును గోరఁ గరుణ వొడమియామహాత్ముఁడు మహావాక్యచతుష్టయముచే బ్రహ్మస్వరూపము నెఱుఁగఁ జెప్పి సంన్యాసనియమమ్ము లన్నియు వివరింప శంకరుఁడు యోగా భ్యాసము సలుపుకొనుచుఁ గొంతకాల మచ్చట నుండెను.

తృతీయాశ్వాసము

అట్లు గోవిందభగత్పాదుల పాదసేవ సేయుచు యోగాభ్యాస మొనర్చు నత్తటి వర్షాకాలము నచ్చుటయు నక్కాఱువానలకు నర్మద పొంగి మునుల యూశ్రమంబుల నెల్ల ముంచివైచుచుండ గురువుల తపంబున కెచట విఘ్నము ఘటిల్లునోయని శంకరుఁడు తనచేతికమండలువు నర్మదానదీపూరంబున నొడ్డి తదుల్బణమంతయు హరించెను. ఆ సంగతి తెలిసి గోవిందయతి శంకరుం గాంచి యష్టవిభూతులు నీకు సిద్ధించినవి. నదీజలము కమండలువున నిముచ్చుట వశిత్వమనెడి యష్టమ సిద్ధి ధన్యుఁడవు. నీవుకాశి కరిగి విశ్వేశు సేవించుకొనుము. తొల్లి గురు దేవుఁడగు గౌడపాదమహర్షి యొక కథచెప్పె, వినుము. “మున్నొకప్పుడు హిమవత్సగంబున నత్రిమహర్షి యొకయజ్ఞముచేయుచుండ వ్యాసుఁ డచటికి వచ్చెను. మును లెల్లరు పూజించి కోరఁగా వేదాంతార్థ ముపన్యసించెను. పిదప నీరచించిన బ్రహ్మసూత్రమునకు నేటిపండితు లిచ్చ వచ్చి నయర్థములను గల్పించి చెప్పుచున్నారు వానిని వారించు భాష్యం

బ్రత్యావశ్యక మనుటయు, మునులారా! యిట్టి ప్రసంగమే కైలాసమున నీశ్వరుని సభయందును వచ్చెను. అప్పుడు నే నిట్లంటిని. నాతో సముదోకఁడు పుట్టును. అతఁడు దేవకమునొందిన నదీజలమును గమండలు పునఁ బట్టి త్రావించు వశిత్వసిద్ధి గాంచి మెఱయుచు, గోవిందమఠికి శిష్యుడై యుండుననియు నాతఁడు దుర్మతముల ఖండించి యద్వైతము జగతిని స్థాపించు ననియుఁ జెప్పితిని. అనిపల్కి చనె” వత్స! యది నేఁడు నిజమయ్యెను. కావున నుత్తమనిబంధనరచనలచే జగత్తు నుద్ధరింపు మనెను. తోడనె గురుని కరుణారసభరితమగు నాశీస్సు లంది శంకరుఁడు కాశికేఁగి గంగానదిని నవగాహ మొనర్చి విశ్వవాధు సేవించుచు నుండెను.

అయ్యెడ నొకనాఁడు బ్రహ్మచారియు, వేదవేత్తయునగు నొక బ్రాహ్మణబాలుఁడు శంకరుని పాదముల వ్రాలి ‘మహాత్మా! భవవార్ధిదాటఁ గోరి వచ్చితిని. కరుణాప్లవ మొసఁగి రక్షింపు’ మన లేవ నెత్తి నీవృత్తము చెప్పునున ‘నార్యా! నేనొక విప్రబాలుఁడ. కావేరీజలపూత మగు చోళదేశము నా వాసభూమి. సనందనాఖ్యుఁడను. సంసారము తరింపంగోరి మహాత్ములకై జగంబున నా పరిభ్రమింపని తావులేదు. నాభాగ్యమున నేటికి నిన్నుఁ గంటిని. నన్నుద్ధరింపు మని పెక్కువిధముల వేడ నాతనికిఁ బారమహంస్యపద మొసంగి శంకరుఁడు ప్రథమ శిష్యునిగా గ్రహించెను. అది గాంచి యొడఱ జ్ఞానవంతులు శిష్యులై కొలువఁ జొచ్చిరి.

అంత నొకనాటిమధ్యాహ్న కాలమున శంకరుఁడు సశిష్యుడై స్నానార్థము గంగ కరుగుచుండఁ ద్రోవలో నొకమాలఁడు కలుద్రావి తూలుచు సమీపగతుఁడయ్యెను. వానిని దూరముగాఁ దొలఁగు మని యతి కలుకఁగా నన్నెడఁ గలుగఁ బొమ్మనుచుంటివి? దేహమా? దేహిమా? ఇప్పుడు తొలఁగదొనది? అని ప్రశ్నింప నొడలు-జల్లు

మన నయ్యతిపతి యీశండు సాధారణశ్వపచుండు గాఁడని తెలిసికొని జగమంతయు నాత్మగా నెవ్వఁడు దృఢబుద్ధి నెఱుంగునో యాతఁడు ద్విజుఁడై నను మాలఁడై నను నాకు వంద్యుండె! హరిమొదలు పుత్తికా పర్యంతమగు దేహులందు దోచు చేతనయే నేను గాని దృశ్యము గా నను దృబుఢ్ధి గలవాఁడు పుల్కనుడై నను నాపాలిటిగురువే! యను నేతా దృశజ్ఞాన స్ఫోరకసూక్తుల నుతించుచు భక్తిపారవశ్యమునఁ గన్నులు మూసికొన లోనిచూపునందు నామాలఁడై శివాకారముగాఁ గానరాఁగ నొడలు గఱుపొడువఁబొగడుచుండె అంతనాశివుఁడు వ్యాససూత్రముల కద్వైతపరముగ భాష్యము రచింపఁ బ్రేరేపింపఁ గొంతవడికి స్వాస్థ్యము నొంది పరమేశ్వరుఁ డట్టిరూపముతో నేలా కానవచ్చె నని పరిపరి గతుల విత్కరించుకొనుచు నేటి కరిగి స్నాన మొనర్చి మాధ్యాహ్నిక కర్మకలాపము నిర్వర్తించుకొని యాశ్రమంబుసేరి పరమేశ్వరుఁ డ్యానించి కాశినుండి బదరికారణ్యమున కరిగి యందుండి ప్రస్థానత్రయము రచి యించి యద్వైతార్థప్రతిపాదకము లగు పెక్కుగ్రంథముల నిర్మించి వానిని శిష్యులకుఁ బాఠము నెప్పుచుండెను.

అట్లు చదివించునప్పుడు ప్రథమశిష్యుఁడగు సనందనుని సారెకుఁ బిలిచి 'యది యట్టుల, యిది యట్టుల' యని భాష్యరహస్యముల, దెల్పుచుండుట నరసి యితరశిష్యుల కందఱ కీసువొడమి గురునెడ నిసు మంత యవిధేయత వెలిబుచ్చు నయ్యనఘుఁడు సనందనుదృఢభక్తి వీరికిఁ దెలుపుదుఁగాక యని గంగ కద్దరి నుండఁగా సనందనా యని పిలచెను. ఇవ్వలకు రానెంచి యాతఁడు నావకై యత్నింప నేదియుదొర కక గురుభక్తియే నానగా నెంచి గంగాప్రవాహమున 'జే'యని కాలుంపఁ గాలిక్రింద నొక తామరపూవు పుట్టి యుండెను. ఆతఁడు రెండవపాద మెత్త నింకొకటి పుట్టుటఁ గాంచి గురుని కరుణకదా కారణ మనుకొని నిర్భయముగా అందునిలిచి గంగయంచుఁ బొడముచుండెడు

పద్మపంక్తిపై నడచి యీవలకువచ్చెను గురుఁడాడని లఘిమవిభూతిసిద్ధి
కొనందించి యభినందించెను. శిష్యులెల్లరు సిగ్గువడి తమియింప వేడు
కొనిరి. నాఁడు మొదలు సనందనుఁడు పద్మపాదుఁ డయ్యెను.

తరువాతఁ బాశుపతు లమ్మహాత్ము నెదుర్పఁ దన్మతము ఖండించి
వై చెను. ఆవార్త జగమెల్ల వ్యాపింపఁ గాశీనివాసులు శంకరునికీర్తిని
బహువిధములఁ గొండాడిరి. అంత నొకనాఁడు ప్రాతఁ ర్వేళ శిష్యులకు
భాష్యపాఠములు చెప్పుచుండ నొకవృద్ధబ్రాహ్మణుఁడరుదేంచి సత్కృ
తుఁడై 'తదంతర ప్రతిపత్తే' యను బ్రహ్మసూత్రభాష్యమడిగి శంక
రుఁడు దెలుప వేయివిధముల ఖండించివేసెను. శంకరుఁడును వాని ఖండన
మంతయు ననువదించి ప్రతిపూర్వపక్షమునకు సమాధానము సెప్పెను.
ఈరీతిగా వా రిరువురకు నెనుమిదిదినములు వాదము నడచెను. పొంత
నుండి యరయుచున్న పద్మపాదుఁ డీతఁడెవఁడో మహానుభావుఁ డని
యెంచి "శంకరుఁడన సర్వజ్ఞుఁడగు శంకరుఁడే, ఆతనితో వాదించువాఁడు
బాదరాయణుఁడే కాని యన్యుఁడు కాఁబోఁడు. అట్టితఱి నావంటి
కింకరుఁ డేమిసేయఁగలఁ డని యనుటయు శంకరుఁ డామాటకొడలు
జల్లన నావృద్ధుని పాదముల వ్రాలి వ్యాసుఁ డని స్తుతించెను. ఆద్విజుఁ
డును సంతోషపడి తమింపవేడుచున్న శంకరుని గొంగిలింపుకొని
సూత్రభాష్య మంతయుఁ బరిశీలించి చూచి మెచ్చుకొని 'నాయనా!
బ్రహ్మ మొదట నీకిచ్చిన యాయు వెనిమిదేండ్లే. తరువాత నీతప
శ్చక్తిచే బనునాతేండ్లు మాత్ర మయ్యెను. కాని యది నీభాష్యప్రచా
రమునకుఁ జాలదు. కావున మఱొకపదాతేండ్లు నీకాయువు గలుగ వర
మిచ్చితి నని పలికి యంతర్హితుం డయ్యెను. నిశ్చేష్టుఁడై చూచుచున్న
పద్మపాదుఁ డయ్యా! మీతో వాదింపఁ దగినవాఁడు సూత్రకర్తయగు
వ్యాసుఁడంతవాఁడు గాని యన్యుఁడు కానోపఁడని వ్యాసుఁ డంటినే
కాని యాబ్రాహ్మణుని వ్యాసుఁడని మీరు నుతింప వింతగ నుండెను.

అదిగాక మీరే సూత్రభాష్యమునఁ గలిద్వాపరసంధి యందు
వ్యాసుండు సూత్రముల నిర్మించినట్లు రచించితిరిగదా! ఆనాటివ్యాసుఁ
డిప్పు డెట్లు వచ్చు నని శంకరు నడుగ నాతండు వత్సా! ఆనాఁడు
సూత్రముల రచింప నీనాఁ డుండఁ డని నీకెట్లు తోచినది? ఆయన
చిరంజీవులలో నొకఁడని వినలేదా? అట్లయిన నా కేల కానరాఁ
డందువా? జ్యోతిర్మయులగు నాదివ్యపురుషులు జ్ఞాననేత్రమునకుఁ గాని
గోచరింపదు. మొదట నీవలెనే నేనును వృద్ధద్విజుఁ డనియే వాదించి
తిని. నీవు వ్యాసుఁ డనునంత జ్ఞానదృష్టి నరసితని. వ్యాసుడై కాన
వచ్చెను. నీకుఁ దుదిదాఁక వృద్ధుఁ డగు పాఱుఁ డయియే కానఁబడెను.
జ్ఞానప్రమాణానుసారము తత్తద్విధముగా సర్వమును గోచరించును.
కాని మనకుఁ బ్రత్యక్షము కానంతమాత్రమున నేదియు లేదనరా దని
దృష్టిభేదమునుగూర్చి వివరించి వ్యాసుని నుతించి పరవశుడై కొండొక
సేపు నిల్చిపోయెను. పిమ్మట గురుని యానతి స్మరించి దిగ్విజయమునకై
వెడల నెంచిముందు తనభాష్యములకుఁ గుమారిలభట్టుచే వార్తికములు
చేయింపఁ దలచి దక్షిణదిక్కునకు వెడలెను.

చతుర్థాశ్వాసము

అట్లు వెడలి వచ్చునప్పుడు మార్గమం దొక బ్రాహ్మణుఁ డను
గమించువాఁ డుబునుపోకకై కుమారిలుని చరిత్రము మొదటినుండియు
శంకరున కీరీతిఁ జెప్పఁ దొడంగె. మహాత్మా! కుమారిలభట్టనఁగా వేద
మార్గరక్షణమునకై మహేశ్వరు నాజ్ఞచే భూమి నవతరించిన కుమార
స్వామియే యందురు. అతనిని గూర్చి యెన్నో కథలు గలవు. ఉత్క
లాంధ్రదేశసంధియందుంగల జయమంగళ మను గ్రామ మాతని జన్మ
స్థానమట. బాల్యముననే యుపనయనాదిసంస్కారములు గాంచి
శ్రుతిస్మృత్యాధిక మంతయు నేర్చి పాండిత్యశౌర్యము గలిగి తంత్ర
వార్తికమును మీమాంసాగ్రంథమును రచించెను. ఆనాటికి దేశమం
దంతట జే నాదిమతములు వ్యాపించుటచే వేదవేత్త లకు, యజ్ఞులకు

నీలువ నీడ లేకుండెను. అది గాంచి కుమారిలుఁడు కటకటా! వేదమున
 కిట్టి దిక్కులేనెతనమా? అని దుఃఖించి నాస్తి కులతోఁ బెక్కుసభలందు
 వాదమునకు డీకొని తన్మతరహస్యము లెఱుఁగమిచే నోడిపోవుచు
 వచ్చెను. ఆపరాభవము మాపుకొనుటకై ప్రతిక్షరహస్యవిజ్ఞాన మావ
 శ్యక మని యెంచి జైనమతగురువుల యొద్ద కేఁగి వారి మతగ్రంథ
 ములఁ గఱపుఁ డని వేడుకొని నిరాకృతుఁడై మాయచేసియైనను జదువ
 వలెనని జైనపరివ్రాజక వేషము దాల్చి యొక జైనమతోపదేష్టకు
 శిష్యుఁడై చదువ మొదలిడెను కొలదిఁ దరువాయిగా నంతయు నతి
 శ్రమపడి నేర్చెను. అంత నొకనాఁ డాగురువు వేదమును పరిపరిగతుల
 నిందింప మొదలిడెను. అది విని కుమారిలుఁడు కొంతతడవు లోలోన
 దుఃఖించి యాపినను నాఁగకుండుటచే గన్నీటి బొట్టొకటి విడిచెను.
 సహాధ్యాయు లదిచూచి పాఠానంతర మాతని పరోక్షమున గురువుతో
 'పేడొక వేదవేత్త' యయి యుండును. మాయావేషమున మనవిద్య
 నేర్వవచ్చిన దొంగ. కాకున్న మీరు వేదమును నిందింప నట్లు దుఃఖం
 చునా? అని పలుక గురుఁడు మండిపడి యీ రేయి నిద్రించునప్పుడు
 మేడమీఁదనుండి క్రిందికిఁ ద్రోయుఁడన వారట్లు చేసిరి. త్రోవువడి
 మేల్కొని కుమారిలుఁడు "వేదమే ప్రమాణ మగుచో నాకు హాని
 కలుగకుండుఁగాక" యనుకొనుచుఁ గ్రిందఁ బడి మరణింపక బ్రదికెను.
 కాని వేదమే ప్రమాణ మగుచో అని సంశయించుటచే నొక కన్ను
 మాత్రము పోయెను. జైనాదు లనిన నంతకమున్నే రోతగల యా
 బుధున కీద్రోహకృత్యము కోపమును మచ్చరమును వృద్ధిచేసెను.
 ఆకోపముతో విజయయాత్రకు వెడలి ధరణియంతయు నప్రతిహతముగ
 జరించుచు రిపుల జయించుచుఁ దుదకు సుధన్వనృపుని యాస్థానమున
 గల నాస్తి కుల జయింపవచ్చెను. రాజసభఁ జొచ్చి యందలి విపక్షపం
 డితులను వాదమున జయింప రాజు కుమారిలపక్షపాతి యయ్యెను.
 అది గని జైనులు వాది ధర్మల్యమున నోడినమాత్రమున వాదము

నకు న్యూనత యుండునా? అనిరి. రా జది విని వేదము జగత్కారణ మంటివిగదా! ఈకొండ యెక్కి క్రిందఁ బడి చావక నిలిచిన యెడ వేదమున కట్టి మహిమము గలదని నమ్మవచ్చు ననుటయుఁ గుమారి లుఁడు తత్తణమే యచట నున్న కొండశిఖర మెక్కి శ్రుతిమాతకరుణచే నా కేయపాయమును గలుగ దని ధీరముగాఁ బలుకుచు, భూమికి దుమికి యక్షతదేహుడై నిలుచుటయు రాజు జైనులం గాంచి వేద ప్రామాణ్యమున కింతకంటెఁ బరీక్ష యేమికావలెను? ఇప్పుడేని వీని మతము నొప్పెదరా? ఒప్పురా? యనఁగా వార 'లయ్యా! మంత్రము ణ్యోషధుల శక్తి చే శరీరము రక్షించుకొనవచ్చు నని పలుకఁగా జైను లయెడ నిరసనము గలిగి "యింతకంటెఁ బరీక్ష యేమికావలెను? మీ మాట నీచముగా నున్న" దని ధిక్కరించి 'యిరువాగువారిని నొకతీవ పరీక్ష యొనర్చెదను. అం దోడిసవారు యంత్రశిలలఁ బడి చచ్చుటయే పన్నిదము' అని పలికి యొక కుండయందు రహస్యముగాఁ బాము నొక దానిఁ జెట్టించి మూత గట్టిగానిడి యిం దేమున్నదో యెఱింగి యెవరు చెప్పుదురో వారి మతము ప్రామాణ్యముగ గ్రహింతు నని ప్రతినఁ బూనెను. ఇరు తెగవారును బ్రాణాంతక మగు నా ప్రతినకు భయప డుచు నిండ్లకుఁ బోయిరి. ఆరాత్రి కుమారిలుఁడు కంఠదగ్గ మగుజల మందుఁ దాను, దనపక్షమువారు నిలిచి సూర్యు నుపాసింప వచనీ యాంశము సూర్యమండలమునుండి వారికి వినిపించెను. దానికి వారు ధైర్య మొంది మఱునాఁడు సభకు వచ్చియుండిరి. నాస్తికులును తమ జ్యోతిషవిద్యాపాటవమునఁ గుండయం దేమున్నదో యెఱుంగుట కప్పుడ గణితము నేసి తెలిసికొని రాజుం గాంచి యిందొక పా మున్నదనఁ చెప్పిరి. అంతట రాజు కుమారిలు నడుగ సభామధ్యమున నున్న ఘట మున కెదుట నిలిచి యాపాఁపతేనిపైఁ బవళించి శ్రీమహావిష్ణు పున్కా డనెను. అది విని ప్రతిపక్షులు నవ్విరి. రాజును సందేహముతోఁ గుంఁ మీఁదిమూత తొలఁగింప నారాధనను దివ్యమూర్తి కనఁబడు!

యుఁ గడ గడ వడఁకి కుమారిలుని పాదములపైఁ బడి నమ్మ శిష్యుఁగా
 స్వీకరింపు మని ప్రార్థించి యోడినవారిని యంత్రశిలలఁ ద్రోసి చంపుఁ
 డని యాజ్ఞాపింప భటులు తోడనే జగమునం గల నాస్తికులను వెదకి
 వెదకి మడియించిరి. వారిలోఁ గొందఱు ప్రాణభీతిచేఁ బరదేశములకుఁ
 బాటియు వేదమతము స్వీకరించియుఁ బ్రాణముల నిలుపుకొనిరి. తక్కు
 గలవా రెల్ల రాజభటులచే హతు లైరి. అట్లు మరణించువారిలోఁ
 దనకు జైనమతవిద్యను జెప్పిన గురువు గూడ నుండె ననియెఱిగి కుమా
 రిలుఁ డాగురుద్రోహపాపపరిహారమునకై ధర్మపరిపన్నిర్ణయప్రకారము
 నిష్కృతులనేకము గావించి కొని పరిశుద్ధుడై ప్రయాగక్షేత్రమునఁ
 బెక్కుయాగము లొనర్చి మమతాశూన్యుడై తపం బొనరించుచు
 న్నాఁడు - అని కుమారిలుని వృత్తాంతము నావివ్రీదు చెప్పుచుండ
 శంకరుండును వినుచు గమనాయాసంబు నెఱుంగకుండఁ బ్రయాగకేఁగి
 యందుఁ ద్రివేణిని స్నానముచేయుచుండ 'గురువధప్రాయశ్చిత్తముగాఁ
 కుమారిలుఁడు తుష్ఠాగ్నిప్రవేశము చేసినాఁ' డని విని యెంతయు వగచి
 యాపౌరులవలన నాతని యున్నచో తెఱింగి సశిష్యుడై వేసేగఁ జని
 చూచునంతఁ దుష్ఠాగ్నిమధ్యమున సగపాలు దేహము కాలిపోయిన
 కుమారిలునిఁ గాంచి యాతని దృష్టిపథమున నిలిచి నమస్కరించుట
 యుఁ బొగచేఁ గన్నులు చూడరాకున్నను నెట్లో విచ్చి శంకరుం గని
 యాతని వృత్తాంతము దెలిసికొని శిష్యులచేఁ బూజలు సేయుంచి 'నీద
 ర్శనమున నాజన్మము ధన్యమైనది' అనుటయు శంకరుండు "సుధీంద్రా!
 గురువధ, యీశ్వరసిరాసము నను దోషములఁ దొలంచుకొనుట కీతు
 ష్ఠాగ్నిప్రవేశము చేసితి వని జను లనఁగా వింటిని. అది నిజ మానా?"
 అనుటయు "మహాత్మా! గురువధమువలనఁ బాపము కలుగు నేమో
 యని యానాఁడే పెక్కురు ధర్మవేత్తల నిడిగి 'తనంతఁ దాను బన్నిద
 మువేసి ప్రాణములు గోల్పోయిన గురువు నెడ నీకుం గర్మత్వ మేమి
 గలదు? వేదరక్షార్థము నీవు చున్నించితివి. నీత ప్పేమియు లేదు' అని

వారివలన వినియుఁ బాపభీతిచేఁ బెక్కు యాగాదికములు నిష్కృతిగాఁ జేసికొన్నాను. కర్మశీలుఁ డగువిజ్ఞాఁడు శరీర మసమర్థ మగునప్పుడు భృగ్వగ్నిజలపాతములచే నిర్మముఁడై శరీరము విడువవలె నని స్మృతు లం దరసి యీవ్రతముఁ బూనితిని గాని వేఱు గాదు. వేదము స్వతః ప్రమాణ మని ప్రకటింపఁ గర్మఫల మీశ్వరుఁ డొసంగఁజాలఁ డని నిరసించితిని గాని యీశ్వరాభావ మెన్నఁడును బలికి యుండను. ఇయ్యగ్ని ప్రవేశము వ్రతమునుమా! ఈవ్రతము పూనకమున్న నీదర్శనభాగ్యము కలిగినచో నీరచించిన సూత్రభాష్యమునకు వార్తికపాతము రచించి యుందు ననయతి 'ఇప్పు డై నను మించినది లేదు. కమండ లూద కమునఁ దుపాగ్ని నార్పివేయుదును. లేచి రచింపు మనఁగాఁ బుణ్య చరితా! పూనిన యీవ్రతము విడుచుకొనుట న్యాయము కాదు. అంత్య కాలమున భగవంతుఁడ నగు నీపు మోక్ష మొసంగ సన్ని ధానము సేసితి వంటియ చాలును. తారక ముపదేశించి కృతార్థునిఁ జేయుము వార్తికరచనమే వాంఛిత మేని నాశిష్యుఁ డగు మండనమిశ్రునిజయించి యాతనిచేఁ జేయింపు మని కుమారిలుఁడు మండనుని పాండిత్యమహి మాదిక మంతయుఁ, జెప్పుటయు శంకరుం డాతనికి బ్రహ్మస్వరూప మె టుంగం బల్క బ్రహ్మనంద మొంది కుమారిలుఁడు సర్వబంధవిముక్తుఁ డై భౌతికదేహము విడిచి పరమేశ్వరతేజమున విలీనుఁ డయ్యెను.

శంకరుఁడును శిష్యులతోఁ గూడ నాక్షణమే యాకాశమార్గ మున మండనుఁ డుండుమాహిష్మతీపురమున కేగి యందలి వీధిం జనుచు మండనపరిచారికలఁ గాంచి, వారివలన 'మండనుఁడు సంన్యాసుల మోము చూడఁ డనియు, నేడు పితృశ్రాద్ధము నెఱవేర్చ నున్నాఁ డనియు, దెలుప, నచ్చట నున్నయొకదేవశమందుఁ దాను విడిసి తన తాక యాతనికిం దెలుప శిష్యుల నంపెను. వారును బోయి కవాట బద్ధుగు ద్వారమునఁ బిలిచిపిలిచి యెట్టకేల కది తెలువఁబడ - లోని కేగుచుండ మండనశిష్యు లెదురై వారి రోధించి నిందింప నిరుత్తెగ

వారికిఁ గొంతతడవు వక్రోక్తులతో వివాదము నిర్మర్యాదముగ సాగెను. ఆసంగతి మండనుఁ డెఱిగి సబంధుపరివారుండై శంకరు నొద్దకు వచ్చి భిక్షావందనము సల్ప - యతీంద్రుఁడు వాదభిక్షార్థము వచ్చితిని గాని యన్నభిక్షార్థము కాదనుటయు భిక్షాంతరము వాదము కావంతము రమ్మని కోరిన మండనుఁడోడ నాతనియింటి కరిగి యాతనివలనఁ బూజితఁడయ్యెను. మండనుఁడు యతీంద్రునితో 'దేవా! మనవాదమున జయాపజయములు నిర్ణయింప మధ్యవర్తిగా నొకని దేవలయును గదా! నిమగ్తలగు నీద్విజులు జైమనీయ వై యాసక సిద్ధాంతవేత్తలు. కాన వీరియందొకని నేర్పఱుచుకొందమా? అనుటయు శంకరుఁడు వారు వీరునేల? నీధర్మపత్ని సకలవిద్యల విశారద యగు శారద యని విందును. ఆమెయే జయాజయనిర్ణయ మొనర్చు నన - గృహి పన్నిదము దెల్పు మనుడు నోడినవాఁ డోడనివాని యాశ్రమము గొనుటయే యని శంక రుఁడు పలికెను. మండనుఁడు సమ్మతించెను. ఆమఱువాఁడు సభ యారంభ మయ్యెను. జనులెల్ల విన మండనుఁడును శంకరుఁడును మరలఁ దమ ప్రతిజ్ఞలను వెల్లడించిరి. ఆసమయమున మండనునిభార్య యుభయ భారతి సభకు వచ్చి యధ్యక్షత మలంకరించి యిరువుర మెడ లందుఁ జెఱియొక పువ్వులదండను వైచి 'ఎవ్వరి మెడ యందలి పూలమాల ముందుగ వాడిపోవునో యాతం డోడినట్ల, యని దై వప్రమాణముఁ బలికి గృహకృత్య నిర్వహణార్థ మింటిలోనికిఁ జనెను.

తరువాత మండనశిష్యులకును శంకరశిష్యులకును వాదోపవాద ములు కొంతతడవు నడచెను. అందు మండనశిష్యులు వెనుకాడుట యరసి మండనుఁడు శంకరునితోవాదింపఁ మొదలిడెను. వేదములేకాని వేదాంతములు ప్రమాణములు కా వని తొలుత వాదించి యందోడి 'తత్త్వమసి' యను శ్రుతివాక్యము భేదశ్రుతి యని తర్కసిద్ధాంతము లచే శ్రుత్యపనిప్రమాణములచే వివరించి యన్నిమార్గములందును

శంకరునిచే నపజయము నొంది యాటవదినంబున మూఁగ యట్లుఁగ
కుండెను. సభ్యుల సాధువాదంబులు మిన్నముట్టెను.

పంచమాశ్వాసము

అత్త టి భర్త యురమునవాడి వ్రేలాడుసుమస్రజము గాంచి యుభయ
భారతి తత్తట మొందుచుండె. మండనుండు జై మినిమతంబు నిరస్త
మయ్యె నని భేదము ప్రకటింప శంకరుఁడు జై మినియాశయము సచ్చి
దాత్మము నెఱుంగుటకై కర్మమార్గము సాధన మనియే సుమా యను
టయు నాతని కాసంశయము పోవక జై మినినస్మరించెను. తోడన జై మిని
తోఁచి శంకరుఁడు సాక్షాత్పరశివుఁ డనియు, నతని యుపదేశము
గ్రాహ్యము. తదీయమతమే నామతము' అనియుఁ బలికి తిరోహితుఁ డగు
టయు సందియము లెల్లఁ బాసి మండనుఁడు శంకరుని శరణముగా వేఁడు
కొనెను. యతిపతియు నాతనిని శిష్యుఁగా స్వీకరింప నెంచి యుభయభారతి
వంకఁ గాంచుటయు, నాపె యాతని యాశయ మెఱింగి ఆర్యా! అర్థదేహ
మగు నన్నుఁ గూడ జయింపనిదే నీకుఁ బూర్ణవిజయము సిద్ధింపలే దనెను.
అపుడు శంకరుఁడు 'సాధ్వీ! పురుషులు స్త్రీలతో వాదించుట యనుచిత
మనగా; జనకునితో సులభయు యాజ్ఞావల్క్యు నితో గార్గియుఁ దొల్లిఁ
వాదింపలేదా? జయకాంక్ష గలవారు వాదమున స్త్రీపురుషవిభేద మెన్న
రాదనియాపె పలికి యొడఁబడి చెను. అంత నయ్యిరువురకు బదునేడు దిన
ములు వాదమునడ చెను. ఎందును వెనుదీయని శంకరుని పాండితీప్రాగల్భ్య
ముల కాయమ యచ్చెరువు వొంది యీశాస్త్రములం దీతఁ డజయ్యుఁ
డని తలంచి పుట్టు బ్రహ్మచారిగదా వీనికిఁ గామశాస్త్ర మచుంబితమై
యుండును. వాదమును దానిలోనికిఁ దివిచి యందు జయింతును అని
తలంచి ప్రసక్తానుప్రసక్తముగఁ గామమును గూర్చి ప్రసంగించుచు,
మన్మథకళలఁగూర్చి ప్రశ్నించుటయు శంకరుఁడు దెల్లఁ బోయి 'అమ్మా!
వాదమునకు సంబంధింపని యిట్టి ప్రశ్నము నన్న డు గు ట చే నిగ్రహ

స్థానము నొందితివి. అయినను సభ కధ్యక్షురాలవగుటచే నిన్నుఁ
 గాదనరా మింజేసి యూరకుండవలసివచ్చినది. అనాఘాత మగు కామ
 కళారహస్యము న న్నెట్లడిగితివో కదా యని వింతగ నున్నది. వాద
 ధర్మము ననుసరించి యొక్కమాసము గడు విమ్ము. తరువాత వచ్చి
 యందె వాదింతును అని గడువొంది, యొక కొండగుహ యందు శిష్యు
 లతో నివసించి కామకళాగ్రంథము లన్నియు శోధించి యందలి రహ
 స్యము లన్నియుఁ దెలిసికొని యాశరీరముతోఁ బరకాంతతో వాదింప
 నధర్మ మని యొక చిలుకదేహమునఁ బరకాయప్రవేశ విద్యచే
 జొచ్చి యొక కిరాతునకుఁ బట్టువడి వానిచే మండనునింటికిఁ గొంపోఁ
 బడెను. అచట మండనుని పరిచారిక లాచిలుకతో శబరుని నుభయ
 భారతియొద్దకుఁ దెచ్చుటయు, నామె వానికిఁ గాన్కలనిచ్చి యాచిలుకం
 గొని తదద్భుతధీశక్తికి వింతపడి పతి సన్నిధిని దానిశక్తిఁ బ్రకటింపఁజేసి
 యుపవాసవ్రతదీక్షిత యగు నాపె యుబునుపోకకై కొని చని యొంటి
 మెయి నుండి ప్రసంగవశమున శంకరునకుఁ దనకు నడచిన వాదము
 చెప్పఁగా 'నే నుత్తర మిత్తునా' యను చిలుకవలుకున కీయకొనఁ గామ
 కలావిధాన మంతయుఁ గీర ముపన్యసించుటయు నామె దాని కచ్చెరు
 వొంది కొంతసేపు కళలం గూర్చియుఁగొక్కోకవాత్సావ్యముల ప్రామా
 ణ్యముం గూర్చియు వివదించి- తుదకు నేదియు నిర్దితము గాకుండు
 టచే మధ్యనర్తిగాఁ జిలుక చెప్పినప్రకారము మండనుని దెచ్చెను.
 ఆయన యావాదోపవాదము లాలించి, యీయర్థము నేర్వ శంకరుఁ
 డరిగెను. ఆయనఘుఁ డిది నిర్ణయించును. నేఁడో రేపో రాఁగలఁ డను
 టయుఁ గీరము తాను వచ్చునప్పుడు 'శంకరుఁ డిటుకుత్తరమున నున్న
 కొండగుహయందు సమాధి నున్న టైవరో మును లనుకొనుచుండ
 వింటి ననయు, నై దాటుదినములప్రయాణ మగు ననియుఁ దెల్పు నుభయ
 భారతియు మండనుఁడును సపరివారముగా శుకసహితై యాకొండ
 గుహ కరిగి శిష్యులవలన శంకరుఁడు సమాధియందున్నట్లు విని గుహ

గ్రవర్తి యగు పట మహీజము నీడఁ గూర్చుండి నేదదీర్చుకొనుచుండఁ
 బంజరస్థమగు శుకము లక్ష్మీనృసింహుని స్తవమొనర్ప నారంభించెను.
 అందఱు నానందాద్భుతరసతస్మయ్యులై వినుచుండ 'సంసారవృక్షము
 నుండి యధోముఖుడనై క్రిందికిఁ బడుచుంటి' నను నర్థముగల శ్లోకా
 ర్థమును జదివి పంజరమునందే యాధారదండమునుండి క్రిందఁ బడి
 పోయెను. అందఱు నిర్విణ్ణులై చూచుచుండఁ జిలుక విడిచిన పద్యము
 లోని పై సగము చదువుచు గుహనుండి శంకరుఁ డివ్వలకు వచ్చుట
 యరసి మండనాదులు నాచార్యశిష్యులును నాశ్చర్యచకితు లగుచు
 నర్ఘ్యపాద్యాదికమున నర్చించుటయు నుభయభారతి తాను జయేచ్ఛచే
 జేసిన కాషటికత్వము వెల్లడించి యాతప్పిదమును త్నమింప వేడుకొని
 తనభర్తయుఁ దాను నోడిపోవుట యంగీకరించి 'భర్త నెడఁబాయఁ
 జాలకయట్టి యవినీతిప్రసంగము సలిపితి ననియుఁ జెప్పెను. మండనుఁ
 డును 'దేవా! శుక దేహమునఁ జొచ్చి కామకళాభ్యాసము నాశాస్త్ర
 మున వాదోపవాదములును గలుపు దోషమునకుఁ బరిహారకముగ
 నృసింహస్తవమునేసి పరకాయప్రవేశవిద్యాప్రభావమున మానవదేహా
 మున మరలఁ జొచ్చి, యసాధారణమహిమము వెల్లడించిన భవదీయ
 చరిత్రము గొనియును నే నేపాటివాడను' అని తనయోటమి కొప్పుకొని
 సశిష్యుడగు నయ్యతిపతని దోడ్కొని మాహిష్మతీకిఁ దిరిగి సపరి
 వారుడై వచ్చి, ధిగృహకేదారాదకములు సంతరికఁ బంచియిచ్చి
 సంన్యాసస్వీకారమునకై ప్రాజాపత్యేష్టి నెఱసి యగ్నిహోత్రముల
 నాత్మారోప మొనరించుకొన సంసిద్ధుఁ డగుటయు, వాది మారంభించి
 నదిమొదలుపవాసవ్రతదీక్షిత యయి నవసి పోయియున్న యుభయ
 భారతి శంకరునితో ఆర్యా! నకును నాపతికిని దాంపత్యసంబంధమున
 సౌఖ్యముగ నీయగ్ని నాభిం హృదయమునఁ జొచ్చుచుండ నూరిక
 చూచుచు నీదేహముతో నేనుమాత్రము మిగిలియుందునే? అని పలికి
 పతితో 'నాథా! నాప్రాణములకు నీవ యధీశ్వరుడవు, కావున నిన్ను

విడిచి నేనుంట తగవుకాదు. కాన నీయన్నితోపాటు నన్నుఁగూడ నీ
యందుఁ జేచ్చుకొమ్ము' అని భర్తపాదములయొద్దఁ బద్మాసనాసీనయై
యోగము పూని శరీరము విడిచి యగ్నులయందుఁ దేజోరూపమునఁ
బ్రవేశించెను. అంత నా తేజమున సాక్షాద్భారతీరూపమును శంకరుఁడు
గాంచి యామె పాతివ్రత్యప్రభావమును బెక్కురీతులఁ గొండాడి యా
యమపేర శృంగగిర్యాదిక్షేత్రముల మతమును స్థాపించి యామె పాతి
వ్రత్య యోగశక్తులను లోకమునకు వెల్లడింతు నని ప్రతినఁ బూని
మండనునకుఁ దురీయూశ్రమము నొసఁగి 'తత్త్వమసి' యను సూక్తిని
శంకారహిత మగునట్లుపదేశించి సురేశ్వరుఁ డను నామము నొసంగి
ధన్యు నొనర్చెను. అంత నాయనఘుఁడు మగధదేశమునందే పర్యటిం
చుచు సంన్యాసధర్మములను బాలించుకొనుచు బ్రహ్మనందమునొంది
బహుకాలము గడపెను. పండితలోకమున కెల్ల నసాధ్యుఁ డగు
మండను నోటఁ బుచ్చుటతో శంకరుకీర్తి మిన్నముట్టి ప్రతివాదుల
గుండెలు నీరుగాఁ జేసివై చెను. పిమ్మట శంకరాచార్యుడు శిష్యులతో
దక్షిణదిక్కునకుఁ జైత్రయాత్రార్థము వెడలెను.

షష్ఠాశ్వాసము

అట్లు వెడలి శ్రీశైలముం జేరి భ్రమరాంబామల్లికార్జునుల
సేవించి యాప్రాంతముల నద్వైతమతము వ్యాప్తి నొనర్చుచు నుండు
నెడ నొకకాపాలికుఁడు శంకరు నెట్లెని సంహరింప నెంచి యాయనను
వర్షించి నుతించి "మహాత్మా! శరీరాభిమానము లేనివా రగుటచే
మిమ్ముల నొకటి కోరుకొందును. కపాలధరుఁ డగు పరమేశ్వరుని మది
నిడుకొని యీశరీరముతోఁ గైలాసమునకుఁ బోవుటకై పెద్దకాలము
తపమొవర్చితిని. అంతఁ గపాలి పొడసూపి చక్రవర్తి శిరమైనను సర్వజ్ఞ
శిరమైనను నన్నియందు హోమమొనర్ప నీకోర్కీ సిద్ధించు ననెను.
చక్రవర్తి నాకు లభింపఁడుగదా; సర్వజ్ఞునికై వెదుక నీవు గాక జగమున

శివ్యఁగునుఁ గానిపింపఁడు. దధీచి ప్రభృతలవంటి వాఁడవు. నీవలన నా కోర్కె నెఱవేఱు నని వచ్చితి” ననుటయు దేహభిమానదూరుండగు జగద్గురుఁ డాతనిం గాంచి “అట్లే యొసఁగెదను. నేను వివిక్తస్థలమున సమాధియం దున్నతఱి వచ్చి నీయభీష్టము నెఱవేర్చుకొను మంతియ కాని శిష్యులు చూచుచుండ వచ్చిన నీకోర్కె నెఱవేఱదు. వారు నా యెడఁ బరమభక్తులు కాన నెఱిగిరేని సహింప” రని సంకేతము చేసి మఱునాఁడు సమాహితచిత్తుఁడై యొంటిగ నుండెను. శిష్యులు స్నాన మున కెందో చనిరి. భీకరాకృతితో నాకాపాలికుఁడును వచ్చి శూల మెత్తి శంకరు నేయ నుంకించి, యాయన వెనుకభాగమున జీఁకటి యందుఁ జండ్రనిప్పులట్లు రెండుజ్యోతిస్సు లగపడుటయు, నెత్తి నకాలును గేలు నట్లయుండఁ బెద్దకేక వైచి యపగతసంజ్ఞఁ డయి క్రిందఁ బడి కొంతసేపటికి సచేతనుఁడై ‘అదే సింహము నామీఁదఁ బడ నుండెను. మహాత్మా! రక్షింపు’ మని మొట్టవెట్టి, సమాధిఁ బాసి గురువరుఁడు కను విప్ప గాపాలికుఁడు గిలగిలఁ దన్నుకొనుచుంట కనవచ్చుటయుఁ జేరవచ్చి యూరార్చి వెనుక నున్న సింహమువంకఁ గాంచ నారసింహరూపము తోఁచుటయు ప్రాంజలియై యద్దేవు ననేకవిధములఁ బొగడి యాకాపాలికు రక్షించి శాంతింపు మనుటయుఁ గ్రమముగా నాసింహము శాంతించి పద్మపాదుఁడయి కానఁబడియెను. కాపాలికుఁడును లేచి ‘నరహరి! యెటువోతివి? రక్షింపు’ మనుచు నేడ్చుచు శంకరుని పాదముల వ్రాలి తన దుస్సంకల్పము క్షమింప వేఁడుటయు నాయనఘుఁ డాతని యెడ సద యుఁడై తురీయాశ్రమ మొసంగి శిష్యునిగాఁ బరిగణించుకొనెను.

అంత పద్మపాదుని గని శిష్యులందఱు నీకెటు నృసింహదేవుఁడు వశు డయ్యె నని యడుగ “నే నహోబలక్షేత్రమున ము న్నొకప్పుడు తపం బొనరించుచుండ నొక బోయశిశువు నాకడకు వచ్చి స్వామీ! యేల యిటుశ్రమపడెద వని యమాయికముగ నన్న డు గఁ ‘గంధము.

దాక మనుష్యాకారముగల సింహ యాయడవిని గల దని విని దాని
వెదకుచున్నానని నేనంటినో లేదో యిదెంత పని యని యాచెంచుబుడ
తఁడు తీగలతో గట్టిస్పసింహుని దెచ్చి నాయెదుట నిడుటయు నచ్చేడు
వొందుచు నుతించి 'దేవా! మునుల కేని యగోచరుండ వగు నీ వీవన
చర శిశువున, కెల్లు పశుఁడవైతి'వని యనుటయు నద్దేవుండు 'వీని భక్తి
యనితరసాధారణము. చెంచులక్ష్మి నన్నుద్దేశించి 'రమ్మనిన రమ్ము, పా
మ్మనినఁ బా' మ్మని పాడునట్టి పాటను జెంచులు పాడుకొనుచుండ విని
దానిని వీఁడు భక్తిపరవశుఁడై పాడుచుండ సామగానముకంటె మిన్న
యై యాపాట నన్ను నాకర్షించి వీనివశ మొనర్చినది. ఇంతకాలము
నుండి తపము చేయుచుంటివి గదా! నీవు ఇన్నాళ్లలో వీనివలె నచంచల
చిత్తవృత్తితో నున్న దెన్నాళ్లో యరసికొనుము. నేఁడుగదా వీనిమూల
మున నట్టి పరిపాకమునకు వచ్చితివి? వచ్చుటతోడనే యిదిగో గోచ
రించితి నని చెప్పి మాయ మగుటయు నయ్యో! కిరాతశిశువుపాటి వివే
కిని గానైతి నే యని వగచుచుండ 'ఓడకుము. శత్రుపీడఁ గల్గుచో నను
స్మరింపఁ గాపాడుదు నని యశరీరవాక్కుకొక్కటి వినరాఁగా స్వస్థుఁడనై
తిని. గురునకు నేఁడు వచ్చిన శత్రుపీడ వాదేయని నే ననుకొనుచుండ
నాదేవుఁడు గురుని రక్షించి నాప్రాణము నిలువఁబెట్టె' నని తన
పూర్వవృత్తము చెప్పి వారి నందఱ నాశ్చర్యచకితుల నొనర్చె. తరు
వాత జగద్గురుఁడు సచ్చాత్ముఁడై యవనిఁ బర్యటించుచు గోకర్ణ
క్షేత్రమున కరిగి గోకర్ణేశుఁ గొండాడి హరిశంకరాఖ్యక్షేత్రము సేరి
హరిశంకరుల సభేదబుద్ధిఁ బూజించి శ్లేషకవితచే సభేదముగ ముతించి,
యటఁ గదలి మూకాంబాదర్శనార్థియై యరుగుచుఁ ద్రోవ యందు
మృతఁడగు తమబాలుని కశేబర మొడియం దిడుకొని విలపించు విప్ర
దూతఁడై గాంచి జూలి నొంద 'రక్షింపలేని దయాళుత్వము దుఃఖము
నకె యాను జుమి' యని యశరీరవాణి వినవచ్చుటయు 'నీ వనినది
నిజమే! మూఁడు జగముల నేలు నీకొకని కే దయచూప నర్హత గల'దని

యహాంకారదూరుండై పలుకుటయు మృతబాలుడు పునరుజ్జీవితుడై
యదిదఱ కానందాశ్చర్యముల గలిగించెను. శంకరుండును మూకాం
బాలయము జొచ్చి యద్దేవిని బూజించి శాక్తవిధాన మెల్ల నద్వైత
పరముగ సమన్వయించి పరమాత్మరూపిణిగా నాదేవిని లోకోత్తరరీతి
నుతించి యటమండి బల్యగ్రహారము చేసెను.

అందు బ్రభాకరుడను విప్రుడు గలడు. వానికొడుకు పుట్టినప్పటి
నుండియు నొక్క రీతిగ నేజడడుడుగా నుండెను. పదుమూడేండ్ల ప్రాయము
వచ్చెను. మూగయట అుండును. శంకరుని మహిమము వినుచున్న
యావిప్రు డాయూతు శంకరుల రాక విని సుతుని జూపి వాని వృత్త
మంతయు వినిపింప వాబాలుని జేరఁ బిలిచి యెవ్వడవు నీ వని యడుగు
టయు నంత మున్నెన్నడు నెవరితోడ మాటాడని శిశువు నవ్వుచు
గురూత్తమా! దేహేంద్రియాద్యతీతుండగు పరమాత్మస్వరూపుడ నను
నర్థముగల పద్యములఁ జెప్పుటయుఁ బరమార్థము కరతలామలకముగా
నెఱింగిన వాడగుటచే హస్తామలకు డని పేరిడి తండ్రిని సమాధాన
పఱచి యాబాలుని శిష్యునిగా గ్రహించి తోడ్కొని చని శృంగగిరి
చేరి యందు నాలయము గట్టించి దానియందు మహాపతివ్రతాతిలక
మగు నుభయభారతిపేర భారతీదేవిఁ బ్రతిష్ఠ గావించి భారతీసంప్రదా
యుని సురేశ్వరాచార్యు నచట నెలకొలిపి మతవ్యాప్తిఁ జేయ నాజ్ఞా
పించెను. అచట నప్పరమేశ్వరిని నిరంతరమారాధించుచున్నతటి నొక
బ్రహ్మచారి శిష్యత్వము గోరి వచ్చి యనవరతము నఖండభక్తి సేవింపఁ
జొచ్చెను. ఆ సేవయందును గురుని శాటిక లేటిసీటియందు లెస్సగ నుదికి
యాటవేసి యందిచ్చుటయం దెక్కువ శ్రద్ధగలిగియుండెను. ఒకనాఁ
డతడు గురుని శాటికలు గొని యేటి కరిగి యుదుకుచున్న సమయ
మునఁ బద్మపాదాదులు పాఠము చదువనెంచ శంకరుడు 'గిరి నచ్చు
దాఁకఁ దాళుఁ డనఁ, బద్మపాదుండు నవ్వుచు 'నార్యా! మందబుద్ధి

యగు గిరికై ప్రతీక్షించుట మేల? యనుటయు - వాని గర్వ మడంగి
మనస్సుచే జతుర్దశవిద్యలును గిరి కనుగ్రహించెను. గిరియు నచ్చెరు
వొందుచు గురునిజేరి యద్వైతార్థనిబిడమగు తోటకవృత్తములచే
గురుని నుతింప నందఱును నద్భుతపడి చూచుచుండిరి. గురువరుండు
నాతనికిఁ దోటకాచార్యుఁ డని బిరుదునామ మొసంగి ముఖ్యశిష్యులలో
నొకనిగ స్వీకరించెను.

అట్లు శిష్యచతుష్టయవిరాజితండ్లై శంకరుఁ డుండునెడ సురేశ్వ
రుం డేదేని గ్రంథము రచించి గురుల కార్యభారంబు కొంత యపన
యింపఁ దలంచి తనతలంపు విన్నవింప విని గురుచంద్రుఁడు నాభాష్య
మునకు వార్తికపాఠము రచియింపుము. ఇయ్యది నీగురుఁడగు కుమారి
లుని వాంఛితము. ఆయన బ్రహ్మభూయంబు నొందుతఱిఁ దనకాకోర్కి
యున్నట్లు చెప్పెను. అది చేసినచో నాయన యాత్మకు శాంతియు
లోకోపకారమును నగు నని పల్కుటయు సురేశ్వరుండును దానికై
పూనుకొనెను.

ఆసంగతి వినిన చిత్తుఖాదు లగు శిష్యులు సురేశ్వరుండు చెంత
లేనితఱి గురునితో 'మహాత్మా! పూర్వమిమాంసానిష్ఠాత్తుండై కర్మ
వాది యగు సురేశ్వరుని మీభాష్యమునకు వార్తికము రచింపు మనఁ
క కభీష్టమగు కర్మమతసిద్ధాంతముల నందుఁ జొప్పింపక మానఁడు.
' నుండు వాదమం దోడి బలవంతముగ సంన్యసించినవాఁడు. కావున
' మూదివిభూతియుక్తుఁ డగు పద్మపాదుని నియోగింపరాదా? మీకు
' యుక్తుఁడు, పాండిత్యమున నసాధారణుఁడు గాడా? కాదేని మీ పాద
సంవాహనయాపమగు తపమున నఖండవిజ్ఞాన మార్జించుకొన్న యానంద
గిరిని నియోగింపవచ్చునే' యనిరి. అది విని పద్మపాదుండు హస్తామ
లకుఁ జూపి యీతం డఖిలాద్వయార్థనిధి యగు టఱింగి, మీరేకదా
హస్తామలకుఁ డను బిరుదునామ మొసంగితిరి? కావున నీతనిని నియో

గింపఁ దగు' ననెను. అది విని యాచార్యుఁడు నవ్వి యీతఁడు జ్ఞ
 యగునే కాని యథావిధిగ విద్యలను గురులొద్దఁ జదువకపోవుట
 శ్రుత్యర్థనిర్ణయమున కీతఁ డనర్హుఁడు. ఇతఁ డనేడ మూకుఁడై వర్తి
 లుట మీరును గాంచినారే కదా! జనన మొందునపుడ సకలవేదశా
 స్త్రములు నెఱింగిన బ్రహ్మరతుఁడేకానిండు బాహ్యప్రపంచ మెఱుంగమి
 గ్రంథరచన కనర్హుఁ డనుటయు. నీతనికి శ్రవణాదులు లేకయ సకల
 విద్య లెటు వచ్చినవి? అని యడుగు శిష్యులకు గురుఁ డిట్లనెను. తొల్లి
 యమునానదీతీరమున నొకమునీంద్రుఁడు తప మొనర్చుకొనుచుండెడి
 వాఁడు. ఈహస్తామలకుఁడు శిశువై యున్నతఱి వీనితల్లి వీని నెత్తికొని
 నదికి స్నానార్థ మరిగి తాను స్నానముచేసి వచ్చుపర్యంతము కొడుకు
 నరయుచుండ నమ్మనిని వేడి యచట డించి తోడి బోటులతో
 స్నానార్థ మరిగెను. వీఁడును నిలునటు దోఁగాడుచు నల్లఁ జని యయ్యే
 టఁ బడి ప్రాణములను బాసెను. స్నానానంతరము తల్లి వచ్చి పిల్లనికై
 వెదకుకొని యేటఁబడి కొట్టుకొనిపోవుచున్న బాలశవము నెత్తుకొని
 మునిచెంతనుంచి బోరన నేడ్చుచుండ, సమాహితుఁడైన యయ్యతి
 బాహ్యవాసనల నొంది యెఱింగి యాశిశువు శరీరమునఁ జొచ్చి వారల
 దుఃఖము పోగొట్టెను. చచ్చి బ్రతికినాఁడు శిశువని యందఱు నానం
 దించిరి. వీఁడు వేదశాస్త్రముల నెఱింగినను బాహ్యప్రపంచ మెఱుం
 గమి భాష్యములకు వ్యాఖ్య రచింప ననర్హుఁడు. సరస్వతీసాక్షికముగా
 సర్వజ్ఞత్వము గన్న సురేశ్వరుఁడు దక్క నన్యుల కాగ్రంథము రచింప
 నర్హత లేదు. ఇందఱు మీ రసమ్మతిని దెలుపుచుండ నాతఁ డొకవేళఁ
 బూనుకొనినను గ్రంథమునకు విఘ్నము రావచ్చును. ఈరీతి నిషేధిం
 చుట యనుచిత మనియైనఁ దలంపరే యనెను. అంత చిత్సుఖాదు
 'లార్యా! పద్మపాదుఁ డర్హుఁ' డని మరలఁ దెలుపుటయు గురుండు
 వార్తి కరచనమునకు సురేశ్వరుండై యర్హుఁడు. పద్మపాదుఁడు భాష్య
 మునై వేటొక వ్యాఖ్య రచియింప వచ్చు నని యాజ్ఞాపింప సురేశ్వ

దేవుడు 'మహాత్మా! పద్మపాదుడే యాగ్రంథము రచించుగాక' యని తన కేల నున్న గ్రంథము గురుని పాదముల కడ నుంచుటయు 'నైష్కర్మ్యసిద్ధి యను నాగ్రంథము నరసి సంతసించి శిష్యులకుఁ జూపుటయు వారలు సిగ్గుపడిరి. అపుడు సురేశ్వరుఁడు కటకటఁ బడి రచించుచున్న వార్తి కపాతమును బాటవైచి యూరకుండెను. పద్మపాదుఁడు భాష్యము నకుఁ డీక రచించెను. పూర్వభాగమునకుఁ బంచపాదిక యనియు, నుత్తరార్థమునకు వృత్తి యనియు నయ్యది యలరారెను. వ్యాససూత్ర ములకు డిండిమ మను నొక వ్యాఖ్య రచించి గురుపాదులకు సమర్పించెను.

అనంతర మొకనాఁడు సురేశ్వరునితో 'మంగళాచరణబలము లేక నీకృతి విఘ్న మొంది యుండవచ్చును. కాని నీమనస్సు త్తోభించుటచే, పద్మపాదుని గ్రంథమైనను గట్టెక్కుట దుర్లుటంబు' అని కనులు మూసి ధ్యానించి పద్మపాదుని టీక యయిదుపాదములె నిలుచును. అందైనను రెండు సూత్రములు మాత్రమే రహించును. శాపవశంబున మనుజుడవై పుట్టిన బృహస్పతివి; నీవు రచించు భాష్యటీక యాకల్పము వెలుంగొందు గాక, యని యాశీర్వదించి తోటకాదులను బ్రహ్మవిద్యాంచితము లనుగ్రంథముల రచింప నాదేశించెను. వారును చక్కగ్రంథముల రచించి యద్వైతమతవ్యాప్తికిఁ దోడ్పడిరి.

సప్తమాశ్వాసము

పద్మపాదుఁడు తీర్థయాత్రకై గురుని వేడి సెలవొంది వెడలెను. శంకరులు తల్లి కవసానదశ ప్రాప్తించుచున్నదని యెఱింగి, యోగవిద్యచే నాకాశమార్గంబునఁ జని, తల్లిని సమీపించి, యామె హృదయమునకు విశ్రాంతిఁ జేకూర్చి, యామె కోర్కె ప్రకారము ముందు రప్పించిన శివ దగ్గినాతల నంపి, విష్ణుదూతల రావించుటయు, నామె బ్రహ్మనందాను

భవంబుతో విమాన మెక్కి విష్ణుదూతలచే నర్చిరాడి మార్గంబునఁ
 బరమపద మొందెను. అనంతరము జ్ఞాతులరావించి యామె శరీరమున
 కంత్యసంస్కారములు సేయుఁ డన, నవినీతులయి నీవు లేని యప్పుడు
 మేము చేయుదుముగాని నీవు సన్నిధి నుండ మాకేమి పని యని నిరా
 కరింపవారిని గర్మబాహ్యులు వేదబాహ్యులునుగా శపించి, యాపద్ధ
 ర్మముగాఁ దానె సంస్కారమునకుఁ బూనుకొని యగ్ని నిండని వేడి,
 నిరాకృతుండై తల్లిదక్షిణభుజమధనమున నగ్నిని బుట్టించి శవవహ
 నార్థ మెవ్వరును రాకుండుటచే “నింటి పాణిద్వారము నొద్దఁ దల్లి శవము
 నుంచి దహించి ‘యిది మొదలుగా నీకాలటి గ్రామవాసులకుఁ బెరటి
 ద్వారమే స్మశాన మగుఁగాక’ యని శపించి యథావిధిగఁ దల్లికిఁ
 బారతాకికక్రియలు నెఱవేర్చి, స్వాస్థ్య మొంది, జగంబునం బాదుకొనిన
 కుమతంబుల రూపు మాపనెంచి పద్మపాదుని రాకకై చూచుచుండెను.

గురు ననుజ్ఞ నొంది పద్మపాదుఁడు కాశహస్తీశ్వరుని భజించి,
 కాంచి కరిగి యేకామేశ్వరునిఁ గామాక్షిం బూజించి, కల్లాలేశుఁ
 గొలిచి, పుండరీకపురమున శివు నారాధించి, శివగంగ మునింగి, నట
 రాజు సేవించి, కావేరిని స్నాన మొనర్చి, శ్రీరంగేశ్వరుఁ గొలిచి,
 సేతువుం గాంచ నరుగుచు మార్గమధ్యమున నున్న మాతలునిం
 జూడం జనుటయు, నాతండు సబంధవముగా సమ్మానింప నలరి, వార
 లకు ధర్మంబులు చెప్పి, సేతువు చూచి వచ్చుదాఁక స్వకృతభాష్య
 టీక దాచి యుంచుమని మేనమామ చేతి కిచ్చి బయలువెడలి దుశ్శ
 కునముల గణింపక సశిష్యుడై చనియెను. మేనమామ యనిన నసాధా
 రణపండితుఁడు. మీమాంసక శేఖరుఁడు. అతఁడు పద్మపాదుని గ్రంథ
 మంతయు నాతని వలన వినియుంటచేఁ డన మతమునకు హానికర మని
 తలంచి గృహమందుంచి యిల్లు తగులు బెట్టి అయ్యో! నాయొంటి

మాట కేమి? మేనల్లుని గ్రంథము కాలిపోవుచున్నదే! అని గొంతెత్తి విలపించె నని కింవదంతి గలదు.

ఇకఁ బద్మపదుం డట్లు తీర్థయాత్ర కరిగి రామేశ్వరమున రామనాథు సేవించి మరలివచ్చి గృహదాహవృత్తాంతము విని గ్రంథ నాశమున కంటెను మాతలుని గృహదహానమున కార్తి నొంది గ్రంథము నాబుద్ధియందే కలదని మరల వ్యాఖ్య రచింప నుపక్రమించు టెఱింగి, బుద్ధిని హరించు పదార్థము దెచ్చి మాతలుఁ డన్నమం దిడి తినజేసెనని జనులందురు. ఆవార్త విని తనవలెఁ దీర్థయాత్రాపరు లగు సతీర్థులు కొందఱు కనవచ్చుటయు, నాసమయంబున గురు వరుఁడు కేరళమున నున్నట్లు విని యందఱు నటకరిగి గురుని దర్శించి మ్రొక్క, వారియోగక్షేమము లరయుతఱిఁ బద్మపాదుఁడు తనమాతలుఁ డొనర్చిన దుష్కృత్యముఁ జెప్ప—సురేశ్వరుని వార్త కరచనము నాఁడు చెప్పి యుండలేదా? మీ రానాఁ డాతని మదికిఁ గలిగించిన పరాభవాన్నియే నీగ్రంథము కాల్చినది. కాని మేనమామయుఁ కాదు. అన్నియుఁ గాదు. ఇతరులకుఁ జిత్త ఖోభము కలిగింప నది యూరకుం డునా? అది యటుండ నిచ్చి మున్ను శృంగగిరిని నాకు వినిపించిన పంచ పాది మాత్రము నేను మఱువలేదు. దానిని వ్రాసికొమ్మని యాగ్రంథ మంతయుఁ జెప్పెను. పద్మపాదుఁడది వ్రాసికొని యమితానంద మొందెను.

అంత నవ్వార్త కేరళదేశధీశ్వరుఁడు విని తననాటకత్రయ మును నగ్నిపాలగుటఁ జెప్ప, శంకరుండు తొల్లి వినియుండుటచే నవి యును జెప్పెను. రాజు వానిని లిఖించుకొని మీయభీష్ట మే మనుడుఁ గాలటిహనులకు నేనిచ్చిన శాపము పాలింపు మని పలికెను. అతఁ డది శిరసావహించి తనపురికిం జనియెను.

అనంతరము సహస్రశిష్యులు వేష్టించి తోడరా, సుధన్వ భూకాంతుఁడు ధనుర్దరుం డయి వచ్చుచుండ, సేతువు దాఁకఁ బోవ వెడలెను. త్రోవలో మధ్యాహ్నం బను శివక్షేత్రమున కరిగి మధ్యాహ్ననేశ్వరు నారాధించి పాపముల రూపుమాపి, యాదేవుని 'నిగమసమ్మతమైనది యద్వైతమా? ద్వైతమా? యని యడుగుటయు నాలింగము శిరోభాగమునుండి యొకదివ్యజ్యోతి వెలువడి 'యద్వైతమే సత్య' మని ముమ్మాటు బొబ్బి వెట్టి మాయ మయ్యెను. చూపటు విస్మితులై యాక్షణమే శంకరునకు శిష్యులై పంచాయతనపూజాపరులై, యద్వైతమతము స్వీకరించి కృతకృత్యులైరి. పిదప శాక్తులు శంకరుని గాంచవచ్చి తమమతము ప్రశస్తమైనదనియు, స్వీకరింపు మనియుఁ బలికి శంకరునిచే నావాదమెల్ల ఖండింపఁబడ—శిష్యులైరి. వారివెంట లక్ష్మీభక్తులు, శారదోపాసకులును రాఁగ వారినిగూడ వాదమున నోటఁ బుచ్చి, యందఱ నద్వైతమతతత్పరులుగను బంచాయతన పూజానిరతులుగను నొనర్చి, యనంతరము మూఁగిన వామాచారులగు శాక్తుల సిద్ధాంతము లెల్ల ఖండించి, ప్రాయశ్చిత్తములఁ జేయించి వారి నద్వైతుల నొనర్చెను.

పిదప నాచార్యపాదులు రామేశ్వరమునకు. సహశిష్యముగాఁ జని రామనాథు సేవించుచు మాసద్వయ మచట నుండిరి. అయ్యెడ, శైవులు, రుద్రభక్తులు, జంగములు, పాశుపతులు ననువారు గుములు గుములుగ వచ్చి వేదప్రమాణములతోఁ దమతమ మతస్వరూపముల నెఱిగించి లింగధారణము ముఖ్యమని తెలుప- నయ్యతివతి లింగధారణ మవైదిక మని యుపపత్తులు చూపి, ఖండించి స్మార్తకర్మపరాయణులుగ వారి నెల్లర నొనర్చి లింగారకనధారణము మాన్పి, యద్వైత విద్య నుపదేశించి శిష్యులుగ ననుగ్రహించి యటనుండి యనంతశయ నక్షేత్రమున కరిగె.

అష్టమాశ్వాసము

ఆక్షేత్రమునందుఁగల వైకుంఠుని భక్తి నీవించుచు నొక్క నెల యుండు నప్పటికి శంకరాచార్యుల యశంబు విననోపక నైష్ఠవ, పాంచ రాత్ర, వైఖానస, భక్త, భాగవత, కర్మవిహీనులను పద్విధవిష్ణు భక్తులు వరుసగా వాదించవచ్చి తమతమ మతముల నుపన్యసింప విని యందలి లోపముల నెల్లఁ జెప్పి, ఖండించి వారి నందఱు శిష్యులుగాఁ జేసికొని, యటనుండి సుబ్రహ్మణ్యక్షేత్రమున కరిగి యచట నాసు బ్రహ్మణ్యస్వామి యథావిధిఁ బూజించి, తండ్రి పతండ్లములుగ వచ్చు జనులకెల్లరకు నద్వైతప్రబోధము సేయఁ దొడఁగె.

అది గాంచి హిరణ్యగర్భమతస్థులు శంకరుని బ్రతిఘటించి యోడి దాసులైరి. పిదప వహ్నిమతస్థులు నల్ల శిష్యులైరి. తదుపాత సౌరమతస్థులు కొండొక స్వమతప్రాశస్త్యము తెలుపఁ బూని, ఖండి తులై జగద్గురుని పాదముల నాశ్రయించిరి. అనంతర మట నుండి వాయవ్యదిశకు వెడలి మార్గమధ్యమునఁ బ్రజలచే మహారాజోపచార ముల నొందుచు వాగల సందేహముల నన్నిటిని దూలించి యద్వైత విద్యారహస్యముల వెల్లడించుచు దైవచింతనల నందఱు శిష్యులుగా ననుగ్రహించుచుఁ దిన్నగా గణవరమను పురము చేరెను.

ఆగణవరము గణపతిక్షేత్రము. అచటిప్రజ అందఱు గాణపత్య మతస్థు లగుటచే నెవ్వరును శంకరు నాదరింపరైరి. అయిన నచటఁ బద్మపాదుఁడు బాకం బొనరించి యందఱకు భిక్షులు సేయుచుండె. అట్లు జరుగుచుండ నొకనాటి సాయంకాల మయ్యతీర్చుదుని శిష్యు లం దఱు గుంపులు గట్టి వివిధవాద్యములతో శివతాండవలీలల నటించఁ బూవఁ, గ్రమముగా జనులు చూడవచ్చి తన్మయులై తాముగూడ నటించఁ జొచ్చుట, గాణపతు లరసి 'సంస్కాసులు చేయు నాట్యము మన

పంటిగృహస్థులకుఁ దగదు. వీరిమత మాకాశమువలె శుద్ధశూన్య ముని
 యాక్షేపింప శంకరభగవత్పానులు వారిం బిలిచి యావిషయ మటుండ
 నిచ్చి మీమతమెట్టిదో తెల్పుదురే యనుటయు, వారలు గాణాపత్య
 మాఱు విధము లనియు సర్వమతశేఖర మనియుఁ దుం జైకదంతాది
 చిహ్నధారణ మావశ్యక మనియు, వారలు దెల్పు - హరిద్రాగణపతి,
 నవనీతగణపత్యుచ్చిష్టగణపత్యాది భేదమ్ముల వివిధమూర్తుల సేవించు
 నాగాణపతుల నందఱను వాదమ్మున నోడించి శిష్యులం జేసికొని, వారల
 స్మార్తకర్మపరాయణులనుగా నద్వైతవిద్యానిరతులుగ నొనర్చి తామ్ర
 పద్మతీరస్థులగు ప్రజల కద్వైతవిద్యావిషయమునఁ గల సంశయమ్ములు
 దొలఁగించి, తన్ను సేవింప వచ్చిన కాంచీపురీజనులం బోలె వారిని
 ననుగ్రహించి, యాంధ్రుల రక్షించి, వేంకటేశ్వరపాదపద్మంబుల సేవించి,
 విదర్భరాజనగరము చేరెను. అవైదర్భుఁ డెదురుగ వచ్చి శంకరా
 చార్యుఁ బూజించెను. యతీంద్రశిష్యు లచట వాదింప వచ్చిన భైరవ
 మతానుయాయులఁ దూల్చిరి. పిదపఁ గర్ణాటదేశమునఁ బర్యటింప నుత్స
 హించుయతీంద్రుని గాంచి విదర్భభూపతి 'ఆర్యా! కర్ణాటదేశము కాపాలి
 కాకీర్ణము. ఆస్తికులకది చేరరాని దని పలుకుటయు, నధిజ్యధన్వఁడగు
 సుధన్వఁడు 'మీ కేభయమునురాదు స్వామీ! వీఁడు మీభక్తుఁడు
 గలఁ'డని పలుక నప్పుడె కన్నడమున కేగెను. అది యెఱింగి క్రికచుఁ
 డను కాపాలికగురు వొకఁ డుగ్రాకారుఁడై శంకరుం గాంచి 'యోయీ!
 భస్మము దాల్తువు గాని కపాలము దాల్పవేల? బొంత దాల్తువు గాని
 తక్తసిక్తములగు సరశీర్షమాలికలను దాల్పవు. మద్యమునను భైరవుని
 పూజింపవు. ఆదేవుఁడు నిన్నె ట్లనుగ్రహించు? నని నిహీనముగా వదరు
 టయు నీఖలుని మెడవట్టి యవులకు నెట్టుఁ డని సుధన్వఁ డాజ్ఞాపింపఁ
 దద్భటులు వాని నవ్వలకుఁ ద్రోయ 'మిమ్ములను జంప కున్న నేనుగ్రీక
 చుఁడనే యని పగచాటి యాకాపాలిక గురుఁడు వెడలిపోయి కపాలిగ

ము గూడఁ గట్టుకొని యతులనందఱ వివిధాయుధంబుల నేయుటయు,
 నాద్విజులు భయపడి పఱచుచుండ - సుధన్వుండు ధనుర్దరుడై యెదిర్చి
 కపాలిబలమును జీకాకొనర్చుచుండ వేటొకవంకనుండి కపాలిభటులు
 విప్రులపైఁ బడిరి. వారెల్లరు భీతిలి శంకరుని మఱుఁగుచొచ్చుటయు
 నయ్యాచార్యుండు వారి కభయమొసంగి, యాకాపాలికబలము నం
 తయు హుంకారముచే బూదిగ నొనర్చెను. సుధన్వుఁ డీవంక వచ్చు
 చుండిన కాపాలికుల నెల్ల నుఱుమాడెను. అంతఁ గ్రకచుఁడు మండిప
 డుచు శంకరుం జేరి 'దురాత్మా! నామహిమముం జూతువుగాక' యని
 యొకకపాలము చేబూని భైరవుని ధ్యానింప విచిత్రముగ నందుఁ గల్గు
 వొడమఁటయు, నాకల్లు సగము ద్రావి మరల భైరవు ధ్యానింప
 నాదేవుఁడు ప్రత్యక్ష మయ్యెను. వాఁడు దేవునకు మ్రొక్కి "దేవా!
 నీపాదాశ్రితులగు నిందఱఁ జంపిన యీదుష్టయతిని దుగ్రింపు" మన
 నద్దేవుండు మండిపడి "మత్స్వరూపుఁ డగు యశీంద్రుని జంపు మంటి
 విరా" యని శూలమున వాని శిరసు నఱకి నటింపఁ జొచ్చెను. అంతట
 శంకరుం డాకొద్ధభైరవు నన్నుతించి దేవా! యద్వైతమతప్రబోధ
 మొనర్చుచుండ నీభక్తుఁడు వీఁడు వచ్చి నిందించి, నిచే హతఁడయ్యె
 ను. ఇందలి సత్యాసత్యముల నీవెఱిగింపఁదగు ననుటయు 'నీవుభగవం
 తుఁడవు. నీ వొనర్చు సర్వము నే నొనర్చునట్టిదే. కలిప్రభావమున
 గూర్చులైన నీబ్రాహ్మణాధములఁ దరింపఁ జేయుము. మంత్రబద్ధుండ
 నగుటచే నీదుష్టునకుఁ బ్రత్యక్ష మైతిని గాని ధర్మముచే గాదనిపల్కి
 యంతర్ధాన మగుటయు, హతశేషు లగు వటుకాదులు భయపడి శంక
 రుని పాదములపైఁ బడి రక్షింపు మన వారిని గరుణించి, శిష్యులచే
 వారికి, బ్రాయచ్చిత్తము గావించి స్మార్తక్రియాసక్తులుగ నొనర్చెను.
 పిదపనున్నత భైరవుఁడను కాపాలికుఁ డొకఁడు వచ్చి స్త్రీపురుషజాతులు
 రెండే కాని జాతియనునదిలేదనియు, వీని కీస్త్రీయే భార్య కావలె నను

నియమములేదనియు, స్త్రీపుంససంయోగసుఖమే ముక్తియనియు నట్టి సంగమమున భైరవుఁడానందించు ననియు, నుపన్యసింప-యతీంద్రుఁడు విని ముందు నీచరిత్రము తెలుపుమన 'నామాతామహుఁడు కల్లు గీసి యమ్మువాఁడు. మా యమ్ము తనశరీరము నితరుల సుఖమున కీచ్చెడు సువ్రత' అని పలుకుటయు నీనీచుని దూరముగాఁ దొలఁగఁ ద్రోయఁ డన, శిష్యులు వాని నవ్వల కీడ్చివైచిరి.

తరువాతఁ జార్వాకులను, సౌగతులను, క్షపణకులను, జైనులను, బౌద్ధులను జయించి శిష్యులఁ గావించికొని, మల్లపురమున కరిగి మల్లారి భక్తులను వశపఱచుకొని, పశ్చిమదేశమున కరిగి విష్వక్సేనమతస్థుల నద్వైతులఁ గావించి, మన్మథమతము నిరాకరించి, కుబేరమతము హతా హత మొనర్చి, యింద్రమతము నిరసించి, యమమతము శ్రుతిస్మృతుల నుదాహరించి ఖండించి, వరుణ, వాయు భూమి, తీర్థ మతముల నుగ్గాడి, శూన్యవాదము నుఱుమాడి, వరాహమతము గెలిచి, లోక సేవకమతము పోగొట్టి, గుణోపాసకమత మడంచి, సాంఖ్యమతము చెండాడి, కాపిలమత మెగురఁగొట్టి, పరమాణువాదమతము పటవఁజేసి, కర్మవాదము ఢిక్కరించి, చంద్రమతము తృణీకరించి, యంగారకాది గ్రహోపాసకుల నద్వైతులఁ గావించి, పితృమతము ఖండించి, గరు డానంతమతమ్ములుగెలిచి, సిద్ధోపాసకమతము చీల్చివైచి, గంధర్వోపాసకుల గండఁడచి, బేతాళార్చకుల వశపఱచుకొని, నీలకంఠమతము నఖండతర్కవాదపటిమఁ జెల్లాచెద నొనర్చి, తన్మతానుయాయుల నందఱ నద్వైతుల నొనర్చి, జగజ్జేయమానకీర్తి నలరారెను.

నవమాశ్వాసము

తరువాత సౌరాష్ట్రాదిదేశంబులఁ బర్యటించుచు నిజభౌష్యము లను వ్యాపి నొనర్చుచు ద్వారపతి కరిగి యచటఁ బాంచరాత్రులఁ

గెలిచి, యుజ్జయనీపురమున కేగి, యందు భట్టభాస్కరుఁ డనుమహా
తార్కికశిరోణిని బెద్దకాలము శాస్త్రవాదము సలిపి జయించి, బాహ్లి
కదేశమున నార్హతమతస్థుల నోడించి, ఖండనకారు నంతటి మహా
పండితుల వశమొనర్చుకొని కామరూపదేశమున కేగి యభినవగుప్తుఁ
డను మహామాంత్రికు నోటఁబుచ్చ, నాతఁడు కపటహృదయుడై
శిష్యునివలె నాశ్రయించి వెంటరాజొచ్చెను.

ఈరీతి నానాదేశముల నానామతముల జయించి, సర్వత్ర
యద్వైతమత విజయధ్వజముల నెలకొల్పి, శంకరుఁ డుండ నాయనకు
భగందర మను నసాధ్యవ్రణమొకటి పాయస్థానమునఁ బుట్టెను. దేశభి
మానములేనివాఁ డగుటచే నామహాత్ముఁడు చికిత్స కంగీకరింపకున్నను
బద్ధపాదాదులు దేశదేశములు తిరిగి వైద్యులందెచ్చి, చికిత్స చేయించి
నిటఁపయోగమగుట నాచికిత్స మాన్పి, వారి నంపి, మృత్యుంజ
యాది మహామంత్రోపాసన మొనర్చి యావ్యాధి మాన్పిరి. గురువ
రునకు నా వ్రణము మాన నారంభించిన నాఁడే యభినవగుప్తున కట్టి
వ్రణమేపుట్టి గురునకుఁ బూర్ణముగ మానునాఁ డాతఁ డావ్రణముచే
మరణించెను. కాకతాళీయముగ నిటు గలిగిన మరణమునకుఁ బద్మ
పాదుఁ డాభిచారిక మొనర్చె నందురు. అది నిజ మనఁదగినది గాదు.

శంకరులు స్వస్థులైనదివఱ నొకనాఁడు గొడపాదమహర్షి కాశ
వచ్చి పూజితుడై గొడపాదకారికాభాష్యము సారముగ విని దీవించి
కన్మోఽహం గెను. ఆమఱునాఁడ కాశ్మీరదేశమున శారదాదేవ్యాలయమున
సర్వజ్ఞపీఠము గల దనియు, నందు సర్వజ్ఞు డగువాఁడే కూర్చుండ
నర్హుఁ డనియు, నాల్గుద్వారములందును దిగ్దంతులవంటి పండితు లుండి
యెక్క వచ్చినవానిని వాదమున నోడించి పంపుడు రనియు, బ్రాగది
ద్వారములు మూఁడును దెఱచియుండును. దక్షిణదేశమునుండి వచ్చి

దక్షిణద్వారము తెరిచిన పండితుడే యింతదాక రా లే, దనియు,
 నొకవార్త విని సశిష్యుడై యతిసార్వభౌముఁ డచటికి వెడలెను. జయ
 జయారావములతో శిష్యులు వెనుకొని, రాఁగ శారదాలయమున కరిగి
 దక్షిణద్వారంబునఁ బోవుచుండఁ గణాదమతపండితుఁ డడుగు ప్రశ్న
 మున కుత్తరము సెప్పి, యాతని మరలింపఁ, బరమాణువాది యయ్యతి
 నెదుర్చు నాతని నిరు త్తరు నొనర్చి, చనుచుండ, నంతలోఁ గాపిలుం
 డడ్డుపడి యడిగిన ప్రశ్నములకుఁ దగు ప్రతివాక్యము చెప్పి, యాతని
 నంపెను. బాహ్యార్థవిజ్ఞానశూన్యవాదు లగు బౌద్ధులు శంకరు నెదిరింప
 నండఱకు నుచితముగ సమాధాన మిచ్చునంత, దిగంబరమతస్థుఁ
 డయ్యతితో డిక్కినెను. వానిని నిరాకరించునంత జై మినీయమతవిదుఁడు
 వాదమునకుఁ బూన, నాబుధుని క్షణమున జయించుటయు - నాసకలపం
 డితు లాయత్మీదు మేధాసంపద కచ్చెరు వొంది దక్షిణద్వారము
 తెరిచి త్రోవ చూపఁ బద్మపాదుని కే లూఁది లోని కరిగి, సింహాసన
 మెక్కనుండ నొకయశరీరవాణి యాక శమఃనుండి 'అన్నా! నీవు మున్నే
 సర్వజ్ఞుడవు. పరీక్ష కాఁగి యిపుడును నైతివి. సర్వజ్ఞత యొకటియే
 పీఠాధిరోహణమునకు హేతువు గాదు. విశుద్ధత కూడ నుండవలెను అది
 నీయెడ సందేహము. పరకాంతతో మదనకళారహస్యముల వాద
 మొనర్చి పాపము మూట గట్టుకొంటివి. త్రికరణశుద్ధి లేదుగాన నీ వీవీ
 రము నెక్కఁ దగవు' అని వినిపింప "అమ్మా! పాక్షికభావము లేకుండు
 నట్లు మౌనముతోడివాదమున కుభయభారతిని సాక్షిణిజేయ, నామె
 రిన భర్త యోటమికి భయపడి తానే వాదమునకు దిగుట నాతప్ప
 గునా? ఆఁడుదానిజో వాద మెట్లనఁగా గార్హాదికాంతల వాదకథలు
 తెల్పి, ఆమెచే న న్నొప్పించి వివద్యమానాంశము విడిచి కామశాస్త్ర
 విచారమునకుఁ దిరిగి, గడువొంది, యాశాస్త్ర మామె జయింపఁ
 జదివి, పరకాంతతోఁ గామకళావాదమునేయ నవకీర్తి నగుదు నను తల

పున శుకదేహము సొచ్చి మామె నోడించి తద్దోషపరిహారముగ శ్రీనర
సింహుని స్తుతించి, మరల మానుషదేహ మొందితిని. ఇందు నా యపరి
శుద్ధత యేమికలదు? అంతియకాదు. నా కోడి మండనుఁడు సంన్యసించుట
కన్న లాత్మారోప మొనరించుకొనునప్పు డాసాధ్వి యోగశక్తిచే
నగ్నులందు లీనయగునప్పు డామె దివ్యతేజమున వాణీరూపము చూచి
తిని. ఆవాణీదేవిని నీవే. కావున నాచరితము చెప్పుటేల? అదియుంగాక
యద్వైతమతస్థాపనకై కామశాస్త్రము నరసితినే కాని, కామవశుఁ
డనై యరసితివా? నాపరిశుద్ధి జగత్తునఁ జాటుటకై యిట్లు లంటివేమొ!
నా హృదయము మమత్వము లేక పరిశుద్ధమైన దని నీ వనిన నంతియేచా
లును. నాకీపీఠారోహణము లేకున్న నేమి" యనుటయు మింటనుండి
శంకనుపయిఁ బూలవాన కురియ, నచటిబుధు లాయనఘు నుతించిరి.
శారదయు భో స్సర్వజ్ఞ! పీఠాధిరోహణకళ్యాణ మితోఽస్తు తే
యసేను. అంత శిష్యులు బలసి కొలువ సర్వజ్ఞసింహపీఠమున శంకరాచార్య
లుపవిష్టులైరి. ఆకసమున దేవదుందుభులు మ్రోసెను. పూవుల
వాన దేవత లయ్యతిపైఁ గురిసిరి. ద్వంద్వవిదూరుం డగు నమ్మహితఁడు
కేవల స్వమతగౌరవార్థమే సర్వజ్ఞసింహపీఠ మెక్కుటంజేసి నిగమధ
ర్మంబు పూర్ణంబుగనడువఁ గట్టడచేసి, కాశీర్మమునుండి శృంగగిరి కరిగి
వ్యాసుఁడిచ్చిన వరము తలఁచి ముప్పదిరెండవయేడు వచ్చుట తెలి
సికొని తనమనమునః— ద్వారవతిం గల శారదాపీఠమున హస్తామల
కుని, బదరికావనమందలి జ్యోతిర్మఠమున దోటకాచార్యుని, జగన్నాథ
మునఁ గల గోవర్ధనమఠమునఁ బద్మపాదుని, శృంగగిరిని శ్రీపీఠమున
మఠేశ్వరుని, బాలకులుగ నియమించితిని. అద్వైతరాజ్యలక్ష్మి యచం
చలముగ నిక వెలయు నని ధైర్యమూని, యటనుండి బదరికావని కరిగి
యచటఁ బాతంజలయోగవేత్తల నోడించి వారికి నిజభాష్యములఁ గలుపి

క్రికెను. అంత యాయనకు ముప్పదిరెండేండ్లు పూర్తియగుట
యుఁ గేదారమున కరిగి యచట శిష్యులకు బాధానివృత్తికై యష్టజల
ప్రవాహము సృజించి, యాయవు పూర్తియగుట యెఱింగి హస్తామ
లకుని ముద్దిడుకొని, సురేశ్వరు నాదరించి, తోటకుని గొరిలించుకొని,
తక్కువారి నుచితరీతుల సమ్మానించి, గురుపరంపరకు మ్రొక్కి, కేదా
రనాథు నెదుట నాసీనుడై ప్రాణాయామ మూని తురీయావస్థ నొంది
బ్రహ్మరూపమున నద్వైతస్థితిఁ గాంచి, యలరార నామహాత్ముని ధ్యాన
పథమున దత్తాత్రేయుఁడు పొడసూపి, కైలాసము సపరివారుం డగు
శివునిఁ జూపి, వారందఱు నీరూపములే యని తెల్పి, శివుఁడని స్తుతిం
చుటయు - నాహిమగిరి కైలాసగిరి యయి యాయన దక్షిణామూర్తి
స్వరూపుడై ప్రమథులచే దేవతలచే మునులచే స్తూయమానుడై
యొప్పెను.

కథాసంగ్రహము

సమాప్తము.

విషయ సూచిక

విన్నపము	౧-30
షిక	౧-32
కథాసంగ్రహము	1-39
అవతారిక	1-24

ప్రథమా శ్వాసము

కథాప్రారంభము, కేరళదేశవర్ణనము	1	శంకరుని జననము	19
కాలట్యగ్రహరవర్ణనము	3	శివగురుని నిర్యాణము	26
శివగురు చరిత్ర	5	శంకరుడు తల్లి నూరార్చుట	27
శివగురుని తపస్సు	10	శంకరుని వేదాది విద్యాభ్యాసము	29
శివగురునకు శిష్యుడు ప్రత్యక్షమగుట	13	దరిద్రబ్రాహ్మణి కథ	31
అర్యాంబ గర్భముదాల్చుట	16		

ద్వితీయా శ్వాసము

శంకరుని యాకారవర్ణనము	41	శంకరుడు సంన్యసింప తల్లి నిగోరి	
శంకరవాగ్దర్శనము	47	నిరాకృతుండగుట	73
శంకరుని కీర్తి వర్ణనము	52	శంకరుడు సంన్యసించుట	78
శంకరుడు తల్లి కడకు వచ్చుట	55	శంకరుడు బ్రహ్మోపదేశముగోరి	
అర్యాంబ కొఱకు నదీపూరమింటి		యేగుట	81
దరికిశంకరుడు దెచ్చుట	63	శంకరుడు గోవింద యతికడ	
శంకరుని పెండ్లాడుమని తల్లి కోరుట	65	కరుగుట	83
శంకరునకు కన్యనీయ నొకవిప్రుడు		గోవిందయతి శంకరునకు బ్రహ్మో	
వచ్చుట	66	పదేశ మొనర్చుట	85
శంకరుడల్పాయువని తల్లి విల			
పించుట	70		

తృ తీ యా శ్వా స ము

యత్యాశ్రమము స్వీకరించిన శంక		శంకరుడు ప్రస్తాన త్రయాది	
రునివర్జనము	89	గ్రంథములను రచించుట	114
పర్వాకాలవర్జనము	91	సనందనుడు పద్మపాదుడగుట	115
శంకరుని యష్టవిభూతిసిద్ధి	93	పాశుపత మతనిరాసము	118
శరదృతు వర్జనము	94	కాశీవాసులు శంకరు సుతించుట	120
గోవిందయతి యనుమతిని శంకరుడు		వృద్ధప్రాహ్మణుడై వ్యాసుడు	
కాశి కేగుట	97	శంకరుని పరీక్షించుట	126
శంకరుడు కాశిచేరుట	99	శంకరకృతవ్యాసస్తుతి	137
సనందనుడు శిష్యుడగుట	101	వ్యాసుఁ డాభాష్యమును శోధించి	
శివుడు మాలినీరూపమున శంకరుని		వరము లిచ్చుట	139
బరీక్షించుట	105	వ్యాసునిగూర్చి పద్మపాదునకుఁ	
శంకరుడు బదరికాశ్రమమున		గలిగిన శంకను శంకరుడు	
కేగుట	113	వారించుట	143

చ తు ర్థా శ్వా స ము

కుమారిలభట్టు పూర్వచరిత్ర	145	మందనుడు శంకరునకు భిక్ష	
కుమారిలుని బౌద్ధాగమాభ్యాసము	152	వందన మొనర్చుట	180
కుమారిలుని దిగ్విజయము	153	శంకరుఁ డుభయభారతిని దీర్చురిగ	
కుమారిలుని పశ్చాత్తాపము	161	నిర్జయించుట	184
శంకరుడు ప్రయాగకేఁగి		శంకరమండనుల వాదసభ	186
కుమారిలుని చూచుట	162	శంకరశిష్యులకును మండనశిష్యు	
తుషాగ్ని ప్రవిష్టుడగు కుమారిలుని		లకును జరిగిన వాదము	189
శంకరుడు చూచుట	164	ఉభయభారతీసాక్షికముగ శంకర	
శంకరుడు మండను దర్శింప		మండనులు వాదించుట	193
నరుగుట	172		

శ్రీ గురుమూర్తయే నమః

శంకరవిజయము

అవతారిక

శా. శ్రీమద్వేంకటరాయమంత్రివరసంసేవ్యాంఘ్రి, సుబ్బాంబికా
ధామాలంకృతి భానువంశమణి, సీతాస్వాంతకంజాత జా
తామోదస్పృహయాళుభృంగము, యతీంద్రాధారాధ్య, మధ్యాత్మవి
ద్యామాంగల్యము రామనామపరమాత్మం బోము లోకంబులన్.

సీ. రాఘవాకారపరబ్రహ్మచిత్కళ
యగణిత నలినజాంఘ్రి కజనని
వేదవాదన సముత్పాదితోదయ, భక్త
కల్యాణసంధానకల్పవల్లి
యాదిలక్ష్మీమనుష్యావతారము, విదే
హక్షమావిభుతపోనంతఫలము
క్షితిసతీగర్భశుక్తి సమిద్ధమాక్తికం
బసురవిస్తారసంహారరాత్రి

గీ. రాజితేదరవేంకటరాయమంత్రి
సంతతార్చితపాదాంబుజాత సీత
సర్వసంపత్కిరత్కటాక్షములు జాలు
కొనఁగఁ గనుఁగొంచు జగముల మనుచుఁగాత.

2

సీ. మందస్మితాంచిత సుందరవదనమ్ము
విస్మయరాసిత కాంతి మస్మణమూర్తి
మాణిక్యవల్లకీ క్వాణనోత్సుకము చం
ద్రావతంసోత్త మాంగాభిరామ
ముచ్చావచాభరణోజ్జ్వలాళులమూర్తి
యాదృతజ్ఞానముద్రాతిరమ్య
మవిరతతారుణ్య మనవధికారుణ్య
మాత్మవిద్యాప్రదానాధిమగురు

గీ. వగుచు 'శ్రీ దక్షిణామూర్తి' యనఁగ 'శ్యామ
లాంబ' యనఁగ నద్వైత భావంబు గాంచి
పూరుషుండును స్త్రీయు నపుంసకమ్ము
గాని స్త్రీపుంసములజ్యోతిఁ గాంతు మదిని.

3

ఉ. ఆదిమదంపతుల్ సలిపినట్టి తపంబున వేదభూజ శీ
గోదితఃపా ఫలంబు, జగదుద్ధతిబీజము, భక్త సంసదా
మోదకరుండు, మోదక విముగ్ధకరుండు, దయాకరుండు, లం
బోదరుఁ డంతరాయలవ మొందని వైఖరిఁబ్రోచు మత్కృతిన్.

4

సీ. నలువ నెమ్మొగములు నాట్య మందిరములు
ధవళాంబురుహము ముత్యాలగద్దె
శ్రుతి తచ్చిఖలు సన్నిహిత పరిచారికల్
చేదోడు వాదోడు చిలుకదంట
పదునాల్గు జగములు పాలించురాజ్య, మా
జానేయవాహమ్ము మాససౌక
మాత్మస నంధయు లలకవుల్ గాయకు
లమృతాక్షరశ్రేణి యక్షమాల

గీ. యగుచు వెలయంగ నేదేవి యలరు నట్టి
విశ్వజనయిత్రి వాఙ్మయ విశ్వరూప
శారదాదేవి శంకరాచార్య విజయ
సరసకృతీసృష్టి మద్రసజ్ఞను వసించు.

5

మ. జగముల్ ప్రోవఁగ సంకులశ్రుతుల వ్యాసంబున్ బచారించి య
చ్చుగ; ముక్తాకృతి బ్రహ్మ మద్వయముగా నూత్రించి, వేదార్థ గు
ప్తిగ శ్రీభారతమునన్ రచించి చిరజీవిత్యమ్మునన్ నేడునున్
భగవంతుం డయి వెల్గు వ్యాసముని సంప్రార్థింతు విద్యార్థినై.

6

సీ. బ్రహ్మాండగోళమున్ పట్టని విజాన
మైదేండ్ల యీడున నవధరించి
వ్యాసతాత్పర్యసర్వస్వమ్మునకు నద్ద
ములుగ భాష్యత్రయమ్మును రచించి

యాసేతుశీత్రాది సద్వైత గుప్తి యా
 పాదిల్లఁ బీతముల్ పాదుకొలిపి
 ద్వైతసిద్ధాంతజల్పకపాపండు వై
 తండికపండుమ్ము గండడంచి

గీ. మహితపారమహంస్య సామ్రాజ్య పట్ట
 భద్రుడై జగమ్మున ధర్మపాలనమ్ము
 చేసిన శివావతారప్రసిద్ధు నాది
 శంకరాచార్యుఁ గొలుతు సాష్టాంగనతుల.

7

మ. కలమున్ జేతను బూని పద్య మని యేకాసంతయున్ వ్రాయఁగాఁ
 దలపుంజెందిన ముందు మ్రొక్కవలెఁగాదా సంస్కృతాంధ్రమ్ములన్
 గలమర్మంబులు నాకుఁ దెల్పి కవితా నైపుణ్యముం గూర్చు చా
 వలి లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రిగురుదేవస్వామికిఁ భక్తితోన్.

8

శా. తర్కవ్యాకృతిపారదృశ్య నిఖిలాంధ్రజ్యోతిషాంగ్లోక్తి సం
 పర్కున్ సూర్యబుధేంద్రశిష్యమణి దర్భావంశ్య సర్వేశవి
 ద్యార్కున్ వ్యాకరణోపదేశికు ద్వితీయానంతు నెంతున్ శుభో
 దర్కత్వంబు కృతజ్ఞతఁ బడసి మత్కావ్యంబు రంజిల్లఁగఁ.

9

గీ. కవియశఃపాత్రులై పేరు గనిన ఘనులఁ,
 దలఁచెదఁ బురాతనాధునాతన విభేద
 రహితముగఁ, దద్విత్తీర్ణసారస్వతామృ
 తము భవార్తికి జీవనోపధము గాన.

10

మ. చదు వన్యంబున, సంస్కృతాంధ్రములసంస్కారంబు దూరంబు, నె
 మ్మది గర్వాస్పద, మాన్యగహ్వరము దంభధ్వాంతసాంద్రంబు, దు
 ర్మద మత్యర్థము, సర్వ మాత్మ మను ధైర్యంబొప్ప గద్దించు క
 ద్వద మూర్ధన్యుల; కట్టివారి కృప మత్కావ్యం బుపేక్షించుతఁ.

శా. నా కేలూరికి నిత్యమైత్ర్యమును గృష్ణారాయసామంతమి
 త్రాకాంక్షాపరిపూర్తియున్ గలుగ, దీవ్యల్లాంఛనంబై తగన్
 నా కేలన్ గవిసింహకంకణము సంధానించియానందుడౌ

మా కాండ్రేగుల రామచంద్రసఖు సమ్మానించెదన్ నెమ్మదిన్. 12

శా. భావీంతున్ మదిలోఁ గృతజ్ఞతమెయిన్ బాలుట్ల ఫాలాంకు స
దాభవున్ వేంకటారాయచిత్త గృహ శుంభద్రామ నామాంకితం
బై వెల్గొందఁగ శంకరార్యజయకావ్యం బేను నిర్మించు న
ట్లావిష్పీతిని సంఘటించిన కవిత్యాంతర్యవిత్సత్కవిన్. 13

క. ఈరితిఁ బ్రాక్కవీంద్రా
చారము నెఱవేర్చి విబుధసదయకటాక్షా
ధారమున జగద్గురువరు
చారిత్రము గూర్ప నెంచునమయమునందున్. 14

సీ. ఎవనితాత సృజించె భువిని వై కుంతపు
రమ్ము నెల్లూర్మండలమ్మునందు
నెవనితండ్రి యొనర్చె నేలికల్ మెచ్చ గ్రా
మాధికారముతోడి యన్నదాన
మెవని భ్రాతృద్వయ మెలమిఁ దపంబున
వాణిజ్యమున వన్నె వాసిఁ గాంచె
నెవని దత్త కుమారుఁ డింగ్లీ షు విజాన
శాస్త్రపట్టపరీక్ష జయము వడసె

గీ. నెవఁడు వేంకటరామాఖ్యఁ బవరుప్రెస్సు
కంపెనీ లెట్టి విఖ్యాతిఁ గన్నవాఁడొ
యతఁడు వేంకటరాయసమాహ్వాయుండు
వెలయుఁ గులదీపకుం డను విమలకీర్తి. 15

ఉ. శ్రీదరమావిలాసము హాసింపఁగఁ జాలెడుస్వార్థితార్థవ
చ్చీదరమాభిసృష్టుఁ డతి శిష్టుఁ డమేయ యశోవిశిష్టుఁ డ
య్యాదరవంశదుగ్ధజలధీందుఁడు వేంకటరాయమంత్రి న
న్నాదరమొప్పు దోడ్కొని యొకప్పు స్వహర్మ్యముఁ జేరియందులన్

శా. ఆతిథ్యంబు నొసంగి భక్తియుతుడై యయ్యాతిధేయుండు శ్రీ
సీతారామపదద్వయిన్ మనమునన్ జిత్రించి, పాలాంక వి
ఖ్యాతున్ బావమఱందిఁ గాంచుడును, వక్కాణించె నావిజ్ఞఁ డీ
భాతిన్ వేంకటరాయుడెందమునకున్ వ్యాఖ్యానమై తోఁపఁగన్.

ఉ. రాయఁడుశాస్త్రియంత బుధరాజశిఖామణి మెచ్చ నాతఁన్
నాయకుఁ జేసి తత్త్రిమునినాథచరిత్రము పద్యకావ్యపతా
చాయ రచించి నేఁ డది ప్రసన్నగతిన్ సభలోఁ బరింప నా
ప్రాయన మొప్ప వింటిమి సభాసద సాధువచః ప్రశస్తితోన్. 18

క. శంకరగురువిజయము నక
లంకముగ రచింపఁ దడవులంబట్టి మదిన్
సంకల్పము గల దంటిరి
వేంకటరాయనికి నదె యభీప్సితము సుమీ! 19

చ. తన యిలువేలుపై తనరు దాశరథిఁ గృతినాథుఁ జేసి చ
క్కన రచియించి శంకర జగద్గురు ద్విజయప్రబంధ మ
ప్పన మొనరింప ని న్నడుగ భావమునన్ దలపోయుచుండు రా
మునియభిలాషనై త మదె పో సమకూర్చెను మిమ్ము నిర్వురన్. 20

వ. అనుటయు రచనాసందిహానమాననుడనై. 21

క. గ్రాసం బన్యుల దై నను
వాసము దన దంచు నుండవలె నండ్రు గదా
వాసము లేమిని గవితా
వ్యాసంగము క్షీణదశకు వచ్చిన దంటిన్. 22

క. అది విని యవ్వేంకటరా
విది యెంతటి పని? ప్రబంధ మీరు రచింపన్
సదనము రచింపఁబడదో
యెద నాచింతను ద్యజింపుఁడి యింక ననుడున్. 23

మ. సహజోదార్యమొ, ప్రాజ్ఞలోక దురవస్థా పీడనా కర్ణనా
సహనత్వంబొ వచింపఁగాఁ దరమె? తత్సౌజన్య జన్యోక్తి మ
ద్భూహమున్ దత్త ణయే రచించి యిడు రీతిన్ దోష హృత్తాపమున్
బహుకాలాతిదురాపమున్ దొఱఁగి యానందమ్మునన్ మున్గియున్.

గీ. మునుపు బ్రాహ్మణచాపలమున రచింప
నెంతునే కాని యర్హుఁ డనే తలంప?
సీతుల శాస్త్రములను నదీష్టు లగుకవులె
శంకరోదంత మునినంత జంకుచుండ.

ఉ. “ఎక్కడ శంకరాద్యగురుహృద్య చరిత్ర? వరాకి నైన నే
 నెక్కడ? బట్టుకొల్పెద రిదేల? చిరార్జితకీర్తి వార్ధిలోఁ
 గ్రక్కునఁ గూల” నంచుఁ గలఁకన్ బరువెత్తు సరస్వతిన్ గవుల్
 సుక్కక తద్గుణస్తుతికిఁ జొన్నుదు రెట్టివొ తత్ప్రభావముల్. 25

వ. అనుటయు నవ్వేంకటరాయ మంత్రచంద్రుం డిట్లను. 27

సీ. శబ్దశాస్త్రముతోడి సంస్కృతాంధోభయ
 భాషారహస్యవిజ్ఞాన మెనసి
 పదియు మూఁడేడులపాటు శ్రీసూర్య రా
 యాంధ్రనిఘంటుకృత్యమున మెలఁగి
 శబరశంకరవిలాసము వేంకటేశ్వర
 శతకాదులగు కృతితతి రచించి
 ప్రథిత తాతానుబ్ధరాయశాస్త్రికి ముని
 త్రయచరిత్ర మ్మంకిత మ్మొనర్చి

గీ. ‘కవి’ పరీక్షను సింహకంకణము బిరుదు
 గాఁ గొని ‘కవిత్వభూష’ణాంకమ్ము వడసి
 యున్న నీ వెన్న శంకరాభ్యుదయకావ్య
 సృష్టి దక్షుండవే యంచు నెంత మేము. 28

క. మా యిలువేలుపు రాముఁడు
 నీ యొసఁగెడు కృతికిఁ దుష్టినిం గనుచో శ్వ
 శ్రేయసములు లభియించును
 బ్రా్మియికమై మనకు నిరువురకు నని యనుడున్. 29

గీ. ప్రేరకుఁడు రామభక్తు డుదారహృదయుఁ
 డల్లరాముఁడు కృతికి నాయకుఁడగునటె
 కావ్య మనిన జగద్గురు భవ్యచరిత,
 చక్కసమకూడె నని సాధ్యసముఁ గుదించి. 30

మ. సమయోన్మీలిత మాలతీ పరిమళా సారాఘ ముష్టింధయ
 క్రమమై, దిక్తికూలముద్రుజములై రాజిల్లు శ్రీశంకరా
 ర్యమహాసద్గుణపుంజ మేడ్డు? నస దా నస్మాదృశుం డేడ? నె
 న మదాచార్యకృపాకటాక్షమె ననున్ గావింపదో ధన్యుఁగన్. 31

కా. ధన్యమన్యులు బుద్ధిమన్యులు పవిత్రమన్యు లరభోధిరా
ట్రన్యానర్తనమత్తు తా నరవరాకశ్రేణి దుష్కీర్తి మా
లిన్యం బొందిన నాసరస్వతిని తొలింతున్ యతివ్రాత మూ
ర్ధన్య శ్రీగురుశంకరాచ్యచరితోద్యతీర్తి దుగ్ధాంబుధిన్. 32

మ. అధివాసింతుఁ ద్రిలోకరంగనటదుద్యచ్ఛంకరాచార్యయ
త్యధిరాట్కీర్తి నటీపటీరపటుచూర్ణాకీర్ణ ధాత్రిన్ గుపూ
య ధరాధీశ ఖరీవిషాణనిభ వంధ్యానూనుతుల్య క్షమా
ప్రతిధిమాదార్య పరాక్రమాదినుతిదుర్గంధాక్త మద్భారతిన్. 33

వ. అని యించుక సాహసంబూని ప్రయోజ్యప్రయోజకర్తృతా
ధాముఁడు రాముఁడె యయినను, నేతదీయ హృదయపుండరీక
దహరస్థుఁడై పలుకుచున్నవాఁడని యెఱింగియును, బ్రత్యక్షముగాఁ
ప్రేరకుండ్ల న నాయకుండగు వేంకటరాయసచివు వంశంబు
నాన్యణ్యంబు వడయ వర్ణించువాఁడ. 34

కృతిసంధాత్మవంశవర్ణనము

సీ. త్రాయుషం బొంది జరార్తుఁడై యిల వ్రాలి
యును బ్రహ్మ చర్యంబు నుడుగలేక
యూర్పుచు నింద్రుఁ డాయువు చతుర్థం బిచ్చి,
చూపింప వేదరాశులను జూచి
పర్వతత్రితయంబుపగిది భాసిల్లు, వే
దత్రయంబునకు వందనముసేసి
యింద్రునానతిని ద్రొయిగిరులందుండి
పిడికెడు పిడికెడు వడిగ్రహించి

గీ. భూమికిం దెచ్చినట్టి యభూతపూర్వ
చరితుఁడని వేదవినుతయశస్కుఁడై 'య
నంతములు వేదము' లటంచు నవనిజాటి
నట్టి మహితు భరద్వాజు నగునె పొగడ.

గీ. అతఁడె యాను భారద్వాజుఁ డనగఁ సకల
శాస్త్రవిజ్ఞాత, కతిపయశాస్త్రకర్త

వేదమున కాతఁ డిడినదే భిక్ష యనఁగ,
జగము కాచిన యవ్వేత్త సాటి యెవరు?

36

ఉ. ఆతఁడు గోత్రకర్తగ ద్విజాన్వయశాఖలు పెక్కు పుట్టి ధా
త్రీతలమెల్ల నల్లకొని తేజరిలున్ శ్రుతిశాస్త్రచారగ
ఖ్యాతిని; నం దొకండు దనరారు నృపాశ్రయమొంది లౌకిక
ఖ్యాతిఁ ద్రయిపథానుచరమై వెలనాఁటి నియోగిశాఖ నాన్. 37

గీ. ఆటువేలనియోగిశాఖాఖ్యఁ గూడ
నొంది యవ్వెలనాఁటి నియోగిశాఖ
బ్రథితమా నందు నీదరగ్రామమందు
వెలసె నొకవంశ మదె యింటిపేరు గాఁగ. 38

క. ఆయిదరవంశమున ర
మాయుక్తుఁడు ధీయుతుండు మల్లమరా జ
గ్రియతను మూలపురుషుం,
డై యమరెడుశాఖ యొకటిఖ్యాతం బయ్యెన్. 39

గీ. అల్ల మల్లమరాజున కాత్మజుండు
లక్ష్మీరాజు, తత్పుత్రుండు లక్షణాన్వి
తుడగు వెంకమరాజు, తత్పుత్రుఁడు రామ
రాజు తత్పూతి పోలమరాజు నయ్యె.

ఉ. పోలమరాజు వ్రాతఁ జదువున్ జిననాటనె నేర్చి తా నతం
ద్రాళుమనీషచేతఁ గరణంబయి పై యధికారివర్గమున్
బాలితులన్ సమంబుగ మనంబు నొసంగి వశీకరించుకొం
చేలెను గ్రామ మాతృ యశమెల్లలు దాటి భ్రమింప నెల్లెడన్. 41

క. పోలమరా జాతఁడు సుగు
ణాలంబం బయిన మంగమాంబికయందున్
శ్రీలుఁడు పితృభక్తుండు ద
యాళుఁడు నగు తనయు రామయాహ్వాయుఁ గనియెన్. 42

గీ. ప్రబలతరరాజకార్యనిర్వహణశక్తి
మీఱి వెంకటగిరి జమిందారువలనఁ

గొనె మొఖాసాగ భూఖండమును రచించె

నటనె వై కుంతపురము రామయప్రధాని.

43

ఉ. కోటయుఁ గందకమ్ము నలుగోపురముల్ బురుజుల్ హజారముల్
గూటము అంపసాలలు నకుంతితరీతి సృజించి యచ్చటన్
హాటకరత్న సృష్ట రుచి రాలయవాసిగఁ జేసి రామునిన్
గాటపు భక్తిఁగొల్చెఁ గలకాలము రామయ రామదాసు నాన్. 44

౯. నారికేళ గువాక్షు ధాన్యప్రభృతి ప
దార్థములు గూర్చి వాణిజ్య మాచరించి
యర్థములు రాసులుగను రామయ గడించె
గరమునం దున్న దేముకో పరసవేది.

45

సీ. ఆర్జించినాఁ డగణ్యం బైనవిత ముల్
చేతి కెమ్ముకలేని రీతి నొసఁగె
గొలిచె నిష్ఠను రఘుకులదేవకుని నెద
నెలకొల్పి తత్పాదనీరజములు
క్షేత్ర బీ జాంకప్రసిద్ధముల్ గణితముల్
పద్యమయమ్ముగాఁ బరిధవించె
సన్నుతించెను రామచంద్రుఁ జాటు ప్రబం
ధాంకమాలికలఁ దానై రచించి

గీ. కట్టె వై కుంతపతి వచ్చి కాంచురమ్ము
సలుపఁ బురమును రాజోపచారయుక్తి
యీదరకులాంబురాశి పూర్ణేందుఁ డతడు
రామయామాత్యుఁ డుద్దామధామసీమ.

46

మ. తనశ్రీశైలమయూత్ర యాత్రికజనుల్ దాహ మృతం చార్వఁగా
విని సొమ్మెంతొ వ్యయించి నిర్జల తదుర్విన్ బావిఁ ద్రవ్వించి త
జనులన్ నీరము గ్రోల్చికాని చనఁ - డాదాక్షిణ్యమున్ గార్యదీ
క్ష నెటన్ రామయమంత్రి నేర్చెనొ యశక్యం బేరికిన్ బేర్చొనన్. 47

శా. కాంతారమ్మున నర్ధరాత్రముతటిన్ కార్కొన్నచీకట్ల నే
కాంత మ్రోగుచునుండఁ జొరికులు రామామాత్యు రోధింపగాఁ

జెంతన్ గల్గినదేవతార్చనము నిచ్చెన్ దాన భీతిల్లి వా
రంతన్ మ్రొక్కితొటంగ నాశమము ధైర్యంబెందునుం గందుమే.

ఉ. గాదెలునిండ ధాన్యములు గాబులనిండఁగఁ బాలెకాక యా
జ్యాదిపయస్యముల్, గృహము నందతిధిప్రజ గోష్ఠపాలి ధే
న్వాదిపశూత్కరంబును నిరంతరమై యెసలార దానల
క్షీదయితుం డతండు వెలసెన్ సితకీర్తుల భోగపూర్తులన్. 41

చ. తగవరి వక్త భోగి నెఱదాత కవీంద్రుఁ డతంద్రధీయుతుం
డగణితసీతీసీమ గణితాగమపూర్ణుఁ డుదీర్ణరామభ
క్తి గఱుసు రామమంత్రి జగతిన్ పురుషార్థనిదానుడై మెలం
గఁ గలియుగంబునున్ గృతయుగం బయి రాజిలెనండ్రు తద్విదుల్. 50

క. 'కాసులవారింట నదిర!
కాసులబంగారు పొడమె గద' యనుఖ్యాతిన్
భాసిలు రంగమఁ బెండిలి,
సేసికొనియె రామయార్య శేఖరుఁ డెలమిన్. 51

ఆ. 'అష్టపుత్ర బహుధనావాప్తిర' స్తంచు,
సలుపు బుధుల దీవనలు ఫలింప
రామసుకవి గనియె రంగాంబయందు నె
న్మండ్రబిడ్డలను, ననంతధనము. 52

సీ. త్రవ్వించె నిర్జలస్థలి పావి శ్రీశైల
యాత్రకజనులు సౌఖ్యమ్ము గాంచఁ
"జెఱువు వేయించె నచ్చెరువుగా" వైకుంఠ
పురి పొలమ్ముల సస్యములు ఫలింపఁ
గట్టించె నిక్షేపకల్పమాభక్తి ది
వ్యంబుగా రామదేవాలయంబు
విప్రలకిచ్చె నివేశముల్ కట్టించి
యెనమండ్రు బిడ్డలఁ గనియె బ్రీతి

గీ. నిలిపె దోటలు కృతులు తానే రచించె
సప్త సంతతు లిటు శాస్త్రసమ్మతముగ
నొందఁ గల్గెను రామయోగ్యోత్త ముండు
ధన్యజీవనుఁ డెల్లవిధంబులందు.

53

సీ. మందార కుం దారవింద సుందరకీర్తి
యగుచుఁ బట్టాభిరామయ్య యనఁగ
రసవత్కవిత్వ నిర్భరకావ్యరచనా వి
హారుఁడు రామకృష్ణయ్య యనఁగ
ధైర్యశౌర్యాసమాదార్య గాంభీర్య గే
హము లక్ష్మీనారాయణప్ప యనఁగ
త్యాగ భోగ విరాగ యోగానురాగుడై
యలరి పట్టాభిరామయ్య యనఁగ

గీ. నాత్మజులు నల్పు రౌల శేషమ్మ రామ
లక్ష్మీ యాదిలక్ష్మమ మహాలక్ష్మమ యన
నలువు రాత్మజ లొప్ప నందనవనంబు
డంబు గని రామమంత్రి కుటుంబ మొప్పె.

54

క. ఆ రామయ సచివమణి కు
మానులలో నవరజుఁడు రమారమణపదాం
భోరుహాఘటితమనస్కుఁ డు
దారుఁడు పట్టాభిరామయ్యాఖ్యుఁడు మెఱయున్.

55

క. పట్టాభిరామయ్యార్కుఁడు
పుట్టిన దాదిగను రామపూజాపరుడై
చుట్టాలకు సురమణి దయ
పుట్టి ల్లనఁ బొలిచె మహి నభూతోపముడై.

56

గీ. ఆ మహాత్ముఁడు పట్టాభిరామమంత్రి
సాధుశీల లక్ష్మీనరసమ్మ యనెడు
రామచంద్రుని రామయనామమహితు
తనయఁ బెండ్లాడె బిత్తదేవతలు చెలంగ.

57

ఉ. మానితశాంతశీల, పతి మన్ననకెక్కిన మద్దరాలు, స
 న్మానితబాంధవాతిథివితాన, పురాణకథాశు) తీందిరా
 ధ్యానవిలోలమానస, క్షమాభినవక్షమ యశాచుఁ దోఁచు ల
 క్ష్మీనరసాంబ యంబయొ శచీసతియో యనసూయయో యనన్. 18

సీ. ఆ త్తాఁడుబిడ్డ లేలా? దాసియేనిఁ ద
 న్నాడిన విని యెదురాడ నోడుఁ
 బతియాజమా పేల? పసిపాప కోర భీ
 తిల్లుచుఁ జెప్పిన దెల్లఁ జేయు
 బంధులవఱ కేల? పరదేశులేని రా
 నాదృతిఁ బెట్టు నున్నంతలోన
 నర్థుల కడిగినయంత యిచ్చుట యేల?
 పాత్రున కడుగకే బహుత నిచ్చు

గీ. యకుటిలామృతహృదయ దయామయాత్మ
 యగుచు నీదర నరసాంబ; యామెదృష్టిఁ
 బెద్ద లన దేవతల్, సుతల్ పిన్న లనఁగ
 నల్లనివి నీళ్లు, తెల్లని వెల్లఁ బాలు.

59

గీ. ఆ నరసమాంబ యందుఁ బట్టాభిరామ
 సచివమణి గాంచె సుత చతుష్టయము వరుస
 రామయాహ్వాయు వేంకటరావును వెలి
 గొండరాయని వేంకటాఖ్యునిఁ గుమాడు.

60

క. వెలిగొండాయఁడు నాల్గే
 డులయూడున జనకులకుఁ గడుపుశోకము సం
 ధిలజేసె నట్టిశోకము
 గలుగని పుణ్యాత్ము లెందుఁ గలరో లేరో!

61

వ. పట్టాభిరామమంత్రిపరోక్షమున నా నరసాంబ బిడ్డలతో దండె
 యగు రామచంద్రునిరామయకడ నుండె.

62

సీ. గతభర్తృకను గూఁతుఁ బితలేని మనుమలఁ
 గాచి పెంచిన దయాకరహృదయుఁడు
 తల తెగిపోవుచిక్కులయందునే నన్య
 తము పల్కలేని సత్యవ్రతుండు
 ప్రాణహాని తటస్థపడినను గర్మలో
 పము లేని ధర్మప్రవర్తనుండు
 అర్ధరాత్రము నూర్గు రతిధులువచ్చిన
 నేని మృష్టాన్నమ్ము నిడెడు దాత

గీ. కంకణముపాడు మున్నగు గ్రామములకుఁ
 గరణ మయి యేలుధర్మాధికారి రామ
 చంద్రరామయ నరసాంబజనకుఁ డనఘుఁ
 డలరు సిరిసంపదలుగల్గి లలితకీర్తి.

63

క. నరసాంబాతనయులు ము
 వ్యరును ద్రిమూర్తులను ద్రిగుణములఁ ద్రిగణంబున్
 దొరయుచు మాతామహుమం
 దిరమునఁ బెరిగిరి తదీయ నిరుపమరక్షణ,

64

వ. అందు.

ఉ. రామయ పెద్దవాడయి కరం బలరారుచు రామయాఖ్య మా
 తామహాసంస్కృతుం డయి యథావిధిఁ జేయుచుబ్రహ్మచర్య ము
 ద్దామము విద్దియన్ గఱచి తా నధికారము దానఁ గాంచి పై
 పై మెఱయందొడంగె మెఱుపా యనుచాయను నీత్యుపేతుడై.

క. కడగొట్టువాఁడు వెంకయ,
 కడుభక్తిని దల్లి నన్నగార్లఁ గొలుచుఁ దా
 విడిముడియుఁ బుడుకుఁ జదువులుఁ
 కొడుకును గూఁతురును మనుమగుఱులు వెలయన్.

65

గీ. వారిలోన ద్వితీయుండు భాగ్యమహిమ
 నద్వితీయుఁ డమ్మాపురియందుమాత్ర

మధ్యముఁడు, సర్వజనులందు మహిమను బ్రథ
ముఁడయి వేంకటరాయఁ డభ్యుదయ మొందు. 67

ఉ. రామయమంత్రి కట్టినపురంబును గోటయుఁ బేటలున్ సుధా
ధామములున్ బసుల్ ధనము ధాన్యము సర్వముఁ గాలకర్మ పా
కామితధాటి నెక్కడవి యక్కడనే మటుమాయమయ్యె నౌ
రా మహి నేరికిన్ దరతరంబులుగా వశమయ్యెనే సిరుల్. 68

గీ. బొగ్గె భువి స్రగ్గి, ప్రజమై పొదలునట్లు,
చెఱకు నలఁగి క్రాఁగియును జక్కెరయగునట్లు
మన్ను బలుకాఁకఁ గాచ మహామాడ్కిఁ గష్ట
జీవి నయవృత్తి చే సుఖజీవి కాఁడె. 69

సీ. దారిద్ర్యఘోరాంధకారమం దుదయించె
నమృతాంశుబింబమ ట్లాదియందు
నజ్జానకాంతార మంతయుఁ బరశు వ
ట్లడఁచి విద్యామార్గమందు నడచె
సంసారసాగర సంతరణార్థమై
వాణిజ్యతరి పోతవాహుఁ డయ్యె
ధరణీరమాకీర్తి తరుణుల సాహస్య
కలహ కేళులఁ గాంచి కులుక నేర్చె

గీ. దీనజనులకు భూమ్యవతీర్ణకల్ప
తరువు, సారస్వతామృతదానఘనుఁడు
ఘనత రేదరవంశముక్తాఫలోత
మాయితం డగు వేంకటరాయమంత్రి. 70

తా. సారాచారుఁ డుదారమానసుఁడు శశ్వద్విద్వ దాశీర్వాచా
వారాభీష్టుఁడు, సంస్కృతాంధ్ర కవితావల్లీప్రసూనాయితో
దార స్వచ్ఛయశోభిరాముఁడు రమాప్రాణేశ భక్తప్రభుం
డౌరా వెంకటరాయమంత్రి యనఁగా నారిం చె సత్కిర్తులన్. 71

సీ. తన యిలువేలుపై తనరు శ్రీరఘురాము
 నామకీర్తనము సంతతము జరుగు
 రామభక్తుండు పితామహుఁ డతని నా
 మము రాముఁ డగుటఁ దత్ స్మరణ గలుగు
 మాతామహుండు రామయ, రామమూర్తి మి
 త్రము వారిపేళ్ళు నం దిమిడియుండు
 బట్టాభిరామయాశ్వాయుఁ డగుతండ్రినా
 మైకదేశముగూడ నదుకుట యగు

గీ. ననియు నంతయు రామమయం బొనర్ప
 నగు ననియుఁ గంపెనీకి రామాఖ్యఁ బెట్టి
 తమ్మున కొసంగి యది; యాదిఁ దన సమాఖ్యఁ
 గలిపె వేంకటరా వొండు కంపెని నిడి.

72

క. వేంకటపదపూర్వకరా
 మాంకన మగు కంపెనీకి నధ్యక్షుఁడుగా
 వేంకటరామయ కాఁగలఁ
 డింక ననెడియర్థ మొదవదే యం దరయన్.

73

క. వేంకటరామాకంపెని,
 వేంకటనాయకుఁడువోలె వెలయుచుఁ గలిలో
 సంకల్పితార్థసిద్ధి న
 శంకముగ నిరక్షరాస్యసమితికి నొసఁగున్.

74

సీ. వేంకటరామకంపెని కద్యతన భర్త
 'రామా' కు భూతపూర్వప్రభుండు
 ప్రథితవేంకటరామ పవరు ముద్రదాలయ
 త్రాత 'పారంభవిద్యా' ప్రణేత
 బహుబాల బాలికా పాఠశాలానేత
 నైకవిద్యార్థి సంఘాన్నదాత

గ్రంథకర్త చకోరరాజి కళానిధి
లలితకళాత్యభిలాషుకుండు

గీ. మందరోద్ధర భారతామందభావ
సుందరత్వప్రదర్శనానందపూరి
తాంతరంగుడు మాతృభాషావసవ్ర
తుండు వేంకటరాట్సుచివుండు వెలయు.

75

చ. బడులను విద్యలన్ బడయు బాలుర నిర్మలినాంతరంగముల్
పొడ వగు సుబ్బమాహ్వాయ విభూషిత పాండుర సౌధరాజమున్
గడుకొని యిచ్చు విప్రభవనంబులు సత్కవికావ్యనూక్తులున్
విడుదులుగాఁ జెలంగు నల వేంకటరాయని కీర్తి కాంతకున్.

76

సీ. కటిదఘ్నపంకసంకలితమా క్రంతలు
శ్రమపడి ఘంటాపథములు సేసె
నంధకారమున నల్లాడుబాధలు తీర్చె
బ్రతిచతుష్పథము దీపములు నిలిపి
త్రావ నీరములేనితావుల మధురోద
కూపాంబునాశసంకుల మొనర్చె
నిలిలు కాల్పడ నేగి జనేష్టముల్
తెలిసి తీర్పించె దా దీర్చె గొన్ని

గీ. పౌరలోకకృతజ్ఞతాస్ఫోరకముగఁ
బేట యేలూరుపురిఁ దనపేర వెలయు
వరలుఁ బురపాలసంఘసభ్యతను బెక్కు
హాసములుగ వేంకటరాయమంత్రి.

77

ఉ. ఆడినమాట తప్పఁ డెదురాడఁడు పెద్దలమాట, కెవ్వ రే
మాడిన మానమూనుఁ, దగవాడెడు శత్రువుచిత్త మేని నో
నాడఁడు, దై వభక్తి విడనాడఁడు, రచ్చకు రాఁడు సత్యమున్
వీడఁడు, గూడఁ డల్పులను వేంకటరావు జనించు టాదిగన్.

78

సి. మా తానుకూని యాలమందఁ గాచినవాని

కాలమందలు నేఁ డనంత మయ్యె
ననుగృహ మ్మరిగి వారాన్నముల్ దినువాఁడు
సతతాన్నదానసువ్రతము నడపు
నిలువ నీడయులేక కలఁగువానికి నేఁడు
హర్మ్యముల్ గృహము లిన్నన్ని కావు
తన కండ యైనమిత్రము రామమూర్తిని
నేఁడు వ్యాపారాన నెలవుకొలిపె

గీ. నిట్టి పరిణతి గర్వింప కెవఁడు మనును ?

గనఁడుగాక నాఁడును నేఁడు గర్వలవము
మచ్చునకునైనఁ గలనైన మాటకైనఁ
గాని వేంకటరాయప్రధాని యార.

79

శా. పుత్రున్ వేంకటరత్నమున్ గురుపదంబుంజేసి యాంక్షేయవా

కృత్రున్ దన్ను నొనర్చిసట్టి కరుణావారానిధిన్ సత్తిరా
క్షోత్రాలంకృతి బాపనాంబు సుతుండో యన్నటుల్ భక్తియు
జ్ఞేత్రిన్ వేంకటరావు నేటికిని సంమానించు మేలెంచుచున్. 80

ఉ. ఏయెడ నెవ్వరున్ దృణమునేని యొసంగని దుర్దశన్ సహ

ధ్యాయుఁడు రామమూర్తి యగదా ననుఁ దేల్చె నటంచు ద్రవ్యపున్
సాయమొనర్చి వర్తకమునన్ నెలకొల్పె విషన్ను నాసఖున్
బాయక తాఁ గృతజ్ఞతకుఁ బాల్పడి వేంకటరా వుదారతన్. 81

ఉ. పన్నగభర్త కేని యలబ్రహ్మకునే నివి యిన్ని విన్ని యం

చెన్ని వచింప నొనె? ధన మెన్నక వేంకటరాయమంత్రి పై
కొన్నతమిన్ ఘటించువడుగుల్ గృహదానములున్ వివాహముల్
జన్మములున్ బడుల్ గుడులు సావడులున్ సలిలాన్నసత్రముల్. 82

ఉ. ఆర్యనుత ప్రశాంత సుగుణాంబుధి వేంకటరాయమంత్రి యా

దార్యము రామభక్తి విబుధారణం బటు లుండ; శంకరా
చార్యులసేరు సెప్ప వివశం బగుభక్తి విరక్తి వేరియా
చార్యకమందు నేర్చెనొ యసాధ్యములై కనిపించు భేర్కొనన్. 83

ఉ. అద్యతనార్యలోకతరణార్థము నిత్యము ధూపదీప నై
వేద్య పురస్కారార్చనలు వేళకు నల్పు నిబంధనమ్ములన్
హృద్యముగా మరంబు రచియించి జగద్గురు విగ్రహప్రతి
ష్ఠాద్యసవద్యకార్యములకై పనిఁబూనెను ధర్మకర్తయై. 84

క. అంకితముగ రామునకున్
శంకరవిజయమ్ము నప్పనము నలుపుచుఁ ద
చ్చంకరమత మనువుపఱచు
వేంకటరాయని తలంపు వినుతింపఁ దగున్. 85

శా. అద్వైతప్రతిపాదకార్థనిబిడవ్యాహార మా శాంకరీ
యద్వైపాయనసూత్రభాష్యమును నిత్యం బందు బోధింపఁగా
విద్వత్సాన్యము పాఠశాలయును భావిన్ సంప్రతిష్ఠింపఁ దా
హృద్వీధిన్ దలపోయనాఘును తలం పీడేఱు లక్ష్మీకృపన్. 86

శా. భారద్వాజసగోత్ర మత్కృతిసుతా పాణిన్ గ్రహింపన్ బుధా
చారం బొప్పమి నో, రఘూద్వహుని దా జామాతఁగా బావఁగా
నారాధింపఁ దలంచియో, గతమమత్వాహంకృతిత్వమ్ము, కా
నీ రామార్పణ మంచు శంకరకథన్ జేయించె గావ్యంబుగన్. 87

ఉ. భీష్మసమానసువ్రతుఁడు వేంకటరాయఁ డజస్ర మైహికా
ముష్మికవిద్యలన్ బ్రచురమ ల్ పచరించుటమాత్రకాక యా
ముష్మిక పశాఫలంబె తలపోసి మహాపాదశాల సర్వరో
గోష్మనితాంతశాంతికయి యుంచెను “మోడలుఘోర్మసీ”యనన్. 88

సీ. ఉదయించినాఁడు నెల్లూరుమండలిని వై
కుంఠపురం బను కొటికయందుఁ
జేరినాఁ డెటులొ మేల్లూరుపురం బాంగ్గ
విద్యాభ్యసనకాంక్ష విడువ కలఁప
జదువుకొన్నాఁడు వైశ్యశ్రేష్ఠుఁడగు గ్రంధి
రామమూర్తి నిజమిత్రంబు గాఁగ
వర్ధిల్లినాఁడు శ్రీవసుడగు రాముసా
యమున వాణిజ్యమ్ము నాచరించి

గీ. దేవ భూదేవభక్తి మహావిరక్తి
గర్వరహిత స్వతంత్రతల్ గన్నవాడు
ఉన్నవాడు పరోపకారోత్సృకతను
మన్నవాడు వేంకటరాయమంత్రమశ్శి.

89

శా. వాణిజ్యమ్మున నేర్పు, రాము నెడలన్ భక్తిప్రపత్తల్, విని
ద్రాణత్యాగకళాప్రవీణత, కవిత్యాసక్తి, దేవాలయ
క్షోణీదేవ నిశాంతనిర్మితియుఁ గైకొన్నాడు పైతామహ
త్రాణద్రవ్యము గాన నీదిగకులోత్పన్నుండు దాయాదుడై. 90

చ, పరమ విరక్తుడై వనుల పాలయి పోయినచున్న రామయన్
భర మని చూడ కేఁగి పలు పాట్లకు లో నయి తెచ్చి, యెట్టులో
పరిణయమున్ బొనర్చి, సహభౌత్యవి దండ్రుగృహన నిల్పె, నా
భరతున కొక్కవాసిఁ బయి వాఁ డయి వేంకటరావు ధీరతన్. 91

సీ. తనబంతిఁ బదిమంది దిన కున్నదిన మొక్కఁ
డుండదే గార్హస్థ్య మూనుటాదిఁ
దనపేర నెన్నిసంస్థలు పుట్టెనో తల
యెత్తి వ్యాపారమం దెసఁగుటాదిఁ
దన్నాశ్రయించి యెందఱు మనుచుండిరో
గ్రంథముద్రాపణక్రయము లాదిఁ
దన దానదీక్ష నెందఱకు విద్యలు వచ్చె
నో పాఠశాలల నుంచుటాది

గీ. సుబ్బమాంబిక చేపట్టుశుభముహూర్త
మొంతప్రబలమ్ము కాని యదృష్టరేఖఁ
బట్టి పాతాళముననుండి బయలుసేయ
నెగడె వేంకటరా వంట నిక్కువంబు.

92

సీ. ఎవ్వఁడు మాధ్వల్యముషిగోత్ర మైన గో
పాలునివారింటఁ బ్రభవమొందెఁ
గృషి సేసి పండించి యెవ్వఁ డతిథికోటి
కన్నంబు వెట్టె నిత్యవ్రతముగ

నేవాఁడు భూతదయావాలమై దైవ
 భక్తి భూషణానురక్తి మించె
 స్ఫురదీదరాన్వయ కరహీరకళిక సి
 తమసాధ్య యెవ్వనిధర్మపన్ని

గీ. యట్టి వేంకట నరసయాఖ్య ప్రధాని
 తనయ సౌశీల్య సౌభ గ్యధన యనంగ
 నలకు సుబ్బమాదేవి నర్థాంగిగా గ్ర
 హించె వేంకటరాయమంత్రీంద్రుఁ డెలమి.

93

క. ఈదర సుబ్బమాదేవికి
 సాదరమృష్టాన్నతర్పి తాతిథితటన్
 లేదుర యీధర సాటి త
 లోదరి సోదరలయందు నున్నది యేమో!

93

సీ. తన యనావిలసతీత్వము సత్కుటుంబినీ
 జరముపాలిటి యొజ్జసాని గాఁగఁ
 దన యన్నదానవ్రతం బన్నపూర్ణాభ
 వానికిఁ దోఁబుట్టు వావి నెఱపఁ
 దన చక్కఁదన మమర్త్యనితంబినీకదం
 బంబున కాచార్యకంబు నడుపఁ
 దన యనితరసుసాధప్రతిభార్జిత
 విద్య వాగ్దేవితో వియ్య మొందఁ

గీ. దన దయారసపూరితాంతఃకరణము
 నూత్ననవనీతమునకు ననురగు గాఁగ
 నెగడె వేంకటరాయమంత్రీగృహలక్ష్మి
 సుజనవినుతగుణాలంబ సుబ్బమాంబ.

95

తా. ఆ సౌశీల్యము నాపవేకయతవిద్యాపాటకం చాశమం
 బాసౌరూప్యము నావచోమధురిమం బాయన్నదానాదరం
 బాసౌభాగ్యనిదానదీ నజనతాత్మంతానుకంపాప్తి యా
 హా సిద్ధించునె సుబ్బమాంబికకుఁ గాకన్యాంగనాపాళికిన్.

95

గీ. పరమసాధ్య సుబ్బాంబతోడ్పాటు కతనఁ
గాదె వేంకటరాయ విఖ్యాతి ప్రబలెఁ
నై కకంఠ్యమ్ము లేకున్న నాలుమగ లొ
నర్చు నొకధర్మమును శుభాంతముగ నగునె.

97

సీ. పది యిత్తు నన్న నేఁబది యీఁ దగవులాడు
గుడ్డ యీ బోఁ గూడు కూడఁ బెట్టు
జదువు చెప్పింపఁ బో సాదమ్ముకై పోరు
వడు గొనర్పఁగఁ బెండ్లి వలదొ యనును
ఎలిమిఁ బెండిలిసేయ నిల్లు లే కెట్లను
నిలుకట్టి యీ నెంచ స్థలమొ యనును
గుడి కట్టఁ గలహించు గోపురాదుల కవ్వి
కట్టింప స్థిరవృత్తికై పెనంగు

గీ. ధర్మకార్యమ్ము లొనరించుతఱిని బ్రాణ
విభున కొక్కాకు పైఁ జదివినది యది!
యనఁగఁ బతితోడ భూతదయాబ్ధి సుబ్బ
మాంబ వాదాడ ముచ్చట యగును జూడ.

98

గీ. కుందనపుఁ బై డిమణితోడి కూర్పువోలె
బూవునకుఁ గమ్మతావులపొత్తుపగిది
నమరె వేంకటరాయ సుబ్బాంబి కాను
కూలదాంపత్య మున్నతకోటి కెక్కి.

99

గీ. తనయ నొంటిగ నత్తింటి కనుపలేక
తనయు జానకీరాముఁ దో ననిపె నంట
తండ్రి వేంకట నరసప్రధాని కెంత
ప్రేమయో సుబ్బమాంబిక పేరు సెప్ప.

100

శ్లో. రామపదాబ్జ చింతన ధురంధరుడై విలసిల్లి జానకీ
రామయ, సుబ్బమాంబిక కరం బనురక్తిని జూప, విద్యలన్
క్షేమ మెలర్ప నేర్చి కుడి కేలయి వేంకటరాయమంత్ర క
క్షామ యశంబు గూర్చి, చనెఁగాని జనించునె యంతవాఁడిలన్

- గీ. అక్క సెలియండ్రలో సుబ్బమాంబ యొక్క
తియ తనదుచెల్లె లనుచు మఱిం దలంచు
జానకీరామయ్య, డా సరణి సుబ్బ
మాంబయుఁ దలంచు నన్న యా నతిని గుఱిచి. 102
- గీ. కొడుకు వేంకట నరసయాఖ్యుండు సీత
మాఖ్య పుత్రిక తనపేరి నవని నిలుప
నవని నిలిపి నిలింప పురాధివాసి
యయ్యె జానకీరామయ్య యావనమున. 103
- క. పరమేశ్వరకృప వేంకట
నరసయ్యయు, సీతమయు ననామయ దీర్ఘా
యురుపేతు లగుచు విభవా
కరు లయి వివ్యావివేకఘనతన్ మనుతన్. 104
- క. సోదరమృతి శోకాంబుధి,
నీదఁగలే కందు మునిఁగి యెటా తేర్కొనెఁ ద
తోదరి సుబ్బాంబిక చిన
సోదరుఁ డగు శేషయ్యయ్యఁ జూచుకొని మదిన్. 105
- క. శేషయ వేంకటరాయు న
శేషవ్యాపారభరణశేషుడయై సం
తోషం బక్కకుఁ గూర్చుచు,
భూషణమై కులమునకు; సపుత్రక మలరున్. 106
- చ. “పడఁతులమేలుబంతి యయి భాసిలుసాధ్వికి సుబ్బమాంబకున్
గడుపు ఫలింపదాయె” నను గాటపులోపము సోదరికుమా
రుఁడు పటుబుద్ధిరూపరుచిరుండగు వేంకటరాముఁ డర్మిఁ బెం
పుడుకొడుకై తొలఁచి, కులమున్ నిలిపెన్ బితరుల్ తరింపఁగన్. 107
- క. వేంకటరామయ ప్రతిభా
సంకలితాంగ్లేయసారసారస్వత బీ

జాంకురిత వాఙ్ముఖముల నే
లంకారించును సభాస్థలంబుల రక్తిన్.

108

సీ. ముక్తాఫలప్రాయముగ వ్రాయఁగా నేర్చు
నమృతమ్ము గురియ మాటాడ నేర్చు
వ్యవహారింపఁగ నేర్చు బాదుషాతోనైనఁ
బరిహారింపఁగ నేర్చు దురితపథము
తఱుకు దిద్దఁగ నేర్చు దండ్రు వాణిజ్యానఁ
దల్లియాజ్ఞను దలఁ దాల్చు నేర్చు
నేకపత్నీవ్రతం బెలమి బ్రోవఁగ నేర్చు
బాలింపనేర్చు సేవకులఁ బ్రేమ

గీ. దీనజనబాంధవుం డాంధ్రదేశమాత్ర
నర్హమకటాగ్రఖచిత హీరాంకురంబు
శ్రీయుతేదరవేంకటరాయమంత్రి
సుతుఁడు వేంకటరామాయ్యఁ డతులయశుఁడు.

109

ఉ. శ్రీవనితా ముకుందుడు, శచిన్ సురనేత, రతిన్ మరుం, డుమా
దేవి శివుండు, గైకొనినతీరున వేంకటరాముఁ డర్మిలిన్
దేవిగఁ గృష్ణవేణి రమణీమణిఁ గైకొనె భ్యాతితోఁ; జిరం
జీవులు పుత్రనంతు లయి చెన్నెసలారుత వారు దంపతుల్.

110

గీ. ఆ కొడుకుఁ గోడలును నిజార్థాంగలక్ష్మి
తన్ను సేవింప నిత్యాన్నదానసువ్ర
తుండు వేంకటరాట్సుచివుండు వెలయు
రామపూజల శంకరారాధనముల.

111

షష్ఠ్యంతములు

క. ఏవంవిధ సుగుణ శ్రీ
భావుకహృద యేదరాన్వవా యాభరణ

శ్రీవేంకటరాయహృదయ

భావితసుకుమారపాదపం కేజునకున్.

112

క. షడ్విక్రతిదూరునకు సరి
షడ్విక్రవిదూరునకు నిసర్గఘనతమో
ద్రుడ్విమలాకా నకు పు
ర్వేడ్వినుతస్థామదళదహితసారునకున్.

113

క. వీర్యవదర్యమతన యా
జర్యస్నేహప్రదీప్త శౌర్యసకు, మహా
క్రౌర్యకుటిలహర్యాశ్శుజ
నిర్యాతన దధ దకారణికకార్యునకున్.

114

క. హర్దమృదువిభీషణ సౌ
హర్దవశాభయవచో నిరాఘాటునకున్
నిర్దయమర్దిత దుర్దయ
దుర్దశ దుర్దశమఃఖాది దోషాటునకున్.

115

క కుల్యాయితశరనిధికి స
హల్యకల్యేకరణ మహాపాపధికి జగ
త్కల్యాణకరణగుణసా
కల్యోదధి కార్షజీవికానేవధికిన్.

116

క. స్థితారామునకు సరి
స్నేతృవినుతధామునకుఁ బణితముక్తి లతా
స్థితారామునకు నప
ణాతస్వీజప్యనామునకు రామునకున్.

వ. సభ క్తిసమర్పణంబుగా నా రచియింపంబూనిన శ్రీశంకర
విజయంబునకుఁ గథాక్రమం బెట్టి దనిన.

శ్రీ రస్తు,
శంకరవిజయము
కథాప్రారంభము

కేరళదేశవర్ణనము

లము వర్ణాశ్రమ ధ
ర్మాలంబము వేద శాస్త్ర హర్మ్య మఖిల స
స్యాలక్ష్మిత సుక్షేత్ర మి
లాలంకృతి భరతఖండ మలరుఁ బ్రసిద్ధిన్.

1

సీ. పటు భోగగరిమ నేఁబదియాలు దేశాల
సనుపమానం బను యశము పడసి
కాశ్మీర మటు శైత్య కార్కశ్య మెఱుంగక
యెండవాడిమి కలనేని గనక
యేలా లవంగ తాంబూల సేవన మెల్ల
దేశమ్ములకు నుపదేశ మిచ్చి
ముక్కారు ముద్దిను సెక్కితొక్కిగఁ బండు
సార కేదార విస్తరము గలిగి

గీ. యివతళించు సమీరు పు ట్టిలనంగఁ
జిదిమిపెట్టిన నెత్తావి సీమ యనఁగఁ
దేజరిలుచుండుఁ గేరళ దేశ మల్ల
భరతఖండము తల పూవుబంతి యగుచు.

2

క. అందలి సీ రమృత మ్మిం
దిందిర వేణులు సురీ ప్రతిచ్ఛాములు, త
చ్చందన వనములు నందన
నందనములు, త్రిదివ మిదె ముంద దినరాధన్.

3

సీ. ఏమూలఁ జూచిన నేలా లవంగాది

సురభిశ ద్రవ్య విస్తరము మెఱయు
నేవంకఁ గనుఁగొన్న హిమవాలుకా చంద
నాది శీతల పదా ర్థాఘ మెసఁగు
నేయోరఁ గాంచిన నింద్రనీ లాబ్జరా
గాదిరత్నముల చాయలె తనద్దు
నేదండ నరసిన నిఱు రంభా నారి
కేశ పూ గాది వనాలి దోఁచు

గీ. భోగ భాగ్యైక నిలయంబు భూమిలోక
కల్పవన కల్ప మనుప మానల్ప శిల్ప
లలిత సౌధావసధము కేశశము దనరు
వసుమతీసతి రతనాల బరిణ యనఁగ.

శా. ఏలా చందన కుండసూన మధువుల్ హేలాగతిన్ గోలి యు
ద్వేలానందముతో లవంగసుమ మాధ్వీకంబునుం గోలఁగా
వ్రాలంబోయి త దుష్టగంధమున కోర్వన్ రాక భృంగమ్ము లం
దాలాపించును ఝంక్రియా మధుర గేయంబుల్ వనీవీధులన్.

చ. చలువల కిక్క, గంధవహ శైశవ కేళి విలాస సౌధ, ము
జ్జ్వల మృదుపల్ల వోల్లసిత చందన పాదప జన్మభూమి య
వ్వలిమల వియ్యవహా మలయపర్వత మండన యుంటఁజేసి కే
రళ మనరాళ శీతలిమ రాజితమై ట్టితిఁ గాంచె సన్నతుల్.

చ. కలఁదు తామ మెక్కదు వికాసము దప్పదు వేసరిల్ల దూ
హలనవకంబుఁ బాచుదు స్థిరాకృతి వీడ దొకప్పు బుద్ధి మ
ర్త్యులకు, కేశము దెప్పును కోమల పుష్పము, పిల్లల బుద్ధివోఁ
డలుపలఁగి మెఱుపింపఁ జచ్చును హం దళ కేశకంబునన్.

సీ. కాసార వాపి కై కత రాంచితమ్ములై
 యారామములు సర్వ మలరుచుండు
 సామాన్య సంజ్ఞ నారామమ్ము లనుటె కా
 ని యవెల్ల గునుమిత నిష్కుటముల
 యట్టి నిష్కుటముల నజిరోపవనములఁ
 బ్రతిసాధమును గన్నుపండు వౌను
 దత్సాధములయం దుదార భోగములఁ జూ
 అలుగొంచు సంపన్ను లలయుచుండు

గీ. రట్టిసంపన్ను లెల్ల విద్యాభిరతుల
 యట్టిబుధు లై హి కాముష్మి కాధిక సుఖ
 కర్మములఁ జేసి రోసి మోక్షంబు నొంద
 నుత్కటేచ్ఛ వహింపక యుండలేరు.

8

క. చందన చర్చిత కేరళ
 కుందర దోరోరు హోపగూహాన భాగ్యం
 బొందుచు నందు మలయగిరి
 మందానిలుఁ డాడు రేపు మా పన కెపుడున్.

9

కాలట్యగ్రహారవర్ణనము

శా. ఆవిర్భావము నొందెఁ దొల్లిట స్వయంవ్య క్తోరులిం గాత్మకుం
 డై విశ్వంభరఁ గేరళాన వృషశై లాధిత్యకాసీమఁ బూ
 ర్ణా వాహి న్యమృతాభిషేకము నజస్రం బందఁ గారుణ్య పా
 రావారంబు మహేశ్వరాహ్వయ పరబ్రహ్మం బజిహ్మకృతిన్. 10

గీ. స్వప్నమునఁ దచ్చి వాద్భుత కై శనమ్ము
 గనిన యొకరాజు త చ్చోదనము కవించె
 సంతత ప్రభ మైనప్రాసాద గోపు
 రాదు లేర్పాటొనర్చెఁ బూజానులకనెను.

11

క. ప్రణ తార్తి హరుం డగు త

త్పణిభూషణు కృప నిరీతిభావమునఁ గళాఽఽ

పణమై కాలటి యను బా

హ్మ గాగ్రహారంబు వెలయు నాగుడిపజ్జన్.

12

మ. అలరుం గాలటి యగ్రహార మమరోద్యా నానుహార మ్మనా
విల వేద శ్రుత వైదుషీ నిరుప మోర్వీనిర్జర ప్రాజ్ఞ మం
డలికా వీరవిహార మన్వహ వితాన ప్రీణి తామర్త్య దో
హల వీహారము, కేరళ క్షీతి వతం సామ్లాన కల్హార మై.

13

సీ. వయూరిపొలమేర నిందు శేఖరుని కా

ణాచి యైవృషగిరీంద్రము వెలుంగు

నేయూరి చేరువ రాయుచుఁ బరమప

విత్ర పూర్ణానది వెల్లివిరియు

నేయూరిపొలములం దేకాలమును నేత్ర

పర్వమై సస్య సర్వస్వ మెసఁగు

నేయూరి గృహముల నింపారు దనము ధా

న్యములు కిష్కము కిష్కము బీజాడి

కీ. ప్రేమల నాప్తి కిష్కము కిష్కము కిష్కము

మునకు కేయూరి కేయూరి కేయూరి కిష్కమును కిష్కము

యలరుచుఁడు, కాకాటియూరి కిష్కము

మమనో త కౌత్సానివన విభాగిత కిష్కము.

14

కీ. కృష్ణలంకాఁ బూరితి నాకేళిద్రు

పంక్తిల విభులు పంక్తిల

బూరి తాదాక కిష్కము నొక్క కిష్కము

నడుమ మిద్దెలు మేడ లొడి మెసఁగు

నలుకుముగ్గులను జేమాకులఁ దలపించు
 వేద్యంగ ణాళింద వితతి మెఱయ
 స్వాహా స్వధా వషట్ స్వనపూర్వ హుత హవ్య
 సురభిధూమము లెల్లచోట్ల సుడియ

గీ. డామ తస్కరపీడా రుజా ప్రసక్తి
 లేక ధర్మావలంబనశ్రీక మగుచు
 సంతత బ్రహ్మపాత ఘోషమ్ము పొదల
 వరలు నాబ్రహ్మపురి బ్రహ్మపురిని మించి.

15

గీ. యజ్వ కానట్టి ద్విజుఁ డందు నగపడఁ డన
 నుండునే సోమిదమ్మ కాకున్నగృహిణి ?
 యెల్లవిప్పు లధ్యాపకులే యనంగ
 నెల్లవలువు లధ్యేత లం చేల పలుక ?

16

ఉ. నాలుగువేదముల్ చదివినన్, బరియించిన నాఱుశాస్త్రముల్
 చాలును విద్య లంచు నలసత్వము నొందక, కర్మకాండ మా
 మూలము నాచరించి, పరమున్ మదిఁ గోరి, యనా ద్యవిద్య ని
 ర్మూల మొనర్చు విద్య కయి రోయనివాఁ డొకఁ డుండఁ డచ్చటన్.

శి వ గు రు చ రి త్ర

క. అం దుండు సకలవిద్యా
 విందువు విద్యాధిరాజ విఖ్యా తాఖ్యుం
 డిందుధరుఁ డెవని నందను
 నిం డండిఁగ వలచెనో జనింప నరుండై.

18

ఉ. ఆతని పూర్వపుణ్యమున వాత్సర్యపునః కరిగి హృదయ పో
 పేతుఁ డొకండు బాలుఁ డొకండు, కేవలం దిగు జ్ఞానమందు వా
 గ్గీతి గురుండ యశా నమి చెప్పెనో మహానుజ కాద్విజయంబు ని
 ర్భూత భవుండు దా 'శిష్యుల' మనె పేరిచె నాత్మకియన్.

19

ఉ. వాఁడును బ్రహ్మచర్య పరిపాలనకై గురుగేహ వాసియై
యోడక సేవసేయుచు నిజోచిత మాధుక రాన్న భోజియై
పోడిగ నగ్నికార్య మిరుప్రోద్ధును దప్పకచేయుచున్ దమిన్
వీడక కూడ కన్యుల స్వవేదము నధ్యయనించె బూర్తిగా. 20

గీ. కలుగునె క్రియా ద్యనుష్ఠాన ఫలక మర్థ
బోధము విచార రాహిత్యమునను గాన
శ్రుతులఁ జదివి విచార మాసూరి సలిపె
సరయ వేదంబు దుర్బోధతరము గాదె. 21

క. భయభక్తుల నిజశాఖా
ధ్యయనముతో నన్యశాఖికాధ్యయనము సే
సియు సంగము లరసి గురుని
దయను సమావృత్తుడై యతం డిలు సేరెన్. 22

ఉ. మందిర మట్లు చేరి తనమాతకు మృక్కఁగ నాపె నందనున్
నందియఁ జేర్చి తద్విరిహాదం బగుతాపము వాఁకె నన్నచో
నందియ మేల చొరికిన తనంబునకింకెను కీతలంబు నాఁ
గం దగుఁ బుత్రిఁ గాత్రీలతెకా పరిరంభిణ మన్న మాటయున్. 23

సీ. ఆహ్వానము నందియిం దిది మాచెను బర
క్రియ నుటా దిది ముగిం ద్రక్ష జేసె
బూర్వమోమాంస పూర్వ వికాపూర్వప
తము గొనర్చి తదీయవార మిరియె
గణభు జ్ఞాతంబునఁ బరిచించి మాచె బ
శ్వత్సాని మది రహస్యముల నొరపె
సాంఖ్య ప్రిక్షాంత శ్చేద్యుడు చెందుకొక యను
యోగి బుద్ధు నులిపెను యోగినిజే

ప్రథమా శ్వాసము

గీ. క్షీతిని విద్యాధిరాజ ప్రసిద్ధిఁ గనిన
తన సమాహ్వా య మన్వర్థతను రహింప
బుత్ర బుద్ధివిశేష బుభుత్సు వగుచు
శివగురుఁ బరీక్ష సేసి హరించెఁ దండ్రుడి.

24

చ. అటు జనకోదితుం డయి స్మితాస్యవిభా హాసితాబ్జుఁ డౌచుఁ దొ
ల్పటి గురుపంక్తి నెంచి సరళంబుగ నుత్తరమిచ్చు పుత్రు వా
క్పటిమకు వేదశాస్త్ర మతికాశలి కుబ్జెను దండ్రుడి సంస్కృత్యా
స్ఫుట మగువాక్కు విజ్ఞాన కపూర్వ ముదం బుదయింపఁ జేయదే.

క. శ్రోత్రియుఁ డంతర్వాణి ప
విత్రకులుఁడు మంజురూపవిభవుఁ డనుచు నా
ధాత్రీసుర సుతునకుఁ దమ
పుత్రికల నొసంగఁ బెక్కు భూసురు లరుదేన్.

26

ఉ. అం దొక సత్కులప్రభవుఁ డైన ద్విజన్మువిపుత్రి భవ్యరూ
పం దత శాంతి దాంతి గుణ పాలిక బాలికఁ దెచ్చి బాంధవా
నందము మీఱఁ బెండిలియైనర్చెఁ గుమారునకున్ ద్విజుండు మి
న్నందిన వై భవంబున ముదంబుధిఁ దేల జనంబు లందఱున్.

27

గీ. విధి యుతంబుగ దేవేంద్ర విభవ మమరఁ
బరిణయం బన్నినాళ్ళు శుభప్రద మయి
జరిగెఁ జుట్టాలు సత్కారభరితు లగుచు
దీవన లొనర్చి చని రాత్మదేశములకు.

28

మ. అనురూ పాకృతి, సౌమ్య శీల, మృదుల వ్యాహర, సౌహార్ద పా
లన దీక్షా మతి, బంధుతా సురభి, బాలారత్న మార్యాంబ నాఁ
గ, నిరూఢిం గనుకాంత యాశివగురు ఖ్యాతాఖ్యుఁ డౌకాంతుతో
మనుషొందన్ గిరిజామహేశ్వర సధర్మఁ పెరియున్ రాజులన్.

29

సీ. అత్తమామలకుఁ బా దాభివందన పూర్వ
 మఖిల శుశ్రూషల నాచరించు
 బతి కనుసన్నఁ బ్రవర్తించు క్షీర నీ
 ర న్యాయమున భేదరహిత వృత్తిఁ
 దనివార సతిథి బాంధవుల కిష్టార్థ వి
 శ్రాణనంబున సంతసంబు గూర్చు
 గృహకృత్య భార నిర్వహణావసరమున
 వంచిన నడు మెత్త దించు కేని

గీ. సకల సౌభాగ్య భాగ్య లక్షణ సమేత
 యగుచు నయ్యారనే కాక యవని నెల్లఁ
 బరమసాధ్వీ ప్రశంసఁ బ్రప్రథమ కత్య
 నందె నార్యాంబ గుణకదంబావలంబ.

గీ. అష్టల కేసరముఁ దుత్కంఠ నాచరించె
 నుత్త నుర్వి స్సహాయిత మూర్తి బా
 నేనలకాంబు స్సహజవిధి న్నర్తించె
 కాచినాఁ దెల్లు కిర్తిస్థితికాఁ దులించు ?

సీ. చేపితల్ నెల్లల్ కేసరముఁ దెల్లకొనించె
 తోక ముల్ విత్తికాన్తివమ్మ నొక
 పం ముకిల్పనైరం బడ విత్తి చేప.
 నమల విత్తాన్తసంతతులం కరికె.
 చేపవాత్ప్రతం బూడి కేసరమ్మన
 కర్తిముల్ నడవ నిష్కామబుద్ధి
 నడవ కెంతయుఁ దెక్కుకాలమ్మ నాకర్తి
 శక్తిమర్మజ్ఞానతంబ మునుచు

గీ. స్మరనిభాకృతి యుర్వీసమ త్నముండు
వాగ్ర మాధికరణం బయి వరలు నా ద్వి
జుండు సర్వగతులను బూర్ణుండె కాని
నందనముఫేక్షణాదృష్ట మొందఁడాయె.

32

క. గోవులు ధనములు బహుస
స్వావృతకేదారములు ననర్థగృహము సం
భావన బంధుసమాగమ
మావిప్రు నలర్ప వాత్మజాప్రాప్తి నయో !

33

శా. “ఈయో డుద్భవ మొందుఁ బుత్రుఁ డిఁకనియ్యేఁడున్ జనన్ గానియీ
పైయోడేని జనించు” నన్నమతితోఁ బ్రాయంబు సా మేఁగుడున్
జాయం బల్కు బుధుండు ప్రాయము తనూసారంబువోయెన్ గనుల్
గాయల్ గాచె వెలంది! పుత్రముఖ వీక్షా వ్యర్థ కాంక్షార్తిచే. 34

క. నుతుఁ గంటిమేని మన కా
తతశుభములు గలుగుఁ బంచతం బొందిన నం
చతివ ! యుపాయము లరసియు
విత యయి నాపుట్టు వెంచి వెతగాంతు మదిన్.

35

గీ. గరిత ! పుత్ర పౌత్ర క్ర మాగతిని మనల
నెవరు గణియింత్రు లోకమం దింకమీఁద
ఫలిత మగుశాఖఁ గాక ప్రవాళవేళఁ
బ్రసవ ఫల శూన్య తరువు నెవ్వండు దలఁచు.

36

చ. అన విని పల్కెఁ దత్సతి ‘మహాత్మ! శివాఖ్య చరిష్ణు కల్పశా
ఖని భజయింపఁ జిక్కు మనకేల స్థిరై శఫలంబు భక్తిమ
జ్జనుఁ డుపమన్యుఁ డొందిన ప్రసాదము సాక్షియ కాదె? దేవణో
టిని జడిమంబు నొందుట ఘటిల్లదు మర్త్యుల నొందు కవడిన్ 37

క. అనవుడుఁ బుత్రియ న్మన

మునఁ దలఁచె నతం డుమార్థమును, మస్తకమం

డన సోమార్థము నతజన

ధన మగు పరమాత్మఁ దీవ్రతపములఁ బొరయన్.

శి వ గు రు ని త ప స్సు

మ. నిజగే హానతిదూర వర్తితటినీ నిర్మగ్నఁడై కందమూ

ల జలాస్వాదన శంకరున్ గొలిచెఁ దొల్తన్; మీఁదటన్ దత్తదాఁ

బుజ మాధ్వీక విలొలభ్యంగ మయి విప్రుం డాచరించెన్ దవం

బు జగానిల్కడ భార్యతో వృషధరంబున్ జేరి యేకాగ్రతన్. 3

చ. ప్రతిపదమందు శంకర! హఠా! గిరిజాహృదయాబ్జబంధనా!

సితకరఖండశేఖర! యశేషజగన్నిలయోదరా! యటం

చతుర్లితభక్తిఁ గూరి ఘటితాంజలియై పులకాంకితాంగుఁడై

నతఁ డయి సోలుచున్ దపమొనర్పఁగ దీక్ష వహించె నచ్చటన్.

తా. వేళన్ మీఱక మేలుకాంచి చని యవ్వొప్రుండు పూర్ణానదీ

కీలాలంబునఁ గురింకి వచ్చి యభిషేకించున్ ప్రభాతంబులన్

వ్యాళాధీశ విభూషు శంకరు మహాన్యాసంబుమంత్రంబులన్

బాలన్ దేనలఁ జక్కెరన్ దధిని బూర్ణానిమ్న గార్ణోద్భున్. 41

చ. ఒకదశమేని వాడని సుమోచ్చయమున్ నవబిల్వవత్త్రిముర

ప్రతితితభక్తిఁ దెచ్చి సుమంబంధము లూర్చి నహానానామపూ

ర్వకమునఁ బూజులన్ గలుపుఁ బ్రాప్తమునందు ధరామరుండు శూ

లికి మది బల్లనన్ బరిమళించుచుఁ దెచ్చెర తెచ్చె మావలన్. 42

మ. రవి యెస్తాదిగిని జేరుదాఁక వతితీవ్రహ్మార్చి చిత్తంబు శాం

భవమూర్తిన్ మిళితిం బొంద్చి యశ నాంధఃపావముల్ నూని స్థా

మిశ్రభక్త్యంబు వహించి కామియచి మిన్నుల్ ప్రమ్ము నవ్వేళ గం

ధ్యవిధుల్ దీర్చి మహానటాకృతి శివున్ భ్యాపించుఁ బన్నోద్భునన్.

సీ. జాటభాటమున నుచ్చైరవంబునఁ బొంగు
 గాంగవేణికకు సాష్టాంగ మొట్టఁగి
 శ్రుతిసూక్తి వితతి భాసుర సుస్వరంబుల
 వినుచు పాణికపాలమునకు మొక్కి
 యనుపదం బుల్కి స్వయంగ్రహ పరిరంభ
 సౌఖ్యమ్ము పతి కిచ్చు సతి నుతించి
 అఇతి నావ్యక్షరోదయ హేతు వగుధక్క
 ననుకరించు పదాంగదాహిఁ బొగడి

గీ. హం యటంచు మహీసురుం డాత్మయుండ
 శివునితాండవ మూహించి చింతసేసి
 కనులఁ గట్టినయ టైనఁ గలఁగి యశు
 లొలుకఁ బులకితగాతుఁడై యొట్టఁగు ధరణి.

44

క. జాయయు స్వచ్ఛాయయటుల్
 కాయము నియ మోపతాపకఠినత న్నయన్
 నాయకుఁ బాయక వృషధర
 నాయకు బహుకాల మర్హణంబులఁ దనిపెన్.

45

ఉ. చిన్నిపిఠీలికల్ మొదలు చెట్టులు గుట్టలు గట్లు పుట్టలు
 చ్చిన్న తడేకభక్తి విధుశేఖరరూపములై కనంబడన్
 గన్నులు మూసినన్ దెఱచినన్ మది భేదమునోయి యాద్విజుం
 డున్నలినామీయున్ దముఁ గనుంగొని రొండొరు నీశబుద్ధిలోన్.

క. క్రమముగ సకల చరాచర
 మమలం బగు హృదయ దర్పణాభిషిర మై
 యమరఁ దమ కిరువురకు లో
 కమున కభవునకు నభేదకలనము గలిగెన్.

47

మ. జల దాచ్ఛాదిత సూర్యబింబమువలెన్ శైవాలజా లావృతాఽ
చలి తాచ్ఛాంబువుపోల్కి మాయ దను నాచ్ఛాదింపఁ గన్పట్టిన
ట్టుల కన్పట్టనియట్ల తోఁచు శశిచూడున్ జూచుచున్ గొన్నినా
ళు లవిచ్చిన్న తపంబు లాద్విజుఁడు నాలుం జల్పి రేకాకృతిన్. 48

క. అంబుదము విరియ భాస్కర

బింబము పొడనూపుపగిదిఁ బృథుతరమాయా
సంబంధ మ్మెడయ ననం
తం బానందమ్ము శివునితత్త్వము తోఁచెన్.

49

గీ. ఇది యది యటంచు నన నేల యెల్లకరణ

కర్మములు, వార్ధియం దనేకస్రవంతు
లణఁగి తాద్రాప్య మొంది న ట్లాయఖండ
తేజమున మున్గిపోయి శాంతిలై నల్ల.

50

క. ధ్యాత్వ ధ్యాన ధ్యేయ భి

దాతీ తాద్వైత భావ నాఽచంచలమై
వీతతరం గాంబుధిగతి

నాతాపసులకు విచిత్ర మగుస్థితి యమరెన్.

51

చ. సగుణము నిర్గుణంబు నగుశాంకర తేజము శాంతమానసా

బ్జగత మొనర్చి పూజల జపంబుల ధ్యానములన్ సమాధులన్
బగళులు రేలు నద్దిర క్షణప్రతిమంబులు గాఁగఁ బుత్తు రా
ల్మఁగ లది యేమొ పన్నె కములన్ వెలువంగ ననంగ నెంతయున్,

క. వడలక చిర మిటు సౌఖ్యము

మది వెలుగొక తప మొనర్ప మూఁకులు తాలున్
మొడలంటఁ గరిన్ మా నెత్తి

మృదుమ్మడియుఁడు శివుఁడు కరణుఁడే వెన్నవలెన్.

53

వ. అంత బాలప్రాయోచితాశ్మికి నిస్తంద్రకరుణారసం బద్ధరామర
జాయాపతులవంక వంకలై తొలంక నుంకించు నత్తరుణంబున
మహాశివరాత్రి పుణ్యకాలం బరుదెంచుటయు. 54

శివగురునకు శివుడు ప్రత్యక్షమగుట

చ. శమ దమ మూర్తులైన ద్విజజంపతు లత్తటి నాప్రభాత మ
ద్దమరెయిదాఁక నీశ్వరపడంబులు గొల్పుచుఁ బాడి పాడి వి
శ్రమమును జెందఁ దచ్చివ పురస్థిత భిత్తిక నాని మేను, నే
త్రము లొకయింత మాసి వసుధాసురుఁడొక్కక్షణంబుపుచ్చుడున్.

సీ. గగనమార్గమ్మందు నిగనిగ మను నొక్క
వెలిమిబుట్టెలిగట్టువలెను దోచెఁ
జూడఁజూడఁగ నొక్క సురుచిరంబు మెఱుంగు
చిరచిర నిటునటు పరుగువాఁతె
నామేఘ మంతంత నవనికి దిగివచ్చు
నట్టై పురోభాగమందు నిలిచెఁ
దన్మధ్యసీమ నుత్తమ కాంతి యొకమూర్తి
తెరఁ బాయు నత్తకి సరణి మెఱసెఁ

గీ. గ్రమముగాఁ బూరుషుం డయి కదలఁజొచ్చె
నభయ వరద ముద్రాంచిత హస్తయుగము
తలను జాబిల్లి, కనుల మందస్సి తార్ద్ర
కరుణ యరమేన సతి, గల్గి గిరిశుఁ డయ్యె. 55

చ. అటువలెఁ దోచు శంకరుఁ గృతాంజలియై చలితాఖిలాంగుడై
చొటచొట నశ్రువుల్ దొఱుగఁ జూపుల కందనిరూపు నేత్రసం
పుటమున నాని యాని స్తవమున్ బచరింపఁగ మాట రాక య
క్కట! భువి వ్రాలె నాద్విజుఁడు, గారియయోయని జాలిఁదూలఁగన్

క. హైమవతీ పక్షోజ మృ

గీమత జంబాల మేచకితమై, నిజభ

క్తామరతదు వగు, వలకే

లామృదుఁ డటు సాచి పట్టె నతనిఁ ధటుకునన్.

58

ఉ. పట్టి శుత్రుండ తె మ్మిఁకఁ దపంబులఁ గ్రుస్సితి రేపు జాయుయున్

బొట్టకుఁ గూ డెఱుంగర తినుం డొక పండునుమాత్ర మంచుఁ బె

న్లుట్టగ మావిషం ధ్లునుపఁ గోమల కాంతి నుగంధ పూర్ణమై

వట్టిది విన్నపం డొకటి యాతండు సేకొనెఁ గేలుదోయిటన్.

59

చ. కరయుగళంబునన్ సగముగాఁ బయి కెత్తుడుఁ; దద్రసాల ము

ర్వరఁ బడి తద్రసంబు పరివాహము గట్టఁగఁ ద్రుళ్లుపాటుమై

నెఱిఁ గను విచ్చి నల్దిశ లవేకవిధంబులఁ గాంచియున్ మార్చున్

వరముగ నిచ్చు తత్ఫలమువాసనయున్ గనఁజూలఁ ధింతయున్.

60

క. వలిమల యల్లుడె చెంగట

నిలిచి ఫలం బొసంగినటు గణించును గానీ

కల యని తెలియక యాతండు

కళవళమును జెందె నొక్కతఁణము మనమునన్.

61

చ. మనను దిటంబు సేసికొని మాయను జోపి పరిన్పుటంబుగాఁ

గనుఁగవ విచ్చి చూడఁ గఱకంతుని లింగము గంటరీతి నుం

డిన యొక విచ్చె గాట మగువిద్దురఁ గూరినయాలు భేదభం

బును గననైన నచ్చెరువు పొందెఁ గలం గనుఁగొన్నదానికన్.

62

క. ఇట్టి కలఁ గంటి, నాట

యెట్టి ఫలం బొడవ కో యనేకఫలంబుల్

గుట్ట, జూపఁగ కట్టక

యట్టిఫలంబునకు నేల చూసింపితిసో.

క. అని మది సాస్వత్సఫలం

బునకై కొండొక విచారమును జేసి తుదిన్

దన శోస్త్రానుభవబలం

బున నీగతి నిశ్చయంబు పొందఁగఁ గల్గెన్.

64

చ. సుతఁ డుదయించు నొక్కఁ డతిసుందరరూపుఁడు పాండితీ సము

ద్గత సితకీర్తిచిక్కణసుధాద్రవ్య లిప్త దిగంగనాకపో

లతలుఁడ యాను గాక విరళం బగునాయువు గాంచు నంచు నెం

చితి నిది యెల్ల నీపెకు వచించినఁ గుండదె నేటినుండియున్. 65

క. భగవద్విలాస మట్లు

డఁగ నెవ్వం డాప నోపు; నగజాపతి య

ప్పగిది వర మనుచు పగ లీ

యఁగ నెంచునె భక్తుదుఃఖ మరయఁ దలఁచునే.

66

వ. అని కొండొక కళవళ మొంది యొంది తుదకు.

67

చ. అట నొక కంబ మానుకొని యప్పుడ నీద్దురగొన్న ముద్దయన్

దటుకున లేపి యెల్లకలఁ దప్పక యాపెకుఁ జెప్పి యప్పలం

బటు భువిఁగూలి రూపఱునుడంతము మాత్రము డాఁచె జిత్త మ

క్కటికము సొదినన్ ముఖవికార మొకింతయుఁ దాఱకయ్యెడన్.

క. ఆనందాశ్రు ఝరంబులు

మేనఁ బొడము గగుఱుపాటు మీఁదఁ బటవఁగా

మానినీ 'ధన్యాస్మి' యని భ

వానీపతి కాచరించె పందనశతముల్.

69

మ. జననీ! మాయెడ నీకు నెంత కృపయో సర్వేశు కారుణ్యత్వ

ప్తిని మావంక మరల్చి వంశము ప్రతిష్ఠింపన్ బ్రసాదించి, తే

మని నీశక్తి నుతింతు శక్తిధరు నీడై నాకుమాఱండు గూ

డను పద్ధిల ననుగ్రహింపు మని తోడన్ మ్రొక్కె శర్వాణిన్.

ఉ. ఆపరమానుభావు లటు సాంబశిపున్ గను మూయకుండ ని
 ప్లాపటిమన్ నుతించుచు నుషస్సమయంబున మెల్ల నేగి పూ
 ర్ణాపగఁ గుంకి వచ్చి తొలియట్లభిషేక మొనర్చి తద్వ్రతో
 ద్యాపన మాచరించి నిజధామ యియాసువులై ముదంబునన్. 71

సీ. వృష శిఖరీశ్వర శ్రీపాదములకు స
 హస్రాభివాదమ్ము లాచరించి
 యంబికా దివ్య పాదాంభోరుహ పరాగ
 పుంజమ్ము మస్తకంబుల ధరించి
 గణనాథ గండ నిర్గళిత మదాంబువుల్
 మార్జింతుకొని నిజమాళులందు
 శ్రీ కుమా రాంఘ్రివారిజ గంధలహరుల
 నాసాపుటికిఁ దర్పణం బొనర్చి

గీ. పారిషదవర్గమును బరిపాటిఁ గూడి
 పాడి స్పృశియించి సెలవీయ వేడి వేడి
 తిరిగి తిరిగి కనుంగొంచు గిరిని డిగ్గఁ
 జాల కెట్టులొ డిగ్గి రయ్యాలుమగలు. 72

చ. అభవపరాత్ము లై నియతులై పరిశుద్ధులు తత్సతీపతుల్
 శుభదముగాఁ గలన్ దలంచుచున్ జని యింటికి నన్నవస్త్రదా
 నభర సుతృప్త భూసురజనంబుల దీవన లీశ్వరోక్తిసం
 నిభములుగాఁ దలంచుచు ననీదృశమోదము నూది రాదటన్. 73

అ ర్యాం బ గ ర్భ ము దా ల్పు ట

ఉ. ఆదినమంద శాంకరమహ ర్మిళితంబు ద్విజాతిభుక్త శే
 షాదన మారగించెను డదాజ్ఞను శ్రీశివగుర్వభిజ్ఞా డ
 పైదలియున్ నిజేశుపదభక్తి మునింగి తదన్న భాగసం
 భాద మొచ్చి తాలె శివగర్భము గర్భము నిర్భరద్యుతిన్. 74

క. ఆరమణి గర్భ మెదుగ శ

రీర మ్మలరెను బ్రభాతి రేకముచేతన్

వారిత దృక్పాత జగం

బై రవి మధ్యాహ్న దుస్స హలోకగతిన్.

76

చ. జగములు నాలుగున్ బది నజస్రము దాల్చుచు భూ జ లాన లా

శుగ వియ దర్క చంద్ర పురుషుల్ నిజ మూర్తులుగా వెలుంగు ప

న్నగపతికుండలుండె లలనామణి గర్భమయత్వ మొందఁగన్

మగువ కఠోరగర్భ గతిమాంద్యము నొందె నటన్నఁ జిత్రమే. 77

నీ. తన తేజమున సతి తనువు నింపి జగన్మ

యుఁడు డాఁగె శివుఁడు త దుదరమందు

సుదతి రమ్య సుగంధి సుమధారణం బోర్వ

దన రత్నభూషాది నడుగ నేల

యించుక బరువైన దేపదార్థము గాని

దాల్పంగ నలయుఁ దద్దయు మృగాక్షి

విడిచినన్ విడువ కాబిడకు దౌహృదము చే

కూరిచె వెత దుశ్శరారివోలె

గీ. గోరు దుర్లభవస్తు వాకోర్కి దీర్పఁ

దేర, నది కా దనుచుఁ గోరు వేఱ యొకటి

నదియు నెటా తేర, రోసి యన్యంబు గోరు

నువిద యది యాయఁ, గనుఁగొంచు నోకిలించు.

78

ఉ. చూలును దాల్చు వార్త వినుచున్ వెలలేని యపూర్వ దుర్లభా

ర్థాఘ్నలు గూర్చి బంధు నివహంబులు సూడిదగా నొసంగ నీ

లాలక యాస్పదించి యిసుమంత ముదంబును గాంచు; దుర్వృథా

మూలము గాదె గర్భభరముం ధరియింపట పూవుఁబోండ్లకున్. 79

గీ. మనుజధర్మానుసార మిమ్మాడ్కి ననుటె
కాని, శివతేజమును దాల్చు కాంత కార్తి
గలుగు పెట్టఱ్ఱలార్తులు మలఁగ జగము
లభవు సేవించు రంచు మహాత్ము లనరె.

80

సీ. తాను స్వభా వావదాత వర్ణం బగు
ఋషభ వాహనముపై నెక్కినట్లు
సంగీత విద్యా విశారదు లైన గం
ధర్వులు బలసి త న్బాడినట్లు
విన యానుయానులై విద్యాధ రాదిక
దివిజులు తను సన్నుతించినట్లు
“జయ జయ రక్ష రక్ష” యటన్న పల్కు లా
లించి తా వరము లందించినట్లు

గీ. కలలు గని త్రుళ్ళిపడి మేలుకాంచి లలన
త త్పునఁపునరుక్త శబ్దంబు నాల
కింపఁగాఁ జాల, దాదృశ్య మించుకంత
గాంచఁజాల, దచ్చెరువును గనుట దక్క.

81

ఆ. లలన నర్మభాషలను బల్కు బర్యంక
మెక్క వేసటను వహించు గాని
యితరులను జయించి హృద్య విద్యారాజ్య
సింహాసీతి నెక్క జింతసేయు.

82

గీ. ప్రథమ గర్భ సంస్కార సంపర్కమునను
సర్వగర్భ పావిత్ర్యమ్ము సంభవింపఁ
బురుషనంతాన ముదయింపఁ బుంసవనము
సేసె నా ర్యాంబ కెలమి నా శివగురుండు,

83

క. ధీమంత్రులు నొగడ విధి

శ్రీమంతముగా సభీష్ట సిద్ధికి నై యీ
ధీమంత్రుడు శివగురుఁ డల

సీమంతిని కాచరించె సీమంతంబున్.

84

గీ. పరమ సాత్త్విక వృత్తులపట్ల సవత
వైషయిక వృత్తులందు నిర్భర విరక్తి
నూను నాసతిచేష్ట త దుదరవాసి
పుత్ర చిత్రచరిత్రఁ బెల్పుచుఁ దనరెచ్చె.

85

గీ. అతివ కడుపుననుండియు నిర్భకుండు
తలఁగఁ దోచె నురోరుహ ద్వైతఫణితి
తటిమి వైచె వలగ్న మాధ్యమిక వాద
మరయఁగ మహాత్మ గర్హ్యంబు లవ్వి యగుట.

86

మ. అంబుజబంధు గర్భ యగు ప్రాశ్చ్యోత యొప్పు, నిగూఢ కృష్ణవ
ర్త్మం బగుజమ్మి యెమ్మె, యదురస్థ సురద్విప యైన గంగయం
దంబు, నిధాన గర్భ యగు ధాత్రి బెడంగును, శర్వ పూర్ణ గ
ర్భంబు భరించు నాద్విజ పురంద్ర యెడన్ గననయ్యె నయ్యెడన్. 87

గీ. కుత్తుకుత్తు మటంచును సత్తు వింత
లేమి, యరుచియు, విసు వోకిలింత లడరె
నగలు బిగువయ్యె వగలు మున్నుగనె సడలె
గరిత కంతంత గర్భంబు పెరుగుకొలది.

88

కంకరుని జననము.

గీ. సుఖముమై బదియవనెల చొరఁబడంగ
నంత వై శాఖమాసంబునందు శుక్ల
పక్ష పంచమి శర్వ దైవతభ మైన
యార్ద్రయం దభిజి న్ముహూ రాంతరమున.

89

చ. రవి శశి భాము లుచ్చితర రాశుల వెల్లి గురుండు కేంద్ర మా
భవనమునన్ విరాజిల శుభగ్రహముక్త శుభగ్రహేషితం
బపు శుభలగ్నమందు నచలాభవ కన్య కుమారునింబలెన్
శివగురు ధర్మపత్ని సుఖ సేవధియై కనియెన్ గుమారున్. 90

ఉ. కోరిక లెల్ల బండ ద్విజకుంజరుఁ డాత్మజ మోముఁ గాంచి ము
ద్వారిధి మగ్నుఁ డయ్యు శుచివారి మునింగి హిరణ్య నై చిక్కి
భూ రుచిరాంబ రాది ద్విజముఖ్యులఁ దేలిచి జాతకర్మ సం
స్కార మొనర్చె శాస్త్రము ప్రకార ముదార విహార హరియై. 91

క. జను లెల్ల బొంగి వైరము
లను మఱచి ముదంబునం జెలఁగు టరుదే త
జ్జననమహిమ వ్యాఘ్రాదిక
వన మృగములె వైర ముడిగి వరలిన వనుచోన్. 92

సీ. చిగురొత్తి పూచి కాచి ఫలించె మ్రోళ్లైన
క్షీతిరుహంబులు గూడఁ జిత్రముగను
నిర్మల మధురాంబు నిర్మల శాంత పృ
చార మొప్పుగ ధునీ సమితి మెఱసె
యాయజూక గృహంబులందుఁ ద్రేతాగ్నులు
వెలింగెఁ బ్రదక్షిణార్చుల వహించి
సుమసారభము దాల్చి సుడియుచు హోమాజ్య
గంధిలంబై వీచె గంధవహము

గీ. పుష్ప వర్షము సుర హర్షమును నభోంగ
ణమ్మునం దోచెఁ బంచభూతమ్ము లిట్లు
వాక్యతి వెలింగెఁ బంచభూతాత్ముఁ డైన
భాలు నుదయ స్రభావ సంబంధమునను.

గీ. జాతె నద్వైతమత విపక్ష మతవాది
బుధుల హస్తాగ్రములనుండి పుస్తకములు
శ్రుతిశిఖా తతి నవ్వె, వ్యాసుని మనోంబు
జమ్ము వికసించె, గలిగె స్వాస్థ్యమ్ము జగతి.

94

క. సుత పూర్ణోత్సంగ యయిన
సతి రంజిత బూర్ణచంద్ర సంగతిఁ బ్రాచీ
సతివలె జలరుహ హిత సం
గతిఁ బ్రాగ్గిరి తటియుఁ బోలె గన్నులవిందై.

95

క. ధగధగ మను తనుకాంతలు
నిగనిగ మను చేర లంత నేత్రంబులు గుం
పగు కురులు మెఱయు బిడ్డని
మొగముం గని తల్లి నింగి ముట్టఁగఁ బొంగెన్.

96

ఉ. ముద్దులు మాటగట్టు నిజపుత్రుని రూపము గాంచి మోద సం
పద్దశ మించి కన్న ప్రసవ శ్రమ మంతయు విస్మరించి య
మ్ముద్దియ డెందమం దుదయమున్ గను ప్రేమముతోడ స్తన్యముల్
తద్దయు వెల్లివాట మృదులంబుగఁ బొత్తుల నుంచి కంపిలున్.

97

శా. అంభోజాక్షి పతిన్ వృషాద్రిశివు తాదాత్మ్యంబునన్ జిత్తమం
దుం భావించుచు గర్భ దోహదమునందున్ దిన్న స్వాద్వన్న త
త్సంభా రాది శివప్రసాదముగ సంభావింపఁగా నేమొ త
త్సంభూతుం డగు డింభకుం డలరె సాక్షా చ్ఛంభు దివ్యాకృతిన్.

98

సీ. అది యేమె నొసటియం దక్షి యుండినయట్టు
లానవా లున్న దోయతివ కనుము
భుజములందుఁ ద్రిశూలమును బోలు రేఖలు
సుస్పృష్టమై యొప్పు సుదతి! కనుము

చందమామ వెలుంగు చందమై కచ బృంద
మంద మొందెను మందమాన! కనుము
స్ఫటికసన్నిభ తనూ చ్చవులందుఁ గన సగం
బతివయ ట్లగపడు నబల! కనుము

గీ. బిడ్డ తనుకాంతి ముందు దీపిక ల వేల?
యనుచుఁ గాన్కలఁ గొని యరయంగ వచ్చి
నట్టి ప్రతివేళినులు శివుం డనుచు బ్రమసి
పురుటియింటనె గుజగుజల్ వోయి రపుడు.

99

చ. పురుటిదినంబు లభ్యుదయపూర్తిఁ దలిర్ప హి తాప్తబంధు లం
దఱఁ గవగూడి నామకరణం బొనరించెను “శంకరుండ” టం
చరసితిఁ బుత్తు శంకరదయాప్తి నటంచునొ “శమ్ కరోతి శం
కర” యని బాలు భావికథఁ గాంచియొ కాని ద్విజుండు పట్టికిన్. 100

వ. అంత ధాత్రీజన సహాయయై యా యార్యాంబ శుక్లపక్ష శశాంకు
పగిది దినదినాభ్యుదయంబు నొంద నబ్బలకు రాత్రిందివము కన్ను
మూయక యోముచుండు. 101

ఉ. బాలకు ముద్దు నెమ్ముగముపైఁ బడు ముంగురు లల్ల నొత్తి, కెం
గేల స్పృశించి యెత్తి గిలిగింతలు వాఱఁగఁ జేపువచ్చు చ
న్బాలను ద్రావఁ బెట్టి వదనంబున లాలలుఁ బాలుఁ గాఱఁగా
నోలిన వాతెఱ్ఱ దుడిచి, జోటిక నిద్దురపుచ్చు సెజ్జపై. 102

చ. జలకము లార్చి, మేని తడిఁ జల్వమడుంగున మెత్త నొత్తి, వీ
నుల తడి వోవఁ జేలకొన నోవక ద్రిప్పుచు, జ న్నొసంగి, క
జ్జలమును గంటఁ దీర్చి నునుఁజూడఁ బెట్టి నెసెంటఁ బెట్టి, పొ
త్తుల నిడి, జోలవాడుచు వధూమణి లాలనెయు బాలకున్. 103

సీ. కరము లాకసమువంకకుఁ జిమ్మ చూరక
 పాలబుగ్గలు గుంటవడఁగ నవ్వుఁ
 గమికిళ్లు పట్టి ముఖమ్మందుఁ జొనుపుకొం
 చొక ప్రక్క కొదిగి పన్నుండి కేరుఁ
 జరణాంగుళముల హస్తముల నల్లనఁ బట్టి
 నోటఁ జొన్నంగ నారాట మొందు
 నవ్యక్త మధురమై యమర నుంగుంగ యం
 చనిత రావేక్షుంబ యాడుచుండు

గీ. నలుకు డెది యైన వినఁ జూచుఁ, బలుకరించు
 వారి గుఱుతింప నేర్చు, భీత్కారములకుఁ
 గులుకుమై నవ్వు, మఱి యెత్తుకొనుఁ డటంచుఁ
 జేతు లందించు వేడ్క నాచిన్నికందు.

104

గీ. బొజ్జ నునుసెజ్జ మోవంగ బోరగిల్లి
 పండి శిరమెత్తి కరములు రెండు మోపి
 చిఱునగవు లాల లొలుకు వాతెఱ నటింప
 నాడుకొను బాలుఁడు కిశోర హరివిధాన.

105

చ. క్రమముగఁ గూరుచుండుట కరంబుల మేదిని నాని జానుచం
 క్రమణము నేర్చి యింట నెటుగన్నఁ గనంబడుచుండి లేచి వి
 ద్దెము లొనరించుచున్ జిలుకతీఱున 'అమ్మ' యటంచు 'అత్త' యం
 చమృత రసంబు చిల్కుఁ జెవులందు ద్విజార్భకుఁ డెల్లవారికిన్. 106

సీ. 'అమ్మ' యం చలఁత మాటాడ 'నో' మ్మని ప్రణ
 వోపాసనము సల్పుచుండె ననుచు
 'అత్త' యనఁ 'దత్త్వ'మసి' మహావాక్యార్థ
 ముల్లమందు స్మరించుచుండె ననుచు

‘అన్నన్న’ యని పల్కునప్పుడు నేతి నే

త్యుపలబ్ధి నూహించుచుండె ననుచు
నలరి ‘హు’ మ్మనిన ‘బ్ర హ్మహ’ మ్మనుచుఁ దాన
యుపరతాత్ముం డగుచుండె ననుచు

గీ. సాంజలికుఁ డౌచు ‘దాసోహ’ మంచు ముద్దు
కై యనంగఁ దా “సోహ” మ్మటంచు హంస
జప మొనర్చునె యంచు ద చెచ్చె శ వాస్సు
టోక్తులం దర్థ మూహించుచుండుఁ దండ్రుడి.

107

సీ. ఏకాబ్ది వయసునందే నేర్చె వర్ణ స

మామ్నాయ మఖిలంబు నాత్మభాష
నబ్దిద్యయ వయస్కుఁడయి లిఖితాక్షర

ప్రజ్ఞుడై వ్రాసి చెప్పంగ నేర్చె
హోయన త్రితయ వయస్వియై కావ్య పు
రాణముల్ విని తదర్థము లెఱింగె
గురుల క్లకేశమాసరణి నేర్చిన విద్య
సహపాతులకు బోధ సలుపఁజాలె

గీ. ననుదిత రజస్తమస్కుఁ డయ్యును రజోఽభి
భేలనమునాఁడె యెఱింగె నిఖిలము లిపులు
మధుర భాషణములఁ బ్రజా మానసములు
వెన్న నొనరింపఁజాలె నాచిన్నిబిడ్డ.

108

వ. అంత.

109

క. హుతవహు తేజం బాజ్య
హుతుల వెలుగుపగిది నాశిశూత్తమ తను వం
చిత చౌల సంస్కృత్యా సం
స్కృతమై వితత ద్యుతుల వహించి రహించెన్.

110

క. అతఁ డుపపాదన నిరసే

క్షీతమతి యయ్యును జదిచె నిఖిలకావ్యము లా
హృతిపూర్వక మాగమసం
హతిఁ గర్కశతర్కనయరహస్యము లెఱిగెన్.

111

గీ. వాదజల్పవితండాకథాదిదత్తు

లై వచశ్శక్తి వాదిచయంబుఁ దూల్చు
బుధులు సేని సురేజ్యునై పుణి మెలంగు
శంకరునిముందు మాటొక జంకుచుండు.

112

క. ఓడింపుద మని పంతం

బాడి బుధులు వక్రవచనులై మతముల మా
టాడిన నోడక వారలఁ
బ్రోడవలెన్ గెలుచు శంకరుఁడు శిశు వయ్యున్.

113

క. ఫణిరాట్కథావధీరణ

చణ మగు నముకక్రమోక్తి సరణి విని సుధీ
మణు లగువాదులు నుత్తర
మణువంతయు నీరు తప్పు లగు ననుభీతిన్.

114

గీ. ప్రథితఁడై శేముషీమద్రగణియు నై న
యతఁడు ఖండింప నట్టిదుర్మతము లేదు
ఖండితాత్మమతంబు నొక్కండుగాని
నిలుపుకొన్నది లేదు యన్నించియేని.

115

క. రవివర్చించితుఁ డహ్మా

ణవకునిచే నిజకులము దనర్చె సవతు లే
కవనిన్ సుతవద్దణమునఁ
బ్రవరుడ నై నాఁడ నని శిష్యగురుఁడు ధనిసెన్.

116

క. మూడేం డ్లిడున సుతునకు

చూడాసంస్క్రియ నొనర్చి, శుభగతి నై దేం

డ్లిడున నుపనయనమ్ముం

గూడ యథావిధి నొనర్చె గురుఁ డత్యాస్థన్.

117

గీ. కన్నులం గన్న ప్రజకె శంకరుని బ్రహ్మ

చారివేషంబు దృష్టి నొసంగ దనిన

గాసి కోరిచి కడుపునఁ గన్నవారి

కపుడు గల్గిన హ్వరాన కవధి యున్నె.

118

క. ఆ తీరున శంకరు నుప

నీతు సలిపి, శివగురుండు నిష్ఠుర దైవా

భూతమున శాశ్వతముగా

భూతలమునె విడిచి స్వర్గమునకుం జనియెన్.

119

చ. తనయునికొన్న దుర్లభము, తద్విభవాదులు చూచు టంతకం

తెను గడుదుర్లభంబు; ధరణీసురుఁ డాతఁ డపారమౌ తప

బును బచరించి యెట్టెటులొ పుత్రుని గాంచెను గాని యక్కటా

తన తనయోదయంబు తనుఁదాఁ గనుభాగ్యము కాంచఁ డయ్యెడున్.

గీ. మూర్ధమున వేయిపిడుగులు మొత్తి నటుల

తనువు బ గ్గని మండిపోయినవిధాన

మానసము చిన్నభిన్న పామాడ్కినొట

నవశయై వ్రాలె నార్యాంబ యవనియందు.

121

చ. అటువలె మూర్ఛనొంది ఘటికాంతరమందు ససంజయై యుర

స్తటమును మోదికొంచుఁ గనుఁదమ్ముల నశ్రులు వెల్లివాట ను

త్కటతమచింత మున్గి గళగద్గదికధ్వని పెచ్చుమీఱఁ జెం

గటిఱు లేల? రాల్కు గరఁగన్ నిలపించెఁ బతిన్ స్మరించుచున్.

ఉ. దీపిక యాటఁ బాడఱిన దివ్యగృహంబువలెన్ భవచ్ఛరీ
రాపగమంబుచే నశుభమై బరువై చెడి డిందకున్న యీ
పాపపుదేహ మగ్నిశిఖిపాలొనరించియ వెంట వచ్చి నా
థా! పరమందు ని న్గలియుదాన నటంచు విలాపమొందఁగా. 123

శంకరుఁడు తల్లి నూరా ర్చుట

క. అంతట హితు లాయమ కుప
శాంతివచనములను జెప్పఁ జల్లాటద త
త్సంతాప, మట్టు లనుగతి
కెంతయుఁ జింతించు తల్లి కిటు శిశు వనియెన్. 124

ఉ. అమ్మరొ! యిట్టు లేడ్వఁ దగునా? వగవన్ విని తండ్రి వచ్చునే
యిమ్మహి నెల్లకాల మెవఁడేని మనంగలవాఁడె? దేహి క
ర్మమ్మునఁ బుట్టు, వృద్ధిగను, మ్రగ్గును, నై జగుణంబు వాప దై
వమ్మునకే నసాధ్య మిటు వందురి చేయున దేమి చెప్పమా. 125

ఉ. ఈ వెటనుండి వచ్చితివా యెచ్చటి కేగుదొ యెన్ని బాములం
దీవిభుఁ జెంది యుంటొ గణియించుకొనంగ సమస్త మోహముల్
ద్రోవకయే తొలంగుఁ, గనుదోయి మొగుడ్ప జగంబె నున్న, త
ల్లీ! విలపించు టేటికిఁ జలింపకుమీ భవితవ్య మెంచుచున్. 126

క. ఏవాఁడు మడిసె నని వా
పోవుదువో యట్టివాఁడు పుట్టఁడు చావం
దీవివిధవికృతలును దను
భావము లని మది నెఱింగి పడయుము శాంతిన్. 127

శా. మాయానాటక మీఁజగంబు - తనువుం బాత్రమ్ముగాఁ జేసి య
స్థేయుం డోపురుషుండు సౌఖ్యము మహారీన్ జెందిన ట్లాడి, యా
యాయుష్కాలము చెల్లఁగా యవనికాభ్యంతర్గతండ్లై పునః
కాయప్రాప్తి సఠించుఁ జూ భరతవాక్యంబుండు దేవాఁటికిన్. 128

క. ఎవరికి వారే యనియెడు

వివేకిజనసూక్తి తల్లి! వినవొకొ పతివెం

ట వెడల మంటం బడిన, ని

రువురుం గలియుదురొ కలియరో కర్మగతిన్.

129

మ. తనువుం దాల్పఁగఁజాల దుస్సహము వైధవ్య మ్మటంచున్ దొఱం
గ న దెల్లన్ జెడునే “మవశ్య మనుభోక్తవ్యం కృతం కర్మ” యం
చనరే ప్రాజ్ఞులు; నేడు గల్గువ్యధ రే పైనకా మ తెందై న నీ
కనుభోక్తవ్యముసూపె మానుకొనుమమ్మా ఘోర మియ్యత్నమున్

క. అని యైదేడులబాలుఁడు

జననికి దుఃఖోపశాంతి నలుపఁగ విని లో

చనములు మనములు నీ రయి

జన మాతనియెఱుక కార్తి సంతస మెనసెన్.

131

గీ. సాధ్వీ యార్థ్యాంబ పతివెంట సహగమనము
సేయఁ దలఁచియుఁ బుత్రుఁ బోషించుకొఱకు
బాంధవ జ్ఞాతి పుత్రుల ప్రార్థనమునఁ
బ్రాణములు దాల్పవలసె దుర్భరము లైన.

132

క. ఆతఱి నాబాలకుఁ డుప

నీతఁ డగుట బ్రహ్మ మేధ నిపుణర్హిజ్ఞం

త్రాతతము పారలౌకిక

మాతని జనకునకు నాహితాగ్నికి కొనర్చెన్.

133

శంకరుని వేదాదివిద్యాభ్యాసము

గీ. బలిని దలఁద్రొక్క రోదసీతలము గ్రమ్మ

వెడలువామనవటుమూర్తి విష్ణుఁ డనఁగ

సాంగ మగుబ్రహ్మవర్చసం బనఁగఁ బంచ

వత్సరవయస్కుఁ డానూత్నవటువు మెఱసె.

134

క. ఉపనయనశబ్ద మర్థస

ముపేత మగునట్లు గురునియొద్దకుఁ జని య

చ్చపుభక్తిఁ బఠించెను ద

న్నిపుణుఁడు సాంగముగ నాల్గునిగమము లోలిన్.

135

ఉ. ఇంచుక గాని లేడ యెచ్చ డింతటివిద్య గ్రహించె నద్భుతం

బంచుఁ బ్రజల్ నుతింప, వటు లందఱు తోడఁ బఠింపఁజాల కిం

చించుక వెన్క-వెన్కఁ బడ నెవ్వఁడు పీనికి విద్యఁ జెప్పలే

డంచు గురుండు జంక నతఁ డధ్యయనం బొనరించె జెచ్చెరన్. 136

ఆ. ద్విత్ర మాసముల యధీతి నాయూవిద్య

గురుసమత్వ మొందె, గురువుపగిది

నతఁడ వేదముల సహాధ్యాయులకు లెస్స

చెప్పఁజాలె నతివిచిత్ర మెన్న.

137

మ. శ్రుతులఁ బ్రహ్మ, తదంగబోధమున గాఢ్యం, డర్శతాత్పర్యసం

గతమాతత్కథలన్ బృహస్పతి, తదుక్తప్రాజ్యకర్మాంతర

జతలన్ జైమిని, తద్వచఃకలితవిజ్ఞానంబునన్ వ్యాసమా

ని, తదీయాభినవాకృతిన్ వటుఁడు వాణీపూర్ణతన్ భాసితన్. 138

ఉ. నూతి మిత ప్రయోజన మనూనజలం బగు తీర్థమం దటుల్

గౌతమ భట్టపాద భుజగప్రవరాదుల శాస్త్రపాఠసం

భూత సుఖంబులెల్ల నొకమూల నణంగినయట్ల తోచె న

ద్వైత పవిత్ర శాస్త్ర జనిత ప్రమదాబ్ధిని వాని కయ్యెడన్.

139

ఉ. మాధుకరాన్నభుక్తి గురుమందిరవాసము వేదపాఠమున్

బోధము దేశికాంఘ్రియుగపూజనమున్ సహపాతిదుర్ల భా

గాధమనీషయున్ మెఱయ గాంగతరంగఘుమంఘుమారవో

ద్భాధక వాఙ్ముఖంబుల నతండు హరించె బ్రజాంతరంగమఃల్. 140

సీ. స్నానం బొనర్చి యుషఃకాలముననె మా
 రాండున కర్ణ్యప్రదానమిచ్చి
 యష్టోత్తరము శతం బావృత్తి గాయత్రి
 యంచితమనువు జపించి భక్తి
 బంచాక్షరం బుపాసించి తోడన యగ్ని
 కార్యంబు విధిపూర్వకముగ నెఱసి
 సబ్రహ్మచారు లాశ్చర్య మొందఁగ వేద
 వికృతుల నవధానవిధుల మొఱసి

గీ. పరమసాధ్వలు వాత్సల్యభరితచిత్త
 లగుచుఁ బెట్టెడు మాధుక రాన్న మెలమి
 నారగించుచు బ్రహ్మచర్యవ్రతంబు
 గడుపుకొనుచుండు నిష్కలంకముగ నతఁడు.

141

మ. జలపాత్రమ్మును జోలఁ గైగొనుచు సాక్షాద్భూతవేదంబు నా
 బలు తేజంబున మించి శంకరుఁడు తద్బాడబ్యగేహంగణ
 స్థలి మధ్యాహ్నము సేయఁచు 'భవతి భిక్షాం దేహి' యన్నంత సా
 ధ్వలు వడ్డింతురు పడ్రసాన్నములు పుత్రుం గాఁగభావించుచున్. 142

గీ. మాధుకరమును బెట్టు మమ్మా యటంచు
 వేరిగృసీమ కరుగు నహ్వర లెల్ల
 ధన్యు లయినట్ల భావించి తడయ కింటఁ
 గలిగి నంతటిలోఁ బెట్టి కడపుచుండు.

143

ద రి ద్ర బ్రా హ్మ ణి క థ

క. ఒకనాఁడు మాధుకరమున
 కొకగర్భదరిదు వసతి కొయ్యనఁ జని య
 య్యకలంక చరిత్రుం డా
 యకఁ గని "భిక్షాం ప్రదేహి" యని పలుకుటయున్.

144

క. కనుమాపుఁ జినుఁగుఁబయ్యెద

కొన కుతికంటున ఘటించుకొని యాగృహమే

ధిని డలు పోరగ దీనా

ననమాత్రము తోఁప నిలిచి నలకువ ననియెన్.

145

గీ. తొలుత నాతండ్రి యీపాడునిలయమునకు

నేల వచ్చితి వీదినం బెటకుఁ జనిన

నచట నిటు లగునేమొకో యనుచు వగతు

నెట్టిదుశ్శకునంబున నిలు వెడలితొ.

146

చ. కటకట యిట్టియెండ నటగాళ్ళులు పొక్కఁ జెమర్ప మోము మై

పటిమ మడంగ మాధుకర భైక్షముకై యరుదెంతు బిడ్డ! ని

న్నెటు చను మందుఁ బొమ్మనక యే మొనరింపఁగలన్ దరిద్రతా

ర్భటి నడపీనుఁ గై మనునభాగ్యను నీముఖ మెట్లు చూచెదన్. 147

ఉ. గ్రామము వాడవాడల నిరంతరమున్ దిరిపంబు నెత్తినా

స్వామి ననున్ దనూజులను సాకుచు నుండును దెచ్చుదానిలో

సాము మగండు, సాము నిజసంతతియున్, భుజయింపఁ బెట్టి యా

యామెతుకుల్ భుజించి కొఱప్రాణముతో మనుచుందు నందనా!

ఉ. ఇందలిస్త్రీలు మాధుకరవృత్తిని వచ్చెడివారి మందిరా

ళిందమునందు గోమయవిలేపనపూర్వకరంగవల్లికా

సుందరసీమ నిల్పి పరిశోధితపాత్రల పడ్రసాన్న మా

నందముతోడఁ బెట్టుదు రనన్ వినుచున్ గనుచుందు నిత్యమున్.

క. ఐనన్ నా కటువంటి మ

హానందము నొందుభాగ్య మబ్బదుగద! నా

దీనస్థితి కంతము లే

దేనే భిక్షించి తినుచు నేమి యొసఁగుదున్.

150

గీ. దాని కేమి? నీవంటియుత్తముఁ డతర్కి-
తోపనత్తుఁ డైనఁ బనుపు టయుక మనుచు
నిలు నలువలంకు నరసి యామలకఫల మొ
కండు దొరుకంగ నది యిడఁగొఁ దలంచి.

151

క. తలు పోరఁజేసి మొగమును
వలకేలునుమాత్ర కానబడ మఱుఁగున న
న్నెలఁత నిలిచి యాయుసిరిక
ఫల మొసఁగుచు వటున కిటుల పలికెన్ గలఁకన్.

152

గీ. నిజము వల్కెద నీవు నాత్మజనివంటి
వాడ వౌట; నాయన్న యీప్రక్క నిలువ
నకట! కాల్దిగిసెట్టిబట్టకును నోచు
కొనమి నని పల్కి కన్నీట మునిఁగి వగవ.

153

క. కని నవనీతము కైవడి
మనసు కరఁగిపోయి ప్రతిమమాడ్కి నిలిచి యా
యనఘుం డాయమ దారి
ద్రవ్యనిరాస మొనర్ప నెంచి దయ నిటు వలుకున్.

154

శా. అమ్మా! చింతఁ దొఱంగు; తా వకదరిద్రావస్థ యీనాడ భ
స్మ మ్మా నమ్మము నీవు నీపతిసుతల్ సంతృప్తిగా సర్వసౌ
ఖ్యమ్ముల్ శాశ్వతఘక్కి నొందఁగలవా రయ్యిందిరా శ్రీకటా
క్షమ్మున్ గాంతురటంచు లక్ష్మీఁబొగడఁగొఁ బూనెశుత్యుక్తులన్.

సీ. హైరణ్యవర్ణయు హరిణియు సౌవర్ణ
రాజతస్రజయు హిరణ్మయయును
బురుష గోశ్వ హిరణ్య పరిపూర్తిసంధాత్రి
యశ్వగజస్యందనాభిరామ

కాకార హాటకప్రాకార సోత్స్మిత
 యార్ద్రయు జ్వలియించునట్టిదియును
 దృప్తయుఁ దర్పయితియుఁ బద్మసంస్థిత
 పద్మవర్ణయు శుభాస్పదవిలోక

గీ. చంద్రయు చుశశ్రవభాస యుజ్వలనశీల
 దేవజుష్ట యుదార పద్మినియు ననంగ
 నాదిమధ్యాంతరహిత యైనట్టియాది
 లక్ష్మీకి నమస్కరింతు నలక్ష్మీఁ బాప.

156

గీ. తల్లి! యాదిత్యవర్ణ నీతపమునకు వ
 నస్పతియ బిల్వవృక్ష మన్పరిధ జనించె
 దత్ఫలంబు లడంచు - నీతపముకతన
 నాంతరం బగుమాయ, బాహ్యం బలక్ష్మీ.

157

క, ఓముత దేవసఖుఁడు చిం
 తామణితోఁ గీర్తితోడ న న్నైనయుచుఁ ద
 ల్లి! మును జనియించితి నీ
 భూమిని నా కొనఁగు కీర్తిపాలుపు సమృద్ధి.

158

గీ. అంబరో! క్షుత్పిపాసా విలాత్మ జ్యేష్ఠ
 యగు నలక్ష్మీని మాయెంతు నమ్మ నేన
 యీవు నసమృద్ధిని నభూతి నెల్లదాని
 నస్మదీయాలయమునుండి యపసరింపు.

159

క. భూరూప మొంది గంధ
 ద్వార, దురాధర్ష, భూతతతి కీశ్వరి, ని
 త్యారోపితపుష్టి, కరీ
 షారంజిత యైన లక్ష్మీ నాహ్వనింతున్.

160

క. చేతమునకుఁ గామము నా

కూతియు, వాకునకు సత్యగుంఫమ్ముఁ బశు
వ్రాతాన్నములకు రూపుం
బ్రీతి నొసఁగు నీవు నను సమీపింపఁగదే.

161

క. శ్రీపుత్రక! కర్దమ! కృపఁ

జేపట్టుము నన్ను, నావసించుగృహమునన్
గాఁపుంపు పద్మమాలిని

నీ పడసిన మాతఁ బద్మిని శ్రీదేవిన్.

162

గీ. ఎలమి నబ్దేవతలు సృజియింతు నాదు

కార్యజాతమ్ము నెపుడు స్నిగ్ధమ్ము గాఁగ
నోయిచిక్లీత! నాయెంట నుండునట్లు

చేయఁగదవన్న మీతల్లి శ్రీపురంద్రు.

163

గీ. పుష్టియును, బుష్కరిణి, యష్టి, యష్టికరయు

నార్ద్రయు హిరణ్మయయు, నబ్జ హైమ మాల్య
చంద్రయును సూర్యయు సువర్ణసరస పింగ

లాంగి యగులక్ష్మి జాతవేదా యొసంగు.

164

క. ఏదేవికరుణ బహుధన

గో, దాసీ, తురగ, పురుషకోటిఁ గనెదనో
యాదేవి ననపగామిని

శ్రీదేవిని జాతవేద చెచ్చెర యిమ్మా.

165

క. అని శ్రీసూ క్తవిధానం

బున సంస్తుతినేసి చిత్తమున శ్రీవిద్యా

మనువు జపియించి స్తోత్రం

భానరించెను సరసశుభ సముజ్జ్వల ఫణితిన్.

166

సీ. క్షీరార్ణవాంతర శ్వేతాంతరీపమ్ము
 నందు సంపుల్లపద్మాకరమునఁ
 గాంచనాంబుజ కర్ణికా సింహాపీఠికా
 సీనయై వృతసురీసేవఁ గొనుచు
 సవ్యాపసవ్యపార్శ్వములఁ గుంభియుగంబు
 స్వర్ణకుంభాంబుల స్నానమార్ప
 శయయుగంబునఁ గుశేశయయుగ్మ మలర ర
 త్నాభరణద్యుతు లలమ దేసలఁ

గీ. శచియు ధనదాంగనలు నిరు చక్కి నిలిచి
 నిటలతటమున నలకముల్ నటనసేయఁ
 జామరలు వీచుచుండ నాస్థానిఁ దీర్చు
 త్రిభువనై క మహారాజ్ఞ శ్రీ భజింతు.

167

మ. నిధినిక్షేపము లెల్లఁ జుట్టి కొలువన్ హేమాబ్జసింహాసనం
 బధిరోహించి సుపర్వమాళిమణిగుగ్వాలీఢపాదాబ్జయై
 విధివిష్ణీశుల లోకపాలనకళావిఖ్యాతులన్ జేయు నం
 బుధికన్యామణి నాదిశక్తిని గరంబుల్ మోడ్చి సేవించెదన్. 168

క. కామగవీ కల్పక చిం

తామణులకుఁ దోడఁ బుట్టి ధనరూపిణియై
 తామరసాక్షుని వక్షో
 ధామమున పసిరిచులక్ష్మి ధ్యానమొనర్తున్.

169

చ. అని యొనరించుశంకరు రమాభినుతల్ విని పేదరాలు'యా
 చనికులు కాంక్షితార్థము లొసంగెడువారలవృద్ధిఁ గోరి దీ
 వస లొనరింతుగాదె' యని స్వాంతమునన్ దలపోయచుండ మిం
 టను శతకోటి శంసలబెడంగునఁ దేజ మొకండు దోచినన్. 170

ఉ. మేను చలింపఁ జూపు మిఱుమిట్లుగొనన్ హృదయంబుజల్లనఁ
గా నఖలేంద్రియంబు లడఁగన్ నిరుపేదనెలంత మూర్ఛవో
నానియతాత్ముఁ డామెఱుఁగునందు రమాకృతిఁ గాంచెనేమొ త
న్మానస మంటఁదాఁకెడు విధంబున సన్నతి సేసె నీక్రియన్. 171

గీ. అమ్మ! కడగంటనేని నీవరయు దేని
జడుఁడె గానిమ్ము పార్థివేశ్వరుఁడ యగును
ఒత్తిగిలి నీ వుపేక్షించి యున్నఁ జక్ర
వర్తియేని యాచకచక్రవర్తి యగును. 172

ఉ. అంబుధిరాజనంతటి మహాత్ముని గర్భమునందుఁ బుట్టి, పీ
తాంబరుచెట్ట వట్టి, యమృతాదులసోదరివై, జగత్ప్రభు
త్వంబునఁ బట్టభద్ర వయి, తల్లిరొ! యీదృశు లైన పేదవా
రిం బరికించి లోఁ గనికరింపవు న్యాయమె నీకు నిందిరా! 173

నీ. అన్యాయకృత్య సమాచరణ చణాత్ము
లైనవారల గృహభ్యంతరముల
నక్షకేళీవిహారాయత్త చిత్త దు
ర్వ్యసనసక్తుల పదన్యాసములను
నధ్వగస్వాపతేయ ప్రాణహరక
చోరనాయకుల మంజూషలందు
విటధనాకర్షణ విక్రీత నిజతనూ
పుంశ్చలీదంత సంపుటికలందు

గీ. వాస ముందువు గాని పాప మ్మెఱుఁగని
సత్యశౌచ దయార్జవ శమద మాది
సుగుణనిలయుల నిలయమల్ చోర వి దేవీ
పాప మోతల్లి! యీపక్షపాత మేల?

మ. సతతంబున్ భవదీచుపాదసరసీజధ్యాసమున్ జేయుచున్
బతి భిక్షించి గడించువస్తువుల సంతానమున్ బోషించుచున్
వెతలం జీఁ కయి పట్టెఁ డోరెమున కేనిన్ నోచుకోనట్టి యీ
సతి నీక్షించి కరంగ కున్నదె భవత్స్వాంతంబు పద్మాలయా! 175

చ. అనువులు కంట నిల్చి కుతికంటునఁ జేలకొనన్ ధరించియున్
వసతికి వచ్చుచూచకుఁ 'జనంగదె' యంచు వచింప నాల్కా చా
కుసిరికకాయ నిచ్చె నిది యొక్కటి 'భూరిగుఃఃంబుగాఁ' గృహ
ప్రసరణ మూన్చి యీయమ దురంతదరిద్రత మాన్పు మిందిరా. 176

క. అని మనసు నాటఁ బల్కుట
యును నభముననుండి తద్ద్విజోత్తమ భవనాం
గనసీమఁ గన రమాకృపఁ
గనకామలకమలు ధారగాఁ గురియటయన్. 177

ఉ. చేతన నొందియన్ విగతచేష్టితయై సతి స్వప్నమో నిజం
బో తెలియంగరానిస్థితి నొక్కనిమేషముకాల ముండి య
త్యాతతభక్తి సిగ్గు నెడఁదట్టి పటూత్తము పాదపద్మముల్
చేతుల ముట్టి కన్నుఁగవ చేరిచి ముద్దిడి పల్కె నీక్రియన్. 178

ఉ. నీఋణ మెట్లు దీర్చుకొనవేర్తు మకారణ మేగుదెంచి బం
గార మొనర్చితయ్య మదగార మసాధ్యమహదరిద్రతా
ధారమ, యింద్రజాలమువిధంబునఁ దోచును బ్రాగ్భవార్జితా
పారదురంత మత్కలుష భంజనమున్ గడగంటఁ జేయుటన్. 179

క. ఎంతటిపాప మొనర్పక

యింతటి వేదఱిమీఁ గందునే? నే నడుకా
సంత యుసిరికఫలంబున
కిరతటిసిరి యెటు? నీమహిమఁ గా కసఘా!

ఆ. దాసఫలము వృద్ధిహానుల నొందుఁ బా

త్రానుగుణముగా నటంద్రు ప్రాజు
లిట్టిపాత్ర మొదవునే యెంతపుణ్యుల
కై న? నాకె హేల నబ్బెఁగాక.

181

ఉ. ద్వారక కెట్టెటో యరిగి తాపము నొందుచు ద్వారమందు దా
వారిక రుద్దుఁడై యెటులొ వార్తను బంపు కుచేలుఁ దెచ్చి ధా
నానుచిఁ జొక్కికాదొకొ ధనం బిడై గృష్ణుడు మున్ను; నీవు దాఁ
జేరఁగ వచ్చి లచ్చి దయసేసితి నేఁ డిదె దీనురాలికిన్.

182

గీ. అనుచు నాయమ వినుతించునవసరమున
నాయవారంబునకు నేఁగి యలసి వచ్చి
నట్టియాగృహమేధి యుదంత మెల్ల
విని తదంఘ్రులఁ బడి మ్రొక్కి వినుతిసేయ.

183

చ. అది గని శంకరుఁడు దరహాసము మోము నలంకరింప భూ
త్రిదశునకున్ దదీయసుదతీమణికిన్ జరణాభివాదముల్
హృదయము పల్లవింప నొనరించి వచించెను 'మీయదృష్టసం
పద పరిపాక మొంది సిరివచ్చెను నేను నిమిత్తమాత్రుఁడన్.

184

ఉ. నన్నును మించువా రనుదినంబును మీయిలు సేర రారో? మీ
కన్న దరిద్రులిండ్లకు నిరంతర మేనును బోనో? కాని యీ
యున్నతి మున్నుమీకొదవ, నొక్కని కేను నొసంగనై తి; ముం
దెన్నఁడొ మీ రొసంగినదియే ఫలియించెను గాల మబ్బుటన్.

185

క. ధర్మార్థకామముల నతి
నిర్మలవిహృతిప్రసిద్ధినిం గనుచు మహా
శర్మమున వరలుఁ డిఁక, నని
యర్మిలి గురువసతి కరిగె నందఱు వొగడన్.

186

క. ఆయుసిరికఫలముల నపు

డాయక పుట్టికల గాదియల ధాన్యమ్ముల్
పోయుగతిఁ బెట్టియలలోఁ
బోయుచు నానందసింధువున నోలాడున్.

187

సీ. కాంక్షించు గృహమేధి కర్ణకుండలకంక
ణాంగుళీయకధారణార్థ మెదను
గోరుచుందురు పుత్రకులు కటకాంగద
కర్ణికాకాంచ్యాదికము ధరింప

నభిలషింతురు తనయలు హేమనూపుర
కేయూరహారకింకణులు చాల్చు
బేరమ్ము సేయు సొన్నారిఁ బిల్చి పడంతి
సౌవర్ణపాత్రాది సంతరింప

గీ. నవుర! శంకర కరుణాకణాక్ష సముప
లబ్ధ కాంచన నిత్యకల్యాణ పూర్ణ
మందిరావాస సముదితానంద పరవ
శాంతరంగమ్ముతోడ నహర్నిశంబు.

188

ఆ. మెఱపు మెఱసినట్టికరణి నవ్వార్త వ్యా
పింప నగ్రహారవీధులందు
జనులు గుములుగట్టి చనుదెంచి శంకరుఁ
గాంచి మ్రొక్కి యభినుతించి రపుడు.

189

మ. “దివి మందారమహీజమట్లు భువి ధాత్రీదేవ దేవప్రజో
త్సవమున్ గూర్చు నుదారహారిగుణవిస్తారుండు శ్రీశంకరుం
డవురా” యంచుఁ బ్రజల్ నుతింప గురునభ్యాశంబునం దభ్యసిం
చె విశేషించి సమస్త శాస్త్రముల నార్జించెన్ యశోరాశులన్. 190

ఆశ్వాసాంతము

శా. అర్హోరాశిశయాససంధృతమనుష్యాకార! దీవ్యద్యశః
 పూర్ణస్వర్వసుధారసాతలదిగాభోగా! దిశేభాహిరా
 ట్కర్ణాచుత్తందభగ్నశాంకరధనుష్ఠాంకారపాణౌకృతో
 దీర్ఘశ్రీ విజయేందిరా జనకపుత్రీసత్కళత్రత్రతయా!

191

క. సత్యానందాద్భుతసం
 విత్త్యాకృతి! నిత్యసుకృతివేంకటరాయా
 మాత్మ్యవినుత్య! సుమిత్రా
 పత్న్యాగ్రణకృత్యముదితభావ! విభావా.

192

మాలిని. కుశికతనయయాగాకుల్య హేత్వామిషాశి
 క్రశిమకరణనానాస్త్రప్రయోక్తృరభికాత్మాః
 విశదపదపరాగస్పృష్టిసప్తాశ్మభావాః
 విశ దపదప రాగస్పృష్టితప్తరి కాంతా!

193

ఇది శ్రీగురుకరుణాసమాసాదిత కవిత్వ వెంపరాల
 సూర్యనారాయణనామధేయప్రణీతంబయిన

శంకరవిజయంబునఁ

బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీగురుమూర్తయే నమః

శంకర విజయము

ద్వితీయాశ్వాసము

దర వేంకటరాఘ

శ్రీద రచిత సాదరార్ఘ్య ధృత మితిరహితా

మోదరసోదయ! మేదుర

సోదర సౌభ్రాత్ర పాత్ర సుచరిత! రామా!

వ. అవధరింపుము.

శంకరునియాకారవర్ణనము

క. కమనీయరూపవిలసిత

రమణులు తగుపతి వరించి రంజిలుక్రియ ను

త్తమమగుసకలకల లను

త్తము శంకరుఁ జేరి భాగ్యదశ నింపారెన్.

1

క. సరహస్యసకలవిద్యా

భరభరితుండై యశశ్శ్రవణలఁ బ్రబలినశం

కరుదేహం బుపమానో

త్కరకథయును సైఁపనట్టికాంతి వహించెన్.

2

మ. జల మిందూపలమున్ స్రవించునెడఁ దచ్చంద్రాశ్మమం దబ్జమే

మొలవం గల్గినఁ, దత్పయోజమున సంభూతంబయేనిన్ గొలం

కలకాసారమునన్ గుశేశయము మేలై పుట్టెనే, నద్ది దాఁ

దులనన్ శంకరభవ్యపాదమున కొందున్ గాక యెట్టెట్టులో.

3

చ. అమలినశంకరాంధ్రీ లలితాబ్జసమం బనుచున్ దదాస్యబిం

బము ద్విజరాజమండలనిభం బని యందురుగాక, ప్రేష్యభా

వ మెనసి పద్మపాదుఁ డలపద్మముఁ గాల నడంగ్రదొక్కె, వ

క్రము ద్విజరాజమండలనిరంతర సేవ్యము నయ్యె నారయన్.

4

ఉ. “అంచితృ లై నయోగు లనయం బతినిర్మల మాచరించుకో
నెంచి హృదంబుజమ్ముల వహింతురు శంకరుపాదపద్మమున్
నించుఁ దదాస్య మింద్రముఖనిర్జరదుర్లభ మాసుధారసం
బం” చనఁ దమ్మి కంఠ్ఠి, శశి కాస్యము, మిన్నలు గావె యెన్నఁగన్.

మ అమలజ్ఞానకళాఫలేగ్రహి, ఘనవ్యామోహముష్టింధయం,
బమితగ్ధివ్యసనోదరంభరి, యఘప్రాగ్భారకూలంకషం
బు, మదాద్యద్మర, మిద్ధతాపహరణంబున్ శాంకరం బౌపదా
బ్జము కారుణ్యరసామితంపచముగా భద్రంకరం బయ్యెడున్. 6

మ. చరణాఘాతభిద్రావణోక్తి-ణితభాస్వత్సూనుదోఘ్కుండు చ
త్వరపాదాహతిమారితప్రణత బృందద్రోహివిఖ్యాతిమ
ద్భిరుదుం డౌపరమాత్ముఁడే యగుటఁ దద్దివ్యాంఘ్రి మాహాత్మ్యని
రభృత తావారినొనర్చు నెప్పుడు గతాపస్మారరోగార్తులన్. 7

మ. నవనీత్యాభ్యుదయంబునన్ వెలుఁగుచున్ సారస్వతోజ్జ్వంభహే
తవునై ప్రాపితతారుఁడై తిమిరముల్ తూలంగ, స్వాలోకముల్
దవులన్ జమ్మెడు తత్కళాధరునిపాదక్రాంతి మాధుర్యవై
భవయుక్తం బగుటన్ హరించు ఘనతాపం బూన్చుఁ బ్రహ్లాదమున్.

గీ. నతియొ ముక్తిద మతనియానతపదంబొ
యనుచు వివదింతు ప్రౌఢి శ్రుత్యర్థవిదులు
గాని తత్పాదభక్తాంఘ్రి కమలస్పతర
జఃపరీరంభకృతియె మోక్షంబు నొసఁగు. 9

వ. మఱియుఁ బాలకడలి పెన్నురువులమురువై న చౌదంతి తొండంబు డం
బు విడంబించుచు విమలపట్టాంశుకావృతంబులగు తదూరుయుగంబు రా
జ్యైఁ, ద్రిమేఖలాలంకృతం బగునప్పండితుకటీతటిహాటకవల్లిత్రయాంచిత
స్ఫాటికశైలతటి గ్రేలిసేయు; నాశ్రుతిమార్మికుని కేలుదోయి పుస్తకరూప

వేదపాఠ మొక్కంటను, వాదివినిహిత తవామ్నాయాంతర్గత కంటకోద్ధా
 రార్థంబుంబోలె బోధముద్ర నొక్కంటం బూని మెఱసె; నతిమృదు
 లంబులు లలితంబులు నగునమ్మహిత కరపల్లవంబులు పొందమ్మిడాలు
 నకుఁ బొటచ్చరంబులును, నమరద్రుమంబులలేజివుళ్ళకు సహచరం
 బులు నయ్యె. శరదించుకిరణధవళంబై చిసతంత్రసుకుమారం బైనయు
 పవితంబుఁ దాల్చి విజయలక్ష్మీ శయ్యాతలంబై యరరవిశాలంబై మాం
 సలంబై తదీయోరస్థలి చూడ నొప్పారె. బహిరంతశ్శత్రునిగ్రహలాం
 ఛనజయ స్తంభయుగీసంభావన శుంభల్లక్షణో పేతంబులు పరిఘాకారం
 బులునై తద్దోర్దండంబు లుద్దండకాంతి గండుమీఱె; బ్రహ్మశిక్షణ
 దక్షంబగు విజయశంఖంబుం బోలి ధీరధ్వనిం గంతంబు దీపించె;
 గెమ్మోవిఁ దవిలినపలువరుసబిరుసువెలిడాలు నవనవం బగు పవడంపుఁ
 దీవెల నలమిన శౌరదగ్గరై నపండువెన్నెలలఁ దలదన్ని యొప్పె. సంతత
 ముఖాశ్రిత సరస్వతికినై విధాత నెలకొల్పిన నిద్దంపుటద్దంబు లనఁ గపో
 లఫలకంబులు తలకించె; బయోధిసంభూతం బగునిందుబింబంబు
 పగిదిఁ గాక సర్వలోక సుకృతజలధిసముద్గతం బగు తదాననంబు సద్గణ
 ప్రకాశకంబై దీపించె. యదంతరావాసయై యిందిరాసుందరి దీనవసు
 మతీదేవపురంధ్రీదారిద్ర్యపిశాచోచ్ఛాటనమంత్రం బగు కనకధారా
 వృష్టి నెఱపె నట్టి యయ్యనఘుని లోచనమహిమంబు వర్ణింప నరిది.
 దుర్వారవై రిదూషణవిజృంభణ క్షయసముల్లసితసేతుకారకంబులు, నతి
 కాయవిభ్రమధ్వంసకంబులు, సంసారిశాఖామృగహ్నాధాయకంబులుఁ
 బయోబ్ధివీచివదలంకారంబులును లంకారులు నగు నాతాపసకులచం
 ద్రునికటాక్షాంకూరంబులు శ్రీరామచంద్రకటాక్షములకు వియ్యంబు
 లయ్యె సంతియకాక.

10.

మ. అతిఘోరక్షతిగూక్షకంటకకులంబై మారదావాగ్ని హే

త్యతులంబై బహుశార్తి పంకిలతరంబై యామయానేకపో

ద్ధతమై ధైర్యముఁ దూల్చుసంస్మృతికదధ్వం బిచ్చు నాయాసవి

స్తృతి మాయించుఁ దదీక్షణంబులు సుధావృష్టికియాదక్షముల్. 11

ఉ. ఆకరుణాబ్ధిఁ జేసు త్రిపథాపగ యంచుఁ దదాననాచ్ఛభ
స్మాకలితత్రిపుండ్రకము నందురు కొంద, ఆ దెట్టు లైన నొ
గాక, త్రయీశిఖార్థము లఖండముగా వివరించుప్రౌఢిచే
గైకొన నున్నకీర్తులత్రికంబునకున్ బ్రతిభూ త్రయం బగున్. 12

గీ. కాంచి యెవ్వనినిరుపమాకార మెదల
నిపుణులు మనోజ్ఞ మదనుఁ దృణీకరిం త్ర
తండు శాంభవలీలావతార మనుచు
సుందరుఁడు నంచు జను లెంచ సుగమమె కద. 13

చ. వికృత మహాజ్ఞతాగహనవీధులఁ జిక్కి భవాఖ్యదావపా
వకపరిపచ్యమాను లగువారల కందఱ కాత్మవిద్య లె
స్స కటపి ప్రోవ, మాన మెడసల్పి వటద్రుమమూలమున్ ద్యజిం
చి కదలె శంకరాకృతిని జేకొని యింబుగ శంభుమూర్తియే. 14

శా. స్థాయచ్ఛండవిరుద్ధవాది కుహనాపాండిత్యవైతండికుం
డై యాశంకరుఁ డుద్భవింపఁ బదభక్తానంతతాపవ్యథా
పాయం బాయె నధీరులై వడఁకి రావై భాషికాదుల్ కథా
వై యాత్యప్రతిభల్ నశింపఁ జెడి రవ్వై శేషికాద్యుద్ధతుల్. 15

గీ. మదనజయమున సర్వజమహిమ విబుధ
శస్యతను శంకరుం డల్లశంకరుండె
కాని యాతండు యజ్ఞవిఘాతకుం డి
తండ్రి యజ్ఞక్రియాసాధకుండు దలంప. 16

క. ఆమహితుసముని నొకనిఁ గ
లామాత్రతలానుకారి లక్షింపఁగ నొ
నేమి జగత్త్రియవిబుధ
సోమంబున? నతని కతఁడె తుల నిక్కముగా. 17

క. నందనమున సురతరు లటు

మందారములందు బహుసుమములటు లం దిం

దిందిరములయటు శంకరు

నందు సుగుణాబ్ధంద మందమందు నసంఖ్యన్.

18

మ. ఘనమాకామము వస్తుచర్చ, బ్రతిఘాకార్కశ్యహింసల్ క్షమా

ర్జనచే, దైన్యపరిగ్రహాన్యతకథాశల్ తప్తిచే, మచ్ఛరం

బనసూయన్, మదమానముల్ పర*మహత్వాధ్యానవిత్తాశయా

ప్తిని ఖండించె నతండు తృప్తి పతిమన్ దృష్టాపిశాచింబలెన్.

19

గీ. చేరి తన్ను శుశ్రూషించుశిష్యజనుల

కామము సమూలఘాతముగా వధించె

సరవి రోషంబు చూర్ణపేషముగ నూతె

జెండె లోభాదికముఁ దృణచ్ఛేదముగను.

20

సీ. ఘర్మమర్మచ్ఛిదాకారులై దివమందె

కాంత యీచంద్రమఃకరము లేమి?

యవి కావు ముగ్ధరో! యభవ నవీనావ

తారశంకరగుణోత్కరము సువ్వె,

ప్రాణేశ! యత్నేని వ్యాకోచ మెట్లొందఁ

జాలె నీయుత్పలపండ మెల్లఁ?

జెలియరో! యద్ది విస్తేరదిక్కామినీ

పాండురాపాంగ ప్రభాప్రవాహ

గీ. మనుచుఁ బ్రశ్నోత్తరములు దిగంతదంతి

దంపతుల కయ్యె; శంకరాత్యంతవిమల

సుగుణనిబిడాంబరాచ్ఛన్నజగములందు

ముసువులో గ్రుద్దులాట పెంపెసఁగకతన.

21

* “పరులమే లగ్గింపఁగా నేర్చు బుద్ధిని” అని పాఠాంతరము.

మ. కనులం గాంచదు మాక్షికద్రవము, ద్రాక్షన్ శీతలం బెట్టు, నె
మ్మనమం దెంచదు క్షీర, మిక్కురసముం బొటింప, దాశాంతలం
ఘనజంఘాలము మాధురీయదభరాక్రాంతంబు నొశంకరా
ర్యసిస్థామలసద్గుణోత్కర మనార్యామంతదాకారమై. 22

సీ. త్యజియించుకొనుఁగాక ధాత్రి సర్వసహా
ఖ్యాసమ్ము శంకరుఁడొంటిఁ గాంచి
పరిహరించునుగాక బాహులేయఁడు గర్వ
విస్తృతి శంకరువిద్య లెఱిఁగి
వఱునట్లుగొనుఁగాక బాదరాయణికిఁ ర్తి
శంకరు వైరాగ్యసార మరసి
విడువఁజూచునుగాక వేధ వాక్చాతురి
శంకరువక్తృతాశక్తిఁ దెలిసి

గీ. యట్టిక్షాంతియు నట్టివిద్యామహాత్మ
యట్టివైరాగ్య మట్టివాచాతిదాక్ష్య
మొక్కశంకరునందుఁగా కొరులయందుఁ
గాంచఁ దర మానె వేయి పల్కంగ నేల? 23

శా. గోమం గన్నతదీయమూర్తి త్నమ నొ గోత్రాసగోత్రమ్ము, శో
భామగ్ధం బగుకీర్తి విద్యఁ బడయున్ భాషావిభాషత్వమున్
గామంబుల్ శ్రీతకోటి కిచ్చుతఱి నొఁ గల్పదుక్రల్పంబు నీ
మాముక్తద్యుతి దానిఁ బోల జగముల్ మందాక్షమందాక్షమా.

క. కలుగఁడు తత్సదృశుఁ డిలా
తలమునను బురాతనాద్యతనులం చొక్కఁడున్
గలుఁగోఁ డీక ననాగతమునఁ
గలిగెనె మేనువును బోలఁగలగిరు తెందున్. 25

గీ. పొదలెఁ దత్కుల మక్క శావిదునిచేత
మెఱసె నతఁడును సౌశీల్యగరిమచేతఁ
దనరె నాసుశీలమును విద్యామహత్త
వెలిఁగె నావిద్యలు నమేయ వినయలక్ష్మి.

26

గీ. గుణములు చివ్వుళ్ళు, సత్కీర్తి కుసుమములు, శ్రే
యద్బుధులు తేండ్లు, టొంతి యనంతరసము,
బోధము ఫలంబు గాఁగ స్వర్భూజములు
రాజిలెను దద్విచక్షణరాజపశాళి.

27

శంకరవాగ్వర్ణనము

గీ. కవివరుం డగునతనివాక్చతురిమంబుఁ
గాణభుజవాణి, కాపిలవాణి, యశార
గేంద్రవాణియుఁ గనఁజాల వింత యనిన
నితరఫణితలగతి వచియింపనేల?

28

గీ. భట్టభాస్కరమర్దనప్రాప్తమర్ద
శానిమగ్నాగమాంతహస్తగ్రహమ్ము
లయినశాంకరవాక్షివహమ్ము లొలుకు
నక్షరం బగుభవ్యరసాయనంబు.

29

శా. జాటాటీరజటాకుటీతటనటత్స్వర్ణి మ్న గాభూమిలో
కాటాట్యాప్రథమావతారపటుగర్వాటోపలుంటాకమై
ధాటిన్ గర్జిలుశంకరాచల లుఠద్వాణీసవంతీఝరుల్
దూటాఁడున్ జగతీభయప్రదము లౌదుర్భిక్షుదుర్భిక్షముల్.

30

సీ. మానసమత్త సామజయూధపమువారి
బోధభూషణివాసమునకు ధారి

దురితపూర్ణాపారదుర్వాదనిస్సారి
 సూరిహరికృతాకారహరి
 యమితచింతాతూలహరణవాతలహరి
 తతసంస్కృతిపయోధితారణతరి
 యయినశంకరు నిగమాన్తవాగ్దైఖరి
 వెలసెఁ గథాదర్పకలితసూరి

గీ. జాలకంఢూలరసనాసనాశభూమి
 పతనకారణారణ్యకశ్రుణినిపాఠ,
 మచలితాద్వైతలక్ష్మీజయాంకఘంటి
 కాఘణంఘణ ముపనిషద్గంధిలంబు.

31

సీ. ఘనసారకస్తూరికాగంధసంరంభ
 పరిరంభణప్రియంభావుకమఃలు
 తాపోపగమనిర్మథనవిశాకరకరా
 హంకారభారకూలంకషమఃలు
 ద్రాక్షాసితామధుగోక్షీరమధురిమ
 వ్యాపారపూర్ణశివంకరములు
 నవనవోద్భిన్నపల్లవగుచ్ఛకాంతిసం
 దోహదోహాలపశ్యతోహరమఃలు

గీ. త్యక్తకంటక ప్రాజ్ఞపాంథప్రకీర్ణ
 దీపితాద్వైతమోక్షఘంటాపథసమ
 లంకృతామ్లానకుసుమమాల్యాంకశోర
 ణములు శంకరుమృదుభాషణములగములు.

32

ఉ. దవ్యుగఁ జిమ్మి దుర్ణయవితానరజంబుల, నీతిబాధలన్
 టువ్వి, గుణాళి మేల్పడి, సిరుల్ గనుశంకరువాక్సమీరముల్
 మవ్వపుఁదాపు లొల్కి విషమంపుభ వాటవిహీన నాధియన్
 క్రొవ్వి నయగ్గివేడిమిని గూరిన నెవ్వగ లెల్ల జివ్యుతన్.

33

మ. రసనారంగనటచ్చత్తుర్ముఖవహూరత్నాంఘ్రిమంజీరభూ
 రసితంబో! విలసత్త దీయకటిభారస్ఫారసౌవర్ణసా
 రసనారావమొ! తచ్చలత్కరయుగీరాజన్మణీకంకణో
 ల్లసితక్వాణమొ! నాఁగ శంకరుకలాలాపంబు లేపారెడున్. 34

శా. ప్రివృట్కాలవిజృంభమాణఘనధీరధ్వానడింభంబు, వా
 త్యావిక్రాంతివిఘ్నార్ణదర్ణవచలత్కల్లోలజృంభంబు, మ
 ల్లీవల్లప్రసవోదయత్పరిమళాశ్లేషప్రలంభంబు, వి
 ద్యావారానిధి యైనశంకరుపటీయస్సాక్తి గుభం బిలన్. 35

ఉ. *హృద్య మపద్యమున్ జహదవిద్యమునై యమృతోద్యమై సుధా
 స్వాద్య మరాతిచోద్యకులిశాద్యవిభేద్యము సత్కళానిష
 ద్యాద్యము యాగపద్యహృతసాద్యఘవద్యమునై మోక్షసత్పురి
 పద్యయునై న శంకరు నపారశివోద్య మిడున్ సుఖాద్యమున్. 36

నీ. ఆయాసమునకు నవాంకూరమును బీజ

రూపంబు ఘనమనస్తాపమునకుఁ
 బూర్వరంగమ్ము ప్రభూతసంక్లేశమ్ము
 లకుఁ బ్రాగ్భవాపూర్వలబ్ధములకు
 వినఁ జెప్పరానివేవేలదోషములకుఁ
 బ్రస్తావనాడిండిమ స్తనితము
 గార్మణం బన్యతసంకథనమ్మునకు నిష్కు
 ట మ్మసచ్చింతాచయమ్ములకును

గీ. సగు చమేయావిచింతనీయాప్రదృష్య
 మైనదేహద్యహంకార మంతరింప

* (1) సుధా-అమృతమువలె; సు-మిగుల; ఆద్యము-తినఁదగినది; (2) సాది-జీవు
 లయొక్క; అఘవద్యము-పాపిష్ఠి; (3) శివోద్యము-శుభోక్తి; (4) సుఖా
 ద్యము-సు, ఖాద్యమగు సుఖమునందలి యాద్యము,

శంక రాఘోక్తి యనుపరశ్వధముదక్క
నటుకఁ జాలినసాధనాంతరము గలదె.

37

గీ. నాద్యతననూ క్తిగర్భశుక్త్యంతరుదిత
మాక్తి కం బగుశాంకరీయోక్తి క్షుపణ
కప్రతారణహతి బాధ కాపథహతిఁ
జెడి పడిన మాశ్రితులకు సంజీవనంబు.

38

మ. ఘనర్షుంఘానిలకంపితద్యుతటిసీ కల్లోలకోలాహల
స్వనసోదర్యము నైకదుర్మతరజఃపాలీహారం బాచుఁ బే
ర్చినశ్రీశంకరకోవిదేశ్వరజరీజృంభద్వచోనిర్మరం
ఁనుకూలించు నధర్మదుర్మతనిఖాతాశాంతి శాంతింపఁగన్.

39

ఉ. ఆరఁగ నవ్వుమల్లెపువ్వులందలితావులఁ గౌఁగిలించి మం
దారమరందధారలఁ దొనంకెడి కమ్మఁదనమ్ముఁ ద్రేన్చియా
ఞారవిఞారసింధు వగుశంకరుప్రన్ననిపెన్నుడుల్ సుధీ
వారమనంబు లన్నకొన బాళిగొనన్ వలపింపఁ జేయవే.

40

మ. అనవచ్చిన్నసుఖానుభూతి నిడునయ్యారోక్తి ధారాసుధా
వనధిన్ దేలునెవండు నాసపడునే ద్వైతిప్రబోధమ్ములన్?
గనునే కచ్చరదుష్పటచ్చరజరత్కంఠానుబద్ధాదరం
బును జిత్రం బగుకాంచనాంబరశతంబున్ దాల్చువాఁ డెవ్వఁడున్.

చ. నిరుపమశంకకోక్తి పరిణీతమనస్కుఁడు తేనె నూనెగా
నరయుచు, ద్రాక్ష శిక్ష నిడి యద్దిర! క్షీరము తొరమంచు వా
చటచుచు మోచ కాచ మనఁ జాగి సితన్ భసితం బటంచుఁ జె
చ్చెర వెగటొందుఁ గుందు నిరసించు హసించు రసించుమించుగన్.

ఉ. తియ్యడనంబు నంతయును దేనియ యమ్మెను, ద్రాక్ష ప్రీతిచే
నొయ్యన నిచ్చె, బాత్ర మనునూహను క్షీర ఘృసంగె, నిక్షువున్

గయ్యమునందుఁ గోల్పడె వగన్, సుధ చోరభయాప్తి డాఁగెఁగా
కెయ్యెడ లేనితియ్యదన మెట్టుల గల్గెను శంకరోక్తికిన్. 43

ఉ. కప్పుర మప్పుగాఁ గొనియె, గస్తురి గాంచెఁ బఠించి, మల్లియల్
చెప్పినసేవ సేసి పడసెన్, విలిచెన్ మఱి కుంకుమంబు దా
నెప్పుడొ చందనంబు హరియించెను శంకరుపల్కుఁదావులన్
జెప్పఁ దరంబె దన్మహిమ నిత్యసముల్లసనాతిధన్యమల్. 44

ఉ. చవిగలకుంపెరుంగు దిని, చాలఁగఁ బాలనుఁ గ్రోలి, యించులోఁ
జవుల నెఱింగి, త్రావి వరుసన్ బువుఁదేనియ జుంటితేనె మే
లవు కదళీఫలాలు దనివార మెసంగినవాఁడు శంకరా
ర్యవచనమాధురిన్ గనుడు నవ్వియ కావు సుధన్ స్మరించునే? 45

చ. భవదవధుప్రతప్తజనపాలికిఁ గప్రపుఁజల్లు, మోక్షభా
ర్గవికి నిసర్గనిర్మలతరం బగుమాక్తి కయష్టి, యద్వయా
త్మవిపులసౌఖ్యవృష్టికృతతామరసాకరహంసి, శంకరా
ర్యవచనధార పుణ్యమున నబ్బును బుద్ధివిశుద్ధిసిద్ధికిన్. 46

సీ. మహిమాభిరంజితామ్నాయశేఖరగణా
వాపమం దంకురారోప మొంది
యమలామలసురేశ్వరాదికళిష్యసూ
క్త్యంబుధారా సేచనంబు వడసి
కలితకై వల్యకాంక్షారూపలలితప
లాశసంహతుల నుల్లాస మూఁది
విజ్ఞానధనలిప్పువిబుధమనస్సాల
జాలాధిరోహణలీలఁ గాంచి

గీ. తత్త్వబోధప్రసూనసంతతిని బూచి
యమృతఫలయై ద్విజాతి కుపాస్య యగుచు

నలరు సోమావతంసనవావతార

గురువచోవల్లి యొసఁగు భక్తులకు శుభము.

47

మ. నటదీశానకిరీటకోటివిలురన్నందాకినీద్యేషు లు

దృటనిర్భిన్నసుధాసరోవరపరీవాహవగాహుల్ మదో

త్కటతద్వైతమతానుయాయీ దురహంకారాభిచారుల్ పరి

స్ఫుటవేదాంతము లైనసూక్తులఁ దనర్చున్ శంకరుం డున్నతిన్.

శా. సాహంకారసురాసురౌఘకరకర్ణాఘూర్ణదుద్దామమం

థాహార్యక్షుభితామృతార్ణవతరంగాకారవాచాసుధా

వ్యూహాసారమునన్ భవాహ్వాదవాగ్న్యద్విగ్నమా జంతుసం

దోహం బొందెడుతాపమార్చుగురుఁ డెందున్ నుత్యుఁడౌట్రబమే?

శంకరుని కీర్తి వర్ణనము

గీ. కలశవారాశితోఁ గచాకచి యొనర్చి

కైరవాప్తునితో గదాగది యొనర్చి

రజతశైలంబుతో భుజాభుజి యొనర్చి

యుల్లసిలు శంకరార్యసంపుల్లయశము.

50

క. పరిశుద్ధుఁ డెవ్వఁ డిల నను

తటి శంకరుకీర్తి కోడి తన్ముద్రితఁడై

హరిణాంకుఁ డాకశంకము

దొఱఁగుటకే కాదె జలధిఁ దోఁగును నేఁడున్.

51

సీ. ధమ్మిలముల వినూతనమల్లికాసుమ

స్వనిర్మాణకౌశలిని జూపుఁ

గాంతలలాటభాగమునఁ జందనరస

చిత్రకశిల్పవై చిత్రఁ జూపు

గ్రీవాంతరమునఁ దారావళీహారబం
 ధురరచనాతిచాతఁరిని జూపు
 మొనసి సర్వాంగీణముగఁ జంద్రికామల
 క్షౌమధారణపటిష్ఠతను జూపు

గీ. నహహ! బహుళదివస్పృథివ్యంతరాళ
 పూరితాపూర్వశాంకరీయోరుక్మీర్తి
 పూరములు హరిదంగనావారముల క
 సల్పితాకల్ప మొనరింప నాత్మ నెంచి.

52

సీ. ఉత్సంగములఁ జేర్తు రొండొరుఁ ద్రోపాడి
 హరిదంబుజేక్షణోత్కరము వేడ్కఁ
 గరముల నల్ల నాకర్షించుఁ దారకా
 బృందమ్ము ప్రేమనిష్కంద మెసఁగఁ
 దనివోవ ముద్దాడు దరికి రాఁ దివిచి యా
 కాశమ్ము రాగసంగతిఁ జెలంగి
 కై జాతెనేని జిక్కిం డటంచును వియ
 ద్దంగ దివ్యును నిఱికొఁగిలింతఁ

గీ. జక్రవాళమ్ము పిలుచుఁ బ్రసన్నవృత్తి
 శేషఫణి యాటలాడుకోఁ జిత్త గించు
 శంక రార్యయశోహరిణాంకమూర్తి
 యద్భుతం బైనసౌందర్య మరసి మురిసి.

53

గీ. *కాంచు హరిదంతపంక్తి సాంకాశిన-మ్ము
 నర్చుఁ జంద్రుని సాంహాసినము-వెలార్చుఁ
 నమృతచతురిమ సాంలోపినమును-సలుపుఁ
 దిమిరసాంఘాతిన మ్మాసుధీయశమ్ము.

54

* "అభిధౌ భావఇనుణ్" సమ్-వమంతాత్, కాశః-ప్రకాశఇతి, భావేఇనుణ్
 'అణి నుణ్ణు' సం - కాశ్ - ఇన్ - సాంకాశిన్ - అణ్ - సాంకాశినమ్, ఏవమేవ
 సాంహాసినం, సాంలోపినమ్, సాంఘాతినమ్.

చ. కుత్తుక పతస్మగేంద్ర నఖకోటి విదీర్ణకరీంద్రకుంభ ని
 ర్గతనవపక్షాక్షికచ్ఛవి నికాయనిబద్ధ నియుద్ధలై మహా
 ఊతిధరఘూర్ణన త్సుభితసింధు చలత్పృథులోర్మి మైత్ర్యసే
 ఊతలయి లోకమందు విలసిల్లెను శంకరుకీర్తి మాలికల్. 55

చ. చిరముగఁ జక్రవాళదరి! చెందె దనావిలభావ మల్లశం
 కరుసితకీర్తి చంద్రు నిటిగొఁగిటఁ బట్టుముదంబుచేనొకో?
 సరిసరి నీవు నుత్పలిని! సమ్మద మొందవె? యేలె? యన్న న
 య్యిదువురకున్ స్మితంబు జనియించెను బ్రశ్నల కుత్తరంబుగన్. 56

శా. దుర్వారాయతగర్వవై రిసుమనస్తూలాఘవాతూలమై
 నిర్వేలాద్భుతబోధశీతకిరణోన్మేషర్థిదుగ్ధాబ్ధియై
 నిర్విఘ్నప్రసరద్భవాహ్వాయదవాగ్నిస్ఫీతసంతాపశాం
 త్యర్వాచీనపయోదమై సితయశుం డాశంకరుం డొప్పెడున్. 57

క. ఇతిహాసపురాణంబులు
 స్మృతులును శాస్త్రములు పొరిఁబారిన్ బుధజనసం
 యుతుఁడై యరసి యతం డు
 న్నత మగు సర్వజ్ఞతాపదంబున్ బడసెన్. 58

క. ఆయన మఱిమఱి గాంచెను
 వైయాసకశాంతివాక్ప్రపంచము, నుపశాం
 త్యాయత్త శుద్ధతం గనె
 నామెడ సర్వజ్ఞభావమ ట్లలవోకన్. 59

గీ. చక్కఁ జతురాస్యఁ డయ్య నసత్ప్రపంచుఁ
 డనఁడ, మునుషోత్తముండె యయ్యను నభోగ
 యోగి యనఁ గామజేత యయ్యను విరూప
 దర్శనుం డనఁ బ్రథితఁడై తనరె నతఁడు. 60

ఉ. ఆననమగదు వాణి యలరాకుటఁ బద్మజఁ డంచు, సత్త మా
శ్రీనిరతాభిషక్తి విలసిల్లుట వారిజవాభుఁ డంచు, నా
ర్యానుపమానభ క్తిరచితార్హణుఁ డౌటఁ బురారి యంచు న
మ్మానిసమాను శంకరుఁ బ్రమాణపురస్పర మెంత్రు కోవిదుల్. 61

ఉ. ఆపురుషోత్త మున్ గవియురాస నయోనిజయై జనించి మా
యాపరభిక్షునీత యయి నై కనరానుస్మృతిభ మంబునన్
గోపన యైనసత్తఁ బ్రతికూలబుధారులఁ గెల్చి, కొన్నయా
తాపసరూపదేవునవతారమ కాదొకొ 'శంకరుం' డనన్. 62

గీ. సంతతబ్రహ్మ చర్యదీక్షావిభూతి
నతఁ డనూఞానుఁ డగుటె కా దనుపమాన
కుశలతను మహాంతర్వాణిగూడ నగుట
నడపె గురుఁడు సమావర్తనవ్రతంబు. 63

క. ఏడేండ్లయీడునకు నిటు
లీడెఱుఁగని పాండితీమహిమఁ గని గురులన్
వేడి సెలవొంది వటువుల
వీడుకొని యతండు నిజనివేశము సేరెన్. 64

శంకరుఁడు తల్లి కడకు వచ్చుట

ఉ. చేరి నిజాంబికాంఘ్రిసరసీజయుగంబున కొయ్యనన్ నమ
స్కారము లాచరించి స్వసుఖం బెఱిగించుచు నామె సేమ మిం
పార నెఱింగి బాంధవుల నందఱ సాదరసూక్తులన్ బుర
స్కార మొనర్చి శంకరుఁ డఖండసుఖంబున నుండె నింటిలో. 65

ఉ. సప్తశరద్వయోంచితుఁడు శంకరుఁ డాక్రియ నిల్లుసేరి, య
త్యాపత మాతృదేవత సమర్చనలన్ దనియించుచున్ సరో

జాప్తుని సప్తజిహ్వని నుపాస్తి యొనర్చుచు వేదశాస్త్రసం
బ్రాహ్మమశ్రిప్రకాశనిరవద్యసముద్యముడై విరాజిల్లున్.

66

క. తరుణుడు కినియండు వయః

పరిణతుఁ డాసన మొసంగుఁ బ్రణయమ్మున నె
ల్లరు నంజలి నౌదలఁ గూ
ర్తురు పసివాఁ డై న శంకరుం డగపడినన్.

67

సీ. భయభక్తియుక్తులై పాయనివటుల న

ధ్యాపించుఁ గోరినయాగమములు
శ్రుతినదీష్టులఁ బరాజితలఁ జేయు వధాన
మొనరఁగా వికృతల నుగ్గడించి
పలుకుఁ ద్రయివాక్యముల ననులోమ వి
లోమరీతల బుధాళులు నుతింపఁ
గమ్రీపీణాక్వాణకల్పంబుగా సామ
గాన మొనర్చు తాల్గరిపోవ

గీ. నలువ నలుమోముఁదమ్ముల మొలచినట్టి

మెలపు దులకింప నిర్దోషవిలసనముగ
వేదముల సాదనను జేయు విడువకుండ
శంకరుఁడు సజ్జనవ్రాతకింకరుండు.

68

సీ. కరవల్లితోడ శీతూవల్లి శోధించు

వల్లించు నానందవల్లి యలరి
పరియించు భృగువల్లి కరమనర్థ మెఱుంగు
ఛాందోగ్యమున రహస్యములఁ దెలియు
నరయు శ్రద్ధను బృహదారణ్యాకమ్ము న
ధ్యయనించి చూచు నారాయణమ్ము

ముండకమాండూక్యములయర్థములు గ్రోలుఁ
దాపనీయార్థమఃల్ తటచి చూచుఁ

గీ. గనును భగవద్గీతార్థ మనుపదముగ
బాదరాయణసూత్రతాత్పర్య మరసి
సమ్మదాశ్రుప్రపూర్ణలోచనసరోజుఁ
డౌచుఁ బరవశుఁడై పోవు నాబుధుండు.

69

గీ. పాణినీయవార్తి కమహాభాష్యవిరచ
నాధ్వముల నధ్వనీనుఁడై యనుపమాన
మైనతత్త్వప్రభావమ్ము లాత్మఁ దలఁచి
సలుపు జోహారు లక్షరాక్షరమునందు.

70

ఆ. భాట్టజై మినీయపటిమ మాస్వాదించి
గాఢగూఢనిరవకాశతత్త్వ
దీయఫణితులను మదిం గండశిలలభే
దనముగాఁ దలంచి వినతిసల్పు.

71

క. ప్రవిమలమతి గురులొద్దను
శ్రవణము గనినట్టివేదశాస్త్రమ్ముల న
ట్లవిరతమననక్రియ నా
త్మవశమ్ములు సేసికొనె నతం డవహితుఁడై .

72

ఉ. పుత్రునిపాండితిన్ మతిసముల్లసనంబు నిరంతరాశ్రిత
చ్ఛాత్రగణప్రబోధము వచఃపటిమంబు తపశ్చిక్కిర్న స
న్మైత్రియుఁ గాంచి తల్లి ప్రమదంబునఁ బొంగుచు, నంతలో నిహా
ముత్రీఫలానభీప్సితసముత్సృకతన్ గని క్రుంగు భీతిమై.

73

చ. ముదిసి హృషీకశక్తి గడముట్టుట నన్యులసాయ మొంద నె
మ్మదిఁ దలపోయుతల్లి కణుమాత్రము నీడ పొసంగకుండఁ ధ

త్పదములఁ గొల్చు నాబుధుఁడు దై వతభావన; బోధసేయు “న
య్యది యటు లిద్ది యిట్టు” లని యాయమకోరిక ముక్తిమార్గముల్.

క. కడుపునఁ దన్నుం గన న

ప్పడఁతఁక పడినట్టిపాట్లు, పతితో వహ్నిం

బడక తనకొఱకుఁ బ్రాణం

బొడల నిలుపుకొని తపించు టుల్లముఁ గలఁపన్.

75

మ. ‘తనవై దుష్యము తండ్రి కాంచకయ యంతం బొందె’ నం చాపె కం
టను నీ ర్వెట్టఁగఁ జూడఁజాల కడుగంటన్ సంస్కృతిప్రేమమున్
దునియన్ వేదపురాణశాస్త్రములయందున్ గన్నకై వల్యసా
ధనవై రాగ్యనిధానసూక్తి ఋషిగాథాబోధనన్ ప్రేల్మిడిన్. 76

ఆర్యాంబకొఱకు నదీపూర మింటిదరికి శంకరుఁడు దెచ్చుట

క. ఒకనా, డాయమ గ్రామాం

తికతటినికి స్నానమాడ నిచ్చ లయగు న

ట్లొక తెయ మధ్యాహ్నము సూ

ర్యకిరణపరితప్త సికతిలావనిఁ జనుచోన్.

77

చ. చండకరప్రతాపహతి సౌరుచెడన్ మయి వాఁడి ఖఃక్మవాః
కాండములన్ మునుంగ నటకాళులు పొక్కఁ దమంబు కన్నులన్
నిండఁగ శ్వాస మాడ కవనీస్థలిఁ ద్రైశ్యఁగ నయ్యుదంత మె
వ్వండొ వచింప శంకరుఁడు వై శమ యేఁగి కలంక నొందుచున్.

క. వివశ యగుజననిఁ గని యా

స్రవంతి నీరమును దెచ్చి చల్లియుఁ దత్సం

భవనశినీదళముల మె

ల్ల విసరి యుభచారములఁ గల్గుచు నలుపన్.

79

క. ఆర్యాంబ తేఱుకొని పరి
చర్యలు గావించుసుతుని సౌజన్యమహా
దార్యములకు జననీహిత
ధుర్యతకును బొంగు చలతతో నిలు సేరెన్.

80

గీ. చేరుజననికి శిశిరోపచారవిధుల
దాహశాంతి యొనర్చి నాతల్లి నదికి
నరుగఁ జాలనిముదుసలి వైతి వకట!
'వల' దనుచు నీదుకోర్కీ ద్రోవంగఁ జాల.

81

క. అని పలుకుచుండునత్త తీ
చనుదెంచెను గేర శేంద్రుసచివ్రుడు మీ ద
ర్శనభాగ్యకాంక్షియై మా
జనపాలుం డనిపె, ననుచు సంభ్రమయుతుడై.

82

ఉ. భక్తిభరంబునన్ వినతభావ మెలర్ప నమస్కరించి శాం
తోక్తులఁ దల్లిఁ దేర్చువిబుధోత్తముతో ననె నీదు వైదుషీ
శక్తి జనంబు దెల్పు నృపచంద్రుఁ డనారత మాలకించి చూ
సక్తిని నిన్నుఁ గాంచి నిజజన్మకృతార్థతఁ గాంచ నెంచుచున్.

83

క. న న్నీపరివారముతో
నిన్నుం గొనితేరననిపె నేడ మహాత్మా!
సన్నిధిసేయుం డని తగ
భిన్నప మొనరింప బుధుఁడు విని వినకున్నన్.

84

ఉ. నిన్వేట నొంది మంత్ర జననీపరిచర్యల మగ్నచిత్తుఁ డౌ
నవ్విబుధావతంసునియుదంతము సొంత మెఱింగి యూర్య! మీ
నెవ్వగ దీఱు టెంతపని? నీజననీహృదమాభిలాష నేఁ
డెవ్విధినేని దీరు నృపుడే తలపెట్టిన నేది కా దిలన్.

85

వ. అని పలికి పరివారము నచట నిలిపి పవనజవనం బగుహాయం బెక్కి
యతిత్వరితగతిం జని యెదురుసూచుచున్నయన్నపతికి శంకరుని
మాతృ శుశ్రూషా దీక్షయు నితరానపేక్షయు నభివర్ణింప విని
తేఁడును నీద్యయు దద్దరిల్లి ప్రగడం గాంచి. 86

క. నీరాకరాకృతిగ నొక
సారణి తద్భవనసవిధసరణిగ నెచుడుం
బాఱఁగఁ ద్రవ్వింపు నదీ
పూరమనోహరముగా నిపుడె యని మఱియున్. 87

మ. భూపాలోత్త ముఁ డంత శంకరపదాంభోరుద్దిదృశ్నావశుం
డై పర్యంతపరీతమంత్రిభటసేనాధీశుడై యశ్వధా
రాపాండిత్యము మించ ప్రేల్మిడిని జేరన్ వచ్చి తత్తోక్తవిద
శ్రీపాదాంబురుహద్వయంబుఁ గయిసేసెన్ మాళిరత్నచ్ఛవిన్. 88

క. పటువై శిశువై వాచా
పటువై వెలుఁగొందు నవ్విపశ్చిన్నుణి నై
కటికుం డగు నక్కేరళ
కటకాధీశ్వరు సుఖాదికము లడిగి తగన్. 89

గీ. పరిజనసమేతుఁ డై నభూపతికి సముచి
తాదరోక్తుల సంతసం బావహింప
జనపతియు భక్తి మాళి నంజలి ఘటించి
మృదులమధురోక్తులను వచియించె నిట్లు. 90

క. ఆకాంక్షింతును మది యా
ష్మాకీనపదద్వయీసమర్హణభాగ్య
శ్రీకల్పితజన్మపవి
శ్రీకరణము; నేటి కయ్యదియ సిద్ధించెన్. 91

శా. బాలుం డయ్యు శ్రుతిశ్రుతానవరతవ్యాఖ్యావిధానై పుణో
ద్వేలుం డంచును వించు నిన్నుఁ గన నువ్విహ్నుచుండంగ నీ
వేశన్ సూర్యఖరాతపాపాతిగతాభిజ్ఞానమాత్రంఘ్రిసే
వాలీనుం డయి తంచు మంత్రి వచియింపన్ వత్తు నాత్రమ్మునన్.

క. అని యార్యాంబాక్షేమం

బును మును విని వినయమున నృపుఁడు మ్రొక్కి వచిం
చె నదీవిమలాంబువగా

హనమునకై చింత దక్కుఁ డంబయు నీవున్.

93

క. పూర్ణాశైవలినీపూ

తార్ణోనిత్యావగాహనానందరమా

పూర్ణ లయి జనని నీవు ను

దీర్ఘచరితు లగుదు రెల్లి తెలవాటినచోన్.

94

గీ. వగవఁ బని లేదు దాని కోస్వామి యొక్క

మాటు మన్మందిరము మీపదారవింద

రజమునఁ బవిత్రమొనరించి రాఁగ భద్ర

వారణముఁ దెచ్చినాఁడ నావాంఛఁ దీర్పు.

95

వ. అని పూర్ణాపగాపూరపూర్ణంబుగ సారణి నిర్మింప నొనరించిన తన

యత్నంబు తెలిపి గజం బెక్కు మని కోర శంకరుండు ఋషిప్రశ

స్యంబుగ ని ట్లనె.

96

గీ. అజినపరిధానమాధుకరాన్నభుక్తు

లమర శ్రద్ధ సంధ్యావందనాగ్నికార్య

వేదపాఠముల్ గురుసేవ విధిగ వటులు

చేయవలె నంచు శ్రుతియ శాసించుఁ గాడె.

97

97

మ. నయమార్గప్రచరిష్టుశీల! ధరణీంద్రా! నై జకర్మంబుఁ బొ
సి యిభాద్యాధమభోగముల్ వడయ వాంఛింపంగ మాబోంట్లకున్
నయమా? వర్ణము లెల్లఁ దత్త దుచితన్యాయాధ్వవరి ష్టులె
నియమం బూనఁగ రాజు నిల్పవలెఁ గానీ వే ఁనన్ ధర్మమే? 98

వ. మజ్జనని నిత్యమజ్జనక్రియ కీ వొనర్చినయుపకృతికెంతయుఁగృతజుండ
నంతియకాని యాశ్రమధర్మోల్లంఘనముసేయ మనసొగ్గదనుటయు.

చ. అనయము వెల్లనై నృపతి యాతనిధర్మపథానువర్తనం
బును నుతియించి కాన్కగఁ బ్రభూతసువర్ణము నప్పనం బొన
ర్చి నత్తులు సేసి తాను విరచించిన నూతననాటకత్రయం
బును వినిపించె, బ్రీతిఁ దెలుపున్ నెఱసుల్ గలవేని యన్మతిన్. 100

క. రసగుణరీతి లలితములు

సుసంధిరుచిరములు సకలసుకవీష్టము ల

య్యసదృశనాటకములు మా

నసమునకు ముదంబు గూర్చినన్ శంకరుఁడున్.

101

క. “నరపాల యిట్లు రససం

భరితము లయి నిష్క-శంకభారము లగు సుం

దరకావ్యమ్ములు గలుగవు

ధర నిఁక నావలన వాంఛితము గలదె? యనన్.

102

గీ. అమృతధారాధురంధర మృమితహృద్య

సార మగు శాంకరీయభాషణము వినుచు

విరచితాంజలిబంధుఁడై ధరణివిభుఁడు

గోరె స్వోపముఁ డై నకుమారుఁ బడయ.

103

ఉ. అంతట శంకరుండు వసుధాధిపు ని ట్లను హటకంబు నొ

కింత ప్రేయంబు గా దొసఁగుమీ యిట నుండు గృహస్థకోటికిన్

గాంతువు కామితం బచిరకాలమునంద చనంగదన్న సు
స్వాంతముతో నటంచు జనవల్లభు నంపుచు నేకతంబునన్. 104

గీ. రాజవరవంశవృద్ధికారణము గాఁగ
శ్రుత్యుదిత మైనయిష్టి వాక్రుచ్చి యుచిత
సత్కృతులఁ దన్న; తేఁడును సంతసించి
యతని గుణములఁ బొగడుచు నరిగెఁ బురికి. 105

క. అరిగి మఱునాఁడ పూర్ణా
సరిదంభోర్పురము వాఱుసారణి యల శం
కరు భవనసవిధసీమం
బొరయుచుఁ బ్రవహింపఁ జేసె నుత్సాహమునన్. 106

ఆ. తివిరి శంకరోపదేశానుసారమ్ము
సలిపె నిష్టి శాస్త్రసమ్మతముగ
భక్తి గలుగువారిఁ బాలించు నామ్నాయ
మదియ కాదె సృష్టి కాదికర్త. 107

వ. అంత. 108

సీ. తనపుత్రుశక్తి కత్యద్భుతస్వాంతయై
యార్యాంబ యానందమందుఁ దోఁగె
జననీమనోఽభిలాషము దీరె గద యని
శంకరునాత్మ స్వాస్థ్యమ్ము నొందె
దనిసెఁ గేరళవిభుండును గురుకట్న మ
భ్యర్చితంబుగ నీయ నబ్బె ననుచుఁ
బరమావధియ మాతృభక్తికి శంకరుం
డను జనస్తవము లభ్యధిక మయ్యె

గీ. నలరి రాబాలగోపాల మగ్రహార
వాసులును దత్తుధీంద్రప్రభావముదిత
వసుమతీపాలరచిత శాశ్వతమహోప
కారభరితకృతజతోదారు లగుచు.

109

ఉ. కాలటియగ్రహారమునఁ గా లిడఁగా నవకాశ మబ్బ న
ట్లోలిని జుట్టుఁబట్టు గలయూళులవా రరుదెంచి దత్తుధీ
బాలశశాంకుఁ గాంచి పదపద్మము లక్షుల కద్దికొంచుఁ బొం
బూలను బూజసేసిరి యపూర్వతదీయమహత్త్వ మెన్నుచున్. 110

సీ. ధరణీసురార్భకపరివీతుఁడై యుడూ
త్కరవేష్టితామృతకరుని మించి
ధవళయజ్ఞోపవీతభ్రాజయై గాంగ
ఝరశోభి నీహారధరముఁ బోలి
లలితకృష్ణాజినాలంకృతుఁడై నీల
పటదీపితప్రలంబఘ్ను నవ్వి
మంజమంజిమపుంజ మంజుకటీరుఁడై
సహరితలలిక ద్యుశాఖ మీటి

గీ. బ్రహ్మవర్చసతాండవరంగమండ
పాయితానన నలినస్రవన్నధూళి
నిర్ఘరితవాఙ్మూఖోక్తి నిర్ణద్రబుద్ధి
వెలుగు శంకరుఁ గని జనుల్ విమలు లైరి.

111

క. సకలార్థతత్త్వవిత్తా
ధికుఁ డయ్యును శాస్త్రవిహితదృఢతరభ క్తిన్
బ్రక్రతోపచారముల జన
నికి ముద మిడు నాతఁ డతివినీతి పొసంగన్.

112

గీ. శంకరునకు శరణ్యము జనని యామె
కగు శరణ్యము పుత్రుఁ; డన్యోన్యయోగ
విరహ మెంతయు దుస్సహం బిరువురకును
సన్నిధానమ్ము త్రిజగతీశాసనమ్ము.

113

శా. విద్యావంతుఁడు బుద్ధిమంతుఁడు గుణాన్వీతుఁడు పూతుఁడు సం
పద్యుక్తుఁడు ప్రసూపదాంబుజయుగీభక్తుం డటంచున్ గృహ
స్థోద్యోగంబు ఘటింపఁ గన్యలఁ గులీనోత్తంసు లీ రాఁగఁ ద
ద్విద్యామూర్తి గౌనంగ నొల్లఁ డసటన్ ప్రే లుంచు పేలాయనన్.

శంకరుని బెండ్లాడుమని తల్లి కోరుట

శా. ఆచార్యాంబిక యొక్కనాఁడు నుత్త నత్యాసక్తిమై డాసి “బి
డ్డా! యేనెల్లసుఖంబు లొంద నికఁ గోడల్ వచ్చు పెన్నండో? యీ
కాయకేశము లెంతకాలము పడంగా నుండెనో? కాని నా
కాయుష్యంబు నశింపకుండె, నన వాహా పెండ్లిమా పెన్నఁడున్. 115

క. నీ వెంతొ విద్య నేర్చి శు
భావహవిధిఁ బెండ్లియాడి యాలును బిడ్డల్
సేవింప వరలుతటిఁ గనఁ
గావలె ననుకొనిన తండ్రి కనఁ డాయె గదా.

116

ఉ. వృద్ధును నేను నట్ల గతియింపక మున్న మదీయలాలసా
సిద్ధి యొనర్చి యింటను వసింపు సుఖంబుగ, నిప్పు డెందతో
శుద్ధకులుల్ తనూజలను సుందరరూపలఁ బెండ్లిసేయువాం
ఛోద్ధతి వచ్చి చూచి చనుచుండి రిదే యదనయ్య దానికిన్.” 117

చ. అని యిటు తల్లి పల్క విని యాత్మజుఁ డీక్రియఁ బల్కె ‘దల్లిరో!
వినిచితి నీమనోరథము వింటిని, బాల్కుడ నేడ పెండ్లియా

డ ననువె? ప్రోడనై యెటు కడంగుదునో యిపు డేమి పల్కుదున్
వనటను గాంచు టేల? బలవంత మదృష్ట మ దెట్టు లున్నదో. 118

గీ. ఈశరీరబంధమ్మున కేవపడుచు
నుండ నొకబంధ మామీఁద నొకటి యిట్ల
బంధసందోహమునఁ జిక్కి బాధపడుట
కెట్లు మన సొగ్గుఁ గనుచుండి యెల్లజగము. 119

ఆ. ఫలము వృంతమందు బద్ధమై వ్రేలుట
పాకదశకు వచ్చుదాఁకఁ గాదె
యపుల నీశ్వరుండె యగుఁగాక పడకుండ
నదుకఁగలఁడె వృంతమందుఁ దల్లి! 120

క. అని తన మనోభిలషితం
బునకు విరుద్ధముగఁ బలుకుపుత్రునిబోధం
బును గా దనఁజాలక య
వ్వసిత నిరుద్ధాశ్రువుల నవా క్కయి నిలిచెన్. 121

శంకరునకుఁ గన్యనీయనొక విప్రుఁ దేఁతెంచుట

ఉ. అమ్మటునాఁడ యొక్కవసుధామరుఁ డాతని కాత్మజున్ పినా
హ మొన్నరింప బంధునివహమ్మును దోడ్కొని తద్బుధేంద్రుగే
హమ్మున కేగుదెంచి తనయాశయ మార్యను గాంచి చెప్పి త
త్సమ్మతి శంకరాంతికము చయ్యనఁ జేరి కనంగ నయ్యెడన్. 122

సీ. ఆసీనుఁ డయ్యె, గుశాసనమ్మందుఁ బ
ద్మాసనబంధదార్ఢ్యమ్ము మెఱయఁ
దాల్చె పక్షమున రుద్రాక్షమాలికలతో
నిలసిలునజినోఽపవీతములను

దృఢముగా, దీర్ఘైశ్చనతిస్త్వస్థభసిత తి
 ర్యక్తిప్రపంచములు వెల్పుగునొసంట
 గౌపీనమును మాంజికటిబంధము వెలుంగ
 నలరె స్మితాంచితాస్త్వంబుతోడఁ

గీ. జుట్టుకొని భక్తి మీఱ శిష్యులు పరింప
 శాస్త్రముల నేకతాయనస్వాంతః డగుమఁ
 జెప్పుచుండె శంకరసుధీసింహుఁ డరయ
 దుస్సహం బయి బ్రహ్మ తేజస్సు పొలయ. 123

శా. ఆవిప్రీండును బంధువుల్ హితులు దా మంతంతఁ గూర్చుండి నీ
 రావప్రక్రియ నాలకింప నిటు శాస్త్రప్రోక్తదుర్భేదన
 ద్భావంబుల్ వివరించుచుండెను సుధాధారల్ విడన్ బాట నం
 తేవాసివ్రజసంశయచ్ఛటలు శాంతింపన్ బటాపంచలై. 124

గీ. వింటిరే జీవుఁ డారీతి వెనుకభవము
 లం దొనర్చిన పాపపుణ్యప్రభేద
 కర్మ మనుభవించుచునుండుఁ గాయ మూఁది
 మమత వహించి యడె సాధనముగ నకట. 125

గీ. అది ప్రబోధసుధాకరమందు దేహ
 నిందనప్రకరణము సుండి వచింతు
 విషయనిందాప్రకరణమ్ము వినుఁడు శ్రీధ
 ఘోరభవవారిరాశిసంతారకంబు. 126

ఆ. పెంగలీడు దేహి విషయజకర్దమ
 మార్జనమ్ము ప్రాలుమాలి మఱచుఁ
 బడు గృహస్థధర్మపంకమ్మునన్ దుర
 దృష్టదృష్టి విరసవృత్తి యగుచు. 127

ఆ. ఆలు రూపహీన యగునేని నరునకు
 నంతకంటె దుఃఖ మనుచుఁ గలదె
 యమితరూపయుక్త యగునేని దనకుఁ గా
 కన్యపురుషవశము నందుఁ గాదె. 128

ఆ. బిచ్చగాఁడొ బంటొ నెచ్చెలియొ పర
 పురుషుఁ డెవఁడొ కాని యరయు సాభి
 లాషదృష్టితో విలక్షణోదారరూ
 పవతియేని భార్యవంక నెలమి. 129

క. తనభర్త కంటె నాసే
 చనికాంగుని బురుషు నన్యుఁ జూన యరసి నె
 మ్మనమున వానిని వెదుకదె
 మనమునఁ బురుషుండు పరరమణి వెదకునటుల్. 130

ఉ. అగతి మంజురూప యగు నాలిని జూచి ప్రతిక్షణంబు కో
 పాగతి క్షీణుండై బలిభుగంతరపాతి బలిక్రియన్ సుఖం
 బేగతిఁ బొందఁ, డాచెలియ యేతరియై తనయాజ మీటుచో
 నొగడ వైరి మించినది, యన్యులఁ గోరునదేని యేమనన్. 131

క. అని పలికి దీనిపై వ్యా
 ఖ్య నొనర్తును విపులముగ సమాకర్ణింపుం
 డని కాంతాగర్హణ మొన
 సినభణితమ్ముల నుపన్యసించె నిటువలెన్. 132

మ. జననం బాదిగఁ జచ్చునందనుక వీసంబేని సౌఖ్యం బెటుం
 గనిజీవుండు దురాశఁ జిక్కుకొని సౌఖ్యభ్రాంశి నా లంచు నం
 గన నోర్తున్ గళమందుఁ గట్టుకొని పంకంబందు నిర్మగ్నుడై
 వసటం జెందుచు దిక్కుమాలి కృశుడై వర్తించు దీనంబుగన్. 133

గీ. సకలశాస్త్రార్థసారవిజ్ఞాతయేని
లేమ వాఙ్మాపులకుఁ జిక్కి లేడిపిల్ల
వలె ననుగమించుఁ గాని గెల్వంగనేరఁ
డని వయస్కులతోడఁ బ్రహ్మాదుఁ డనఁడె.

134

చ. పరమరహస్యముం దెలియఁ బల్కెద నెంతటివిజ్ఞుడైన నుం
దరియితిగుబ్బచస్లవ గనంబడునంత మనోజవిక్రియా
భరవికలాత్ముడై సుకృతపాపవిభేదవిహీనుఁ డై వశీ
కరణవృథాప్రయాసమునఁ గాతీయపాటు వహించు నిస్సిరో.

135

క. మూత్రపురీషాస్యకృత్
పాత్రములం దేమి సుఖము ప్రాప్తించును స్త్రీ
గాత్రమ్ము ముక్తివల్లీ
దాత్రం బని యెంచి బుధుఁడు దలఁగి చనవలెన్.

136

శా. భిక్షాన్నాదనుడై యెదోకడ సుషుప్తిం జెందునవ్వర్ణి కం
జాక్షిం జేకొనుటాది దృప్తియగునిద్రాహారముల్ లేక చి
త్తక్షోభంబున విత్తవద్గృహబహిర్ద్వారంబులం జిక్కి త
ద్విక్షాప్రాప్తికి మోక్షలక్ష్మికిఁ జెడున్ విజ్ఞానవిభ్రష్టుడై.

137

క. “సంస్కృతిలలికాకందము
హంసగమన దాని కాస నందనివాఁ డే
హింసలఁ గాంచఁడు ముక్తవ
తంసుం” డని బలి యనండె దామోదరుతోన్.

138

గీ. పుత్రకేదారధనధాన్యశత్రుమిత్ర
భావములకు నిదాన మబ్జాతనయన
దాని నొక్కత విడువ నేతత్సమస్త
చింతలు నశించు నాశ్రయాసిద్ధివలన.

139

సీ. లాలాంబుర్పురపరిప్లావితం బగులేమ

మోవి యె ట్లమృతంపుబావి యగును
మస్మణచర్మచ్ఛన్నమాంసగేందుక మైన
సతికుచం బెటు సుమస్త బక మగును
సంకులాంత్రాబద్ధకంకాళ మగుచెలి
దేహ మెట్లు మెఱుంగుదీగ యగును
దూషికాబాష్పసందోహప్రసవ మైన
చానక న్నెటు సరోజాత మగును

గీ. అహహ! పాదాదిశీర్షపర్యంత మరయఁ

గుణలవము గోచరము గాని గొమ్మఁ గాంచి
పురుషుఁ డాసాస వెంబడి పోవు తెన్నఁ
గామినీమూత్ర గర్త సంగతికిఁ గాడె.

140

క. అని యిటు శిష్యులమనముల

కును హత్త నుపన్యసింపఁ గూర్చుండిన వా
రనుమానించుచుఁ బరిణయ
మనఁజాలక యతనిసత్కియలఁ జేకొంచున్.

141

ఉ. సంబర మెల్ల డిందువడఁ జల్లఁగ వారలు సేరవచ్చి యా

ర్యాంబకు నయ్యదంతము సమగ్రముగా వినిపించి జన్మప
త్త్రంబును బుచ్చుకొంచు విశదంబుగ నయ్యది చూచి లేశమా
త్రంబు ముదంబు చూప రధరంబు మెదల్పర మిన్ను సూచుచున్.

శంకరుఁ డల్పాయువని తల్లి విలపించుట

చ. అది గని యాసుధీజనని యాత్రముతో “నది యేమి తండ్రులా

ర! దయ పహించి చెప్పరె చిరంబుగ నాయువు గల్గి సర్వసం

పదల మదాత్మజాతఁడు శుభంబులఁ బొందునె” యంచుఁ బల్కు న
మ్ముదితభయంబుఁ గాంచియు నమోఘవచస్కుఁడొకండుదాననున్

సీ. చదువు నీతఁడు వేదశాస్త్రముల్ సరహస్య
 మఖిలవిద్యలు నేర్చు సరయుమాత్రఁ
 బాండిత్యసామ్రాజ్యపట్టాభిషిక్తుఁడై
 యెదుగు లేక జగంబు లేలఁగలఁడు
 యశముచే సర్వదిగంతవిశ్రాంతఁడై
 పరిపంథితతిఁ బాఱఁబాఱఁ దఱుము
 జ్ఞానామృతమ్ము పైఁ జల్లి సంస్కృతికర్ద
 మోద్విగ్న మగులోక ముద్ధరించు

గీ. శాశ్వతగ్రంథరచనావిశారదుఁ డగుఁ
 జక్రవర్తిత్వమో లేక సన్యసనమొ
 యొందునట్టి మహారాజయోగ మెనసె
 నన్నియును లెస్స కాని యే మందు నమ్ము!

144

ఆ. అనుచు నంగుళమ్ములను లెక్కయిడి యుత్త
 మాయు వరయ మధ్యమాయువేని
 గానరాద యని సగంబు సగంబు మ్రిం
 గుచు వచించె నామె కుంగి పోవ.

14

ఉ. ఆద్విజుఁ డాప్తబంధుయుతుఁడై చనె వచ్చినత్రోవఁబట్టి యా
 పద్విచలన్మనోబ్జ యయి పైదలి యంతట వంత మున్గ, యా
 వద్విషయంబు శంకరుఁడు వచ్చి యెఱింగి సవిత్రిఁ బల్కు సం
 విద్విభవాభిరామపదవీలలితోక్తుల శాంతియుక్తులన్.

146

మ. జననీ యిట్టు లకాండశోకమును గాంచన్ ధర్మమే? కర్మమే
 మని శాసించినఁ దప్పునే ప్రబలవాతాఘాతనిర్ధూతకే
 తనచీనాంశుకకోటిచంచలము గాదా దేహా? మేమూర్ఖుఁడున్
 గనునే సుస్థిరబుద్ధి దానియెడ వక్కాణింపు కా దన్నచోన్.

147

క. సుతు లెందఱ సతు లెందఱ

గతజన్మంబులను బొందఁ గంటివొ నీ కా

సుతసతు లిపు డుండిరె సం

సృతिसంగము పాంథసంగమే కద జననీ.

148

క. ఉపచయగతి దేహంబై

యపచయగతి నదె శరీర పశా నని బుధు లం

దుఃపచయము నపచయం బీ

ప్రపంచమున సంతతప్రవాహములుగదా!

149

ఉ. ఈనవరంధ్రముల్ గలమెయిన్ బవనం బెటు లిన్నినాళ్లు దా

నై నిలువంగఁ జాలె నని యచ్చెరు వొందఁగ నొను గాక యే

దే నొక ఛిద్రమందుఁ బడియేఁగుట చోద్యమె యిన్నియున్ గృతాం

తాననపంక్తిగాఁ దలఁపుమా వలపున్ విడునాడు దీనిపై.

150

క. మృతియే దేహంబునకుఁ బ్ర

కృతి యని జీవించుటే వికృతి యనియు మహా

మతు లనుట వివేకించిన

ఋతము; జగద్విపరీణామ మెవ్వం డాపున్.

151

క. నేఁడో రేపో మఱి యే

నాఁడో యీదేహావితతి నశియించుఁ గదే

నేఁడైన భేద మింకొక

నాఁడైన ముదంబు గలుగునా నాతల్లీ!

152

గీ. మర్త్యులు శతాబ్దినడుమన మాసిపో న

మర్త్యులు యుగాంతముననేని మడియువార

కాలమునఁ దారతమ్యంబె కాని మృత్యు

నొందనట్టివాఁడొక్కమృత్యుంజయుండ,

153

చ. తరతర మామపేశు నమృతత్వనిదాను నుపాస్తి సేయ దు
 స్తర మగుమృత్యువుం గెలువఁజాలుమ మంతియకాని యిట్లుదు
 ర్భర మగువేదసన్ బొరసి ప్రాణము గావఁగలారమమ్మ నీ
 తర మగునేని నాకు నమృతత్వము గాంచ వరం బొసంగుమా. 154

క. విను మొకనుడి కై వల్క్య
 పనిషత్తు వచించు “నమృతభావము త్యాగం
 బున నగుఁ గర్మమునఁ బ్రజా
 ధనములఁ జేకూర” దనుచు ద్రధిమ మెల్లర్పణ. 155

శంకరుఁడు సంన్యసింపఁ దల్లనిగోరి నిరాకృతుఁ డగుట

చ. భ్రమవశతన్ భవాధ్వమున బమ్మరిలన్ సుఖలేశసంగ్రహం
 బమరదు సర్వసంగపరిహారము గాఁగఁ దురీయమైన యా
 శ్రమమును బూని శంభునిఁ బరాత్పరునిం భజయించి జన్మమ
 ర్థము గన నీయనుజ్ఞ నమృతత్వము గాంచఁ దలంతు నంబరో. 156
 మ. అని సంన్యాసజిఘ్నుఁ డెల్పునుడు లల్పాయుష్కుఁ డన్నాట కం
 కంటెను నిర్ఘాతనిపాతమై ధృతిగిరిన్ భేదింప భేదంబుతో
 నను “నాతండ్రి యి దేటివాంఛితము? ప్రాణం బున్నయన్నాళ్లులే
 ని ననున్ గాచుచు నుండకుండ నెట కేనిన్ బోదె సంన్యాసివై. 157

గీ. మాను మీబుద్ధి, యాలింపుమా కుమార!
 పూని గార్హస్థ్యమును, గాంచి పుత్రకులను,
 జేసి క్రతువులఁ, బొందు సంన్యాస మవుల,
 నిదియ సత్సంప్రదాయ మం చెఱిఁగి కొనుము. 158

చ. అకట! త్వదేకపుత్రను గదా బ్రదుకంగలదాననే నినున్
 వికలత వీడి; నేను మరణించినచో నెవరయ్య యార్హ్యదై
 హికవిధు లాచరింతు రతివృద్ధ ననున్ విడనాడి పోవుకో
 రిక యెటు గల్గె సర్వము నెఱింగియు నీక్రియ జాలిమూలితే. 159

ఉ. నావుడు శంకరుండు కరుణంబుగ నేచ్చెడితల్లి జూచి చిం
తావలచిత్తుడై జననియంగద నెల్ల నిరస్త మోహవా
ఛావినరంబుచే నుడిపి సర్వవిధిజ్ఞుడు గాన నొంటియై
భావమునం దిటుల్ తలఁపఁ బొల్పడె నెన్నిదియేండ్లయూడునన్.

గీ. సంస్మృతిని రోసె నామానసంబు మివుల
విడువఁజాలక తల్లి తపించు నకట!
యెటులొ యొప్పించి చననింత యెంతఁ గాని
బుద్ధిఁ దలపోయ ధర్మ విరుద్ధ మిద్ది.

161

క. ఏయహము విరక్తుం డగు
నాయహమ పరివ్రజించు టది విధి యని యా
మ్నాయమ్ము తెలుపు టెఱుంగవె
యీయమ యశరణ్య వృద్ధ యేడ్చుట కెంతఁ.

162

క. అని మనమున యత్యాశ్రమ
మును గొనఁగా నిశ్చయించి మోమున భేదం
బును జూపక సేవలఁ ద
జ్జనయిత్రిని దనిపెఁ దగ యథాపూర్వముగన్.

163

ఉ. ఆయమ కోర భాగవతమందలిపుణ్యకథానకంబు లా
ప్యాయన మొప్పుఁగాఁ జదివి యర్థము సెప్పి తదీయభేదమున్
బాయఁగ దట్టె సమ్మదమునన్ హృదయాబ్జము పల్లవించి నా
రాయణనై కరూప చరితామృతసేచన పూరితంబుగాఁ.

164

నీ. జనకుఁ గా దని నృసింహుని జేరుప్రహ్లాదు
ననితరసామాన్య మైనభక్తిఁ
బపిపాపఁ డయ్యుఁ దపఃపటిష్ఠత ముకుం
ధునిపదం బంటిన ధ్రువునిశక్తి

నిస్సంగుడై గోచినేని దాల్పక నిరా
గకళావతారమా శుకవిరక్తి
సంగదోషమున సారంగమై విప్రుడై
తరియించు నాజడభరతుముక్తి

గీ. సాంద్రమోదాశు) రోమాంఘజడిమ ఘర్మ
ముఖ్యసాత్త్వికభావసమ్మదితాంగు
డగుచు భాగవతపురాణ మంబకొఱకుఁ
జదివి వివరించె నా శేయి శంకరుండు.

165

క. భాగవతమందుఁ జదువు వి
రాగులచరితములు హృదయరాజీవమునకా
మూఁగి యళులటుల మొరయ వి
రాగము ముప్పిరిగ దృఢతరంబై పొదలెన్.

166

మ. “గురు వెవ్వం డగునో? లభించునొకొ నాకున్ బ్రహ్మవిద్యాధురం
ధరభావ” మ్మనుచింతచేఁ గొడుకు “వృద్ధన్ నన్నుఁ బోనాడి క)
చ్చట యత్యాశ్రమ మూనునేమొ సుతుఁ డం” చార్యాంబయున్
గన్ను మా
యర యారాత్రి, సుషుప్తికిన్ రిపులు చేతోనంతచింతల్ గదా.

167

గీ. ఎట్టకేలకు నిద్రించి రిరువు రరుణుఁ
డుదితుఁ డౌతటి లేచి శిష్యులను గూడి
శంకరుం డేగె నదికి సిష్టాసు వగుచు
సుప్త యగుతల్లి యింట నేడ్చుచును లేచె.

168

చ. అటువలె మేలుకాంచి కలయక నలుదిక్కులు సూచి యింట నె
చ్చట సుతుఁ గానలేక తనుసంధులు ప్రేలఁగ ముక్తకంఠయై
యటమట నేడ్వఁజొచ్చె నదియం దవగాహ మొనర్చుచున్నయ
వ్వటువులఁ గూడి శంకరుఁ డవార్యగతిన్ బటతేర నింటికిన్.

169

శా. ఆరీతిఁ హృదయంబు జాఱ నిది యే మమ్మా యటంచంబీకన్
జేరన్ వచ్చుకుమారుఁ గంఠమున సంశ్లేషించి, నాతండ్రి క
న్నారన్ ని న్ననఁగంటి, మంటి వెటు లన్నా డెంద మిందాఁకఁ గం
గారై నీ రయిపోయెఁ బ్రాణము గళాగ్రప్రాంతమై యాడెడిన్. 170

క. తనయా యది స్వప్నం బని

నినుఁ గని యనుకొనుచునుంటి నిజ మనుకొని పొం

దినవగకు మేర గలదే

మనుమా యతి వగుచునే నమందాయువవై.

171

గీ. అనుటయు వితాకు గదుర నయ్యనఘుఁ డాత్మ

నెట్టు లీయమ యిటు తెగియించెనొక్కొ

యనుకొనుచు నమ్మ! దాని కే మల్లస్వప్న

మంతయు వచింపు మనుడు నార్యాంబ పలుకు.

172

సీ. పరిపూర్ణవారినిర్ఘ్న మహాచుఁ బుర్ణాత

రంగిణి మిన్నంటఁ బొంగినట్టు

లానదీపూరమం దవగాహ మొనరింప

నేను నీచేయూత నేఁగినట్లు

కటిదఘ్న మగునుదకముల నే నీరాడు

చుండిన ట్లీ వీఁదుచుండినట్లు

వలదు రార మ్మని పలుమ టే సన్నట్లు

లీ వీఁదుచును లోని కేగినట్లు

గీ. లంతలో నీపదాగ్ర ముగ్రాకృతి యగు

నొక్కమకరంబు వట్టిన ట్లుపతపించు

చనుమతింపు మిష్టేని సంన్యాసమునకు

సంచ బల్కిన యటు కలయందుఁ గంటి.

173

F.T.F

ఉ. కొండయె మాళిఁ గూలినటు కొండొక నిల్చి తపించు చెంతరా
గుండియదాననో కద ! యొకొండు వచింపక మిన్నకుండ న
క్కొండములన్ బుటుక్కు మని కన్గొనుచుండ మునింగి లేచి “నా
కొం డన కానతీవె” యను చొక్కమఃనుం కిడినట్లుగానరాన్. 174

ఉ. “కోరిక దీఱకుండఁ బ్రతికూలమృతిన్ గన నేల తండ్రి నీ
కోరిన యాశ్రమంబె కయికొంచు సుఖంపడు”మంటిఁ గాని వాః
పూరమునంద మాయమయి పోఁ గని యక్కట పుత్రు మ్రింగితిన్
గోరిక దీర్పనైతి నని కుందుచు నెవ్వఁడు గానరామికిన్. 175

ఆ. తొమ్ము చఱచుకొనుచు నెమ్మోము నౌదల
మోదుకొనుచు బాష్పపూరమగ్న
నగుచుఁ దీరభూమి నడలుచున్నటు పాడు
కలను గంటి మేలుకంటిఁ దుదకు. 176

క. మేలుకొని యేడ్చుచునె నలు
మూలలు గృహ మరసి నీదుపోడిమి గనమిన్
గాలుం గే లాడక యిలఁ
గూలితి నే మందు నిన్నుఁ గోల్పోయినటుల్. 177

క. అని యేడ్చుచుఁ గంఠము వీ
డనిజననిమొగంబు నిజపటంబున నొయ్యె
య్యన నొత్తుచు నిటులను, న
య్యనఘుఁడు దై వంబుచేత కబ్బురపడుచున్. 178

శా. తల్లీ! మేటికి శోక మొందెదవు? నాదై వమ్మె నీస్వప్నమై
తెల్లం బొనటు తెల్పఁ గాంచుము స్రవంతీరూపసంసారమం
దుల్లోలంబుల దుస్స్వప్నహావకరపీడోత్పాతినై మున్గి యా
పలుప్రాసువు గాఁగ నుంటి ననుభావం బందు దీపింపదే. 179

శంకరుండు సంన్యసింతుట

క. అని జననీభుజబంధం

బుననే భవబంధ మూడిపో సంన్యాసం

బును మానసికముగ గొనె నొ

య్యన “సంన్యస్తం మయా” యటంచు నుడువుచున్. 180

ఆ. తెల్లబోయి తల్లి యల్లంబు జల్లన

నెంతపని యొనర్చి తింతలోన

శోకవశత నంటిఁగాక నీవిప్రయో

గంబు సైఁపఁగలనె కన్నతండ్రి! 181

శా. నా కెవ్వా రిక దిక్కు పుత్రక! నినున్ గాపాడి నీప్రాపునన్

జేకొందున్ సకలోపచర్యలు జరాజీర్ణాంగి నైనప్పు డం

చాకంఠంబుగఁ గోరుకుల్ గలిగి కాదా నాఁడు నీతండ్రితోఁ

బోకున్నా; నెటుగాక యుండ నడవిన్ బోఁ ద్రోసి పో నుంటివే. 182

క. శారీరపాటవముతో

ధీరతయుఁ దొఱంగె నిట్టిదీనావస్థన్

భారము నీకే యగునెడ

నేరికిఁ గాకుందుఁ దండ్రి యేర్పడఁ జెపుమా! 183

క. నా విని యామాటలకుం

భావము చలియింప కతఁడు పల్కెను మమతా

భావ మభావ మ్మయి చెడ

నేవంవిధ మధురమృదుల హితభణితములన్. 184

ఉ. వీల విలాప మొంద జననీ! భవ మీఁగి బయల్పడంగ? నా

భీల దవానలార్చి రభివేష్టితవాస నికుంజనిష్క్రమో

ద్వేలభయాకు తెఱముగతిన్ మన మల్లల నాడిపోవ, నె

వ్వేళనొ సంన్యసింప కెటు వీటిడినై చెడఁజూతు నెంచుమా. 185

క. కలలో ననుజ యిడు ట

వ్వలఁ బెట్టుము నన్నుఁ గాంచి పలుకవె యతివై
యిల బ్రతుకు మనుచు, నిప్పుడు
కలఁగెద వేలమ్మ పోవఁగా నే నుండన్.

185

గీ. పుత్రుఁ డనెడివ్యామోహమ్ము పొందుకతన

నింత దుఃఖింతుగాక యొకింతత్వ
మరసి యిటు సంస్యసించునా కర్తృకృత్య
మెదియొ శాసింపు మఖిలమ్ము నెఱుఁగు దీవ.

187

శా. నీదేహంబు రుజావశం బగునయేనిన్ గాతు రహ్లోపచా

రాదిన్; మృత్యువశంబ యానెడయథార్హప్రక్రియన్ సంస్కృతుల్
భేదంబెంచక చేయువారలు ధనాప్తిన్ సత్ప్రజాభీతి దా
యాదుల్ వీరలు నమ్ము మింక భయ మేలా నీమదిన్ దల్లిన్.

క. రే యైనన్ బగ లేనియు

నేయెడఁ గానిమ్ము నీకు మృతి యొదవెడుచో
నాయెడ నను మదిఁ దలఁచినఁ
బాయక యరుదెంచి పరమపద మొందింతున్.

189

క. కొడుకు యతియైనచో జనకులకు సంత్య

సంస్క్రియలు లేక యున్న మోక్షమ్ము కలుగు
నేదియో లోక మొంది యం దెల్లపుణ్య
మఱిన భువిఁ గూలుపీడ నీ కమ్మ యేల?

190

గీ. విధవ ననదను నను నింట విడిచి సుతఁడు

సంస్యసించెనె యని కుండఁ జనదు నీకు
నిచట నే నున్న నీ వొందు దెట్టిఫలము
దానికి సహస్రగుణఫల మ్మానఁగలవు.

191

చ. అని జననిన్ వచించి వినయంబున జ్ఞాతలఁ బిల్చి సంన్యసిం
పను గడుదూర మేఁగెద సమస్తము మత్పితృవిత్రమున్ గ్రహిం
చి నెనరు పూని వృద్ధదశఁ జెంది యనాథగ నున్న కన్నత
ల్లిని నరయుం డటంచు ముకుళించిన కేల్లవ వేడి యెంతయున్. 192

గీ. అనఘుఁ డాతండు మమత నహంత వీడి
బాష్పపూరమ్ము లొలుకునంబను దదీయ
నికటమునఁ బెట్టి జనని సంతృప్తిపఱచి
సవిధవిష్ణాలయము సేరఁ జనియె భక్తి. 193

చ. చని యదునందనాంఘ్రిజలజంబులకుం బ్రణమిల్లునంత నొ
య్యన యశరీరవాణి విన నయ్యె “భవజ్ఞననీహితార్థ మా”
జనపతి దెచ్చునిత్తటిని సారణి భంగము లీతటంబు భే
దనమొనరించె దేవళము తప్పక కూలు” నటంచు భోదనన్. 194

శా. ఆశ్చర్యంబున మున్ది కేరళనృపాలాగ్నీయు రాఁ బంచి “చే
తశ్చింతాపరిపూరకుం డగు ముకుందస్వామి నీ; కాపగాం
భశ్చంగచ్చటులోర్మిభగ్నతట సంవాసాతివిభ్యత్తదం
తశ్చింతల్ దొలఁగన్ స్థిరంబుగ గుడిన్ గట్టింపు మోభువరా. 195

క. అనుడు మును తదాదేశం
బునఁ గ్రతు వొనరించి కామమును బడసిన యా
జనపతి యప్పుడ కట్టిం
చె నబాధక మైనచోట శ్రీహరికి గుడిఁ. 196

వ. అంతదాక శంకరుం డద్దేవళంబుననె ముకుందు నుపాసించుచు
నిలిచియుండి నిజకరంబుల నాకృష్టవిగ్రహ ముద్ధరించి మూపున
భరించి తెచ్చి నూతనాలయమునఁ బ్రతిష్ఠించి చిరంబుసుఖంబుండు
మని ప్రార్థించె నంత. 197

క. జగతీసముజ్జహీర్షం

డగు పుత్రుచరిత్ర మరసి యార్య యవిద్యన్

డిగ విడిచి యనుమతించియు

వగ పొందును మరల మాతృభావమ్రదిమన్.

198

గీ. తల్లిచే యదుకులదై వతంబుచేత

నతఁ డనుజ్ఞాతుఁడై భవ మంద రోసి

సంన్యసింప సుదూరము చనఁ దలంచె

నౌస్థితం డెంచునే యబ్ధినడుమ దుముక.

199

శంకరుఁడు బ్రహ్మోపదేశము గోరి యేగుట

క. ఈరీతి మాతృ మాధవ

కారుణ్యము వడసి విగతకామ్యార్థుఁడై

కూరిచి మదిఁ గృష్ణపదాం

భోరుహముల నతఁడు గేహమును విడిచి చనెన్.

200

గీ. రూఢిఁ దైయంబకాపరరూపుఁ డతని

యెదుటఁ గాముఁడు నిలువలేఁ డింత యనిన

నమ్మహానుభావున కెట్టు లంటుఁ గామ

మూల సంసారపాశ బంధాలు తలఁప.

201

ఉ. మున్ను విధుండు ధాత స్మరమోహితులై చని రుత్పథంబునం

దన్నున, మోహినీకచకుచాదుల నేనును గాంచి వెంబడిన్

సన్నకసన్నఁ బోతి నని శంభుఁడై నేఁడు స్మరార్తివార్త కా

సన్నుఁడు గానిభిక్షు వగు జాడ నకాముఁ డతండు రంజితెన్. 202

క. సుర పూర్వామర విద్యా

ధర నరగంధర్వులకు మధం బడఁచెడు శం

బరవైరిం గెలిచిన శం

కరుడు మునిస్తుత్యఁ డగుట కనఁ జెత్రంబే.

203

మ ఎట వైరాగ్యమతండు ము న్గనెనొ కానీ, శాంతికిన్ లోఁగె హృ
త్పుట, మడ్డె గమనాదికక్రియల సొంపున్ దాంతి, పాటించె వి
స్ఫుటమౌతూంతి మృదుత్వ, మయ్యుపరతి నోబ్బయె హృషీకార్థసం
ఘటనం, బింక సమాధి ధ్యానవితతౌత్కంఠ్యమ్ము చేకూరి చెన్.

ఉ. తీఱనివేడుకన్ విధీవిత్తీర్ణకృతాత్మతనుస్థితిన్ గృహా
దారమమత్వమున్ విడిచి తత్పరతన్ శివు నిల్పి మానసా
ధారమునందుఁ దా విజనతాలలితాయనయానపూరితా
పారముదంబునన్ జనియె భారము దూరము నాక యెక్కటిన్. 205

గీ. పోవుచును మార్గమున వనమ్ములను నదుల
నగపురగ్రామనివసజ్జనంబు గనుచు
బ్రహ్మమే యైందిరిజాలికుపగిది నద్భు
తేంద్రజాలము సూపు నం చెన్ను మదిని.

206

గీ. దండితాళులకాపథమండలుఁడు జ
గద్గురుఁడు దండ మూనెను గరమునందు
వాదినివహంబు నిజనిజాధ్వముల కీడ్చు
నలజరద్గవిఁ దన త్రోవ మెలపుకొటకు.

207

శా. దండం బూని యతండు కావనయెడన్ దైన్యంబునన్ వైదికుల్
కొండల్ పట్టరె విశ్వకద్రుతతి లేళ్లుంబోలె? నుచ్చంఖ లా
ఖండాహంకరణాన్యమర్మ విభిదాకంఠూలజిహ్వగ్రహ
ష్టంధాఘాతము నొంది కుండుచును బెల్చన్ గాందిశీకాత్ములై. 208

శంకరుడు గోవిందయతికడ కరుగుట

ఉ. ఇందుభవానదీతటి రహించుచు శాంతినిశాంత మైన గో
విందయతీందు నాశ్రమనివేశముఁ గావులు మేనఁ దాల్చి కై
యం దొకదండ మూఁది కదియం జనె శంకరుఁ డస శైలమశా
ళిం దివసావసానమున లీల ఖరాంశుఁడు చేరె నయ్యెడన్. 209

గీ. తటకుజాయాతవాతపోతముల సేద
యణఁగ నాతఁడు ధృతవల్కలాజినవిట
పములఁ దరువులు మునులవాస మని తెలుపఁ
గనియెఁ గోవిందయతి తపోవనము వేడ్క. 210

గీ. ఆయతీంద్రునియుపదేశ మందఁగోరి
యచటియతు లెల్లఁ దెలుప నాయనఘుఁ డెఱిఁగి
యరసె బ్రాదేశమాత్రవివరము ద్వార
మైన గోవిందసాధుగుహాలయంబు. 211

క. ఆరసి ప్రసన్నసమ్మద
కారి యగు యతీంద్రగుహాకుఁ గావించెను ము
మ్మాఱు ప్రదక్షిణనతు లటఁ
జేరి మునులు వినఁగ వినుతి సేసెను భక్తిన్. 212

క. పక్షింద్రధ్వజుపా న్పయి
త్ర్యక్షపదాంగదమునై సహాబ్ధిధరణిభృ
త్కక్షితిఁ దలఁదాల్చు మహా
చక్షుశ్శ్రుతిసాధరూపు సన్మునిఁ గొలుతున్. 213

గీ. నిజసహస్రముఖీక్షాజనిత భయమునఁ
బఱచిరే శిష్యు లని దానిఁ బాసి యేక

వదనమున శాంతుడై శిష్యపటలి బ్రోవ

నిల జనించు పతంజలి వీవ కావె.

214

ఉ. అల్ల పతంజలి గొలుచునప్పు ప్రమాదముసేసి శప్తుడై
కల్లరి రక్కసుం డగునొకానొకపండితుఁ గొల్చి భాష్యముల్
గోళ్ల వటదుప్రతిములకోటి లిఖించియు లేగ మేయుటన్
జిల్లులు వోవఁ బూరణము సేసి మహిన్ వెలయింతు వీవకా. 215

గీ. అవనివివరముననె యధోభువన మెనసి

తన్మహాభాష్యమును యోగదర్శనమ్ము

శేషఫణిసన్నిధిని విమర్శించి వసుధ

వితత మొనరింపవే జగద్ధితము గోరి.

216

ఉ. వ్యాసతనూజుఁ డౌశుకమహామునిశిష్యుని గౌడపాదు నా
యాసము రోసి కొల్చి పరమార్థ మెఱుంగు విస్మత్స్వరప్రభా
వాఽసము శాంతివాసము దయాంబుధి నిన్ను భజించి బ్రహ్మసం
స్థాసుఖ మొంద నీచరణసన్నిధిఁ జేరితి నంచు భక్తితోన్. 217

మ. అనఘుం డాతఁ డిటుల్ నుతింపఁగఁ దదీయాదృష్టశక్తిన్ సమా
ధినిరుద్ధస్థితి వాసి చిత్త మలరన్ దెల్పొంది 'యెవ్వఁడ వీ'
వను గోవిందయతీందుఁ బ్రాగ్జనన పుణ్యవ్రాత జాతాత్మబో
ధనసంసూచక మైనవాక్కుల ననెన్ దాంతుం డతం డీక్రియన్. 218

ఉ. కాను ధరిత్రి, సంబువులు గా, ననలంబును గాను, వాయువున్
గాను, నభంబు గా నెపుడు, గా నికఁ దద్గుణముల్, హృషీకసం
తానము గాను; వాని కెడద వ్యగుచున్ బరమత్వసంపదన్
భూను శివుండ నేను బరిపూర్ణపరాత్మవిబోధసుందరా! 219

గీ. అనుచు నద్వైతదర్శనజనితము లగు
శంకరోక్తుల గురుఁడు హర్షంబు చెంది
“కంటిని సమాధిదృష్టి శంకరుఁడె భువిని
నవతరించె ద్వదాకృతి ననుచు వత్స”.

220

క. అని చరణములు గుహాముఖ
మునఁ జూపఁగ శంకరుండు పూజించినతో
డన యాచార మిదియ యని
యనఘుం డుపదేశమిచ్చె నాశిష్యునకున్.

221

క. పరమాత్మ నెఱిగి యుండియు
గురుశిష్యులసంప్రదాయగుప్తి కిన్దై శం
కరుఁ డాత్మవిద్యఁ గన న
గ్గురునకు శుశ్రూషసేసి కూర్చెను దృష్టిన్.

222

గోవిందయతి శంకరునకు బ్రహ్మోపదేశము సేయుట

గీ. భక్తిపూర్వాచరిత తత్సపర్యలకును
ముదితుఁడై యుపదేశించె సదమలాత్ముఁ
డై నశంకరునకుఁ జతురాగమాంత
గత మహావాక్యముల నిట్లు యతివరుండు.

223

ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ

గీ. కాంచ విన మూరుకొనఁగ బల్కంగ రుచుల
సంగతి యెఱుంగజాలు ప్రజ్ఞాన మేది
తనరు; నదె బ్రహ్మ మనునర్థమును వచించు
ఋజ్ఞిగమ శేఖరోక్తి యెఱిగికొనుము.

224

అహం బ్రహ్మస్మి

గీ. ఆత్మవిద్యాధికారి దేహంబునందుఁ
బూర్ణ మగుబ్రహ్మ 'యే' ననుబుద్ధిఁ బూని
సాక్షి యగు, నయ్యదియ బ్రహ్మసంజ్ఞ మను య
జుర్నిగమశేఖరోక్తి నెంచుము మనీష.

225

తత్త్వమసి

గీ. తత్పదార్థంబు బ్రహ్మమ్ము, త్వంపదార్థ
మజ్ఞఁ డగుజీవుఁ, డది యైతి వనుచు నై క్య
మును ఘటించెడి 'అసి' యని వినుచు సామ
వేదశేఖరవాక్యంబు వినుము దెలియ.

226

అయ మాత్మా బ్రహ్మ

* గీ. స్వప్రకాశాపకోక్షత వరలునదియ
యాత్మ యనంగ నహంకార మాదిదేహ
మవధి యగుదానికంటె వే అగును బ్రత్య
గాత్మ యనియె నధర్మవేదాంతసూక్తి.

227

వ. అని మహావాక్యచతుష్టయం బుపదేశింప శంకరునకు సందార్భం
బగు 'ప్రజ్ఞానంబహ్మ' యను మహావాక్యముచే 'అథాతోబ్రహ్మ
జిజ్ఞాసా' యని బ్రహ్మమ్మునంద సకలవేదాంతములకుఁ దాత్పర్యప
ర్యవసానంబు వర్ణించిన వైయాకసూత్రగ్రంథమందలి ప్రథమా
ధ్యాయ మంతయుఁ గరతలామలకంబయ్యె. యాజుషంబగు "అ

* గీ. స్వప్రకాశము ప్రత్యక్ష మప్రమేయ
మయి యహంకార మాది దేహంత మైన
దదె 'యది' యనంగ వేల్చి బ్రహ్మం బినేడు న
ధర్మవేదావతంసోక్తి తత్త్వ మెఱుగు.

హం బ్రహ్మస్మి” యను మహావాక్యమున సహంకారోపలక్షితం
బగునాత్మకు బ్రహ్మత్వవిధానమునెడఁ గలుగువిరోధముల నెల్ల
సర్వప్రమాణావిరోధముగా వారించి సమన్వయించిన ద్వితీయాధ్యా
యమంతయు హృద్గతంబయ్యె. సామవేదోదిత మగు ‘త త్త్వ
మసి’ మహావాక్యమువలన జీవబ్రహ్మభేదంబునకు సాధనం బగు
తృతీయాధ్యాయమంతయు ముంజేతికంకణంబయ్యె. మఱియు
నాధర్వణం బగు ‘అయ మాత్మా బ్రహ్మ’ యను మహావాక్యము
వలన నిత్యాపరోక్షం బగుప్రత్యగాత్మకు బ్రహ్మత్వంబు చెప్పి య
విద్యాధ్వంసన మొనర్చు చతుర్థాధ్యాయమందలియర్థ మెల్ల
విస్పష్టం బయ్యె నిట్లు. 228

గీ. సాంప్రదాయిక వ్యాసవిజ్ఞాతృసూక్త
సూత్రమతగతి ననుసరించుటఁ గృపాళు
వైన తన్నుని శాస్త్రగుఱ్ఱార్థజాత
మిథగతి శంకరుఁడు సూక్ష్మబుద్ధి నెఱిగె. 229

సీ. నారాయణునకు మున్ నలినగర్భుఁడు పుట్టె
నతఁడు గాంచెను వశిష్టాఖ్యమాని
సతనికి శక్తి నా సుతఁడు దుద్భవించెఁ గాం
చెను బరాశరుని నమ్మునివరేణ్యుఁ
డతనికిఁ గల్గె సత్యవతియం దలవ్యాసుఁ
డామహర్షికి సుతఁడయ్యె శుకుఁడు
శుకమహామునికి శిష్యుఁడుఁ గౌడపాదుఁ డా
తనికి గోవిందనాథర్షి శిష్యుఁ

గీ. డట్టిగోవిందయతి శిష్యుఁడై పఠించి
పడఁసె బాతాళగత ఫణిపతి కటాక్ష

సముపలబ్ధమహాశబ్దశాస్త్ర మెల్ల
గురుకటాక్షముకల్మి శంకరుడు తాల్మి.

230

గీ. ఇటుల ప్రాగ్జన్మపుణ్యసుఖుటము నున్న
తంబు హంసాదికార్య మహాస్థాన మైన
యంతిమాశ్రమ మాశంకరార్యుఁ డొంది
వెలిఁగె నొత్తానపాది రంజితెడుపగిది.

231

ఆ శ్వా సా ం త ము

ఉ. అర్దితదుర్దమాచలభిదాత్మజశౌర్య! యజర్యసారి సౌ
హర్దవివృద్ధదోర్బలపరాస్త కణేహతికర్తృధూర్తహృ
ద్దుర్దశవక్త్రముఖ్యసురదుర్హదనీక! కబంధదోర్భుగీ
నిర్దయమర్దనోద్వమితనిస్తటశక్త్యనలాహుతాశరా!

క. మాయామానుష! మాని

ధ్యేయానాద్యంతరంతతేజా! త్రిజగ

ద్దేయా! యీదర వేంకట

రాయామాత్యాత్మరాగరంజితచరణా!

పృథ్వీవృత్తము. త్రియీశిఖరధర్మహర్మ్యతలరోచమానాకృతీ!
వ్యయీకృతసుకేతుపుత్ర్యసుసమీరణోదీరణా!
భయంకరగతిస్ఫురత్పరశురామగర్జద్భున
స్థయోపశమహేతునిష్ప్రతివిధానఋంఘానిలా!

ఇది శ్రీ గురుకరుణాసమాసాదితకవిత్వ వెంపరాల
సూర్యనారాయణ నామధేయప్రణీతంబైన
శంకరవిజయంబున

ద్వితీయా శ్వాసము.

శ్రీ గురుమూర్తయే నమః

శంకర విజయము

తృతీయాశ్వాసము

ప్రియ! యీదర సుబ్బాం
బ్రాహ్మణేశాంతరంగమణిసాధవిహః
రప్రీణన! మానిత్రా
ణప్రీణితభావ! పూతనామా! రామా!

వ. అవధరింపుము.

యత్యాశ్రమము స్వీకరించిన శంకరుని వర్ణనము

క. యతిపతి యతం డలరె లో

హితశాటీపల్లవాపిహిత తనుడై యా

యతసంధ్యా రక్తాంబుద

తతिसంఛాదిత తుషారధరకూట మనన్.

1

గీ. మృడుడై తా నౌట నతఁ డబోధేభ మడఁచి

యుద్యదంభోజబంధుమయూఖ రక్త

శాటికారుణ పల్లవచ్ఛద్మమునను

గళదస్మక్పూర తచ్ఛర్మ మెలమిఁ దాలెచ్చె.

2

చ. శ్రుతులకుఁ బూవుఁదోట యయి సుప్రథితోత్తమహంససంసదా

యతగతియై త్రిలోకముల కందఁగరాని స్వసత్యధామమం

దతిరతి గాంచి యుంట నితఁడౌ నలబ్రహ్మ; బృహిక్రియార్థ మీ

యతియెడ నౌపచారిక మటం. చనరాక యథార్థ మయ్యెడున్.

3

శా. మృద్వేకాంఘ్రి మహాఃఖనిన్ ద్రిభువనం బెల్లన్ మితిన్ బూన్చి సం

పద్వృద్ధిక్షయవేళఁ బాయక యతిప్రాంచద్దశాకారమై

సద్వైరాగ్యమనోజ్ఞమై యమల మాసత్వంబునన్ మించుటన్

'తద్విష్ణోః పరమం పద' మ్మనుచుఁ వేధం భీయతిన్ బేర్కొనున్.

4

- ఉ. భూతివిలేప, గోవిహృతి, భోగిసమాశ్రయ, భూతసంగమో
పేతుఁడు గాకె చూపున దహించెఁ బురత్రయిఁగానఁ గేవల
ఖ్యాతు దశాతురీయుఁ బరమార్థము ద్వంద్వవిదూరు భావనా
తీతుని వీని వేదశిఖలెల్ల శివుం డని చేయు వర్ణనల్. 5
- చ. పురుషఫలోరురోపకృతి పూజ్యము - లేదు సువర్ణధర్మ మెం
దరయ మహర్నిశోజ్వలవిభారిస మేతము పార్థివంబు నౌ
నరద మిటుల్ సహాయవిరహంబున నష్టపురంబు లోర్చు శం
కరు నిగమాంతముల్ శివునిగా వచియింపక యుండు పేక్షియన్. 6
- మ. వ్యసనాసార దురంత దుష్కృత ఘనంబై దుర్దమాఘోర తా
మస మాసంస్మృతివర్షవేళ కెడయా * మార్గమ్మునన్ నిల్చి వై
రిసుధీకీర్తి బిసాంకురగ్రసనపూర్తిన్ హంసవంశోద్భ మి
చ్చ సమీచీనతరాశయాప్తి నలరున్ నన్నానసక్రీడలన్. 7
- ఉ. క్షీరము నీరమున్ గలియుచెల్వున బ్రహ్మజగంబు లేకమై
వే తొనరింపరానియెడ వేర్పడఁజేసి యశేషదోషదు
ష్పారము లైన శీలవదబుద్ధసుబుద్ధులు శుద్ధిసేసి యొ
ప్పారె సజస్ర మప్పరమహంస, ద్విజాతిలలామ మెంతయున్. 8
- శా. నీరక్షీరనయంబునన్ బుధులకేనిన్ దధ్యమిథ్యావిచా
రారంభం బొనరింపరానియెడ నొయ్యన్ జేయుటన్ శంకరుం
డారూఢిన్ బరహంస యా - నటుల సేయన్ శక్తి లేనట్టియె
వ్వారున్ నింబఫలాశనై కరసికధ్వాంతానుజన్ముల్ గదా. 9
- మ. పటపున్ బాహ్యతమోహతిన్ గలుగు సర్వప్రాణిదృష్మాంద్య-మం
దటకున్ మే లొనరింప మిత్రుఁడ యగున్ - నాళీకబంధుం డగున్
హరియించున్ హితచక్రపీడఁ - బరహంసాకారుడై యిట్లు శం
కరుఁ డర్థిన్ దెలుపున్ మహాత్ములకు జిజ్ఞాస్యార్థముల్ పెల్లుగన్. 10

గీ. సంస్కృతిఁ దొరంగఁ గోరి హంసత్వ మొంది
యతఁడు గోవిందయతిఁ గొల్చు నవసరమున
విషయములఁ చంచలాచలవృత్తిఁ దెలుపు
కరణి మెఱసెను మేఘ మాకసమునందు.

11

వ ర్షా కౌ ల వ ర్ష న ము

సీ. భువి కిచ్చు మాపుష్పము హరించి తన్నెఁ బా
దముల నం చర్కు నబ్దిమ్ము లడ్డె
విషయలోలబుధాత్మవృత బోధకశవోలె
క్షణికకాంతి మొగిల్ల శంప మెఱసె
విష్ణుపదాప్తి హృద్విమలులకును బ్రహ్మ
ముపదేశమిచ్చె నా నుతిమె ఘనుఁడు
జ్ఞానగర్వులు యతుల్ నను యజింప రటంచు
నిందుండు విలు దాల్చి యెక్కె రథము

గీ. ఖోణి సత్త్వరజస్త మోగుణము లెనసి
మాయికము లౌవిలాసముల్ మలయునట్లు
కుటజ కందళ బాణా దుక్ర కుసుమరజము
లలముకొని వసీవాత్య లందంద వీఁచె.

12

క. ఘనదైత్యులు తిమిరచ్ఛవి
తనువులతోఁ జిత్రచాపతతి ఖరఘోషం
టున విద్యుత్పింగాక్షులఁ
జనుడెంచిరి మునుల ధ్యానసవములు సెఱుపన్.

13

గీ. మీ న్నలమి వారిదంబు లమేయవారి
ధారలఁ దొరంగఁ జొచ్చె సంతతము నంత

శంకరుం డాత్మమున మానసంబు సేర్చి
యింద్రియప్రవృత్తుల సంగ్రహించికొనియె.

14

చ. సనయపథంబుగా నుపనిషత్తులు సెప్పెడుసాంత్యవాక్కులన్
దన సహజాభిమానము ఘనంబు చిరాత్తమునేని వీడి యొ
య్యన ప్రియుడై న యప్పరమహంసునిఁ జేరి స్పృశింప ధీరవృ
త్తిని గనలేక తోడనె తదీయమనీష యడంగె నెందునో.

15

చ. సమయము రోదనుల్ జలదసంగతిలేని యఖండనై జసా
ఖ్యమె తనమూర్తిగాఁ గల చిదభిప్రథంబున సూర్యచంద్రులు
క్షములె వెలుంగనేర వనఁగా-నచిరద్యుతివల్లికల్ హుతా
శము నొకయింతయున్ వెలుంగఁ-జాలునె మాటలు వేయు నేటికిన్.

ఉ. మాయఁ దొటంగి నై జమహిమస్ఫురణంబున నద్భుతావహం
బై యతినిర్మలంబు సహజామితశర్మము గుహ్యమున్ స్వభా
వాయితసత్య మాపరశివం బగు నప్పదమందు నేది యా
దేయము హేయ మెద్ది యను ధీ నతఁ డెప్పు డొనర్చుఁ జింతనన్.

గీ. తటిద మేయప్రభానుస్మతంబు మేఘ
మల్లవిష్ణుపదం బొందినట్టిదయ్యు
మలినతం జెందె వర్షాగమమున ననిన
భువి విరాగంబు నెవ్వండు పొందకుండు.

18

క. సలిలాశయ కలుషతఁ గని
కలహంసలు మానసోత్సుకములయ్యె; నెవం
డిలఁ గనఁడొ యాశ్రయము సెడ
నలి మానసచింత జీవనస్పృహచేతన్.

19

గీ. శుభ్రుచి యాకలానిధి యభివీధి
సోద్రుఘన మాటచేఁ బ్రకాశంబు వాసె

వరలునొకొ మలినాంబరవాసి యైన
యంత నెంతకలావంతుఁ డైన ననుఁడు.

20

గీ. తతపిపాసువు లైనచాతకము లారఁ
గ్రోలె నుదకంబులను జిరకాలమునకు
ఘనసమాశ్రితుఁ డనువగుకాలమందు
నందునేకద దుర్లభం బమృత మైన.

21

చ. ఇటు చటులానిలక్షతమహీజము ప్రాణిచయప్రచారసం
కటము పయోదనీలరుచిగాఢము నౌ నలవర్షవేళ న
ప్పటుమతి సుధ్యుపాస్యపదపద్మ గురున్ భజియించు చిందుభూ
తటమున నుండె నిందియవితానము లోఁచి ప్రమోదమగ్నుఁడై.

చ. తెఱపి గనంగరాక దశదిక్కులు నేకముగాఁ దటిద్రుచుల్
పరఁగ మనుష్యకోటులు కలంగ నభంబున నేన్గుతొండముల్
వరుసన వ్రేలఁ గట్టినబెళంగున నమ్మయధార లొప్పఁగాఁ
గురిసెను బంచరాత్ర మతిఘోరగతిన్ సురరాజు వర్షమున్. 23

శంకరుని యష్టవిభూతిసిద్ధి

గీ. తీరభూజాళితో నగ్రహారసమితి
నొఱసి లోఁగొని నర్మదాసరిద మేయ
పూర మొక్కుమ్మడిని బొంగి హోరు మనుచు
బ్రశయకాలాబ్ధియటు మహీతలము ముంచె.

24

ఉ. తోటలు దొడ్లు సర్వవసతుల్ జలపూరనిమగ్నహాట న
ప్పటను బెద్దఘోష మొదవన్ నరనరు లపత్యయక్తులై
యోట మునింగి గొల్లు మను చొక్కమెయిన్ బటవంగఁగాంచి య
ప్పటను కుమ్మరించి గురుభక్తుఁడు శంకరుఁ డాత్ర మొందుచున్.

క. గురుఁడగు గోవిందయతీ

శ్వరు నచలసమాధి కెట్టిప్రత్యూహము చే
కుఱునొ యని వెఱచి తత్పద

సరసిజములు మదిని నిలిపి చంచద్భక్తిన్.

26

మ. అణిమాద్యష్టవిభూతిసిద్ధుఁ డగునయ్యాచార్యమూర్తిన్ మనోం
గణమందున్ నెలకొల్పి తన్నును బరీక్షన్ జేయు రేవాతరం
గిణిపూరంబు కమండలూదరమునన్ గీల్కొల్పి మాన్చెన్ దదు
లృణ మెల్లన్; గనె స్వస్థభావమును యావత్పాణు లొక్కుమ్మడిన్.

క. అభిమంత్రించి కమండులు

వభిముఖముగ వఱుత నొడ్డ నంభోధుల కుం

భభవునియాచాంతికి స

న్నిభముగ నది గ్రోలె జగము నివ్వెఱపడఁగన్.

28

ఉ. యోగసమాధినుండి యపు డుత్థితుఁడై గురుఁడున్-జగంబు ల
భ్యాగతులై నుతించుస్వపదాశ్రితు శంకరుఁ జీటి “యింతలో
నీగతి యోగసిద్ధి గను తెంతయు మాకు ముదంబుగూర్చె నే
యోగియు నీక్రియన్ గనునొకో యణిమాదికసిద్ధు లద్దిరా!”

29

క. అని గాఢసమాశ్లేషం

బున శిష్యుని గారవించి పొంగుచు మదిలో

ననితరసాధ్యాద్వైతా

వనదక్షుం డయ్యె ననుచు స్వాస్థ్యము వడసెన్.

30

శ ర దృ త వ ర్ణ న ము

క. అంతట మాయ నోటంగి య

నంతానందంబు బ్రహ్మ మగపడినట్లుల్

సంతతజలదచయాప

క్రాంతి నొదవెఁ బుష్పవత్ప్రకాశము మహికిన్.

31

ఆ. నీలకంఠనటనలీలకు భరతవా

కృముగఁ గమలకుముదకాశసుమవి

కాసమునకు నాంది గాఁ దోఁచె శారద

వేళ పరమశాంతలీల మెఱయ.

32

సీ. విద్యచే విమలమై వెలయుబ్రహ్మముభాతి

శరదాగతి నభంబు స్వచ్ఛ మయ్యె

సదుపదేశముల శిష్యతతని యతులట్ల

తనిపె నోషధుల నబ్జములు నీట

మాయికావరణావసాయనిర్మలబోధ

గతి మేఘముక్తుఁడై గ్రాలె విధుఁడు

మత్సరాదులు వోవ మైత్ర్యాదిగుణముల

ట్లబ్జముల్ దొలఁగఁ బొల్పారె దిక్కు

గీ. లుదరవర్తిభువనము పద్మోల్లసితము

మత్స్యకూర్మమయంబు సంభ్రాంతచక్ర

మగుచు నర్మద పరమహంసౌఘసేవ్య

మగుట విష్ణుదివ్యాకృతి ననుకరించె.

33

క. చిరసంభృతజీవన మ

భరములు ద్విజపంక్తి కొసఁగి త్యక్తతిత్సం

దరులై ఘనవీధి గృహా

త్కరము విడిచి ప్రవ్రజింపఁగాఁ దొడఁగెఁ దమిన్.

34

గీ. కాముదీభస్మచర్చితగాత్ర మొప్పు

జంద్రమండలకరక మాసక్తిఁ దాల్చి

కమ్రబంధూకసుమశాటికను ధరించి
యతివిధంబున శరదనేహస్సు వరలు.

35

క. సంగతహంసము హృతరజ
ముం గతపంకంబు క్షోభముక్తమునై పొ
ల్చెం గాసారాంబువు లొ
య్యం గంభీరంబు శంకరాత్మవిధమునన్.

36

గీ. గగన మింపారె శరదబ్జగణపరీత
మగుచు నుజ్జ్వలభానుబింబాంచిత మయి
గంధసారద్రవాక్తమై కౌస్తుభాంచి
తం బగు మురారివిపులవక్షంబు పోలి.

37

క. సముదాఢహారు లగుటఁ గం
జములు విరిసి వెలిగె యోగసంపత్తిఁ బ్రభు
లములై యున్ముఖములునై
యమలము లగు మునులయంతరంగముల క్రియన్.

38

గీ. చిగురుటాకులకావు లచ్చుగ ధరించి
ఘాళిఘాతి నలంది మధువ్రతజప
మాలికలు వృంతకళికాకమండలువులు
పూని యతితౌల్యమును బొందె భూరుహములు.

39

గీ. ప్రావృషేణ్యదినంబులు భవ్యమతలు
ధారణాదుల శ్రవణాదిధర్మములను
గడపి పదపద్మధూళి జగము పవిత్ర
మానటు చరింపఁ దొడఁగి రయ్యవసరమున.

40

క. గోవిందయతీంద్రుం డం
తేవసధవతంసు బ్రహ్మనిష్ఠితమతి వి

ద్యావల్లభు శంకరుఁ గని

భావమ్మునఁ బొంగి యిటుల పలికెన్ బ్రీతిన్.

41

గోవిందయతి యనుమతిని శంకరుఁడు కాశికేఁగుట

చ. శరదృతు వేఁగుదెంచెను దిశావలయంబు ప్రసన్న మయ్యె, సం
సరణదవానలాంబుధరజాలము వేదకదంబజంబునై
బెరసినతత్త్వపద్ధతి వివేచనసేసి యెఱుంగుపొంటె స
త్వర మరుగంగదే హరనివాసపురంబగు వారణాసికిన్.

మ. గురుదేవుం డగుగౌడపాదముని నాకున్ జెప్పె నొక్కపు త
చ్చరితంబున్ వివరించెదన్ వినుము వత్సా! తొల్లి ప్రాతేయభూ
ధరమం దత్రిమహర్షి సల్పె నొకసత్రంబున్ మహేంద్రాదికా
మరజుష్టంబుగ; వచ్చె దానిఁ గన బ్రహ్మర్షివ్రజం బర్మిలిన్. 43

క. ఆయెడకున్ గృష్ణద్వై

పాయనముని శిష్యగణసమావృత్తుడై, వి

చ్చేయఁగఁ బ్రత్యుత్థాన న

మోయుక్తిని బ్రహ్మసదము పూజ లొనర్చెన్.

44

మ. ఒనరింపన్ దనివొంది వ్యాసుఁడు సదస్యుండై సభాస్థారు లొ
య్యనఁ గోరన్ శ్రుతిమస్తకార్థము లవేలాద్వైతవిజ్ఞానసా
ధనముల్ పెక్కు లుపన్యసించెను సుధాధారామదాహంక్రియా
హననోదారమృదూక్తిసారలహరీవ్యాపార మేపారఁగన్. 45

మ. తమసందేహతమంబు డుల్చువినులాద్వైతార్థసిద్ధాంతచాం

ద్రమసజ్యోతులఁ దాపమాటుట సభాస్థారుల్ నమస్కారపూ

ర్వముగా ని ట్లని రైకకంఠ్యముగ దేవా! నీమహత్త్వం బనూ

హ్యము నారాయణదివ్యమూర్తి వని కొంఠాడున్ గద్దెలోకఘ్నుల్. 46

ఉ. వేదము లెల్లఁ జిక్కువడ విప్పితి వొప్పుగ భారతంబు న
ష్టాదశ తత్పురాణములు చక్కరచించితి యోగశాస్త్ర ము
త్పాదన సేసినాఁడవు, ప్రభావము సూపితి బ్రహ్మసూత్రని
ష్టాదనమందు లోకహితభావుకభావమునన్ దయానిధి. 47

గీ. అల్ల సూత్రములకు నేఁడు కల్ల లనక
పలుకుచున్నారు విప్రతిషన్ను లగుచు
బుధతతి యథాయథం బర్థములను రేఁగి
వాని వారిండుభాష్య మావశ్యకంబు. 48

చ. అని మ ను లాడుపల్కులకు వ్యాసమహర్షి వచించె నిట్లు లో
యనఘచరిత్రులార! యిటు లాపర మేశ్వరు సత్సభాంతరం
బున నొకనాఁడు దేవమునిముఖ్యులు వాకొనియుండె నన్నుఁ గ
న్గొని, యనుకూలకౌలము గనుంగొన నొ నని యంటి వారికిన్. 49

వ. అ ట్లనుటకుఁ గారణం బెద్ది యందు రేని

శా. ఆకర్ణింపుఁడు మానులార యొకరుం డస్మత్సమానుండు ను
శ్లోకుం డూర్జిత శేముషీకుఁ డఖిలజ్ఞుం డుద్భవించున్; సము
ద్రేకం బొందుజలంబు కుంభమున నర్థిన్ గ్రోల్చు, గోవింద ను
శ్లోకాంఘ్రిద్వయసేవ సల్పుచును శిష్యుండైన యవ్వేశఁ దాన్.

క. దుర్మతములఁ దూల్చు చతఁడు
శర్మదముగ భాష్యరచన సలిపి గురువరున్
నిర్మలయశోవియద్గం
గోర్మిఘటాడోలలందు నూఁగాడించున్. 50

క. అని సాత్యవతేయుఁడు దాఁ
భనె ననుచున్ గౌడపాదసన్ముని యొకనాఁ

డనె యోగసమాధిని నెటు

గనుఁగొంటి నటంచు నిజముగా నేఁ డయ్యెన్.

53

క. అణిమాదిసిద్ధిదూరుం

డణుమాత్రము సూత్రసంచయార్థ మెఱుఁగు నై

పుణిఁ గనఁ డనుభావ మ్మా

భణితమ్ములఁ గలదుగాదె పడసితి సిద్ధుల్.

54

గీ. ఇది వశిత్వవిభూతిను మ్రొనిమిదవది

దొంటియేడును జిక్కక చొరుక దిద్ది

యరయ నెవ్వాఁడు దొలుదొల్తఁ బొరయ లేఁడు

నీసుకృత మేమొ చిక్కె నెన్నిదియు వీల.

55

క. ఉత్తమపురుషుడవై తను

పాత్తోపమ! తత్వవిత్ప్రవర! క్రన్నన న

త్యుత్తమ నిబంధరచన జ

గత్తును నీవుద్ధరింపఁగావలెఁ గరుణన్.

56

ఉ. కావున వత్స! పొమ్ము శశిఖండకిరీటుపురంబు కాశికిన్

దేవనదీలలామకమనీయము ను మ్మది, యందు నాద్యయా

దేవత ని న్ననుగ్రహమతిన్ గరుణించును నమ్ము మంచు న

ద్భావముతోడ నానతిడెఁ దత్ప్రియశిష్యున కొజ్జ ప్రేముడిన్.

57

గీ. ఇట్లు లనుశాసన మొనర్చి యెపుడు స్వపర

మానితార్హణకామయమాను శిష్యు

దృష్టులఁ బవిత్రుఁ జేయుచుఁ బ్రీతిఁ బుచ్చె

సూరతుం డగు గోవింద సువ్రతుండు.

58

క క డు డు కా శి జే రు ట

ఉ. పంకజసన్నిభంబు గురుపాదయుగం బెడఁ బాసియుండఁగా

శేంకరుఁ డోర్వలేక నతిసల్పి, మనంబును దత్పదాబ్జ ము

ద్రాంకిత మాచరించుకొని యారయు చేగెను నీపభూజపా
శ్యంకితబాహ్యాదేశ మయి యాగవిధూమిత మైనకాశికిన్. 59

చ. కనె యతిమాళి తా యుగయుగా లతిఘోరముగా భగీరథా
వసిపతి యాచరించిన తపంబులపంటను, యోగిసేవ్య కుం
జనిచయమంజుతీరమును, జంద్రకళాధర జాటజూట సౌ
మనసవతంసమున్, భువనమాంగళికాంగము, గంగఁజెంగటన్. 60

క. హరినఖమునఁ బొడముటనో
హరమాళి సుధాంశుసంగమాప్తినో హిమభూ
ధరశిరమునుండి పడుటనో
సురనది కనవచ్చె స్ఫటికశుభ్రజలంబై. 61

చ. భ్రమరకలారవంబులను బొడుచునున్నటు మారుతోచ్చల
త్కమలగణమ్ములన్ నటనకౌశలి చూపుచు నున్నయట్లు ఘే
నముల హసించుచున్నటు లనారతసంచలదూర్మిపాణిసం
ఘములఁ గవుంగిలించునటు గాంగర్పురం బలరారె నత్తఱిన్. 62

చ. ఒకయెడ స్వర్విలాసినుల యోరలువాటుకటాక్షకాంతి మే
చక మయి, తద్విభూషణలసద్ద్యుతి నొక్కెడఁ జిత్రితంబునై,
యొకయెడఁ దత్కుచచ్యుతసముజ్జ్వలకుంకుమపంకనై కచ
క్రకములఁ బొటలం బయి, విరాజిలుచుండెను గంగ యెంతయున్.

క. సురసింధుసలిలముల శం
కరుడు మునిగి తేలె నీలకంఠజటాభ్యం
తర గంగాంబు రయహృత్తుం
దురుతద్యోగాత్ పుణ్యుఁ డుడుపతి యనఁగన్.

గీ. స్వర్ణదీవారిబిందుసంకీర్ణ మగుచు
శంకరునిమూర్తి విలసిల్లెఁ జంద్రకిరణ
బృంద సంపర్క గళదంబుబిందు సుంద
రేందుకాంతాశ్మపుత్రికచంద మొంది.

65

క. హరిముఖసురనుతకాశీ
శ్వర పదయుగళంబు నచలభక్తిఁ గొలుచు చా
పురిఁ గొన్నా ధ్లుండెను శం
కరుఁడు ప్రయతచిత్తుఁడై నుఖస్థితి వెలయన్.

66

న నం ద ను ఁ డు శి ష్యు ఁ డగు ట

ఉ. అంతట నొక్కనాఁ డొకధరామరబాలుఁ డధీతవేదుఁ డ
శ్రాంతమహస్సమేతుఁడు విరక్తుఁ డదారపరిగ్రహుండు దు
ర్దాంతభవాతిఘోరజలరాశి తిత్తీర్షను వచ్చి తత్పదా
బ్జాంతికమందు వ్రాలె “నిడుమా కరుణాప్లవ” మంచు వేడుచున్.

ఉ. వ్రాలఁగ నెత్తి విప్రగురువక్యఁడు వల్కు నెవండ వోయి? యిం
దే లరుదెంత? వెందు వసియించెద వింతటిధైర్య మేలాకో!
బాలుఁడ వయ్యుఁ దోఁచెద వబాలునిలీల నొకండ వయ్యు వే
యేల యనేకు లట్లగుదు నైకతనుప్రియభావ మొప్పఁగన్.

68

గీ. అనుడు ద్విజపుత్తుఁ డనె-ననఘాత్మ! హరిప
దాబ్జభక్తి హేతుదక యగు కవేర
జాతటిని వాటి సస్యవిస్తరము పొదలు
చోళ దేశము వాసము ట్నోణిసురుఁడ.

69

గీ. పూజ్యులను గాంచ దేశ మామూల మే న
టాట్యమానుండనై వత్తునయ్య యిటకు

సంస్కృతిపయోధి మున్గఁ ద్రాసంబు గంటి
మనుపుమా దేవ! తత్పారగుని నొనర్చి.

70

క. అమృతఝరభంగతుంగము

లమలాపాంగములు వఱపి యార్తుని ననుఁ గా
వుము నాగుణదోషవిమ

ర్శమునఁ జెడుఁ “గృహ్లాబ్ధి” వనుయశం బిఁక జగతిన్.

71

మ. నను రక్షించిన ‘దీనబంధు’ వనుచున్ బ్రఖ్యాతి చేకూర్చి
తిని శ్రీమంతుని బ్రోవ నీ కెటుల సిద్ధించున్? మరుక్షోణియం
దనవర్షింప ఘనుండు సాధుజననుత్యుం డౌక్రియన్ నూలుహః
యనముల్ దాఁ గురియన్ బయోధివినుతుం డౌ నా త్రిలోకీగురూ!

మ. భవదీయామలవాఙ్మయామృతసరస్వత్సారసాంచజ్ఞురీ
భవరుచ్యాంబుల నాడునామతి ‘స్థారత్వంచేషునిర్వృంచితం
బవమం బాత్మహితజ్ఞతారహిత’ మం చావారిజాతోద్భవం
బవువిశ్వంబు విలోకమున్ సలుపుకొం చాఱ్ఱాడుతన్ స్వేచ్ఛమై. 73

ఉ. ఆతతభానువాసము హిమాంశుపురంబు మహేంద్రధామమున్
వాత కుబేర వహ్నిసదనంబులు బ్రహ్మజగంబునేని య
ద్వైతమతంబు త్వద్వచనఫక్తి నెఱుంగు విశుద్ధబుద్ధికిన్
ఖ్యాతవిరక్తిఘాతుకముఁ గౌతుకమున్ ఘటిల్లుంపఁజాలునే. 74

ఉ. ఐహికయోషిదాదివిషయంబు లిసీ విషవల్లికాఫల
వ్యాహము లౌటఁ గౌతుకము నూన్పపు మా కెపుడున్ మనోజ్వరం
భాహృదయంగమోరుకుచపాఘ్యపగూహనసౌఖ్యహేతుస
మ్మోహనశక్తిలోక మది పుణ్యమయయ్య నగణ్య మే సుమీ. 75

క. వైరించపదం బేనియుఁ

గోర నిఁకఁ జకోరచంచుకుట్టితపూర్ణా

జ్ఞానిగళదమృతధారాం

కూర మగు భవన్నవోక్తిఁ గోరుదు దేవా!

76

సీ. వాంఛింతు దేవ! ద్యావాభూములందు శి

వంకరం బొట నీపాదపూజ

ప్రార్థింతు నవయశఃప్రస్తావసౌవస్తి

కం బొట నీదు కైంకర్య మెలమి

గాంక్షింతుఁ బ్రాగ్భవాఖండతపఃపచే

ళిమఫలం బొట నీ కమితసేవ

నభిలషించెదను దీనాధ్యంకరణ మకాట

యుష్మదీయపదాంబుజోపచర్య

గీ. మలినసంస్కృతివై రాయమాణము సక

లాధిముష్టింధయమ్ము నీయంఘ్రిసేవ

యబ్బుచో నలంకర్మిణమై ప్రసితము

నై మదీయమనంబు చెల్వారుఁగాదె.

77

ఉ. ఊభముఁ గూర్చుసంసరణఘోరరుజన్ శమియింపఁజేయ ని

న్నే భజియింతు వెజ్జలకు నెల్లను వెజ్జనుచు 'భిషక్తమం

త్వా భిషజం శృణోమి' యని వైదికవాగ్వినుతప్రభావుఁ డౌ

నాభవు నూతనావతరణాకృతి వీవ కదయ్య దేవరా!

78

గీ. అని నుతించెడు ద్విజకుమారునకు దయ మ

హాత్ముఁ డతఁ డిచ్చెఁ బారమహంస్యపదము

నతనినె సనందనాహ్వాయఖ్యాతశంక

రాదిశిష్యుఁడుగా మహితాత్ము లండుగ్రి.

79

ఉ. ఆత్రిము మీఱ సంస్కృతిభయంకరవార్ధి తరింపఁ గోరి సాం

యాత్రికుఁ డీవ యై 'మనువుమా' యని చేరినవానిఁ బుణ్యచా

రిత్తుని నుత్తమాశ్రమతరీసమధిష్ఠితః జేసి సత్కృపా
రిత్రముః బట్టి త్రిష్టాచు దరిన్ గురుచంద్రుఁడు చేర్చె జల్లఁగన్.

గీ. మఱియుఁ బెక్కురు దేవతాంశములఁబుట్టి
నటుల తేజస్వలగువార లా యతీంద్రు
శిష్యతను బొంది రా మహాక్షేత్రమునఁ ద
మంతట విరక్తు లయ్యు లోకానుగతిని.

81

శా. మానవ్యాఖ్యను బ్రహ్మతత్త్వ మెఱిగింపన్ వామదేవాది స
న్మానుల్ శంకలు వాసి శిష్యు లయి సంభావించు రేదేవు, నా
జ్ఞానానందమయుండె శిష్యజనరక్షాదీక్ష మర్యాకృతిన్
బూనన్ శిష్యతఁ గాంచి కొల్పెదరు ధన్యుల్ వేపు రుత్సాహులై.

మ. పురుషార్థార్థుల సాధుశబ్దములనే భోగీంద్రుఁ డానందని
ర్భరులన్ జేయును, గల్పితార్థముల సంభావించు వాల్మీకి, తాఁ
జిరకాలార్థద చీర్ఘసూత్రసరణిన్ జి క్కూన్చు వ్యాసుండు, శం
కరుఁ డింపారఁ గృతార్థులన్ సలుపు శీఘ్రం బక్షయార్థంబులన్. 83

క. ఆతని హరిసమమహిమా

న్వీతు నుపాసించి తన్మహిమ వక్రపథ
స్థితనిజమతులు సాధువు
లై తనరఁ దలిర్చు కాశికావాసిజనుల్.

84

గీ. భానుమండలములఁ జండభానునట్లు
విరులగమిఁ బారిజాతభూమిరుహ మట్లు
నేత్రకమలమ్ములను వృత్రశత్రునట్లు
శిష్యతతి శంకరుండు రంజిల్లుచుండె.

85

శివుడు మలనిరూపమున శంకరుని బరీక్షించుట

క. అటువలె శుశ్రూషాలం

పటు లగుశిష్యులను గూడి మహితఁ డతఁడు త
త్పుటభేదనమున నుండఁగ

నట నొకదివసమునఁ బ్రాప్తా మపసరిలంగఁ.

86

సీ. ఆకాశపురవైరి యలికనేత్రాన్ని క

ణము లట్లు తపనోపలములు వెలిఁగె

మాయయై రవి త్రిప్పి మణిభూగతాంశు పిం

ళము మరీచినదీర్ఘరము సృజించె

నంబుజపండమధ్యంబునందుఁ గుటుంబ

సహితంబు కలహంససమితి డాఁగె

వారిమధ్యాభిగత్వరములై మీనమ్ము

లతినిశ్చలత నిల్చి యాడఁదొడఁగె

గీ. సకలశాకుంతగణము భూజాతకోట

రాంతరశయాళువై మూఁగలట్టు లుండె

బర్హితతి శైలకందరాభ్యంతరముల

నణఁగె నాఁటి కఠోరమధ్యాహ్న వేళ.

87

ఆ. అట్టి మధ్యమాహమం దబ్జకుమఃదర

జఃకషాయ యైనసౌరతటిని

నాహ్నికములు దీర్ప నంతేవస ద్యుక్తుఁ

డగుచు శంకరాద్యుఁ డరుగువేళ.

88

సీ. కార్మ్యి శ్లలము తొల్కొఱునాఁటి యమాస

నడురేయిరుల నవ్వునల్ల మేను

మొల నీలిగోచి యాదలఁ దెలయంపె కు

త్తుక వెండికంటె కాళ కున్న మెట్లు

కలు ద్రావినట్టిమెకము తలకెక్కి నె
 త్తురు లొల్కునటులున్న తొగరుకనులు
 కేల దుడ్డును బల్క నాలుక యెదుగమి
 దడబడుమాటల తప్పుపాట

గీ. తనకు నమరంగఁ గఱకుఁజిందమ్ము లూఁదు
 పగిది మొఱుఁగుచు నల్వంక బలసి కునుకుఁ
 బరుగునన్ నాల్గుజాగిలా లరుగుదేర
 నంటరానట్టివాఁ డెదురయ్యె నొకఁడు.

89

క. బెదరుచు నడుగులు దడబడ
 నొదుఁగుచు 'దూరముగఁ దొలఁగు మోరీ' యనుకొ
 విదవరు శంకరగురుఁ గని
 పొదవయ్యా యని జనంగముం డిటు లనియె.

90

గీ. అద్వితీయ మంచు ననఘ మంచు నఖండ
 మను చనంగ మను చనాది సత్య
 బోధసౌఖ్యరూపము నటంచు శుత్రు తెన్ను
 నాత్మ వేటుసేయు దబ్రమయ్యె.

91

గీ. కేల దండకమండులుల్ గీలుకొల్పి
 కావులను దాల్చికొవి మాటకారు లగుచు.
 జానగంధంబు లేక వేసాలు పూని
 కేస్తులను గొంద టిటు మోసగింతు రకట!

92

క. పొ మ్మెడగా ననెదవు దే
 హమ్మో దేహియొ తొలంగ నగునట్టిది? భే
 ద మ్మున్నె యన్నమయకొ
 శమ్ముల కొండ్లొంటి కట్టులె సాక్షులకేని.

93

ఆ. ప్రత్యగాత్మయందు బ్రాహ్మణ శ్వపచ భే
దమ్ము నీకుఁ దలఁపఁ దగునటయ్య?
గంగలోనఁ గల్లుకడవలో బింబించు
సర్యమునకు భేద మనుచుఁ గలదె?

94

గీ. దేహముల నెల్ల వెలుఁగు చదేహుఁ డైన
పూర్ణుని బురాణపురుషుని బుద్ధి మఱచి
యేను శుచి ద్విజుఁడను మాల వీ వటంచు
నేల మిథ్యాగ్రహమ్ము యతీంద్ర! నీకు.

95

గీ. అప్రతర్క్య మనంత మవ్యక్త మాద్య
మమల మగురూపమును విమోహమున మఱచి,
యక్కటా యేన్దుచెవివోలె నస్థిర మగు
దేహమం దె ట్లహంత సిద్ధించె నీకు.

96

గీ. ముక్తికిని మార్గ మగువిద్యఁ బొంది కూడఁ
దుచ్చ మైనట్టి జనసంగ హేచ్చ విడువ
వెంతవారు మున్దుదురు మాయికవరుఁ డనఁ
జాలు పరమాత్ముని మహేంద్రజాలమందు.

97

ఆ. అంచుఁ బుల్కనుఁడు వచించిన విని మది
నంచిత్రుండు గురుఁడు సంచలించి,
మించునబ్బరమున ముంచినయవ్వావి
కించుప్రీతి మా ర్వచించె నిట్లు.

98

చ. నొడివితి వయ్య సత్యము తనూభృదనుత్తమ "వీడు మాలఁ" డన్
వెడమతిఁ బాసితిన్ బరమభేత్తపు నీవచనంబుఁబట్టి; పా)
నుడుల నెఱింగి తన్మనసనూత్నవికాసము గాంచి యాత్మయం
దెడఁద ఘటింతు గాని బుధులెవ్వరు నేర్వ రభేదభావనన్.

99

క. జగ మెల్లను గనఁబడు నా

త్మగ నేదృఢబుద్ధి కెపు; డతఁడు ద్విజఁడేనిన్

దగ మాలఁడేని వంద్యుం

డగు నని దృఢనిష్ఠ నాకు ననవరతంబున్.

100

గీ. హరిమొదలు పుత్తి కావధి పరఁగుదేహు

లందుఁ దోఁచెడు చేతన యగుదు నేన

దృశ్య మెన్నఁడు కా ననుదృఢమనీష

వాఁడు పుల్కనుఁ డేని నాపాలిగురుఁడు.

101

గీ. తత్తద్ధర్మానుభవ మొందుతటి నెటనెట

బోధ ముండునొ యది యేన పూర్ణముగ ను

పాధిబాధను మిగిలెడుబోధ మేన

యనుధిషణ గల్గునరుఁడు సా కగును గురుఁడు.

102

చ. అని కనుదోయి మోడ్చి ఘటితాంజలియై క్షమియింప వేఁడున

య్యనక్షునిలోనిచూపున సహస్రతటిల్లత లొక్కటన్ దళు

క్కనినటులై తదంతరమునందు నవేందుకిరీట మొప్పుఁ దె

ల్లనిమెయితో శివాకృతి విలాసముగాఁ గననయ్యె నయ్యెడన్. 103

సీ. కాందబరీపూర్ణఘటి భక్తజన దిది

తాస్మధృతామృతకలశంబు గాఁగఁ

గరధృతలగుడ మగ్రమున ముమ్మొన గల్గి

తళుకొందు శూలాయుధంబు గాఁగ

బలసి తో వచ్చు కుక్కలు తన్నుఁ బొగడ సాం

గము లై ననాల్గువేదములు గాఁగ

శిరమునందలి పటచ్చరఖిండ మరయుచుం

డఁగ సుధాభానుఖిండంబు గాఁగ

గీ. నల్లనగుమేను క్రమముగా దెల్లనాట
నెన్నోసటఁ గన్ను మి న్నంటియున్నమాళి
యమరఁగా సచ్చిదానంద మష్టమూర్తి
మూర్తియై తోఁచె నా దివాకీర్తి యపుడు.

104

క. భయ భక్తి వినయ ధృతి వి
స్మయహర్ష సమేతఁ డౌచు శంకరుఁడు దయా
మయు దృగ్గోచరు మృత్యుం
జయుఁ బొగడం దొడఁగె స్వప్నసదృశదశాప్తిక.

105

గీ. దేహదృష్టిని దాసుండ దేవ! నీకు
జీవదృష్టిఁ ద్వదంశమై చెలఁగువాడ
నాత్మ దృష్టి నీ వౌదు సర్వాత్మ యిటుల
శాస్త్రతతిఁ గాంచి మతి వినిశ్చయము గంటి.

106

ఉ. లోకము నిస్తమస్కు మగు లోపల వెల్పుఁ గూడ దేనియా
లోకముచేత; ముజ్జగములో నెది పేటిక శాణమున్ ఖనిన్
సోఁకకె వెల్లు; నేకతమ చూడ మునుల్ ప్రయతింతు దేనికై
యాకమనీయసర్వనిగమాంతవతంసముఁ గొల్తు రత్నమున్.

107

నీ. గహన మాపరతత్త్వ మహాహ! దెల్పెడుశాస్త్ర
గురుత లక్ష్మింప నెవ్వరితరంబు
గురువర్యుకరుణ చేకుటదేనిఁ జదివిన
యాశాస్త్ర మెల్ల నిరర్థకంబు
జ్ఞానవై భవము లేదేని సంచిత మైన
గురుమాళికృప జలాక్షరము గాదె
పరతత్త్వ మది యలవడదేని జ్ఞానవై
భవము నిరాలంబ మవును దోన

గీ. యట్టి తత్పద స్వపద లత్యార్థ మగుచు
 ననుపమాద్భుతముల పరమావధి యగు
 పరమతత్త్వమునకు నమోవాకముల స
 మర్పణ మొనర్తు నాయహంమతి గతింప. 108

చ. అని వినుతించుచున్ ముకుళితాక్షుల తొప్పలనందు లొత్తికొం
 చును బ్రమదాశ్రువుల్ దొఱఁగఁ జొక్కెడునక్కమనీయమూర్తికి
 ట్లని యలదివ్యతేజమునయందు వెలుంగు కురంగపాణి యా
 ననముననుండి పాయస మనన్ వినవచ్చె మృదూక్తి తియ్యనై. 109

ఆ. అస్మదాదిపదవి నందితి నీతపో
 నిష్ఠ కొందితిని గరిష్ఠముదము
 వ్యాసమాసిరీతి నస్మదనుగ్రహ
 సారపాత్ర మైతి సద్వరేణ్య. 110

మ. శ్రుతులన్ వే తొనరించివ్యాసుఁ డటుపై సూత్రించె బ్రహ్మార్థసం
 గత మాగ్రంథముఁ గూలముదుఃఖముగాఁ గాణాదసాంఖ్యాది దు
 ర్మతముల్ బోరన పెల్లగిల్లి పడ ధర్మతాతయై; నేఁ డఘో
 గతి నొందెన్, గలిదుర్విలాసమున నాగ్రంథ మృపార్థంబునై. 111

ఆ. మూఢమతులు రెండు మూఁడు వేదోక్తులు
 బలముగా గ్రహించి భాష్యములను
 గూర్చినారు; నానిఁ గోవిదుల్ పెక్కురు
 కడఁకఁ జేసినారు ఖండనమ్ము. 112

గీ. కాన వేదాంతసారవిజ్ఞాత వైన
 నీవు తద్దుర్మతముల ఖండించివైచి
 సూత్రభాష్య మొనర్పు మచ్చగను శ్రుత్య
 పోద్బలితయుక్తి జాతాభియుక్త ముగను. 113

క. తావకమై యనవద్యం

బా విశ్రుతభాష్య మిందుఁ డాది సురలసం

భావన వడసి విధాతృ స

భావరివస్యామహోత్సవము గూడఁ గనున్.

114

గీ. భేదవాద భేదాభేదవాద శైవ

సౌర వైష్ణవ శాక్తాద్యసౌరమతము

లోడఁబుచ్చి మండనబుధు నోర్చి జగతి

స్థాపన మొనర్పు మద్వైతతత్త్వమతము.

115

ఉ. ఛాత్రుల మోహసంతమస చండమయాఖుల నచ్చటచ్చట

ధాత్రిని నిల్పి యద్వయమతప్రథితాత్మవివేకపాలన

క్షేత్రములన్ బొనర్చి కృతకృత్యుడవై నను జేరు దంచు వై

చిత్రి శివుండు కన్మొఱుగె జెందె గురుండును స్వాస్థ్య మల్లనన్.

క. కని స్వాస్థ్యము నలువలఁకులు

గని లోఁ గనినట్టి నీలగళుఁ గాని, వెలిన్

గనిన ప్లవుఁ గాని కానక

మనమునఁ బరికించు చేటిమార్గము వట్టెన్.

117

ఉ. మాలనిమాటలన్ వినుచు మాన్పడి దేశికుఁ డుండ ధారిణిన్

సోలుచు వ్రాలుశిష్యులుకనుంగవ కల్లన గల్గఁ జేతనా

లీలలు; నల్లగడన్ గనుచు లేచి గురున్ వెనుకొంచు నెండలోఁ

గాళ్ళు గాల గంగ మునుఁగన్ జని రాత్మల నబ్రి మొందుచున్.

చ. అటు చనుచున్ గురుండు మనమం దిటు తర్కముసేయఁబూనె ధూ

ర్జటి ననుఁ బట్టి చూడ నపరాధము నాయెడఁ గానరాద, తా

నటు ప్లవుడై కనంబడుట యద్వయనీతి కభేదభావనా

పటిమయ మూల ముంచుఁ డెలుషన్ ధలపోసియెఱుగో విచిత్రమా

నీ. నీపాలబడె భాష్యనిర్మాణ మని గురుం
 డాడఁడే న న్నంపునాడఁ పీఠి
 నదిగాక బాదరాయణువాంఛితముగూడ
 నస్మదుద్దిష్టమే యని యనండె
 వత్తు నీపురికిఁ దత్ప్రణయనార్థముగాదె
 పరమపావిత్ర్యసంపత్తిఁ దలఁచి
 మఱచినాడను శిష్యవరణమ్ములో నని
 తలఁచినాడొకొ యుమాదయితఁ డాత్మ

గీ. గ్రంథలేఖనమునకుఁ బత్తములు గంట
 మాలును సంసిద్ధపఱుపనో మెలపు మీఱ
 నీశ్వరుపరీక్ష కగ్గ మా పేల కలిగె
 నలసత వహింప నావంతయైనఁ గాని.

120

శా. 'అద్వైతార్థసుధారసం బాసఁగుభాష్యంబున్ రచింపంగ రా
 గద్వేషాదులఁ బాయఁగావలయు, లక్ష్యజ్ఞాన మీయోగికిన్
 విద్వత్సమ్మతిఁ గల్గెఁ గల్గదొ స్వయంపీక్షార్హుఁ డం' చెంచి రూ
 పద్వంద్యమ్మునఁ గాన వచ్చెనొకొ చెప్పం జాలఁ దల్లీలల్. 121

ఉ. పాశుపతాస్త్రలబ్ధికిఁ దపం బొనరించుకిరీటిఁ జూడ రాఁ
 గా, శబరాకృతిన్ బడయఁగా రణమున్ బచరింపఁ గారణం
 బాశివుడే యెఱుంగవలె నద్దిర! భక్తులఁ జిక్కుతోవల్
 గ్గేశము వెట్టి ప్రోచుటలు లీలలుగా శశిఖండమాళికిన్. 122

మ. అనుకొంచున్ జనుచున్న దేశికునితో నంతేవసచ్చేరి యి
 ట్లను దేవా! కన మిట్టిచిత్రము ప్లవం డన్నట్టియమ్మాటలే
 వినిపించెన్ దదుపర్యుదంతమును భావింపంగ వై వశ్యమున్
 గనుటల్ మూలనిఘోకయున్ ధెలియఁ డొక్కండేని మాయంధుల్,

క. అని కలవరించుశిష్యులు

వెనుకొని రా ననుపదమ్ము విస్మితఁ డగుచున్
జని మాధ్యాహ్నికవిధి సుర
ధునిఁ దీటిచి మదిని గురుని ధూర్జటిఁ గనుచున్.

124

ఆ. నిశ్చయించుకొనియె నిఖిలజగద్ధిత
మ్ముగ రచింప భాష్యమును గడంగి
విశ్వనాథుకరుణ వెల్లివాఱుటఁ జేసి
కరతలామలకము కరణిఁ దోఁచె.

125

శంకరుఁడు బదరికాశ్రమమున కేగుట

ఉ. అంబుజకుట్మలాంతరసమగ్రనిరోధము వాసి యేగు రో
లంబముకై వడిన్ యతిలలాముఁ డతం డవిముక్త పట్టనేం
ద్రంబును వీడి హర్షసముదంచితఁ డై వెడలెన్ బ్రసిద్ధమా
ర్గంబున వేడ్కమై బదరికావనసీమకు శిష్యయుక్తుఁడై.

126

గీ. అరుగుచుండె నద్వైతవిద్యాభిరూప
సార్వభౌముం డటం చస్త శైల మూనె
జంద్రబింబాతపత్త్ర, మాశాలతాంగి
చామరము దాలిచెను బ్రకాశచ్ఛలమున.

127

క. 'దేవనరులకును శాంతం

బై వరలెడి నుత్తరాశ' యను శ్రుతిసూక్తిన్
ద్రోవన్ గల తీర్థములన్
సేవించుచు బదరికావనికిఁ జనఁజొచ్చెన్.

128

చ. ఒకయెడ నుష్ణపూర్ణమయి యొక్కెడ దారుణశీతలంబు నై
యొకయెడ సూటియై మఱియు నొక్కెడ వక్రమునై సకంటకం

బొక యెడనై యకంటక మిఁకొక్కెడ నై యతిమూర్ఖుచిత్త మ
ట్లకట! వ్యవస్థ లేనిపథమం దతఁ డేగఁ దొడంగె ధీరతన్. 129

చ. అనఘ మచేష్ట మవ్యయము నౌ పరమాత్మను గాంచువాఁడ య
య్యను బథమందుఁ బాంథజనయాథముతోఁ బయనించు వేశలన్
దినె మధురంబు లాఫలతలిన్, సలిలంబులు ద్రావె, నిల్చెఁ గూ
ర్కెను శయనించె లేచెను జరించె యతీంద్రుఁడు లోకరీతిగన్. 130

ఉ. వేగ మెలర్ప నయ్యతి దవీయసి చూపదవిన్ గ్రమించి గౌ
రీగురు సంప్రవద్వర ఝరీజవరీతి పరీతయై గుహః
భాగనితాంతభోగపరవ త్సురయావతపూర్ణమై ధరి
తీగతనాక మైనబదరీవనపుష్పాధరితిన్ దార్మికన్. 131

శంకరుఁడు ప్రస్థానత్రయాద్విగ్రంథరచన మొనర్చుట

చ. వన మది సొచ్చి శంకరుఁడు ద్వాదశవర్షవయస్సునన్ బొన
ర్చె నతిగభీరమున్ మధురరీతియు నొనటు సూత్రభాష్య, మం
దనయము బ్రహ్మసింఘు లయి* చూటిట నేడిటఁ దొమ్మిదింట నా
ర్తి నెఱుఁగు మానులన్ గలసి ధీరత వేదశిరో విహరియై. 132

క. ఉదితోదిత గుణయతముగ

విదళిత సుస్థిర విమోహవిభవంబుగ సం
విది తాద్వయాత్మ తత్త్వా
స్పదముగ విరచించె నుపనిషద్భాష్యంబున్. 133

వ. మఱియు మహాభారతసారభూతము లగు భగవద్గీతలకు భాష్యంబు
నిర్మించె; నధ్యాత్మ వేత్తృధ్యేయం బగుసనత్సజాతీయమ్ము వ్యా
ఖ్యానించె; నృసింహతాపనీయమ్మునకు వ్యాఖ్య నొనర్చె; నర్థపరి

* (షడూర్కులు, సప్తధాతువులు, జ్ఞానేంద్రియపంచకరహితాంతఃకరణచతుష్టయ
యు తునవకము)

శీలనంబున నవివేకధ్వంస మొనర్చి సకలజనుల విరక్తుల నొనర్పం
జాలు నుపదేశసాహస్రికా ద్యనేకగ్రంథంబుల నయ్యతీంద్రుండు
సంగ్రధించుకొనె. మరల కాశికిం జనుడెంచె.

గీ. శంకరాశ్వాత్మక డుదయించి జగతి వెలుంగ
బళిర! దుర్వాదిచంద్రప్రభాయతమ్ము
కుమతికృత దుర్వివరణాంధత మసపటలి
నామరూపమ్ము లొందకుండంగ నశించె.

135

సనందనుడు పద్మపాదుఁ డగుట

గీ. పరులతర్కమ్ముల నరుణతరుణకిరణ
సమితి శరనిధివలె నశోష్య మగునైజ
భాష్య మెల్ల నధ్యాపించెఁ బరమవినయ
నిధు లగువినేయులను యథావిధి నతండు.

136

నీ. అట్టుల శిష్యచిత్తాంబుజార్యమూఁ డగు
శంకరాశ్వాత్మని శిష్యసమితియందు
శమపూర్వగుణములఁ బ్రముఖతఁ గని సనం
దనుఁడాది కొందఁ జయ్యనఘనొద్ద
భాష్యములను బరింపఁ దొడంగి రందు స
నందనుఁ డాశ్రవు లందఱాని
యద్భుతవినయ మొప్పార నిజశ్రుతి
విని గహనార్థవివిత్సఁ జేసి

గీ. మరలఁ బఠింపఁ గోర, శంకరుఁడు నిజప
దాబ్జ నిరుపమభక్తుని నతని నుపని
షద్రహస్యార్థకోశ మాస్వకృతకోశ
మెలమి ముమ్మాటు చదివించె నెల్లదియును.

137

ఉ. చీటికి మాటికిన్ బ్రథమశిష్యు సనందనుఁ బిల్చుఁ, బిల్చి ధీ
పాటవ మొప్ప భాష్యములపట్ల రహస్యములన్ వచించు; మి
న్నేటికి స్నానమాడఁ జని యించుక నిల్చినఁ దోడి తేర న
ప్పాటన యున్నశిష్యులను బంపును తాఁ జనుఁ గొన్ని వేళలన్. 138

ఉ. అల్ల సనందనుండు గురునాజ్ఞను మాళి భరించి రేవగల్
వల్లె యొనర్చుపాఠములవంక జనించెడి సంశయంబు ల
లలన యొజ్జకున్ దెలిపి యందు యథార్థ మెఱింగికొంచు రం
జిల్లు సతీర్థ్య లీరసముచే నుడుకన్ మనమందు నిచ్చలున్. 139

ఆ. బుద్ధిశాలి శిష్యుఁ బుత్రునికంటెను
గూర్చి నాదరింతు గురువు లెపుడు
బుద్ధి గలుగ దంచుఁ బొగులక మూర్ఖుండు
గలుగువానిఘనత కలుగుచుండు. 140

సీ. అది యేమి మనకంటె నాసనందనుఁ డూడి
పడినాఁడె యని యిర్ష్యఁ బలుకువారు
నాపాటిశుశ్రూష యహరహంబును మన
మొనరింపకున్నామె యనెడువారు
సకలభూతసమత్వసంపన్నుఁ డగుగురుఁ
డిటు జేయఁదగ దంచు నెంచువారు
నెంతవాఁడైన నే మిది సాక్షి పాక్షిక
బుద్ధి కం చేమేమొ మూల్గువాడు

గీ. నగుచు నీర్వాభరాకులస్వొంతు లగుచు
నొక్కకొన్నాళ్ళు లోలోన నుడికి యుడికి
కుమిలి కుమిలి రవుల్కొని గురుని దూఱఁ
జూరి కూరక యుందుఁ తచ్చాతగణము

ఆ. అది యెటింగి యొజ్జ “యదసీయభ క్తిః జూ
పెదను వీరి” కనుచు నదనుకొఱకు
నరయుచుండి యొక్కతటి సనందనుఁ డభి
గంగ కవలిదరి మెలంగుచుండ.

142

ఉ. కాంచి లభించె మంచియవకాశమురా యని యో సనందనా!
యంచును జీర ‘నో’ యనుచు నద్దరి నుండి యతండు వల్కు ‘ర’
మ్మంచు గురుం డనంగ సరయం బరుదే నిటు నట్టు నావక్తై
యంచెలఁ గాంచి యేది సరయంబడకున్న నతండు ధీరుడై. 143

ఉ. అంతటిఘోరసంస్కృతిమహాజలరాశిఁ దరింపఁజేసి యొ
క్కింతతరంగిణిన్ గడపదే గురుభ క్త్యుడుపం బటంచు ని
శ్చింతమనస్కుఁ డౌచు నునిచెన్ బదమున్ గయిమోడ్చి గాంగపూ
రాంతరమందు ‘జూ గురువరా’ యనుచున్ భువి ముంచుకై వడిన్.

క. పద మట్లుంచెడునచ్చొట
నుదితంబై కమల మొకటి యుండుట గని స
మ్మదమున గురు ధ్యానించుచు
ముదమునఁ బద ముంచి నిలిచె భువి నిలుచుగతిన్.

145

ఉ. రెండవపాద మెత్తఁగ ఝరిన్ దనయంతన పుండరీక మిం
కొం డుదయించె దానఁ బద మూనె; నిటుల్ తటినీజలంబులం
దుండి తమంతఁ డా మనుషదోచ్ఛలనంబునఁ దోచుతమ్ము లా
తం డవలీల మెట్టుచు ద్రితంబుగ నేగఁదొడంగె గంగలోన్. 146

సీ. పుష్పాంతరమునకుఁ బోవుతుమ్మెదమాడ్కి

జలజాంతరమునందుఁ జరణ ముంచు

డోలికా కేలికాందోళితండును బోలె

గమలమ్ముతో బాటు గాలి కూఁగు

బురుషరూపము దాల్చుసరసిజాలయవోలె
 నలవోక నొకకంజమందు నిల్చు
 నేకాసనం బూనులోకేశుడ ట్లాక
 సితసరోజమున నాసీనుడగును

గీ. అనుపదం బబ్ర మొందుచు నతఁడు గురుకృ
 పాత్త లఘిమవిభూతి మహత్త్వమునను,
 దేటికంటె వాయువుకంటె దేలిక యయి
 పద్మపీఠిని జని గురువరుని జేరె.

147

ఉ. తామరసాంతరంబులఁ బదంబు క్రమంబున మోపి వచ్చును
 ద్దామనిజాంఘ్రిభక్తి పరతంత్రుని శిష్యుని గౌరిలించి పూ
 ర్ణామలయోగసిద్ధి దెలియం గురుచంద్రుడు 'పద్మపాదు' డన్
 నామమునన్ బహుకృతు నొనర్చెను తాపడి శిష్య లారయన్.

వ. నాఁడాదిగ శిష్యు లందఱును భయభక్తులు మీఱఁ బద్మపాదు నెడను
 గురువ రేణ్యు నెడను ననన్యసామాన్యవిశ్వాసమ్ముగలిగి గొలు
 చుచుఁ బ్రస్థానత్రయ మధ్యయనించుచుండు రట్టియెడ.

149

పాశుపత మతనిరాసము

మ. అనవద్యం బగునాత్మవిద్య నిటు లధ్యాపించు నాశంకరున్
 గని తత్త్వజ్ఞసదంబునం గలకనద్గర్వుల్ వివేకదుగ్ధు
 ర్వనవహ్నుల్ కుమతస్థపాశుపతు లొప్పన్ జేయునాక్షేపముల్
 విని యాచార్యుడ తద్వికల్పనములన్ వేదోక్తులన్ దూలిచెన్. 150

క. అటు దూలిచి తద్గర్వా
 ర్భటి యొకయించుక సడల్చి పటుతరయుక్తి
 స్ఫుటము లగుతదాగమములఁ
 జట్టులత మధియించె నీరసంపడునట్టుల్.

151

ఆ. అద్వితీయనిరత యగునీశసమత యె
ట్లగును ముక్తి? భేద మమరి యుండ
ధ్యానజన్య మాట నది నశింపదె? భావ
కార్యములకు నిత్యకలన గలదె?

152

సీ. అవయవహీనంబు లగుగుణంబులకు సం

క్రమము గల్గక యుండు; గాన మోక్ష
దశ నీపశువులందుఁ బశుపతిగుణసంక్ర
మము గల్గుననుట సమంజసమ్ము
వనజగంధము వాయువునఁబోలె నియ్యాత్మ
నమరు నీశ్వరుగుణం బనుట పొసఁగ
దల గంధసమవాయి యనిలాప్తి నొసఁగుగం
ధజ్ఞాన, మున్నె వాతమునఁ దావి?

గీ. ముక్తులం జెందు శివుగుణంబు లన నేక
దేశులో కృత్స్నములొ యవ్వి తెలుపవలదె
తొంటిపక్షానఁ బూర్వోక్తదోష మబ్బు
నబ్బు శివున కజ్ఞత్వాదు లవలిదాన.

153

మ. అని యిట్లయ్యతిమాళి వజ్రకఠినం బౌతర్కపాళి విరో
ధి నిహీనార్థము లెల్లఁ గూల్ప స్మయవృద్ధి బండితంమన్యులై
మను నాతాంత్రికు లెల్ల వీడిరి - గరుత్మత్పక్ష ఘాతాతిపా
తన శీర్యత్ఫణనిర్వమ ద్గరళ ఘోర వ్యాళసంకాశులై.

154

శా. మానిస్తుత్యుఁ డతండు శేషఫణికి మందాక్షమున్ గూర్చె వ్యా
ఖ్యానై పుణ్యమునఁ; దనర్చె బహుశిష్యస్వాంతకంజార్కుండై,
జానొందించె యశస్సుమాళి జగమున్, శార్దూలవిక్రీడితం
బూనెన్ వాదిమృగప్రపంచమునెడన్ బ్రోద్యత్పరాకాంతిమై.

క. తతనిగమాంతారణ్య వి

హృతియై యతినిశిత యు క్తి పృథునఖదంష్ట్రా

తతియై యతిమృగపతి దు

ర్మతవాదిద్విసభ యంకరత వెలుఁగొందెన్.

156

గీ. బాలుఁ డయ్య నమానుషశీల మగు ప

భావమున మించునయ్యతిపతిని గాశి

నగరవాసులు విస్మయానంత్య మెనసి

వినుతి సలిపి రిటుల్ భ క్తికొనలు నిగుడ.

157

కాశీవాసులు శంకరు నుతించుట

గీ. పలుగతుల సర్వతంత్రమల్ వెలువరించు

నిమ్మహితుచేత ధిక్కరణమ్ము వడసి

భేదవాది భేదాభేదవాది ముఖ్య

మతనదీప్ష్టులు సతత ముమ్మలిక గొంద్రు.

158

ఆ, వీని యాత్మనిష్ఠ కానందమున మున్ది

యంగజారి దోచి యాగమాంత

సూత్రభాష్యరచన సొరిదిఁ గావింపఁ జో

దన మొనర్చెనట ధన్యుఁ డితఁడు.

159

చ. అనఘుఁడు వ్యాసమాని మను పర్థి జరద్గవి బట్టి దుర్విలో

కన తిమిరస్ఫర త్కుమతకర్దమమగ్న సముద్ధరించె, ద

త్తనువును భాష్యసూక్త్యమృతధారలఁ జిల్కి యపంకఁ జేసెఁ బె

ల్చిన శ్రితలోకశంకరుఁడు శంకరుఁ డాదర మూఁది యిత్త టిన్. 160

శా. త్రైలోక్యం బెది యిచ్చుకర్మఫలదుగ్ధం బానునో హయిగాఁ

గ్రాల్కు బ్రాజ్యసవప్రవృద్ధతర విప్రస్థానమం దెద్ది? యా

శ్రీలం బాగవిఁ దర్కపంకమున దుశ్శీలు ర్వడంద్రోయ స
చ్చీలుం డయ్యతి భాష్యసూక్త్యమృతవృష్టిం జేసె నిష్పంకగన్ 161

సీ. బ్రహ్మేతరంబు సర్వము మిథ్య" యనె నంచు
నలిగి కొందఱు క్రూరు లయి తఱుమఁగ
నిగమకర్మ నియోజ్యునిం గొల్పఁదగిన ది
య్యది యంచుఁ గొందఱు అత్యార్తిఁ గుడుప
నర్థచౌర్యమును నర్థాభాసమును బూను
పరులు గొందఱు తొనర్ప వంచనంబు
పరిపరిగతులఁ గొందఱు స్వరూపస్వభా
వము లెఱుంగకయ హాస్యము నొనర్పఁ

గీ. బెద్దయుం బ్రొద్దు దిక్కు కాన్పింప కల్గ
లాడిపోయిన యుపనిషదబల నేఁడు
శంకరాశ్వాశ్రయంబు నిశ్శంక మెనసి
యనుపమానందరసలాభ మందఁ గల్గె.

162

ఉ. కొమ్ముడి వట్టి రాజసభకున్ వడి నీడ్వఁగ దుస్ససేనుఁ డు
చ్చమ్ముగ దిక్కులే కడలుసాధ్విని ద్రోవది శౌరి గాచిన
ట్లిమ్ముట భేదవాదిజను లేఁచఁగఁ గుందుత్రయీలతాంగి దుః
ఖమ్ము దొలంచి కాచెను జగద్ధితబుద్ధి నితండు బాపురే.

163

మ. కవితానర్గళనీరపూరముల సద్గ్రంథాచ్చగంధంబులన్
శ్రీవణానందవచోవిభూషల, స్మృతీప్రప్రొక్తి దీపాళి దు
ష్టవచఃఖండనమండనమ్ములఁ బరేచ్ఛాపూర్తి హారంబులన్
మివులన్ బూజ నొనర్చు శంకరుఁడు వాణిన్ మందబందీకృతన్. 164

సీ. త్రుంచివేయంగ బొద్దుం జెంచి వెన్నంటి
ధావింప నెట్టెటా తప్పి బ్రదికె

నతికష్టమునను గణాదుచే స్వాత్మలా

భము గాంచి యొకయింత భయము వాసె
మార్గమాత్రమ్ము కౌమారిలాదులు సూప
నిజపదగమనంబు నేర్చె గొంత
సాంఖ్యు లార్తిని బాప సదయు లన్యులు ప్రాణ
ధారణార్హతఁ గూర్ప ధైర్య మెనసె

గీ. నిటుల వెతగూరి గతిమాలి కటకటఁబడి

యెట్ట కేలకుఁ దేలుకొన్నట్టిపురుషుఁ
జేసెను, బరేశునిగఁ గృపాసేచనమున
శంకరుఁడు విశ్వలోకశుభంకరుండు.

165

సీ. ఒకరు భూతగ్రస్తు నకట దేవుని గాంచఁ

జాలక లేఁ డంచుఁ జాటినారు
కాంచియు క్షణికవిజాను లాట నొకళ్లు
'లస్తి' యంచన విభీతాత్ము లైరి
భూతమాత్రవియక్తుడై తనర్చును దేవుఁ
డని నిర్ణయించిరి యంత నొక్క
రఖలభూతములు గుణావళి వాసి యొ
ప్పారుచుండును దేవుఁ డనిరి గొంద

గీ. అంతియే కాని యందొక్క రైన భూత

చయమున కసత్త విధియింపఁ జాలకునికి
భయపడెడుబ్రహ్మ కొసఁగె నభయము భూత
సత్త విధ్వంస మొనరించి శంకరుండు.

166

మ. మును చార్వాకలు నిహ్నవించిరి; మృషాభూతాకృతిగూర్చియా
త్మను గాణాదులు డాచి; రాపయి బలాత్కారమ్ముచేతఁ నియో
జ్యుని గావించెఁ గుమారిలుం, డమలు సాంఖ్యుల్ తత్ప్రధానాత్ముఁ జే
సిగవా, రాతని శంకరుండు నొనరించెన్ నేడు సర్వేశ్వరుఁ. 167

ఉ. పూలును బండ్లు గ్రాలు సురభాజలతావితతిన్ హసింపఁగాఁ
జాలి శుభంబు భూష్య మగుశాంకరభాష్యముసూక్తులన్ గనన్
జాలినవారి కన్వయగుణంబులశూన్యములై సరస్వతీ
ఫాలత లాశుభాక్షరనిభంబులు దుర్వృత్తుల్ దచించునే. 168

ఉ. మారకిరాతతీక్షణశర మర్దననిర్దళితాత్మ ధైర్యు లా
వారల కల్పితంబులు నబంధహారంబులు నైనగ్రంథముల్
ధీరుఁ డెవండు కాంచు నొక తేప జగద్గురువర్యవక్త్రని
స్సారితశుంభదద్వయవిచారణధోరణి శుద్ధుఁ డైనచోన్. 169

చ. అమృతఝరీమదాపహార మాయతిశేఖరు సత్ప్రణీతితో
సమముగ గ్రంథముల్ రచనసల్ప నిబద్ధ యెవండు పూనెనే
ని మృడకిరీటకోటి తటినీచటులొర్ములతుల్య మాతరం
గము లుపశల్యకుల్య కడఁకన్ సృజియింపఁ గడంగ కుండునే. 170

గీ. పేదరాలిక్తై బంగార మేది కురిసె
నహహా! యెది యుమాసౌందర్యలహరిఁ గూర్చె
శివభుజంగము భయహారిఁ జేసె నెద్ది
యట్టికవివరు వాగ్ధార హర్ష మిడదె. 171

మ. మృదువాగ్ధారలు కల్పసూనలహరుల్ హృద్యైతదీయార్థసం
పద చింతామణిర్ఘ్నగీగుణనికావారంబు వ్యంగ్యంపుసం
పద స్వధేనుపయస్తరంగములు గా భవ్యస్వకావ్యంబులన్
ద్రిదివంబున్ సృయిజించె శంకరుఁడు, సంక్రీడింప నందున్ బుధుల్.

శా. రంభాపక్వఫలాభముల్ నుడువు, లర్థంబుల్ శ్రమధ్వంససం
రంభంబుల్, మృదువైనవ్యంగ్యము సుధామాధుర్యసాధీయమా
సంభాషింపఁగ శంకరార్యరచితారచత్కావ్యగవ్యంబులం
దుం భాసితైదునొక్క పద్యమై కవిస్తోమంబు రంజించు దాన్. 172

ఉ. వేత్తమనోహరంబు కురువిందనవాంకురతుల్య మైన వా
గ్వత్తుల కంజపుంజబిలవిచ్యవమాన మరందధారకున్
బొత్తగు నర్థరాశి సురభూజపుఁబూవల పూనువ్యంగ్యసం
పత్తిని మోదమిచ్చు నతిభవ్యము లాయతివర్యకావ్యముల్. 174

మ. యతిచంద్రోద్ధృతమౌ త్రియీశిఖరభాష్యం బట్టిమాహాత్మ్యసం
భృత మౌటన్ విని స్వర్ధనీతటగతుల్ విద్వాంసు లక్షాంఘ్రి ప
ద్ధతి గొంచున్ శలభంబు లగ్గి బడు చందం బొంది గర్వావిశ
స్మృతి ఖండింపఁగ నెంచి రీసునఁ దలంపన్ లేక భావ్యర్థమున్. 175

క. ఒరసిన నటకినఁ గాల్చినఁ
బరమా వధి వన్నెఁ గాంచుబంగ రటు, రిపుల్
తటచినకొలంది రంజిలఁ
దొరఁకొనె శంకరునిసత్కృతుల్ భాష్యంబుల్. 176

గీ. శంకరక్షీరవారాశి జనన మొంది
భాష్యశశి యమృతము బుధావళి కొసఁగుచు
నణఁచెఁ దనగోతతులఁ గుమతాంధకార
మవనిసురహృచ్చకోరచయంబుఁ దనిపె. 177

గీ. మహి ననాదివాక్సాగరమంధనమునఁ
బొడమి ధిక్కృతరిపు లగుబుధులు గ్రోల
నను వగుయతీంద్రచంద్రు భాష్యామృత మజ
రామరత్నం బొసంగుచుఁ గోముమిగిలె. 178

క. యమిపతిరవి భాష్యద్యుతి
తమ మడఁచుచు సుజనహృదయతామరసవికా
సముసేయుచు నహితదివాం
ధములకు వ్యథ నొసఁగుచును నతంద్రిత మెఱయున్. 179

ఆ. న్యాయమంథమంథనమ్మన నాగమాం
బుధిని భాష్యసూత్నసుధ జనించి
శ్రవణమాత్రమున నొసంగుఁ దా నమృతత్వ
మఖిలవిబుధజనుల కద్భుతముగ.

180

గీ. కమలనాభునిపదమునఁ గలిగె గంగ
భాష్యసూక్తి శంకరముఖాబ్జమునఁ బొడమె
గనఁగ నొక్కటి తనవారి జనుల ముంచు
మగ్నులను దేల్చు నొకఁ డింతమాత్ర వాసి.

181

శా. వ్యాసుం డమ్మఁగఁ జూపె సూత్రకలితన్యాయశాఘరత్నంబు, ల
ర్థాసంపన్నత నాఁ డొకండు గొన రౌరా సూరు, లీనాఁ డనా
యాసం బయ్యవి దాల్పనే తొడఁగి రథావాప్తి విద్వాంసు, లా
వ్యాసుం డొందె గృతార్థతన్, యతిలలాసూదార్యమూలంబునన్.

సీ. సకలపండితలోకజన్మసహస్రసం
పాదితాపారతపఃఫలంబు
శ్రుతిసరోరుహదళాయతలోచనాబృంద
క్షప్త ధమ్మిలమల్లీస్రజంబు
శుభదవై యాసికసూత్రసుందరమధు
రోద్ధతాగణ్యపుణ్యోదయంబు
భారతీచిరభోగ్యభాగ్యవై భవవిస్త
రాయతామూల్యకోశాలయంబు

గీ. నయిన శంకరభగవత్పదార్యరచిత
భాష్యమును గోరిలుభాగ్యంబు పడయుపారు
భావికాలజనుర్వ్యథాపాయ మెడలి
మోక్షలక్ష్మీస్వయంగ్రహమ్మున సుఖంతు.

183

మ. శ్రుతివారానిధిమందరాద్రి యగు భిక్షుగ్రామణీగ్రంథప
 ద్ధతి- మానందమునన్ బరావరవిదుల్ త న్నొందఁగాఁజేసి దు
 ర్మతదు ర్భేదతమంబునన్ గనులు వోఁ బ్రొల్మాలు నవ్వారికిన్
 స్మృతి నింధానము లై సతర్కఖరరోచిర్దీప్తు లన్ జూపుఁ దాన్. 184

సీ. సీతామనోహరు సేతువుచే ద్వైత
 ముద్ర గన్న సముద్రభూమిదాఁకఁ
 జివ్వన రుద్రుండు తివ్వంగ వంగిన
 శృంగముల్ గలమేరుశిఖరిదాఁక
 నహారహ మ్మర్కాదు లగుగ్రహమ్ములు పుట్టు
 పురుటి ల్లుదయభూమిధరముదాఁకఁ
 నపరదిక్కున వరుణాలయవప్ర మ
 ట్లలరు నస్తాద్రియవ్వలనుదాఁకఁ

గీ. గేళి సలుపు నిరాఘాటలీల లొప్పఁ
 జతుదుదధి మేఖలాపరిష్కృతిఁ దనర్చు
 నుర్వి శ్రీశంకరార్యసముద్భృత మగు
 బ్రహ్మవిద్య యద్వైతాపవర్గపద్య. 185

వ. అని.

క. ఇటు కాశీపురజనములు
 పటుగతి శంకరువిరక్తి పాండిత్యయశో
 నటనములు నుతింపఁగ న
 క్కటకమె కా దఖిలదిశలు గ్రమ్మె మెఱుపటుల్. 186

వృద్ధబ్రాహ్మణుఁ డఱు వ్యాసుఁడు శంకరుని బరీక్షించుట

గీ. ఆ యతీర్క్రదుఁడు పటుదీక్ష నభ్రతటిని
 యంకికమునందు సూత్రభాష్యమ్ము శిష్య

తతికి శంకాపహముగ బోధ మొనర్చు
చుండఁ గొన్నాళ్లు గడవంగ నొక్కనాఁడు.

187

క. పాత ర్వేళన మేల్కొని
స్నాతుం డయి నిత్యకృత్యసమవాయకృతి
ప్రీతుండయి యెకవటమహి
జాతముక్తీనీడ గురుఁడు ఛాత్రులతోడఁ.

188

గీ. దర్భవిష్టరములను బ్రత్యగ్రిపల్ల
వాస్తరణములఁ గూర్చుండి యలఘుపూర్వ
పక్షసిద్ధాంతముల సూత్రభాష్య మెలమి
బోధ మొనరించుచుండె నపూర్వఫణితి.

189

ఉ. చెంతల నున్నజంతవు లచేతనవస్తువులున్ గరంగి పో
నంతటివారు శిఖ్యు లవశాత్మతఁ జిత్రసమాను లౌట యే
వెంత? శ్రుతిస్మృతీడ్యముగ వేయి తెఱంగులఁ దేనె లొల్కువా
కసంతతి దేశికాగ్రణి విచారణపూర్వము బోధసేయఁగన్.

190

క. కఱకఱసూర్యోదయ మగు
తఱి గూర్చుండిరి యదేమి తన్మయతయై భా
స్కరుఁ డంబరమధ్యమునకుఁ
నరుదెంచుట యెఱుఁగకుండి రాగురుశిష్యుల్.

191

గీ. ఎట్ట కేనియు నెఱిఁగి యిప్పట్టునందుఁ
గట్టిపెట్టుద మిఁక మాధుకరపుభిక్ష
మునకు నరుగుదమే యనుకొనుచు నవురు
సవురులై వారు పో నెంచునవసరమున.

192

సీ. తనయంతఁ దాన కంపన మొందుశిరమునఁ
జికిచికిఫల్లవెండ్రికల్లు దూల

బీటనరాలు నిస్సారతఁ బ్రకటింప
 నుహ్వాహ్వా మని దగ్గునులిపు మీఱ
 సాలెగూండ్లటు సితభూలోమపంక్తులు
 గనుఁగవ గనరానికరణిఁ గప్ప
 నొకచోట నిడఁబోవ నొకచోటఁ బడుచుండు
 నడుగుల తడఁబాటు నడఁ గుదుల్పు

గీ. నుదుట డాకేలు గదియించి యెదుటఁ గనుచు
 దండమును వలకేలను దాల్చి వంగి
 యుప్పనిన భూమిపైఁ బడునొక్కవృద్ధ
 విప్రుఁ డరుదెంచె నచటి కవ్వేళ నలసి.

193

ఉ. వచ్చి యి వేమిపాఠములు వత్సలు! శ్రద్ధఁబఠించుచుంటి, రీ
 రెచ్చటివార? లీతఁ డెవ? రెయ్యది గ్రంథ? మటంచు శిష్యులన్
 మచ్చికఁ బ్రశ్న సేయుడు నమస్కృతిపూర్వము లేచి యాసనం
 బిచ్చి సవర్య సల్పి వచియించిరి శిష్యులు సుస్మితాస్మ్యులై.

194

ఉ. ఘోరభవాబ్ధి ముగ్ధజనకోటిఁ గృపామతి నుద్ధరింప శా
 రీరకసూత్రముల్ మునివరేణ్యులు వ్యాసులు ము న్నొనరప్ప; ని
 స్సారమతఃత్ తదర్థము లసంగతముల్ పఠరింపఁ గాంచి యీ
 ధీరుఁడు సూపె భాష్యఫణితిఁ మునియాశయముల్ సుసంగతిన్.

మ. జగదాచార్యుఁడు భిక్షుకోత్తముఁడు ప్రస్థానత్రయీభాష్యక
 ర్త గతాహంకృతి భేదవాదికుమతద్వాంతాంబుజాప్తుండు శ్రీ
 భగవత్పాదులు శంకరుం డన జగత్ప్రఖ్యాతిఁ గన్నట్టి యీ
 సుగుణిన్ మాగురుమాళిఁగాంచి యెవరంచున్ బల్క వింతయ్యెడున్

నీ. ఎఱుఁగవా యెదేండ్లయీడునఁ బేదకాం
 తకు లక్ష్మీ నొసఁగు నుదంతరీతి

నాలింపవా యష్టమాబ్ధవయస్కుఁడై
 సంన్యసించిన మహాశ్చర్యచరిత
 వినవొకో యోగసిద్ధిని నర్మదాం బూర్బ
 ణమ్ము కుండిక యం దణంచుకథను
 దెలియవా వేదాంతకలశవారానిధి
 మంథాద్రి యితఁ డనుమహితకీర్తి

గీ. జగ మెఱింగినమాగురుచరిత మేము

తెలుపఁ బునరుక్త మగు, నీక తెలియకుంట
 యబ్బరం బంచు గర్వ మావంత యుబ్బఁ
 బలుకుటయు శిష్యు లాచార్యపాటవమ్ము.

197

చ. అనవుడుఁ దజ్జరద్విజుఁ డహా భవదీయగురుండు బ్రహ్మనూ
 త్రనివహ భాష్యకర్తయె? కరంబు మాదం బుదయించె, నౌర! నా
 జననము ధన్య మయ్యె నిక జ్ఞానసుధన్ గడుపారఁ గ్రోల న
 య్యెనె యని యుబ్బిన ట్లభినయించుచు శంకరుఁ గాంచి యిట్లనున్.

శా. స్వామీ! మిమ్ముల భాష్యకర్తలను గాంచం గల్గె మీశేముషీ
 సామర్థ్యం బతిమానుషం బని భవచ్ఛాత్రాళి యగ్నించె నే
 దీ మీదివ్యవచక్రప్రభావము చవుల్ దీపింపఁ గొంతన్ జరా
 భూమ చ్చన్నమదీయకర్ణముల ద్రుప్పుల్ డుల్లఁగా నింపవే.

199

చ. అనుటయు లేతన వొలయ నగ్గురుపశాలి వినీతి నిట్లు ప
 ల్కును ద్విజచంద్ర! పెద్దల కగున్ నియమింపఁగ; నంతెకాని నే
 ననెడియహంకృతిన్ బలుకు టర్హమె పిన్నల కెన్నఁడేని నీ
 పనుపున నాయెఱింగినది పల్కెద నాజ్ఞయొసంగుమా యనన్.

200

క. ఆముదుసలిపాఱుఁడు మదిఁ

బ్రేమం బిగురొత్తఁ బలికె 'బ్రియ ముయ్యె భవ

తోమలవినీత సల్లా

పామృతపానమున ననుచు నాస్థం బలికెన్.

201

శా. సాధ్యం బైనది బ్రహ్మసూత్రముల భాష్యంబున్ రచింపంగ నీ

కథ్యాత్మజ్ఞవతంస! యెట్ల కగునే? యాలించి పోదున్ దృతీ

యాధ్యాయాది 'తదంత' రేత్యుదితసూత్రార్థంబ భాషింపు, త

న్మధ్యాశంకలఁ దూల్చి నీసలుపుసిద్ధాంతప్రపంచంబుతోన్. 202

వ. అనుటయు శంకరుండు వినయాలంకృతుండై "ఓం నమో బ్రహ్మ

దిభ్యో బ్రహ్మవిద్యాసంప్రదాయకర్తృభ్యః పరమగురుభ్యో మహా

దభ్యో' యని.

203

నీ. గురుపరంపరఁ గొల్చి గురువులదయఁజేసి

యరసిన యర్థ మేడైట వచింతుఁ

గాని నాయది యించుకేని గల్గ దటంచు

వినతి సల్పి సుఖోపవిష్టుఁ డగుచు

'శుభమస్తు వినుమి యాసూత్రార్థసారంబు

జీవుండు చనుఁ గరణావసాద

మందుఁ దద్యాతసూక్ష్మాంశమ్ములం గూడి

యనుచుఁ దాండిశ్రుతియందుఁ గథిత

గీ. మయ్యె గౌతమజై మినీయంబు లైన

ప్రశ్నముల నుత్తరమ్ములఁ బ్రస్ఫుటముగ

దీని యర్థ' మ్మటం చసందిగ్ధముగను

హత్తుకొనెఁగాదె మదిఁ దెల్పుమా ద్విజేంద్ర!

204

చ. అని యతిచంద్రుఁ డాడిన తదర్థము వించు జరద్ద్విజుండు ప

క్కున నగి వావదూకుఁ డయి కోవిదదిగ్గజమధ్యమందుఁ దా

నిని శతథావికల్పముల నీటుఁగ జేయుచు ఖండనం బొన

ర్చెను వినువార లద్భుతపరీతమనస్కులుఁ గాఁగ నీక్రియన్.

205

ప. 'వేత్త యథా పంచమ్యా మాహుతా వాపః పురుషవచసో
 భవంతి' అయిదవయన్నియందు వేల్పుబడిన యదకములు పురు
 షుం డగు నని యె ట్లెఱింగితి వను గౌతమప్రశ్నమునకు 'ద్యు
 పర్జన్యపృథివీయోషిత్తు' అను పంచాగ్ను లందుఁ గ్రమముగ శ్రద్ధా
 సోమవృష్ట్యన్న రేతోరూపంబు లగునైదుద్రవ్యములుగాఁ దెలిపి
 యైదవయాహుతియం దుదకములే పురుషరూపము నొందు నని
 కదా! సమాధాన మంటివి. యతీంద్రా! జీవుఁడు కరణావసాద
 మున దేహాంతరము నొందువట్ల రవంత విచారితము. 'దేహాం
 తరప్రతిపత్తియందు వ్యాపు లగు నింద్రియములును, నాత్మయును
 గర్మవశంబులై వర్తిలునా? కేవల మాత్మయే యరిగి దేహమట్ల
 యింద్రియములుగూడ నూత్నముగాఁ బుట్టుఁగా నచట భోగస్థాన
 మును గల్పించుకొనునా? కేవల మగుమనస్సే భోగస్థానము నుద్దే
 శించి యరుగునా? శుకము వృక్షమునుండి వృక్షాంతరమున కెగిరి
 చనురీతి జీవుఁడే దేహమును విడిచి దేహాంతరము నొందునా?
 యనెడు వికల్పజల్పనమ్ములఁ గూర్చి వినుము. దేహాంతరమునకుఁ
 భోవుజీవునితోఁ గూడుకొని యింద్రియము లరుగు ననుట శ్రుతి
 విరుద్ధము. ఎట్లంటేని 'య త్రాస్య పురుషస్య మృత స్యాగ్నిం వా
 గప్యేతి, వాతంప్రాణ, శ్చక్షు రాదిత్యం, మన శ్చంద్రమసం, దిశ
 శ్రోత్ర' మిత్యాది (మృతుఁ డగు పురుషునివా క్కగ్నిని, ప్రాణ
 ము వాయువును, చక్షువు సూర్యుని, మనసు చంద్రుని, శ్రోత్రము
 దిక్కులను జొందుచున్నవియను) శ్రుతివినవా?మతియుఁబ్రథమాగ్ని
 యందు వినఁబడని యప్పులు పంచమాహుతియందుఁ బురుషుఁ
 డగు ననుట యసాధ్యము. ద్యులోకాదిపంచాగ్నులు శ్రద్ధాదిహో
 మద్రవ్యపంచకమున కాధార మగు నని చెప్పఁబడెఁగదా! అందుఁ
 బ్రథమాగ్నియందు హోమద్రవ్యముగాఁ జెప్పఁబడినశ్రద్ధను
 విడిచి చెప్పఁబడని యప్పులను గల్పించుట సాహసము. ఆశ్రద్ధనే

హోమద్రవ్యముగాఁ జెప్పఁబోవఁ బ్రత్యయ (జ్ఞాన) విశేషత్వప్రసిద్ధ
మగుశ్రద్ధను హోమము చేయుట యెట్లు పొసఁగును? ఒకవేళ
నప్పులే శ్రద్ధాదిక్రమమునఁ బంచమాహుతియందుఁ బురుషాకృతి
నొందు నని యంగీకరించినను—దత్పరిష్వక్తుఁడై నజీవునకు గమన
మెందును వినరామింజేసి జీవునిగమన మసంగతము' అని భూత
సూక్ష్మాంశక్రమము, నాసూక్ష్మాంశములతో జీవుఁడు కూడుకొ
నుట, జీవునిగమనము నన్నియు మునుమిడి ఖండించునంత. 206

గీ. అతఁడు జెప్పిన దంతయు ననువదించి

ప్రతిభటద్విజు గుండెలపట్టు జాట

తీర్థకరుఁడై నశంకరదేశికుఁ డిటు

ఖండన మొనర్చె స్వమతరక్షకము గాఁగ.

207

వ. అదియెట్లనః—శంకరుం డాముదిపాఱుని గాంచి మహాత్మా; యవ
ధరింపుము. జీవునిదేహాంతరప్రతిపత్తిని గూర్చినశంకాచతుష్టయము
సాంఖ్య బౌద్ధ వైశేషికదిగంబరకల్పితములు, నుదాహృతశ్రుతికి విరు
ద్ధములును గావున ననాదర్శవ్యములు. మఱియు నచ్చబ్రశ్రవణసామ
ర్థ్యమునఁ గేవల మగునుదకములతో సంపరిష్వక్తుఁడై జీవుఁడు పోవు
నని కాదు. ఆభూతసూక్ష్మాంశములం దుదకములే యధికముగా
నుండుటంజేసి యచ్చబ్రహ్మము ప్రయోగింపఁబడె ననుకొనినచోఁ బ్రశ్న
ప్రతివచనములఁ గలుగువిరోధములు తొఱంగు. ఇఁకఁదివృత్కరణ
శ్రుతియందుఁ దేజోబన్నత్రయమువలన దేహకార్యోపలబ్ధిగలుగుట
వలనను, నది త్రయాత్మకమగుటవలనను గేవల మప్పులకు దేహారంభ
కర్తవ్యము గలుగు ననుట పొసఁగదు. పార్థివధాతువే దేహములం
దధికముగాఁ గానవచ్చుట లేదా యందు వేమో? వినుము. ఇతరా
పేక్షచే నప్పులకే బాహుళ్యము కలుగుటవలన నప్పు లని గ్రహింపఁ
బడెను. కావున నప్పు లన; — సకలము లగుదేహబీజము లని

గ్రహించుట యుత్తమము. ఇంతియ కాదు. దేహాంతరప్రతిపత్తి
యందుఁ బ్రాణములగమనము శుభ్రతం బగుటలేదా? 'త ముత్కా-
మంతం ప్రాణో నూత్కామతి, ప్రాణ మనూత్కామంతం సర్వే
ప్రాణా అనూత్కామతి' (ఉత్కామించుచున్నజీవునితోఁ బ్రాణ
మనుసరించును. అప్రాణము ననుసరించి యెల్లప్రాణములు ననుగ
మించును) అనుశ్రుతియే ప్రమాణము. అప్రాణగమన మాశ్ర-
యము లేక సంభవింపదు గానఁ బ్రాణగతిప్రయత్నములును దదా-
శ్రయములును, భూతాంతరోపస్పృష్టములు నగు నప్పులకు గమన
మర్థాపత్తిప్రమాణమున సిద్ధించుచున్నది. లోకమందు జీవించి
యున్న వానిప్రాణములు నిరాశ్రయములై వేటుచోటి కటగుట
గాని, యన్యత్ర యుండుటగాని కానము గదా! ఇక వాగాదు
లగ్నాద్యదుల నొందుట యన్ననో గౌణము గాని ముఖ్యముగాదు.
ఆశ్రుతియందే చెప్పఁబడిన 'లోమము లోషధులను, గేశములు
వనస్పతులను బొందు' ననువాక్యముపఁ గూడ ముఖ్యార్థబాధ
కానవచ్చుటంసేసి వాగాదీంద్రియాధిష్ఠానదేవత లగ్నాద్యదులుగాన
మరణకాలమున వాగాదీంద్రియోపకారనివృత్తిమాత్రమే కలుగు
నని పైశ్రుతి కర్థము. అట్లధిదేవతలు నివృత్తము లైనపిదప
నింద్రియములు జీవు ననుగమించుట విరుద్ధము కానేర దని యశాప-
చారికార్థము గ్రహింపనగును. ప్రాణములు లేకయ దేహాంతర-
మం దుపభోగము గలుగుట యసంభవము. కావున వాగాద్యధి-
ష్ఠాత్రు లగునగ్నాదిదేవతలు మరణము కలుగ నుపకరింపక
నివర్తిల్లుట మాత్రము చెప్పఁ దలఁచి వాగాదు లగ్నాద్యదులను
బొందు నని యశాపచారికముగాఁ దెలుపఁబడె. అట్లయినఁ 'బ్రథ-
మాగ్నియం దప్పు' అనుట యెట్లనిన నప్పబ్దముచే నాశ్రద్ధయే య-
భిప్రేతమైనది. కాన నాది (శ్రద్ధాశబ్దవాచ్యాప్తులు) మధ్య (వృష్టి
శబ్దవాచ్యాప్తులు) అంతము (రేతశబ్దవాచ్యాప్తులు) లందు నప్పు

లుండుటవలనఁ బై వాక్య మనాకుల మగుచుండుట లేదా? మఱి
యుఁ బంచమాహుతియందు నప్పులకుఁ బురుషవచస్త్వ మెట్లని
ప్రశ్న కలుగఁగాఁ బ్రతివచనమున హోమద్రవ్యముగా శ్రద్ధాశబ్దా
వతారము లేనిచోఁ బ్రశ్న మొకటియును, బ్రతివచన మొక్కటి
యైనై యేకవాక్యత లేకుండును. ఇందలి శ్రద్ధాశబ్దమునకు మాన
సమగు ప్రత్యయము (జ్ఞానము) అని గాని, జీవుని ధర్మ మనిగాని
యర్థము చెప్పునెడలఁ బశ్చాదులనుండి హృదయాదులు వేఱుపఱ
చినటుల ధర్మినుండి ధర్మమును హోమార్థము విడఁదీయుట యసం
భవము. కావున నాయప్పులే శ్రద్ధాశబ్దముచే నుపాదేయము లగు
చున్నవి. 'శ్రద్ధావా ఆపః' అను వైదికప్రయోగముచే శ్రద్ధయన
నప్పులనుటస్పష్టము. గమనకర్త లగునప్పులకు బీజరూపత్యముచేతను,
సూక్ష్మత్వగుణయోగముచేతను మాణవకునందు సాహసపరాక్ర
మాదిసామ్యంబున సింహశబ్దమువలెనే యాయప్పులందు శ్రద్ధాశబ్ద
ముపపన్నమగుచున్నది. శ్రద్ధాపూర్వక కర్మసమవాయమువలనఁ
బురుషులందు మంచశబ్దమువలె నప్పులందు శ్రద్ధాశబ్ద ముపపన్నమగు
చుండె. శ్రద్ధాశబ్దమున కప్పు లనునౌపచారికార్థమునకేని బ్రసిద్ధి
వలదా యనునెడ స్వతఃప్రమాణ మగుశ్రుతియే కలదు. 'ఆహో
హోస్మై శ్రద్ధాం సన్నమంతే పుణ్యాయ కర్మణే' (పురుషునకుఁ
బుణ్యకర్మాచరణమున నప్పులే శ్రద్ధను గలిగించుచున్నవి)
యను వేదవాక్య మప్పులు శ్రద్ధకు హేతువులని చెప్పుటఁబట్టి యా
యప్పులందు శ్రద్ధాశబ్ద ముపచరిత మగుచున్నది. ఇందుఁ జెప్పఁబ
డిన ప్రాణప్రయాణక్రమ మిష్టాపూర్తాదికర్తలై పితృయావమునఁ
జను జీవులది గాని సామాన్యజీవులది కా దని యెఱుఁగనగు నని
ప్రతివాదిఖండన మంతయుఁ దూల్చి స్వపక్షము మండన మొన
ర్చుచు నెన్నిపూర్వపక్షములు సేసిన నన్నింటికి రాద్ధాంతములు సోప
పత్తి కముగాఁ జేయుచుండ వాదం బతితీవ్రంబుగ నడువఁదొడఁగె.

చ. సురగురు కుండలీశ్వర వచోవిభవాఁచిత్తులై వెలుంగు న
య్యిరువుర కయ్యె వాక్కలహా మిట్లు దివాప్తక మట్టిచో నిరం
తర మెడఁ బాయ కుండుహితతంత్రుఁడు పద్మపదుండు మ్రొక్కిశం
కరగురుచంద్రు ని ట్లను నఖండితభ క్తి విసీత్యపేతుఁడై . 209

క. దేవా నీ వలశంకర

దేవుం డవ! ని న్నెదుర్ప దిట మూనినభూ

దేవుఁ డితఁడు వ్యాసుండే

కావలె లేకున్న నిట్టికాశలి గలఁడే. 210

గీ. శంకరుఁడ శంకరుండు, సాక్షాన్ముకుందుఁ

డై నహారి బాదరాయణుఁ; డంతవారు

కింకగొని వాదుచటువంగఁ గింకరుండ

నైన నే నేమి యిపుడు సేయంగలఁడ. 211

వ. అనునప్పలుకులందు వ్యాసమహాముని దివ్యనామామృత వర్ణములు
చెవుల సోకుటయు నొడలు జల్లు మన హృదయంబు దిగ్గన క్షణ
కాలంబు మ్రాన్పడియు జగద్గురుం డాజరద్విజునకు సాష్టాంగనమ
స్కారము చేయుచు భూమియందు దండమువోలె బండుకొని
యుండి తదీయపాదపద్మంబులఁ నిజకరపద్మంబులఁ బూని యి ట్లని
వినుతింపఁ దొడంగె. 212

మ. కనిపింపంగదె మానిచంద్ర! యసితాంగజ్యోతు లుద్యత్పయో

దనికాయంబులఁ జిమ్మఁగా, జడలు తప్తస్వర్ణవల్లీచయం

బును మించన్, గరుణామృతం బాలుకుచున్ భూభాగమున్ జానస

స్యనితాంతోన్నతిఁ దేల్చునీయనఘ మానాకార మింపారఁగన్

సీ. శరదిండాబింబభాస్వరకమండలు వొప్పుఁ

దాపింఛసచ్చాయతనువు మెఱయ

సప్త విశంతిమా క్తి కాప్తాక్షమాల యా

శ్రితతారకావళి చెలువుమీఱి

- శార్దూలచర్మవస్త్రజటావిభూతి రు
ద్రాక్షధారణ శివు సనుకరింప
నద్వైతవిద్యాంకుశాంచలమ్మున కహం
కారకరీంద్ర మగ్గలము లోఁగ
- గీ. నాత్మకృతశాస్త్రశంకూజ్వలాచ్ఛసూత్ర
దామముల సకృత్రిమగోవితానములను
గట్టి యిరుగేవ శిష్యులు చుట్టువాట
వెలయునీరూపుఁ జూపింపవే మహాత్మ. 214
- వ. అనుచు నానందబాష్పసంప్లుతాక్షుల నుత్థితుండై. 215
- క. అటువలె నాబుధవృద్ధునిఁ
బటుమతి ద్వైపాయనునిగఁ భావించి విశం
కటభక్తిని నిటలతటీ
ఘటితాంజలియై నుతింపగాఁ దొడఁగె నిటుల్. 216
- ఉ. పాలితశిష్యులోక! ద్విజవల్లభ! దుర్లభ తావకీన ని
ర్వేలవిచక్షణత్వము నెఱింగినయంతటినుండి ధాతవో
శూలివో హేళివొక్కొ యనుచున్ వెఱగొందుదు నంతెకాని నా
పాలితిభాగధేయ మగువ్యాసగురుం డని యెంచ నయ్యెదన్. 217
- క. ఈమాడ్కిని శారీరక
మీమాంసాంభోధిఁ దఱచుమేటిని గన మే
నీమను సాత్యవతేయ మ
హాముని గా కెవని కగుఁ దదాశయ మెఱుంగఁ. 218
- క. ఆకారమాత్రభేదము
చేకొనువ్యాసర్షి వీవు చిరజీవివి యి
చ్ఛాకల్పితసృష్టివి యే
యాకృతిఁ గనలేవు సంశయము నా కేలా? 219

శంకరకృత వ్యాసస్తుతి

ఉ. స్వాగతమయ్య నీకు మునిచంద్ర! పరాశరమహానిపుత్ర! నీ
వీగతి నాదుభాష్యము పరీక్ష నొనర్చి పరోపకారదీ
క్షాగరిమంబు చాటితి జగద్ధితబుద్ధిఁ బురాణముల్ సమ
స్తాగమసారగర్భము లహః రచియింపవె యెంతవాడవో,

220

సీ. కలగూరగంపయై గాసిఁ జెందెడు శుక్రతు

లచ్చుగట్టి విభాగ మనువుపఱచి

వేదసారమ్మున వెదవెట్టి యష్టాద

శపురాణనిర్మాణసఫలతఁ గని

గీతామృతాసారపూతభారతపంచ

మామ్నాయవిరచన యశము గాంచి

యుపనిషత్సారమ్ము నొగి సూత్రములుగ ని

ర్మించి బ్రహ్మంబు చిత్రించి చూపి

గీ. కరతలామలకముగా జగచ్ఛరిత్ర

మెఱిఁగి వెలుగొందు నీయొద్ద నేను నాదు

భాష్య మన నెంత? శోధింపవచ్చు టరయ

ననుఁ గృతార్థ నొనర్చు నూహనె కదయ్య!

221

చ. కలియుగమందు సోమరులు కాఁగల రెల్లద్విజన్ము లంచు సం

కుల మగు వేదరాశిని గుశాగ్ర మతిఁ విభజించి నాల్గు శా

ఖిల నొనరించి వ్యాసుఁ డనఁగా జగమందుఁ బ్రశస్తిఁ గన్ననీ

యలఘుమహానుభావమున కంజలి యొగ్గెద బాదరాయణా! 222

క. ఎఱుంగకె త్రికాలముల నే

వరుస సృజించితివి భూతభావిభవంతీ

చరిత్రప్రబంధములఁ దా

సరసినక్రియ; నెంతవాడ వయ్య మహాత్మా!

223

గీ. అంతరంగమ్ము సైతమ్ము నలరిచి బహి
 రంతరాంధ్యమ్ము స్థూలసూక్ష్మాంధ్య మెల్లఁ
 దఱిమి హరియింపఁగలభారతక్షపాక
 దుఁడు మెఱసె వ్యాసవారాశిఁ బొడవుసూపి.

224

గీ. సాంగషట్కమ్ము లగుశ్రుతి లఘుబాహు
 మమ్మహాభారతాంభోధి యలపురాణ
 సముదయం బెల్ల నీయంద సంభవితై
 నీది కానట్టి వాఙ్మయం బేది జగతి.

225

చ. ఋత మగుబ్రహ్మ దాఁ బొడమి ద్వీపమునందు సహస్రశాఖికా
 యుత మగుచున్ - శుకామితసముత్సవమై, మునిచంద్రరూపక
 ల్పతరువుగాఁ దనర్చి, నిజపాదసమాశ్రయ మొందునాసుదృ
 క్తతి కొసఁగున్ మహోన్నతముగాఁ దనరారుఫలంబు నర్మిలికా.

గీ. ఆర్తి శమనార్థము గిరీశు నాత్మఁ దాల్తు
 ప్రాక్తనగపీచయమ్ము వక్త్రమునఁ గాతు
 వరకృపాదృష్టిఁ దొలఁగింతు నరకబాధఁ
 జెప్పు టెటు నీగుణమ్ము విచిత్ర కృష్ణ!

227

గీ. కలుగక మలంగక వైలిలోపలలు లేక
 యుండు నని దేని వివరించుచుండును శ్రుతి
 లట్టి సచ్చిదానందఘనాకృతి పర
 మాత్మ వీవ నారాయణాంశావతార!

228

సీ. అని కేలుదోయి మాళిని జేర్చి మ్రొక్కుచుఁ
 గనుచుండ మదికోర్కి కనుగుణముగ
 ముదుసలిపాటురూపునన ద్వైపాయనా
 కారమ్ము తనకు నొక్కనికె తోఁపఁ

బరవశుం డగుచు నిర్భరతరానందస్య
త్యన్మానసుం డయి యంతలోనఁ
దెలివొంది పరగురుదేవ! యంచును వృద్ధ
విప్రనంఘ్రిల వ్రాలి విడువకున్న

గీ. నాదరంబున నిరుగేల యతిలలాము

నెత్తి కౌగిటఁ జేర్చి యవ్వృద్ధవిప్రుఁ
డపరిమితహర్షవారాశియందు మునిఁగి
యిట్లు లనుఁ దేనియలసోన లుట్టిపడఁగ.

229

వ్యాసుఁడు భాష్యమును శోధించి చూచి వరము లిచ్చుట

ఉ. చక్కని జ్ఞానదృష్టిని నిజంబుగ నన్నును వ్యాసపీఠమం
దెక్కఁగఁజేయునీప్రతిభ కెంతయు సంతస మొందినాడ నీ
వెక్కితి వ్యాసుఁ డాదియగునిద్ధచరిత్రుల లెక్కలోనికిన్
దక్కఁగ నేలుకొంటి సముదంచితపారమహంస్యరాజ్యమున్. 220

చ. పరమబుష్మింద్రకోటులు భవత్కృతభాష్యమహత్త్వమున్ నిరం
తరము నుతింపఁగా విని సదాశివుఁడపరణవేడ్కఁ బట్టలే
కరయఁగ వచ్చినాడ ముద మయ్యె భవత్ప్రతిభావిశేషభా
సుర మగుభాష్యధోరణికి సూరివతంస! చిరాయు రస్తు తే. 231

గీ. అనుచు దీవించు వృద్ధవాక్యశ్రవణస
ముత్తహర్షము రోమాంచపూరకై త
వమున వెలి కుబ్జ శుకమతవార్ధిచంద్రుఁ
డయినశంకరుఁ డవ్వాని కనియె నిటుల.

232

ఉ. పై లసుమంతముఖ్యులు తపస్వులు శిష్యులుగాఁ జెలంగు ను
ద్దేలవిభూతి వ్యాసగురుదేవునిముందు తృణంబునేని గా

నేల తదీయసూత్రరవి కేడై యమామకభాష్య మెత్తి ని
వ్యాళి యొసంగ నెంచితి నపత్రపనేని దలంప కక్కటా!

ఆ. మున్ను సాహసము స్వబుద్ధి గావించు వ్యా
సప్రశిష్యబిరుదశాలి నగుచు
నరసి తత్సదుక్తులందలిమద్దురు
క్తుల సమీకరింప వలెతి వంటి.

234

ఆ. అని వచించుశంకరాచార్యుచే నున్న
భాష్య మాదరమునఁ బాణియుగళిఁ
బుచ్చుకొని సమస్తమును బ్రసాదాదిగు
ణాంచితమ్ము ద్విజుఁడు గాంచె వరుస.

235

ఉ. అంతట బ్రహ్మసూత్రహృదయానుగుణార్థము గల్గి నైజవా
క్సంతతి, బూర్వపక్షములకచ్చణఁగించుచు యుక్తియుక్తసి
ద్ధాంతములన్ దనర్చుయతితల్లజుభాష్యము నెల్లఁ గాంచి చే
తోంతరసీమ సంతస మనంతము గాంచి వచించె నీక్రియన్. 236

ఆ. గురునియోజ్ఞఁ జేయ దొరఁకొంటి సూత్రభా
ష్యమ్ము; గానఁ గాదు సాహస మది
యింక సాహసముగ నెంతు సూక్త దురుక్త
ములు పొసంగు నిందుఁ దెలుపు మనుట.

237

క. మీమాంసకాగ్రగణ్యుఁడ
వామూలము శబ్దశాస్త్ర మరసితి గోవిం
దామలచరితుని శిష్యుఁడ
వేమెయి వెలువడు దురుక్త మెది నీనోటన్.

238

గీ. అంధకారమ్ము హరియించి యమ్ముఁ డట్లు
వెడలితివి బ్రహ్మచర్యాన విషయములను
జక్కడంచి యప్రాకృతజనుఁడ వౌటఁ
బరమపురుషుఁడ వీవు సర్వజమాళి.

239

క. అమితార్థగర్భములు నిరు
పమలఘురూపములు గూఢభావము లగుసూ
త్రములు మదీయములు వివర
ణము సేయఁగ నీవు గాక నాథుఁడు గలఁజే.

240

గీ. చాలు నెవఁడు నిసర్గదుర్జ్ఞానతరము
లైనసూత్రములర్థమ్ము లొకళింప
నెంత కేశ మ్మగును రచయితకుఁ దలఁప
నంత కేశమ్ము వ్యాఖ్యాత కగును గాదె.

241

గీ. అస్మదాశయ మెఱిఁగి యథార్థముగను
భాష్య మొనరింపఁజాలు నెవ్వండు సాంఖ్య
ముఖ్యపీడిత మగుశ్రుతిమూర్ధపథముఁ
జక్క నెవఁ డెత్తుఁ బరశివాంశంబుదక్క.

242

గీ. రోసము సుదూరముగఁ ద్రోసివేసి సకల
కలల మదిఁ దాల్చి గిరజాధికరణసర్వ
మూర్తి యొప్పారవెలుఁగు నపూర్వశంక
రుఁడవు నిన్ను వర్ణింప నెవ్వఁడు వలంతి.

243

మ. మును వ్యాఖ్యన్ రచియించి రెండటో బుధుల్ పూర్ణంబు సూ
త్రాశయం

ఋను సర్వజుఁడ వీ వెఱింగినటు లల్పుల్ వారెటుల్ కంఁడు ? కా
వున భేదాన్వయగామికోవిదులపెంపున్ దూల్చి వేదాంతవి
ద్యను గ్రంథమ్ము లొనర్చి కావు మిక నన్నా పోదునా యిచ్చమై?

వ. అనుటయు శంకరుండు మహాత్మా నావిన్నపం బవధరింపుము. భవ
దనుగ్రహంబున భాష్యములు రచించితి. శిష్యులకు బోధించితి. ధైర్య
మ్ము వీడక కుమతముల హతాహత మొనర్చితి. నాచేయఁదగిన దీలో
కంబున నేదియుఁ గానరాద ముహూర్తమాత్రము మణికర్ణికా
తీరంబున సన్నిధానంబు సేసి తేనిఁ జిరాయుష్మంతుండ నగునీసన్నిధి
నీహేయం బగుకాయంబు వాయ నుంటి ననుటయు ముదుసలిపుడ
మివేలు పి ట్లనె.

245

శా. వత్సా! యింకను నీ కనిర్జితలు భూభాగంబునం దుండ్ర వి
ద్యత్సింహంబులు, వారినిన్ గెలిచి యద్వైతాధ్వరక్షాచణో
ద్వత్సిద్ధాంతములన్ స్థిరంబులుగ సంస్థాపింపఁ బెక్కిఁడు లా
నుత్సర్జించినచో ముముక్షు జననీన్యూనార్భకంబై చెడున్. 246

ఉ. సారతరార్థసంభృతవిశంకటభావయుతప్రసన్నగం
భీరభవత్ప్రణీతకృతిబృందవిలోకజహర్షపూరమఃల్
ప్రేరణసేయుచుండె యతిబృందమహేంద్రుండ వైన నీకు స
త్కారముగా వరంబు నొసఁగన్వలె నంచు నిదే యొసంగెదన్.

సీ. అంబుజాసనుఁ డిచ్చినట్టియాయువు నీకు
నెనిమిదేడులె జనియించు తటికి

నీభాగ్యమహిమ నెన్నిది కెన్నిదేం డ్లెక్కె
గురుతరంబగు తపోభరముకలిమి

నిఁక నొక్కపదియునాఁతేఁడులయాయువు

నామాటఁ బట్టి యన్నా లభించు

నాచంద్రతారార్క మవని భాసిలు భవ

తృతమైన భాష్యమ్ము రతనమట్ల

గీ. మొనసి దుర్వాదిగర్వముల్ తునియునట్టి
భణితములఁ జేయుమా! యెల్లవారి భేద

బుద్ధిరహిషుల నద్వైతిశుద్ధమార్గ

గాములుగను బ్రహ్మనందధాములుగను.

248

క. అనుజరదవనీసురునకు

ననుమితపారాశరునకు యతిపతి యనుఁ 'బా

వనయుష్మత్సాత్రసహం

చనమున నాభాష్యమును బ్రచారము వడయున్.'

249

చ. అని తనకన్నుదోయి కమృతాంశునికై వడిఁ జల్లనైన రూ

పున వెలుఁగొందు వృద్ధమునిపుంగవు నంఘ్రిలు నెన్నొసంటసోఁ

క నతు లొనర్చి శంకరుఁడు గద్గదికస్వరసంభృతాశ్రితై

కనుఁగొనుచుండ నాద్విజుఁడు కన్మోఱుఁగెన్ గలఁగన్న వైఖరిన్ 250

వ్యాసువిగూర్చి పద్మపాదునకుఁగలిగిన సందేహమును శంకరుఁడు వారించుట

ఉ. ఆజరదగ్రిజన్ముఁ డటు లంతరితఁడగునంత నొజ్జకం

భోజపదుండు మ్రొక్కి వెఱపుట్టఁ జలించుచు 'దేవ! యెవ్వఁడో

యాజగతీసురుం డెఱిఁగి తయ్య వచింపు పరాశరాత్మజుం

డో, జితకాముఁడైన శుకుఁడో, హరుఁడో, హరియో, విరించియో.

మ. భగవంతుం డగుబాదరాయఁమహాబ్రహ్మర్షి గా కున్న మీ

జగదుద్ధారక మైనభాష్యమునఁ బెల్చున్ బూర్వపక్షం బొన

ర్పఁగలాఁడే' యనుచున్ ఘనాక్షరముగా వ్యాసుం డటం చంటినెం

చఁ గలిద్వాపరసంధి నుండె నని భాష్యంబందు నేఁ జూడనో. 252

శా. ఆనాఁ డుండినసూత్రకర్త యిపు డమ్య యెట్లు తా వచ్చి మీ

తో నుచ్చావచవాదముల్ నెఱపి తోడ్తో నేఁగెనో యంచు డెం

దానన్ సందియ ముప్పతిల్లెను భవత్కరుణ్యాపాత్రంబ యా

నేనిన్ దీనుఁడు వీఁడు వేడినది స్వామి చెప్పి రక్షింపవే! 253

గీ. అనినఁ జిటునవ్వు నవ్వి యిట్లనె గురుండు
బలియు ద్రాణియుఁ గృపుఁడును వ్యాసుఁడును వి
భీషణుం డాంజయనేయుండు భృగుకులుండు
ననెడు నేడ్గురు చిరజీవు లనుట వినవొ.

254

క. విరచించెనట కలిద్వా
పరసంధిని బ్రహ్మసూత్రపటలి ననిన ని
త్తటి వ్యాసుఁ డుండునా యని
యటమట నీ కేల గలిగె నన్నా చెపుమా!

255

సీ. జ్ఞాననేత్రమ్మునఁ గాని గానఁగరారు
జ్యోతిర్మయులు మహాసుకృతతనులు
జ్ఞానప్రమాణానుసారంబు వారల
దర్శనం బబ్బుఁ దత్తద్విధమునఁ
దొలుత నజ్ఞానంబువలన వృద్ధద్విజం
డట్టులెత్తోఁచె మాయామయముగఁ
గ్రమముగా జ్ఞానదీపము జ్వలింపఁగఁ గృష్ణ
తనుఁ డై నవ్యాసుఁడై కనఁగనయ్యె

గీ. నతఁడు చిరజీవి యగుట భక్త్యతిశయమునఁ
గొలుచువారికిఁ దద్భక్తికొలఁది వివిధ
రూపములఁ దోచి నేఁడును బ్రోచుచుండు
సందియము డిందఁ దన్నామజపము నలుపు.

256

గీ. నాల్గుమోములు డాచిననలువ యతఁడు
రెండుచేతుల నారాయణుం డతఁడు
కన్ను నొసటను లేని ముక్కంటి యతఁడు
వ్యాసముని నాఁగె సామాన్యుఁ డని తలంకె,

257

సీ. బ్రహ్మాండగోళపరంపరల్ తనబొజ్జ
 యందుఁ దాలించిన నారాయణుండు
 ఆజానశుద్ధదివ్యజ్ఞానకళికల,
 నలరారెడు పరశరాత్మజుండు
 సరయసద్యోగర్భజనురాత్మ తాపస
 తేజః డౌసత్యవతీసుతుండు
 అఖిలవేదాంతవిద్యాలాభమునకుఁ ద
 పోధికుం డగుబాదరాయణుండు

గీ. భారతమ్ముఁ బురాణముల్ పదునెనిమిది
 విరచన మొనర్చినట్టి కవిద్రుహిణుఁడు
 అతఁడు వ్యాసుఁడు తన్మహితానుభావ
 మెంచఁగా సాధ్య మానె విరించి కై న ?

258

ఉ. ప్రాకృతదృష్టిఁ దొల్తఁ గన బ్రాహ్మణవృద్ధయి కానిపించి నీ
 వాకున జ్ఞానదృష్టిఁ గన వ్యాసుఁడయై కనుపించె నాకు; నీ
 కో కడముట్టవృద్ధదశ నుండిన పాఱుఁడుగాఁ గనంబడెన్
 గై కొనఁజేయు భేదముల జ్ఞానమునందలి తారతమ్యముల్. 259

చ. ప్రతిపరమాణువందు నిజభాస్వర తేజము నింపి లోకసం
 తతిఁ దనయందుఁ గూర్చుకొను తాత్త్వికులై నమహాత్ముల న్మహిన్
 వెతకుట యేల జ్ఞానులకు? వీక్షణరోధక మాతమంబుఁ బ్రా
 కృతులు జయింపనేరక 'యదృశ్యులు'గా భ్రమగొండుగా కెదన్.

మ. కర మీక్షింపఁగరానిద న్వేగిరి కంక శ్యేన గృధ్రంబు లం
 బరమం దుండి యిలాగతార్థముల విస్పష్టంబుగాఁ గాంచు వై
 ఖిరి నజ్ఞానులదృష్టి కందనియనేకంబుల్ మనోదృష్టి గాం
 త్రురు జ్ఞానుల్ తమజ్ఞానశక్తి కొలఁదిన్ లోకంబులం దన్నిటన్. 261

సీ. జనుషాంధుఁ డీజగంబును శూన్యముగ నెంచఁ
 గను లున్నవాఁడు నమ్మునె తదు క్తిఁ
 గూపమండుక మకూపారవార్త న
 మ్మనిమాత్ర వార్ధి లే దనుట యెట్లు
 బధిరుండు శంఖరావము శూన్య మని పల్క
 విశ్వసింతురె ధ్వని వి నెడువారు
 ముక్తిఁ డి సుమనఃమోదమ్ము లే దన్నఁ
 బూవున నెత్తావి పొనుఁగువడునె

గీ. యటలె యజ్ఞాని ప్రత్యక్ష మాదరించి
 లే దనఁ బరోక్షవస్తువు పోదు దానిఁ
 గాంచ దక్షుండు జ్ఞాని యొక్కండ కాన
 జ్ఞానము నరుండు గడియింపఁ గడఁగవలయు.

262

గీ. తపముననె కాని రాదు చిత్త పరిశుద్ధి
 జ్ఞాన మాచిత్త శుద్ధిచేఁ గాని రాదు
 తెలియ దపరోక్ష మాజ్ఞానబలము లేక
 యిన్నిటికి మూల మాగురుకృపయె సుమ్మి.

263

క. అనుచుం బల్కెను గానీ
 మనమునఁ జే వెట్టి కలఁచుమాడ్కిని నావ్యా
 సునివిరహ మేఁచ నెట్టెటా
 పనివడి గురుఁ డొందె స్వస్థభావము తుదకున్.

264

గీ. గురునియానతి దిగ్దయస్థిరమనీషుఁ
 జై కుమారిలభ ట్టుచే నాత్మరచిత
 భాష్యమునకు వార్తి కముఁ గూర్పంగఁజేయ
 నైథతఁ డొల్ల నగస్త్తుండు విడియుదిశకు.

265

ఆ శ్వా సా ం త ము

శా. ధర్మగ్లాన్యపనోదనార్థగతమర్త్యక్షోణి! తత్త్వార్థవి
త్కర్మంద్యాంతరచక్షురధ్వగతలక్ష్మ్యజ్యోతి! యాహత్యలం
కర్మిణోద్యతకార్ముకక్షపితరక్షశ్చక్ర! యావజ్జగ
న్నిర్మాణాదిమహేత్రభూతమయమూర్తి! జానకీనాయకా!

క. వేంకటరాట్టచివమణి
సంకల్పఫలీకృతిప్రసన్నసురమణి!
సంకల్పజన్మజనక! ని
రంకుశపౌలస్త్యమదనిరాస శరాసా!

పంచచామరము

చలాచలాకృతిప్రజద్విశాలకీశరాట్టమూ
చలాచలాచలనీతలా! నిశాటవాటపాటనో
చ్ఛలాచలాచలాయుధోజ్వలాజిసాంయుగీనశౌర్య! చం
చలా చలామరేంద్ర లక్ష్మ్యజస్రస్థితిప్రదా!

ఇ ది శ్రీ గు రు క రు ణా స మా సా ది త క వి త్వ
మేంపరాల సూర్యనారాయణ నామధేయప్రణీతంబైన

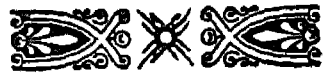
శంకరవిజయంబున

తృ తీ యా శ్వా స ము.

శంకర విజయము

చతుర్థాశ్వాసము

క్షీద్యేంకటరాయా
లక్షితమాహత్య! భరత లక్ష్మణ శత్రు
ఘ్నక్షీతితనయానిలతన
యాక్షామక్షేమకామనాశ్రయ! రామా!

1

వ. అవధరింపుము.

కుమారిలభట్ట పూర్వవృత్తాంతము

ఉ. అట్టుల జైత్రయాత్రకు మహామతి శంకరదేశికుండు దన్
జట్టులు గొల్చిరాఁ బథమునన్ జనుచుండఁగ నొక్కవృద్ధుఁ డ
ప్పట్టున వారిఁ గొల్చి చనువాఁడు ప్రసంగవశానఁ బోలెఁ ద
ద్భట్టబుధేంద్రపూర్వచరితం బిటు చెప్పఁదొడంగె నేఁగుచున్. 2

క. సర్వజ్ఞ! తమ రెఱుంగని
దుర్వి నెదియు లేదు గాని యున్నవి కథ లా
యుర్విసురుఁ గూరిచి యవి
సర్వము విని చెప్పవలయు సార మ్మందున్. 3

చ. అతని మహేశునాజ్ఞ ధరయందు నరాకృతిఁ గన్న పార్వతీ
సుతఁ డగునక్కుమారుఁ డనుచున్ శ్రుతిరక్షణదీక్షితుం డటం
చతిమహిమాన్వితుం డనుచు నందఱు సెప్పుదు రావిచిత్రపుం
గత లవి యెంత విన్న మదిఁ గౌతుక మాటదు దేశి కేశ్వరా! 4

గీ. కలదు జయమంగళ మ్మనుగ్రామ ముత్క
లాంధ్రదేశములకు సంధియందు, నందు

నంద తాంధ్రులె యందు ద్విజాన్వయమునఁ
బుట్టెను గుమారిలుం డనుపూతవృత్తి.

5

క. పొడమి సకలసంస్కర్యలను

బడసి శ్రుతులు స్మృతులు శాస్త్రపటలిఁ జదివి యె
య్యెడ సాటిలేనిశౌర్యము

కడలొత్తుఁ గుమారిలుఁడు జగంబున మించెన్.

6

గీ. భట్టపాదాహ్వాయాంతరప్రథితఁ డగుచు

జై మినిమునీంద్ర విరచితశాస్త్రవార్ధి

గుంభజునివోలె నలవోకఁ గ్రోలి త్రేన్చి

తంత్రవార్తిక మనెడుగ్రంథము రచించె.

7

శా. మీమాంసాగమవజ్రపంజరము బంహిష్ఠార్థనిక్షేప ము

ద్దామామ్నాయతరీనియామకము శ్రౌతస్మార్తకర్మాకృతి

గ్రామాదర్శము తత్పురాణనిచితార్థగ్రావటంకంబు ప్ర

జ్ఞామంతవ్యము తంత్రవార్తిక మనంగా గ్రంథసామాన్యమే.

8

వ. అది యట్లుండె నత్తటి.

9

సీ. సర్వవస్తులు పరోక్షజ్ఞానవిషయంబు

లనుచు వాదించు సౌత్రాంతికులును

సకలమ్మున కపరోక్షజ్ఞానవిషయతఁ

బటుమతిఁ జెప్పువై భాషికులును

విశ్వంబు విజ్ఞానవిపరిణామమె యంచుఁ

బలుకుయోగాచారపండితులును

దేహతిరిక్తంబు దేహప్రమాణ మా

త్మం బని యటచు దిగంబరులును

గీ. బరఁగ దేహత్మవాదిచార్వాకమతులు

భూమి యీనినయట నిండిపోయి వేద

మాత గళహస్తమునఁ ద్రోసి మట్టుచుండఁ
గనులు చిల్లులువోవఁగా గాంచె నతఁడు.

10

గీ. క్రముక తాంబూలపత్త్ర చూర్ణములు గలియ
మదము నామణ్యము జనించుమాడ్కి దేహ
పరిణతము లై నభూతాళివలనఁ బొడముఁ
జేతన యటన్న చార్వాకనీతి కషలు.

11

సీ. వేదవాదులఁ జూచి వెక్కిరించెడువారు
శీలవంతులను దూషించువారు
యజ్ఞసంభారమ్ము లపహరించెడివారు
ఋత్విగ్గణంబు గొటించువారు
కొత్త డులను జెఱగొంచుఁ గూడెడివారు
దైవమ్ము లే దంచుఁ దలంచువారు
ప్రకృతియే సృష్టికారణమం చఱచువారు
ప్రత్యక్షవాదులై పరఁగువారు

గీ. వర్ణభేదమ్ము తలఁగింపవలె నటంచు
నఖిలపాషండసంప్రదాయములఁ దెచ్చి
యలజడి యొనర్పసాగిరి నాస్తికౌఘ
మవధి దాటుమహాంభోధియనువు దోచు.

12

సీ. అకృతకమ్ములు శ్రుతు లనుమాట నమ్మరా .
దున్నదే కర్త లే కొక్కక్రియయు
నాకమే లేదు జన్మమ్మున నెటుగల్గుఁ
బశుమారణాత్తపాపంబు గాక
పారవశ్యమ్మే నిర్వాణమ్ము గాన నీ
ధురససేవన నది దొరకు హేల

నింద్రియక్షోభమ్ము హింస యాత యథేష్ట
విహరణంబే ధర్మవృత్త హేతు

గీ. వనుచు స్వేచ్ఛాప్రచారులై యాదిగౌత
మోదితసుశీలమునుగూడ నుజ్జగించి
కేవలము వేదచోదితక్రియల కెదురు

సలుపుటె మతంబుగా నాస్తికులు ప్రబలిరి.

13

మ. అది యెల్లం గని యక్కుమారిలుఁ డహింసాదిప్రబోధం బొన
ర్చుదయాళుం డగుబుద్ధదేవుమతమున్ గ్రూరంబుగాఁ జేసి రి
వదరుంబోతులు పెక్కురై యెటు సహింపన్ జెల్లునీపీడ దు
ర్మదులన్ వీరి నడంపకున్న శ్రుతిధర్మం బెల్ల వ మ్మయ్యెడున్. 14

మ. మసి యాయెన్ గులరీతి వేదము కళామాత్రంబు శేషించె వె
క్కసమాయెన్ జినధూమకేతువుల లెక్కంబెట్టి హా యంచు మా
నస మింతింతగ వ్రీల నాస్తికమతాంతర్వాణులన్ గెల్వ నెం
చి సభారంగములందు నోటువడె దత్సిద్ధాంతమ ర్మాజ్ఞతన్. 15

గీ. శత్రుప్రక్షరహస్యవిజ్ఞాత కాక
జయము నెటు పొంద నొ నంచు సౌగతాగ
మంబు పరియించుపూన్కిఁ దన్మతగురువుల
నెందఱనొ వేడి వైయ్యర్థ్య మెనసి పొగులు.

16

ఉ. వైదికకర్మశీలుఁడు సవంబు లొనర్చిన సౌనికుండు చీ
చీ దయమాలువాఁ డని హసించుచుఁ దిట్టుచుఁ బొమ్మటంచు మ
ర్యాద దొఱంగి పల్కుటయు నక్కట యెట్టు లెఱుంగు టంచుఁ జిం
తాదహనంబు నిచ్చులు మనం బెరియింప వహించె నాత్మలోన్. 17

క. ఆరీతి గొన్నిదివసము

లోరిచెఁ గానీ జిగీష యుక్తా యుక్తా

చారవిమూరుని జేయఁగఁ

జోరక్రియనేని జదువఁ జూచి మనమునన్.

18

కుమారిలుఁడు బౌద్ధాగమము లభ్యసించుట

మ. “కపటోపాయము పన్నియైన రిపుమార్గంబున్ గ్రహింపందగున్
గపటిన్ గైతవరితిచే గెలువ నొఁగా” యంచు భావించి జై
నపరివ్రాజకవేష మూని యొక్కజైనప్రాజ్ఞ శుశ్రూషచే
సి పఠించున్ సుగతో క్తిమర్మములఁ దచ్చిష్యాంతరాసీనుఁడై . 19

క. కించి న్నూనముగా గ్రహి

యించెను దన్మతరహస్య మెల్లఁ దెలియ, నా
వంచన మెఱుంగకుండఁ జ

రించుచు నుండఁగ నొకప్పు క్రించుదనమునన్.

20

క. ఆగురువు వేదమాతను

వేగతుల వినింద సలుప వీనులు ప్రిదులన్

మూఁగయటు లుండె నై నను

నాఁగక యాసుధికిఁ గనుల నశ్రులు వొడమెన్.

21

గీ. నింద హెచ్చు బుధేంద్రుకన్నీరు వెచ్చ

నయి కణాకృతి నొక్కమా అవని రాలె

బౌద్ధమతలక్ష్మిగూడ నప్పట్ల విడిచె

నాత్మసంక్షయ భీ జనితాశ్రుకణము.

22

గీ. పాఠము సమాప్త మయ్యె నప్పట్ల నుండ

కెటకొ యాతఁడు సనుడు నచ్చట సతీర్థ్య

లెల్ల గుమిగూడి కనుఁబ్రామి యెవఁడో వీఁడు

మనరహస్యము లెఱుంగవచ్చినఖలుండ.

23

క. కాదేని మనగురుం డటు

వేదము దూషింప నట్లు విలపించునొకో

వైదికుఁ డగుటయ నిజము ప

మాద మ్మినీచుపొత్తు మన కందఱకున్.

23

క. అని తర్కించి వినిశ్చయ

మును గురునకుఁ జెప్ప నతఁ డపూర్వామర్షం

బున “ఏనిని రే నిద్రిం

చినతటి సాధంబునుండి క్షీతిఁ దోయిండా.”

24

ఉ. నా విని శిష్యు లెల్లరు మనంబునఁ బొంగుచు వలె యంచు నా
రే వివశత్వ మొంది నిదురించుతనున్ మహిదోయఁ గూలుచున్
దైవవశాన మేల్కొని యెదన్ దలఁచెన్ శ్రుతిలే ప్రమాణ మో
చో విపులాధిపాతహతి సుంతయు బొంద నటంచు ధీమఁడై 25

శ్లో. అటుల తలఁచుచు సాధాగ్రముందునుండి
పుడమిఁ బడి కీ డొకింతయుఁ బొరయఁ డయ్యె
గాని ‘శ్రుతియే ప్రమాణంబ యేని’ యనిన
సంశయార్థక మొకకన్న చదిపి వెచ్చె. 26

౬౬

కుమారిలుని దిగ్విజయము

మ. తొలుతన్ సాగతు లన్న నేపపడు, సందున్ దన్ను వాఱట్లుగా
సిలదోయక మఱియింత దాని బలియించెన్ జెప్ప నే యున్న ద
య్యలఘుజ్ఞాని త్రియీవిఘాతకుల్ మామంజేయ మాత్సర్యస్రం
కలితాంతఃకరణంబునన్ వెడలె దిగ్విజయము బూటాడఁగన్ 27

శా. క్రొంచారాతి వతార మన్నప్రథమో రాజిల్లుచున్ భట్టపాఠ
దాంచన్నామమునన్ జరింతు చుర్రువ్యక్త కృతం బాభగం

బిం చన్ జేయుసహస్రరశ్మివలె గౌరీశాఙ్గ ధాత్రిన్ వెలా
రించెన్ జెమిసూత్రితం బగుత్రయిబృందంబుతాత్పర్యమున్. 28

గీ. అటుల ప్రకటించుచు జయించు చఖలదిశలు
క్రమముగ సుధన్వనృపతి పురంబు సేర
నెదురు సనుదెంచి మొక్కి భూమిశుఁ డపుడు
పూజ లొనరించె విధ్యుక్తముగను భక్తి. 29

మ. నరనాథార్చితఁడై బుధుండు ముద మానన్ తేని దీవించి త
త్పరిషన్మధ్యసువర్ణపీఠి నమరోద్ధానం బధిష్ఠించునా
సురభింబోలె నలంకరించి సవిధక్షోణీజరాజత్పిక
స్వర మాలించి వచించె భూభుజుని దద్వ్యాజంబునన్ ధీరతన్. 30

క. శ్రుతిదూషకరుతి మలిరా
కృతి నీచైర్గతియు నై నయిక్కాకవిసం
తతినంగతి నీ కోపర
భృతమ ! కలుగదేని ఖ్యాతి కిరవౌ దనినన్. 31

క. సాభిప్రాయం బగుద్విజు
నాభాషణ మాలకించి యంఘ్రితలన్ప
ష్టాభీలభుజగములవలె
క్షోభించిరి కినుక నచటిసుగతమతస్థుల్. 32

గీ. బుద్ధసిద్ధాంతధాత్రీజములను యుక్తి
పరశువునఁ దున్ని తూటాడి భట్టపదుఁడు
ప్రోగుసేసిసతద్గ్రంథరూపకేంధ
నముల రవులించెఁ గోధాగ్ని నాల్గుకడల. 33

క. రోషారుణుచికలితము
తొ షడభిజ్ఞాననముల నాన్మృపుసభ ప్ర

త్యూషాతపతామ్రినలిన

భూషితసరసీప్రకారమున నలరారెన్.

34

మ. వా రాక్షేప మెలర్ప నొండొరుల గెల్వం బూనువాదోపవా
దారావంబు రసాతలం బవియఁ జేయన్ సాగె; నాధీరుఁ డే
పారణ గూర్చె నధోగతిఁ ట్టణములో నా జైనగోత్రాళికిన్.
సారామేయకఠోరతర్కములఁ బక్షచ్ఛేదమున్ జేయుచున్.

35

ఉ. విజ్ఞుడు భట్టపాదుఁ డరిబృందము చాల్చుసనన్యసాధ్యస
ర్వజపదంబు నోర్వనితెఱంగున వారిని బొమ్మలట్టు ల
ప్రాజ్ఞులభాతి మానపరిరబ్ధులఁ జేసి, నరేంద్రు డాసి, స్వ
ప్రజ్ఞఁ బ్రశంససేసె శ్రుతివాఙ్మహిమంబు సుబోధ మానటుల్.

36

ఆ. అపుడు రాజు వలికె నాకుమారిలుని వి
ద్యావశంబు గద జయాజయంబు?
లీయహార్యశృంగ మెక్కి వేదమహత్త్వ
మెఱుక వడఁగఁ బుడమి నుఱుకఁగలవె?

37

ఉ. వేదము బ్రహ్మరూప మని వేదమ సర్వచరాచరంబు ను
త్పాదనఁ జేయుఁ బ్రోచును యథార్థ మటంచు వచింతు తత్త్రియా
మేదురశక్తి నీవు పుడమిన్ బడి చావక నోప కున్న నీ
పాదము లాశ్రయించెద భవద్గురుభావము నమ్మి యుండెదన్.

38

వ. అని ధీరముగాఁ బలికె నంత.

చ. అది విని పొద్దు లొండొరుల యాననముల్ గనుఁగొంచు నుండ భూ
త్రిదశుఁ డకృత్రిమోక్తుల స్మరించుచుఁ దద్గిరిశృంగ మెక్కి స
మ్మదమున బొంగి వేదము ప్రమాణము కాన నొకింత హాని నా
శొదవదు వేదమాతృపదయుగ్మమె నాకు శరణ్య మయ్యెడున్.

40

శా. ఆలింపుండి సమస్తలోకులు! త్రియీవ్యాహారముల్ శాశ్వతం
 బాలోచింపంగ దైవ మాశ్రుతిచయార్థాధీనమై వెల్లు, ద
 ల్లీలాకల్పితలోకసంచయుడు నాహృద్వర్తియై యుండి యీ
 శైలాగ్రచ్యుతు నన్ను బ్రోవంగ నుపేక్షం జేయఁడే నమ్మితిన్. 41

మ. అని యుచ్చెర్చినదంబునన్ నిగమమాహాత్మ్యంబు నగ్గించి మె
 త్తనిపూసెజ్జను వ్రాలుచందమున గోత్రన్ వ్రాలె నాకాశచుం
 బనచుంచుకీతిభృన్మహాన్నతశిరోభాగంబునం దుండి 'జే'
 యనుచున్ నిర్భరధైర్య మూని జనహాహాకారముల్ మీఱంగన్.

కృదాహితవిత్తీర్ణ శ్రే

యోహానిచ్యుతసురాలయు యయాతిగ సం
 దేహించిరి చూపలు తుం
 గాహార్యశిరోనిపతదనంతామరునిన్.

43

ఆకొండనుండి తూలపింశంబు డంబున

నురలు నితఁడె లోకగురుఁ డటంచుఁ
 దన్ను నమ్మువారి దెన్వమ్ము పోకార్చు
 శ్రుతియ యనుచుఁ బలుకఁ జొచ్చె జనము.

44

జీమాతీర్ణ గృహ శ్రవణ విశిష్టాత్మకుం జాహిభు

క్తోమాకార తదద్భుతక్రమకృతి శ్రుత్యద్గతానేకది
 గామ బ్రాహ్మణవృత్తు నక్షతు బుధున్ దర్శించి తేడున్ శ్రుతి
 ప్రామాణ్యమ్ము గ్రహించి దూతుకొనుచున్ బాద్ధాశితో నిటనున్.

గీ. కరటె శోడదహాక్కులఁ గలుగు మహిమ

01 మహిమ శ్రేష్ఠ డేవుఁ డున్నట్లు లిప్పుడేని

యనుటయు సమన్తభద్రమతానుమాయు
లని రసంగీకృతినైఁ దెల్పు చవనిపతికి.

46

గీ. 'అవనిపాలక! మతనిర్ణయమున కిది ప్ర
మాణ మెటు? లోషధుల మణిమంత్రముల శ
రీరరక్ష యశా' ననుచు నైంద్రియకవిషయ
మపలంపింపఁగ నృపుఁ డల్లి యనియె నిట్లు.

47

శా. ఆకాశోన్నతభూమిభూమిధరశృంగారోహియై వేదవా
చాకారుణ్యబలంబునన్ ధరణీపైఁ జాకుండ వ్రాలంగ, ని
ర్భీకప్రక్రియ నప్రమాణ మనినారే మిమ్మునే త్రోయ నే
వీరకన్ మందులఁ జావకుందురొ కదా వీక్షింపఁగాఁ దగ్గదే.

48

గీ. అవి కుమారిలు బలసియున్నట్టిద్విజుల
బౌద్ధపండితమండలిఁ బొఱఁజూచి
వేదమునకును మణ్యౌషధాదులకును
గలమహిమభేదములు చూపవలయు నేడ.

49

చ. 'అడిగెద నొక్కప్రశ్న మిము నందుల కుత్తర మేరు చెప్పలే
కెడయుదు రట్టివారి వధియించెద యంత్రశిలావిఘట్టనన్
బడ' నని భూకుటీభయదఫాలము దోప ద్విపక్షవాదులున్
గడగడలాడి పోవఁ బ్రతినన్ వహియించి క్షితిశుఁ డయ్యెడన్.

50

క. ఏకతమున నొకఘటమునఁ
గాఢోదర ముంచి మూత గట్టిగ నిడి మీ
రీకడవ నేమి యున్నదొ
వాఁకొనవలె ననుచుఁ బిడుగుపాటుగఁ బలికెన్.

51

క. ద్విజుఁడున్ సౌగంధిలున్ భూ
భుజుఁ గని యెల్లిటిప్రభాతమునఁ జెప్పెద మీ

నిజ మని ప్రసన్ను నొనరిచి

నిజవసతుల కరిగి రెదల నెవ్వగ మిగులన్.

52

మ. పచరించెన్ ద్యుమణిన్ గుఱించి తప మాబాడబ్య మారేయి ప

ద్మచయప్రక్రియఁ గఠదఘ్నుజలమధ్యస్థానులై; మంతటన్

వచనీయాంశ మినుండు చెప్పి యపిధానం బొంద నేతెంచె వి

ప్రచయం; బట్టులె వచ్చె జెనతతి కుంభస్థాపితార్థజమై.

53

చ. క్షీతిపతి నిండుకొల్పున వసించి సభన్ నలువంకఁ గాంచి చే

రితిరె ద్విపక్షవాదులు నెఱింగితిరే ఘటగుప్తవస్తు వం

చతికుతుకమ్మతో నడుగ నాస్తికు లష్ట గుణించి జ్యోతిష

ప్రతిభ వచించి రిందు నొకపన్నగ మున్నది యంచు సత్యమున్.

వ. అంత భట్టారకుఁడు సభామధ్యస్థం బగుకుంభంబున కెట్టయెదుట

నిలిచి యంజలిబంధ బంధుకుండై.

సీ. ఆమ్నాయపేటిక యైనమార్తాండుండు

ప్రాసాదరాజ మేప్రభువరునకు

శబ్దశాస్త్రానుశాసకుఁడైనశేషాహి

హొంబట్టుతలిమ మేహొయలుకాని

కఖలాంతరస్థుండై యాడించు బొమ్మల

మాడ్కి లోకముల నేమాయలాఁడు

యజ్ఞమ్ములందు హవ్యప్రీతుండై స్వర్గ

ఫలమిచ్చు యాయజ్ఞాకులకు నెవ్వఁ

గీ. డట్టశ్రీపతి యాదినారాయణుండు

శంఖమును జక్రమును గద శార్ఙ్గధనువు

కరచతుష్టయమున కలరకారములుగఁ

గుండలోఁ గుండలీంద్రుపైఁ బండియుండై.

56

క. అనుటయుఁ దోడిద్విజన్ములు

నని రటువలె; మింటనుండి నది సత్య మటం

చు నొకయశరీరవాణియు

విననయ్యెను సభ్యు లెల్ల విస్మయ మొందన్.

57

క. నరనాథుం డది విని య

బ్బురపడి తత్సమితిమధ్యమునకు రయముమై

నరుదెంచి కాలుఁ గేలుం

గరము వణఁక ఘటము మూతఁ గ్రొక్కునఁ దోచెన్.

58

శా. కుంభాచ్ఛాదనమున్ దొలంచుటయు సక్కుంభీనసాంగంబునం

దంభోజాక్షుఁడు దోశ్చత్రష్కమునఁ జక్రాద్యాయుధంబుల్ వెలుం

గం భాషాపతి నాభిపద్మమున వెల్గన్ లక్ష్మీ కాళోత్త నీ

లాంభోదమ్మటు లెస్స పండికొనినట్టై మాయమయ్యెన్ వెసన్.

సీ. పృథివీశ్వరుం డశరీరవా క్కెఱుఁగఁ గుం

భాచ్ఛాదన మ్మాడ్చి యరసె లోన

నరయ వాసవునకు నమృతమ ట్లాఘట

మందుఁ జూపట్టెఁ గంజాక్షుమూర్తి

న్యస్తాన్యవస్తు సందర్శనమ్మున ధరా

పతి సంశయము వాసి శ్రుతి నె నమ్మె

శ్రుతివినిందకులు దుర్మృతికి సిద్ధులుగం డ

టంచు ఘోరముగ రాజాజ్ఞ పొడమె

గీ. నాతఁషారాద్రి యాసేతు వవనిఁ గలత్ర

యీవిరుద్ధుల నాబాలవృద్ధకముగ

సంహరింపనిభృత్యుండు చచ్చువాఁ డ

టంచు నతిభీకరముగ శాసించె నృపతి.

60

ఆ. తుంతు రిష్టునేని దోష మించుకసేయు
నంతమాత్రమున మహాత్ము లలిగి
చంపలేదె తొల్లి జామదగ్న్యుఁడు పాడి
తప్పె ననుచుఁ గన్నతల్లిఁ దానె.

61

క. స్కందానుచరుం డగునృప
చందిరుచేఁ బడిరి ధర్మశత్రులు జెనుల్
కగ్గిందుగఁ; దత్త్వాలంబా
ప్తిం దనరెడుయోగిచేత విఘ్నములగతిన్.

62

సీ. శ్రుతి ప్రమాణమ్ముగా మతిఁ దలంచెద మంచు
విలపించి మ్రొక్కువారలను దక్క
శ్రౌతకృత్యముల దూఱ మిఁకెన్న డంచుఁ గం
పిలి యంగలాచ్చవారలను దక్కఁ
జీనాదిదేశముల్ చెదరిపోయి మతంబుఁ
దొలఁగక బ్రతుకువారలను దక్కఁ
నవమానమున నాత్మహత్య కొగ్గి శరీర
ముల విసర్జించువారలను దక్క

గీ. నెల్లెడ వసించు నాస్తిక బృందములను

వెదకి వెదకి వధించిరి విపులయంత్ర

శిలలఁ గదియించి నృపునాజఁ దలఁ దరించి

కలికమున కేని లేకుండుకరణి భటులు.

నెల్లెడ వసించు

నెల్లెడ వసించు

నెల్లెడ వసించు

63

ఉ. కాలగతిఁ దమం బడఁగ్గు గాంతితిత్త తపోయల్లు జ్ఞైతాత్మ మంద

వ్వేశ నశింప వేదపదవిన్ బ్రసరింపఁగ్గు జ్ఞేనావిపు య్దాడియం

లీల మృగేంద్రుఁడౌ చుఁగ బలింఁడౌ దిపుద్వయ్యోక్తి యధాప్రమాదంబ

00 గ్రాల నిరంతరాయగతిగాఁగ్గు తాభలు గర్విమృ కపిలిశలఁడంట 64

కుమారిలుని పశ్చాత్తాపము

మ. అవమానంబున కోర్వ కాత్మవధకృత్యాయత్తు తావారిలో
మివులన్ ముఖ్యుఁడుగాఁ గుమారిలునకుం బెంపార జాద్దాగమం
బు వినేయుం డని నేర్పినట్టిగురుఁడున్ ముందై నశింపం, దదీ
యవినాశంబున కేన హేతు వని నిత్యం బాద్విజుం డార్తుఁడై. 65

ఉ. వంచన మేన చేసి చదువన్ దొరఁకొంటినిగాక మాయ యొ
క్కించుకయున్ గురుం డెఱుఁగునే జయకాంక్ష యిసీ! నయానయం
బెంచఁగనీయ దొజ్జ వధియించినపాపము వాయ నిష్కృతిన్
గాంచనె? యెట్టిదుస్క్రియ నొనర్చితి? నాజయ మేల? కాల్పనే.

మ. అని మీమాంసకుఁ డౌకుమారిలుఁడు ప్రాయశ్చిత్తమున్ గోరి న
జ్ఞనసంఘంబుల డాయ, వారు “జయదీక్షా గొన్న తేజస్వి నం
టునె పాపంబు? గురున్ వధింప నఘమున్ బుణ్యంబుసామాన్యులన్
దునుమన్ గల్గునె? యేటికింత కలఁగన్ దోషజ్ఞ! యాలింపుమా,

శా. తేజశ్శాలికిఁ బ్రత్యవాయ మనుసంధింపంగ రా దంచు ని
ర్వాజసూర్తి స్మృతుల్ వంచించును; ద్వదారంభంబువేదాధ్వర
క్షాజాగ్రన్మహిమాధ్య మౌ, నఘము రాగద్వేషమూలంబునీ
వాజిన్ రాజభటుండువోలె నిగమజ్ఞా! నిత్యశుద్ధుండవే. 68

శా. ఐనం గాని యుధిష్ఠిరుండు తనక్షాత్రాచారముం బూని యే
నానావైరులఁద్రుంచి, యందు గురులన్ బంధూత్కరం బెంచి శో
కానంత్యమ్మునఁ గ్రాగి దానికయి ప్రియశ్చిత్త ముం బూనుచం
దానన్ దృష్టికి నీ వొనర్పు తపమున్ ద్యాగంబు యాగంబులున్.

క. అన స్వస్థచిత్తుఁడై య

య్యనఘుఁడు సర్వస్వ మపుడ యూచక్తుల కొసరి

గెను గేహక్షేత్రము లి

చ్చెను భూసురతతికి దందసిలఁ బాపంబుల్.

70

ఉ. యాగము లం దొనర్చిన సహస్రగుణం బగుటన్ బ్రయాగ మా
యాగము మాని యున్నను బ్రయాగము యాగఫలంబు లిచ్చు నం
చాగమ ముంట నాతఁడు ప్రయాగకు నేఁగి వసించి యెన్నియో
యాగములన్ బొనర్చి చరితార్థతఁ గాంచినవాఁడు సత్తమా. 71

ఉ. కర్మతుడై యఘోరకలికాలమహాఘము లొత్తగిల్లి పో
దుర్మతమర్మహుం డయి శ్రుతుల్ స్మృతులున్ విరులట్ల విచ్చి గం
ధోర్ముల సర్వలోకముల నూఁవఁగఁ జూచుచు నీప్రయాగనే
శర్మమునన్ వసించు శ్రుతిజాగరమై గురుశాస్త్రవర్మమై. 72

వ. అని కుమారిలభట్టచరితంబు వృద్ధవిప్రుండు దెలుపుచుండ నూఁకొ
నుచు మార్గాయాసంబు గణింపక కతిపయప్రయాణంబుల
సశిష్యుడై చని చని. 73

శంకరుఁడు ప్రయాగ కేఁగి కుమారిలుని దర్శించుట

గీ. జౌపనిషదరహోవేత్త యఖిలకుమత
భేత్త యతిమకాళి సాధితవేదకర్మ
జాలుని గుమారిలుని వాదలీల విజిత్తుఁ
జేయువేడ్కఁ బ్రయాగమ్ము సేరి యంత

74

చ. అవహితభక్తిమున్కు లిడునట్టి నరాళిమెయిన్ సితాసిత
చ్చవిగ నొనర్చుపొంటెఁ గృతసంగకళిందతనూజ యైనజా
హ్నవి నఘహంత్రి భవ్యపురుషార్థపథం బగుదాని భిక్షుపా
ర్థివుఁడు ప్రయాగవధ్యగతఁ బ్రేమ కడల్గొనఁ జేరెనాయ్యసన్. 75

సీ. భాగీరథీర్షురీ పరిరుద్ధవేగయై
కాళింది యెచ్చోట జాలువాఱు
నమలకుక్స్ప్రదాంచుము నేర్వ నెందేని
నంచలు జలము సేవించుచుండు
శర్వరీసహవాససౌఖ్యార్థులై చక్ర
యుగము లెచ్చటిసీట నొలసి యుండు
నాచంద్రతారకం బమరాకృతుల సుఖ
యింటు రెచ్చో మున్క లిడినవారు

గీ. గ్రాలునంతఃప్రవాహ సరస్వతి యెట
యమున యై గంగయు నయి సితాసితముగ
నట్టి వేణీత్రితయసంగమాంబులందు
మునిగి శంకరగురుఁ డిట్లు వినుతిసేసె.

76

గీ సిద్ధనది! శంకరజటోపరుద్ధ వగుటఁ
గ్రుద్ధ వయ్యుఁ దన్నిభులఁ బెక్కుర సృజింతు
బద్ధ జేయరె జటల నవ్వారలు జడ
బుద్ధు లెఱుఁగంగలారె రాబోవుదాని.

77

ఉ. అంబరొ! సత్పథానుసరణాతికుతూహల వయ్యుఁదాల్తు హే
యం బగునస్థులన్ సతత మక్కట యే మనుకొంటిఁ గాని స
త్యంబు నెఱింగితిన్ ద్వదమలాంబునిమజ్జను లై నసజ్జనౌ
ఘంబు నలంకరించుటకుఁ గా నివి యెల్ల గ్రహింతు వాస్తవై.

78

గీ. జౌర స్వాపానుషంగజాడ్యము గను జ
నాళి స్వాపానుషంగజాడ్యాపగతుల
సల్పుదువు విషయవిరక్తజనుల ధూర్త
షోభుల నొనర్తు విది యేమి మార్గమమ్మ.

79

సీ. అనుచుఁ ద్రివేణిని వినుతిఁచుచుఁ గటీర
మున శాటికను జట్టుకొని కరయుగి
వైణవదండ ముప్పర మెత్తికొని పట్టి
యఘమర్షణావగాహం బొనర్చి
చరితార్థుఁ డయ్యుఁ దా జనసంగ్రహార్థమ్ము
సచ్చాత్రుఁడై యందు స్నానమాడు
నత్తఱిఁ దనుగర్భమందుఁ దాలిచి కని
పెంచఁ బాట్లొందుసవిత్రిఁ దలఁచి

గీ తీర్చికొని యనుష్ఠాన మత్తీరమునఁ ద
మాలసుచ్చాయఁ గల్వారపాళిశీత
వాతసేవల విశ్రాంతి వడయువాఁడు
శంకరుం డొక్కజనవార్త సరగ వినియె.

80

తుషాగ్నిప్రవిష్టుఁ డగుకుమారిలుని శంకరుండు దర్శించుట

గీ. సజ్జనుల కేడ్గడయునై యచలమునుండి
యిలఁ బడి శ్రుతిప్రమాణత నెవఁడు చాటె
నెవ్వనిప్రసాదమున వేల్పు లెప్పటల్ల
యజ్ఞభాగంబు లొందుభాగ్యంబు గనిరొ.

81

క. అట్టిఘనుండు కుమారిల
భట్టపదం డకట స్వగురువధపాప మటన్
జిట్టుముకచిచ్చులోఁ బడె
నట్టె త్రయాహృదయవిజ్ఞఁ డాస్తి కుఁ డగుటన్

82

గీ. ఆతఁ డొకపాటివాఁడె యధీతవేద
జుష్టమంత్రుండు దూరితదుష్టతంత్రుఁ
డఖిలతంత్రస్వతంత్రుండు నిఖిలభువన
మండలీభ్రాంతకీర్తియంత్రుండు దలఁప.

83

క. అనువార్త విని యతియుఁ జ
య్యసఁ జని తుషరాశిసంస్థ నాభట్టపదున్
గనియెఁ బ్రభాకరముఖి
ష్యనివహ మశ్రువులు గాఱ నర్చ లొనర్పన్.

84

క. పొగయుచు రవులుతుపాగ్నుల
సెగల నశేషముగ మేను చిటచిటఁ గాలన్
వగలేనిమొగము బాఱి
పగతాబ్జ మనన్ వెలుంగు వానిం డాసెన్.

85

సీ. చరమదేహము భస్మసాత్కృతమయి లోని
యస్థులు కాలి మ్రుగ్గుగుచు రాల
ద్రవగర్భనాడికాంత్రములు చిమ్మనఁగ్రోవు
లన నిప్పుఁ జుంఱి చుం య్యనుచు నార్పఁ
బలలపిండమ్ములు భస్మమ్ము గాక చి
ట్టెము గట్టి కమరుగంధములు గ్రక్కఁ
గాలఁగా మిగిలి సూక్ష్మముగఁ గాలెడుచర్మ
మున బుస్సు మని కప్పపొక్కు లెగయ

గీ. మలయునిష్క్రిలదహానదూమ్యాప్రతాన
మునఁ గనుంగవ గనరాక కనుచు నున్న
భట్టపాదుని గని యార్తి పట్టఁజాల
కంతటివిరాగి శంకరుం డశ్రు లోడ్చె.

86

ఉ. అంతలపొంతలన్ గనఁగనౌ ననఘున్ యతిచంద్రునిన్ గటా
క్షాంతనిరీక్షఁ గాంచి జ్వలదగ్నినిభుండు జితారి వేదవా
క్సంతతి రక్షకుం డగు ద్విజన్ముఁ డదృష్టచరున్ విబుద్ధవృ
త్తాంతుని గంటి నేఁ డనుచు నానినమోదము చెప్ప సాధ్యమే. 87

గీ. అవశుఁడై పడియుండియు నాద్విజుండు
 శిష్యతతిచేత భక్తిఁ బూజింపఁ జేసె
 భిక్షుగొని శంకరుండుఁ దృప్తిని దనర్చి
 స్వకృత మగుబ్రహ్మసూత్రభాష్యంబు సూపె. 88

క. అది యట్టిద సుజనదయా
 స్పద మయిననె నిఖిల మగునిబంధనము యశః
 పద మొందుఁ; గానియెడ నం
 దదుకుబ్రదుకు గాంచవచ్చు నణఁగన్ వచ్చున్. 89

వ. అంత భట్టపాదుం డాగ్రంథమును గన్నులఁ గాంచి యుస్సు రని
 వగచి యిట్లను. 90

గీ. ఇట్టి దీక్షను నేను గ్రహింపనేని
 భాష్యములకు రచింపనే వార్తికములఁ
 గనఁగఁ దత్ప్రథమాధ్యాయమున కెనిమిది
 వేలవార్తికముల యవలీలఁ గావొ. 91

ఉ. సారవిదూరసంసరణసాగరమగ్నులకున్ భవాదృశో
 దారచరిత్రు లై నమహితాత్ములసంగతి యొక్కటే సుమీ
 పారము సేరఁగాఁ దగునుపాయము గా కితరంబు లేతదు
 త్రారణఘక్కి నుత్త వె కదా వగ దా సలుపన్ జగద్గురూ ! 92

క. చిరముగ భగవంతుని నిను
 నరయం గోరెదను; నేటి కది తీతెను సం
 సరణాధ్యగు లగు నరులకుఁ
 గర మభిమతసిద్ధి యిష్టగతిఁ గలుగునొకొ. 93

గీ. కాల మిష్టులతో నొకవేళఁ గలుపుఁ
గలుపు నొకపు డరిష్టు లొఖిలులతోడ
నటుల కలిపియు నెడఁబాపు నంతలోన
కష్టసుఖములు కాలంబుకై వసములు.

94

ప. అనవుడు యతిపుంగవుఁడు 'విబుధేంద్రా! భవదీయచరితం బం
తయు వింటి; భావత్కం బగుతంత్రవార్తికం బధ్యయనించితి. నీవు
మహీతలంబునం దవతరింపవేని జైమినిప్రయాసంబు వ్యర్థంబు
గాడె. హవ్యంబుల దేవతలను గవ్యంబులఁ బితరులను దనియించితి.
వై దికమతకంటకు లగుజై నాదిపాషండజనంబుల నుచ్చాటనం బొన
ర్చి జన్మం బర్థవంతము గావించికొంటి వైన నేమి? నేఁ 'డా జైనగురు
ద్రోహము నీశ్వరనిరాస మనునిజదోషద్వయపరిహారకంబుగఁ దు
షాగ్నిఁ జొచ్చి' తని కింపదంతి యీక్షేత్రంబునంద యాలించితి.
తుషాగ్నిప్రవేశ హేతు వదియ యగునే విసవలతు ననుటయుఁ
గుమారిలుఁ డిట్లనె.

95

సీ. చదివినాఁడను వేదశాస్త్రమ్ము లామూల
మాచూడముగ బాల్యమంద శ్రద్ధ
విరచించినాఁడ నిర్భరదీక్షఁ దంత్రవా
ర్తికముఖ్యకృతులు శ్రుతిప్రియముగ
గెలిచినాఁడ సభాస్థుల వితండావాదు
లగుజై నకోటిపెంపఱఁ గడంకఁ
బొందినాఁడ ననర్థములు భోగములు యాగ
ముల దై వతర్ణంబు దొలఁచికొంటి

గీ. వేదమార్గరిరక్షిషన్ వెదకివెదకి
నాస్తికులఁ బలుమాట వేటాడినాఁడ

వార్ధకమునఁ బ్రయాగకు వచ్చినాఁడ
వ్రతి నవుచుఁ గాల మిటఁ బుచ్చివై చినాఁడ.

96

సీ. అక్షర మ్మొక్కటి యైనఁ జెప్పినవాఁడు
గురుఁ డనుమాట నే నెఱుంగనొక్కొ
స్వమతాభిమానవిశ్వాసంబున గురుండు
తనుఁ దా నశింప నాత ప్ప దెట్లు
గురుఁడు సౌధమునుండి కూలఁద్రోయింప జీ
వించియు నింత నిందించితి నొక్కొ
నృపతి యారీతివన్నిదము వెట్టెను గదా
నేన యోడినఁ జాక నిలుతునొక్కొ

గీ. కుమతవిధ్వంసనము సేయుకొఱకుఁ గెలుతఁ
గాని గురుఁ జంప నూహించి కాదుగద! య
జాకృపాణీయముగ నది సంఘటిల్లె
జేసికొంటి దానికిని బాచితము దేవ !

97

శా. నామూలంబున దేశికుండు బలవంతం బైనచా వొందినాఁ
డేమో యంచు ననేకనిష్కృతులు మున్నే చేసికొన్నాఁడఁ జ
మ్మి మీమాంసకుఁ డౌట; “శత్రుజయమం దేదోషమున్ లేదటం
చామోదించిరి ధర్మవేత్త లలనాఁ డాసేతుశీతాద్రిలోకం.” 98

మ. *భృగుపాతంబొ తుషాగ్నిలోఁబడుటొ వారిన్ జొచ్చుటోసల్పఁగా
నగుఁ గాయం బసమర్థ మానెడలఁ గర్మాసక్తుఁ డౌవేత్త* పు
ణ్యగతుల్ హస్తగతంబు లావ్రతి* కటంచామ్నాయముల్ జెల్పవో
పగవా రట్టుల కింవదంతులను నాపై మోపినా రేమొకో. 99

*అనుష్టానసమర్థస్య వానప్రస్థస్యజీర్యతః

భృగ్వగ్ని జలపాతైశ్చ మరణం ప్రవిధీయతే” ఇతిస్మృతిః.

క. వానినటుపెట్టు పాండవు

లానాడు తనూనిరీహు లగుచు మహాప్ర

స్థానమ్ము సలుపరే; యటు

లేనున్ జొచ్చితఁ దుషాన్ని నిది వ్రతము సుమీ.

100

చ. శ్రుతియ స్వతఃప్రమాణ మనుచున్ బ్రకటింపఁగఁ బూని వేసెనం

గతి యెడఁబాచు నించుకసుఖంబును గూడఁ బ్రపంచ మీయ న

ర్హతఁ గనఁ జాలదో-యొకపు డైనను నాశ్రుతిలోకసిద్ధు నం

చితపరమాద్ధు నీశు నిరసించితఁ గాని యొనర్ప నిహ్నుతిన్.

101

గీ. నీవు భాష్యమ్ము సేత వింటిని ముదంబు

గంటి నద్దానికిని వార్తి కంబు గూర్చి

యశము గనువాడ నను కుతూహలము గందు

నేమి లాభ మామాట నే నిపుడు నుకువ.

102

ఉ. ఆతతసూరతత్వమున నార్యజనంబులఁ బ్రోవఁ, గావ న

ద్వైతము, భూమిఁ బుట్టుభగవంతుడ వంచు నెఱుంగుదున్ యతి

వ్రాతలలామ! మున్న కనుపట్టి ననున్ జరితార్థుఁ జేయుచో

నీతటి నిట్టిదీక్ష వహియింప, ని కేమన లాభ మే మగున్.

103

గీ. అకట దీక్ష వహించి తుషాన్నిఁ బడితిఁ

గాన శాబరభాష్యమ్ముకరణి నీదు

భాష్యమునకును వార్తి కపాఠమును ర

చించి యశ మొందుభాగ్యము చెందనైతి.

104

క. అన నీషద్వికసితముఖ

వనరుహుఁ డయి గురుఁడు వలుకు వైదికధర్మా

యనకంటకు లగుజైనులఁ

దునుమఁగ బొడమిన యుఘాసుత్తుండవు గావే!

105

గీ. ఆజనుఃపావనుడవు నీకఘము గలదె
యేటి కీదుష్క-రవ్రతం బిదె కమండ
లూదకము చల్లి బ్రతికింతు నొనర భాష్య
వార్తికమ్ము రచింపు ధీవర్య లేచి. 106

ఆ. అనెడు బుధవతంసు నాత్మవిద్యున్యని
శమధనైకధుర్య శంకరాన్యః
బ్రశ్రియంబు దోషః బలికె విద్యాధనుం
డై నభట్టచాదుఁ డనువుమీఱ. 107

నీ. నీపల్కు లెస్స, గానీ శుద్ధమైనను
లోకవిరుద్ధముల్ సోకఁజాల
నాజానకుటిలులందె న వింటనుబోలె
గుణమె మహాత్ములు గూర్చుచుండ్రు
చిరమృత్యునేని సంజీవింపఁజేయుదు
పటుదయోర్మిశ దృష్టిచాతమునన
వ్రత మాగమోక్త మారంభించి త్యజియించి
బుధజనాదర మెస్లు పొందువాడఁ

గీ. దెలియనె భవన్మహత్త? ప్రాణులను ద్రుంచి
మరల సృజియించు నీకు న న్మనువు పెంత
యైన విడఁజాల నీపూనినట్టివ్రతముఁ
దారకబ్రహ్మ మెఱిగించి ధన్యుఁ జేయు. 108

గీ. జగతి నద్వైతపథమా విస్తరిలఁజేయఁ
దలఁచితేని జయింపు విద్యత్పరాధ్య
మండనాఖ్య దిగంతసంభ్రాంతయశుని;
సతఁడై జితఁడై న నీవశంబగు జగంబు. 109

ఉ. ఆతఁడు కర్మయోగమును వ్యాప్తి మొనర్చుచు 'విశ్వరూప'వి
ఖ్యాతిని మించె ధాత్రిని; మహాగృహియై శ్రుతికర్మసక్తుడై
ప్రీతిఁ బ్రవృత్తి శాస్త్రపదవిన్ బడి, రోయు నివృత్తి శాస్త్ర మ
న్నా!తగుయుక్తి వశ్యుని నొనర్చుకొనన్ గడముట్టుఁ గోరుకల్. 110

వ. “ఉంబేకుం” డనుపేర లోకంబునం బరఁగు సర్విశ్వరూపుఁడు నా
శిష్యుఁడై సకలవిద్యామండనుండు కావుటంజేసి మండనుం డనుబిరు
దనామంబున వ్యవహృతఁడగుచు నుండు, నుభయభారతి యను
పేర నొప్పు సయ్యాయజూకశిరోమణి జాయ “యుంబ” యను నా
మంబున బంధుజనులచేఁ బిలువంబడుచుండు, నాయమ దుర్వా
సోముని శాపంబున మానవియై జనించిన భారతియ యని ప్రసిద్ధి
గల- దది య ట్లుండనిమ్ము. 111

క. ఆవిబుధుఁ డఖిలశాస్త్రక
లావళి నను మించు శిష్యులందుఁ బ్రియతముం
డీ వతనిసతిని సాక్ష్యవి
ధావర్తినిఁ జేసి గెలు మతని వాదమునన్. 112

గీ. అతనిచేఁ దావకీనభాష్యమున వార్తి
కముల గ్రథియింపఁజేయుమీ యమలచరిత !
సమయమునకు విశ్వేశుచందమున వత్తు
తారకముఁ దెల్పి నను ధన్యతముని సల్పు. 113

మ. నిలు నిర్వ్యాజకృపా!ముహూర్త మిచటన్, నీరూపు యోగీంద్రహృ
న్నలీలాత్యంతికభాగ్యమున్ గనుమఁ బ్రాణంబుల్ విడంజూతునం
చలఘ్నజ్ఞాని యతం డనన్ గురుఁడు శుద్ధాద్వైత మంతర్బహి
ర్గళితాజ్ఞానము బ్రహ్మమున్ దెలిపె నిష్కండామలజ్ఞానమున్. 114

క. శంకరుఁ డిటు నిఖిలజగ

చ్ఛంకరుఁ డుపదేశమిచ్చి తారాపథని

శ్శంకగతి మండనాఖ్యు శు

భంకరభవనమున కేగ వాంఛించుటయున్.

115

ఉ. మాటలు మాని శాంతిధనమాన్యుఁడు భట్టపదుండు హృత్తమః

పాటన మా మమత్వవినివారక మద్వయతత్త్వ మూని జం

జాటము లెల్ల నూడిచి ప్రసన్నము వెష్టవధామ మొందె న

ప్పాటన శంకరార్యునికృపారస మందుటఁ జూచుచుండఁగన్. 116

శంకరుఁడు మండను దర్శింప నరుగుట

గీ. అపుడు భగవంతుఁ డగుశంకరార్యుఁడు సహ

శిష్యుఁడై యోగశక్తిఁ జెచ్చెర నభోఽయ

నమునఁ జని చేరుకొనియె మండనబుధేందు

కాపురం బైనమాహిష్మతీపురంబు.

117

గీ. రత్నకిమ్మిరవరణ మబ్రిమ్ము గూర్ప

నరసి మాహిష్మతీపురాభ్యర్థవనిని

నంబరవతీర్ణుడయ్యె నారాయణావ

తారుఁ డగుభార్గవునిశేవ దండి యతఁడు.

118

చ. వికసితవారిజాతవనవీధుల నాటల నాడు, చూర్మికో

దకకణశీకరంబులను దానములాడుచు, దీరసాలమా

లిక లెగ్గబాకి యింత గదలించుచు నయ్యెడ నర్మదానిలా

ర్భకములు భాష్యకాక్షత్రమభార మడంచి భజించె జల్లఁగన్. 119

ఉ. ఆహరితామలోపవనమందుఁ గృతాహ్నికుఁ డౌచు స్వస్తికా

రోహణశాలియె ఖరకరుండు వెలుంగ గురుండు శిష్యుసం

దోహము గొల్చి రా బుధవిధుం డగుమంజనుఁ గాంచువేడ్కఁద
ద్వేహము సేరుచున్ గనె దదీయ భుజిష్యులఁ ద్రోవ నొక్కెడన్.

గీ నీరు దే నేఁగు నప్పచారికలను

మండనసుధీంద్రుగృహ మెట నుండు ననుచు

నడుగ నద్భుతశంకరు నతనిఁ గాంచి

మదితలై యిట్లు వల్కి రమ్మదిత లాఁగి.

121

సీ. మహి వేదము స్వతఃప్రమాణమా పరతఃప్ర

మాణమా యనెడుసంభాషణముల

ఫలము నిచ్చునది నిచ్చులు కర్మమా పర

మాత్మమా యనెడు వ్యాహరములను

జగము శాశ్వతమా యశాశ్వతమా యన్చు

గెరలి వాదించెడు గీఃఫణితుల

యత్యాశ్రమంబొ గృహస్థాశ్రమంబొ మో

క్షౌఢాయకం బగు ననెడునుడులఁ

గీ. గీరభామినులు లేగృహద్వారబద్ధ

పంజరస్థమ్ములై శాస్త్రపటలి శ్రుతులఁ

జదివి వాదించుకొనుచుండు నదియ మాప్ర

భుండు మండనపండితుం డుండుగృహము.

122

సీ. ప్రాకారతోరణవ్యాకీర్ణ మయి శిలా

స్తంభశతభ్రాజితంబు నగుచు

గర్భగృహేశ్వరాగారశయ్యాగార

శీల్పనైపుణ్యప్రసిద్ధ మగుచు

సర్వవిద్యాపాఠశాలాసపంచసం

భావితతత్పురోభాగ మగుచు

నఖలర్తు ఫల లతాంతాంచిత తరులతా

భవ్యర్హితప్రమదావనాథ్య మగుచు

గీ. విబుధమండనమిశ్రు నివేశ మదిగొ

తాశభూజోచ్ఛితంబు విద్యాలయాంక

విలసితంబయి రెండువీధులకు నడుమ

వైజయంతంబు తలఁదన్ని తేజరిల్లు.

123

క. అం దొకపెద్దవిత్తర్దిక

యందున్ గద్దియ వసించి యావిబుధుఁడు రా

త్రిందివము శిష్యబృందము

లం దనుపు శ్రుతిశ్రుతమ్ములను నేరుపుచున్.

124

గీ. గృహముననె యుండె నేఁడు పైతృకము నెఱపు

చున్నవాఁ డన్యులను జూడ నొల్లఁ డితరు

లింటఁ గా లిడకుండ బహిఃకవాట

బంధన మొనర్చె నెటు లేగువాఁడ వనుచు.

125

మ. పటువాగై వ్విఖరి నిట్లు వా రనఁ బరివ్రాణ్మోళి తాఁ బాదుకాః

ఘటికాసిద్ధు లెఱుంగుటన్ దివి జనన్ గోరెన్ మదిన్, గాని యం

తటిలో నెంచె నతండు ధిక్కరణమున్ గావించు నేమో విశం

కటదీక్షన్ బిత్తకార్యమున్ నెఱప విఘ్నం బొందున స్ఫీతిచే. 126

క. కావున ముందుగ నీయరి

తేవాసుల నంపి వార్త తెలిపినచో న

న్నావిప్రుం డతిథిగఁ గొని

పోవును దనయింటి కనుచు బుద్ధిఁ దలఁచుచున్.

127

శంకరశిష్యులకును మండనశిష్యులకును వాక్కలహము

ఉ. అచ్చట నొక్కడన్ నిలిచి యారసి శిష్యుల 'మీర లేగి మే
మిచ్చట నున్నవార్త వచియించి బుధేంద్రుడు సమ్మతించెనే
నిచ్చటి కేగుదె, డవుల నేగుద మప్పుడ' యంచు బంపగన్
జెచ్చెర వారు మండనమనీషి గృహవరణంబు సేరుచున్.

ఉ. కాంచ బహిష్కృతాట మతిగాఢపిండమహర్గళంబు గా
వించుట గోచరించుటయుఁ బెద్దయెలుంగునఁ బిల్చి పిల్చి 'యో'
యం చొకమాట పల్కినటు లైన నొకింత దిటాబునన్ బ్రతీ
క్షించుచు నుండ మండనుభుజిష్యులు తీసిరి తత్కృతాటమున్. 129

ఆ. తీయునంత లోని కాయతల్ బిటబిటఁ
జొచ్చి వచ్చుచుండఁ జూచి 'మీర
లెవ్వ. రేమిపనికి నేతెంత' రివ్వేళ
ననఁగ వారు మండనార్థ మనుచు. 130

చ. మొదలిటికక్ష్య దాటి చనఁ బో నట మండనుశిష్యు లొక్కమై
యెదురుగ నేగుదెంచి జనియించెడికోపము డిగ్గద్రావునె
మ్మదులఁ జలాచలావయవమండలిఁ గోకనదోపమాక్షులన్
మదము బయల్పడన్ దదయనం బరికట్టిరి కోతిమూఁక నాన్. 131

క. ముండితశిరములు కావులు
దండములు కమండలువులు దాల్చుపరివ్రా
ణ్మండలిని గువ్వకరిగొని
దుండగమునఁ బెలుచ నవ్వదొడఁగిరి వారల్. 132

ఆ. నవ్వి పువ్వదిట్టి చివ్వకుఁ జేసాచు
మండనాంతవాసి మండలికిని

శంకరార్యశిష్యసమితికిఁ గొండొక
నడచెఁ దీవ్రజల్పనముల వాదు.

133

వ. అట్లు పెద్దరొదగాఁ గొంతతడవు వామ నడచినపిదప సద్దుమాన్చి
మండనశిష్యుం డొకండును శంకరశిష్యుఁ డొకండును నిట్లు వివ
దింపఁజొచ్చిరి.

134

సీ. ఎటనుండిరా ముండి యిహిహీ యనుచుఁ బల్క,
నాగళం బే ముండి ననుచుఁ బల్కె
నది కాదు నీతోవ సడిగితి నాఁగ, నా
తెరుపు నీతో నేమి తెల్పెననియె
నీయంబ ముండ పోరా యన్నది యనంగ,
నడుగు ని న్న ట్లంట న్యాయ్య మనియె
బీతమా సుర యిట్లు ప్రేలుచుంటివి నాఁగఁ,
బీత మె ట్లగు సుర శ్వేత మనియె

గీ. నెఱుఁగుదువె దాని రంగు నా, నేను రంగు
నీవు తద్రుచి నెఱుఁగుదు మింత నిజమ
టంచు వక్రోక్తులను నిరసించుకొనుచుఁ
గినుక వెలిబుచ్చుకొనిరి ప్రాకృతులపగిది.

135

గీ. అల కళంజభక్షణ మదాత్మజాత
దుష్ప్రలాపంబు లిట్లులే తోచు ననఁగ
సత్య మాడితివి త్వదాత్మజాతుఁడు పిత
వలెఁ గళంజాశియై ప్రేలువాడ యనియె.

136

గీ. ఖరము మోయంగఁ జాలనికంఠ నకట
మోయఁగల నీకు దుర్వహమ్ములుగ దోఁచె

(28)

చతుర్థాశ్వాసము

137

నా శిఖాయజ్ఞసూత్రంబు లధమచరిత
బ్రహ్మబంధుఁడ నినుఁగన్నఁ బాతకముర.

137

క. నీజనకుఁడేని మోవం

గాఁజాలనిబొంత మోవఁగలిగితిఁ గానీ
యోజాల్మ! సిగయు జన్నిద
మోజన్ శ్రుతిభార మగుట నుత్సర్జింతున్.

1 8

క. ఆలికి నన్నము పెట్టం

గా లావటి శిష్యపుస్తకభరము మోవం
జాలినబ్రహ్మవినిష్ఠతఁ
దాలుచునీగుట్టు ప్రకటితం బయ్యెఁగదే.

139

క. గురుజనశుశ్రూషఁ దొఱఁగి

తరుణీశుశ్రూషయందు దర్పరమతివై
వరలెడు కర్మవినిష్ఠతఁ
దరలెడు నీనడత ప్రకటితం బయ్యె బలే.

140

క. భామలకడుపునఁ బుట్టియు

భామలు పెంపంగఁ బెరిగిఁ బాఠశాలనేఁడారబ్బి పోయె ట్టచట . ఆ
భామల దూలుచు నుంటి వి

దేమి కృతఘ్నత్వ మూని యేలా బ్రదుకన్. 141

క. ఎవ్వరినుండి జనించితొ

యెవ్వరిచనుఁబాలఁ గోలి యిటు పెరిఁగితివో

యవ్వలఁదుల నెటు గవయుదు

రిభ్రువ్విలుతునికేళి బశువుపోలిక ముదాఁగి 142

గీ. యత్నపూర్వ మగును లకట! యుద్వాసించి
వీరహత్య నొంది తోరి జనుడ!

పరమపదము బ్రహ్మ మెఱుంగఁగాఁ జాలక
యాత్మ హత్య గంటి వొర ఖలుడ!

143

క. చోరునివలె జావారిక

వారము వంచన మొనర్చి వచ్చెద విస్తీ
పారాశరులకుఁ గూ డిడ

కౌరా యెటు కుడుతు డేగయట్టుల ఛీఛీ!

144

గీ. కర్మ కాలమునందు మూర్ఖాభితోడ

మాదృశులకు వాకొంట ధర్మమ్ము గాదు

తెలివి యతిభంగముగఁ బల్కుఁ దెలిసె నోరి

యతికి భంగ మొనర్చు నా కగునె దొసఁగు?

145

క. “యతివలన భంగ” మని స

మృతిఁ బంచమ్యంతమున సమాస మ్మోదు

ర్మతి! చెప్పుకొనుము కా కటు

యతి భంగింపంగ నీకు నలవియె యెపుడే?

146

ఆ. బ్రహ్మ మేడ? నిద్దురాచారరతు లేడ?

నెచటిసన్యసనము లిట్టికలిని

మృష్టభోజసార్థ మిట్టుల యతివేష

ధారివైతి వంచుఁ దలఁపవచ్చు.

147

ఆ. నాక మేడ? నిద్దురాచారరతు లేడ?

నగ్నిహోత్ర మేడ? నకట కలిని

గ్రామ్యధర్మతత్పరతనె కర్మరూప

ధారి వైతి వంచుఁ దలఁపవచ్చు.

148

క. అని గృహి, యతి, శిష్యద్వయ
మనయము కినుపొంది తీవ్ర మగువాదమునన్
తనతన మర్యాదోల్లం
ఘనమునకై రాత్మకర్తృకతఁ గన కుంటన్.

149

ఉ. కొందఱు లోనికేఁగి తమకున్ యతిరాజికి నై నవాదపుం
దందడిఁ దెల్పుఁ గొండొక వితా కయి మండనుఁ డాత్మ నెంచె “గ
ర్మందిని జూడ” నన్ననియమంబున నుండఁగ నాగురుండె తా
నందెనటే తురీయ మగునాశ్రమ మే మొనరింతు నియ్యెడన్. 150

క. గురుఁడు గురునిగను శంకరు
వరియించి తరించె నంచు వార్త వినియు మం
దిరమం దడుగిడుపారా
శరుల నరయ కుంట శిష్టసమ్మత మగునే?

151

సీ. ప్రబలసిద్ధాంతనిబద్ధ మాపూర్వమీ
మాంసాగమ మ్మప్రమాణ మెట్లు
తెందుఁ బ్రాయశ్చిత్త మే నెఱుంగక సల్పు
కర్మకాండము మానఁగల్గు పెట్లు
సర్వజ్ఞఁ డస్మదాచార్యుఁ డే మారసి
సంన్యసించెనొ యెంచఁజాలు పెట్లు
శ్రాద్ధకాలమునఁ బారాశరిభిక్షాప్ర
దాన నిషేధవిధాన మెట్లు

గీ. పాయు పెట్టుల గురుసంప్రదాయసరణి
నిష్టమేని యనిష్టమే నేకమతిని
శిష్యుఁ డాచార్యమతమునే స్వీకరింపఁ
దగు నటం ద్రిష్ణుడిచేటు తలఁగు పెట్లు.

152

వ. అని తనమనంబునఁ గొంతసేపు మధనము గావించి భట్టపాదులపా
దముల నమ్మినవాడగుటంజేసి యాసుధీసింహుఁడు యతివదనవిలో
కననిరాకరణ వ్రతంబు తత్క్షణంబ యత్సర్జించుకొని. 153

మండనుఁడు శంకరునకు భిక్షావందన మొనర్చుట

శా. సందేహములు వాయదట్టి నిజశిష్యశ్రేణి నీక్తించి 'క
ర్మందుల్ పూజ్యులు శ్రాద్ధవేళ గృహిధర్మం బీగ న్యాయంబె? వా
రిందున్ రాఁ గని మీరు దూఱఁ దగునే యెచ్చోట నున్నా' రటం
చుం దోడ్తోడన మండనుండు సహశిష్యుండై యెదుర్వచ్చి తాన్.

గీ. అర్ఘ్యపాద్యాదికంబుల నర్చ లిచ్చి
తనవినేయుల యవినయమును త్షమింప
వేడుకొని శంకరార్చ్యుఁ డప్పీట నుండె
ననుపలుకు వించు హర్షించి యంగవించి. 155

శా. పౌరుల్ పిన్నలుఁ బెద్దలున్ హితులు సంబంధుల్ నిజాంతేవస
ద్వారంబున్ దను నంటిరాఁ జని పురాంతర్వర్తి దేవాలయ
ద్వారోపాంతవితర్ధికాసమతలాధ్యాసీను ధీశ్రీసమా
హరున్ శంకరుఁ జేరి తాన్ సలిపె సాష్టాంగప్రణామంబులన్. 156

క. ద్విజుఁ డటు 'నకర్మణా న
ప్రజయా' యను శ్రుతిఁ బఠించి వందన మిడఁగా
ఋజుగతి 'నారాయణ' యనుఁ
ద్విజగద్వంద్యుండు తద్యతిగ్రామణియున్. 157

ఉ. వందన మావిధిన్ సలిపి పాద్యము నర్ఘ్యము నిచ్చి భిక్ష మా
మండనమం దొనర్పవలె ముత్పితృదేవత లెల్ల నేటితో

నందెద రూర్థ్వోకముల నంచును శ్రాద్ధము నేడ యంచు గ
ర్మందిలలాము శంకరుని బ్రార్థనసేయ ననున్ స్మితాస్యుడై . 158.

ఆ. అన్నభిక్షగోరి యరుదేర నోయన్న!

వాదభిక్ష మిడఁగ వలఁతివేని

క్షణము నందువాడఁ; గా దందువా చెప్పు

వచ్చినట్టిత్రోవఁ బట్టి పోదు.

159

క. ఓడనివానికి నోడిన

వాఁ డంతేవాసి యగుటె పన్నిదము సుమీ

నేడే వాదింతము తగు

ప్రోడల రావింపు ధర్మమూర్తుల సభకున్.

160

క. యత్యాశ్రమి వయ్యు వివా

దాత్యాసక్తుండ వగుట యర్హమె యంటే

శ్రుత్యంతపథావన నై

యత్యమె హేతువుగఁ దెలియుమా బుధవర్యా!

161

చ. జగతిఁ ద్రయిశిరఃపథము జాగృతి నొంది ప్రచారమందు నుం

డఁ గనుట దక్క వాంఛితము నా కెదియున్ గనరాద, నీవు రే

వగలు తదేకదృష్టిని సవంబుల మున్గి భవాగ్నితాప మా

ర్పఁగఁ దగు మన్మతంబును దిరస్కృతిసేయుదు వట్టె దిట్టవై. 162

ఆ. అభీభవించి నిన్ను నఖిలవివాదిని

జగతిఁ దన్మతమ్ము చాటువాడఁ

గోనుము నా మతమ్ము గొనకున్న వివదింతు

హో జితోఽస్మి యందుహో వచింపు.

163

గీ. అను యతీంద్రుని యర్థయుక్తాభిభాష
 ణముల కరుదంది కీర్తి సంతతుఁడు బుధుఁడు
 నవపరీభావ మెనసియుఁ బ్రవచియింపఁ
 బూనె నిజగౌరవము మనంబునఁ దలంచి.

164

గీ. అనునె వీఁడు 'జితోఽస్మి' యంచును సహస్ర
 వదనములవాఁడె వాదింప వచ్చుఁగాక
 వేదసమ్మతమతమును వీడి యెపుడు
 మానిపరికల్పితమతంబుఁ బూనఁబోఁడు.

165

ఉ. 'వచ్చునె యెన్నఁడే నొకవిపశ్చిదపశ్చిముఁ, డౌనె వానితో
 నచ్చుగ నాకు వాదకథ' యంచుఁ గుతూహల మొందు నా కిదే
 వచ్చె జయోత్సవంబు, మనవాదకథన్ ఫలియించు విద్యలం
 దొచ్చెములేని నాశ్రమ; మహా! సుధ యబ్బ నెవండు గా దనున్.

సీ. శమియింపఁజేయుదు యమహంతనేని స్వ
 యమ్ముగా నామహిమ మ్మొలుఁగవొ
 కానిమ్ము కలహమ్ము కలహంససత్కలా
 భరితయాష్మాకీనభాషణముల
 వినవొ దర్శనపాఠజనిత మా నాప్రాధి
 వైరిగర్వవనీకుతారధార
 నాసించి తి త్లేల యత్యల్పభిక్షమ్ము
 వాదభిక్షమె యిచ్చువాఁడ మెచ్చ

గీ. వాద మన సిద్ధముగ నున్నవాఁడ జిరము
 గా నభిలషింప వాది యొక్కరుఁడు రాఁడ
 యట్టిలోపంబు దీఱంగ నరుగుదెంత
 వింక సందేహ మేల యతీంద్రచంద్ర.

167

క. కాని యిటఁ బ్రాడ్వివాకుని
గానన; గెలుపోటములు తగన్ దెలిపెడువి
జాని లభింపనివాదున
మాన కుభయకంఠశోషమాత్రము మిగులున్.

168

క. వాదముల వాదియును బ్రతి
వాదియుఁ గొందురు విపక్షపక్షము, గానన్
వాదించు మనకుఁ దెలుపుమి
యేది ప్రతిన? యేది ప్రమాణ? మెవ రధ్యక్షుల్?

169

గీ. ఏను గృహమేధిమఃఖ్యుండ నీవు భిక్షు
కాధిపతి విందు మన విజయాపజయము
లకును బణనిర్ణయము సేయు మకుటిలముగ
నవుల వాదింతము జిగీష యచ్చుపడఁగ.

170

క. ధన్యుడ నై తిని యతిమూ
ర్థన్యుడు వివదింప నాకుఁ దారసిలుట, వా
గన్యము రే పగు, నిప్పు డ
నన్యమతి నొనర్తు మధ్యమాహాక్రియలన్.

171

వ. అని యాబుధుండు కుతపకాలము సమీపించుటఁ దెలిపి పునః పున
రభివాదనపూర్వకంబుగాఁ దనగృహఁబునకు విచ్చేయఁ బ్రార్థిం
చుటయు, దండకమండలు ధారయై యిలాగతుం డగునరోజహితం
డుంబోలె స్వశరీరకాంతల దశదిశలు వెలిగించుచుఁ బాదచారయై
సహశిష్యసంతతికంబుగ మానియై శంకరాద్యుండు రాజవీధిగ జని
చని యొక్క-యెడఁ గత్యాంతరమ్ములు గడచి మండన మందిరమ్ము
దీరియంజొచ్చి యర్ఘ్యపాద్యాద్యుపచారంబులం బడసి నిమంత్రిత

బ్రాహ్మణద్వయం బెదురు వచ్చి వందనంబు లాచరింప ముది
తుండై యుండ. 172

శంకరుఁ డుభయభారతిని దీర్పరిగ నిర్ణయించుట

ఉ. ఆసరసీజసంభవకులాభరణంబులు జైమినీయవై
యాసకశాస్త్రపారగు లటంచును వారలలో నొకండు ధ
ర్మాసన మెక్కి వాద విజ యాజయముల్ ప్రకటించు నంచు సం
న్యాసివ ర్ణ్యతో విబుధనాథుఁడు దెల్పుచు నుండునత్తఱిన్. 173

చ. కలువల నీనుసోగ తెలిగన్నులు వీనులకోస లానఁ జె
క్కులఁ జీటుసవ్వవెన్నెల లిగుర్పఁగఁ గొప్పవటూస్థలిన్ విభా
సిలఁ దెలిపట్టుఁగంచెలయుఁ జీరయుఁ దాలిచి విశ్వరూపుకో
మలి యరుదెంచి యయ్యతికి మన్నన మిన్నగ మున్ను గానరాన్.

క. పూదీవ కమ్మ తేమ్మెర
చే దుసికిలునటుల వంగి, చేర్చి నొసంటన్
జేదోయి వందనం బిడె
బైదలి తను వీడ ప్రౌఢి భక్తియు వంపన్. 175

ఉ. ఆయెడ భట్టపాదుఁ డనినట్టినుడుల్ మది నెంచి శంకరుం
డాయతివన్ మహావిదుషి యంచుఁ దలంచి బుధేంద్రుఁ గాంచి 'యే
లా యెరు లీవివాదముజయాజయముల్ వివరింప? నీమె యే
న్యాయము దీర్చుదానిఁ దలయంద ధరింతుఁ ద్రిశుది బల్కితిన్'.
అప్పుడ యచందాశిషిడ యుచుండ

క. అనుటయు నందఱు నొకరినొకరికిడ అంతాశరీకృష్ట తాంబూల
దిహని తమ్మింకనుడు నాటనధిగీర్తనై యె గలంకతిలంబుడకోడల
ప్రబుధుగర్మకాలమెఱిగి భక్త్యుండరత్నంబుగ నెవయ్యకయె యె
తత్పరాంతరాశివలనయేనె యామృతమునాన్ బ్రహ్మ ధోజంబురిడి

ఉ. అందఱు లోని కేగి సరయంబుగ స్నానము లాచరించి మా
ధ్యందినకృత్యముల్ నెఱపు నంతటఁ బైతృకకర్మదీక్ష ని
ష్పందతఁ దాల్చి మండనుఁడు భక్తిసయుక్తి సపర్యఁ దన్నెఁ గ
ర్మందిని వ్యాసజైమినులమాటట యాక్షితిదేవయుగ్మమాన్. 178

గీ. మోదమున శంకరునకు హస్తోదకమ్ము
“నమృత మ”స్తని మండనుం డర్థి నొసఁగ
శాశ్వతబ్రహ్మలోకవాసమున కరిగి
రతనిపితరులు విశ్వదేవతలు నపుడ. 179

ఆ. భక్త్యభోజ్య చోష్యపానీయలేహ్యాది
వివిధభోజనముల నవనిసురులు
ముగుర కిడిరె బ్రహ్మముగ సర్వ మెంచుచుఁ
దృష్టి గదుర గృహీయు గృహిణి శ్రద్ధ. 180

క. ‘తృప్తాస్మి’ యనఁగ మువ్వర
సప్తార్చిస్సముల నన్నజలదానములన్
దృప్తుల నొనర్చి యనిపి ని
జాప్తులతో నన్న శేష మతఁడు భుజించెన్. 181

గీ. చామర లిడంగ శిష్యు లిష్టప్రసంగ
ముల నొనర్చుచు వైదుష్యవిలసనముగ
భోజనాయాస మెడయ నమ్ముగురు కొంత
సేవు మొగసాలయందు నాసీనులై రి. 182

క. ఆవిధి శ్రమ ముడిగి మహీ
దేవు లిరువు రరిగి రెవరితెన్నున వారల్
రేవాతీరగతం బగు
ధేవాలయమునఱు నర్ధిగె దేశికవిభుఁడున్, 183

చ. అరిగి కదంబసాలనివహించిత మానొకమండపంబునన్

స్థిరముగఁ గూరుచుండి నిజశిష్యులు కోర గురుండు గేస్తుతొ
జరిగిననాటివృత్తముఁ బ్రసన్నవచస్సరణిన్ వచించుచున్
జరిపెను నాటిరే యమృతసన్నిభమై క్రమియింపఁ జల్లగన్. 184

శంకరమండనమిశ్రుల వాదనభ

శా. పాతశ్శోణసరోజబంధురుచి నభ్రం బుల్లసిల్లన్ యతి

వ్రాతాధ్యక్షుఁ డతండు కాల్యములు నిర్వర్తించి సచ్చాతుగ్రై
ప్రీతిన్ మండసపండితౌఘమునకున్ విచ్చేసి చొచ్చెన్ సుధీ

వ్రాతాలంకృత మాసభాభవనమున్ వాదంబు గావింపఁగన్. 185

చ. సకలకలావిశారదను శారద నాత్మసధర్మిణిన్ సమా

ధికరహితన్ బ్రతీతపతిదేవత సాక్షిణి జేసి వాదకౌ

తుకమున నుండె మండనుఁడు దొయ్యలియున్ బతియాజ్ఞాబ్రాహ్మివా
కకృతికి మేకొనన్ జనులు కన్నులపండువుగాఁ గనుంగొనన్. 186

క. అధ్యాసించెను బరిష

స్మధ్యస్థితధర్మప్రీతి మహిళామణి త

త్సుధ్యభిరూపత్వవివే

కాధ్యాసను వచ్చుశారదాంబికవో లెన్. 187

గీ. మండనునివాదకుతుకసమ్మర్ద మెటిగి

యలరుచుఁ బరావరజ్ఞుఁ డొయతి మహేశుఁ

దూనెను బరావరైక్య సంధాన పరము

గా స్వకీయప్రతిజ్ఞ నుత్కంఠ నిట్లు. 188

సీ. అనఘమై పరమార్థమై సచ్చిదమలమై

యద్వైతమై యొప్పునట్టిబహ్మ

మనవధికాజ్ఞానమునఁ జిక్కి ముత్తైపుఁ

జిప్పు వెండిగను దోచిన తెఱఁగున

యావజ్జగద్రూపమై వెలుంగును దత్ప
రావరై కృజ్ఞాన మబ్బేనేని
విశ్వప్రపంచంబు విలయంబునొందునం
తన తెల్ల మగును స్వాత్మవ్యవస్థ

గీ. దాన నబ్బు నిర్వాణ ముత్త మము దానఁ
గలుగుఁ దప్పక జన్మమోక్షము ధృవముగ,
నిందులఁ బ్రమాణ మెయ్యది యందువేని
సకలనిగమాంతవాక్ప్రపంచంబు సువ్వె.

189

చ. విజయముగొందు నిందు, నొకవేళఁ బరాజయమే ఘటిల్లుచో
నిజము వచింతు సంన్యసననిష్ఠ సమస్తము వాసి, కాపునన్
ద్విజవర! రోసి, తాల్చెదను దెల్పుల వాదమునందులన్ జయా
పజయఫలంబు లియ్యభయభారతియే మన కేర్పఱిచుతన్. 190

క. అనుచును శంకరభిక్షుం
డనల్ప మగుస్వప్రతిజ్ఞ నటుపూనఁగ మం
డనుఁడు స్వమతప్రతిష్ఠా
పన మగుశపథమ్ము నెఱపె స్పష్టముగ నిటుల్.

191

సీ. చిద్రూపవస్తువుఁ జెప్పఁ బూనఁగ శబ్ద
శక్తి కయోగంబు సంభవిలుట
నప్రమాణమ్ము వేదాంతమ్ము - లింకఁ బూర్వ
భాగమో యటుగాక, వాక్యగమిత
మైన యశేషకార్యంబుల పట్లను
దాఁ బ్రమాణం బయి తనరుచుండుఁ
గనఁ గ్రియామాత్రంబునను బ్రసిద్ధమ్ములౌ
శబ్దంబులకు శక్తి సంఘటిల్లు

గీ. నాయువు సమాప్త మగుదాఁకఁ బ్రాణికోట్లు
సలుపవలెఁ గర్మకాండ మాసక్తి మిగులఁ
గర్మ మటు శ్రద్ధఁ జేయఁగాఁ గలుగు ముక్తి
యంతియే కాని లభియింప దన్యయుక్తి.

192

క. వాచున జయేతరం బా

పాదిల్లిన నీప్రతిసకుఁ బరమ విరుద్ధం
బూదెద నీ వనినటు లే

నా దయితయె సాక్ష్యపదమునన్ వర్తిలుతన్.

193

వ. అని.

194

క. యతియన్ గృహపతియుఁ బరా

జిత్రుండు జేత్రాశ్రమంబు సేకొనునట్టుల్

ప్రతిస లిటు నెఱపి యాభా

రతి నిలిపిరి సాక్ష్యవిష్టరభ్రాజితగాన్.

195

మ పరమోత్కంఠ యతీంద్రుఁడున్ గృహియు సభ్యశ్రేణికై మోడ్పడ
త్పరిషద్వేదిక నాభిముఖ్య మమరణ దర్భాసరాసీను లా
తటి వారిర్వరకఠసీమ సుమనోదామంబులం బూన్చి య
య్యరవిందాయతపత్రనేత్ర యనె ని ట్లానింప సామాజికుల్. 196

క. ఎవ్వరిగళమున విలసిలు

మవ్వపుఁబువుమాల తొలుత మ్లానంబగునో

యవ్వనిద యోటమి యగు

నెవ్వరు పచియింపఁదగ్గ దే ముండు నెఱకన్.

197

గీ. అంచు దివ్యప్రమాణ మయ్యతివ దెలిపి

యతీయుఁ బతియు భుజింప భిక్షాశనముల

సాయిత మొనగ్న నంతర్గ్రహమ్ము సొచ్చె

గవుల వాదింప వారలు దివురుచుండ.

198

శంకరశిష్యులకును మండనశిష్యులకును జరిగినవాదము

క. మీ రేల మేము చాలమె

యారయుచుండుం డటంచు నాబుధుశిష్యుల్

పారాశరివరు శిష్యులు

నారంభించిరి వివాద మండలు వినఁగన్.

199

వ. అందు మండనశిష్యుం డొక్కఁడు శంకరగురుచ్ఛాత్రు నొక్క
నిఁ గాంచి.

200

క. ఓయతిశేఖర! నీవు తు

రీయాశ్రమ మెట్లు గొంటి స్మృతులున్ శ్రుతులున్

వేయిగతుల సన్న్యాసం

బీయుగమునఁ ద్యాజ్య మనుట యెఱుఁగవె యకటా!

201

గీ. మఱియు శ్రుతులును స్మృతులుఁ బ్రమాణములుగఁ

దెలియఁ బల్కెద వినుమయ్య! కలినిషిద్ధ

ములు తురగమేధ గోమేధ పలలపైత్య

కాంతిమాశ్రమ దేవరన్యాయ విధులు.

202

సీ. యజ్ఞాధ్యయనహీన మా నాశ్రమచతుష్ట

యమ్ము బ్రాహ్మణ్య మెట్లనువుపఱచు

‘నహరహ స్సంధ్యా ముపాసీత’ యనువిధి

దూరుడై యగునె శుద్ధుఁడు ద్విజుండు

యజ్ఞోపవీతచూడాపవర్జనమున

నీరయమ్ము ద్విజుఁ డెట్లు నిస్తరించు

సత్కశత్రమునందు సంతతిఁ గనక వి

పుం డెట్లుల కీర్త్యాణమును పోఱంగుఁ

గీ. గాన వేదోక్త కర్మసంధానపరత

నంది యక్షయపుణ్యలోకాప్తిః గోర

వలయునే కాని యతి యాట కలియుగమునఁ

దలఁపరాని దటంచు విద్వాంసు లనరె.

203

చ. యతివర! స్వర్గరాజ్యతనయాదికముల్ లభియించుఁ గర్మప

ద్ధతిఁ జరియింప నంచు శ్రుతితత్త్వవిదుల్ ద్విజు లెల్లఁ గర్మముల్

మతి నొనరింతు; కర్మ మణుమాత్రము వాయఁగరాని దంచు న

చ్యుతుఁడు కిరీటికిన్ దెలుపుసూక్తి నెఱింగియు భ్రష్టు లైతిరే. 204

గీ. కర్మమును గాల మెఱిగి తత్కర్మ మర్హ

కాలమున సల్పువానినే జ్ఞాని యండు

విహితకర్మాచరణనిష్ఠ వెలయువాఁడె

భక్తిమంతుండు మతి జ్ఞానవంతుఁ డనఘ.

205

ఆ. కలినిషిద్ధ మనుట తెలిసియు సన్న్యాస

మెట్లు మీగురుఁడు గ్రహింపఁ దెగియె

నందు బ్రహ్మచారి యయి సన్న్యాసిం చెనే

ప్రక్రమంబు విడిచి వక్రబుద్ధి.

206

క. అన శంకరశిష్యుం డనె

మనీషివర! యింత చదివి మందప్రజ్ఞన్

జననుత్యం బగుజ్ఞానం

బు నెఱుంగక యుంట యబ్రముగఁ గన్పట్టున్.

207

క. ఎందాఁక వర్ణభేదం

బెందాఁక శ్రుతిప్రచార మేసఁగుఁ గలియుగం

బం దంతదాఁక నిలుకడ

నొందును సన్న్యాస మగ్నిహోత్రము లుర్విన్.

208

మ. మఱి సంతానజదోషసంహతులఁ గర్మప్రాప్తదోషంబులన్
దరికొల్పున్ దుషవహ్ని స్వర్ణమటు సన్న్యాసంబు; సంసారమం
దరయన్ రాగవిదూరుఁ డౌతఱియ సన్న్యాసాప్తిన్ గాల మం
దురు శాస్త్రజ్ఞులు, బ్రహ్మచారియు విరక్తుం డైన నర్హుం డగున్.

సీ. సకలచరాచరస్థానమై వెలుగొందు

బ్రహ్మంబె యజ్ఞసూత్రంబు గాఁగఁ
బరమవిజ్ఞానభాస్వదీపకళికయే

జ్ఞానై న కేశపాశంబు గాఁగ
జన్మమృత్యుభయార్తి సమయించు ముక్తియ
యమృతోపమాన యర్థాంగి గాఁగ
నాత్మైక్యజాత మహానంద ముద్రాను

భవ మాత్మజాత లాభంబు గాఁగ

గీ. నేను నీ వనుభేద మొక్కింత లేక

జగమె తా నయి యుంట సంసారముగను

బరమవిజ్ఞాని భాసిల్లు నిరత మైన

సచ్చిదానందరస సమాస్వాద మెనసి.

210

గీ. వాఁడె యజ్ఞోపవీతి యవ్వారెడ్డె శిఖయు

వాఁడె సూ దారవంతుఁ డవ్వారెడ్డె పుత్ర

వంతుఁ డగు; వాఁడు పొందులాభంబు బ్రహ్మ

కైన హరికైన హరునకు నైనఁ గలదె.

211

గీ. యజ్ఞసూత్రంబు కర్మాంగ మనిరి బుధులు

కర్మములె వీడుచోఁ దదంగంబు సూత్ర

మేల తాల్పఁగవలె? జ్ఞాన మెపుడు పొడము

నపుడు శిఖఁ దాల్చుకున్న నే మగుఁ గొఱంత?

212

ఉ. కావున యజ్ఞసూత్రము శిఖఁ ద్యజియించును యోగి; కర్మమం
 డావిలబుద్ధిఁ దాలించి నిరంతరకర్మఫలానుభోక్తయై
 పోవుచు వచ్చు చెందుఁ గడముట్టఁగఁ జాలక జీవభావమున్
 దోవఁగఁ జాలఁ డంచు విబుధుల్ వచియింతరు పెక్కురీతులన్ 213

సీ. కటిసూత్ర మాచ్ఛాదకముగఁ గౌపీనంబు
 శీతార్తి బాపి రక్షింపఁ గంధ
 నక్షమాలిక నవ్రణాంచితవైణవ
 దండంబు నుదకకమండలువును
 మధుకరవృత్తి సంపాదితానేకాన్న
 భుక్తి శిఖాసూత్రములవిముక్తి
 నిత్యకర్మాదికారసంబును బర
 బ్రహ్మనుసంధానపాటవంబు

గీ. నిరతమును బూని జ్ఞానసందీప్తి నెనసి
 మాక్తికప్రోతసూత్రసంభావనమునఁ
 బరమహంస గనందగు బ్రహ్మతేజ
 మాపిషీలిక మాబ్రహ్మ మైన జగతి.

214

గీ. అనుచుఁ జకచక మనుదివ్య మైనవచన
 రచన యతిశిష్యుఁ డాగృహి ప్రథమ శిష్యు
 నధరము మెదల్పనీయక యాకవెట్టు
 నంత విన వచ్చె మధ్యాహ్న మయ్యె ననుచు.

215

వ. తోడన గోష్ఠి చాలించి సాంతేవాసులై యతియుం గృహపతియు
 నిశాంతాభ్యంతరమ్మున కరిగి మాధ్యాహ్నికక్రియాకలాపనిర్వర్తన
 పూర్వకంబుగా భిక్షులు భోజనమ్ములు నిర్వర్తించుకొని విశ్రాంతి
 యొలుంగకయ యప్పుడ గోష్ఠీమందిరము సొచ్చి వివిధవిద్యజననమ

క్షంబున నిరువాగుశిష్యులు సకలశాస్త్రసమ్మతంబుగా నాసాయము
వాదముసేయఁజూచుచు దివసావసానమున యధేచ్ఛమ్మరిగి, రమ్మఱు
దివసమునుండి యథాపూర్వము సపరివారంబుగ పరిషత్తులంకరించి
యుత్తరోత్తరము లగు ఛాత్రులవాదము లందలి జయాపజయం
బుల మోదవిషాదము లొందుచు వచ్చుచుఁ బోవుచుఁ దదేకధ్యాన
మగ్నమానసులై దివసపంచకం బేఁగించి షష్ఠవాసరమున వేఁ
బోకఁ గరణీయంబులు తీర్చుకొని సభకు విచ్చేసి మాలాలంకృత
కంధరులై శంకరమండనులు తామె వాదమునకుఁ బూనుకొని
రయ్యవసరమున.

216

ఉభయభారతీసాక్షికంబుగ శంకరుఁడును మండనుఁడును వాద మొనర్చుట

శా. నానాదేశసమాగతుల్ బుధులు నానాటన్ గుముల్ గట్టి యా
స్థానం బెల్ల నలంకరించి విన నుత్సాహంబుతో నుండ, శి
ష్యానీకంబులు నొజ్జలన్ బలసి యాయాగ్రంథముల్ చేతి కం
దీ నుండన్ గనవచ్చునాగరజనం బేసద్దు లే కున్నెడన్.

217

ఆ. సాధువాద మొకట సభ్యులు గావింప

శ్రుతుల సాక్ష్యమున స్వమతము నిలుపు

కొనుచు నొండొరులకుఁ గుతుకమ్ము మోదమ్ము

గూర్చునుడుల వాదు కొనలు నిగిడె.

218

ఉ. ఒండొరులున్ బ్రగల్గు లయి యుత్తరముల్ విదళించు చర్చిఁ కూ
ర్చుండి స్మితాంచితాననము లొప్పఁగ మేనుల స్వేదకంపముల్
మెండుకొనంగ మిన్నుదెస మిన్నక చూచుచు, నుత్తరంబు లే
కుండుచు, గోధవాక్చలము నొందుచు నుండిరి యివ్వరయ్యెడన్.

గీ. అపుడు క్షోదక్షమం బైన యాబుధేంద్రు

దాక్ష్య మరసి యతీంద్రుఁ డుద్ధవిడిఁ దూల్చె

క్షోభితాఖిలపక్షు సత్కోవిదాంతి
కాప్రకాశితకక్షుని నల విపక్షు.

220

ఉ. అంతట మండనుండు స్వమతావననై పుణశూన్యుఁ డయ్యు వే
దాంతవచఃప్రసిద్ధ మయి యుద్వయమార్గము సూపునట్టి సి
ద్ధాంతములన్ బరశ్శతవిధంబులఁ దూల్చుచుఁ బల్కఁ జొచ్చె ని
త్యైంతయు మచ్చరంబు జనియించి జయించుతలంపు మించఁగన్ 221

క. శమధన! హేయోపాదే

యముల విడిచి సిద్ధ మగుపదార్థముఁ దెలుపన్
క్షమ మగువేదాంతోక్తులు
ప్రమాణ మనఁ బొనఁగు నెట్లు పరిశీలింపన్.

222

గీ. కర్తృతాధర్మయుక్తుఁడై కాలు జీవుఁ
డీశ్వరుఁ డకర్తృతాధర్మ మెనసి యుండు
నట్టి ప్రవిరుద్ధధర్మాశ్రయముల కెట్లు
లైక్య మమరు? బ్రమాణ మిం దరయ మనిన.

223

గీ. యతివరుం డను నుద్దాలకాదిగురులు
శ్వేత కేతుప్రముఖశిష్యవితతిఁ 'దత్త్వ
మసి' యనుచు నైక్య మెఱిగించి యలరఁజేయు
వాక్యము ప్రమాణ మగు బుధవర్య! యనుడు.

224

మం. హుం ఫ డాదులమాడ్కిఁ బాపోపశాంతి
కై జహార్హమ్ము లై నవేదాంతవిదిత
'తత్త్వ మ' స్యాదివాక్కు లగ్ధమ్మునను వి
పక్ష యెటు లొందఁగల్గుఁ జెప్పంగదన్న.

225

శం. అర్థవిదులు హుంఫడాదిశబ్దమ్ము ల
ర్థాప్రతీతిచే ననర్థ మనిరి

యర్థ మిట్లు తెల్ల మగుచుండఁ దత్త్వము
స్వాదికము జపార్థ మనుట యెట్లు!

226

మం. పన్నుగఁ 'దత్త్వమసి' యనుట
విన్నన్ జీవేశ్వరుల కభేదము స్మృత మా
టెన్న మఖకర్త యీశా
భిన్నుం డను స్తుతిబోలి విధిశేష మగున్.

227

శం. యూపముఖాధ్వరాంగముల యష్టకరాదిసురాకృతి స్త వా
లాపము కర్మకాండపరిలబ్ధము గావున నర్థవాదతా
ప్రాపణ మొప్పుఁ గాని, యెటు పల్కెదు తత్త్వమసీతివాక్య మా
రా! పరకాండదృష్టముగదా 'విధిశేషమ' యంచు ధీనిధి.

228

మం. మ. పవమానాన్నమనోర్ములాదియగునబ్రహ్మాంబునన్ బ్రహ్మాంబు
ద్ధి విధింపన్ జనుమాడ్కిఁ గర్మపరివృద్ధిం గోరి యానూక్తి దాఁ
దివుచున్ జీవునివంక బ్రహ్మమనుబుద్ధిన్; గాన నారోపితా
త్మవిభాసం బగుజీవుఁ గొల్చునిగమాంతంబుల్ ప్రమాణంబు లే?

229

శం. మనమునుబ్రహ్మమంచుఁగొలుమా యనువాక్యమునందు బ్రహ్మాభా
వనకు లిజాదికంబు గనుపట్టినయట్టుల ధీవరా! విధా
ననియతి తత్త్వమాదివచనంబుల నున్నదె? జీవునే యుపా
సన మొనరించు నయ్యుపనిషత్తు లటంటివి సత్య మెట్లగున్?

230

మం. చ. యతివర! రాత్రిసత్రమునయందు విధిన్ ఫలదర్శనాప్తి నే
గతి ఘటియింతు, రాపగదిగా నిట ముక్తిఫలశ్రుతిన్ బ్రక
ల్పితవిధి యంచు నీశ్రుతి వివేచనసేయుట పాడి, కానిచో
వితథము గాదె యద్ది "పృథీవీపతి రేష" యటన్నకై వడిన్.

231

శం. సరి నీ వన్నటులేని మోక్షము క్రియాజన్యంబ కానన్ విన
శ్వర మా స్వర్గమువోలె, సల్పఁగను, సల్పన్మానఁగా, నన్యమా

శం: ఆగుము పల్క కాత్మ విభువౌ నటుగా కణు వౌతఁ జిత్తసం
 యోగిత రెండుపక్షముల నూహ యొనర్చినఁ గానరాద యో
 *యోగివ రేణ్య! సావయవ మొందును సావయవంబుతోన సం
 యాగము, గాని తా నవయవోజ్ఞు తుతో నెపుడేనిఁ బొందునే. 244

చ. మన సొకయింద్రింబ యని మాటకు నంటిమి- లోచనాదికం
 బునకు సహాయమాత్ర మయి పొల్చును దీపమువోలెఁ గావునన్
 మనసున కింద్రియత్వ మణుమాత్రము లే, దిఁక నింద్రియంబులన్
 మనసును నేన యంట 'యుడుమండలిఁ జంద్రుఁడ' నన్నరీతి నా.

మం: అక్షతతిని భేదజ్ఞాన మబ్బదేని
 వరలుఁగాక సాక్షిస్వరూపమయి; దాని
 తో విరోధ మెనయునీశజీవు లొక్కఁ
 డన నెటు ప్రమాణ మాతత్వమాదికోక్తి.

246

శం: అలయవిద్యావృత్తుం డై నజీవునకు మా
 యావృత్తుం డగు పరమాత్మునకును
 సాక్షిస్వరూపమై జానొందుప్రత్యక్ష
 మెఱిగించు భేదంబు పరఁగినట్లు
 యాశ్రితి శుద్ధజీవాత్ముల యైక్యంబుఁ
 దెలుపు భిన్నాశ్రయంబులు గనుటను
 నవిరోధ మగును- గా దంటేని ♦ పూర్వమై
 వెలయుప్రత్యక్షంబు బలవిహీన

* మండనుని సంబోధించుట.

♦ 'పౌర్వాపర్యే పూర్వదౌర్బల్యం ప్రకృతివత్' అను జై మినీ
 యసూత్రము ననుసరించి 'ప్రత్యక్షము = శ్రుతి' యను నీరెండిటఁ బ్రథ
 మమగు ప్రత్యక్షమును చరమమగుశ్రుతి బాధించునుగదా' పూర్వం

గీ. మయి (*) అపచ్ఛేదనయరీతి ననుసరించి
చరమ మగుశ్రితిచే బాధ పొరయుఁ గాదె
మును గలుగురజతజానమునకుఁ బిదపఁ
గలుగు శుక్తిప్రమ ప్రబాధక మ్మగునటు.

247

పర మజాతత్వా దబాధిత్యైవ జాయతే | పర స్యానన్యథోత్పాదా
న్నత్వబాధేన సంభవః | అను శాస్త్రమునఁ బరము పుట్టనికారణమునఁ
బూర్వశాస్త్రము దేనిని బాధింపకయే పుట్టును. ఇకఁ బరశాస్త్రమో
పూర్వశాస్త్రబాధకుఁ గాక యితరథా పుట్టనే పుట్టదు. కావునఁ బర
మెల్లప్పుడు బాధకమే యగును. ఎట్లనఁ:— బ్రక్రియాయాగమమునఁ
గృతోపకారు లగుకుశలు ప్రధమాతిదేశమున విక్రియాయాగమునఁ బ్ర
సక్తము లయ్యును గల్పములును, జరమభావులు నగు నిరపేక్షము
లైనశరములచే బాధింపఁబడుట లేదా? అట్లే యిందను.

(*) అపచ్ఛేదన్యాయము.— బహిష్పవమానస్తోత్రము నుద్దే
శించి యన్వారబ్ధముగా గమనము చేయుచుండు ఋత్విజులలో నుద్గా
తకుఁ గచ్ఛాపచ్ఛేదము కలుగుచో ‘య ద్యుద్గాతాపచ్ఛిద్యేత అద
క్షీణం యజ్ఞం నిష్పాద్య తేన పున ర్యజేత’ యను శ్రితిచే నారంభిం
పఁబడిన క్రతువును దక్షిణారహితముగ సమాప్త మొనర్చి, సదక్షిణా
కముగ మరల యజ్ఞము చేయుట ప్రాయశ్చిత్తముగా విధింపఁబడె.
ప్రతిహర్తకుఁ గచ్ఛాపచ్ఛేదము కలుగుచో ‘యది ప్రతిహర్తాపచ్ఛి
ద్యేత సర్వవేదసం దద్యాత్’ అను శ్రితిచే సర్వధనదానరూప మైన
దక్షిణతో నారబ్ధయాగము సమాప్త మొనర్చుట ప్రాయశ్చిత్తముగా
విధింపఁబడె. ‘క్రిమమున నుభయాపచ్ఛేదము కలుగుచో దొలిదాన
దక్షిణారాహిత్యము, రెండవదాన సర్వస్వదక్షిణయను నుభయమునకు
విరోధము కావున నుత్తరనిమిత్తకప్రాయశ్చిత్తముతోడనే యారబ్ధ
క్రతుసమాప్తి నొసర్పవలె’ ననెడు నపచ్ఛేదన్యాయమునఁబూర్వమగు
ప్రత్యక్షము పరమగు శ్రితిచే బాధిత మగును.

మం: సంయమింద్ర ! ఘటాదికసగణి జీవుఁ

డఖలవిత్త్వము లేమిఁ బరాత్మభిన్నుఁ

డగు ననెడియనుమానాన నయ్యభేద

వేదమున కప్పు బాధ రా లేదె కనుమి.

243

శం: నీవు నుడివి భేదమ్ము నిక్కువమ్ము

కాల్పనికమో వచింపు నిక్కంబయేని

దవులు దృష్టాంతహాని రెండవదియేని

సిద్ధసాధనదోషంబు సెందు మరల.

249

మం: వినుము స్వప్రత్యయాబాధ్యభేదవత్త్వ

మల ఘటాదికమందు సాధ్యంబు సూచె

*మాత్మబోధముచే నబాధ్యప్రభేద

మొప్ప ననినంత నేదోష మున్నదయ్య?

250

శ: ఎనయ స్వశబ్దము బోధిం

చినది సుఖాదులను జెందుజీవుఁ డనిన మా

◆ కు నభీష్టమ-తద్రహితే

శుని నన దృష్టాంతహాని చొప్పుడు మరలన్.

251

* 'ఘటజ్ఞానముచేఁ బటజ్ఞానము బాధింపఁబడనట్లే స్వజ్ఞానము చే నబాధిత మగు భేదము ఘటాదులందు సాధ్యము' అని మామతము. ఆత్మజ్ఞానముచే భేదమునకు బాధ లేదని నీమతము (అద్వైతము) నగుటచే సిద్ధసాధనదోషము తొలగినది.

◆ స్వప్రత్యయాబాధ్యభేదాశ్రయత్వరూపసాధ్యమునందు స్వశబ్దమున కర్థము సుఖాదుల నొందుజీవుఁడా? తద్రహితమై డగుపరమాత్మయా? జీవుఁ డనినచో నట్టి భేదాశ్రయత్వము మాకును నిష్ట మగుటచే సాధింప నక్కఱలేదు. అనఁగా సిద్ధసాధనదోషము. పరమాత్మ యని సూచో ఆత్మజ్ఞానముచే సర్వజ్ఞానములు నశించుఁ గాన దృష్టాంతమైన ఘటమందు ఆత్మప్రత్యయాబాధ్యభేదాశ్రయత్వరూపసాధ్యము లేదు.

మం: వ. యోగీంద్ర! మామతమం దీయనుమానప్రమాణమున జీవేశ్వరులకు నిరుపాధికము సాధ్యము. నీమతమున జీవేశ్వరుల కాపాధికభేదమేకదా. అదియ యగునెడల నుపాధియగు నవిద్య తత్త్వజ్ఞానముచే నివర్తింప భేదమునకు మిథ్యాత్వము సిద్ధించుం గావున నీవు సాధించునది జీవేశ్వరుల కాపాధికభేదమును, మేము సాధించునది నిరుపాధికభేదము నగుటంజేసి సిద్ధసాధనదోషము పరిహృతంబయ్యె గాదె.

252

శం: ఆర్యా! నిరుపాధికభేదంబునకు (6) దృష్టాంతముగాఁ జూపఁబడిన ఘటేశ్వరభేదముగూడ నవిద్యోపాధిక మగుటచే నచ్చట నిరుపాధికభేద మంగీకరింపఁబడమింజేసి దృష్టాంతహాని కలిగెడు. మఱియు నీ యనుమానమున 'సాధ్యవ్యాపకత్వేసతి సాధనావ్యాపకత్వముపాధిః' అను లక్షణముంబట్టి బ్రహ్మనిరూపిత నిరుపాధికభేదము ఘటాదులందుఁ దప్పక యుంటంజేసి సాధ్యవ్యాపకమై, యసర్వజ్ఞత్వరూపసాధనము గలజీవునియందు జడత్వము లేకుంటంజేసి సాధనావ్యాపకత్వము గల జడత్వ ముపాధి యగుటచే నీవు హేతువనుకొనినది సోపాధికమై హేత్వాభాస మగుచున్నది. మఱియు ఆత్మా పరస్మా దభిన్నః, చిత్త్వాత్, పరవత్ (పరమాత్మవత్) అను ననుమానముచే జీవునకుఁ బరమాత్మాభేదమును సాధించు చిత్త్వరూపహేతువు గలుగుటంబట్టి నీచూపినహేతువు సత్త్వతి పక్షితము గూడ నయ్యెనే.

253

మం: వ. (బ్రహ్మపక్ష మగుననుమానము ప్రయోగించి సిద్ధసాధ్యత్వాదిపరిహారమును శంకించుచు) బ్రహ్మ జీవప్రతియోగిక ధర్మప్రమాఽబాధ్యభేదవత్ । సంస్కృతిశూన్యత్వాత్ । అని మేము సాధించుచుంటంజేసి జీవభేదము బ్రహ్మజ్ఞానబాధ్య మని నీ వొప్పు

(6) దృష్టాంతము వాదిప్రతివాద్యుభయసంప్రతిపన్నమే కావలయు నని శాస్త్రనియమము,

దానికి విపరీతమునే సాధించుచుండుటచే సిద్ధసాధనదోషములేదు.
ఘటాదిప్రమచే జీవభేద మబాధ్య మని నీ వంగీకరించుటంజేసి
దృష్టాంతహానియు లేదు. 254

శం: ఆ జీవప్రతియోగికభేదము యావద్ధర్మిప్రమాబాధ్యము కా దని
యా? యత్కించిద్ధర్మిప్రమాబాధ్యము కా దనియా? అచ్చట ఘట
గతమైన జీవభేదమునకుఁ గూడ స్వధర్మిబ్రహ్మజ్ఞానబాధ్యత్వము
స్వీకరించుటచే యావద్ధర్మిజ్ఞానాబాధ్యత్వము సంప్రతిపన్నము కామిం
దృష్టాంతహాని ఘటిల్లుటంజేసి ద్వితీయపక్ష మాశ్రయింపనెంచ
నందు స్వరూపాతిరి క్త భేదవాదిమతమున ఘటాదికమందును బ్రహ్మ
మందును గలజీవభేద మేకమే గావున నాభేదధర్మి యైన ఘటము
సంబంధమగు జ్ఞానమున నబాధ్యమైన జీవభేదము బ్రహ్మయందు
మా కంగీకృత మగుటచే నీకు సిద్ధసాధనదోషము. ఇంతియకాదు.
సాధ్యకోటియందలి ధర్మిపదముచే వివక్షితము సగుణమా? నిర్గుణ
మా? సగుణ మందువేని సగుణస్వరూపజ్ఞానముచే భేదమున కబా
ధ్యత్వము మా కిష్టమగుటచే సిద్ధసాధనదోషము. నిర్గుణ మందు
వేని యదియు దోషాయత్త మే యగు, నెట్లంటేని వినుము. ఆనిర్గుణ
స్వరూప మైనబ్రహ్మము తాను ఒక్షముగాఁ బ్రమిత (ప్రమాణ
సిద్ధ) మై యగునా? యప్రమితమై యగునా? అందు ద్వితీయపక్ష
మున నాయాశ్రయాసిద్ధి కలుగు, నికఁ బ్రథమపక్షమం దన్ననో:—
జీవాభిన్నముగాఁ బరమాత్మ తత్త్వమస్యాది వేదాంతవాక్యములం
బ్రసిద్ధ మగుటచే నీవుచూపిన యనుమానమువలన నావేదాంత
ప్రమాణమునకు బాధకలుగు ‘జ్యోతిష్టోమో న స్వర్గఫలదః,
క్రియాత్వాత్, మర్దనక్రియావత్” అను ననుమానము ‘జ్యోతిష్టో
మేన స్వర్గకామో యజేత’ అను వేదవాక్యమునకు విరుద్ధార్థబోధ
ధక మగుటచే నెట్లాభాసరూపమో నీయనుమానమును నట్టిద. 255

మం: (అనుమానస్థాపనమునం దసహస్థై యామార్గము వదలి శ్రుతి
విరోధము చూపనెంచి) 256

ఉ. వాసి చెలంగఁ “దత్త్వమసి” వై దికసూక్తిని దూల్చి ‘ద్వాసుప
ర్ణా నయుజా’ యటన్న*శ్రుతిరాజము జీవున కాత్మకన్ భిదా
న్యాసము గల్గ నయ్యుచువురం దొకఁ డాస్థను బిప్పలాదియై
భాసిల; నొం డభోక్త యయి భాసిలు నం చెటిఁగించి మస్కరీ! 257

శం: గీ. వినుము ప్రత్యక్షసిద్ధమై విఫల మగు ప
రాత్మభిద కేల శ్రుతి మాన మగుట; నితర
థా తెలియఁగాదె యద్ది, స్వార్థమునం ద
తత్పరము లయ్య నర్థవాదములు దనరు. 258

వ. అజ్ఞాతార్థంబునంద శ్రుతికిఁ బ్రామాణ్యము జైమిని చెప్పుటంజేసి
ప్రత్యక్షసిద్ధమును ఫలరహితము నగుజీవాత్మభేదము దెలుప శ్రుతి
యేటికి? తత్త్వమస్వాదిభాక్యవిరుద్ధము లగు నేతాదృశశ్రుతులు
స్వార్థమునం దతత్పరములయ్య నర్థవాదతామాత్రములు గాకపోవు.

మం: క. శ్రుతిమూల మగుట గీతా

స్మృతిప్రసిద్ధార్థవాక్యరీతిఁ బ్రమాణ

స్థితిఁ గనుఁ బ్రత్యక్షసమా

ర్జితార్థవాక్యమును నిగమజీవిక యగుటన్. 260

వ. “క్షేత్రజ్ఞం చాపి మాం విద్ధి సర్వక్షేత్రేషు భారత” యను గీతా
వాక్యమునకు మూల మగు తత్త్వమసి యనుశ్రుతి ప్రమాణమగు
నట్లే ప్రత్యక్షముచే సిద్ధమగు నర్థము బోధించు ‘ద్వాసుపర్ణా’యను
నీయభేదశ్రుతియుఁ బ్రమాణమే యగును. 261

*శ్రుతి: ద్వాసుపర్ణా నయుజా నఖాయా సమానం వృక్షం పరిషస్వజా
తే తయో రన్యః పిప్పలం స్వా ద్య; త్యనశ్చ న్నన్యో అభిచాకశీతి. అని

శం: వేదమూలం బగుట వేదవిత్స్మృతార్థ
మందు శ్రుతియ ప్రమాణమూ నందువేని,
యెటు శ్రుతి ప్రమాణ మగును జీవేశభిదను
శ్రుతిలనాజ్ఞలు సైత మెఱుంగుదాన.

262

ఉ. ఆ గమంబు జీవపరమాత్మలఁ జెప్పు నటంచు మాటమా
త్రానకు నంటిఁగా, కిది యదార్థము - సత్త్వమునుండివేర్పడం
గా నలపూరుషున్ దెలిపి క్రచ్చట వానికి సర్వసంస్కృతి
న్యూనత పాదుకో నుడువుచున్నది తన్నిగమమ్మె యెన్నఁగన్. 203

మం: దేవ యీశ్రుతి సర్వజ్ఞజీవులను ద్య
జించి తా నత్త్వజీవులఁ జెప్పునేని
జడమనకు భోక్తృత్వను జెప్పఁజాలు నేత
దాగమమునకుఁ బ్రామాణ్య మమరు పెట్లు?

264

శం: నేము నీ కశంకనీయుల మాపైంగ్య
మగురహస్య మిట్లు వ్యాఖ్యసేసె
'నత్తి సత్త్వ' మంచు 'నభిపశ్యతి జ్ఞ' యం
చు నదనీయ మంతమునకు సరిగ.

265

వ. ఎట్లంటేని 'తయో రన్యః పిప్పలం స్యా ద్వత్తితి సత్త్వం, అనన్న
న్నన్యోః, అభిచాకచశీ త్యనన్న న్నన్యోః అభిపశ్యతి జ్ఞః, తావేతౌ
సత్త్వక్షేత్రజ్ఞౌ' అని పైంగ్యరహస్యము. పిప్పలభోక్త సత్త్వ మనియు
నభోక్తయై సాక్షిమాత్రుఁడుగా నుండువాఁడు క్షేత్రజ్ఞుఁ డనియు
వివరించుటంజేసి సత్త్వజీవులను గ్రహించిన మావాదము నీ
కశంకనీయము.

266

మం: ధీర! సత్త్వశబ్దమ్ము శారీరవాచి
యగుట క్షేత్రజ్ఞపదము పరాత్మవాచి
యగుటఁ బైంగ్యరహస్యోదిత ధ్వమునను
నల్ల వాక్యమ్మునకుఁ దోచ దన్యపరత.

267

శం: ప్రాప్త రూప! తదేదిత్యాదిసూక్తిః

జిత్రమున సత్త్వపదవృత్తి సెప్పబడియె.

దాననే చెప్పబడియె త్రేత్రజశబ్ద

వృత్తి శారీరకద్రిష్టవిషయమందు.

268

వ. సత్త్వ మన సంతాకరణ మనియు 'త్రేత్రజ్ఞః డన శారీరుః డనియుఁ'

బ్రసిద్ధమగుటవలనను బైంగ్యరహస్యమందు నట్లే వ్యాఖ్యాతం

బగుటవలనను రూఢియైనది. ఆపైంగ్యరహస్యమున (*) 'త దేత

త్సత్త్వం యేన స్వప్నం పశ్య త్యథ యోఽయం శారీర ఉపద్రష్టా

స త్రేత్రజ్ఞ స్తా వేతౌ సత్త్వత్రేత్రజ్ఞౌ' అనియుండె. కావున సత్త్వమనఁ

జిత్ర మనియు త్రేత్రజ్ఞఁడన శారీరుఁ (జీవుఁ) డనియు నిశ్చితము. 269

మం: 'యేన' యని స్వప్నదృశిధాతు పూని కర్త

చెప్పబడె గాన నయ్యది జీవుడె యగు

నెలమి త్రేత్రజ్ఞశబ్దాభిహితఁడు స్వప్న

దృక్కు నఖిలవిదుం డగు నీశ్వరుఁ డగు.

270

శం: అభిహితం బయ్యెఁ దిష్ఠిత్యయమునఁ గర్త

యమరె గరణార్థమునఁ దృతీయావిభక్తి

ద్రష్ట శారీరధర్మవిశిష్టుఁ డగుట

యేన పదవాచ్యుఁ డనఘ! కాఁ డీశ్వరుండు.

271

(*) యేన=సాధనమగుజేచిత్ర ముచేత, స్వప్నం=స్వప్న మును(త్రేత్రజ్ఞఁడు) పశ్యతి=చూచుచున్నాఁడో, తదేతత్=అయ్యది, అనఁగా ఆచిత్రము, సత్త్వం=సత్త్వము. అథ, యః=ఎవఁడు, శారీరః= శరీరగతుడై, ఉపద్రష్టా=చూచువాడై యుండునో, సోఽయం=అట్టి యీతఁడు, త్రేత్రజ్ఞః = త్రేత్రజ్ఞఁడు. తౌ ఏతౌ = అట్టి యిద్వయము, సత్త్వత్రేత్రజ్ఞౌ=సత్త్వమును త్రేత్రజ్ఞఁడను. అవి వ్యాఖ్య.

మం: శారీరపదమువృత్తి 'శ

రీరే భవతి' యనునర్థరీతి నగు; దదా

ధారముగ వెలుగు నీశుడె

శారీరపదాభిధేయసమయము నెనయున్.

272

శం: ఈశుడు వెలుంగుడే శరీరేతరమున

దెలియ శారీరశబ్దాభిధేయం డెట్లు

లగును? నభము శరీరమం దఖిలమందు

నుండుగద దాని శారీర మందు రెవరు?

273

మం: జీవుని బ్రాజ్ఞుని దెలియ జెప్పక బుద్ధిశరీరభాజులన్

గేవల మిద్ది చెప్పునెడ నిత్యజడం బగుబుద్ధి 'యత్తి' యం

చేవెర వూని భోక్తిగ యతీంద్ర! వచింపగవచ్చు? నట్లయే

నీవు ప్రమాణ మెద్ది వచియింతువో చూతము గాక యియ్యెడన్.

శం: ఇను మదాహక మయ్యు దా ననలయుక్తి

దాహకత గాంచుగతి నచేతనమ యయ్యు

బుద్ధి చిదనుప్రవేశము పొందుకతన

భోక్తృధర్మంబు బొందు బ్రబుద్ధబుద్ధి!

275

మం: నీడ యెండధోరణిని జీవు డీశుండు

గనంగ భిన్ను లనుచు గాతకముల

బరగు; శ్రుతి "ఋతం పిబంతే" యని యభేద

వేదబాధకమ్ము గాదె యదియు.

276

వ. "ఋతం పిబంతే సుకృతస్య లోకే గుహం ప్రవిష్టే పరమే పరాధే,

చాయాతపో బ్రహ్మవిదో వదంతి పంచాగ్నయో యేచ త్రిణాచి

కేతా," అని కఠవల్గీస్థయగుశ్రుతియు "ఋతం కర్మఫలం, పిబంతే-పా

నప్రయోజ్యప్రయోజకా" యని తద్వివరణమును బ్రమాణములు 277

శం: వ్యవహారసిద్ధభేదము

వివరించు చబాధక మ్మ భేదశ్రుతి కా

చవులను భేదశ్రుతి కది

యవు బాధక మత్యపూర్వ మగుటఁ బ్రబలమై.

278

మం: మానాంతరోపబృంహిత

మానాభేదశ్రుతియ బలాఢ్య యగుటచే

మానాంతరవిధుత్కారం

బౌ నై క్యశ్రుతికి యతివరా! బాధక మా.

279

వ. ఇందుఁ బ్రమాణాంతర మనఁ బ్రత్యక్షప్రమాణమ యుపపన్న

మగు. దాన నుపబృంహితం బగుట భేదశ్రుతి బలిష్ఠయై యాప్రత్యక్ష

బాధితార్థమగు నభేదశ్రుతిని బాధించునే కాని యభేదశ్రుతి భేద

శ్రుతిని బాధింపనేరదు.

280

శం: నిగమజ్ఞ! ప్రమాణాంతర

మొగిఁ బ్రబలములుగ నొనర్ప నోపక శ్రుతులన్

దగ దుర్బలములుగాఁ జే

యఁ గడంగునుజుమి గత్కారతా దానాదిన్.

281

క. అని యీతీటున శంకరుఁ

డనయము వాదించి మండనాస్యపిధానం

బొనరించె దత్కశత్రం

బనుమోదింపఁగ దచీయ మగువాదంబున్.

282

వ. అట్టియెడ సభ్యులసాధువాదంబు లొక్కపటి మిన్నంటి దేవతూ

ర్యంబుల నతకరించె.

283

—♦ ఆ శ్వా సాం త ము ♦—

మ. దివిషత్తూర్య ధిమింధిమిస్వన మిశద్గీతిస్ఫురద్ధానవా
హవరంగా ప్తజయేందిరాశుభవివాహా షీ ప్తముక్తాఫలా
త్సవసంసూచక పుష్పవర్షనిబిడ ద్యావాపృథివ్యంతరా
శవలక్షద్యుతి లిప్త కీర్తిలలనాలాసోద్ధవేద్ధాకృతీ!

క. పుణ్యజనపణ్యపుణ్యవి
గణ్యా! ఖరదూషణాదికతపస్విదు
ట్పుణ్యజనాగ్రణ్యమితా
రణ్యానీదావదహన! ప్రశమితకుహనా!

ఉ త్సా హ ము

నల సుపేణ మైంద వాలినంద నార్కనంద నా
నిలజ జాంబవ ధ్వవాక్ష సీల ముఖ్యకపిచమూ
విలసనాత్త విజయపూర్తి! వేంకటాఖ్య మంత్రిహృ
జ్జలజ సతతవాస లోల! తరణివంశ మాక్రి కా!

ఇ ది శ్రీ గు రు క రు ణా స మా సా ది త క వి త్వ
వెంపరాల సూర్యనారాయణ నామధేయప్రణీతంబైన
శంకరవిజయంబున
చతుర్థాశ్వాసము.

పంచమాశ్వాసము

మండనుని పరాజయము	209	చిలుకతగవుదీర్చమండనునిగోరుట	240
మండనుని సంశయములు లొలగ		చిలుక చెప్పినప్రకార ముభయ	
దైమిని ప్రత్యక్షమై చెప్పుట	213	భారతి భర్తతో శంకరసన్నిధి	
మండనుడు శంకరుని స్తుతించుట	214	కేగుట	241
భారతి తన పూర్వవృత్తాంతమును		చుకమొనర్చిన నృసింహస్తవము	244
దెప్పుట	219	గుహవెడలివచ్చిన శంకరుడు	
భారతి శంకరునితో వాదించగోరుట	220	మండనోభయభారతులను	
ఉభయభారతి శంకరుని కామ		సంభావించుట	247
శాస్త్రమున ప్రశ్నించుట	222	శంకరుడు గెలుపొందినట్లు	
శంకరుడు యభయభారతిని గడుపు		భారతి యంగీకరించుట	248
వేడుట	227	శంకరుడు యభయభారతి పాండిత్య	
శంకరుని కామకలాధ్యయనము	228	మును నుతించుట	251
ఉభయభారతికి పరాజయభీతి	229	సంన్యసింపనున్న మండనుదేహమున	
శంకరుడు యభయభారతికిఁ జిలుకను		నుభయభారతి యోగశక్తిచేఁ	
దెచ్చియిచ్చుట	230	జొచ్చుట	253
ఉభయభారతికిని చిలుకకును		ఉభయభారతి భారత్యవతారమని	
జరిగిన కామశాస్త్రవాదములు	233	శంకరుడెఱింగి స్తుతించుట	255
కొక్కొక వాత్సాళ్యముల మత		మండనుని సంన్యాసస్వీకారము	258
భేదముపై నడచివ వాదము	235		

షష్ఠాశ్వాసము

కాపాలికుని చరిత్ర	267	శృంగగిరియందు భారతిని	
గోకర్ణేశస్తుతి	283	ప్రతిష్ఠించుట	299
హరిహరస్తుతి	285	సురేశ్వరుని గ్రంథరచన	306
శంకరుడు మృతుడగు బాలుని		సురేశ్వరునిపై సతీర్థులయీర్ష్య	308
బ్రదికించుట	289	హస్తామలకుని పూర్వజన్మ	
మూకాంబాస్తవము	290	వృత్తాంతము	311
హస్తామలక చరిత్ర	293		

స ప్ర మా శ్వా స ము

శంకరుఁడు తల్లి సమీపమునకు		కాలిపోయిన పంచపాది గ్రంథ	
యోగశక్తి చే నరుగుట	324	మును శంకరులు ధారణాబల	
శంకరుఁడు తల్లికి తత్త్వోపదేశము		మునఁ జెప్పుట	350
చేయుట	325	శంకరుఁడు కేరళరాజునకు నాటక	
శంకరుఁడు స్వయముగా తల్లికి		త్రయమును చెప్పుట	351
నువ్వురక్తియలు చేయుట	327	శంకరుఁడు జైత్రయాత్రకు	
పద్మపాదుఁడు దక్షిణ దిగ్యాత్ర		వెడలుట	352
నొనర్చుట	332	శంకరునకు శాక్తులతో వాదము	353
పద్మపాదుఁడు మేనమామయిల్లు		లక్ష్మీభక్తులతో వాదము	356
చేరుట	335	శారదోపాసకులతో వాదము	357
పద్మపాదుఁడు తన భాష్యటీకను		వామాచార శాక్తులతో వాదము	359
మేనమామయింటనిడితీర్థయాత్ర		శంకరుఁడు రామేశ్వరమునకరుగుట	362
కరుగుట	340	శంకరుఁడు శైవమతమును	
పద్మపాదుఁడు దర్శకయనాది		ఖండించుట	369
పుణ్యస్థలముల కరుగుట	342	విసక్షళాలాది లింగధారులతో	
పద్మపాదాది శంకరశిష్యులొక్కట		వాదించి శంకరుఁ డోడించుట	373
కూడుకొనియాచార్యులంజేరుట	346		

అ ప్ర మా శ్వా స ము

భక్తమత నిరాసము	383	సౌరమతనిరాసము	403
భాగవతమత నిరాసము	387	హరిద్రాగణపతి మతనిరాసము	412
విష్ణుమత నిరాసము	389	ఉచ్చిష్ట గణపతి మతనిరాసము	414
పాంచరాత్ర మతనిరాసము	392	నవనీత గణపతిమత నిరాసము	416
వైఖానస మతనిరాసము	394	తామ్రపర్ణితీర విప్రులకు జ్ఞానోప	
కర్మహీన మతనిరాసము	397	దేశము చేయుట	418
హిరణ్యగర్భ మతనిరాసము	399	క్రకచుడను కాపాలికునిచరిత్రము	420
వహ్నిమతనిరాసము	402	ఉన్మత్తభైరవునితో వాదము	425

చార్వాకమతనిరాసము	427	సాంఖ్యమతఖండనము	455
సౌగతునితో వాదము	430	కాపిలమతనిరాసము	457
క్షపణకమత నిరాసము	432	పరమాణువాద మతనిరాసము	460
జైనమత నిరాసము	433	కర్మవాది మతనిరాసము	462
బౌద్ధునితో వాదము	434	చంద్రమతనిరాసము	463
మల్లారిభక్తులనద్వైతులజేయుట	436	అంగారకాది గ్రహోపాసకు	
విష్వక్సేనమత నిరాసము	438	లద్వైతులగుట	463
మన్మథమతనిరాసము	440	పితృమతఖండనము	465
ఇంద్రమత నిరాసము	441	గరుడభక్తుని, ననంతభక్తుని	
యమమత నిరాసము	445	అద్వైతులజేయుట	466
నాచికేతోపాఖ్యానము	446	సిద్ధోపాసకాదు లద్వైతులగుట	466
వరుణ, వాయు, భూమి, తీర్థ		గంధర్వోపాసకులు పరాజితులగుట	467
మతముల ఖండన	451	బేతాళోపాసకులను వశపటచు	
వరాహమత నిరాసము	454	కొనుట	468
లోకసేవక మతనిరాసము	454	నీలకంఠమతమును జయించుట	470
గుణోపాసక మతనిరాసము	455		

న వ మా శ్వా స ము

ఉజ్జయిందు భాస్కరభట్టు		శంకరునకు భగవద్రవణముపుట్టి	
నోడించుట	480	మానుట	498
బాహ్మికదేశమున నార్హతమతస్థు		శంకరుని సర్వజ్ఞపీఠాధిరోహణము	514
లను గెలుచుట	489	శంకరుడు సశిష్యుడై కేదారమున	
నానాదేశవిజయము	494	కేగుట	526
		ఉపసంహారము	527

1

2

శంకర విజయము

పంచమాశ్వాసము

యుత! యీదరవేంకట
రాయామాత్యార్చితాంఘ్రిరాజీవ! ముని
ధ్యేయైకజ్యోతీరూ
పా! యామ్నాయాంతదీప్యదాకృతి! రామా!

వ. దేవా! అవధరింపుము.

మండనుని పరాజయము

శా. సంధ్యానానటదిందు శేఖరశిరశ్చంచద్వియన్నిమ్మగాఁ
వంధ్యోర్మిన్ఫుట ఘుంఘుమారవ సదృగ్వాగ్గుంఘసౌభాగ్య మా
సాంధ్యంబున్ బచరించి శంకరుఁ డనుచ్చాస్వసంబుగా మండనున్
వింధ్యాహార్యము సూర్యునట్ల నిలిపెన్ వేదాంతవాదంబులన్. 1

క. గిరిశిఖర నిస్సర ని
ర్ఘరధారా ధోరణీ విరాజితమై వా
క్తరుణీ చరణాంగద రవ,
పరిహాసక మై తదుక్తిఫక్తి సెలంగెన్. 2

ఉ. సభ్యులు మందహాసవిలసన్ముఖులై యతి మెచ్చ వైదుషీ
లభ్యయశఃప్రకాండవికలత్వము మండనుఁ డొందె, దత్సతీ
బిభ్యదుదారచిత్త మనభీష్టము తెల్పక తీరమిన్ వ్యథా
క్షుభ్యదుదంత మయ్యె సభ ఘూర్ణిత మయ్యెను దత్త ణంబునన్. 3

శా. దక్షుండై యతిహాలి నించెడు సుధాద్రాక్షాసదృక్షోక్తివై
చక్షుణ్యంబులు విశ్వరూపమహిశాసంఘానముం గాంచి య

ధ్యక్షత్వంబున మించి సభ్యుల కమందానందసంధాయులై
విక్షోభం బొదవించె మండను మనోపీఠిన్ గళసగ్గుచిన్.

4

గీ. ఉభయభారతియును భర్త యురమునందు
వాఁడి వ్రేలెడు సుమమాలవంకఁ గాంచి
కాంచి నిలువెల్ల స్వేదప్రకంపనములు
గండరువు నా నచేష్ట యై యుండు నంత.

5

ఉ. దుర్మతఖండనైకనిరతం డగు శంకరు నై గమాంత వా
గూర్ముల నాగ్రహం బుడిగియున్ విచికిత్సఁ జలాచలాత్ముడై
కర్మజడుండు గేస్తవియె 'గాసిల నేటి పరాజయార్థ మా
నిర్మలజై మినీయ మతనిర్మథసార్థము కుందినం తగన్.

9

ఉ. నై గమకర్మమార్గఘటనాచతురుండు తపస్వి యాగతా
నాగతవేది లోకహితయత్నుడు జైమిని వ్యర్థసూత్రకృ
ద్యోగము సేయవాఁడే? యని యుల్లము తల్లడ 'మొందు' నన్న న
య్యోగివరుండు పల్కు విశదోక్తుల డెందము కందళింపఁగన్.

7

క. కాసంతయేని యపనయ

మాసంయమివంకఁ బొడమ, దజ్జుల మాటన్
వీసంబు నెఱుంగఁ జాలుదు

మే సత్యమ్మైన మానిహృదయం బనుడున్.

8

గీ. పండితాజ్ఞేయ మంటి వప్పారికాంక్షి

హృదయః; మది యెట్టిదయ్య వర్ణించి చెవుమ
యుక్త మని తోచెనేని నీయుక్తి దళద

హంక్రియఁడనై గ్రహింతు నిండ్లారు మదిని.

9

క. అని మండనపండితుఁ డన

నిని శంకర దేశికుఁడు నివేకమునన్ వం

దనపూర్వముగా నాజె

మిని పాండిత్యాదికము సమిద్ధతఁ బల్కున్.

10

మ. వినుమా జైమిని సచ్చిదాత్మకలనాభిప్రాయుఁడయ్యున్ జగ
జ్జనముల్ వైషయికేచ్ఛ మున్గుటను దత్సంతారణార్థంబు బ్ర
హ్మనిదానాప్తికిఁ సాధనం బైన పుణ్యంబెన్నఁ గర్మప్రవృ
త్తి నిరూపించెను దత్తదర్శ మగు రీతిన్ జాతకారుణ్యుడై.

11

క. జ్ఞానావబోధ హేతుక

మైన 'తమేత' మను వచన మది ధర్మచయో

త్తానకముగఁ జూపుటఁ ద

న్మానియు మోక్షేచ్ఛ వని సమర్థింతు మిటన్.

12

వ. అదియెట్లుంటేని వినుము 'తమేతం వేదానువచనేన బ్రాహ్మణా వివి
దిషంతి యజ్ఞేన దానేన తపసానాశ కేన'యనుశ్రుతి బోధోత్పత్తికి
హేతువగుటంజేసి బ్రహ్మచర్యాదికధర్మంబుల నాచరింప విధించు
చుండఁ దద్వచనాపేక్షకంబుగా జైమిని బ్రహ్మనిరతుండ కానఁ
గర్మ మవశ్యాచరణీయ మని నిర్ణయించె, నియ్యది యయ్యనఘు
నభిప్రాయం బనుటయు.

13

గీ. అడిగె నిటుల గృహస్థు "క్రియార్థకంబు

లగుట శ్రితులు సఫలము లన్యార్థకోక్తు

లెల్ల వృథ" యని సూత్రించి ఋషి శ్రితులకె

సిద్ధవస్తుపరత్వ మేబుద్ధిఁ బలికె.

14

వ. 'ఆమ్నాయస్య క్రియార్థత్వా దానర్థక్యే మతదర్థానా' మనుసూత్ర
మునందు క్రియార్థకంబు లగుటంజేసి శ్రితులు సఫలము లగు నక్రి
యార్థకంబు లగు వాక్యంబులు నిరర్థకంబు లని జైమిని వచించియు

నిగమవాక్కులె సిద్ధవస్తుపరములని యేల తలంచెనో యని సందియ

మొందుచుంటిని.

15

చ. అనుడఁ బరంపరాగతి హితాద్వయ మయ్యును వేదరాశి దాఁ

గనుఁగొన నాత్మబోధఫలకం బగు కర్మముచేఁ గృతార్థమై

తనరుట్టఁ గర్మకాండ భణితంబులు కర్మపరంబు లంచు జై

మిని విరచించినాఁ డని యమిప్రవరుం డన మండనుం డనుకా. 16

గీ. అఖిలవేదములకు సచ్చిదాత్మపరత

యభిమతం బేని జైమిని, కపురుష మగు

కర్మమున కేల ఫలదాత్మకత వచించు

నేల పరమేశు నిరసించు నిద్దచరిత.

17

వ. అనుటయు శంకరుండు.

18

సీ. “కర్తృపూర్వక మీజగం బను ననుమాన

మే యీశుఁ బ్రకటింప నింక వేద

మనువాద మాత్రమై యలరుఁ గా” కనెడు కా

ణాదసిద్ధాంతమ్ము నరసి మాని

యశ్శ్రుతివిదు లోప రొపనిషదపురు

షు నెఱుంగనంచు నాశ్శ్రుతులె తెలువ

ననుమాన మోపునే యనుభావమున నీశ

పరమైవ యనుమాన మురలునట్లు

గీ. యుక్తి శతముల నిరసించు చొగిని జగము

వృట్టుట నశించుటయు ఫలంబును సమస్త

మీశ్వరుని వంకఁ గా వనియెను. మదక

మంతయును జై మినీయాశయమ్మె సుమ్ము.

19

చ. అవిదితతన్ని గూఢమహితాశయులై బుధు లమ్మునీశ్వరున్
దవిలి “నిరీశవాదియ యితం డను నంత నిరీశవాదిగా
నవునె పరాత్మవిన్మణి? యహస్క రదీప్రమయాఖపుంజమున్
బవలు నిశాటనాహితతమంబు మలీమసమున్ బొనర్చునే.”

20

మండనుని సాశయములు తొలగ జైమిని ప్రత్యక్షమై చెప్పుట

క. అని యిటు జైమిని హృదయం
బును యతిశేఖరుఁడు తెలుప బుధుఁడును సభ్యుల్
వనితావతంసమును గని
రనస్యసామాన్యమైన యానందంబున్.

21

గీ. అంత నప్పండితుఁడు విదితాశయుండ
యయ్యుఁ గించిద్విశయుఁడై హృదంతరమునఁ
దద్వచఃక్రమఃజ్ఞాసఁ దలఁచు నంత
జైమినియుఁ గోచరించి యీసరణి నసీయె.

22

క. విను భాష్యకారుఁ డగు నీ
యన నాసూత్రముల కెద్ది యర్థ మని వచిం
చెనొ యది నాహృదయము సుమి
మనమున సందియము వీడుమా యిక సుమతీ!

23

క. గురుఁ డటు చిదేకరస త
త్పరతః శ్రుతిశీర్షభాషితములకుఁ దెలుపన్
బెఱరీతి నొక్కసూత్రము
విరచింతునె తదుపలబ్ధవిజ్ఞానుఁడనై.

24

క. ఛాలింపుము సందియపడు
టాలింపుము దెల్పెదను రహస్యం బితఁ డు

ద్వేలభవమగ్నలోకము

పాలింపఁ జనించి నట్టి పరమాత్మ సుమా.

25

ఉ. ఆదియుగంబుచన్ గపిలుఁ డన్యయుగంబున దత్తపూని యా
మీఁది యుగాన వ్యాసుఁ డటుమీఁదియుగంబున శంకరుండు జ్ఞా
నాదిక మిచ్చి ప్రోతు రిల నంచును శైవపురాణ ముండె నీ
వీదమిచక్రవర్తి మతమే గ్రహియింపు తరింపు సంస్కరిన్.

26

మండనమిశ్రుఁడు శంకరుని స్తుతిచుట

గీ. అనుచు మండను బోధించి యతిలలామ

మనమునం గౌఁగిలించి జైమిని తిరోహి

తుండయిన యంత నయ్యతీంద్రునకు మ్రొక్కి

యాయజూకావతంస మిట్లని నుతించె.

27

క. ప్రకృతివి జగములకు సమా

ధికరహితుఁడ వతులబోధదేహుఁడ వయ్యున్

వికలాత్ములఁ బోవఁగ భా

తికదేహుఁడ వైతి వని మదిన్ నినుఁ గంటిన్.

28

ఉ. ఓ యతివర్య! యాపనిషదోక్త్యుద్వితై కపదంబుఁ దత్త్వమ
స్వాయుధ మీవు గైకొని నిరంతర మారయవేని భ్రష్టతా
ప్రాయససౌగతప్రపితాంధకకూప పిచండపాతమున్
బాయఁగఁ జాలునే విలయభావముఁ గాంచక యున్నె యింతకున్.

చ. కలఁ గని మేలుకొంటి ననుగాఢమతిన్ గలయందె యన్య మా

కలఁ గను మూర్ఖరీతి నవగాఢతమోవశు లొచుఁ గొంద తా

త్మలఁ బరలోక మందు టమృతత్వ మటంచుఁ దలంతు రట్టివా

రలఁ గని నవ్యచుదురు నిరాకృతమాయులు తాపకాశ్రితుల్.

29

ఉ. ఆరయఁ గర్తృతాముఖరమై గతసారము నౌ భవంబుఁ బోఁ
గోరని భేదవాదిమతకుత్సితముక్తి యిసీ యదేల? యో
ధీర! త్వదుక్తముక్తి ఫణిలిన్ గనఁ జూతు సదాతనంబు సం
సారహారంబు చిత్సృఖ రసప్రద నిర్ఘ్నరమకాట నీషయిన్. 31

ఉ. రాక్షసకామినీవృత ధరాసుత నీశు ప్రియన్ గనంగ నే
యీక్షితి వాయుసూతి నుతికెక్కెను, మ్రింగిన యీశుకై యవి
ద్యాక్షణదాచరీజతరదారణమున్ బచరించి యీశు స
ద్వీక్షణపాత్రఁ జేయు భవదీయమహత్త కియత్త యున్నదే. 32

క. జగదార్తిహరణచణ! భవ
దగణితమహిమంబు దెలియ కామున వాదిం
పఁగడఁగిన మదపరాధము
తగ క్షమియింపఁగదె సూరత ప్రధనుఁడవై. 33

గీ. అప్రమేయప్రతిభు లౌ కణాద కపిల
గౌతమాదులె వేదసంఘాతభావ
నిర్ణయ మొనర్ప మోహ మొందిరి యనంగఁ
జాలుదురె యన్యు; లొక శివాంశంబు దక్క. 34

మ. అమృతాసార కిరద్భవద్వదనజాతాలాప పీయూషభా
స్సముదాయంబు దిశావకాశముల మించన్ జిత్తమాలిన్యబీ
జములై కూడిన కాణభు క్కపిల పశ్యత్పాద శాస్త్రోక్తిసం
తమసస్తోమముతోఁ బ్రయోజనము కానన్ వచ్చునే లేశమున్.

సీ. దేవుని భేదించి గోవుల భజింపఁ
దివిరెడు నభినవ యవననివహ
మవని యంతయుఁ బర్వె, నవ్వారి సేవించు
నవ్వారి కెచ్చట నెవ్విధమున

ముక్తి గల్గునె యందు మున్నహర్నిశమును
 జింతించు చుండుదుఁ జిత్తమంద
 సద్వాదిరాజు లుత్సారితకలిమలుల్
 విష్ణుతత్త్వాభినివిష్టమతలు

గీ. పరమనిపుణులు నై న భావత్కళిష్య
 కుంజరాలు సర్వదిక్కులు గూడముట్టి
 జృంభణము సూప నిఁక నేల చింత నొంద
 సత్వభావితభావ! యాచార్యదేవ!

36

గీ. మందమతికృతవివరణదందశూక
 విక్షితిహతంబు లగు శ్రుతిల్ విమలయుష్మ
 దుక్త్యమృతసేక మొదవక యున్న వరలఁ
 జాలునే యాత్మవిధృతానుశయము లగుచు.

37

గీ. తీవ్రతర దుస్సహ భవోష్ణదీధితి ప్ర
 బలత రాతపజాత తాపంబు శాంతి
 నందునే భవదీయ సూక్త్యమృతకర మ
 యూఖసంపర్కమునఁ దక్క నొండొకంట.

38

ఆ. అకట! కర్మయంత్రమం దెక్కి శ్రుతతపో
 దారిపుత్రగేహదాసవిత్త
 ముల జనించు మానమునఁ గూలు నన్నెత్తి
 తల భవాంధ కూపబిలమునుండి.

39

క. తొలుబాముల దుష్కర మగు
 నలఘుతపము చేసికొంటి; నటుగాక కృపా

జలధి! జగదీశ నీతోఁ

గలుగునె యీవాదజల్పకథ లిటు నాకున్.

39

సీ. శమరూప పూర్వపుణ్యమున కంకురమెద్ది
దమ సముద్గతి కెద్ది తలిరుటాకు

వైరాగ్యవిటపికిఁ గోరకంబెది సహ

నత్వవల్లిక కెది ననలజొంప

మేకాగ్రతాసుమ బృందంబునకు నమం

దమరందబిందు సంతాన మెద్ది

సంతతశ్రద్ధకు సముదితఫల మెద్ది

ధీరవృత్తులకు విందేయ మెద్ది

గీ. పరమగురువర్య! యట్టి తావకమనోజ్ఞ
వచనపరిచయమును బూర్వభవసహస్ర

సముపలబ్ధ సంఖ్యాతీతసారపుణ్య

పటుపరీపాకమునఁ గాదె పడయఁగంటి.

40

గీ. నాకసంవాసులకుఁ బూరుషార్థ మొసఁగు

భువిని భవమగ్నజనులకు మోక్ష మొసఁగు

సత్కృష్టోర్మిశ నీకటాక్షురూరి దలఁప

ధన్యుఁ డగువాఁడ మున్గు నద్దానియందు.

41

చ. పొలఁతులచన్నదోయిపయి పుట్టపుఁగొంగు దొలఁచి ముట్టి కాఁ

గిలిగొని హఁళిఁ జొక్కి కరఁగించి రమించుచుఁ గొంద టుండ్రు గా

కలఘుయశోఽద్భుతైః సిపుణులై తగువీరలు దేశి కేంద్ర వా

గ్గళిత సుధార్ఘరీ ప్లవనకౌతుకులై విహరింతు ధీరతః.

42

చ. తిమిరహారంబు లౌ విశదదీప్తుల భాసిలు ధ్యానతంత్రుగుం

ఫ మిళిత తావకోక్తి పృథుమాక్తి కహఃరఘులన్ ధరించి ఘో

దమునఁ జించు వీరిఁ దనుఁ దాన వరించును హృద్య విద్య-య
య్యమరవరాదులన్ గొనక యంతటి భూష బుధాళి కున్నదే? 43

ఉ. వేదవికాస హేతు వగు విశ్రుతతావకకీర్తికిన్ బుధుల్
మోదముగందు గా- కల సభోమణిచీప్తికి గూబ లట్లు మో
హోదధి మున్దుతన్ ఖిలసముత్కరముల్, గురుశంక రార్చనా
సాదితమోహరాశి నయి శాశ్వతికాత్మసుఖాబ్ధి దోఁగెదన్. 44

సీ. సంతానశాఖ యుష్మచ్ఛింతనమ్ము నం
దనవనమ్ము భవత్పదప్రణామ
మమరభూరుహావల్లి యనఘ! భవత్సమా
రాధనాతంత్రమర్వారవాంభ
మందాకినీనది సుందరభవదీయ
వరగుణనికురుంబవర్ణనంబు
స్వర్గంబు నేత్రగోచర మా భవచ్ఛర
ణాంభోజయుగళంబు నర్హణంబు

గీ. గావుతఁ బుధుల్ విచారమగ్నత విరక్తు
లగుచు భవదాశ్రయము గాంచి యాత్మలందుఁ
దృణసమంబుగ గణియింత్రు త్రిదివజగము
సచ్చిదానందధుర్య! యాచార్యవర్య! 45

గీ. కాన సంతానకాంతానికాయ్యవిత్ర
ములను గార్హస్థ్యకర్మశృంఖలఁ దృజించి
శరణముగ వరియింత్రు నీచరణయుగళి
కరుణ నను నేలుకొనుము కింకరుని దేవ, 46

చ. అని యిటు మండనార్యుఁడు యథార్థతఁ దద్గుణముల్ నుతింప, మె
చ్చినమది నాత్మ వేది గురుశేఖరుఁ డప్పు డనుగ్రహించి యా

తనిఁ గొన నెంచి వాని సహస్రము గన, నాపెయున్ యతీం
ద్రుని మహితాశయంబును గనుంగొని యల్లనబల్కె నీక్రియన్. 47

భారతి తనపూర్వ వృత్తాంతమును జెప్పుట

క. యతివర! యెఱుంగుదును భవ

స్మృతిఁ దొల్లిటఁ దెల్పె నొకఁడు మానీంద్రుఁ డనా
గత మగు నావృత్తం, బ

క్కతను వచించెదను శ్రద్ధగా విను మనఘా!

48

ఉ. శైశవమందు మజ్జనని సన్నిధి నుండ నొకప్పు వచ్చె మా

నీశుఁ డొకండు పింగరుగుదీర్ణతటిత్ప్రతిమానజాటజూ

టీశిరుఁడై త్వగావృతకటీరుఁడు నై సకలాంగలిప్తభ

స్మాశితికాంతిమండలుఁడు నై వసుధాగతశంభుఁడో యనన్. 49

గీ. వచ్చిన మునీంద్రునకు సర్వపాద్యముల నొ

సంగి నాతల్లి మాళి సంజలి ఘటించి

నాభవిష్యచ్ఛరిత్ర మంతయును దెలుపఁ

బ్రాథన మొనర్చె నిటు లనురాగ మొలుక.

50

క. మహనీయ! యెఱుంగను నా

దుహిత భవిష్యంబు; తెలియుదు తపో మహిమన్

మహితాత్ములు ప్రణతులకుం

బహుళకృప రహస్య మెఱుకపటచెదరు గదే.

51

ఉ. ఈయమ కాయు వెంత? సుతు లెందఱు గల్గుదు? రెట్టి వాఁ డగున్

నాయకుఁ? డధ్వరంబుల నొనర్చునొకో? ధనధాన్యపూర్ణ యా

నే? యని భావ్యదంతమును బృచ్ఛ నొనర్ప నిమిలితాక్షుఁడై

యాయతి పల్కెఁ జూచినక్రియన్ మదుదంతము నెల్లఁ జిత్ర మా.

ఉ. ధారిణి వేదబాహ్యమతధాటికి వేదపథంబు గూల నం
భోరుహసూతి యుద్ధరణమున్ సలుపన్ జనియించు బ్రాహ్మణా
కారవిహారుడై ; గిరిశు గౌరి, హరిన్ సిరివోలె, సమ్మహా
సూరిని నీపె పెండ్లియయి సూనులఁ గాంచును గాంచు సౌఖ్యముల్.

గీ. అంతట దురంతకుమతకృతాంత మయి వి
నష్ట మగు నౌపనిషద సన్మతము ప్రోవ
మానుషాకార మూని యీశానుఁ డవని
నిజపదాబ్జవిన్యాసమండిత నొనర్చు.

54

క. యతిరూపుఁ డై నగౌరీ
పతితో నీకూఁతుపతికి వాదము గలుగున్
జితుఁ డగు విస్మృష్టగృహుఁ డయి
గతి నీ వని కొలుచు నాజగద్రక్షకునిన్.

55

గీ. అని చనియె నమ్మునీంద్రువచోనుసార
ముద్భవించినదాది నెం దోట యెఱుఁగ
నట్టిమత్పతి వేద వేదాంగవేత్త
జితు నొనర్చితి నీవ సూ శివుఁడ వార్య.

56

భారతి శంకరునితో వాచింపఁ గోరుట

ఉ. ఐనను నామనోహరు సమగ్రముగా జితుఁ జేయ వైతి సా
నగు నన్నుఁ గెల్చి కొనుమీ యితనిన్ నిజశిష్యుఁగా యతి
శ న! లభించుఁ పూర్ణజయశంసలు నీకు, భవాదృశున్ మహా
ని నెదిర్చి వాదము నొనర్పఁగ నాకును వేడు కయ్యెడున్.

67

క. అని యాయజూకవరవ

ర్ణిని యనపేతార్థమును ననింద్యము మధురం

బును నగుపలుకుం బలుకఁగ

విని యయ్యతి ప్రతి వచింప వేడుక గనుచున్.

58

క. చిత్తము వాదాత్సక్యా

యత్త మైన దంటి; వంబుజాక్షులతో ధీ

రోత్తములు వా దొనర్తురె

మెత్తురె యెవ రైన ననుడు మెలఁతుక వలికెన్.

59

చ. గరితలొ లాఁతులొ యెవరు గాని స్వకీయమతంబు నొంప నో

ర్తురె స్వమతావనవ్రతపరుల్ వివదింపక? యాజ్ఞవల్క్యుఁ డు

ద్ధురగతి గార్గితో, సులభతో జనకుండును మున్ను వా దొస

ర్పరె? ధర వారికీర్తి కొకపాటియునునేని గళంక మబ్బెనే?

60

గీ. అని తరుణి యుక్తియుక్తముగను వచింప

శ్రుతినదీవారిరాశి గురుండు ముదితుఁ

డై యొడంబడె విద్యత్సభాంతరమున

నుండి యాసాధ్యితో వాద మొనరఁ జలువ.

61

ఉ. అంతట నొండొరుల్ గెలుచునాదట నయ్యతిరాజమాళి క

క్కాంతకు వాద మయ్యె మతికౌశలగుంఘితశబ్దనిర్మరీ

కాంతము తచ్చుతిప్రభ వగాఢతరాద్భుతవత్సదీప్తవా

క్రాంతము నౌచు సభ్యజనకర్ణపుటామృతబిందుధారయై.

62

గీ. వారల విచిత్రపదయుక్తిభరితవాద

మాలకింప సహస్రాస్యఁ డల త్రియీత

నుండు వాచస్పతియు నుశనుండుఁ బోలఁ

జాల రనిపింప నెవఁ డింకఁ జాలు జగతి.

63

క. పగ లసక చేయి యన కి

టగణితమై వాదకథ నియమకాలము ద

క్కగ నయ్యతి కాసతికి జ

రిగెఁ బదు నేడహము లొక్కరీతినె యపురా.

64

గీ. అపుడు భారతి యకృతకోక్త్యాదులందు

సకలశాస్త్రములను వీఁ డబ్యయ్యఁ డనుచు

మది విచారించి యొక్కింత కొదికి యంత

లోన దిటపడి నిశ్చయ మూనె నిటుల.

65

ఆ. పుట్టుబ్రహ్మచారి పురిటింట సంన్యాస

మూని సతతనియమధానుఁ డౌటఁ

గామశాస్త్రగ్రంథ మేమియు లేకుండుఁ

గాన నేడు గెల్చుదాన దాన.

66

వ. అని నిశ్చయించుకొని పూర్వాహము పూర్వాహ్ణమున నడచిన

బ్రవృత్తి నివృత్తి మార్గద్వయమునందలి కీడు మేల్గవాసి మరలఁ

బ్రసంగంబునకు రాఁ దివిచి యాగరిత యిట్లను.

67

ఉభయభారతి శంకరునిం గామశాస్త్రమునఁ బ్రశ్నించుట

చ. యమిజననాథ! నీసమయమందు వచింతు 'మనంబె బంధమో

క్షములకు హేతు' వంచు విన సంతస మయ్యె, మనంబు హేతు వే

క్రమమున నయ్యెనో తెలుపఁగావలె? గర్మము తాన బంధమో

క్షములకు హేతు వౌ మనసు కర్మవశంవద మండ్రుగా బుధుల్. 68

గీ. అనుడు శంకరార్యుఁ డనె సాధ్వీ కర్మము

ననుసరించు బుద్ధి యనుట నిజము

మనసు లేని బంధమును గూర్చి యెఱసేయు
ముక్తి; తనయభావమున ఘటించు.

69

వ. మనంబు తానుండి బంధమును, నశించి మోక్షమును గల్గించునది
కావున భావాభావములచే బంధమోక్షములకు హేతు వగు, బుద్ధి
కర్మానుసారిణి యనుటయు నవిరుద్ధంబ.

70

క. అది సంకల్పవికల్పా
స్పద మయి సత్పదమునం దనద్బుద్ధి, యస
త్పదమున సద్బుద్ధి సదా
యుదయింపఁగఁజేసి జీవు నుడ్డాడించున్.

71

సీ. తనముద్రయున్నట్లు ధనము నా దనిపించి
వనటల ముంచును మనసు గాదె
తనకర్మమున జనించినవాని నాత్మజుఁ
డని సేవ సేయించు మనసు గాదె
యెచటనో జనియించునింతి యిల్లా లని
తనవారి మఱపించు మనసు గాదె
తనశరీరము శాశ్వతం బనిపించి ముం
చును లోభవారాశి మనసుగాదె

గీ. యెఱుక యేలవమే నుదయిం చెనేని
మలఁపి యపథమ్మునం బెట్టు మనసు గాదె
రాగకలుషితమై కామరాక్షసునకు
జననకారణ మైనది మనసు గాదె.

72

క. ఏతాదృశదుర్మానస
జాతం బగు కామమునఁ బ్రసక్త యయినసౌ

ఖ్యాతిశయము నాభాసిక

మై తనరు నిమిత్త కారణానుగుణముగాన్.

73

చ. కలుగునెడన్ మనోలయము, కల్గదు గామము, దానఁ గామినీ
కలుషముఁ బుత్రమోహమును గాడ్పడు, దేహమునన్ మమత్వమున్
దొలఁగు లభించు మోక్షము; మనోలవ మున్నెడఁ గామపీడ వ
ర్ధిలి సుతదారబంధపరిధన్ బడి జీవుఁ డభావుఁడై చనున్.

74

ఉ. నా విని పల్కె నవ్వనిత నాయమె కామము నట్లు దూఱ? దే
వా! వినవా తృతీయపురుషార్థ మటం చన ధర్మ మర్థమున్
గావలెనా? త్రివర్గమునఁ గామము త్యాజ్యమె? వీని మూఁడిటిన్
బోవ నడంచి యుద్ధవిడి మోక్షము నొందెడివాఁ డెవం డిలన్.

75

గీ. ధర్మము విశేష్యమై తొల్తఁ దక్కు రెంటి
కిని విశేషణమై పొసంగును గదన్న
ధర్మమును ధర్మ మైననర్థమ్ము కామ
మాను మోక్షసౌధమ్ము సోపానపంక్తి.

76

క. మోమున, నురమున, దేహము
సామున, భామల ధరించి సంతతము మహా
కామపురుషార్థదీక్షితు
తా మూర్తిత్రయము ముక్తు లగుదురొ కారో.

77

క. ధర్మార్థంబుల నారసి
మర్మ మెఱిగి విడిచి నట్లు మాటాడితి, వే
మర్మ మెఱిగి కామమ్మును
గిర్మమతఁ దొఱంగి ముక్తినిం గనఁ దలఁతో.

78

మ. అనుడున్ శంకరుఁ డిట్లు పల్కు సుచరిత్రా! తత్త్రివర్గంబు దాఁ
బునరుత్పత్తి కిఁ గారణంబు లగుటన్ మోక్షార్థి యమ్మాట ము

న్లినఁ దప్పించుకొనన్ వలెన్ మునుఁగఁడేనిన్ దవ్వుగా నేఁగనా
నని శాస్త్రంబులు దెల్పవే శుకుఁడు ప్రహ్లాదుండు దృష్టాంతముల్.

క. జనకాదులు సంస్కృతిలే

పనదూరులు తత్త్రివర్గభాజనులై ము

క్తిని గనుట విశేషవిధి య

గున; యది సామాన్యమగునొకో జగములకున్.

80

ఉ. ముక్తులు గా రటందునె త్రిమూర్తుల, వారలు దారలన్ దనూ

సక్తులఁ జేసికొన్నవరుసన్ గనుపింతు తమఃప్రసక్తిఁ, బి

త్యక్తమతత్త్రియంబున భిదాప్రథలేనివిధాన దంపతి

త్వోక్తి కి స్త్రీత్వపుంస్త్వముల యూహములున్ శశశృంగభంగికల్.

ఉ. జ్ఞాని శ్రితిశ్రితంబుల జనప్రకృతిన్ మదిఁ జొన్పి దానఁ బూ

ర్ణానుభవంబు గాంచు, దన కక్కట గల్గ సుసాధ పూ నిహం

బేని పరంబు నేని-యది యెల్లను జ్ఞానమహత్తఁ జేపడున్

గాన వృథా శ్రమంబు గలుగన్ వివదింపకు నమ్ముచో ననున్. 82

గీ. ధర్మమట్టుల యర్థ, మర్థమ్మునట్ల

కామమును జ్ఞానశక్తిని గాఢముగఁ బ

రీక్ష సేసియ రోసి యీమోక్షపథము

నందుఁ జరియింతు నా తెలియనిది లేద.

83

క. అన నమ్మానిని యతి వం

చనఁ బలుకుచునుండె ననుచు స్వాంతమ్మునయం

దనయము తలపోసి తనకు

ననయం బని యైన నెంచ కనె నీరీతిన్.

84

శా. ద్వైతజ్ఞానరహస్యముల్ దెలియ కద్వైతంబు సిద్ధించునొ

క్కో తద్వైతపథానుయోగమును వాకో నుండ నిట్లాడ నొ

నే! తప్పించుకొనంగ యుక్తు లిటు చన్నే పన్నఁగా; జ్ఞాని కూ
హతీతంబు ఘటిల్ల దంటి విది చోద్యం బద్దియున్ జూచెదన్. 85

వ. అని కామపురుషార్థంబు ధర్మ్యం బనియు సాక్షాత్సాధనము గా
కున్నను మోక్షమునకుఁ బరంపరాసాధనంబేని గాక మాన దనియుఁ
గా దనియుఁ గొంతసేపు వివదించి ప్రసక్తానుప్రసక్తంబుగాస్త్రీ పురు
షజాతివిశేషంబులంగూర్చి చర్చించి తట్టతడ కయ్యిందువదన కేవల
జిగీషాయత్త చిత్తయై యెదిరిం దన్ను మఱచి యిట్లని ప్రశ్నించె. 86

గీ. ఇంచువిలుకాని కళ లెన్ని? యెట్టి వవ్వి?
వానినెల వెంచ నెది! శుక్ల బహుళపక్ష
ములను నెట్లు ప్రవర్తిల్లు? బొలఁతులందు
నెటుల తోచును? బురుషులం దెటుల తోచు? 87

వ. అనుచు నతర్కితోపనతముగాఁ బలుకుటయు. 88

క. విద్యల గని యగు నయ్యన
వద్యాంగి జిగీషఁ బిడుగువడినటు లనునా
చోద్యమునకు భిక్షుకపతి
చోద్యమున మునింగి నింగిఁ జూడ్కి నిగిడ్చెన్. 89

క. ఘనుఁ డతఁడు మాటు పలుకక
మనమున నిటు లెంచె గళలమర్మమ్ముం జె
ప్పనియెడ జితఁడ నగుదుఁ జె
ప్ప నెటుల మన మొప్పు రచ్చపట్టున సతితో. 90

ఉ. అంశియ కాదు కామకళయందుఁ బరాజయ మొందుమాత్ర నొ
క్కింత కొంత గాంతునె? యి దెల్లను జూచుప్రజల్ యతీంద్రుఁడ
క్కాంతకు నోడె నేదొ యడుగన్ దగునుత్తర మీయ నేర కం
చెంతయు వింతఁ జెప్పుకొవరే సకలజ్ఞత వోడె నేటితో. 91

శంకరుఁ డుభయభారతిని గడుపువేడుట

మ. అని భావించి సభాంతరంబున లతాంతాస్త్రాగమమ్మున్ వచిం
పను సందేహముతో నచుంబితక శాప్రశ్నంబు గావించి తం
గన! యిమ్మా గడు వొక్కమాసము సమగ్రం బద్ది నే నేర్చి వ
చ్చి నినున్ గెల్చెద నిద్ది ధర్మమె కదా చింతింప వాదమ్ములన్. 92

ఉ. మానిని! నాకు నెట్లొ యవమానము చేకుట వాదరీతికిన్
గాని యనంగశాస్త్రవచనంబులఁ బ్రశ్న మొనర్చి నిగ్రహ
స్థానము నొంది; తైనఁ బరిషత్తునసాక్షిణి నిన్నుఁ గా దనం
గా నగునే, య దేల యొసఁగంగదె సమ్మతి పోయి వచ్చెదన్. 93

క. నావుడు మండనమిశ్రుని

దేవియు సభ్యులును ననుమతింపఁగ శిష్య

ప్రావృతుడై దవుల నొకవ

నీవీధిగతాద్రి కతఁడు నెమ్మిం జనియెన్.

94

వ. మండనమిశ్రుపుస్తకభాండాగారమునుండి వలయు కామశాస్త్ర
గ్రంథములు గొంచు నటుల చనిచని యయ్యటవి నిరుపహాతి యగు
నొక్కకొండ నెక్కి యందొక్కగుహం గాంచి శిష్యులంబిలిచి
యిట్లను.

95

చ. సమతలమై పురస్థితవిశాలశిలాఫలకాభిరామమై

యమతిన దా మహాగుహ; తదగ్రవటదుర్బు తత్సమీపమం

దమలజలౌ ప్తమై ఫలభరానత భూరుహవండ రమ్యతీ

ర మగు సరోవరంబును విరాజిలుచున్నవి కాంచిరేగదా.

96

ట. ఇది వసింప ననువుగ నుండు నని పలికి కందమూలఫలాశనుండై

యచటన నిలిచి.

97

శంకరుని కామ కలాధ్యయనము

సీ. అధిగమించెను సుమనోస్త్రసంప్రోక్తమా
 రతిశాస్త్రజలధిఁ బారంగతముగఁ
 జదివె నామూలాగ్రి ముదితకౌతుకుఁ డౌచుఁ
 గూచిమారవచోనిగుంఘనముల
 నభ్యసించెను బహువ్యాఖ్యాపరీక్ష వా
 త్స్యాయనకామసూత్రముల నెల్లఁ
 గఱచెఁ బ్రత్యక్షరపరిశీలన మ్మొప్పఁ
 గూలంకషముగఁ గొక్కొకకృతిని

గీ. నాయికానాయకుల విభిన్నతలు దెలిసె
 హావభావంబులు రసంబు లాకళించె
 భరతమునినాట్యశాస్త్రము నెఱిగె, నంది
 కేశ్వరకృతాభినయశాస్త్రహృదయ మరసె.

98

క. శారీరవిచారంబుల

నారయు యోగాగమమ్ము నాయుర్వేదం
 బారతిపతిశాస్త్రముతో
 వైరుధ్యము నొందుచోట్ల వరుసఁ బరీక్షె.

99

మ. అగునే యిట్లు లలంకియీభినయనాట్యంబుల్ 'రసో వై స' య
 న్నిగమాంతోక్తి ప్రమాణమై వెలయ వర్ణించున్ రసోత్పన్నహృ
 ద్యగుణానందము నెల్లతావులను బ్రహ్మనందనబ్రహ్మచా
 రిగ, సత్యంబాకొస్తావకంబొ యని తర్కించున్ గ్రహించున్ మదిన్.

గీ. అటుల ఊదక్షమముగ నయ్యతి సుమాస్త్ర
 శాస్త్రపాథోధి మధియించి సార మధిగ
 మించెఁ దల యూచె మెచ్చె హాసించెఁ బెద్ద
 నిశ్చసించె జగుప్పించె నెవ్వనమున.

101

మ. మఱి యాసంయమిచంద్రుఁ డీక్రియ మదిన్ భావించె- నాత్స్వ దు
ర్భరవాదోత్సకతానిమగ్నమతి సప్రస్థవ్యసంప్రశ్నమున్
బురుషున్ న న్నడిగెన్, సభన్ నిలిచి పూవుంబోణి కే నెట్టు లు
త్తర మిత్తున్ మది మెత్తురే జనులు నిందల్ క్రిందుకో కుండునే.

చ. ప్రజ గనుచుండ నిండుసభ భామినితో మదనాగమంబు ని
ర్లజముగఁ బల్కు పెట్టు లబలామణి యొంటి వసింపఁ గాంచి చె
ప్పఁ జనునె, చేర నొనె, మగవాడఁ గదా; గన నొం దుపాయ మం
చజగవపాణిరాణి హృదయాబ్జముఁ జేర్చి భజించు భక్తితో. 103

క. అంతట దశమదివసమం

దంతేవాసులను బిలిచి యతిపతి యను- ని

శ్చింతముగ సమాధిస్థితిఁ

గొంతతడవు పూన నెంచికొంటిని మదిలోన్.

104

చ. అనవరతంబు మీరలు గుహాముఖమంద వసించి యుండి నా
తనువున కేయపాయమును దాకన్వైఖరిఁ గాచి యుండుఁ డం
చును గుహ సొచ్చి యొక్కెడ విశుద్ధమనంబున దర్భశయ్యపైఁ
దనువును వ్రాల్చి ప్రాణతతిఁదట్టి సమాహితఁడయ్యె నొయ్యనన్. 105

ఉభయభారతికిఁ బరాజయభయము

ఆ. సభ ముగించి యుభయశౌరద యానాఁడు

మొదలు భర్తృవిరహమునకుఁ గలఁగి

శౌరదను భజింప సాగెను నియతోప

వాసదీక్ష గొని దివానిశంబు.

106

ఉ. ఓటమి తప్ప దన్నతలఁ పుల్ల మగుల్పఁగఁ బ్రాణనాథుభి
క్షాటన మెట్లు కంటనరయంగల నన్నభయంబు జీవితో

చ్చాటన కుద్యమింప నిజసంస్కృతివై భవమున్ స్మరింప, క
జ్జోటి పరాభవానలముచొప్పు దలంచి కృశించు నెంతయున్. 107

ఉ. పుత్రులఁ గాంచఁ బో, దుడిగపుంజెలులం బనిఁ బూన్పఁబో, దహా
రాత్రము ముద్దుసేయుశుకరాజి మృదూక్తుల మెచ్చఁబో, దిహా
ముత్రఫలానురక్తి మనమున్ జొరనీదు, నిజేశునిన్ గలా
మాత్రముఁ బాయనేర, దలమానిని భావి స్మరించి భీతయై. 108

క. ఉండునెడ నట కిరువదొ

క్కండవదినమందుఁ జెలిమికత్తె యొక, ర
య్యండజగమనకడకు ను
ద్దండరయంబునను వచ్చి దడయ కిటు లనెన్.

109

శబరుం డుభయభారతికిఁ జిలుకను దెచ్చి యిచ్చుట

4. 11

గీ. అమ్మ! మన వీధిద్వారంబునందు నున్న

వాఁడు శుకయుక్తపంజరపాణి యైన

శబరుఁ డొకరుండు నీదు దర్శనము గోరు

చున్నవాఁడు శుకంబు నీ నున్నవాఁడు.

110

క. మన కీరవారమునకం

ఁజెను దత్కీరంబు కళల నిపుణం బని పే

ర్కొనె శబరుఁ డుబుసుపోకకుఁ

గొనవే నీమదికి శాంతి కుదురును జూపే.

111

సీ. అనవుడుఁ దోడి తె మ్మనుచు నంగన పల్క

వేవేగఁ జని బోటి వీధి నున్న

శబరు సకీరపంజరసమేతాగ్రహ

స్తుని లోనికిని దోడుకొనుచు వచ్చె

నంత వనేచరుం డాపంజరము గృహః
 ధీశ్వరి గన నెట్టయెదుట నునిచి
 మృగయార్థ మేగునా కగపడె నీకీర
 మటవిని నొకసరస్తటి ద్రుమంబు

గీ. నీడఁ గన్నులు మూసి మానిక్రమమున,
 నది యరసి యబ్రహ్మడి మెల్ల నడుగు లిడుచుఁ
 జేరి పట్టంగ నామోము తేటి చూచి
 యేమి ధైర్యమొ గాని తా నిటుల వలికె.

112

శా. అన్నా! నే నొకమానియాశ్రమమునం దాబాల్య మిన్నాళ్లుగా
 నున్నా, నెల్లకళల్ గ్రహించి జగమం దున్నట్టిశాస్త్రజ్ఞులన్
 గన్నారం గనఁ గోరి వచ్చుచును నీకైఁ జిక్కిరిన్ నన్నుఁ జం
 ప నీ కొండొకముద్దఁ గానె యనుకంపన్ నింపి రక్షింపుమా. 113

ఆ చదువుకొన్నవారిసన్నిధి ననుఁ జేర్చు
 మనెదుఁ గొదవవిద్యలను గ్రహింతుఁ
 బారితోషికమూలఁ బడసి బిడ్డలతోడఁ
 బెద్దకాల మనుభవింతు సుఖము.

114

చ. అనుటయు నల్లఁ బంజరమునం దిడి, పండ్ల నొసంగఁ గంటితోఁ
 గనమికి వింత నొంది, నుడికారపుసొంపున కుబ్బి, యీపురం
 బున కరుదెంచి యిందు బుధముఖ్యుఁడు మండనుఁ డుండునంచు విం
 చు నిటకుఁ దెత్తు, నీ వతనిజోటికవంట గదమ్మ నావుడున్. 115

శా. ఔ నేనే యని యాపురంధ్ర ధనధాన్యాన్నాంబరశ్రీల స
 మ్మానింపన్ శబరుండు తద్గుణములన్ బల్మాటు కొండాడి యెం
 తేనిన్ బొంగుచుఁ గానకున్ జనుడు; నాధీమత్పయోజాస్య దా
 నీ నీతం బగుపంజరంబు ఛిలకించెన్ గేలఁ బై కెత్తి తాన్. 116

ఉ. అంతటిదాక మాఁగయటు లందు వసించుశుకంబు “సాధ్వీ! న
నన్నంతకహస్త ముక్తుఁగ దయామతిఁ జేసితి నీకు భర్తకున్
సంతతికిన్ బ్రభూతశుభసంపద గల్గుత” మంచు బల్కు ద
త్కాంత మనంబునన్ తదుచితజతకన్ వెఱు గంది చెచ్చెరన్.117

గీ. చల్ల నై నహిమాంబుల జలకమార్చి
చక్కెర లనంటిపండ్లు రసాలఫలర
సములు దాడిమఫలముబీజముల మేపి
యలసటను దీర్చి పతిమోగిల కపుడ తెచ్చె. 113

ఉ. తెచ్చి తదుక్తియాచితి నుతించి కిరాతుఁ డొసంగువార్త వా
క్రుచ్చి తదీయవిజ్ఞత నెఱుంగఁ గుతూహల మొందు భర్తకై
మచ్చుగ శాస్త్రవాద మొకమాత్ర మొనర్చి ముదంబు గూర్చిలో
మెచ్చుచు గృహ్యకీరముల మించిన దంచును సంతసించుచున్.119

ఆ. భవనకీరపంక్తిఁ బరిపాటిఁ దెప్పించి
వేదమందు శాస్త్రవాదమందుఁ
బోటి పెట్టి, పెద్దప్రొద్దు వాదించి జ
యించు నాశుకంబు నెఱుక కలరు. 120

సీ. అష్టవిధం బైన యవధానముల వేద
ములు తలక్రిందుగాఁ బలుకునేర్పు
పూర్వపక్షముల నొప్పుగఁ దా ననువదించి
నిర్ణయబాధముగ ఖండించునేర్పు
వాచావిరోధ శాఖాచంక్రమములందు
నిగ్రహస్థాన మొందించునేర్పు
తతవాఙ్ముఖిమ లుపోద్ఘా తోపసంహార
గుంఫితమ్ములుగ వాక్రుచ్చు నేర్పు

- మెఱియఁ దద్దహశుకముల వరుస గెలిచె
నవ్వినూతనశుకము 'శుకావతార
మిది' యనుచు మండనాడు సమ్మదితుఁ డగుచు
మెచ్చి చూడంగ నిల్లాలు మే లనంగ.

121

౧. తపముల నుపవాసంబుల

నపగతబల యయినయబల కది కాలక్షే
ప పదం బగునని బుధుఁ డా
సపడియెఁ జిరకాలమైత్ర్యసంబంధమునన్.

122

ఉభయభారతికిని జిలుకకును జరిగిన కామశాస్త్రనంవాదము

- వ. అంత నయ్యింతి యాశకుంతకులావతంసంబు నంతిపురికిఁ దోడ్కోని
పోయి తగిన యాహారంబు లిడుచు నాయాశాస్త్రంబుల వాదము
లొనర్చుచు, నలవోక నమ్మఱునాఁడు ప్రసంగవశంబున శంకరార్యు
నకుం దనకు నడిచిన వాదోపవాదంబులఁ జెప్పునంత నక్కిరంబు
తెక్కల టిక్కించి యిక్కువదండంబున ముక్కు నిటునటుఁ జక్కఁ
జేసికొని యెయ్యారంబు మీఱ నతివా! శంకరు నిరుత్తరుఁ గావిం
చిన నీప్రశ్నమున కే నుత్తరం బిత్తునె యన నమ్మదిత నమ్మది
తయై యేది చూత మనుటయు.

123

- గీ. ఇంచువిలుకాని కళ లెన్ని? యెట్టి వవ్వి?
వానినెల వెంచ నెది? శుక్ల బహుళపక్ష
ములను నెట్లు ప్రవర్తిల్లు? బొలఁతులందు
నెటుల తోచును? బురుషులం దెటుల తోచు?

124

- వ. అని కదా భవదీయ ప్రశ్నంబు?

- గీ. అంగభవునికళల్ పదునై దు సువ్వె
సతులయంగుష్ఠ పద గుల్ఫ జాను జఘన

నా భ్యురః కక్ష కంఠ గండ రదన వద
నాక్షి ఫాల శిరమ్ముల నవ్వి యుండు.

125

ఆ. అవి యణీయ మైనయాకృతి రోమకూ
పాష్టమాంశమందు నధివసించు
నతివ! పద్మినీప్రభృతిజాతినతులకు
నింక వానిగతుల నేర్పఱింతు.

126

చ. క్రమగతి నెక్కు డిగ్గు రతిరాట్కళ లింతికిఁ గృష్ణశుక్లప
క్షములఁ బ్రతీకపంక్తిబడిఁ జానరొ! యార్తనదర్శనాదిప
క్షము సుమి శుక్లపక్ష మనఁగాఁ; బెఱపక్షము సూర్య కృష్ణప
క్ష మనఁగఁ జెల్లు దీనిని రసజ్ఞు లెఱింగి నుఖంత్రు చాతురిన్. 127

వ. ఇయ్యది సామాన్యంబు, విశేషంబు వివరించెద నవధరింపుము. 128

సీ. పద్మిని కెడమక్రేవను నెక్కి, సితపక్ష
మున డిగ్గు బరపక్షమునఁ గుడిగతి
సితపక్ష మెక్కి దక్షిణగతి హస్తాని,
కపరపక్షమున సవ్యముగ డిగ్గుఁ
గృష్ణపక్షమున దక్షిణగతి నెక్కి, చి
త్రిణి కాద్యపక్షమ్ము దిగు నెడమగ
శంఖుని కసితపక్షమ్మెక్కి యెడక్రేవ,
వలక్రేవ డిగు శుక్లపక్షమందు

గీ. పక్షభేదముచే నిట్లు పథము మాటి
మెలఁగు నాల్గుజాతు లింతులకు వరుస
మదనకళ కాలి బొటవ్రేలుమొదలు మస్త
కావధిగఁ దోచుఁ బదియునై దవయవముల.

129

గీ. సరవి హస్తినీ, చిత్రణీ, శంఖనులకుఁ

బద్ధినికి, నవయవపరిపాటి దినది

నమ్ముగాఁ గామకళ యశావనమునఁ బ్రబలి

వార్ధకంబునఁ గ్రమకృశత్వంబు వడయు.

180

వ. ఇయ్యది వాత్స్యాయనునిమతము. ఇకఁ గొక్కొకనిమతం బన్ననో
యింతులకు ననంగకళ శుక్ల పక్షప్రతిపదాది నంగుష్ఠప్రభృత్యవయవ
ముల వామపార్శ్వంబుగా నెక్కి కృష్ణపక్షంబున వలపటివై పుననుండి
డిగ్గువిధమునఁ బురుషునకును గృష్ణపక్షప్రతిపదాది దక్షిణపార్శ్వ
ముగా నెక్కి శుక్ల పక్షమున వామపార్శ్వముగా డిగ్గు ననియు, శుక్ల
కృష్ణపక్షవిభాగ మార్త వదర్శనాపేక్షితంబేని పురుషునెడ వ్యభిచరి
తం బగుటంజేసి ఛాంద్రమానమాస ప్రథమ ద్వితీయపక్షము లని
గ్రహించినటు తోచు; స్త్రీపురుషు లిరువురయందుం గర్తృతా
సామ్య మున్నను పురుషకళా వివేచనము వాత్స్యాయనుం డేల
డిగ్గువిడిచెనో కొక్కొకండు గ్రహింపఁజాలఁ డయ్యె నది యటుండ
నిమ్ము. అట్లు కళామర్మవిదులై తాడన పేషణ దంత నఖిక్షత చుం
బన చూషణ వషట్కృతాదు లగుదశసంస్కారములును; బేటిత
కుట్టిత క్షీత నామిత ఘట్టి తాఖిల్యం బరఁగు పంచతంత్రములును,
జతురశీతిబంధమ్ములను దెలిసి ప్రయోగనిపుణు లగురసికులకు నీయ
డిగిన యర్థంబు కరతలామలకం బనుటయు, నక్కాంతారత్నము
తదీయ వైద్యి కబ్బిపడుచుఁ గొక్కొకవాత్స్యాయనుల మతభేదము
నుద్దేశించి యి ట్లను.

181

కొక్కొక వాత్స్యాయనుల మతభేదముపై నడిచిన వాదము

మ. చిలుకా! నీమతి మెచ్చఁగాఁ దగు, సమీచీనంబు లౌ నీదుష

ల్కులు; కానీ తుదిఁ దత్కళావిధమునన్ గొక్కొక వాత్స్యాయన

ద్వలకుఁ బల్కితి భిన్నవాక్యతను-బూర్వుల్ సెప్పు నద్దాన న
వ్యులతాత్పర్యమ యాటఁ జెప్పఁదగు నెట్లో యేకవాక్యత్వముఁ.

ఆ. అఖిలశాస్త్రముల సమన్వయపద్ధతి
యిదియ పూర్వపూర్వముషిమతంబు
లుత్త రోత్త రి సత్త మాభిశ్రేత
మగుటఁ దదనువాద మగును గాదె.

133

వ. కావున వాత్సాయనుమతం బరయ నందు రంజనీయయు నధికర
ణంబు నగు స్త్రీకళాస్థానంబులు కర్త యగుపురుషునకుఁ బ్రథమ
జ్ఞేయంబు లగుట వివరింపంబడె. దానం బురుషకళాస్థానంబులుం
గమ్యమానంబులగుట లేదె? తదంశముం గొని కొఱ్ఱోకుండు
ప్రస్ఫుటీకరించె నని యేకవాక్యత వచియింప సమంజస మనుటయు
నా శుకతిలకం బిటుపలుకు.

134

ఉ. పంచశరాగమాధ్యయనపద్ధతి నెట్టులొ యట్టులే ప్రయో
గించుటయ్యందుఁ గూడఁ బతికిన్ సతికిన్ సమకర్తృభావ మూ
హించి వచించె నాబుషికులేంద్రుడు కారకభేద మున్నట్లుల్
గాంచఁగ నొ పటన్న “మతికల్పిత”మందు నిశాకరించుచున్.

135

వ. సతీపత్యుల కధికరణకర్తృభావ మసంగతంబగుట గర్తృత్వసామాన్య
ముచితం బనుటయు నయ్యింతి యి ట్లను.

136

గీ. మూఠనిగమాధ్యయనమాత్రఁ బూర్వపుండు
నింతియును గర్తృతను వహియింత్రుగాక
యధికరణ మింతి, కర్త నాయకుఁడు సరణి
దొడములవైఖరిఁ బ్రయోగదశను గాఢో?

137

క. అన విని కేలకెల నెవ్వని
ననియె శుకము మదనగమ మాద్యంత మెచిం

గినదానవె సుచరిత్రా

జనతిలకమ! యిటుల పలుకఁ జనునే నీకున్.

138

ఆ. మేషయుగళకృత సమీకమందుఁ గపిత్థ
యుగళభేదనమున నొగిని మల్ల
యుద్ధమందుఁ గర్త లుభయమ్ము లై నట్లు
లాలుమగలు కర్త లగుదు రతివ.

139

వ. కావుననే 'తే నోభయో స్సదృశీ సుఖప్రతిపత్తి' యని యుభయు
లకు సుఖసామ్యము సిద్ధాంతీకరింపఁబడె ననుటయు, నాక్రొత్త డితల
మానికంబు తలయూచి కామతంత్రమునఁ బురుషుండు స్వతం
త్రుఁడౌ యస్వతంత్రుఁడౌ యని యడుగ నాకీర మిట్లనె.

140

గీ. కర్మబద్ధుండు పురుషుఁ డాకామతంత్ర
మందె కాదు ధర్మార్థమ్ములందు సైత
మస్వతంత్రుండె కర్మఫలానుషంగ
ముక్తుఁ డౌదాక న్వాతంత్ర్యమును గనండు.

141

క. అనుటయుఁ గొండొకతడ వం
గన యత్తర మీయఁ గానఁగాలేక నభం
బును గాంచి చూపు మరలిచి
యనియొ జలుకతోడ నూతనాశ్రమము గొనుచున్.

142

శా. కోకోక్కర్షి మతంబు నాక్రియఁ దృణాంకూరంబు చందంబున్
న్యక్కారితృపు పారదాతికమనన్ వాత్స్యాయనుం డేవియో
వక్కాణించె న వెల్ల ధర్మములె? లేవా వైశికంబం దన
మృక్కృత్యాచరణోపదేశములు శుద్ధాంతాంగనాద్రోహముల్

143

సీ. అన శుకం బిట్లు వల్కెను సాధ్య! కొక్కోకుఁ
 డటుల వాత్సావ్యునం డాడఁ డెపుడు
 “సాధ్య కాని పడంతి సాధించుటయు, సాధ్య
 యైనచెలి నలర్చు, టాత్మ రక్త
 రతిఁ గరంచుట” స్మర శ్రుతము ప్రయోజన
 మనినఁ గొక్కోకు నే మనఁగఁ గలదు
 ధర్మార్థకామత్రితయము పరస్పరా
 నుపహతముగఁ బొంద నొప్పు ననుచు

గీ. నందు నేకై కసేవ యనర్థ మనుచు
 నై హికాముష్మిక సుఖాప్తి కనువు కాఁగఁ
 బలుకు వాత్సావ్యునం డొకపాటివాఁడె
 యగునె నరులకుఁ దద్బదయంబు నెఱుంగ.

144

మ. పరదారాభిగమంబు సేయువిటు లుత్పాదించు మాయాధురం
 ధరమార్గమ్ముల నెల్లఁ జెప్పి “పరకాంతాలాల్య మాయుర్యశో
 హరణం” బంచునుఁ బారదారికరహస్యజ్ఞాత కాఁడేని నే
 ర్పరి గాఁ డాత్మకళత్రరక్ష నరుఁ డెవ్వఁడేని” యం చాడఁడే. 145

క. తనదారల నితరుఁడు వం
 చన నిటు లొనరించి కై వసము చేసికొనున్
 గనుచుండ ననుచు గృహులకుఁ
 ముని సేయుప్రబోధ మెంతముఖ్యమొ తలఁపఁ.

146

ఉ. వై శికమందు వేశ్య విటవర్గము నొంచి తదీయవై భవం
 బాశుగతిన్ పొరించుట కుపాయములన్ బ్రవచించు టెన్న ని
 ర్వేశరసాభిలాషమాన వేశ్యను జేరినవారు దుస్సహ
 కేశము గాంతు రంచు నెఱిగించి జగద్ధిత మూన్మఁగాదొక్కో. 147

గీ. అంతిపురికాంతలను గవయఁగ నుపాయ
ములను దెలుపక మున్న తాఁ బలుకలేదె ?
రాజదార లగ మృతౌ రామలందు
ముఖ్య లని తల్లితో సామ్యమును ఘటించి.

148

క. ఈరెండుప్రకరణంబుల
వైరుధ్యము స్పష్టపఱచు వాత్సావ్యునచే
తోరీతి; నది సదసదా
చారంబులఁ గలిపి చేయుచాలన యనుచున్.

149

వ. మఱియు గ్రంథాంతమ్మునఁ “గామశాస్త్రతత్త్వజ్ఞుఁడు ధర్మార్థకామ
మ్ములను బ్రత్యయమ్మును లోకస్థితి నెఱింగి వర్తించునే కాని రాగ
మ్మున వర్తింపఁ డనియు, నవ్వాఁడు త్రివర్గపాలకుఁడైఁ లోకవర్తిని
యగు స్వస్థితిని బ్రోచుకొనుచు జితేంద్రియుం డగు ననియు, దెలిపి
తాను బ్రహ్మచర్యమ్మున సమాహితచిత్తుఁడై లోకయాత్రార్థ
మీశాస్త్రరచనకుఁ బూనుకొంటిఁ గాని రాగవశమ్మునఁ గా” దని
పలికినపలుకులవలన నమ్ముని హృదయంబు స్పష్టంబు కాదే. కావున
మోక్షాధికారలిప్పులై త్రివర్గోపాసనాఁగీలు రగుశ్రోత్రియులకు నంత
ర్వాణులకు నయ్యార్షగ్రంథ మొక్కటియే ప్రమాణం బనుటయు
నవ్వరవర్ణనీలలామ నివ్వెఱపడియు యథాపూర్వముగ నిట్లను. 150

క. ఈ శాఖాచక్రమ మే
లా శుకమా పురుషునెడ సుమాస్త్రకళలపై
నాశంకించెడు నా కే
వో శాస్త్రము లంచుఁ బల్కె దొండుప్రసక్తిన్.

151

గీ. కర్త లే కద సంప్రయోగమున సతియుఁ
బతియు నీమృతమందు నో పతగరాజ!

తరుణికిం గల్లు స్మరకళల్ పురుషునకును
గలవా లేవా వచింప కీషలుకు లేల?

152

చ. అన విని కీర మి ట్లను లతాంగి! యనంగకళల్ నృదేహ మె
ల్లను గబళించి రాగముబలంబునఁ బ్రస్ఫుట మాట వానినిన్
బనివడఁ జెప్ప వ్యర్థ మని పల్కరు పూర్వులు, స్త్రీకళాభిరం
జనపరమావధుల్ మదనశాస్త్రవిధుల్ సకలంబు మానినీ! 153

మ. అటు పుంస్కాండగతాంగజన్మకళ వ్యాఖ్యన్ జేయనే కాదె చె
ప్పట గల్గెన్ గళరూపుఁ దద్గమన తన్ముఖ్యస్థలంబుల్ తదు
త్కటతాకాలముఁ దన్నిరూపకమతద్వంద్వాంతరం, బందు న
క్కట ప్రాబల్యనిరూపణం, బిదియ శాఖాచంక్రమం బయ్యెనే. 154

వ. మన్మథ కళాస్థాన తదారోహాణావరోహాణాది భేదంబుల మతద్వ
యంబు నే నుపన్యసింపఁ గొక్కోకవాత్సయనుల ప్రామాణ్యా
ప్రామాణ్యంబుల కీవ తివిచి శాఖాచంక్రమదోషంబు నాయం
దారోపింప వాదధర్మంబే. 155

క. అన నుభయభారతీసతి

యను- శాఖాచంక్రమమున కగపడి తనుచున్
గనుఁబ్రామఁ జూచె దవె న
న్ననుటయు శుకమిట్టు లను రుషాకులితమతిన్.

156

చిలుక తగవుదీర్ప మండనుఁ గోరుట

ఉ. ఇద్దఱవాదమున్ విని సమిద్ధమతిన్ గుణదోషముల్ గనన్
ముద్దియ చెప్ప నీపతి ప్రభుండు సుమీ యన నమ్మగొక్షి తా

నుద్ధవిడిన్ నిజాధిభువునొద్దకు నేగి సమస్తవృత్తమున్
దద్ద వచించి తెచ్చెను క్షణంబున వాదజరూభిలాషచే. 157

క. తెచ్చి యుచితాసనమునన్
మచ్చికఁ గూర్చుండఁబెట్టి మహిళామణి వా
క్రుచ్చెను దనకుం జిలుకకు
వచ్చిన వాదోపవాదవైఖరి వరుసన్. 153

ఉ. అంతట నాబుధేంద్రుఁడు జమాపజయంబుల నిర్ణయింప లే
కెంతయుఁ గీరశక్తి నుతియించుచుఁ గామకళారహస్యసి
ద్ధాంతము లభ్యసింప గడు వంది చనన్ గద శంక రామ్యుఁ డ
ద్ధాంతఁ డొకండ తీర్చుటకు దక్షుఁ డతం డెట నున్నవాఁడొకో?

చిలుక చెప్పినప్రకార ముభయభారతియు భర్తయు శంకరుని సన్నిధి కేగుట

చ. అనుకొనుచుండ నిట్టు లను నాశుక మోబుధచంద్ర! శంకరుం
డు నతనిశిష్యు లుందురు గడుంగడుద వ్వగుకాన నొక్కకొం
డ నిచటి కేగుదెంచుతరుణంబున నయ్యటవిన్ మహీజశా
ఖను వసియించి నేను గనుగంటను గంటిని వింటిఁ జిత్రమున్. 160

శ. కంఠోలమ్ములఁ గందమూలఫలముల్ గైకొంచు మధ్యాహ్నమా
ర్తాండ ద్యోత విభీతులై యతలు మద్వాసద్రుమచ్ఛాయఁ గూ
ర్చుండన్ వచ్చి ప్రసంగమున్ సలుపుకొం చుండంగ నాశంకరా
మ్యం డాకొండగుహన్ సమాధిగతుఁడై యున్నట్టు లాలించితిన్.

గీ. ఆ యనఘచరితుఁ డెపుడు బాహ్యప్రపంచ
సంగతుం డొనొ కాని చూడంగవచ్చుఁ
బంచషాహ పప్రయాణసంప్రాప్య మగుచుఁ
గ్రాలుఁ దద్వాసగుఱ్ఱా యుత్తరముగ నిటకు. 157

ఆ. అనుచు శుకము పలుక నాద్విజుం డాలును
 సపరివార మటకుఁ జనఁగ నెంచి
 రార వివదమాను లన్ననిద్రలు గొండై
 గెలుపొ యొండొ యాలకించుదాఁక.

163

వ. బిడ్డలను గొంతపరివారంబును గృహంబున డిగ్గవిడిచి యమ్మలు
 నాఁటివేఁబోక.

164

సీ. అర్హభృత్యానీత యాప్యయానము నెక్కి
 యాత్మకశత్రమ్ము నరుగఁ బనిచి
 శాస్త్రపుస్తకములు ఛాత్రులు గొని పాండు
 కంబళిరథము లెక్కంగఁ బలికి
 యన్నదానార్థపదార్థముల్ వైయాఘ్ర
 శకటాళిఁ దేర నాజ్ఞప్తి సేసి
 పటగృహపంక్తిఁ గాంబలశకటంబులఁ
 బదిలంబుగాఁ దేర బనుపు వెట్టి

గీ. యగ్నిహోత్రమ్ములను దేవతార్చనాప
 దార్థములఁ గొంచు మత్తవృషాంచితశక
 టాంతరమ్ము నధిష్టించి యపుడు వెడలె
 మండనుఁడు శంకరుండుండు కొండగుహకు.

165

సీ. పర్యంక శయన దర్పణ దంతకంకతి
 కా తాలవృంతాదికముల గములు
 కార్పాస వాల్మీ రాంకవ కౌశేయ ర
 ల్లక నిచోలాదిచేలవ్రజంబు
 కలశ కందు గళన్తికా శరావ ఋజీష
 దర్వాది పచనపాత్రముల గములు
 తైలాజ్య గుడ మధు దధి శర్కరాదులు
 శాలితండుల సూపసంచయంబు

గీ. గొనుచు దాస దాసీజనం బనువుమీఱ
శకటముల నెక్కి తొలుదొల్తఁ జనుచు విడియ
వలనుపడుచోట్ల నిలిచి లోపములు లేని
యట్టు లమరింప నతనిప్రయాణ మొప్పె. 166

క. ఆసన భోజన విద్యా
వ్యాసంగంబులను స్వగృహమందటు లట నా
భూసురుఁ డొందుచు నగ్నిను
పాసించును వశమె వానిభాగ్యము పొగడన్. 167

ఉ. శంకరుఁ డేమి తీర్చునొ విశంకటయుక్తుల నీశుకంబు న
న్నంకిలివెట్టెనే యని నిరంతర మాంతరచింతతో శుకా
లంకృతపంజరమ్ము కరలగ్న మొనర్చి తపించుచుండు న
ప్పంకజపత్త్రనేత్ర పతిపజ్జను బాయక త్రోవ నేఁగుచున్. 168

గీ. స్వయముగాఁ గీరమునకు నాచార్యబుద్ధి
నాసతీమాళి మ్రొక్కు నీరాచ్చ భక్తి
ఫలరసముతోడఁ దేనెఁ ద్రావంగఁబెట్టు
దాడిమిబీజములఁ దన్ను దారిఁ జనుచు. 169

చ. యమిపతిఁ గాంచువేడుక ద్విజాగ్రణి తాను గుటుంబినీసమే
తముగ శుకోపద్రష్టమగుదారిని భృత్యులు గొల్వ నేఁగి న
ప్తమదిన మొక్కశైలమునుపత్యకఁ జేరి యతీంద్రశిష్యుల
గ్రామునను దృష్టిగోచరముగాఁగ మనంబునహర్ష మొందుచున్.

నీ. సపరివారమ్ముగా జాయాసమేతుఁడై
శైలాగ్రమును చేరి శంకరాచ్యు
శిష్యులఁ గని గురుశేఖరుఁ జూపరే
యని వేడ వార లిట్లనిరి ధీర!

యీగుహాంతరమునం దేకాంతయోగన

మాధి నున్నారు సుమ్మా ప్రబోధ
మొసరింప నాజ్ఞయాయను లేద నేటితో
గడువు పూర్ణం బగునుడి మఱచెనె

యనుచు మాలోన మే మీయహర్ముఖాది
గలత నొందుచున్నారము నిలుపుడయ్య
యని తదభ్యాగతులకు సర్వ్యంబుఁ బాద్య
మిచ్చి పూజించి యలరించి రింపుమీఱ.

171

ఉ. అందఱు తద్గుహాంతికమహావటభూజము పెద్దనీడ నం
దందు వసించి డప్పియిసుమంత దొటంగుచు నుండునంతలో
సుందరసూక్తులకా బొగడఁ జొచ్చె నృసింహుని మాకరందని
వ్యందము లందుఁ జిందునటు లాశుక మాశుకవిత్వవిత్త మై.

172

శుకమొనర్చిన నరసింహస్తవము

ఉ. శ్రీనిలయాబ్ధిమందిర! సరీస్రపరాజ ఫణామణీఘ్రి
న్నానపవిత్రగాత్ర! మునిసంచయనాథ! ధ్రువాత్మ! చక్రపా
ణీ! నతలోకరక్షక! యహీనభవాంబుధినావ! దేవ! ల
క్ష్మీనరసింహ! నా కొసఁగుమీ భవదీయకరావలంబమున్.

173

ఉ. మానితపద్మగర్భశతమన్యు పినాకి కిరీటకోటిసం
ధాన విరాజమాన నలినప్రతిమానపదాబ్జకాంతికాం
తా! నిరవద్య! కంజభవనాకుచవారిజరాజహంస! ల
క్ష్మీనరసింహ! నా కొసఁగుమీ భవదీయకరావలంబమున్.

174

ఉ. సూనశ్రోగ్రఘోర గజసూదనబాధఁ గలంగి మత్సరా
హీన నిదాఘపీడఁ గృశియించుచు సంసరణాఖ్య మామహా

కాననమందుఁ జిక్కి కడఁగానక చింతిలుదున్ మురారి!ల
క్షీనరసింహ! నా కొనఁగుమీ భవదీయకరావలంబమున్. 175

ఉ. దీనత మున్ది పోయితి నిదే యతిఘోర మగాధమూల మ
న్యూనతరవ్యభాశతమహోరగసంకుల మశాచుఁ దోచు నీ
హీనభవాంధువందు, నెటు లీకృపణాస్పద ముద్ధరింతు ల
క్షీనరసింహ! 176

ఉ. పూని భవాబ్ధిలోపలను బొల్చెడు భీకరకాలనక్ర ము
గ్రాననరోకమున్ దెఱచి యక్కట! దేహము స్రుక్కఁ బట్టి యిం
పూని గ్రసింప రాగరసనోర్మిహతిన్ మతిదప్పియుంటి ల
క్షీనరసింహ! 177

ఉ. కానఁగఁ బాపబీజ మురుకర్మలతాశత మింద్రియచ్ఛద
వ్యానత మంగజప్రసవ మార్తి ఫలం బగు సంస్మృతిదుగ్రిమం
బూని యథోముఖాప్తి; బడుచుంటి—నటంచు నతాస్యమై శుకం
బానిమిషంబ క్రిందఁబడె నక్కట! పంజరమంద జాటుచున్. 178

గీ. అర్థపద్యంబుఁ జదివి యథోవనతవ
దనముతోఁ బంజరస్థితాధారయాష్ట్రె
బాసి యడుగునఁ బడి యుండెఁ బక్షి, యుభయ
భారతియుఁ జూపఱును విన్నపాటు నొంద. 179

ఉ. ఆ నగగహ్వరాంతరమునందుననుండి వినంగవచ్చె ను
స్వాన మొకండు దాని విన న ద్దొనరింపక యెల్లరుండఁగా
మానితకీరసూక్తికడమన్ గొని—కావవె దేవదేవ! ల
క్షీనరసింహ! న కొనఁగుమీ భవదీయకరావలంబమున్. 180

క. అని పరియించుచు శంకర
మునిచంద్రుఁడు రాహుషదనమును బొసిన చం

ద్రునివోతె గహ్వరాంతర

వినిర్గతుండై వెలింగె వికసన్ముఖుడై.

181

క. అటు తోచి నిటలతటసం

ఘటితాంజలి యగుచుఁ గన్నుఁగవ మోడిచి యి

ట్టటు గనక నృసింహస్తన

మిటు పూరింపం దొడంగె హృద్యరచనచే.

182

ఉ. ఆనఁగరాని సంస్కృతిమహాహిరదోగ్రవిషంబు సోకి బా

గైనశరీర మూని, ప్రళయానలమధ్యపతత్త్రణాకృతిన్

హానికి లోఁగి యుంటి భుజగాంతకవాహ! సుధాబ్ధిగేహ! ల

క్షీనరసింహ!

183

ఉ. మానవిదూరసంస్కృతिसమాఖ్య దవాగ్నికరాశకీలసం

తానము చుట్టు ముట్టికొన దగ్ధతనూరుహారాజినై త్వదీ

యానఘపాదపంకజజలాశయ మాశ్రయ మొంద నెంతు ల

క్షీనరసింహ!

184

ఉ. హీనభవాఖ్యజాలముల నిట్టై తగుల్కొని యింద్రియార్థసం

తానము లన్నగాలములఁ దక్కఁగ మ్రింగి విశీర్ణతాళుమ

స్తాననమైనమీన మయి యత్యధికార్తి నశింప నుంటి ల

క్షీనరసింహ!

185

ఉ. మానక ఘోరసంసరణ మత్తకరీంద్రము మర్మపంక్తి శుం

డానిహతిన్ నలంప నలిన జ్వయి మేను చలింపఁ బ్రాణముల్

స్థానము వాసి పోవు ననుత్రాసము గాంతు జగన్నివాస! ల

క్షీనరసింహ!

186

ఉ. జా నగు మద్వివేకధనసంపద దుర్దము లైనయింద్రియ
స్తేనచయింబు దొంగిలి త్యజింపక మోహమహాంధకూపగ
ర్భానఁ బడంగఁ ద్రోచిరి దురంతమదంధత గురైఱింగి ల
క్షీనరసింహ!

187

ఉ. శ్రీనలినేక్షణాధిప! కుశేశయనాభ! జవార్దనా! సురే
శాన! సితాబ్జనేత్ర! మధుశాసన! కేశవ! శౌరి! కృష్ణ! వి
ష్ణూ! నిఖిలాసురాంతక! యశోనిధి! దీనుడ నం చెఱింగి ల
క్షీనరసింహ!

188

మ. అని యీరీతి శుక్రోజ్ఞితం బగుచృసింహస్తోత్రమున్ గాంగపూ
రనిరాఘాటవచక్రిహణీతిఁ బరిపూర్ణం బొచరించెన్ మనో
వనజంబుల్ నరసింహపాదయుగళీభ స్త్రీప్రపూర్ణంబులై
వినువా రందఱు తాండవింప యతిభూభృన్మౌళి హేలాగతిన్. 189

గీ. పద్మపాదాదు లగుశిష్యపటలి సంభ్ర
మమున సాష్టాంగముగ వందనము లొనర్చి
పాద్య మర్ఘ్యంబు నొసఁగ నాశ్వాస మొంది
మ్రొక్కుమండనుఁ దజ్జాయఁ జక్కఁ జూచి.

190

గుహ వెడలిన శంకరుడు మండను నుభయభారతిని సంభావించుట

క. ఓపుణ్యదంపతులు! మీ
రీపట్టున కేగుదెంతు రేటికిఁ బరివా
రోపేతమ్మగ. శ్రమమున
కోపి యయో! నేడు రానొకో గడు వగుటన్.

191

క. అని యందఱు గలయంగా
గనుఁగొని కూర్చుండఁ బనిచి క్రమముగఁ గుశలం

బును బృచ్చచేసి దర్భా
సనమున నాసీనుఁ డయ్యె శంకరుఁ డంతన్.

192

క. యోగక్షేమము లరసెడు

యోగీంద్రుని చరణకమలయుగళి నిటలసం

యోగము గన మండనుఁ డను

యోగమ్ము నొనర్చె బ్రీతియోగము మెఱయన్.

193

శా. దేవా! నీమహిమంబు మాదృశభవాబ్ధిక్రోడనిర్మగ్నదు

ర్భావుల్ జీవు లెఱుంగు పెట్టు? లిది స్వప్నంబో మహామాయయో
భావింపంగ మహేంద్రజాలమొ మహీభాగంబు రూపాంతర
వ్యావృత్తిన్ గనెనో వచించుటకు సాధ్యంబేని వాక్రువ్వవే! 194

ఉ. యోగమహత్తఁ గీరతను వాయ్యనఁ బ్రాణముతోన చొచ్చి కా
మాగమవాదమందుఁ దృణమట్టుల మత్సరి నోర్చి తత్తనూ
యోగము బంధ మంచు నది యూడ్చ నృసింహునుతించి పూర్వదే
హాగతిఁ గన్న ని న్గని కృతార్థుడ నైతి మహాత్మ! నేఁ డిటన్. 195

శంకరుఁడు గెలుపొందినటు అభయభారతి యంగీకరించుట

మ. అనువేశన్ క్షితి సోక నెన్నొసలు సాష్టాంగంబుగా మ్రొక్కి త
ద్వనితోత్తంసము నాయవజ్ఞ క్షమియింపం జూడు గౌరీశపా
వనరూపాంతర! జ్ఞానరత్నఖిని! సర్వజ్ఞుండ వీ వన్నమా
టను భావింపక లేనిపోనికడగండ్రన్ బెట్టితిన్ మూర్ఖనై. 196

ఉ. ఉల్లమునందు నీవు గెలుపొందు పెరింగియుఁ గూడ వల్లభా
యల్లకదుఃఖభీత నయి యడ్డము సొచ్చి స్మరాగమంబునన్
గాళ్లకు బందమున్ వయితుఁ గాని య వెల్లఁ దృణీకరించి నా
వల్లభు డింది పోవ వనువార్త స్మరింపను మందబుద్ధిన్. 19

క. అశైశవసంన్యాసిగ

దా శంబరపై రినిగమతత్త్వవిమూఢుం

దౌ శోధింతము దానః ని

రాశుం డగు; గెలిచెనేని యవకీర్ణి యగుకా.

193

ఆ. అనెడునల్పబుద్ధి నంది నీసర్వజ్ఞ

తామహత్త్వ మకట తలఁపనేర

కిట్టి కేశమునకు నెర సేసి నాహార్థ్య

మెల్ల వెల్లడింతు హీనగతిని.

199

ఉ. కాపటికత్వ మెల్ల వెలి గ్రక్కక తజ్జనితాఘ మెట్లు పో

నోపును దేవ! నిండుసభ నుగ్మలితో సుమసాయకాగమా

లాపము లెత్తి సంన్యసనలక్షణముల్ దిగఁద్రావి పల్కుఁగా

నోపక యోడుఁ దా నను దురూహఁ బ్రవర్తి తితిన్ ఊమింపుమా.

శా. నీయాదార్యము సన్నుతింపఁ దరమానే? నీయతిత్వంబున

ట్లే యస్మత్ప్రతిదేవతానియతిఁ బాలింపన్ దలం పూని కా

దా యీకీరముమేను సొచ్చి స్మరశాస్త్రార్థప్రసంగక్రియా

మేయాభిజ్ఞతఁ జాటి న లెలుతు స్వామి! ధర్మరక్షార్థివై.

201

క. స్వచ్ఛ మగుధర్మఫక్తి న

నచ్చ స్మరకళకు సయిత మదికిన నీసం

విచ్ఛక్తి కసాధ్యంబు జ

గచ్ఛంకర! శంకరా! జగంబుల నున్నే?

202

క. తల యెత్తి నీముఖం బెటు

తిలకింతున్ జిలుక యనుమతిన్ రతిపతిమి

న్కుల సిగ్గుమాలి నీతోఁ

బలికిన ధౌర్త్యమ్ము జ్ఞప్తి వచ్చిన దేవా!

203

గీ. శుకము పదార్థమును బరించుచునె కూలి
ప్రాణము దొఱంగ గుహనుండి పయినగంబు
చదువు చేతెంచు నినుఁ గాంచుసమయ మాది
నొడలు చచ్చినయ ట్లయి యున్నదాన.

204

గీ. సర్వవిద్యల కీవ యీశానుఁడవును
సర్వభూతమ్ములకును నీశ్వరుఁడ వీవ
బ్రహ్మకథిపతి వో పరబ్రహ్మమూర్తి
తలఁప నీవ ప్రత్యక్షసదాశివుఁ డవ.

205

చ. మదనమదాపహర ! సుమమార్గణశాస్త్రవివాదపద్ధతిన్
సదమున న న్నెటుల్ గెలువఁజాలక నివ్వెట నొంది తత్కళ
బదఁపడి నేర్వఁగా గడువు న న్నటు గోరి శ్రమంబు నొందుటల్
మది నరయంగ - నీకు నవి మర్త్యచరిత్రవిడంబనల్ గదా! 206

క. ఇరువుర మే మటు నీచే
బరాజయము గనుటకును ద్రవణ గాంచువా, భా
స్కరుచే నిశాకరాదులు
పరిభవ మొందుట యకీర్తివహ మగునొక్కో.

207

సీ. బాల్యంబునన్ యోగి పల్కినపల్కు పృ
త్యక్షమ్ముగా నయ్యె నక్షరాల
నీవు సాక్షాచ్ఛంకరావతారం బొట
మాజన్మములు బుధమాన్య మయ్యె
నాప్రాణనాథుఁ డెంతటివాఁ డగుంగాక
యయ్యె శిష్యుండు నీ కనఘ! యిపుడు
పతివిప్రయుక్తనై బ్రతుకు భారముగ నె
టుందు నీలోకమం దొంటిపాటు

గీ. పతికి నాకు దాంపత్యసంబంధసాక్షి

యైనగృహపతి వహ్ని తేత్రాగ్నిరూప

యజ్ఞపురుషుండు నను డించి యకట భర్త

యాత్మలో లేన మాచుండ నరయఁగలనె?

208

శంకరుఁ డుభయభారతి పాండిత్యమును నుతించుట

మ. అని దుఃఖంబు సుఖంబు గానియొకచిత్రావస్థలో మున్ది యం

గన యుండన్ యతిశేఖరుండును నమస్కారంబు గావించి నా

జననీ! ని న్నొకమర్త్యభామ యన దోషం; బీధరిత్రిన్ బవి

త్రనొనర్పన్ జనుదెంచువాణి వని తథ్యం బేను వాక్రుచ్చెదన్.

మ. భవదీయాచరమాఖిలాగమకళాపాండిత్య, వా గ్యుక్తిపా

టవ, గార్హస్థ్యవిధావనై కదృఢనిష్ఠా, నాథపాదారవిం

దవిలీనాంతరవృత్తి వర్తనము-లత్యాశ్చర్యనిర్ణీదగౌ

రవమున్ నామదికిన్ ఘటించె సుచరిత్రాలోకచూడామణీ!

210

గీ. మర్త్యజగమున నే నరమాత్రునకును

నీయభిజ్ఞత లే దన్న నెలఁతుకల వ

చింప నేటికి? నీవు విరించినతివొ

యంబ వేదాలఁ గన్నగాయత్రివోటు.

211

క. అని యిటు వినుతించు యతీ

శుని పదముల కలికతలము సోక నెఱఁగి మం

డనుఁడు దనపురికి యతి ర

మ్మని సొంతేవాసుఁ గోరి యనుమతి గనుచున్.

212

నశిష్యుండయి శంకరుండు మండనదంపతుల కోర్కిపై మాహిష్యతీవురంబు చేరుట

ఉ. వచ్చినత్రోవఁ బట్టి పరివారముతో శకటంబు లెక్కి ము

చ్చిచ్చును దేవతాతతి భజించుతెఱంగున శిష్యులన్ గురున్

బొచ్చెము లేనిభక్తిఁ దగుపూజలఁ దన్నుచు దీర్ఘయాత్ర న
ట్లచ్చట నచ్చట విడియు చాగృహమేధి యొనర్చెఁ బైనముల్.

సీ. అది సమాధిస్థితి యనుకొంటిమే కాని

యెఱుఁగము గురుని యియ్యోగశక్తి
యోగవిద్యాశక్తు లూహింప నబ్రమ్మ
శుక దేహ మం దెట్లు చొచ్చె నొక్కో!
చొచ్చు; గాఁ కామేను వుచ్చి వ్రేల్మిడి మన
యెదుటనే తనదేహ మెటుల చొచ్చె?
నణిమాదిసిద్ధుఁ డౌనాచార్యునకుఁ బర
కాయప్రవేశ మగ్గలమె తలఁప ?

గీ. ననుచు గురునద్భుతావహ మయినయోగ

శక్తి కడుగడ్డునందు నాశ్చర్యపడుచు
నరుగఁ దొడఁగిరి పద్మపాదాదు లొలసి
తత్కలాలాభ లోభసోత్కంఠబుద్ధి.

214

చ. అటు గొని వచ్చి యాబుధుఁడు నాలు సశిష్యుని శంకరాఝ్యుఁ బ్ర
స్ఫుటతరభక్తి భిక్ష లిడి పూజలఁ దేటిచి బంధుతా సుహృ
త్పటలికి సర్వమున్ వినిచి శ్వస్తనకార్యములన్ స్మరించి రే
యెటువలెనొ క్రమించి రుదయించె నహస్కరుఁ డంతఁ బ్రాద్విశన్.

క. కొడుకులకుఁ గూతులకుఁ దమ

విడిముడిఁ బొలములును బైఁడి పెండియు సమహా
వడువున విభజించి యొసఁగె
గొడ మమతం ద్రదించిగొని మహీనిర్జరుఁడున్.

216

౪. యతిచే జితుఁడుగు పతిమోడ

గతరుచి యగు పూదండఁ గనుటాదిగ నా

సతి యుపవాసవ్రతదీ

క్షీత యగుటను నవసె వేసఁగిని గదళిక నాన్.

217

ఉ. దంపతు లిర్వు రాత్మ మమతన్ విడనాడి కృతావగాహులై
సాంపటఁ గట్టి కావుల విశుద్ధమనంబులఁ, దోఁచినట్లుగా
సంపద లెల్ల యాచనికసాత్కృతమున్ బచరించి చుట్టముల్
గుంపులు గట్టి రాఁగ సభకున్ జనుదెంచి రపూర్వవైఖరిన్.

218

సీ. స్వస్తి వాచనిక కై వల్యోపనిషదు క్తి
ఘోషమ్ము దశదిశల్ కొనలు నిగుడ
నౌపాసనాగ్నిఁ ద్రేతాగ్నులఁ బుత్రులు
ఛాత్రులు కయికొంచు సరస నడువ
నుపవాసములఁ గ్రుస్సి యుప్పన నిలఁ గూలు
ధర్మగేహిని తోడఁ దరలి రాఁగఁ
గన్నీరు కాల్వలు గట్టి బంధుభుజిష్య
వితతి యంజలి గూర్చి వెనుకొనంగ

గీ. శాంతరసమున కధ్యవసాయ మనఁగ
దోఁచు మండను నంతంతఁ జూచి సభ్యు
లవనిఁ జూఁగిలి మ్రొక్కి జయారవముల
వెల్లడించిరి మది వెల్లివిరియు భక్తి.

219

క, గురుఁడును శిష్యులుఁ జుట్టలుఁ
బరిష్కజనములును నుభయభారతి పతితో
నరుదేఁగని విస్మయసా
గరమందు మునింగి తొక్కక్షణ మయ్యెడలన్.

220

సంన్యాసము స్వీకరింపనున్న మండనుని దేహమున
నుభయభారతి యొగకక్తిచే వీన మగుట

సీ. ఆఁడుదాసికిని సంన్యాసమ్ము గొనఁగ న
ర్హత యున్నదె విధులందు ననుచు

సంన్యసిం చెడు వేళ సతిఁగూడఁ బతితోడ
 ని ట్లుండఁగావలె నేమొ యనుచు
 మన కేమి దెలియు ధర్మరహస్య మీమెకం
 టెను శాస్త్రములను గంటిమె యటంచుఁ
 బతితోడఁ బ్రవ్రజింపఁగ నీపె— బిడ్డల
 కాధారముగ నెవ్వ రగుదు రనుచుఁ

గీ. బరమవై రాగ్య మాకృతిఁ బడిసినట్టు
 లరుగుదెంచెడు నాగేస్తురాలి నరసి
 గుములు గట్టి వికల్పజల్పము లొనర్ప
 సాగి రొక్కుమ్మడిన సభాస్తారు లెల్ల.

221

క. అయ్యెడ మండనవిబుధుం
 డయ్యతిపతి కెఱఁగి భవమహాబ్ధిఁ దరింపన్
 జయ్యనఁ గృపాతరణిసా
 హాయ్యము నివయ్య శాశ్వతామృత మెనయన్.

222

క. అని యటఁ బ్రాజాపత్యే
 ప్తిని విధివిహితముగఁ జేసి చెచ్చెర నగ్నుల్
 గొని యాత్మారోపమొన
 ర్పను గడఁగెడు వేళ యతికి భారతి పలికెన్.

223

శా. దేవా! నాపతి సంన్యసించి చన నీదేహంబు సంతాన మీ
 యావాసంబును నాకుమాత్ర మింక నేలా? మాకు దాంపత్యదీ
 డ్దావిధ్యాదిమసాక్షి. యియ్యనలుఁ డస్మత్కాంతు నాత్మంబునం
 దావాసింపఁగ నుందునే మిగిలి వైయర్థ్యంబునన్ భూమిపై. 224

ఉ. ఏను దివానిశంబు హృదయేశ్వరు భవ్యపదాంబుజద్వయీ
 ధ్యానము దక్క స్వప్నమున నైనఁ దదన్య మెఱుంగనేని నే

నీనియతాత్మనాత్మకశనేనిఁ దదాత్మను జొచ్చునగ్నితో
మానుగఁ జొత్తుఁగాక యసమానమదీయసతీత్యశక్తిచే.

225

క. అని భర్తృపాదజలజము

లను శిరమునఁ జేర్చి యసువులకు నధిపతి వీ
వనుమాటఁ దలఁచి నీయా

త్మను నాప్రాణములు సేర్పుమా యగ్నులతో.

226

ఆ. అనుచు నుడివి లేచి యాత్మేశుపాదాబ్జ

సన్నిధానమందు సాధ్వీ యామె

పరమయోగసరణిఁ బద్మాసనాసీన

యగుచుఁ బ్రాణవాయు వవధిఁబెట్టె.

227

మ. చరణాంగుష్ఠతలాది వాయుగతి సంస్తంభించి నాభీస్థలం

బురమున్ గంఠము బ్రహ్మరంధ్రమునునొయ్యెయ్యన్ సమాకర్షణం

బురుదారన్ బొనరింపఁ బ్రాణములు దివ్యజ్యోతిరాకారవి

స్ఫురణన్ దేహము వాసి యగ్నిశిఖలన్ జొచ్చెం దటిత్రాప్తయమై.

ఆ. పిడుగుపడినరీతి వింజమాఁడినట్లు

క్షణముకాల మచటినభ్యజనము

మాఁగలట్లు చిత్రములపోల్కి నోటమా

టయును గంటఁ జూ పడంగి యుండీ.

229

ఉభయభారతి భారత్యవతారమని శంకరుండెఱింగి స్తుతించుట

సీ. ఆదివ్యతేజమం దరసి వాణీరూప

మొడలు జల్లన శంకరుఁడు నుతించె

దీవ్ర మానామె పాతివ్రత్యశక్తికి

జేయెత్తి మొక్కిరి శిష్యుకోటి

యాసాద్వి నియతేంద్రియత్వసంపత్తిని
నోరారః బాగడిరి పౌరసమితి

స్వచ్ఛంద మైన తత్సతి మరణంబున
కాస్థాన మాశ్చర్యమందు మునిఁగె

గీ. క్షణముకాలంబు మాన్పాటు గనియుఁ దెలిసి
తడయ కాత్మను నారోపితము లొనర్చె
దత్సతీదివ్య తేజోవితానలీన
మైన వై తానికాద్యగు లాబుధుండు.

230

ఉ. సాంజలిబంధుడై నిలిచి యత్తతి శంకరదేశికుండు త
న్మంజులదీప్తి పుంజము మనంబున శారదఁగాఁ దలంచి యో
కంజజరాణి వాణి కనుగంటఁ గనుగొనుచుండ వహ్నిలో
నం జొఱఁబాటి రూపఱుట న్యాయమె? యంచు నుతించె నార్తుడై

శా. పాతివ్రత్యతపఃప్రభావ మిల కంబా! చాటి చెప్పంగ నీ
వేతన్మానుషజన్మ మొంది తని యూహింతున్ భవత్పాండితీ
చాతుర్యంబుఁ దలంప మర్త్యభువనాజయ్యం బనూహ్యంబు, వి
ద్యాతత్త్వాకృతి యాసరస్వతిగ సిద్ధాంతీకరింతున్ నినుక. 232

గీ. నాకు జితుడై ధవుండు సంన్యాస మూనఁ
దనకు వైధవ్య మబ్బుటఁ దలఁచి యీమె
యోగశక్తి నాత్మేశాత్మ నొనరఁ జొచ్చె
లే వసాధ్యమ్ము లిలఁ బతిదేవతలకు.

233

మ. అమృతం బొక్కెడుపల్కులక వివిధశాస్త్రార్థప్రసంగంబులం
దమరాచార్యఫణింద్రషణ్ముఖుల లజ్జాయత్తులం జేయునీ
విమలప్రజ్ఞఁ దలంప మానుషివె సావిత్రిమహాదేవివో
హిమవత్పుత్రివో లక్ష్మీవో యగుదు కాదేదల్లి వాగ్దేవివో. 234

ఉ. ఆంతరదృష్టిఁ గాంచ నిగమాంతసరోజవనాంతరాంతరా
 శ్రాంతవిహారహాంసి వని శంభురమేశవిధాతృసేవితా
 నంతమహత్తవంచుఁ బరమాణుగతస్థితి వంచు భారతీ
 కాంత వటంచుఁ దోచె నరకాంతపు మాత్రము గావు మాతృకా.

గీ. వైఖరీరూపవై వెలువడుదు జగతి
 మధ్యమాఖ్య నుండఁట గళమధ్యమందు
 నగపడుదు యోగదృష్టిఁ బశ్యంతి నాఁగఁ
 గాని నీపరావాఙ్మూర్తిఁ గనుట యరిది. 23;

క. కనుకలికి వినుకలికి వా
 జ్ఞానసముల కగమ్య యయి సమాధి మెలుపు నాఁ
 జను నప్పరాఖ్యవా క్కగు
 నిను నస్మాదృశులు చూడ నేర్తురె దేసి! 237

గీ. మనుజదృష్టి నుసాసించుమంత్ర మీవ
 జీవదృష్టి ననుం గన్నదేవి వీవ
 జ్ఞానదృష్టి మదాంతరశక్తి వీవ
 యాత్మదృష్టి నే నన్నపదార్థ మీవ. 238

చ. ఎఱిగితి నాత్మ నిన్నుఁ జననీ! పరమేష్ఠికళత్ర మంచు నీ
 శ్వరుని సగర్భ్య వం చఖిలవాక్కుల కాదిమదేవతాకృతిన్
 బరఁగెడుదాన వంచు భువనంబులఁ బోవ రమాదిరూపభా
 సుర మగుచిత్కళాంశ మనుచున్ బరమార్థవిచారధోరణిన్. 239

సీ. సర్వకాలము నీసుచరిత సాధ్యుల కొజ్జ
 బంతియై జగతి నేర్పడుటకొఱకు
 బరమపాత్రివత్య మరవిందదళనేత్ర
 కలఘటపం బంచుఁ దెలుపుకొఱకు

దత్త పశ్చర్యాతిధన్య కసాధ్యవి

జ్ఞానమొం డుండమిఁ జాటుకొఱకు

నట్టి జ్ఞానమున యోగాతీతశక్తి ల

భించు నంచును బ్రకటించుకొఱకు

గీ. శృంగగిర్యాదికక్షేత్రరంగములను

బీరములను స్థాపింతు నీపేర నందు

శారదాంబ! నీదివ్యతేజం బజస)

మావహించి మదర్చితం బొను గాక.

240

ఉ. అంచు నుతించు చొక్కగడె యయ్యతి చొక్కున నుండి మీలితా

క్ష్యంచలనిస్సుతాశ్రుయుల లాస్యము ముంపఁగ లోని చూపునన్

బ్రాంచిత చిత్సధాంబుధి తరంగదభంగతదంగనాకృతిన్

గాంచి యభీష్ట మామె యొసఁగన్ గొనినట్టుల విచ్చెఁ గన్గవన్. 241

మండనుని పంన్యాసస్వీకారము

ఆ. అగ్నిహోత్రముల నిజాత్మ నట్లారోపి

తములుగా యథావిధాన మాచ

రించి కామములఁ ద్యజించి యమ్మండనుఁ

డాశ్రయించె శంకరాంఘ్రియుగళి.

242

గీ. ఎలమి గురుఁడును సన్న్యాసగృహ్యవిధిని

మండనున కంత సకలధర్మముల నడపి

నిఖిలభవదుఃఖహతికిఁ గల్గేజప మగు

‘తత్త్వమసి’ సూక్తి నొడివెఁ దత్కర్ణసీమ.

243

క. సన్న్యాసపూర్వముగ నా

ధన్యుఁడు భిక్షించె; నాత్మతత్త్వము గురురా

జన్యుఁడు గఱపి శ్రుతిశిరో

మాన్యుము ‘తత్త్వమసి’ సూక్తి మర్మముఁ దెలిపెన్.

244

గీ. ఘటమటుల జాతిరూపాదికమ్ము కలిమి
నాది యనెడు భిదాప్రథనమ్మునను న
నాత్మ యగుదేహ మీవు కా; వం దభేద
సంస్మృతి విపర్యయజ మంచుఁ జక్క నెఱుఁగు.

245

సీ. దండఘాతమున ధ్వస్తంబగుఘటము లో
ప్యమ్ము; దండాది లోపక మనఁబడు
నాలోప్యమునకు స్వవ్యతిరిక్త దండాది
క మ్మెన్నఁగా లోపకముగ నొను
అటు స్వవిలక్షణం బయి ద్రష్టయైనట్టి
యాత్మ వస్తువు జ్ఞాత మైనయంత
దేహాత్రితయమును దృశ్యత్వ మెనసిన
హేతువునక నశియించు; నిట్లు

గీ. లాత్మ మేనికి లోపక మగుచు వెలయ
దేహమునె బ్రహ్మ మనుచు సాధించు పెట్టు
పోనఁగు? ద్రష్టకు మతి దృశ్యమున కభేద
వచన మున్మత్త విప్రలాపంబు గాదె.

246

ఉ. ఆదినె నీవు కావు సుమి యక్షము లయ్యవి, సాధనాళి దా
త్రాదులపోల్కి; వానియెడ నాత్మత చెల్లదు, కన్ను నాదియన్
భేదము లేదె స్పష్టముగ, వీనియభావము జూడవే సుషు
ప్త్యాదికభావమందు? నటులౌట ఘటాదులపాటి షష్టి యా. 247

గీ. ఆత్మభావము దా నింద్రియములకు నము
దయగతం బేని యం దొండు వ్యయము నొంద
నాత్మత నశించు; బ్రత్యేకమందు ననినఁ
గాయమె నశించు బహునాయకత్వమునను.

248

గీ. 'చక్షురాద్యన్యతమగ మెంచంగ నాత్మ
భావ' మనఁ గన్ను వో స్మృతి పాయవలదె?

స్మృత్యనుభవంబు లే కాశ్రయేద్ధ మగుటఁ
జూచువాఁ డొక్కఁడు మఱొండు శ్రోత యగును.

249

క. 'చనె నామన మొకయెడ' కనఁ

గను భేదము కలిమి సుప్తికాల లయంబున్
గనుఁ గానఁ జిద్విభిన్నమ
మన, మది గా దాత్మ, కరణమాత్రంబ యగున్.

250

క. భేదావగతి ననన్వయ

మాదుకొనుట నిటులె బుద్ధి యాత్మం బెపుడున్
గా దది, కరణాదింబలె
దాదాత్మ్యభ్రాంతి విడువఁదగు నీ కార్యా!

251

గీ.* చరమకృతిధాతుపదయుక్తి పరఁగుకతనఁ
గా దహంకృతియును నాత్మ; నాదు ప్రాణ
మనుప్రతీతిఁ బ్రాణమును గా దాత్మ, సకల
ముపరతం బగు సుప్తియం దుండుఁ గాక.

252

గీ. ఇటుల దేహాదిభిన్నమై యెసఁగు నాత్మ
తదవివిక్తమై త్వంఃదోక్త మగు-విశ్వ
హేతు వగు నాత్మ తత్పదభ్యాత మగును
దదుభయైక్య 'మసీతి'పదంబు తెలుపు.

253

క. అన మండనుఁ డనుఁ దేజం

బునకుఁ దమంబునకు నై క్యమునువలె సర్వ
జునితోఁ గించిద్జున శే
యనుపున నీవాత్మ మైక్య మదికేరొ యగుడున్.

254

వ. శంకరాచార్యుండు సర్వవి యిట్లను.

255

* 'అది వికారాశ్రయ బగునట్టికతనఁ' అని ప్రాతాంతరము

మ. అరయన్ వాచ్యగ మిర్విరోధ మగుతన్ 'సోయం పుమా' నన్నవై
ఖరి; నిప్పట్లను దద్విరోధ మెడయంగా నిర్విరోధత్వభా
స్వరవాచ్యంబునె కొంచు నేక మగులక్ష్యంబే వచింపంగఁ ద
త్పర మాఁ దత్పదయుగ్మ మన్నెడ విరోధం బెద్ది వాక్రువ్యమా!

వ. నీ వనిన విరోధ మిద్ది వాచ్య గత మగుం గాక, నన్న చూచిన
పురుషుని నేఁడు విలక్షణవేషంబున నుండఁ జూచినను వాఁడే వీఁ
డన విరోధము గలుగ; నటుల తత్త్వంపదద్వయవాచ్య మగు
పదార్థ మొక్కటియే యని చెప్పు నాశుక్రియందు విరోధ మేమి
యుఁ గానరాదు. 257

ఉ. కాపున నిర్వివేకమతిఁ గర్మశతాపరిహార్య మై చిరం
భావిత మై తనూప్రభృతిభావగతం బగునయ్యహంమతిన్
ద్రోపుము ఘోరసంసరణదుఃఖవిముక్తికి హేలు వన్న స
ద్భావన సాత్మభావమున భావము దార్పు మజ్జన మోసుధీ! 258

గీ. కాయమున వీడు మమతను గాక భూరి
మాయువహ్నిమాత్రాదిసామాన్య మగుట
నటులె బహిరర్థమమతఁ బోనాడు నిర్వి
శంక మగుచిత్తముఁ బరాత్మావంక సిలుపు. 259

ఉ. తీర మొకండు వాసి పెజతీరము సేరెడు దీర్ఘమతస్య మా
తీరముకంటె భిన్న మయి తీరవిలిప్తము గాక పొల్చునా
ధోరణి జాగ్రదాది విహృత్తుల్ గయికొంచునె దేహ వానికిన్
వే టయి యుంటె కాదు వినవే కనఁ డించుక వానిధర్మముల్. 260

శా. జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యవస్థలు చిదంశం బైననీయందె ధీ
వ్యగ్రత్వంబునఁ గల్పితంబులు; మహి శ్వ భ్రాహి దండాది రూ
పాగ్రత్వంబులు రజ్జువలదు భ్రమనె సుత్పన్నమాఁ గాన నీ
వగ్రీయంబు తురీయతత్పదమ యై తాద్యభ్రమల్ వాయుమీ. 261

సీ. ప్రత్యక్తమము పరపదము వేత్తుకుఁ జేసు
 వగు; నజ్ఞునకు దూర మగును జువ్వె
 యంతర్బహిర్వర్తి యైనఁ జిత్తును వెలి
 నెమకి యజ్ఞు లెఱుంగ నేర రాత్మఁ
 బాంధప్రపాసంగఘస్కి నానాఖ్యల
 గృహు లాచు దేహు లేఁగెదరు తుదకు
 ననిశ సుఖార్థకృత్యములు దుఃఖదము లా
 సుఖము జన్మాంతరసుకృత హేతు

గీ. వొక్కపటి విన్నశ్చిత్తుక్తి నొదవును బరి
 పక్వమతి కాత్మవిజ్ఞానపాటవంబు
 మందగతిఁ బట్టువడు మందమతికిఁ గూడ
 సద్గురు వరాంఘ్రిసారసాశాంతసేవ.

262

ఆ. ప్రణవసాధనము నుపాదిష్టకర్మముల్
 సేసికొనుచు గురునిపేవణమున
 మలము లెల్లఁ దొలుఁగ, మానసంబు ధరింప
 నోపుఁ దత్త్వబోధ ముక్త రీతి.

263

క. మనసు దివానిశమఃను గురు
 ననువర్తించునది- వేత్తు యగుగురుఁడె శివుం
 డనఁదగు- ననువర్తనఁ దు
 ప్తిని గనెనా కృపను జూచు శిష్యునిమోమున్.

264

సీ. ఆమోదపాలనీయము గురునాజ్ఞ, య
 య్యది కల్పలత యభీష్టార్థఘటన
 నలుగ గురూపదిష్టాత్మదేవత గురుం
 డోము- నాతఁడె యల్ల నున్నె దిక్కు

ఆచార్యసేవ యిష్టావాప్త్యనిష్ఠనా
 శములకై విధినిపేధములఁ దెల్పుఁ
 గొల్చువే ల్పొసఁగుఁ గోర్కుల- నైన గురుఁడు లే
 కవ్వేల్పుఁ గనఁ దెలియంగ నొనె

గీ. గురుఁ డలరెనేని దేవతోత్కరము నురు
 గురుఁ డలిగెనేని దేవతోత్కరము నలుగు
 నాత్మభావన సద్రూపు లగుసురతతి
 మదిఁ దలఁచుదేశికుఁడు విశ్వమయుఁడు గాఁడె.

265

చ. అని యిటు లప్పురాణగురుఁ డధి మెయిన్ బరమాత్మతత్త్వమున్
 వినిచిన మండనుండు భజనీయగుమప్రవరాంఘ్రియుగ్మమం
 దు నొసలు సోక వ్రాలి త్వదనూనద యూమృతవత్కటాక్షపా
 తనమున నిన్నిచాళులకు ధన్యుడ నైతి నటంచుఁ బల్కుడున్. 266

క. గురుఁ డతనికి నొసరిచె స
 త్స రేశ్వరాభిఖ్య దిగ్విధూక్తసఖ్యున్
 మెఱసె విధాతృసుఖాదిక
 తరశంకరముఖ్యశిష్యుతన్ గని వాఁడున్.

267

చ. అటు లతఁ డాసురేశ్వరసమాఖ్యను నర్మద నర్మదాధునీ
 తటతల మాని యున్నమగధక్షితిఁ జేరి త్రయీశిరోవచః
 పటలవిచింతనన్ స్వపదభాగురుసౌఖ్యములొ మునింగి త
 త్కటకమునంద యుండి బహుకాలము పుచ్చె మమత్వదూరుడై.

సీ. పండితాజయ్య మామండనబుధమదే
 భముఁ బట్టి కట్టుఁగంబమునఁ గట్టి
 ప్రణతవిద్వత్ప్రకరణగతదోషసం
 హతి పొల్లువోవఁ దూర్పారఁ బట్టి

నద్దుణాంచితు లై నజనుల కవ్వారి యా
 తంగేటిజున్ను చందమున నడరి
 దుర్దమదుర్మ తాద్రులపక్షముల నెల్ల
 బిడుగుపాటుగను నొప్పించి త్రుంచి

గీ. శంకరాచార్యవర్యః డచ్చటు దొలంగి
 చనియెఁ గీనాశపాలితాశకును గునుమి
 త వివిధపలాశ విభ్రమద్భ్రమర గీత
 మధుర రుతి పూర్ణ వనమార్గ మధిగమించి.

269

ఆ శ్వా సాంతము

శా. విద్యుత్పింగ పటీ వృతాసితపయోభృ త్కోమలాంగాంచితా!
 స్వాద్యామేయ దయాంబువర్ష శమితాచ్చ స్వాంతతాపత్రయా!
 విద్యాలాంగలఫాలకృష్టి దళితావిద్యాఖ్యతృణ్యాంతరం
 గోద్య త్స్వాత్మవివేకసస్య ఫలరూపోదారమోక్షప్రదా!

270

క. అస్త్రాయితత్పణ్డ! ము
 నిస్త్రీకృతగండశిల! తృణీకృతశివచా
 పా! స్త్రైణాభినవప్రస
 వాస్త్ర! పవిత్రేదరాన్వ యాబ్ధిందునుతా!

271

సుగంధివృత్తము.

శంకరా బ్జగర్భ జంభ శాసనాదిపాయకా!
 న్యంకురూపదేవశాత్రవాసుమోక్షనాయకా!
 పంకజాతలోచనాప్రపంచ పంచసాయకా!
 కంకకాకదాశకీశ కామితార్థదాయకా!

272

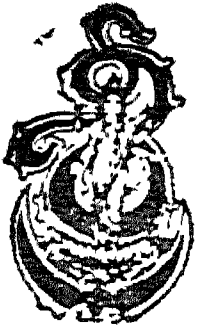
ఇది శ్రీగురుకరుణాసమాసాదితకవిత్వ
 వెంపరాల సూర్యనారాయణ నామధేయప్రణీతంబైన
 శంకరవిజయంబున
 పంచమాశ్వాసము.

శ్రీ గురుమూర్తయే నమః

శంకరవిజయము

షష్ఠాశ్వాసము

వేంకటరాయసచివ
భావగగనవీధికానపాయి సమగ్రేం
దీవరబాంధవ! యైత్వ్యా
కావసిపాలకమతల్లి కా! రఘురామా!

వ. అవధరింపుము.

గీ. సనకసముండై న శంకరాచార్యుఁ డలది
శను మహారాష్ట్రముఖ్యదేశముల శమిత
విమతమతమానుండై గ్రంథవితతి వెలయఁ
జేయుచు గ్రమక్రమమున శ్రీశిఖరిఁ జేరె.

1

క. ఆకొండ వెలుంగు స్వయం
భూకౌశలమై యహీంద్రభూషప్రియమై
వ్యాకోచమల్లి కాగం
ధాకలితక్షితిజమై ద్విపారినిబిడమై.

2

వ. అందు.

3

క. తొలిచే దనమేను యతిరా
ట్టిలకుండు కలికలుషభంగ ధిక్కృతశృంగన్
జలదుత్తుంగతరంగన్
సలలితపాతాళగంగ శైలాసంగన్.

4

చ. నతజనమోహభంగము ననంతపథస్పృగమేయ శృంగమున్
హతపటుపాపసంగముఁ గలాలపదభ్రగభృంగమున్ సమా
శ్రితపృథుగంగమున్ సుకృతశృంగముఁ దుంగమునైన యాగిరిన్
యతిపతి యెక్కి, కాంచె నఖిలాంగము పొంగంగ నీశు లింగమున్

క. నతజనభవభర్జను నతి

నుతిమాత్రామృతరమాజ్ఞనుని భ్రమరాంబా

కృతసంసర్జనుఁ గొలిచెన్

యతి ప్రణతార్జనుని మల్లిఖార్జును భక్తిన్.

6

గీ. తీరరుహ భూమిరుహ వినివారితోష్ణ

ప్రమథితాఖిలతృష్ణ నిరస్తకార్జ్వల్య

యైన కృష్ణాధుని తటమ్మునందు సంవ

సించెఁ గొన్నాళు లాచార్య శేఖరుండు.

7

చ. అచటఁ బవిత్రకీర్తి విమలాద్యుతవర్తి గురుండు దా స్వయం

రచితము చిత్రవాక్యరుచిరంబు నసద్గ్రహనిగ్రహార్థ మా

ప్రచురకృతిప్రజంబు గుణరాజివిరాజితు లా బుధాళికి

స్వచతురిమంబునన్ దెలియఁ బల్కి యొనర్చెను సుగ్రహంబుగా. 8

చ. ఇతరము లాశ్రితంబుల జయించెడి తచ్చుతభాష్యసంచయం

బతఁ డదసర్థధిక్కరణ మబ్బి వచింపఁగఁ గాంచి యీర్ష్యయే

వ్రతముగ దూఱు పాశుపత, వైష్ణవ, శైవ, మతాద్యజస్రదీ

క్షితుల సురేశ్వరాదియతిశిష్యులు లీల జయించి రత్తతిన్.

9

గీ. అందుఁ గొందఱు గతమత్సరాభిమాను

లై స్వమత మొల్ల కయ్యతి కైరి శిష్యు

లవులఁ గొందఱు ధృతమన్యులై జఘన్య

మతులు తన్నిధననిరీక్షమాణు లైరి.

10

మ. ఖిలనీచోక్తులై వేదమాళు లనుచున్, గల్పించుచున్ వేదముల్,

ఖిలవృత్తిన్ నిజవేదమార్గ మెఱియంగాఁ గూల్చుచున్ గొందఱి

చ్చుల సాక్షాత్పరమాత్ము శంకరునెడన్ స్పర్థాగతిన్ గృష్ణు నం

దలుకన్ బొండ్రకుఁ డట్లుపొందఁ గని రంత్యం బాగతిన్ జెచ్చెరన్.

మ. యతిరాత్నాక్తి నదీష్ణు శిష్యుల కథావ్యాపారపారీభా
 పితమఃల్ వెల్గె గణాదవాచి గణనాశ్రీఁ గోల్పజెన్, గాపిలం
 బు తిరోధానము సెందె, శైవ మశివంబుక బొందె, గర్హార్హ మ
 ర్హత మాయెన్ గనె వైష్ణవంబుగతి శార్దూలం బారయన్ దుర్గతిన్.
 చ. అదయత శంకరాచ్యుఁ డటు లన్యమతంబుల సంకరం బడం
 పఁ దొఱఁగె బౌద్ధవాద, మదె పద్ధతిగాఁ గొనె దార్మికోక్తిసం
 పద, యిఁక నెత్తువెట్టినను బల్కద భాట్టమతంబు, కాపిలం
 బది స్ఫుటచాపలం బయి యనాదృత మయ్యెను దగ్ధబుద్ధికే. 13

కాపాలికుని చరిత్రము

ఉ. కాల మొకింత యయ్యతి సుఖంబుగ నచ్చటఁ బుచ్చ, నొక్కనాఁ
 డాలరి రావణుం డటు సమాత్మమునీశ్వర వేషుఁడున్ సము
 స్మీల దనల్పదోషుఁడు వినింద్యకృత్రిప్రపణుండు నైన కా
 పాలికుఁ డొక్కరుండు గనవచ్చె నమాయు నమాను నమ్మునిన్. 14

గీ. అటుల డగ్గటి కాంచె గామాద్యవశ్యు,
 వశ్యవిషయతురంగతపస్విలోక
 మృగ్యు, గురుమౌళి నుత్య మాత్రీయభాష్య
 మెలమిఁ గఱపి రహస్థలి మెలఁగువాని. 15

క. చిరముగఁ గోరెడు యతివరు
 నరసి మనోరథము సిద్ధి నంది నటు ముదం
 బరసి నిజలాభముదితుని
 దరిసి గురు వచించె జేయఁ దలఁచినది యిటుల్. 16

మ. సదయాత్మా! భవదీయమైన గుణముల్ సార్వజ్ఞ్య సౌశీల్య భూ
 తదయాదుల్ విని కాంచ పచ్చితి సముత్కంఠాతిరేకంబుచే
 త దవీయాకృత దేహమాను, విజితద్వైత్యుక్తి, విధ్వస్తమో
 హు దృఢాద్వైతుని నిన్నుఁ గా కొరుని నీయుర్విన్ గనన్ శక్యమే?

ఆ. పరుల మేలుకొఱకె పడసితి వీమూర్తిఁ
గంటి దివ్య కేయకృమకీర్తి
డులు తపాంగ లేశముల సజ్జనులయూర్తి
విమలసూక్తిఁ గొందు విశ్వమూర్తి.

18

చ. అమలగుణాకరత్వమున నందితివే భువనైకమాన్యతన్
గృమగతి; విశ్వవిత్త్వమునఁ గంటివయా యభిమానశూన్యతన్
రమణ విజిత్వరత్వకలనన్ గనవో గళహస్తి తాన్యతన్
శమివర! కంటి స్వాత్మమ యొసంగు కడంక మహావదాన్యతన్. 19

ఆ. అఖిలశుభగుణాలయములుం బరావర
జులును నగు భవాదృశులను గోరి
యెట్టి దుర్లభేష్టమేని బొందకయ కా
ర్యార్థు లెన్నఁడై న నరుగువారె?

20

క. కావున సర్వజ్ఞుడ వగు
నీవు సలుపు మేలు వడసి నృకరోటిధరున్
దేవుఁ దనియించి తత్కృపఁ
గావలె ధన్యుండ ననెడు కడఁకను వత్తున్.

21

ఉ. ఈ తను వూఁది రాజత మహీధరసీమకుఁ బోయి శర్వుతో
బ్రాతి వసింపఁ గోరి, శతవర్షము లుగ్రతపం బొసర్ప; సం
ప్రేతమనస్కుఁడై శివుఁడు దృగ్గతుఁడై యనె “గాంతు నీయభి
ప్రేతపుమర్థ మయ్యది లభింపఁగ నొక్కటి చేయఁగాఁ దగున్. 22

క. సర్వజ్ఞ శిరమొ యగ్నిని
నుర్వీపతి శిరమొ వేల్చు తొప్పు ననీయె మున్
శర్వుఁ, ఉదిమొదలు పెదకీయు
సర్వజ్ఞుని గననియెత్లె జనపతిని గనన్.

23

గీ. కంటి నేడు భాగ్యగరిమ జగద్ధితా
చరణు సర్వవిదుః బ్రశాంత నిన్ను
నింక మదనుబంధ మీడేటు; జనుల బం
ధములు నిన్నుఁ జూచుదనుకఁ గావె!

24

ఆ. చక్రవర్తి శిరసా సర్వజ్ఞప్రళయయో
యస్మద్విప్రసిద్ధి కగును హేతు
వందుఁ దొంటి దాత్మనైనఁ దలఁపరా
దున్న దపర; మీర లున్నవారు.

25

క. శిర మొసఁగ మీకుఁజేకులు
స్థిరయశ, మభిమతము నాకు సిద్ధించు “విన
శ్వరము తను పనుట” బుద్ధిం
దఱచి యెది రుచించునో యొనర్చుము దానిన్.

26

చ. శమధన! నిన్ను దేహము నొసంగు మనన్ మన నొప్పకుండె, న
ర్వ మొసఁగు దాత యైన నొసవంగలఁడే స్వశరీర? మీవు ని
ర్మముఁడవు దేహమం దనభిమానుఁడ వంచుఁ బరోపకారకృ
త్యమునక మేను దాల్చినమహత్త్వంఁ జవంచుఁ దెగింతఁ గోరఁగన్.

ఆ. పరుల క్షేశ మింత పాటింతురొకొ యహ
ర్నిశము స్వార్థపరత నెగడుజనులు
పగఱఁ జంప వజ్రి పవి కంచు దాధీచ
మైన యస్థి నిర్దయముగఁ గొనఁడె.

28

క. తృణమటు దధీచముఖ్యులు
క్షణిక మృగు నొడలు పసులకై విడిచి జగ
ద్గణముఁ గయిసేయరే గుణ
గణమున స్థిరకీర్తి మూర్తి కాశ్రితు లగుచున్.

29

సీ. ధిక్కృతైషణులు త్వాదృశులు శాంతలు పర
 తుష్టికై కాదె తాల్తురు శరీర
 మాచంద్రతారార్క మనపాయయశమున
 వరలడే జీమూతవాహనుండు
 స్వార్థపరాయణు లస్మాదృశులు దయా
 దూరులు కొంద టుందురు మహాత్మా!
 సంతత వాంఛావశంవదులై వివే
 కము గోల్పడెదరు కార్యములయెడల

గీ. నరయఁ దనుధారుల కదేయ మఖిలసుజన
 గర్వ మగు కోర్కెఁ గోరుదుఁ గాక నీకు
 ధృతవిరాగున కీరాని దేది యుండు
 నిష్ట మొసఁగ నీకంటె నా కెవరు గలరు?

30

క. దేవా ! మ్రొక్కెద నీశిర
 మీవే యని కాళ్లఁ బడిన హీనుఁ గని దయా
 సేవధి యాయతి విశ్వ
 వ్యావృత్తమనస్కుఁ డగుచు ననియె నిటువలెన్.

31

ఉ. ఈ విటు గోరితం చలుగ నిచ్చెద శీర్ష మె, యేబుధుం డపా
 యావిలకాయ మీయ వెనుకాడునొ యర్దులు వేడఁ; నెట్టి ర
 త్నావిధు లున్నఁ గాలమువశం బయిపోయెడిపాడు మేనిచే.
 నావల మేల కల్లు నెడ నద్దియ కాదె సుమర్థ మేరికిన్.

32

చ. వినుము సమాధి నుండెద విముక్తమునం, దొకరుండ వీవు వ
 చ్చినయెడ నిచ్చువాడ నిజశీర్షము; నంద తెఱుంగ నిచ్చుచో
 బని చెడు, వీరె శిష్యు లతిభక్తు లెఱుంగ సహింపఁ రెవ్వఁడై
 నను దను వీగ సైఁచునె? స్వనాయకుకాయము డిందు టొర్చునే? 33

క. అని సంకేత మొనరిచి

యనిపినఁ గాపాలికుఁడు నిజావసధము చే

రెను శంకరుఁడును దనయు

న్నిన మిన్నక యుండె భావనిహ్నుతి తనరణ్.

34

శా. ఆకాపాలికుఁ డాత్త శూలుఁడు త్రిపుండ్రాంచల్లలాటుండు నా

నాకంకాశవిభూషితాంగుఁడు నితాంతక్షీబుఁ డుష్టాంశువిం

బాకారోగ్రవిలోచనుండు నయి యిట్ట ట్టెంత గన్గోక ని

ర్భకుండై యతిమాళివాసమహిఁ జేరెన్ ధీరసంచారుడై.

35

క. స్నానాదిక నిత్యాను

ష్ఠానములకు శిష్యు లెల్లఁ జన సంకేత

స్థానమున స్థిరత నాత్మ

ధ్యానమ్మున నుండె శంకరాచార్యుండున్.

36

గీ. భైరవాకారుడైన కాపాలికుని గ

నుంగొని గురుండు దేహ మొసంగ నెంచి

యాత్మ నాత్మను గూర్చి సమాహితాత్ముఁ

డౌచుఁ గరణోపసంహార మమర నుండె.

37

సీ. నిజసౌఖ్యధిక్కృతానిమిషరాజ్యం డౌచు

నిర్వికల్పసమాధి నెగడువానిఁ

జిబుకంబు జత్తవుఁ జేర్చి జానూపరి

నుత్తానకరముల నొప్పువాని

సామిమీలితవిలోచనుఁ డౌచు నాసాగ్ర

సీమఁ జూపు ఘటించి చెలుగువానిఁ

బూర్వార్థంగ మెత్తరంబుగను సిద్ధాసన

మమర సమాసీనుఁ డైనవాని

గీ. శేషితవిభోధమాత్ర హృషీకలయు స
మాహితుండై జగంబు నేమటినవాని
ఘను సనత్సుజాతాదిసంకాశు శంక
రార్యఁ గని డగ్గటగ నయ్యనార్యఁ డరిగె. 38

వ. ఇ ట్లరిగి బాహ్యప్రపంచంబు మఱచి నిర్వికల్పసమాధి నున్న న
య్యాచార్య నరసి మురిసి యెదుట నిలిచి శూలంబు నెత్తి కంఠంబు
గుఱిసేసి యేయ నుంకించు నత్త టి. 39

ఁ. అయ్యశీంద్రు పిఱుఁద నల్లంత నొకమూలఁ
గోనచీకటిని రగుల్కొనియెడి
చండనిప్పులట్లు జ్వలియించు తేజోయు
గంబు గాననైనఁ గంప మూని. 40

క. ఎత్తిన కాలును గేలును
నెత్తిన య ట్లుండఁ బ్రాణ మి ట్ట ట్టయి, వా
యెత్తి నెఱపి యాకోశం
బత్తులువ పడెన్ ధరిత్రి నపగతసంజ్ఞన్. 41

మ. పడి యొక్కంతటఁ జేతనన్ బడసి దేవా కావవే నాపయిన్
బడ నుండెన్ గుటిలాంతదంతచలజిహ్వభీకరం బాననం
బడరన్ వక్రనిశాతవిస్ఫుటనఖం బౌ హస్త మొప్పారఁగా
మెడజూల్నిక్కమృగేంద్ర మొక్కఁడదిగోమిన్నంటుశౌర్యోన్నతిన్.

క. ఆతఃబిల మన నోరును
జ్యోతు లనఁగ గ్రుడ్లు మెఱయ నుఱుకఁగ నుండెన్
జేతమ్ము పగిలె శరణా
యాతుని భీతుని ననున్ మహాత్మ మనుపవే. 43

మ. అని యుచ్చైర్ధని మొట్ట వెట్టఁగ గురుం డాత్మానుసంధాన మం
తన కోల్పోయి బహిష్కృతపంచగతి నేత్రద్వంద్వమున్ విచ్చి కాం
చినఁ, గాపాలికుఁ డగ్రభూమిఁ గనిసిం చెన్ జెమ్మటన్ దోఁగి కం
పనమున్ బొందెడిబొందెతోడఁ దిరుగం బడటి కన్గుడ్డతో. 44

క. గిలగిలలాడుచుఁ గన్నుల

వలవల నశ్శ్రువులు గాఱ, వాతను లాలా

జలములు దొలుంగ, భయమునఁ

గలఁగెడునవ్వారిఁ గాంచి కరుణామయుడై .

45

గీ. అభయహస్త మ్మొసంగి కాయంబు నిమిరి
యొయ్యఁ జేయూత నొసఁగి కూర్చుండఁబెట్టి
చల్లని కమండలూదక మల్లఁ జల్లి
ధీర మగు మాటల నొకింత తేర్ప వాడు.

46

ఆ. కుదురుకొని యొకింత గురుని పిఱింది మూ
లకు నిగిడ్చి చూపులను దటాన
గొంతు కౌగిలించుకొని చచ్చితి నటంచుఁ
జావుఁగేక వై చె సరభసముగ.

47

చ. గురుఁ డచలాత్ముడై వెనుకకున్ మెడఁ ద్రిప్పి కనంగ నొక్కటన్
నరహరి దివ్యమూర్తి నయనంబుల సోకె రసాయనంబుగా
సురుచిరబోధదీపికరుచుల్ హృదయంబునఁ బండువెన్నెలల్
నెఱపె ముసూర్తమాత్రమ యనిర్వచనీయ మవస్థ పైకొనెన్ 48

క. నయమున నాఖిలు వీడిచి

భయమున భక్తిని నిటాలబద్ధాంజలియై

రయమునఁ దజ్జ్యోతి కెదుర

శయయుగి ముఖళించి నిలిచి చక్కఁ గనంగన్.

49

నీ. కటకుజంజులుజాలుకడ సోకి మబ్బు లే
 కినదూదిపింజలై తునిసి చెదర
 నుబ్బి గొబ్బునఁ బెట్టు బొబ్బరింతకు భూత
 బృందంబుగుండియల్ పేటులెత్తఁ
 బృథుహంకృతులకు మూర్ఛిల్ల లోక 'మిదేమి
 వచ్చెనో' యని సురల్ బమ్మరిల్లఁ
 గలఁగ మున్నీరు, రక్కసులు కూయిడ నది
 కూటముల్ వగుల, దిక్కులు జ్వలింపఁ

గీ. దెగి నభము గూల ధాత్రి దిద్దిర భ్రమింప
 నసమ లయకాల కాలాట్టహాస హాసి
 ఖరనఖర శాతదంష్ట్రా ప్రికాశచక్ర
 మొలయఁ గనవచ్చె నారసింహాగ్రమూర్తి.

50

క. కరవాలము శూలము భీ
 కరదృక్ఫలమ్ము దంష్ట్రికానఖరాంత
 ర్భరితాసురాంత్రజాలము
 నరసింహుఁడు మెఱవ యతి వణంకె గలంకన్.

51

శా. నాకంబున్ మహియున్ హరిద్వితతిఁ భిన్నాభిన్నమైకూల, ఘో
 రాకారంబున మాటుమ్రోగెడు నృసింహక్షేత్ర నాలించి చిం
 తాకూలంకషచిత్తవృత్తు లయి తత్రత్యుల్ జనుల్ గాంచ రా
 నాకాపాలికుఁడున్ యతీంద్రుఁడు నృసింహస్వామియున్ గానరాన్.

ఉ. భీతిలి కొంతసేపు పెదవిన్ గదలింపక చేష్ట దక్కియున్
 జేతము సక్కఁ జేసికొని జీవము లేనటు కూలి యున్న య
 ప్పాతకిఁ జూచి "దేశికుని భంగమొనర్పఁగ వచ్చి నారసిం
 హాతిరుషన్ మృతిన్ గనియెనా" యని యెన్నుచునుండి రంతలో.

ఉ. మానవపంచవక్త్రుని సమక్షమునన్ బద మూఁది భిక్షుకే
శానుఁడు ధీరభావము ప్రసన్నతరాస్థము నూఁచ సంబుధా
రానిభమైన సూక్తి మధురస్ఫురణన్ గవితన్ నుతింపఁగాఁ
బూనె విశుద్ధసత్త్వమయబోధ మగాధముగాఁ గడల్కొనన్. 54

సీ. అట్టహాసభయంకరాకార మేటికి
మందస్మితానన విందుఁ జూపు
శతకోటిభానుదీధితి సంహరించి పూ
ర్ణేందుకోమలకాంతి విందొనర్పు
తివిచి నెన్నొసటి తార్తీయీకనేత్రంబు
సదయశీతల కటాక్షములఁ గనుము
శితకరోరసటావిజృంభణం బుడిచి ము
ఖేందుమరీచులై యెసఁగ నెఱుపు

గీ. వై జయంతికతోడ శ్రీవత్సముద్ర
తోడ శ్రీకాంతతోడఁ గన్దొయి దనియె
శాంత మగు నీస్వరూప మచ్ఛముగఁ జూపు
మోడెదను జూడ దేవ! నీవేడిరూపు. 55

క. ఉపసంహరింపు కోపము
కృప ననుఁ గావంగదన్న కల్పిషమత వే
డపగతచేతనుఁడై పడె
విపులాస్థలి, వీనిఁ బ్రోవవే తొలుదొల్తన్. 56

క. నీరూపు సౌత్వికం బఁట
ఘోరము క్రోధనము రూపుఁ గొనఁ దగునె? సుఖ
శ్రీ రేకెత్త శమము గను
మూరా! హరి వయ్యు హరగుణాశ దగునొకో. 57

గీ. ఎల్లభయముల నిను స్మరియింప నరుడు
వాని బోనాడి సుఖ మొందు వైళ మనినఁ
గనుల నినుఁ గాంచ నింక నేమనఁగఁ గలదు
భవదవేక్షణ మే దుర్లభమ్ము గాని.

58

క. స్మరియించి భవచ్ఛరణాం
బురుహమ్ముల నెల్లవాఁడు ముక్తుండగు నం
దురు, నినుఁ గని యీభైరవుఁ
డొరఁ గెన్ స్మృతి చొఱఁగి వీని నోముట భర మే!

59

గీ. పితృకృతవ్యసనార్దిత దితితనూజు
రక్షణ మొనర్ప, సర్వాంతరాళగతుఁడ
వనుటఁ బ్రకటింపఁ, దలఁచికాదా నృసింహ
మూర్తివై వెల్వడితి కంబమున మహాత్మ!

60

సీ. విశ్వమ్ము సృజియింతు నృతరజోగుణుడవై
చతురాననుం డనుసంజ్ఞ నెనసి
సృష్టి సంతయుఁ బ్రోతు శ్రితసత్త్వగుణుడవై
విష్ణుసంజ్ఞాప్రభవిష్ణు వగుచు
డాని హరింపఁగాఁ బూని తమోగుణం
బలరెదు హరసమాహ్వయుఁడ వగుచు
జగదనుగ్రహబుద్ధి శర్వాదులై తోఁతు
గాక నీ కెవి పుట్టుకయు గుణములు

గీ. వాఙ్మనసదుర్లభంబు తావకపడం బ
టంచు నామ్నాయసూక్తి పెన్క-రిజ వేసి
తెలుపఁగా నేర కెట్టులో తెలియఁ బలుకు
నట్టి నిను దేవ! తెలియఁగా నగునె మాకు.

61

క. ప్రమథ పిశాచక గుహ్యక

సమితియు నరహారి! త్వదాఖ్య శ్రీవణము సోకన్
దెనులుదు రన రక్కసు లే

కృమమున నీయెమట నిలువఁగాఁ గల రరయన్.

62

ఉ. ఈవ జగంబు లెల్ల సృజియింపఁగఁ జెంపఁగ నాదికారణం

బీవ నియంత వౌచు నృహరీ! యనవద్యమనంబునన్ సదా

నీవ కదా విచింత్యుడవు నిన్ను నె చిన్మయు నాశ్రయింతు నీ

కౌవలుఁ డోడె వీడు మలుకన్ మహి కి మృభయమ్ము గమ్మునన్.

చ. జగములు కోరుచుండె నిను శాంతిలు మంచు భవత్కృపాతి దూ

రగులకుఁ గోటిశంపల తెఱంగున వెల్గెడు నిట్టిరూపు చూ

డఁగఁ దర మానె? వేగమె యడంపకయున్న నశించిపోవు ము

జగ, ముడిగించి కోపము ప్రసన్నుడవై ననుఁ బ్రోవు మోహరీ! 64

మ. సమయం జేయుత నామహాకలుషముల్ సంవర్తకాలోద్యత

ప్రమథాధీశ లలాటపావకశిఖా పాపచ్యమానత్రిలో

క మిశద్ధోర పటత్పట ధ్వజసదృక్షం బౌ నృసింహట్టహా

సము బ్రహ్మాండఘటోదరభ్రమణనాశస్త్రానమై యొప్పుటన్. 65

నీ. ఆనద్ధవాతంధయ గుణమంథాన సం

క్షుబ్ధాబ్ధికల్లోల సుహృద మగుచుఁ

బ్రీళయన్నిర్ణద్రుద్రప్రోచ్ఛతరహత

డమరుకధ్వానలుంటాక మగుచుఁ

గల్పంత జృంభితానల్పంబుదస్ఫూర్త

దురువజ్రగర్వసంహరణ మగుచు

నాదిఘోశేంద్రఘోశాంతస్యదోద్ధత

ఘుర్గురనిర్ఘోషఘోర మగుచుఁ

గీ. బద్మజాండ కటాహ విపాటన చణ
 కర్ణఘోరధ్వనిస్సూర్తి నిర్ణిరోధ
 మైన శ్రీనరసింహాట్టహాస మస్మ
 దనవధిక పాపసంఘాత మడఁచుఁగాత.

66

క. అని భక్త్యావేశంబునఁ
 గనుఁగవ నానందబాష్పకణములు జాతై
 తనువును ముంపఁగ మ్రొన్నడి
 కనుఁగొను చుండంగ నాన్యకంతీరవుఁడున్.

67.

చ. క్రమముగ మాళి జూలు, నలికస్థలనేత్రము, వక్రదంష్ట్ర, లు
 గ్రము లగు పంచశాఖనఖరంబులు, గన్నులకెంపు, నట్టహా
 సమును, బయోదలీన మగుచంచల లట్టు లణంగి పోవ రూ
 పమునను బద్మపాదుఁ డయి భాసితె నెల్లరు వెల్లఁ బాటఁగన్.

68

ఉ. కాలును గేలు గూర్చికొని కంఠము శోషిలఁ గుక్కువేయఁగాఁ
 జాలమిఁ గుందుచున్ బవనచాలనలాలస శుష్కనాసికా
 పాలిఁ గదల్చుచున్ గనులపాప లణంగమి కుబ్బు గొంచుఁ గా
 పాలికుఁ డల్లలేచి నలువంకఁ గనుంగొన సాగె వెట్టి నాన్.

69

క. “నరహారి ! యెటు కనుమొఱుగితి
 కరుణను దర్శన మొసంగి కావుము నీ తీ
 వ్ర రుషా ప్రసాదములు పయిఁ
 బటచుట నేఁ డిచటఁ జచ్చి బ్రదికితి దేవా.”

70

క. అని పేరెలుఁగున నుడువుచుఁ
 జని శంకర దేశికాంఘ్రిసరసీజమ్ముల్
 కనుఁగవకు నద్దికొని శిర
 మునఁ బూనిచి ముద్దువెట్టి మ్రొక్కి వచించున్.

71

ఉ. చేసిన తప్పు చెప్పుకొనఁ జెల్లు నటందుగుగాదె నిన్ను సం
న్యాసిని సంహరించి మహి నాస్తి కవాదము నుద్ధరించు పే
రాసను వచ్చి మాయ నుడులాడి యతీక మొనర్తుఁ గాని కై
లాసవిభుండ వీ వని తలఁపన యెంతటి పాపజీవినో. 72

శా. శూలంబూని భవచ్చిరోఽపహరణౌత్సక్యంబునన్ వచ్చి యా
లీలా కేసరిమూర్తి యైసవనమాలిన్ గంటి మోక్షేందిరా
లాలిత్యంబును జూజగొంటిని జగన్న్యాయ్యుండ వానీమనో
లీలల్ గా కఘముల్ దొఱంగి శుభముల్ సిద్ధించునే పాపికిన్. 73

మ. తలలన్ బోడు లొనర్చి కావ్రలును గంతల్ దాల్చి భిక్షాన్నభు
క్తులకై గేస్తులఁ బీడవ్వెట్టుచు విరక్తుల్ గాని పేదాంతు లీ
యిలఁ బెంపెక్కిరి వీరిఁ జక్కడఁచుచు యిష్టార్థ మన్బుద్ధి మా
యల వంచింపఁగ వచ్చి నీమహిమఁ దత్త్వార్థంబు వీక్షించితిన్. 74

క. క్రూరుడఁ గాపాలికమత

చారుడ నద్వయమతాభిచారుడఁ బాపా

చారుడ జారుడఁ జోరుడ

భీరుడ నీకడను గప్పిపెట్టుట మేలా! 75

ఉ. తప్పుల నొప్పుకొంటి నిదె దానుడ నైతి 'శిరం బొసంగ నీ
వొప్పిన యప్పుడే నెఱుంగకుంటి భవన్మహిమంబు; కన్నులం
గప్పినచిమ్మచీకటు లణంగె నృసింహమహానిరీక్షచే
నిప్పు డెఱింగితిన్ నృహరి యీవు నొకండె యటంచు దేవరా! 76

క. అపరాధము తమియింపుము

కపటాత్మని నన్ను శుద్ధుఁగా శిష్యునిఁగా

నెవ మెన్నక నొనరిచి భవ

విపులాబ్ధి దరింపఁ జేయవే నాతండ్రీ. 77

మ. అని వట్టోడు నిరంతరాశుల యతీంద్రాంఘ్రిద్వయీక్షాశనం
 బును గావించి స్వ పాపకృత్య పరితప్తుం డైనకాపాలికున్
 దన కే ల్పించియతీంద్రుఁ డెత్తి చెవి నద్వైతార్థమున్ జెప్పఁ దో
 డనె వాఁడొప్పె యతీంద్రుఁడై, భ్రమరకీటం బట్లు తద్భావనన్. 78

క. అంతట నాతఁడు కలలో

వింతలు గని మేలుకొన్న విధమునఁ గనులం
 తంతలుగ విచ్చి యూర్చుచు
 వంతలు దిగఁద్రావి యిటు స్తవం బొనరించెన్.

79

నీ. బొందితోఁ గైలాసమునకుఁ బోవ నిజోత్త
 మాంగ మొసంగు మం చడుగువేళ
 నేకతంబునఁ గేల భీకరశూల మం
 కించి దుగ్రించుటకు నుంకించువేళ
 నాభీల నారసింహట్టహాస విదీర్ణ
 హృదయమై యిల మేను చెదరువేళ
 శరణన్నమాత్ర నాదురితంబు మఱచి య
 ద్వైతామృత మొసంగి తనువువేళ

గీ. నొక్కవిధమునఁ గన్పట్టుచుంటి నీకు
 లే వహంకార మమకార లేశములు వి
 దూరితద్వంద్వ! త్రిజగదుద్ధారకావ
 తార! యుష్మచ్ఛరిత్ర మత్యద్భుతమ్ము.

80

గీ. అనుచుఁ గొండాడి గురునికటాక్ష మొంది
 వాఁ డలరుచుండ- నప్పద్మపాదుఁ గని ప్ర
 సాదితు నొనర్చి తెల్లు ప్రహ్లాదవశ్యు
 ననెడు స్నిగ్ధుల కిటు తెల్పె నాచరిత్ర.

81

ఉ. ము న్నొకయప్పు డేను దపముం బవరింప నహోబిలాద్రీయం
దున్నయగణ్యపుణ్యవన మొక్కటి సొచ్చి యనేకఘస్రముల్
తిన్ననిభక్తిఁ గొల్చితిని దేవు నృసింహుని భక్తవశ్యు నా
కన్నులఁ గాంచఁ గోరి కురుకం బతిమాత్రముగాఁగ లేవగల్. 82

క. అంత నొకనాఁడు తమి నా
చెంతకు నరుదెంచె బోయశిశు వొక్కం డ
త్యంతాద్భుతరసకాంత
స్వాంతంజై యిట్టు లడిగె నవినయఘణిణిన్. 83

ఆ. కాన నేల యొంటిగా నుంటి వోయయ్య !
యేల మాట మాని జాలిపడెద?
వని యమాయికోక్తి నతిమూఢభక్తి న
న్నడుగ నిట్టు లంటి నలఁతి నగుచు. 84

క. ఆకంఠ మృద్భుతమను
జాకృతి, కంఠీరవాత్మ మవులఁ గలమెకం
బీకాన నుంట విని నే
నై కొనఁగా వెదకుచుంటి నగపడ కుండెన్. 85

క. అని యంటినొ లేదో య
వ్వనేచరార్భకుఁడు కాన వడిఁ జొచ్చి లతా
వినిబద్ధుఁ జేసి నరహారి
గొని తెచ్చెఁ గనుంగొనఁగ నకుంతితభక్తిన్. 86

ఆ. యతుల యతుల భక్తిలతలకుఁ జిక్కక
మతుల వెతల ముంచు మాయలాఁడు
నేఁడు చెంచుబుడుత నెఱిఁ గట్టువనలతా
వితలిఁ జిక్కి చూచు వెట్టివోలె. 87

క. అనుకొనుచు లేచి సాష్టాం

గనతులఁ గావించి మునినికాయంబునకున్
మనములకు నగమ్యుడ వి
వ్వనచరునకుఁ జిక్కి తెట్లు పరమాద్భుత మా.

88

గీ. అంచు నేఁ బల్క వించు హసించుమొగము

తోడ నొడివెను నరమృగేంద్రుండు “వీని
యల్లు బ్రహ్మాదులైన నేకాగ్రచిత్త
మమర ధ్యానింపలే రొకపైన నన్ను.

89

ఉ. చెంచులు చెంచితల్ విపినసీమలఁ బాడెడు నావిలాస మా

లించి శిశుత్వ మాది యచలీకృత మానసమందు నన్ను బం
ధించి వశంపదుండ నయితీ పర మిత్తు ననన్ హసించుచున్
లంచము లేల నాకుఁ గరుణామయ! యన్న నిరీహుఁ డారయన్. 90

శా. ఆనాఁ డాదిగ సర్వకాలముల సర్వావస్థలం జిత్త మం

దీనామూర్తినెనిల్పి ‘రమ్మనిన రమ్మి పొమ్మనం బొమ్మ’టం
చానందంబునఁ జెంచులక్ష్మీ మును నన్నన్నట్టి యాపల్కులన్
గానం బీతఁ డొనర్ప సామనిగమోద్ధానంబుపై సోలుదున్.

91

క. రమ్మన్న రమ్ము పొమ్మనఁ

బొమ్మని స్వాధీనపతిక పోలిక నాదే
శమ్ముగఁ బాడఁగ వీనివ

ర మ్మిదె యని వచ్చి పోదు రాత్రిందివమున్.

92

శా. అధ్యర్థాబ్జముగా మదాకృతి నిదిధ్యాసాక్రియన్ గొల్తు, బ్ర

హ్మధ్యాసాత్ముడ వైన దొక్కక్షణమే నం దున్నదే? నేడుగా
దా ధ్యాతవ్య నెఱుంగఁజాలితి కిరాతాలాపమూలంబుగా

సధ్యగ్రింబునఁ దోన నిల్వనె? యటం” చత్వర్థితుం డౌటయున్. 93

చ. అకట! వివేకశూన్య, శబరాత్మజ చిత్త విశుద్ధిలేశ మ
బృక యిటు భ్రష్ట నైతి నని భావమునన్ వగ నొంద 'నోడ కో
డకు రిపుపీడ గల్గిన యెడన్ నిను జేరెద' నంచు నభ్రవా
క్కొకటి వినంగనైన మది నూటడి కొల్తు నృసింహు సర్వదా. 94

గీ. ఒజ్జకును నాకు నెపు డభేదోపచార
మగుట నమ్మహితుని జగప నరుగుదెంచు
రిపుని శిక్షించి జగ ముద్ధరించె దేవుఁ
డందఱము ధన్యులము దక్కెనయ్య గురుఁడు. 95

గీ. ఈచరిత్ర త్రిసంధ్యమ్ము నెవఁడు చదువు
విను నెవం డాతఁ డపమృత్యువును దరించి
భక్తుఁడై భుక్తభోగిఁగుఁడై ముక్తి నెనయు
ననిన ముద మంది రంద తాహరిఁ దలంచి. 96

క. శ్రీనరసింహ విచిత్రక
ధానక సంశ్రవణజాతతన్మయతా ము
ద్రానిరతిఁ దచ్చభాహ్వయ
గానమ్ముల నెల్ల రాడఁగాఁ దొడఁగి రొగిన్. 97

గో క ర్ణే శ స్తు తి

గీ. అంత నొకనాఁడు సహశిష్యుఁడై యతీంద్రుఁ
డఖిలతీర్థమ్ములఁ జరించు, చప్రధృష్య
మైన కలినుండి ధర్మమ్ము నరయ చుదధి
తటిఁ దనర్చు గోకర్ణతీర్థమున కరిగె. 98

ఉ. హటకగర్భ కైటభ నిశాటవిపాటన వందితన్ జగ
న్నాటకసూత్రధారు లలనాకలనార్థశరీరునిన్ సము

చ్చాటిత కామలోభముఖశాత్రవజృంభణు వైదికాధ్వశృం
గాటకు శ్రీమహేశుఁ గనుగంటను గాంచి నుతించె నీక్రియన్. 99

గీ. జలధ రాద్వైతవక్త్రలక్ష్మలను నొక్క
చక్కి, నొకటఁ దట్టిల్ల తాసాధితాంబు
దావినాభావసంప్రదాయమును జాటు
చున్న మన్మథరిపుమూర్తి సన్నుతింతు. 100

క. వల కేలికురంగము డా
పలిమెయి డాల్గఱికఁ గొఱుకఁ బటన, నెడమచే
గల శుకి వరియెన్నని వల
పలిడాల్ తిసఁ బటవ వెలుఁగు భాసము నేనే. 101

క. అంబాశతమంగళసూ
త్రంబే యద్గళమునం గరాశవిష మసా
రంబుగఁ జేసెనొ యాభూ
మంబున నై క్యానుభావమహితుఁడ నై తిన్. 102

గీ. అని గుణత్రయాతీతు మహర్షి జనవి
భావ్యుఁ గోకర్ణపతి వచఃప్రసవములను
బూజ లొనరించి సుఖమునఁ బుచ్చె మూఁడు
రాత్రిలు జగత్పవిత్ర తత్వేత్రమందు. 103

ఆ. అంత వేగఁ జేరె హరిశంకరాఖ్య డి
వ్యస్థలము యతీంద్రుఁ డెద్ది భక్త
పాపహరకమఁగ వైకుంఠకైలాస
పురవివర్తభూతముగ నెఱింగి. 104

గీ. అఖలభేదవాదులభ్రమ లడఁచిపుచ్చు
దలఁచి యద్వైతముద్రాప్రదర్శకు లయి

మించు హరిశంకరులను బూజించి యతఁడు
ద్వ్యర్థ మగుసూక్తి తతి నిట్లు లభినుతించె.

105

హ రి హ ర స్తు తి

గీ. *విమలసోమకలావిలాసమును వంద్య

మైన మైనమహం బూని యయ్యనాది

1. గోసమాకర్షియై జగద్గోప్త యగు వి

భుంకొనంగుతఁ గుశల మెప్పుడును నాకు.

106

క. గిరిలీలోచితదేహ

స్ఫురణ మహామందరాగమును దాల్చి సుధన్

2. సురల కొసఁగ నవిషాదిగ

వరలెడు దైవతము కరుణ వాంఛింతు నెదన్.

107

* 'విమల' యను పద్యము మొదలుకొని పది పద్యములందు విష్ణుద
శాపతారములను శీఘ్రసి-శ్లేషముచే స్తుతించుట.

1. మత్స్యవతారము :— విమల - మిక్కిలిపావముగలవాఁడగు, సోమక - సో
మకుఁడను రాక్షసునకు, లావి - నాశకిమగు, లాసము - కీడ్డయును, మైనమ
హము - మీనసంబంధ మగుతేజమును. ఊని - పొంది, అనాదిగో - పురాతన
వాక్కు లగువేదములను, సమాకర్షి - ఆకర్షించినవాఁడు—

శివపక్షమున:— విమల, సోమ, కలా, విలాసము - స్వచ్ఛ మగుచంద్రకళయొక్క
సౌగంధ్యము, మైనమహము - మేనాపత్యమగుతేజము, అనఁగాఁబార్వతిని, ఊని -
గ్రహించి, అనాదిగో - పురాతనవృక్షభము, సమాకర్షి - ఆకర్షించినవాడు.

2. కూర్మపక్షము:— గిరిలీలోచితదేహస్ఫురణన్ - గిరియొక్కభ్రమణమునకు తగిన
దేహముయొక్కస్ఫూర్తితో, మహామందరాగమున్ - గొప్పదగుమందరగిరిని,
దాల్చి, సురలకుసుధ నొసఁగ, నవిషాదిగ - విషాదములేనివాఁడుగ, వరలెడు -
ప్రకాశించు దైవతము.

శివపక్షము:— గిరి - కైలాసమందలి, లీలా-కీడ్డకు, ఉచిత - తగిన, దేహస్ఫు
రణన్ - దేహస్ఫూర్తితో, మహా - ఉత్సాహమునందు (దేవతలది) అమంద-హే
చ్చెన, రాగమును - ప్రేమమును, దాల్చి, సురలకున్ - దేవతలకు, సుధన్ -
అమృతమును, ఒసఁగెన - ఇచ్చుటకే, విషాదిగన్ - హలాహలభక్షకుడై, వర
లెడు - ప్రకాశించు - దైవతము.

క. మహిమానసముల్లాసకుఁ

డహహ వరాహీశతనుసమంచితుఁ డాద్యుం,

3. డిహపరసుఖదుఁడు దేవుం

డహరహ మేలుత మదర్పితాంజలిఁ గొనుచున్.

108

గీ. సటలపెంజాలు మెఱయ నస్వప్నరిపుమ

తంగజముఁ గూల్చి యుల్లాసితమ్ముగాఁగఁ

4. బేర్చు ప్రహ్లాదరేఖ నొనర్చు నలపు

రాణపంచాస్యఁ డగుదేవుఁ బ్రస్తుతింతు.

109

గీ. ప్రథితసవ దక్షబల్యాహరణ దృఢేచ్ఛ

ధృతి నజిన మూని వామనాకృతిని చాలి

3. వరాహపక్షమున:— మహి - భూదేవియొక్క, మాన - చిత్తసమున్నతిని, సముల్లాసకుఁడు - తొలంగించువాఁడు, వరాహీ + ఈశ - సూకరీభర్త, అట్టి సూకరముయొక్క, తను - శరీరముచే, అంచితుఁడు-పూజ్యుఁడు.

శివపక్షమున:— మహిమానన్-మహిమమున, గొప్పతనముచే, సముల్లాసకుఁడు - తాండవముచేయువాఁడు, వర - శ్రేష్ఠమగు, అహీశతను - పాపతేనిమేనిచే, అంచితుఁడు - కూడినవాఁడు.

4. నృసింహపక్షము :- సటల - జూలుయొక్క, పెంజాలు - పెద్దగుంపు, మెఱయన్-అస్వప్నరిపు మతంగజమున్ - రాక్షసశ్రేష్ఠుడగుహిరణ్యకశిపుని, కూల్చి ప్రహ్లాదరేఖ - ప్రహ్లాదునిరూపు - (రలయోరభేదః) ఉల్లాసితముగాఁగన్ - ప్రకటనమగునట్లు - పురాణపంచాస్యఁడు - పురాతనసింహము. (నరసింహుడు)

శివపక్షము:— సటలపెంజాలు - జటలయందలిపెద్దనది, మెఱయన్ - అస్వప్నరిపు - రాక్షసుడైన, మతంగజము - ఏనుగును, అనగా గజాసురుని, కూల్చి ప్రహ్లాదరేఖ - పెద్దధ్వనియొక్కరూపు, పురాణపంచాస్యఁడు - పురాతనుఁడును, ఐదుమోములవాఁడును నగుశివుని.

5. వామనపక్షము:- ప్రథితసవ - ప్రసిద్ధయాగమున, దక్ష - సమర్థుడగు, బలి - బలియొక్క. ఆహరణ - హరించుటయందు, దృఢేచ్ఛ - దృఢమగునిచ్చుచే, కొంతార, హితుఁడు - వనదాసముగోరినవాఁడు, అశ్రమిజనతకు - నాల్గొక్క మముల జనులకు, అద్యుఁడు - ప్రథముడగు బ్రహ్మచారి.

5. చియును గాంతారహితఁడై విశిష్టతపము

సలుపు నాశ్రమిజనతాద్యుఁ డెలమిఁ గాచు.

110

గీ. కరధృతలసన్మహాఖండపరశు వయిక

నత్త పఃకృతవీర్యనందనుని నర్జు

6. నాఖ్యు నోర్చి నక్షత్రేశ్వరావతంస

విస్ఫురణుఁ డై నవే లోము విడక నన్ను.

111

ఉ. నా కమితాత్మశర్మకలనంబు దయామయుఁ డై ఘటించు నా

శీకభవోగ్రతేజమున లీల రతిప్రియు దుర్దశాననున్

బోకడవెట్టు విక్రమధనుం డగు జోదు, ధరాత్మజాకుచో

7. మైకరహస్యసాక్షి యయినట్టి రసజ్ఞుఁడు దేవుఁ డెప్పుడున్. 112

శివపక్షమున:- ప్రథితసవ - ప్రకటింపఁబడి యాగముగల, దత్త - దక్షునివలన, బలి - బలిని, అహరణ - గ్రహించుటయందు, దృఢేచ్ఛ - గొప్ప యిచ్ఛ చేత, వామన్ - భామను - భార్యను, అకృతిన్ - శరీరమున, తాలిచియును - ధరించియును, కాంతారహితుఁడు - కాంతతో రహితుఁడు. (విరోధము.)

8. పరశురామపక్షము:- కరధృత - చేత ధరింపఁబడిన, లసత్ - పదనుగల, మహా - పెద్దదియు, అఖండ - పూర్ణమగు, (మహా - ఉత్సవములచే, అఖండ - పూర్ణమైనది.) పరశువు - గొడ్డలికలవాడు, కనత్తపః - మెఱయు తపస్సుగల, కృతవీర్యనందను, నర్జునున్ - కార్తవీర్యార్జునుని, ఓర్చి-ఓడించి, నక్షత్రేశ్వరావతంస విస్ఫురణుఁడు - రాజశ్రేష్ఠులస్ఫురణము లేకుండఁజేసినవాఁడు.

శివపక్షమున:- చేతఁబూనఁబడిన గొప్ప ఖండపరశువుకలవాడు, కనత్తపః - మెఱయు తపస్సులచేఁజేయఁబడిన, ఓర్చు - శౌర్యముచే, నందను - అనందించు నట్టి, అర్జునున్ - ఓర్చి. నక్షత్రేశ్వర చంద్రరూపమగు, అవతంస - శిరోభూషణముయొక్క, విస్ఫురణుఁడు - ప్రకాశముగలవాఁడు.

7. రామపక్షము :- నాశీకభవ - బ్రహ (అత్రుము) సంబంధమైన, ఉగ్రతేజమునన్ - భయంకరతేజముచే, రతిప్రియున్ - కాంతాసంభోగేచ్ఛువగు, దుర్దశాననున్ - దుష్టుఁ డగురావణుని, ధరాత్మజ - సీత.

శివపక్షము :- ఆశీకభవ - అలికమునఁ బుట్టిన, ఉగ్రతేజమునన్ - అగ్నిచే (అలికమునకు రూపాంతరము లీ కము,) తత్సంబంధమైనది ఆశీకము, అగుపుట్టువుగలది ఆశీకభవము - ధర - కొండయొక్క, ఆత్మజ - కూతురగు పార్వతి.

మ. అవదాతస్థిరధర్మమూర్తి యగుచున్ హాలాహలస్వీకృతి
 ప్రవణోదగ్గరగళంబు రాజిల వృషావష్టంభకోత్తాలకే
 తువు భాసిల్లఁగ, రోహిణీరమణుఁ డెంతో ప్రేమ ముద్దాడు మా
 గి. శి విరాజిల్ల - వెలుంగు దై వతము పాలించున్ ననున్ సర్వదా. 113

గీ. పరఁగ నాకలితాహితాపముగ నంక
 సీమను వినాయకుండు వసింప నుల్ల
 9. సిలుచుఁ బూతనామోహకచిత్తవృత్తి
 యా కలాప కలాపుఁడు నాకు దిక్కు.

114

8. బలిరామపక్షము:- అవదాత - తెల్లని, స్థిరధర్మ - చలింపని ధర్మముగల,
 మూర్తి - మేనుగలవాడు, హాలా - కల్లును, హల - నాఁగటిని, - స్వీకృతి -
 గ్రహించుటయందు, ప్రివణ, ఉదగ్గ - మీఁదియగ్గముగల, గళము - కంఠ
 ము, రాజిలన్, వృష - ధర్మము, అవష్టంభక - ఆధారముగాఁగల, ఉత్తాల -
 పెద్దతాళవృక్షము, అనెడుకేతువు, రోహిణీరమణుఁడు - వసుదేవుఁడు, ముద్దాడు
 మౌళివిరాజిల్లన్ జుట్టుముడి యొప్పుగా.

శివపక్షమున:- హాలహల - కాలకూటముయొక్క, స్వీకృతి, పృష = వృషభము
 నకు, అవష్టంభక - అవలంబనమైనదియు, ఉత్తాల - ఎత్తైన - రోహిణీ రమ
 ణుఁడు - చంద్రుడు.

9. కృష్ణపక్షము:- అంకసీమను - సమీపస్థుని, అకలిత - కలిగింపఁబడిన, అహి
 తాపంబుగన్ - పాములకు బాధకలుగునట్లుగా, వినాయకుఁడు - పక్షింద్రుఁడు
 వసింపన్, పూతనకు మోహము కలిగించు మనోవ్యాపారము గలవాడై.

శివపక్షము:- అకలిత - తొండముచేఁ ద్రావఁబడిన, అహిత - శివశిరసున నున్న,
 అపము - గంగోదకము కలుగునట్లుగా, వినాయకుఁడు, అంకసీమను - ఒడియం
 దు, వసింపఁగా, పూత - ప్రవిత్రమగు, నామ - నామమును, ఊహక - ధ్యా
 నించువారి. చిత్త - చిత్తములిందే, వృత్తి - వర్తనముగలవాఁడు, కలాప - చం
 ద్రుఁడు - కలాపుఁడు - భూషణముగా కలవాఁడు.

క. సర్వజ్ఞభావుఁ గరుణాఁ

ఖిక్కుని మారారిఁ గ్రతువిఘాతక కృతఘా

10. జోర్వాదకు బోధనిధిని

నిర్వృతిఫలదున్ బరాత్మనిన్ స్మరియింతుఁగా.

115

క. జనముల చేతోవిషయం

బును దాఁటి వెలుంగునది, తమోహారకమున్

11. గనఁగ సదావాసవిధృత

మనమును నౌ భూమమునకు మఱిమఱి వినతుల్.

116

వ. అని భక్తిరసావిష్టచేతస్కుఁడై.

117

క. మోచాఫలరుచిసూచక

వాచాఫణితుల వృషాకపాయీశులకున్

వాచంయముఁ డర్చన లిడి

వే చనె మూకాంబికానివేశమ్మునకున్.

118

శంకరుఁడు మృతుఁ డగుబాలుని బ్రతికించుట

ఉ. అచ్చట నొక్కెడన్ సుతు గతాసువు నంకమునేర్చి సారెటన్

హెచ్చిలు వంతఁ గుండెడు తదేకతనూజులు విప్రదంపతుల్

10. బుద్ధపక్షమున:- సర్వజ్ఞుఁడు, మారకీర్తు, బుద్ధుని నాకుములు, కృతు విఘాతకు లొనర్చు పూజలయందు గొప్ప ఆనందముకలవాడు.

శివపక్షము:- కృతుఘాతక - వీరభద్రుని, పూజ - పూజయందు, ఉర్రఅదర - పెద్దఅదరముకలవాడు.

11. కల్కిపక్షము:- సదావాస - సత్యయుగమందు, కృతయుగమందలి, ఆవాస - నివాసమందు, విధృత - ధరింపఁబడిన, మనము = అభిప్రాయము గలది.

శివపక్షము:- సత్ = సత్పురుషులయొక్క. ఆవాస = నివాసములయందు, లేక సత్ = ఉత్తమములందు, ఆవాస - ఉనికి.

సచ్చరితుల్ గనంబడంగ శంకరుడున్ గరుణాళు వాటఁ దా
నొచ్చిన మానసంబునఁ గనుంగొని వారలఁ దూలె; జాలిమై. 119

ఆ. అటుల కుందుచుండ నాకాశవాణి వి
వంగనయ్యె 'రక్షణంబు సేయఁ
జాలనట్టి నరు దయాళుత్వ మెంతయు
దుఃఖమునక యాను దుది' కటంచు. 120

క. అశరీరవాణి విని య
వ్వశి యనె 'సీమాట నిక్కు-వము ముజ్జగమున్
గుశలమున మనుపఁ జాలిన
కుశలున కొకసీక సుమి తగున్ దయ సూపణ్. 121

ఆ. అని యతీంద్రుఁ డన ట్టణాంతరమంద సు
ప్రోత్థితాకృతిని ద్విజోత్త మాత్మ
భవుఁడు లేవ నచటి ప్రజలు సార్వజనీన
తచ్చరిత్ర కదృతంబు గనిరి. 122

వ. అటుల కర్తృతారాహిత్యమును భూతదయాపరతయుఁ బ్రకటించి
యా జనపదంబున నొక్కెడ. 123

మూకాంబా స్తవము

క. సాల కృతమాల తాల ర
సాల తమాలాది సాల శా ల్యపశల్య
శ్రీలము సొచ్చెను మూకాం
బాలయ మఖిలార్థసిద్ధి కది తా వగుటన్. 124

గీ. చొచ్చి యుచ్చావచానందజోచ్చబాష్ప
ముగ సముద్గిర్గోమాంచముగ నుదార

భక్తిఁ గరుణావలంబ నంబను నుతించె

నాగమాద్వైతములకు నై క్యము ఘటిల్ల.

125

దండకము :— శ్రీమజ్జగన్నాథ! సామాగమోద్ధీయ మానానుభావా
తిలోకోద్భవోపేత! యామ్నాయ మాశ్యంతరాలక్షితజానదీపాయి
తా! శీతశై లేంద్రసంజాత! మాతా! భవద్దివ్యమాహత్మ్య మస్తింపఁ
గా వేదవేదాంతరాశుల్ పురాణంబులున్ సర్వశాస్త్రంబులున్ జాల
వంచెంచ నస్మాదృశుం డల్పబుద్ధిన్ దలంపన్ సమర్థుండె? తల్లీ! మి
తోక్తిక్ నుతింపం బ్రవీణుండె? యాదిత్యసంస్తుత్యనిస్తుల్యచారిత్ర!
పారేపరార్థమ్ముగా వెల్లు నీపాదకంజాతసంజాతభాస్సంచయంబందు
మున్నూఱుపై నార్పదుల్ దీనితల్ పావకారేంసులన్ జొచ్చి యా
వజ్రగచ్ఛక్రి మాలోకవంతంబుగా లీలఁ గావించు విశ్వోదయైకప్రి
సూ! చిత్తవీధిన్ మహాభాగు లొకొంద తావాహనాద్యంబు లొ త
చ్చతుష్ఠి రాజోపచారంబులక బూన్చి దివ్యాఽపటిదానపూ
ర్వంబు త్వత్పూజఁ గావింతు ధన్యాత్మ! సౌజన్యసమ్మాన్య లొ
కొంద తేతచ్చతుష్ఠి సంఖ్యోపచారంబులం దొక్కఁ డొక్కండె
కొంచున్ విశుద్ధాఖ్య నాజ్ఞాఖ్యఁ జెన్నొందు చక్రద్వయిన్ దోచు
పద్మంబు సద్మంబుగా వెల్లు ని న్నవ్యయానంద మబ్బంగఁ బూ
జింతు సంశుద్ధిదం బంచుఁ గాత్యాయనీ! ప్రాకృతుల్ మర్త్యులొ
క్కం డ్రొనర్తు ర్బహిష్కూజనే; మధ్యముల్ గొంద అంతర్బహిః
పూజఁ గావింతుకండుత్తముల్ గూర్తు రంతస్సప్తరైకమాత్రం;
బాకం డ్రుత్తమోత్తంసు లిచ్చన్ ద్వదై క్యానుభూత్యేకలగ్నా
త్ములై యుండి యేపూజయున్ జేయనే చేయ రోయంబ!
లంబాలకా! నీలకాదంబినీడంబరాలంబ తన్వంగి! దీపించు నప్టోత్త
రత్రింశతిప్రిఖ్య మాతత్కలావాటిలో మేటి యాబోధినీముఖ్య
చంచత్కలాపంచకమ్మందు వెల్గొందు యుష్మత్పదాంభోజముల్
పండితుల్ భక్తి బూజింతు కళ్యాణి!

కల్పాంతకాలాగ్నిరూపంబునన్ నీవ లోకంబులం గాల్చి, పీ
 యూషరూపంబునన్ వహ్నిఁ జల్లార్చి, యవ్వాని సృష్టించి, చంచ
 త్సథామూర్తివై పెంచు దీవే యటంచున్ నినున్ ధ్యానమున్
 నల్పువా రెదు రీసృష్టికెల్లన్ స్వయంకర లో యన్ము! బ్రహ్మాండ
 భాండోదరీ! భవ్యశాత్రోదరీ! దేశికోక్తిప్రభావమునన్ మున్న
 తాఁగన్నయా నిన్నె 'సైవాహ మ'స్మీతి భావంబునన్ బ్రత్యభిజ్ఞాన
 లక్ష్యంబుఁ గావించుకో నేర్చువారే కదా ప్రత్యభిజ్ఞామతాంతర్య
 విజ్ఞాతలై ధన్యతన్ మించువా రంబరో! యైహికంబులైన భోగము
 లం బొందఁ గాఁగొనించి యాధారచక్రంబునం దుత్తరం బానధిష్ఠాన
 చక్రంబునందున్ నినుం గాంచి యారాధనన్ చేయువారున్ మణి
 పూరకంబందు నిన్నుం గనుంగొం చుపాసించువారున్ భవత్పట్టన
 పాఁతసీమాంతవాసంబునే కందు రోదేవి! నిన్నున్ శ్రితానాహ
 తాభిఖ్యచక్రన్ భజిం తెల్వ రవ్వారు త్వత్పట్టణాంతర్నివాసంబు
 గైగొందు గౌరీ! విశుద్ధాభ్యుచక్రస్థితన్ నిన్నుఁ గన్గొన్నవారల్
 త్వదీయంబు సామీప్యమున్ గాంతు, రాజ్ఞాభ్యుచక్రంబు నందున్న
 నిన్నిర్చసల్ సేయువారల్ భవత్సామ్యముం గాంతు, రాపై ధు
 వాభిఖ్య నేపా సహస్రారపద్మంబునం గర్జికాసీనఁగా నిన్ను వీ
 టించి యొయ్యం జతురీతికై క్యానుభూత్యస్త తాపత్రయం దైన
 యాసాధకేంద్రం డొక్కొక్కండు సాయుజ్యమున్ జెందు వందారు
 బృందారకాపీఠసందీపితామందరత్నప్రభాబృంద సిందూరితాత్మీయ
 సాదారవిందా! చినానందసద్వల్లికాకంద!

తొల్దొల్త నాసాధకేంద్రండు శ్రీచక్రపట్చక్రకై క్యంబు భా
 విరించి యామీదఁ జక్రానకున్ నీకు నేకత్వ మీఱించి, మంత్ర
 నకున్ నీ కథేడంబు లఱించి, ధ్యానించి ధ్యానించి నీతో నభిన్న
 త్వముం గాంచు నంచున్ సమస్తాగమంబుల్ ప్రపంచింప మాహా
 త్మ్య మీ రేడు లోకంబు లిదిపారఁగా నేలు శ్రీరాజ్ఞ! యద్వైతసి

ద్ధాంతసామాజ్యసింహాసనాసీన! శ్రీశ్యామలాకార! మూకాంబికా
రూపకామేశ్వరీ! కామితార్థప్రదాత్రీ! నమస్తే నమస్తే నమః. 126

క. అని వాక్పాజల మూకాం

బను గొల్చి యతండు బైక్షభక్తమునన తు

ష్ఠిని గనుచు గడపె గొన్నా

శ్ల నయము సాధకులు తన మహత్త్వము పొగడె.

127

వ. అనంతరంబ.

128

సీ. హుతపయస్వేద్ధాన్నిహోత్రసిర్గతపావ

నామోద మనుగేహ మల్లుకొసంగ

నిజకర్మనిరతసద్విజుల గన్గొని యప

మృత్యు వల్కుచు వెలికేగి బ్రదుక

ద్విసహస్రసంఖ్యశ్రుతిశ్రుతపాఠకు,

లాహితాగ్నులు పాలుపారుచుండ

శ్రౌతరహస్యవిజ్ఞాత లౌ నార్త్విజ్ఞ

న విధానచతురు లెందఱొ వసింప

గీ. మధ్యనివసదుమానాథమండిత మయి

యలరు శ్రీబలినామాగ్రహారమునకు

జనియె మూకాంబికానివాసమును వీడి

శమధనుడు శంకరుండు సచ్చాత్రకముగ.

129

హస్తామలక చరిత్రము

మ. కలఁ డాబ్రహ్మపురిన్ బ్రభాకరుఁ డనంగా సర్వశాస్త్రార్థతుం

దిల ధీశాలి, ప్రవృత్తిశాస్త్రకలనాధీనుండు విప్రుం డొకం

డలఘువ్యాప్తి యశోనిమగ్నభువనుం డయ్యాయజూకుండు పు

ష్కలకై దార్య హిరణ్య ధేన్వనడుహాగారాదియై రాజిలున్, 130

క. ఆతనికి సర్వసంపద

లీలీరున నమరియున్న నేమయ్యె యథా

జాతుం డగు నొక్కతనూ

జాతుఁడు సంజాతుఁ డయ్యె సతతము' వగవన్.

131

ఉ. రూపునఁ గాముఁ గాంతి మిహిరున్ ముఖరోచి విధున్, త్నమన్ క్షితిన్

రాపులఁ బెట్టువాఁడ - యయినన్ విన వాకొన నేరఁ డింత యూ

లాపము నేని, ధ్యానపథలగ్నమనస్క-త మందచేష్టుఁడై

యాపసివాఁడు తండ్రికి నిరంతర మాంతరచింత గూర్చుగన్. 132

ఆ. జడుఁడువోలె నుత్తుఁడు చరియింపఁ 'బ్రా'క్కర్మ

మా? స్వభావమా? గ్రహగ్రహమ్మ

హేతు' వంచు నెవ్వఁడేని బహుశ్రుతుఁ

డరుగుదేరఁ దండ్రి యడుగ నెంచు.

133

గీ. అంత శిష్యప్రశిష్యు లత్యమితపుస్త

కౌఘభారికులై వెంట నంటి రాఁగ

వచ్చె నాయూరి కొక పూజ్యపాదుఁ డనుచు

విని తనూజుఁ దదంతికమునకుఁ బలిపి.

134

ఉ. 'కూడదు శూన్యహస్తముల త్నోణివిభున్, గురు, నిష్టదేవతన్

జూడఁగ' నంచు శాస్త్రములఁ జూచుట నాసుధి సోపహారుఁడై

పోడిగ నొజ్జ డాసి ఫలముల్ దరిసించి తదంఘ్రి వ్రాలి కొం

డాడి, కుమారు భస్మపిహితానలసన్నిభు మ్రొక్కఁజేయుడున్. 135

ఉ. ఆవటుఁడున్ స్వజాడ్యము బయల్పడఁ దత్పదసీమ వ్రాలియున్

లేవమిఁ గాంచి, దేశికుఁడు నెమ్మదిగాఁ జెయి వట్టి యెత్తి ధూ

ళీవికృతాంగమున్ గవుఁగిలించి కపోలము మెత్త నొత్త; భూ

దేవుఁడు విన్నబోయి గురుదేవునితో నిటు పల్కు దీనుఁడై. 135

క. దేవా! దేవర వాక్మోనఁ

గావలె నదనీయజాడ్యకారణ; మితరుల్

నీవలె నెఱుంగ, రీతని

జీవిత మాలించి యవులఁ జెపుమా వెరవున్.

136

మ. పదుమూఁడేడుల యీడు వీని కిపు డప్రాప్తావబోధంబుగా

నుదితుం డౌటఁ బరిపలేడు నిగమమ్మొక్కర్ణమున్ వ్రాయలే

‘డది మేధాప్తికి హేతు’ వం చుపనయం బత్యాస్థ గావించు నె

య్యదియున్ మేల్ గనరాదె యేమనెదనయ్యా! నామహాపాపమున్.

సీ. తన కీడుజో డైన దారకు లాడుకో

బిలువ నేగం డాడఁ దలఁప బోడు

పలుగాకు లగుబాలకులు ముగ్ధుడని కొట్టి

వెతనొందఁబోడు కోపింపనేరఁ

డొకనాఁ డుపవసించు నొకనాఁడు భుజియించు

స్వైరియై చెప్పిన పనియొనర్పఁ

డులుకండు పలుకండు మెలకువ గలిగియు

నింట నందఱు నెలుఁగెత్తి పిలువఁ

గీ. గొంద అందు రనేడ మూకుం డటంచు

నం డొకండు గ్రహవిష్టుఁ డనుచుఁ బూర్వ

పాపకలితుండొ దై వశాపోపహతుఁడొ

యం డొకం డేని దల్లియు నడలి పోవ.

138

క. అనెడు ప్రభాకరు మాటలు

విని శంకరదేశికుఁడు సవిధవర్తిఁ గుమా

రుని నీ వెవండ విటు జడుఁ

డన నుందే లనుడు నమ్మహాత్ముఁడు పలుకున్.

139

ఆ. మనుజ దేవ యక్షులును గాను బ్రాహ్మణ
క్షత్రి యార్య శూద్రజాతిఁ గాను
బ్రహ్మచారి గేహి వనవాసి భిక్షువుల్
గాను బోధరూప మైనవాఁడ.

140

క. జడ మేను గా, నికను నా
కడ నుంటను జడమె కదలఁగలుగు ననుట కె
న్నఁడు సంశయింప నపగత
షడూర్మి షడ్భావవికృతి సచ్చిన్మయుఁడన్.

141

ఆ. నాకుఁ బోలెఁజ్జుగలుగుఁ గాక యియ్యనుభూతి
భువి ముముక్షువర్గమున కటంచుఁ
బదియురెండు మేలి పద్యాల నొడివె జి
దాత్మతత్త్వ మెల్లయది ఘటించి.

గీ. మిహిరుఁడే లోకచేష్టానిమిత్త మగు ప్ర
మితి మనోఽన్యోదివృత్తినిమిత్తములు, న
భంబువలె నిర్గతాఘోషాధిక మగు
నట్టి సచ్చిత్సుఖస్వరూపాత్మ మేను.

143

గీ. జ్వలనమును నొంట్ల మటు మనశ్చక్షురాది
నిత్యబోధాత్మ మేకమై నెగడు దేని
నూఁది తా మబోధాత్మ మయ్యను దనర్చు
నట్టి సచ్చిత్సుఖస్వరూపాత్మ మేను.

144

గీ. ఆననాభాసకమ ముఖత్వాప్తి నద్ద
మందుఁ దోచిన, లే దన్య మటులె జీవుఁ
డొగిఁ జిదాభాసకుం డన నొప్పు మతుల
నట్టి సచ్చిత్సుఖస్వరూపాత్మ మేను.

145

గీ. అద్ద మెడలింప నాభాసహని నొక ము
ఖమె యకల్పనముగ వెల్లు గతి మతిలయ
మునఁ జిదాభాసకుం డయి తనరు నెవ్వఁ
డట్టి సచ్చిత్సుఖస్వరూపాత్మ మేను.

146

గీ. ద్యుమణి బహుఘటజలములఁ దోచు గతి, నె
వఁడు స్వతఃప్రకాశుండు కేవలుఁడు శుద్ధుఁ
డయ్యు బుద్ధులఁ బెక్కిన యట్లు వెలుంగు
నట్టి సచ్చిత్సుఖస్వరూపాత్మ మేను.

147

గీ. నిర్మనశ్చక్షురాది కేంద్రియుఁడ యయ్యు
నల మనోఽక్ష్యాదులకు మనోఽక్ష్యాది యాచుఁ
దన్మనోఽక్ష్యాదులకును నందం డెవండొ
యట్టి సచ్చిత్సుఖస్వరూపాత్మ మేను.

148

గీ. నైకదృక్ప్రకాశుఁడు రవి యాగపద్య
గతిఁ బ్రకాశ్య మ్మటు లనేకమతుల నెవ్వఁ
డేకబోధాకృతిని బ్రకాశీకరించు
నట్టి సచ్చిత్సుఖస్వరూపాత్మ మేను.

149

గీ. అర్కుఁ డొకఁడయ్యుఁ జలితాంబులం దనేకు
లై స్థిరాంబుల నగ్నిభావ్యత నొకఁ డగు
* గతిఁ జలస్థిరమతుల నెక్కటి వెలుంగు
నట్టి సచ్చిత్సుఖస్వరూపాత్మ మేను.

150

*గీ. తరళజలమం దనేకమై స్థిరముల నొకఁ
డవు చనలభాతి నొకఁడయ్యు నవిత వెలుంగు
గతిఁ జలస్థిరమతుల నొక్కఁడయి వెలుంగు
నట్టి- అనిపాఠాంతరము.

గీ. జలధరచ్ఛన్నదృష్టి యశా జనుఁడు నూర్పు
నిష్ప్రభునిగ ఘనచ్ఛన్నునిగఁ దలంచు
నటు విమూఢదృష్టికి బద్ధుఁ డటుల తోఁచు
నట్టి సచ్చిత్సృజిత్సరూపాత్మ మేను.

151

గీ. అఖిలవస్తువులను బోతమై యనన్య
మయిన నెద్దాని నావస్తు లంటఁ జాల
వభ్రమటు సదా శుద్ధుఁ డచ్ఛాక్రతి యగు
నట్టి సచ్చిత్సృజిత్సరూపాత్మ మేను.

152

గీ. తగ నుసాధుల మణుల భేదతయుఁ బోలె
నమరు భేదత బుద్ధిభేదముల నీకు
జలములను వెన్నెలలకుఁ జంచలత పగిదిఁ
జుట్టు కొనె నీకుఁ జలత విష్ణూ! చిదాత్మ!

152

క. అని చెప్పిన యాశ్లోకము
లను బరమార్థమ్ము కరతలస్థామలకం
బన నుంట వానికిని గవి
కిని హస్తామలకసంజ్ఞ ఖీతి నెలవుకొనెన్.

153

ఉ. అంతట దేశి కేంద్రుఁడు ద్విజార్భకుఁ డెట్లుపదేశ మేని లే
కంతటి బ్రహ్మబోధము తనంత నెఱింగెనొ యంచు నద్భుత
స్వాంతమునన్ దలంచి ద్విజబాలకు మౌళి స్వహస్త మూన్చె న
త్యంతకృపామృతాతిశయిరాయితదృగ్గుచివీచు లూఁచఁగన్.

154

గీ. హస్తమస్తయోగ మటు సల్పి దీవింప
మాటలాడకుండ మాణవకుఁడు
పోయె నాత్మగేహమున కెల్ల రరుదంద
నపుడు తండ్రి జూచి యనియె గురుఁడు.

155

ఉ. నీసుతుఁ డిట్టి మందమతి నేరఁడు నీపని సేయ, నెందులన్
బాసట గాఁడు నీకు నెది పల్కఁడుగా కెఱుఁగున్ బురాభవా
భ్యాసమునన్ సమస్త; మటు లాటన స్వానుభవై కగర్భప
ద్యాసమసృష్టి సేసెను నిరక్షరకుక్షియ యైన నేర్చునే. 156

క. లే దితని కింత సక్తి గృ
హదులయెడ లేదు స్వతను వందును భ్రాంకిన్
దాదాత్యము; లేదు పెఱు
నా దనుమతి యనినఁ గలుగునా యెందేనిన్. 157

క. భవబంధముక్తుఁ డగు ని
య్యవధూత గృహస్థుఁ జేయ నలవియె విద్వ
త్ప్రవరా! యనుపుమి, నాతో
నవు నీకు శుభంబు లనుదివాభ్యుదయంబుల్. 158

శా. అం చాశీస్సు లొనర్చి దేశికుఁడు విప్రాంగీకృతుండై వటున్
గొంచున్; దూర మనువ్రజించిన ద్విజన్మున్ దాంతుఁ గావించి పీ
ఱ్ఱొంచున్ స్వైరగతిన్ జనంగ- విబుధుండున్ జేరె స్వాగార మ
భ్యంచ జ్ఞాననిరస్త పుత్రవిర హోద్య త్స్వాంతచింతాకుండై. 159

వ. తదనంతరంబు. 160

శృంగగిరియందు ఖరతిని ప్రతిష్ఠించుట

సీ. ఉండు నేఁడును దప మ్మునరించుచునె ఋష్య
శృంగుఁ డాత్మభృదంతరంగుఁ డెచటఁ
బ్రవహించు నెచ్చోట స్పర్శమాత్రవిత్తిర్ణ
రంగన్మహాభద్ర తుంగభద్ర
యెట నుండు) ప్రాజ్ఞ లధీతస్వశాఖు ల
భ్యాగతార్చాల్పితస్వర్గశాఖు
తెందు నుందురు యజ్ఞ లిజ్యాశతాధికు
లశ్రాంత మంతరితాంతరాయ

గీ. మట్టి శ్రీశృంగగిరికి నయ్యతివిభుండు
పద్మపాదాదిశిష్యులు పజ్జ రాగ
నెడలె శతధృతి మఘవత్ప్రభృతిసుపర్వ
కాండవినుతుం డవాప్త కాముండు నగుచు.

161

క. సిగ్గువడ భుజగపతి, క్రతు
భుగ్గురువర నిర్విశేషముగ వాకొనె నం
దగ్గురుఁడు ప్రాణితమములు
మ్రొగ్గుఁగ జీవేశరై క్యమును శ్రుతిసరణిన్.

162

గీ. హరిహాయవిమానకల్ప మనల్పశిల్ప
మైన ప్రాసాద మచ్చట నలవరించి
యందు బ్రహ్మాదిపూజిత యైన దేవి
కన్యహర్చననియమమ్ము ననువుపటచె.

163

నీ. ఏలేమ బ్రహ్మ కిల్లాలుఁగొమ్మగ నెం త్ర
పారపాండితిఁ బట్టి పేరిఁ బట్టి
యేదేవి వైదగ్ధి కెదురాడఁ జాలక
శంకరుం డంతవాఁ డింకఁ బాతె
నేయమ్మ కెదురు లే రీరేడుజగములఁ
బరమపాతివ్రత్యపాలనమున
సేసాన్ది యోగమహిమ నన్ని సొచ్చి ప్రి
ణేశులొ లీనమయ్యెను గడంగి

గీ. మండనార్థాంగలక్ష్మి యేమానవతియొ
యట్టి భరితిపేర నయ్యాదిశక్తి
నచట సద్వైతపూర్ణసిద్ధాంతలక్ష్మి
ముగను స్థాపించె భిక్షుకపుంగవుండు.

164

ఆ. ప్రతి నెఱపి యచట భారతీసంప్రదా
యుని సురేశ్వరాహ్వాయుని విధేయు
నెలవుకొల్పె దేవి నిరత మర్చించు చ
ద్వైతమతము జగతి వ్యాప్తి సేయ.

165

క. భారతి యన శారద యనఁ
బేరొంది నిజాశ్రితుల కభీష్టము లిడుచున్
గారుణ్యమూర్తియయి శృం
గేరిని నాదేవి నేటికిని వెలుగొందున్.

166

ఉ. ఆజగదేకదేశికుఁ డహర్నిశ మాపరదేవతా పదాం
భోజయుగంబునన్ హృదయమున్ గదియించి సపర్యలన్ మహా
రాజుల కట్టు లాభువనరాజ్ఞి కొనర్చుచు నుండు నంతఁ బూ
ర్ణాజుఁడు బ్రహ్మచారి యొకఁ డాగురుఁ జేరె భవోత్తి తీర్పువై . 167

ఆ. ఆత్మధర్మచారి యాచార్యచిత్తాను
సారి యల్పుతరవచఃప్రసారి
భూతదయకు జన్మభూమి యై వాఁడు శు
శ్రావ సలుపు శంకరునకు భక్తి.

168

సీ. తొలుత మేల్కొంచి స్నాతుం డయి గురుఁడు ను
ష్ఠోత్థితుం డగు వేళ కుండు నెదుట
సలిలాదికము బహిష్కార్యార్థ మొనగూర్చి
దంతకాష్ఠమ్మును సంతరించుఁ
గంబళామల మెత్త గా నాసన మమర్చు
నందిచ్చుఁ దనుమార్జనాంబరంబు
లుదికి చక్కఁగ గావు లోర్మిమై నీటార్చు
నమరించు దేవతా ర్చార్థ మెల్ల

గీ. వినయమున వేడి శ్రీపాదవనజయుగళి
మెత్తమెత్తన నొత్తు 'సామీ' యటంచు
నేగుదెంచు సుషుప్తి యందేనిఁ బిలువ
నాతఁ డానఁదగిరి సమాహ్వాయమువాఁడు.

169

గీ. ఆవులింపండు హసియింపఁ డండఁ గాళ్లు
సాచి కూర్చుండఁ డనఁ దగ్గసమయమందు
నూరకుండఁడు, మాటాడఁ డొకటి వృథగ
వెన్ను కనసీఁడు గురుచెంత నున్నయపుడు.

170

క. గురుఁడు విడియు నెడల విడియు
నరిగెడుచో నరుగుఁ, జెప్ప నడకువ వినుఁ, జె
చ్చెర సేయుఁ జెప్పకయ హిత
మరసి, యొనర్పండు గురున కహిత మ్మెదియున్.

171

చ. ఒక దివస మృతండు నికటోర్విని బాటుస్రవంతి నొజ్జశా
టిక లుదుకన్ దమిం జని కడింది విలంబ మొనర్ప వాని రా
కకు నయి పాఠ మాపి యటు గాంచుచు నయ్యతి శాంతిపాఠ ము
త్సుకు లయి చెప్పు శిష్యతతితో 'గిరి రాఁడొకొ తాళుఁడా' యనన్.

డి. అంబుజపాదుఁ డప్పు నిగమాన్త గురూక్తికి నవ్వి బుద్ధిమాం
ద్యంబున శాస్త్రముల్ గన ననర్హునకై గిరికై ప్రతీక్షసే
యం బనియేమి? యం చవినయంబున భిత్తిని జూప వాని గ
ర్వంబు నడంప- స్వాశ్రయిలవంక దయన్ బ్రకటింప- నొజ్జయున్.

క. కరుణారసమ్ము చూపులఁ
దొరుగ నొసఁగె మనసునఁ జతుర్దశవిద్యలొ
గిరి కద్దిర! గురుకృప ని
ర్మరధేనువ కాడె శిష్యసమితికి నెందున్.

174

ఉ. పోడిగ సర్వవిద్యలును బుద్ధిఁ దమంత స్ఫురింప వై శ మా
మ్రేడితవిస్మయంబున సమీపగతుం డయి పాదుకాద్వయిన్
దోడన వ్రాలి దేశికుని దోటకన్యత్త కవిత్వఘక్కిఁ గొం
డాడఁ దొడంగె నాతఁ; డరయన్ బరతత్త్వము వెల్లివాటఁగన్.175

తోటక } జను రత్యయతోయము సౌఖ్యవిప
వృత్తము } ధ్వనమత్యము నౌ భవకంధి మునుం
గు ననున్ శరణాగతుఁ గూర్చిని దే
ల్చి నిరంతర మారయు లీల గురూ. 176

తోటక. తెగిపో విషయేచ్ఛలు, దేహగభీ
తెగిపో నొనరించి మతిం బరమా
త్మగతం బొనరించి సదా వరలం
దగు దీవు విమోహ మణంచి సుధీ! 177

తోటక. అది నాయది నే నది యన్మతి నీ
హృది నన్నమయాదుల నీఁగు మజున్
హృదయస్థు ననంతుని నీశుఁ జిదా
స్పదు 'నే' నని యెంచుము భవ్యగుణా! 178

తోటక. అల వారిభిదన్ జలజాప్తు నకున్
వలెనే- కలశాది దివంబునకున్
బలె- బుద్ధిభిదామహిమన్ బహుతా
కలనం బది నీకును గల్గుఁ గదే. 179

తోటక. రవిరుజ్జీభచిత్ప్రసరంబునఁ గం
దువు బుద్ధిని లోకమనోగత మా
నవి యెల్లను; గావున నౌ దవికా
రిని సత్పద షాదువు శ్రీచరణా. 180

క. అని తోటకవృత్తంబుల

ననితరసుజ్ఞాన మైన యధ్యాత్మజ్ఞా

ననిదానం బగు స్తవమును

నొనరిచె 'గురుమూర్తి యాత్మయు నొకండ' యనన్. 181

సీ. శ్రీశంకరాచార్యహృద్యపదాంభోజ

ములు పంటపొలముగా మొలచె నెద్ది

ప్రాకె నెయ్యది రోదసీకటాహము దాటి

తద్దేశికోపఘ్నదండ మూడి

మోక్షరక్తి బ్రవాళములఁ గాంచె నెద్ది త

త్కరుణామృతావసేకంబుఁ బడసి

శీతల తదపాంగపూతమై యెది భవ

తాపవారక మనాతప మొసంగు

గీ. నట్టి గిరిభక్తివల్లి యింపారఁ గాంచె

నమలతోటకవృత్తవృంతావలంబ

నం బగుఫలంబు భోక్తుమన స్ఫురూప

శుకగణాస్వాద్యమాన మాచును దనర్ప. 182

చ. వితతసమున్నతిన్ బడసి పృథ్విపయిన్ బద మూడి వ్రాలి యు

న్నతపద మొందఁ గోరెడు జనంబులకై మిను ముట్టి తా నధః

కృతభువనత్రయం బగుచు నేదియొ వంశము గల్గు నిచ్చె నొ

యతిపతిసేవ శిష్యతమ మంతయు నంత మొనర్చుటబ్రమే. 183

క. ఎఱుంగకె సుపర్వసూక్తులు

గురుదయ నానందగిరి యకుంతితగతిఁ జె

చ్చెర వేదశిఖార్థమ్ముల

విరచించెను దోటకాఖ్య వృత్తమ్ములుగాన్. 184

క. అమృతకస మధురి మధురీ

ణము లగు తద్వాక్యగుంఘనమ్మున కాశ్చ
ర్యముపడిరి పద్మపాదా
దిమహామతు లకట! తత్సతీస్థులు మతులన్.

185

గీ. అమితభక్తిఁ దదీయాననాబ్జ మాక

రందనిష్యంద మయి పుట్టువొందు తోట
కాఖ్య పద్యకవిత్వంబు నరసి శిష్ట
జనము లాకవిఁ దోటకాచార్యుఁ డనిరి.

186

గీ. అలఁతి యయ్యు మహార్థ మనల్పనీతి

యుపనిషద్వేద్య పరమతత్త్వోపహితము
శిష్టపదజుష్టమును నొట శిష్టజనగృ
హీత మయి తత్ప్రకరణము భ్యాతి కెక్కె.

187

క. శంకరుచేఁ దోటకనా

మాంక మెనసి పద్మపద నిభాతిప్రతిభా
లంకృతుఁ డొటఁ దదాది న
పంకిలగతి ముఖ్యశిష్యపద మతఁ డొందెన్.

188

సీ. అవని పర్యటనేచ్చు యతివరాకారభా

గ్ధర్మార్థ కామ మోక్షమ్ము లొక్కొక్క
సర్వతోవ్యాప్తి కాంతౌధృతమానవ
తనుకఋగాదివేదమ్ము లొక్కొక్క

యామ్నాయపఠనపాఠాదరవిచరిష్టు

కమలగర్భచతుర్ముఖమ్ము లొక్కొక్క
సామీప్య సారూప్య సాలోక్య సాయజ్య
చతురభిదానమోక్షమ్ము లొక్కొక్క

గీ. యని వసుంధరఁ గల విబుధాగ్రయాము
 లెదల నుత్పేక్షసేయఁ బెంపెక్కి వెలసె
 నబ్జపాద సురేశ హస్తామృతఫల
 తోటకాఖ్య తచ్చిష్యచతుష్టయమ్ము.

189

శా. స్ఫారద్వాఃప్రఘట ద్విపేంద్రకట చంచద్దాన కల్లోల వి
 స్తారాస్వాదనలోల బంభరవధూరుంకార నీరంద్ర ది
 గ్వారం బైన మహేంద్రసంపద లనన్ గాయున్ యతీంద్రోక్తవి
 ద్యారాజన్య మకింపచానతతి బ్రహ్మనంద సంధానమై.

190

ఉ. ఆనతమంథశైల మథితాంబుధిగర్భసముద్భవ త్సుధా
 ఘేనసమానమై యమృతపృష్ఠినిభం బగు కీర్తితో, నస
 న్మానసమార్గ మెల్లఁ గనునూత్ర నిరుద్ధ మొనర్చు నయ్యతీ
 శానుఁడు రాజిలెన్ ద్విషదజయ్యులు శిష్యులు చేరి కొల్వఁగన్. 191

సురేశ్వరుని గ్రంథరచన

వ. అనంతర మ్మొక్కనాఁడు గురుసార్వభౌముఁడు విశ్రాంతుండై యు
 న్నతతి సురేశ్వరాచార్యుండు సమీపించి వందన మొనర్చి తద
 నుజ్జ నొంది జగదుద్ధారకంబు నద్వైతసిద్ధాంతప్రచారకంబు నగు
 నెద్దియేని గ్రంథంబు రచియించి గురువుల కార్యభారంబు గొంత
 యపనయింపఁ దలంచి యిట్లను.

192

క. గురువర! నీకయి నాకుం
 గరణీయం బెద్దియేని గలదే నచ్చా
 పరముగ ననుఁ బనిగొనుమీ
 గురుభక్తుని జీవితమ యగున్ సార్థకమై.

193

చ. అనుచు సురేశ్వరుండు వినయంబునఁ గోర గురుండు పెద్దయూ
 ర్బును నిగుడించి యిట్లను నిరుత్త రులై ప్రతిపక్షు లిందు నం

దును జెడ వాదమం దొడిచి తుత్తుముఱుల్ బచరించిపట్టి న
జ్జనమణి యక్కుమారిలబుధప్రవమం జెడఁ బాయఁ జేయెడిన్. 194

ఉ. నీకు గురుండు నాకు భజనీయుఁడు వైదికధర్మమార్గర
క్షాకృతకృత్యుఁ డాతఁ డవసానదశన్ నను దేశికుండుగాఁ
గైకొని సంన్యసించి తనకామిత మొక్కటిమాత్ర) దీఱిమిన్
వ్యాకులుఁడై శరీర మెడఁ బాసెనె యంచుఁ దపింతు నిచ్చలున్. 195

చ. ఎఱిమిదివేల వార్తికము లేన రచించి భవత్కభాష్య ము
ర్విని వితతప్రచార మొనరింపఁ దలంతును గాని తీఱ ద
య్యెను మదభీష్ట మంచుఁ దపియించె ననుం గనిబహ్మభూయమున్
గనుతటి దానికై వగవఁగాఁ బనిలే దని యెంత సెప్పినన్. 196

గీ. జైమినిమతంబు చేపట్టి జై నమతము
నడఁచి నట్టి యుగ్రంపశ్యుఁ డగు హరుండు
ప్రచురపాషండమతగి రీరమ్మద మగు
నతని మది కోర్కి పాలనీయంబు గాదె. 197

ఉ. ఆతని యంతరాత్మకు నిరంతరశాంతియు, మత్ప్రశీతభా
ష్యాతిరహార్థవిస్ఫురణ మబ్బి జగంబు తరించుటల్, త్వదీ
యైతదభీష్టసిద్ధియును నిన్నియుఁ జేకుఱుఁ గాన వార్తిక
వ్రాతము సల్పుమా విబుధవంధ్య! సమర్థుడ వీ వొకండవే. 198

క. నావుడు సురేశ్వరుం డను
భావత్కము భాష్య మరయ వశమె సతర్కం
జై విపులగభీరార్థం
జై వెలయుట జంకెదను మహాత్మ మనమునన్. 199

గీ. అయిన రచియింపఁ బూనెద నమితకరుణఁ
జలనె పండువెన్నెల సరణిఁ దోచు

భవదపాంగేక్షణములు నాపై ని బడుట
సాధ్వసద్ధాంత మింతింత శాంతిగనుట.

200

ఆ. కొండ యెక్కి నట్లు గురుఁ డుల్లమున నుజ్జ్వల
బూనె గ్రంథరచనమున కతండుఁ
జెంత వినుచున్న చిత్సఖాదులు శిష్యు
లనిరి గురు నొకప్పు డరసి యిట్లు.

201

సురేశ్వరునిపై సతీర్థ్యుల యీర్ష్య

క. గురువర! మీకంటెను మే
మెఱిగిన దెది లేదు గాని యిందఱు విద్య
ద్వరు లైన శిష్యు లుండఁగ
దొరకెనె యీకర్మవాది తోడ్పడ మీకున్.

202

సీ. బోధింపఁడే స్వయంబుగఁ గర్మమార్గమ్ము
నిరతమ్ము కర్మతత్పరత మనఁడే
డీకొనఁడే సార్వతాకికు నీశ్వరే
శ్వరు యుక్తిబహుత నభావుఁ జేసి
నిరసింపఁడే స్వర్గనిరయాదిదము కర్మ
ఫలమ కా కీశుండు గలుగ డంచుఁ
దలఁపఁడే యీశ్వరప్రళయమ్మును బురాణ
తతి వ్యాసశిష్యశిష్యతను గనుట

గీ. నీదృశుండు వ్యాఖ్యాత యశానేని లోక
హితము మాట యటుండఁ నహిత మనర్థ
మగును మీభాష్య, మీతని యధ్య మెఱిగి
మెలఁగుఁ డని విన్నవిలతు మోయలఘుతేజ!

203

గీ. వెలయ గురుశిష్యులకుఁ బక్షభేద మొదవ
వారి కెటు గురుశిష్యభావము పొసంగుఁ

బొసఁగినను శిష్యశత్రుంబు పూర్వశత్రు
మాను గురుపక్ష మవుల సిద్ధాంత మవును.

204

శా. ఆజన్మంబుగఁ గర్మనిర్వహణపీఠామత చిత్తంబుతో
నీజాగ్రశ్మతి తా నొనర్చుటయ కా కెల్లప్పుడు గర్మమే
బీజం బాఁ ద్రిదివాదిసౌఖ్యమున కన్వీక్షించి తద్యావనల్
యోజింపుండి మనం బటం చితరులన్ బోధింపఁడే యెల్లెఱన్. 205

ఆ. ఇట్టివాని కానతిచ్చుచో మీభాష్య
మందుఁ గర్మమతము సదుకకుండ
విడువఁ డీమ తదభివృద్ధిఁ గోరుచు మూల
మునకె చ్యుతిని జేయ ననుమతింఁతె. 206

ఆ. వాదమందు నోడి బలవంతముగ సంన్య
సించిరాఁడు విశ్వసింపఁజాల
మితని మానిపింపుఁ డీభాష్యము నబంధ
నమ్ము గూర్చు నుద్యమమ్మునుండి. 207

ఉ. 'ప్రీతి నభీష్టకర్మ మొనరింప సమర్థత గల్గు నెవ్వఁడే
నేతఱిఁ గర్మ మింత త్యజియింపఁగరాదు యతిత్వమున్ గొనన్
ఖ్యాతదురాగ్రహంబె యయినన్ జనుషాంధులు మూఁగ లద్దు లా
రీతికి' నంచుఁ జాటుదుర రెక్కొని భాట్టమతానువర్తనుల్. 208

గీ. అట్టి సంన్యాసదూషకం బైన బాట్ట
మతముననె పక్షపాతి యకా నితఁడు గాన
భాష్యవార్తిక మొనరింపఁ బంపు మన్యు
దక్షు నొక్కని శిష్యబృందమున నెంచి.

209

చ. నెమకుట యేల యగ్రధరణిఁ లఘిమాది విభూతిభూషితం
 డమరఁడె పద్మపాదుఁ? డవురా! వివరింపఁ దరంబె తత్కుశా
 గ్రమతి యపారపాండితి నఖండభవద్బదభక్తి శాంతశీ
 లము మహితాత్మ! యాతఁడవిలంబ మొనర్పఁగలాఁడుగ్రంథమున్.

సీ. కై శోర మాది సిమ్మలుష మానైష్ఠిక
 బ్రహ్మచర్యమునఁ బేర్పడినవాఁడు
 సంన్యాస మెనసి యుష్మత్కృపఁ బ్రస్థాన
 ధర్మమర్మజ్ఞుడై తనరువాఁడు
 ప్రాంచితాద్వైతసిద్ధాంతసంన్వాప్తికై
 బద్ధకంకణుఁ డయి పరఁగుపాఁడు
 లఘిమవిభూతిఁ గాల్పడ గాంగర్పురము ను
 త్తరియించి మహి మించు బిరుదువాఁడు

గీ. సకలవిద్యలఁ బుంభావశారదాంబ
 యగు సనందనుఁ డిదిగొ మీ యడుగుఁదమ్ము
 లండఁ గొని యుండ వెదుకంగ నగునె యొరుని
 భాష్యవార్తి కరచనకై పసుపువెట్ట.

211

గీ. యుష్మదంఘ్రిసంవాహనాత్యుగ్రతపముఁ
 జేసి పర మేష్ఠిపత్నీదయాసుధఁ గొని
 వరలు నానందగిరి భవద్భాష్యములకు
 సరిగ వ్యాఖ్యాన మొనరింపఁ జాలుఁ గాడె.

212

చ. అనునెడఁ బద్మపాదుఁడు గృతాంజలి యై యిటు పల్కు 'దేవ! యి
 య్యనఘుఁ డొకండె దక్షుఁడు కరామలకుం డఖిలాగమాద్వయా
 ర్థనిధి' యటంచు దేవరగదా బిరుదాఖ్య నొసంగి. మెచ్చి రీ
 తని నియమింప నొను ద్వరితంబుగఁ గూర్చును వ్యాఖ్యయొప్పుగన్.

క. అను పద్మపాదుఁ గని గురుఁ

డనె దరహాసము ముఖాబ్జ మం దుదయింపన్
వినుమీ హస్తామలకుం

డనితరసామాన్యమతియ యగు జ్ఞానమునన్.

214

ఉ. కాని సమాహితుం డగుటఁ గాంచఁడు లోకచరిత్ర, విద్యకై

పూనికఁ దండ్రి యెంత శ్రమమున్ గనినన్ జనువం డొకక్షరం

బే నుపవీతుఁ డయ్యు శ్రుతు లించుక నేకువఁ డొజ్జఁ గొల్చి, యె
పైన నవేదబోధుఁ డగునా? శ్రుతిమర్మము లుగ్గడింపఁగన్. 215

ఆ. ఇతఁ డనేడమూకగతి వర్తిలుట మీరు

నరసినారు గాదె యట్టివాఁడు

తగఁడు దీని; కింక యథాశాస్త్రము గురూప

దేశ మొందు శ్రుతిత్యధీతి వలయు.

216

ఆ. జనన మొందు నపుడ సకలశాస్త్రమ్ములు

శ్రుతులు నెఱుఁగు బ్రహ్మరతుఁడ కాని

యెఱుఁగఁ డెటు బహిష్ప్రవృత్తిఁ గావున నన

ర్హుఁడు రచింప గ్రంథ మొకటి యైన.

217

క. నావుడు శిష్యులు వల్కిరి

దేవా! యీయగ్ధ మడుఁగఁ తివుగుదు మీతం

డేవిధి శ్రవణాదులు లే

కీవిజత నెల్లఁ బడసె నెఱిఁగింపు దయన్.

218

హస్తామలకుని పూర్వజన్మవృత్తము

వ. అనుటయు గురువరుం డిటు లనియె.

219

మ. యమునాతీరమునందు సాధుచరితుం డౌ నొక్కవాచంయమో

త్తముఁ డత్యంతవిరక్తుఁ డుండునెడ; నేతన్మాత తత్సన్నిధా

నమునన్ బాలుని వీని డించి 'క్షణ మన్నా! చూడవే'యంచు స్నా
నముకై బోటులతోడ నేగుటయు నంతన్ వీడు దోఁగాడుచున్.

చ. చని విని దుర్విపాకమునఁ జయ్యన్ నన్నదిఁ గూలి మ్రందఁగాఁ
దనువును గొంచుఁ దల్లియును దత్సఖులున్ యతిమోగిల నుంచి బో
రన విలపించుచుండఁగ సమాహితుఁ డౌయతి బాహ్యవాసనల్
గని మది ఖిన్నుడై శిశువుకాయము సొచ్చెను యోగశక్తి చే 221

ఆ. పరతనుప్రపేశ వరయోగశక్తి నీ
తనువునంద నిలిచెఁ దాపసుండు
చచ్చి బ్రదికె నంచు జనులు ఘోషింప హ
స్తామలకుఁ డనంగ నయ్యె వీడు.

222

ఆ. విదితవేదశాస్త్రవిజ్ఞానుఁ డయ్యు బా
హ్యప్రవృత్తి లేక యలరు చుంట
భాష్యమర్మములను వ్యాఖ్య నొనర్పఁగా
నర్హుఁ డౌట యరిది యన్నిగతుల.

223

క. మఱి మండనుం డనంగా

సరస్వతీసాక్షికముగ సర్వజ్ఞత్వం
బరుదారఁ గనియె నతఁ డౌ

క్కరుఁ డిక్కృతిఁ జేయ వలఁతిగాఁ గన్పట్టున్.

224

ఉ. అంతియ కాదు దక్కొరు లనర్హులు వ్యాఖ్య నొనర్పఁ; బెక్కుర
శ్రాంత మసమ్మతిన్ దెలుప గ్రంథ మొనర్పగఁ బూను తెన్నఁగా
నాంతరవిఘ్న మొందునొకొ! యన్విచికిత్సను మాన్పివైతు మీ
రింత విచారమున్ సలుప రేమనువాడను మీకడంకకున్. 225

సీ. అనఁ జిత్సుఖాదు లిట్లనిరి 'భవన్నిదే

శమున సనందనుం డమలచరిత్రుఁ
డొనరించు మీతలంచిన భాష్యము నిబంధ
న మ్రొల్ల నొక్క ఊణమ్ములోన
బ్రహ్మచర్యమునుండి పడసెఁ దురీయాశ్ర
మము శేముషీప్రకర్షమున వెలసె
జను లెల్ల రానందమున మునింగెదరు త
ద్రచన కాతఁడె సమర్థత గలాఁడ

గీ. టంచు నమ్మండనునికంటె నర్హుఁ డన్యుఁ
డుండె నని తెల్పుచుండు శిష్యులకు ననియె
భాష్యమున కన్య మైన నిబంధనమ్ము
పొందుగాఁ జేయుఁగాక సనందనుండు.

226

ఆ. తివిరి తాఁ బరప్రతిజ్ఞ మాఁవార్తిక
మతఁడు సేయ వలవ; దది యొనర్పఁ
గా నురేశ్వరుండు గావించెఁ బ్రతిన దీ
క్షను వహించెఁ గానఁ జనదు మాన్పు.

227

క. అని శిష్యుల నాదేశిం

చినగురుని సురేశుఁ డరసి చింతగొనక యి
ట్లను "దేవ! యొక్కగును మె
చ్చని వార్తికరచన సేసి శ్రమపడు పేలా?

223

శా. గార్హస్థ్యంబున నుండి కర్మకలనాగాఢాభిమానుండనై
యర్హత్వంబును గంట యియ్యెడ నవద్యం బయ్యెనే? యేయతి
గర్హింపన్ గలనేని; సన్న్యసనమున్ గైకొంచు బ్రహ్మైక్య మ
భ్యర్థం బంచుఁ ధలంపలేని కుఘానావ్యాపారినే దేవరా! 229

మ. శ్రుతి మర్మంబుల నెల్లవార్తి కములన్ జొప్పింప నా కేలవి
 శ్రుత మా వేటొకగ్రంథమున్ సలిపిమెచ్చున్ గాంచరాదో? యహం
 కృతి మున్నే విడనాడి యీకృతికి నై యేలా యహంకార? ము
 ద్ధతపాటచ్చరవృత్తి కీర్తి ననుసంధానించునే చెప్పుమా! 230

గీ. వేదమున లేమి సన్న్యాస మాదరింప
 రా దనుమతంబు నాది యన్వాదు నమ్మి
 రాది మనవాదములఁ బూనినట్టి ప్రతిన
 లెఱుఁగరో వీర లవి శ్రుతిహితము గావో! 231

ఉ. వీరలు భిక్షమాణు లయి వేశ్యముఁ జేరుటఁ గాంచి మత్స్రతీ
 హారులు వారణన్ సలిపి రంచు ననున్ యతిదూషకుండు గా
 దూఱుట విందు; న ట్లయినఁ దోడన మీ కెటు భిక్షకై నమ
 స్కారము సేసి భిక్ష విధిసమ్మతమై తనరారఁ జేయుదున్? 232

ఆ. జిత్తుడ నొట సన్న్యాసించితి నన మేలె
 యాత్మతత్త్వమెఱిగి యతివిరక్తి
 సన్న్యాసింతు వాదసంరంభ మెన్నంగఁ
 దత్త్వనిర్ణయంబు దలఁచి కాదె. 233

మ. అవమానం బని యెంచఁ గాని యిటు లధ్యాత్మజ్ఞు లావీర లి
 ట్టివిధిన్ న న్నెద నమ్మకుండుటకుఁ గంటిన్ దాప మీనాఁడు సా
 వ్యవ మొప్పన్ రచియించి వార్తి కము భాష్యవ్యాప్తిఁ గావించు స
 త్కవి యీపద్మపదుండె కాపుత భవత్సంకల్ప సంసిద్ధిగన్. 234

క. అని కేల నున్నగ్రంథం
 బును గురువరు పాదపద్మముల దాఁపున నుం
 చెను దన విరచించిన ద
 త్యనఘము నైష్కర్మ్యసిద్ధి యనునద్దానిన్. 235

గీ. కాంచి చేకొంచు గురుఁడు నిష్కర్మతత్త్వ
విషయబోధప్రధానమై విపులయుక్తి
యగుచు నాద్యంతహృద్యపదానుగుంఢ
మగుమహాగ్రంథ మరసె నాద్యంతముగను.

235

క. అరసి ముదితాత్ముఁడై య
వ్వరకృతి శిష్యులకుఁ జూపె వారలకుం జే
కుటఁ బ్రత్యయ మిట్టివిబుధు
నరయము దత్త్వజ్ఞ నన్య నని రేకముగాన్.

237

సీ. ఇంతటివై రాగ్య మెటు దెల్పు గల్గె నీ
కర్మనిర్మగుఁ డక్కజము గాఁగ
నాపూర్వపక్షమ్ము లరయ గుండియ లావు
లింప విపక్షు లెల్లింప కుండ్ర
యాకృతాంతచ్ఛాయ కడలి నోరెండి మూ
ర్ఖుల రే పరమతస్థిరమనీషు
లాయర్థయుక్తి భావాధిక్యము నెఱుంగ
వశ పశానాకో బృహస్పతికి నేని

గీ. యనుచు రచనాపటిష్ఠత యర్థగరిమ
భావగాంభీర్య మద్వైతభణితిఁ గాంచి
చిత్సుఖాదులు మదియందు సిగ్గు భయము
నచ్చెరువు నొంది గుసగుసలాడుకొనిరి.

238

ఉ. అంత సురేశ్వరుం డనె 'మహాత్మ! యిదంకృతిపూరణార్థమం
దింత యశంబా విత్త మొ యొకించుక గౌరవమో లభించు నన్
స్వాంతమునన్ బ్రవర్తిల, నిజంబు జగద్ధితకృత్య మంచుఁ జిం
తింతుఁ ద్వదాజ మీటి గణనీయుఁడ నాదునె శిష్యకోటిలో.

239

గీ. ఆక్రమింపదు బాల్యమ్ము యశావసస్థు
యశావసము వృద్ధుఁ జేరరా దటులె మున్ను
దవిలి గృహి నై నఁ గలుగునే తత్స్వభావ
మరుగు నకుఁ డొందునే పూర్వమైన స్థితిని.

240

సీ. పూర్వమీమాంసాప్రభుండు కుమారిల
భట్టదేశికు నంత్యవాంఛ యనియు
నటుమీఁదఁ ద్రిజగ దేకాఞ్చాద్యుడవు పరి
శీలించి నన్ను శాసించు వనియు
నుభయులశుశ్రూష నోలి మతద్వయిఁ
గల లక్ష్మ్యముల సిద్ధిఁ గంటి ననియు
సన్నాతసధర్మనిష్ఠాతుండనై లోప
మింత లేనటు చరియింతు ననియు

గీ. గురువుల ఋణంబు దీర్పఁ జేకుటను సదవ
కాశ మనియును దలఁచి తత్కోశరచన
పూనుకొనునాకుఁ బ్రత్యూహములు ఘటిల్లె
నకట! నాదై వసంకల్ప మట్టి దేమి!

241

గీ. నన్ను మాత్రమ గృహి ననఁ జన్నె మున్ను
కానివా రెన్వరయ్య మోక్షమును బంధ
మును మనంబె ఘటించుఁ గావున మనోవి
శుద్ధుఁ డౌనేని యగుత గేస్తుండొ యతియె.

242

గీ. మున్ను గృహి నై మహర్థసంపన్నముగ ర
చింతు నై యాయికాదివిశిష్టకృతుల
నిపుడు నామది భవదీయవిఫలసేవఁ
దక్క నన్యంబు గావింపఁ దలఁపఁ బోదు.

243

మ. ప్రకటోజ్జీవనగా నొనర్తు వట యర్వాచీనదుర్వాదిగ
ర్వకరాశానలకీలలం బహుగ నద్వైతార్థబద్ధాదరా
త్మక విద్వద్వరబుద్ధి సంస్థితము శ్రద్ధన్ వాక్సుధల్ చిల్కి; వే
నికి సాధ్యం బగునో యెటుంగనునిను సేవించి యప్పిగంగన్ 244

క. అని భాష్యమునకు గురురా
జను గొంత రచించు వార్తికమును శపిం
చినగతి నపు డవ్వల వై
చెను నిర్మముఁ డౌచు నాసుశీలుం డంతన్. 245

చ. అది తిలకించి భిక్షుజనతాగ్రణి భాష్యముపైని వార్తికం
బాదవదె యక్కటా యనుచు నుల్లమునం దుడుకెత్త ధీరుడై
యదియు వివేకనీరముల నార్పి, సురేశ్వరుఁ జేయఁ బంచె న
మ్మదమున వేదభాష్యముల మర్మము చెల్పెడు వార్తికద్వయిన్. 246

వ. అట్లు చేయం బంచి. 247

గీ. భావనిభమృదువాక్యసంపాదితార్థ
మాత్మపదధూతపూర్వపక్షానుగతము
యుక్తిసాధిత సిద్ధాంతయుతము తత్ప
దము కృతిని గాంచి మెచ్చి మోదమున ననియె. 248

సీ. వినయైకధన! నీ వనినదె సత్యం బగు
యాజుషశాఖ నాయది, తదంత
గతభాష్య మనిన నా కతిముదం బగుఁ గానఁ
దద్వార్తికము మదర్థము రచింపు
మటె కాణ్యశాఖ నీయది- తదంతగతాస్మ
దీయభాష్యమునకుం జేయు వృత్తి

సన్మార్గగాము లౌజనుల వర్తన మెన్నఁ

బరహితాచరణై కఫలము నూ వె

గీ యూర్తి హరిగ నారెంట వార్తి కమ్ము
సలిపి కార్తి కచంద్రికాసదృశకీర్తిఁ
దనదుమా దుశ్శోక్తి రోధంబు తొంటి
యట్ల కలుగదు నామాట నండఁ గొనుమ.

249

మ. అని శ్రీశంకరపూజ్యపాదుఁ డనఁగా నవ్విశ్వరూపుండు స
ద్వనచై త్పుండు రచించె నాగమశిరోభాష్యద్వయీవార్తి కం
బును, గుర్వాజ్ఞ యలంఘనీయ మని; సంపూరించి గ్రంథ మ్ముపా
యనముం బట్టెను దేశికాగ్రణికి నీమాతీత మాభ క్తితోన్. 250

గీ. వక్కణించె సనందనుం డొక్కటిక
భాష్యమున కొజ్జ యానతి వడసి, యదియుఁ
బంచపాదిక యనఁ బూర్వభాగ మమర
వృత్తి యన నుత్తరార్థ మింపెనయఁ దనరె.

251

ఉ. ఆరసి వ్యాససూత్రనివహార్థవివేచనమున్ స్వకీర్తి డిం
డీరసమ్మద్ధికిన్ విజయడిండిమనామక మైన వ్యాఖ్య గం
భీరతతోక్తి యుక్తి పరిమృష్టముగా విరచించి యొజ్జ కం
భోరుహపాదుఁ డిచ్చెను బ్రమోదము మీఱ నుపాయనంబుగాన్.

క. తదనంతరమ్ము గురుఁడును

మది గ్రహసంచార మెంచి మంతనమునఁ దన్

గదిసిన సురేశ్వరున కనె

సదయాంతఃకరణుఁ డగుచు సాంత్వనఫణితిన్.

253

నీ. ప్రియతగ్రింధ మంతరాయము గాంచు
 మంగళాచరణసామర్థ్య మెడయ
 నామంగళంబు ననంతజన్మాచరి
 తంబై యిదానీంతనంబుఁ బ్రోచు
 నెవ్వఁడు బహుజన్మకృతమంగళుఁడో వాఁడు
 సంసిద్ధిఁ గను నేఁడు సలుపకున్న
 నద్యతనప్రాక్తనానందమంగళుం
 డయ్యు సజ్జను లున్ను రనినఁ జెడును

గీ. నీకృతికి నేఁడు విఘ్నమ్ము సోకు, టెన్నఁ
 జాల దనుకొందు మంగళాచరణబలము
 డేల్లమున నున్ను రనుచు నీ వృపతపింప
 నెటు సనందనుఁ డింక గ ట్టెక్కఁగలఁడో!

254

వ. అని యించుకతడవు కన్నులు మూసి ధ్యానించి నిట్టూర్పు పుచ్చి
 యిట్లను.

255

గీ. ఈసనందనుకృతటీక నేనుపాద
 ములె వెలయు, నూత్రయుగమె యందుల రహించు
 నీవు ప్రారబ్ధవశమున దేవగురుఁడ
 వై పొడమి చేయుదువు భాష్యమందుఁ డీక.

256

శా. ఆకల్పం బలరారుఁగాక భవదీయం బంచు దీవించి భి
 ట్టాకాధీశుఁడు తోటకాదుల మహాగ్రింధమ్ము లద్వైత దీ
 ట్టాకంబుల్ విరచింపఁ బన్నఁగ ననేకగ్రింధముల్ బ్రహ్మ వి
 ట్టాకల్పంబులుగా రచించి రల విద్యార్థుల్ యథాశక్తిగన్.

257

ఆ శ్వాసాంతము

శా. కస్తూరీ హిమవాలుకా ఘుస్మణ సాగంధ్యాప్త సీతాస్వయం.
 హస్తప్రాపిత వీటికారసన జాతానందవీప్సయితా
 ధస్తాదూర్ధ్వగసారసాబ్జమధుగంధగ్రాసమందానిలో
 పాస్తి ప్రస్ఫుటమోదకారణదయోధ్యాసౌధమధ్యస్థితీ. 258

క. నిధ్యాసమాత్రపావిత
 మధ్యేటవివర్తి శబరమహిళా! మహిచ
 క్రాద్యక్షా! వేంకటరా
 యాధ్యాత్మరామ! జనకజాత్మాధీశా! 259

స్వాగతము. శర్వరీట్చకల సన్నిభగండా!
 యుర్వరోరుభరయుగ్భజదండా!
 శర్వచాపబలచండిమఖండా!
 గర్వితాహితవిఖండనచండా! 260

ఇది శ్రీగురుకరుణాసమాసాదితకవిత్వ
 వెంపరాల సూర్యనారాయణ నామధేయప్రణీతంబైన
 శంకరవిజయంబున
 వృషా శ్వాసము.

శ్రీ గురుమూర్తయే నమః

శంకర విజయము

సప్త మాశ్వాసము

మత్స్కేసల్యాగ
ర్భామలశుక్త్యుదితమాక్తి కా! వేంకటరా
యామాత్యజప్యనామ! ని
రామిషతాపసమనోభిరామా! రామా!

వ. దేవా! అవధరింపుము.

ఆ. అవుల నొక్కదినమునందుఁ బద్మపదుండు
తీర్థయాత్ర సేయుదివుట నొంది
యభ్యనుజ్ఞ వేడ నాచార్యుఁ డీరీతి
ననియె యాత్ర మాన్పు నాశయమున.

1

నీ. సత్తే త్రవాస మొజ్జలచెంత నుంతటయ,
యనఘతీర్థము తదియాంఘ్రిజలమ
తదుపదేశకృతాత్మదర్శనం బఖిలదై
వతదర్శనమ్ము తద్వాక్కు బుక్కు
శుశ్రూషచూణశిష్యున కొజ్జచెంతఁ జౌ
ర్యము గూడ దితరత్ర యరుగఁ గూడ
దమితమార్గాయాస మందరా దందిన
నిద్రచే స్వధ్యాననిష్ఠ చెడును

గీ. సన్న్యసనము విద్వత్సన్న్యసన మటంచు
వివిదిషాసన్న్యసన మంచు ద్వివిధ, ముభయ
మందుఁ దత్త్వంపడాఢైక్య మాప్య నుగుట
గమ్యము త్వమర్థమే కాని కా దితరము.

2

క. అలవడు నొకచో సలిలము

లలవడ వొకచోట; నొకట నమరును శయ్యా

స్థల మొకట నమర దిటు వాః

స్థలలిస్సం బధికుఁ డేమి సౌఖ్యము వడయున్.

3

గీ. జ్వర మతీసార మాదియావ్యాధు లలమ

నేయుపాయంబు గానరా కేగుటకును

నాగుటకు సాధ్యపడ కల్లలాడుపాంధుఁ

డట్టితఱిఁ బాసి చనును సహాయుఁడేని.

4

ఆ. అధ్వగునకు నబ్బి వహరాది స్నానశౌ

చాదికము సమాధు లమరపూజ;

లొదవ రాప్తమిత్రు, లదన నన్నము కాదు

మొగము వాచు శౌకమునకుఁ గూడ.

5

చ. అనుటయు శిష్యుఁ డిట్లను మహాత్మ! భవత్కథితంబు కా దనం

జనునె గురూపకంఠమున సంస్థితఁ గల్గుసుఖంబు గల్గ దెం

దు నయిన దేశపర్యటన దుస్త్వజవాంఛ బలాత్కరించుచుం

డెను బరదేశయాత్రల గణింతునె కష్టము లవ్వి క్రొత్త లే?

6

గీ. అష్టకష్టములందు హెచ్చైనకష్ట

మరయఁ బరదేశయాత్ర గృహస్థతతికి

నేఁ బరివ్రాజకుఁడనయ్య నెమ్మనమునఁ

దలఁతునే ద్వంద్వజన్యబాధాలవంబు.

7

గీ. ఆత్మ కంటవు కష్టసుఖాదికమ్ము

కలుగుఁ గర్మానుసారము కాయమునకుఁ

గర్మమో కాలపరిపాటిఁ గలుగుఁ గాల

గతికి దేశవిభేదమ్ము గలుగ దగ్గడు.

8

ఉ. కావునఁ బో ననుజ నొసఁగన్ మిముఁ గోరెదఁ బ్రేమతోడిమీ
దీవన నాకుఁ దో డయి విదేశమునన్ దొలఁగిందుఁ స్త్రేశముల్
గావలె నన్న దుర్ఘటసుఖంబులనేని ఘటించు ధర్మదీ
క్షావిహితక్రియావనవిచక్షమై ననుఁ జేయుధన్యునిన్.

9

క. అనుచు గురూక్త సిషేధము
లను బ్రతివచనములచే మలంపఁగ గురుఁడున్
మనమున నలరుచు ననె నీ
మనసుద్రాగి మరయఁ దత్కృమమున నుడివితిన్.

10

ఆ. పిన్నవయసువాడ వెన్నియొ వెత లబ్బు
నొంటిగా భ్రమించుచుండువేళ
నమ్మరాదు జనుల నమ్మకపోవరా
దన్యదేశగామి యగు నరుండు.

11

సీ. విహితకృత్యమ్ము లన్వహము పాల్యము లవి
స్మరత్వ మధ్యాత్మతత్త్వచింత
విదితసంవిదుల సౌహృదము సంపాద్యము
శ్రోతవ్య మాత్మైక్యరూఢరీతి
యనఘచరిత్రుఁ తాయతు లభిగమ్యులు
సహ్యమ్ము దై హికశ్రాంతిభార
మాపద్రహితపదం బాశ్రయణీయ, ము
త్సర్జనీయమ్ము మితంపచాళి

గీ. విమలం లమతులు కుమతులు వెలయుచోట్లు
త్యాజ్యములు నూవె యేవేళలందు నీకు
వితత మొనరించు చద్వైతమతము జగతి
వివిధపుణ్యస్థలములు సేవించి రమ్ము.

12

క. అను గురునివాగమృతఝర

మును గోలి ప్రహృష్టహృదయమునఁ జనె దేశా

టనమునకుఁ బద్మపాదుఁడు

చనె గురుఁడును శృంగగిరికి సహశిష్యుండై .

13

చ. అచట సురేశ్వరాదిమహితాత్ములు శిష్యులు గొల్వ శారదా

పచితినిమగ్నచిత్తుఁ డయి భాసిలుచుండఁగ నొక్కనాఁడు మా

తృచరణసేవలేవడి స్మృతిం దవులన్ ఋణ మీఁగియున్ ఋణో

పచయమునందు బద్ధుఁ డగుభాతిఁ గలంగి యనున్ స్వశిష్యులన్. 14

శంకరుఁడు తల్లి సమీపమువకు యోగశక్తి నరుగుట

మ. అది యేమో పరదేవతార్హణము సేయన్ నేఁడు గూర్చుండ నె

మ్మది చే వెట్టి కలంచిన ట్లయిన; దస్మన్మాత ప్రాణావసా

నదశన్ నన్ను స్మరింపఁ బోలుఁ తగు జ్ఞానప్రక్రియన్ ముక్తిసం

పద చేకూర్పఁగఁ బోదుఁ గావవలదే ప్రాగ్దత్తపాగ్దానమున్. 15

ఆ. సన్న్యసించుతటిని జనయిత్రి వేడఁ బ్రా

ణావసానకాలమందు వచ్చి

నినుఁ దరింపఁజేయుదు నటంటిఁ దటియైన

యటుల యోగశక్తి నది స్ఫురించె.

16

క. అని యవలంబిత గగనా

యనుఁడై క్షణమంద జననియంతికమువకున్

జనియె నసాధ్య మ్మని క

ల్లునె యెయ్యెడ యోగసాధకున కెన్నంగన్.

17

క. చని యాతుర యగుమాతను

గని తత్పదములకు మ్రొక్కఁ గాంచి, జలదమున్

గను ఘర్మతప్తః డటు ల

వ్యనిత తనూతాప మపుడ వాయఁగఁదటెన్.

18

గీ. తా నసంగుండ యయ్యఁ జిత్తమునఁ గరఁగి

యమితమోహాంధతమసాపహార్త యతఁడు

తల్లి! యిదె పచ్చినాఁడఁ సంతాప ముడుగు

నిపుడ యొడఁగూర్చు నీకోర్కె యేమి యనుడు.

19

క. చిరమున కనామయుని సుతు

నరయుట హర్షించి మంద మగు స్వరమున ని

త్తతీ భాగ్యమ్మునఁ గుశలిని

నరసితి నను నింతకంటె సభిమత మున్నే.

20

ఆ. నేఁడు వేగుఁబోక నిన్నుఁ దలంచితిఁ

బ్రాణ మింక దేహమందు నిలువ

దనుభయంబు నూని 'యన్న యెచ్చో నున్న

వాఁడొ యెపుడు వచ్చువాఁడొ' యనుచు.

21

ఉ. పుత్ర! జరాతిశీర్ణ మగుమూర్తి భరింపఁగఁజాల, దీనికిన్

బాత్రితఁ గల్గ శాస్త్రవిధిపద్ధతి సంస్కృతిసేసి భవ్యచా

రిత్రక! పుణ్యలోకచరవృత్తి నొసంగఁ గదన్న! యన్నఁ దా

పత్రయపారకుం డతఁ డభంగవిమోక్ష మొసంగుభావనన్.

22

శంకరుఁడు తల్లికిఁ దత్త్వోపదేశము సేయుట

చ. అమితము, నద్వితీయము, మహాసుఖరూప, మపాస్తమాయ, మ

చ్ఛమహిమ, మప్రమేయమును స్వప్రభమున్ విగతామయంబు జ

న్మమృతిజరాదిదూరము సనాతన మాపరమాత్మతత్త్వమా

యను కుపదేశమిచ్చె ససకాదివినుత్యుఁ డతండు భ క్తి మె.

23

గీ. అపుడు జగయిత్రి యను సౌమ్య యగుణ మాత్మ
నాకు రుచియింప దిశ సగుణమ్ము రమ్య
మైన దై వతమును దెల్పు మకట! బుద్ధి
కంద దేశ మనాకార మగుపరాత్మ.

24

ఆ. అనుచుఁ దల్లి యన దయాళుఁ డాయతి భుజం
గప్రయాతవృత్త కవసరీతి
భక్తి శివు నుతింప భవుఁడు ప్రసన్నుడై
యనిపె నాత్మదూతలను ద్రుతంబ.

25

ఉ. శూలపినాకపాణు లగుచున్ జనుదెంచిన ఫాలనేత్రు దూ
తాళిని గన్నులారఁ గని యాయమ వీరలవెంటఁ బోవఁగాఁ
జాల నటంచుఁ బల్కుటయు శౌంకరదూతలఁ బోవ వేడి స
చ్చీలుఁడు శంకరుండు వినుతించె రమాధవు నాదరంబునన్.

26

వ. అంత.

27

సీ. కమలామృదూరుభాగప్రసారితపాద
సరసీజయుగళు నాజానుబాహు
నీళామహీకరాలోలచామరవీజి
తుని వినతాసుతస్తూయమాను
దేహభృదస్త్రాధి దేవతాపంచకా
ర్చితఁ దమాలాసితద్యుతిశరీరు
నుదయదుష్టమయాఖసదృశరత్నకిరీటు
నుత్కుల్లపుండరీకోపమాక్షు

గీ. భుజగరాజన్యభోగతల్పుని ముకుందు
సుతుఁడు వినుతింప నారూపె మతి ధరించి
పరమయోగీంద్రుకరణి సంసరణ మెడయఁ
దన్మయత నొంది యార్యాంబ తనువు దొఱఁగె.

28

చ. అంత శరత్కలానిధికరామలదీప్తి చలద్వజాఢ్యమున్
గాంతము నౌవిమానమును గైకొని వచ్చిన విష్ణుదూతలన్
శాంతమనోజ్ఞవేషులఁ బ్రసన్నులఁ గాంచి సుతున్ నుతించు న
కాంత విమానమం దునిచి గ్రక్కునఁ దోడ్కొని వార లేగుచో.

గీ. అర్చి, రహ, రాద్యపక్షమ్ము లతకరించి
నుత్తరాయన మబ్దుమ్ము లుత్తరించి
పవన రవి విధు తటి దబ్ధిప హరి విధి జ
గంబులను దాటి పరమపదంబు చేరె.

30

శంకరుఁడు స్వయముగఁ దల్లికి నుత్తరక్రియలు నెఱవేర్చుట

ఉ. ఆయెడ గేహముల్ పొలము లగ్ధములున్ దన వెల్లఁ గొన్నగో
త్రీయులఁ బిల్చి యీయమ మృతిం గనె నుత్తరకర్మ మీర్చు శా
స్త్రీయముగా నొనర్పుఁ డనఁ జెంతను బుత్రుఁడ వుండి మమ్ములన్
జేయుఁ డటందు వేల తగునే యిటు పల్కఁగ నీకు శంకరా! 31

గీ. నీయభావమ్మునం దేము చేయువార
మాతృజుఁడు చెంత నుండియు నౌర్ధ్వదైహి
కక్రియలు తల్లి కొనరింప జాతిజనుల
నిటు నియోగించు టాలింప మెచట నెపుడు.

32

చ. అనుటయు సంయమింద్రుఁడనునక్కటయింతటిమాఢ్యమెందునం
డునె చరమాశ్రమస్థితు ననున్ గృహిధర్మముఁ బూను మందురే
జనని యటంచు వచ్చితినె చక్క వినుండు ముముక్షువీమె, కా
వునఁ దదభీష్టమున్ నెఱపుపూన్నిన వత్తు నొనర్తు నిష్టమున్. 33

క. పూర్వాశ్రమసంబంధము

సర్వము తెగె నాకు, మీరు జ్ఞాతుల రేత

త్వర్వస్వ మనుభవించుచు

గర్వంబున శాస్త్రపథము కా దనఁ దగునే.

34

మ. మమతన్ నే నరుదెంచినాఁడ ననుచున్ భావింపఁ బాపంబు ని
ర్మమతన్ గర్మము లుజ్జగించి శ్రుతిధర్మం బోముచున్ జ్ఞానవ
ర్తమునన్ సంస్కృతిభీతు తాజనుల సంరక్షింప దీక్షించున
త్కములన్ సంయములన్ గృహస్థునటుపల్కున్ నాల్కయెట్లాడెనో

శా. ధర్మాధర్మవివేచనన్ మఱచి యర్థంబే ప్రధానంబుగా
దుర్మోహంబున బ్రుంగి శాస్త్రవిదులన్ ద్రోపాడి పాపంబునన్
నిర్మగ్నాత్ములు గాఁ దలంతురె? విధానిష్టాతు తాపెద్ద లీ
మర్మంబున్ వివరింతు పోయి యడుగన్ భావ్యంబు మీకియ్యెడన్

ఆ. గురువు నాదుఁ గాని కొమరుండఁ గా నీపె

కేను సంన్యసించి యేగి యుంట

నిదిగొ చనుచు నుంటి నీకర్మలోపంబు

పఱచు మిమ్ముఁ గంఠపాశ మగుచు.

37

సీ. ధృతి సర్వసంగపరిత్యాగినై యేగు

నా కింతకలుషంబు సోకఁ బోదు

నను సంన్యసించుపుత్రుని గన్నయీమె కే

కర్మలోపములు మోక్షమ్ము చెఱుప

వీకర్మలోపంబు మీకులంబులు తర

తరములు చెఱుపక సురింగిపోవ

దధాశ విహితకర్మానుష్ఠితిఁ దొఱంగు

ఖలులఁ బూతుల శ్రుతుల్ నలుపలేవు

గీ. శాస్త్ర మాచారముఁ దలంచి సత్పథమునఁ

బొందు పోకున్నఁ గులహః పుట్టితీఱుఁ

గౌరవమున కక్కిరి చేకూలు దూర

మరయుఁడీ తప్పుత్రోవను మరలుఁ జీరు.

38

క. అని ధర్మము తెంతగఁ జె

ప్పిన జ్ఞాతిచయంబు పెడచెవిని బెట్టిరె కా

ని నిదానింపర యతిపతి

పను పొనరింపకయ యిట్లు పలికిరి వెలుచన్.

39

సీ. పితృకర్మ మొనరింపఁ బిఱుతివిసిరె యతి

శ్వరులు వారికి తేనె శాస్త్రవిధులు

యతి నంటి వవులఁ బ్రాయశ్చిత్త మొనరించు

కొనఁదగు నిది త్రోసి చనఁగఁ దగద

యాత్మజం డెట్టివాఁడౌగాక పితృపార

తాకికవిధులు సల్పంగఁ గర్త

తదభావమునఁ గాక దరి కేగ నన్యుల

కఠికార మిసుమంత యైన సున్న

గీ. విహితకర్మము మానునీవిధమున నవి

హిత మొనర్చిన మేము నిష్కృతివిరహిత

మైన ప్రత్యవాయమ్మున కగ్గ మాదు

మిందు నందును గతులు లేకుందు మకట.

40

ఆ. ఇది గృహస్థకృత్య మే; మన్నయ త్తీపు

సేయవలయు నొండు సెప్పఁదగదు

కా దటందువేని బోదుము నీయిచ్చఁ

జేసికొనుము మాకుఁ జెప్ప కనుచు.

41

క. ఆపలుకులకుం గనలుచు

నీపై శ్రుతికర్మభాష్యా లీ రయ్యెద రం

డాపాపనరీతులకు యతి

శాప మొసంగ యతిని దిట్టి చని రెటకేన్.

42

క. అది ధర్మ మిది యధర్మం

బది కార్య మ్మిది యకార్య మని తోపద దు

ర్మదులమదికి భగవంతుం

డెదురఁ బడి నిజమ్ము దెలుపనీ యెటు గానీ.

43

శా. శాపం బిచ్చి యతీంద్రుఁ డాత్మజననీసంతారకుం డయ్యు సం

తాపం బందుచు 'వీడి పో' దగ దనాథప్రేతసంస్కారరూ

పాపద్ధర్మ మి'దంచు మాతృశవదాహాగ్ధంబు వైశ్వానరం

బాపల్లెం గలవారి వేడ నిడరై రాపుల్కన మ్మెవ్వరున్.

44

ఉ. తా నఖిలజ్ఞుడే యగుత ధర్మము సెప్పుమమున్ శపించి య

ద్దానికె సిద్ధమయ్యెనె యధర్మము గాదొకొ తా నొనర్ప వై

శ్వానర మిం డటంచు మము శప్తుల నేఁ డెటు వేడ వచ్చె? ని

ప్పైన నొసంగ మారసెద మాశవ మొక్కఁ డెటుల్ దహించునో.

క. అనువార కాని యచటికిఁ

జనువా రనలమ్ము నొసంగి సాయపడఁ దలం

చినవారు లెక్క కొకరును

గనరా రతిచిత్ర మూరఁగల యెవ్వారున్.

46

మ. అటు లింటింటికిఁ బోయి నిప్పడిగి వ్యర్థాయాసుడై శంకగుం

డట నున్నట్టి నిజాన్వవాయుల యకృత్యం బెంచి కోపించి యం

తటఁ దన్నాత్రిపసవ్యదోర్మధనమున్ గావించి దీప్రాగ్ని న

ప్పటఁ బుట్టించి దహించె దత్కుణపమున్ వాసోపకంఠస్థలిన్.

47

క. దహియించి యాదురాత్ముల

భహుశాహంకారఫంకపటల మిగుర న

మృహితఁడు వా రందఱ శ్రుతి
బహిష్కృతులుగా - శపించి వదలక వాంఛన్.

48

ఆ. యతఁలు మీగృహమ్ములందు భిక్ష యొనర్ప
రిక గృహోపకరణమే స్మశాన
మగును మీ కటంచు నతిఘోరశాపమ్ము
నిడియె నీట సగ్గి వొడమినట్లు.

49

క. అదిమొద లాదేశస్థులు
చదువరు శ్రుతి, యతఁలు భిక్ష సలుపర తద్దే
హ్యుదవసితముల, స్మశానము
సదనాంతికభువియె గాఁగ జరుగును నేడున్.

50

చ. అకట మహానుభావుల యెడఱముసన్ బచరించుబుద్ధిపూ
ర్వక మపరాధ మేరికి శుభంబు ఘటించును? శాంతుఁ డంచు మీ
న్నక సుజనున్ వ్యథాకులుఁ బొనర్పఁ బ్రమాదము; చందనద్రు శా
ఖక యని రావువెట్టఁ బటుకీలలతో ననలంబు పుట్టదే?

51

మ. తిలకింపన్ యతిమాళి చేసిన దశాస్త్రీయంబుగా నున్నఁ గే
వలధర్మావనబుద్ధిఁ జేయుటను నాపద్ధర్మ మాఁ దాదృశో
జ్వలతేజస్కులు దూల్చి వై చెద రవశ్యంభావ్యధర్మక్రియా
కలనాయాతము ప్రత్యవాయముఁ దపోగాఢప్రభావంబునన్.

52

గీ. అద్ది ధర్మవ్యతిక్రమంబట్ల తోఁచు
నరయ సాహస మా నది యైన; నమ్మ
హత్ము లొనరించి రని యన్యు లొచరింప
రాదు మోస మా నవరచౌర్బల్యమునను.

53

క. లోకావనార్థజన్ముల
లోకాతీతప్రవృత్తి లోకుల కేపుడున్

స్త్రీకార్యము కా; దిక్కఁ ద

ద్వాకులె గ్రాహ్యమ్ము లంచు వాకొనును స్మృతుల్.

54

చ. ఇటు జననిఁ మునీంద్రసమభీషితమున్ వితమస్కమున్ సుఖో

త్కటముఁ బునర్జన్మర్విరహితం బగుసద్గతిఁ జేర్చి యాతఁ డం

తట ధరఁ బాదుకొన్నవిమతంబు లడంపఁగ దీక్షఁబూని ప

ర్యటసవిలంబమున్ సలిపె నబ్జపదాగమనంబు గోరుదున్.

55

పద్మపాదుఁడు దక్షిణదిగ్భాత్రా నొనర్చుట

ఆ. మున్ను గురుననుజ్ఞఁ జన్నట్టియప్పద్మ

పదుఁ డుదీచ్యతీర్థపటలిఁ గొల్చి

చనె నవాచిదిశకు సకలామయఘ్నకు

నెందుఁ గలశజన్ముఁ డెపుడు నుండు.

56

చ. కనె సుభగోరగాభరణకమ్రతనున్ బృథులింగసన్నిధా

నుని గరుణారసాప్లుతమనోయుత యశానుమఁ గూడి మాళిఁ జం

ద్రుక్రికళఁ దాల్చి సమ్మదఘనుం డగువానిని గాళహస్తినా

ధుని సురపాదిదై వతనుఁజున్ శివు నయ్యతి గాఢభక్తిమె.

57

శా. స్నానం బాడి యతండు కాంచనముఖి స్వచ్ఛాంబుపూరంబునం

దానంత్యంబున భావపుష్పనికరం బర్పించి యగ్నించె వా

క్ష్మీన్మృత్యుమ్మున భక్తిపూర ముబుకన్ శ్రీకాళహస్తీశ్వరున్

జ్ఞానానందమయప్రదీపకళికన్ జ్ఞానప్రసూనాంబికన్.

58

గీ. కాళహస్తీ శు ననుమతిఁ గాంచి, కాంచి

కరిగెను బవిత్ర మగుక్షేత్ర మగుటఁ జెలిసి

భవమహోదధి సంతితీర్థపుల కదియ

తీరణసాధన మనుచుఁ బెద్దలు వచింతు.

59

సప్తమా శ్వాసము

గీ. ఆత్మభాగ్యాశీతిచే సచటివిశ్వ
పతిని నేకామ్రినాథుని నత్తులఁ గొలిచి
యంతకాంతకుఁ డగుదుమృహార్ద మరయ
నస గృహంతర్గత యగుకామాక్షిఁ దెలిచె.

60

వ మఱియు నాతిమారమున నలరారు పురాణపుహషుఁ గుణారసస్నిగ్ధ
స్వాంతుఁ సనాదిమధ్యాంతు లక్ష్మీకాంతఁ గల్లా లేశుఁ గాంచి ను
తించి, యచటు గదలి శుచిస్మితవదనమునఁ బార్వతీరూపపరిణత
యగునాదిమప్రకృతికిమాత్రము గోచరింప సదా నృత్యము సలుపు
సదాశివునివాస మగుపుండరీకపురమున కరిగి, నిర్మలస్వాంతంబును
దిన్యచక్షువునై మునిజనంబు తన తాండవము చూచి జన్మమృత్యు
జరాభయ మపనయించి తరింప నేత్రమనోవినోదకారకుం డగు
పరమేశ్వరు భజించి శివభక్తులం గని తత్తీర్థమహత్త నడుగ నం
దొక్క డెట్లు తత్తీర్థము నెఱిగించె.

61

ఉ. భక్తుల కోర్కెమై శివుఁడు భావమునన్ స్మరియింప గంగ యా
సక్తిని జెంతఁ బాటుటఁ బ్రజల్ శివగంగ యనంగఁ దీర్థమై
ముక్తి శివాజ్ఞచే నొసఁగు మున్లినమాత్ర- నఘంబు వాసి స
ద్భక్తులు గాంతు రీశ్వరునితాండవ మంచును కొంద టుత్తముల్.

క. కొందఱు నాట్యంబున శ్రమ
మందిన శివుఁ దేర్ప శివయె యమరాపగ రూ
పొంది ప్రవహించుటన యిది

పొండెను 'శివగంగ' నామము నటం ద్రైలమిన్.

62

చ. నట దభవోత్తమాంగక పినద్ధ చలాచల జాటజూటసం

పుటగళితాభ్రాంగజలముల్ ప్రణటత్త టుద్ధనిర్ధి

త్రిటిత పతత్కణంబు లయి తోడన పార్శ్వమునుండి జాటి పా

టుట శివగంగ నాఁగఁ దనరున్ దదభిఖ్య యటండ్రు పండితుల్. 64

చ. అనితరసాధ్యభక్తి వివశాత్మకుడై నరుడేగి గంగలో
మునుకలు పెట్టిపెట్టి మఱి పుంగవకేతను పాదపద్మముల్
కనుకలి ముట్టిముట్టి హృది గ్రన్నన శోధన చేసిచేసి తా
ననవరతంబు గాంచగలఁ డంగజసంహరు దివ్యనాట్యమున్. 65

క. శివగంగ మునింగి యుమా
ధవుని గనుగొన్నఁ నరు నుదారసుకృతవై
భవము వివరింప దక్కుఁడు
భవుఁ డొక్కఁ డగునుగాక పరు లద్దు లొకఁ! 66

గీ. అన విని పయోజపదుఁడు జితాత్ముఁ డభవ
యోజితాత్ముడై సమ్మదం బూని తీర్థ
మందు మజ్జన మొనరించి యఖిలలోక
భర్త యగుశంభుపదముల వ్రాలి మొక్కె. 67

ఆ. అచటు వాసి దశరథాత్మజకృతసేతు
దర్శనార్థ మరుగఁ దలఁచి యయ్య
నుత్తముఁడు మునీంద్రుఁ డొయ్యనఁ జనువాఁడు
సరణిఁ గనఁ గవేరజాస్రవంతి. 68

క. క్షీరోదవాసరసికుఁడు
వారిజనాభాదినామవర్ణి తుఁ డగునా
హైరణ్యచేలునకుఁ గా
వేరిపులినసీమ నుంట వేడ్కయట మదిన్. 69

గీ. సహ్యాపర్వతకన్యాప్రసన్నతరప
యోభిషిక్తముల్ భగవత్పదాబ్జములు ద
లంచి బహుశిష్యగణము సేవించుచుండ
వెడలె నభిరుచితస్థలి వేగఁ జేర. 70

సద్మపాదుడు మేనమామ యిల్లు సేరుట

క. పోవుచు మధ్యేమార్గ

మ్మావిమలుడు మాతలునిగృహమునకు బహుశి

ష్యావృత్తుడై చేరుటకు ను

ధీవరు డగుమేనమామ జేతె ముద్ధిన్.

71

వ. అంత నయ్యెడ నున్నసుహృద్భంధుగణంబు లప్పద్మపాదు జూడ

గుములుగట్టి యొక్కపటి వచ్చిరంత.

72

ఉ. వచ్చినవారిలో నొక డవారితనమ్మదజాశ్రు వయ్యె, వా

విచ్చి యొకండు గోడ్వడె, నవేలముదం బొక డందె, నొక్క డ

త్యచ్ఛముగా హసించె బ్రమదోన్నతి నొక్కడు ప్రాచ్ఛరిత్ర వా

క్రచ్చెమితోక్తిః మ్రొక్కెనొకరుండునుడుల్దిగమింగి వై చుచున్.

చ. ప్రమదము మీఱ వాని గని బాంధవు లిట్లని రార్య! యెంతకా

లమునకు గాన వచ్చి? తఖిలం బగుబంధుత హృద్దృష్టాన్లచి

త్తములను గోరు నీదు శుభదర్శనభాగ్యము నొంద, నేమి పా

పమొ యొకమాటునేని గనుపట్టవు చుట్టటికంబు వోయెనే. 74

క. కలుగరు సుతలు సఖులు బం

ధులు యతికిన్ రాజబాధ తోప దెవుడు చో

రులవలనిభీతి పొడమదు

తలప యతిత్వము కృతార్థతామూలము నూ.

75

గీ. సుమధలాభ్యంచితంబు బ్రాంశువు సశాఖ

కోపశాఖాక మగుశాఖ నుర్విజనులు

పీడ వెట్టెడుగతి ధన్వాతు దరిదురి

లండఁ జేరి పీడించెద రనుదినంబు.

76

గీ. కాదు నిద్దుర, లేదు శర్మము కుటుంబ
రక్షణవిలువ చిత్తు తాప్రజల కింక
దేవతాభ్యర్థనం బేడఁ? దీగ్గమాత్ర
యేడ? నర్హన్ని పేవణం బేడఁ దలఁప.

77

ఆ. నీవు సన్న్యసించునావార్త వింటిమి
తెలుప నొక్కవిప్రకలుఁడు తొల్లి
యెంతకాల మైన నీవు రా విపుడు తీ
గ్గముల కనుచు వత్తు దై వవశత.

78

సీ. సౌఖ్యమ్ము నొసఁగువృక్షముల సమాశ్రయిం
చియు వానివిడుచు విష్కరములట్ల
పరక్ష్మ మర సురావసథము లాశ్రయిం
చియు యతి వానిఁ ద్యజించి యేఁగు
సుమముల వ్రాలి సారము సంగ్రహించి భృం
గములు తద్రస మానుకరణి వెలయ
నిల్లిలు దిరిగి యోయిరము భిక్షించి త
త్సార మాని తపస్వి సౌఖ్య మొందు

గీ. ఘనవిరాగోదితాత్మావగతియ భార్య
తనువె భవనంబు మఱి సంయతంబె సుఖము
ధృతవిరాగులు శిష్యులే సుతలు గాఁగ
నలరుయతులకు నర్థనీయంబు గలదె.

79

ఉ. దారపరిగ్రహార్థము సదా మనుజుం డొనరించి యత్నమున్
దార లభింపఁ బుత్తులఁ గనన్ మదిఁ గోరెడి, నిట్లె కోర్కూన్
సారెకుఁ బర్వలెత్తి కనఁజాలఁ డొకింత ఫలంబు ధాత్రిఁ జే
కూరునొకో సమాప్తి యని కోర్కూల కారయ నెన్నఁడేనియన్. 80

గీ. కోపకొన్నట్టికోర్కి చేకూరదేని
యమితదుఃఖంబు గను ననుం దభిలషితము
తొఱుగ నేరఁడు కామతత్పరున కెందు
వెతలె కాన ధరింప నౌ మతి విరక్తి.

81

ఆ. అనఘ! చిత్త శుద్ధి యగు మూలము విరక్తి
కదియ మూల మగు మహ్నోపేవ
కంద్రు కానఁ దిరుగుచుండ్రు భవాదృశు
లుర్వి నల్దిశలఁ బరోపకృతిగ.

82

క. అజ్ఞాతగోత్రులై బ్ర
హ్మజ్ఞానుల యయ్యు జమలయలు కనఁబడుచున్
బ్రాజ్ఞులు ప్రాణ్యనుకంపా
భిజ్ఞు లయి చరిత్రు విషయవిముఖత వెలయున్.

83

క. చరియిత్రు లోకసంగ్రహ
పనులై తీర్థములు శుద్ధభావులు మహితల్
దురితవిదూరులు వారలు
కరమున సోకిన జలంబె కనఁ దీర్థంబౌ.

84

గీ. నీదు దర్శన మనుపమామోద మొసఁగె
నుండు కతిచిద్దినంబు లోపండిత! యిట
నేఁగఁగల వంచు నేష్య ద్వియోగ చకిత
లగుచు బంధువు లిప్పుడే వగచుచుగ్రడి.

85

సి. నాట్యమందిర మనంత కేశములకు సా
హస్యకృత్యముల కెల్ల నాశ్రయంబు
ప్రసాదరాజంబు పై శున్యమున కస
త్యాలాపకోటికి నాలయంబు

హింసావిశేషాతి మాంసలమ్ము హిరణ్య
 బహుళతృష్ణా లతోపఘ్నయష్టి
 ఖలజనోరగ సముత్కర వామలూరువు
 జ్ఞానవంతులకు స్మశానభూమి

గీ. యగుగృహం బాశ్రయించుకొన్నట్టికూర
 చరితులము మేము నీసాంద్రకరుణఁ జిలికి,
 శుద్ధుల నొనర్చి యతిచంద్ర! యుద్ధరింప
 కున్న నోయన్న! యెన్న మా కున్నె దిక్కు.

86

క. అని వాత్సల్యము దై న్యము
 నినుమడిగాఁ బలుకులందు నెసఁక మెసఁగఁ బ
 ల్కిన తనచుట్టములకు ని
 ట్లనియెఁ బరివ్రా ట్టతం డుదారార్థమునన్.

87

గీ. అధికతాల్పత్వముల నెంచ కదిర! దేహి
 కూన్చు దైవమె యోగవియోగములను
 నుండవలె నిర్వికారచిత్తం డయి నరుఁ
 డిష్టము ఫలించినను ఫలియింపకున్న.

88

ఆ. అన్నదాత యెవ్వఁ డగు నా కటంచు మ
 ధ్యాహ్న వేళ తుత్తడాత్తి వచ్చు
 నతిథిక్షుత్తు దీఱ నన్నంబు నిడ్డ సు
 శీలు పుణ్యమహిమఁ జెప్పఁ దరమె.

89

ఉ. స్నాన మొనర్చి యగ్ని నిరుసంజను వేలిచి, తాల్చి దండమున్
 బూని మృగాజినంబు, శ్రుతిఁ బోలఁ బఠించుచుఁ జేరువర్ణిచం
 దానన మధ్యాహ్నాహమున దండియు గేస్తులయిండ్లు సేరు బి
 త్తానకునై యతాత్మఁడును శాస్త్రవదావదుఁ డౌచు నిచ్చలున్.

ఆ. తనువృ నెవని యన్నమునఁ బెంచుకొనుచుఁ ద
పంబుసేయు నత్త పస్వితపము
దక్కు నట్టియన్నదాతకు సగము, ద
క్కును సగమ్ము కర్త కనవె స్మృతలు.

91

చ. అరయ విచక్షణుం డగుగృహస్థు గృహస్థికుఁ డయ్యుఁ డ్దేశమున్
బారయక తైర్థికుల్ గనెడుపుణ్యము నొందు; ధరాభ్యుడేని యం
దఱును గృహస్థుఁ జేరుకొని దానముచేతనొ ప్రితితోనొ త
స్కరగతితో బలాత్క్రియితినొ చక్క భుజింతు తదీయవిత్తముల్.92

క. తనుపఁదగు వేదవిదు వి

ప్రని దాన సమస్త నిర్జనులు తనియుదు; ర
య్యనఘునియం దఖిలసురలు
ననయము వసియింతు రనె స్వయంబుగ శుక్రియే.

93

సీ. నిజధర్మనిష్ఠులు నిఖిలార్థవేత్తలు

విజితేంద్రియులును సేవితసమస్త
తీర్థుల్ పరోపకృతివ్రతుల్ మహితులే
తెంతురు గేస్తు నిశాంతమునక
కావునఁ దత్తీర్థసేవాఫలంబు గే
హముననుండియ తద్గృహస్థుఁ డెనయు
గృహికి నిజావాసమే తీర్థ మగుట వ
దాన్యుండు గావలె ధనికుఁ డెపుడు

గీ. మూషికా ద్యంతర స్థితమ్ములును గోమృ
గాభ్రగాది బహిష్ఠమ్ము లైనజీవ
సృష్టి జీవించు గృహి నాశ్రయించి కాన
గేస్తు సర్వోత్తమునిగ నంకింతు మదిని.

94

గీ. తనువు మూలంబు పురుషార్థమునకు నన్న
మాతనువునకు మూలమం చనె నిగమము
లన్న మొదవ మూల మ్మాగృహస్థ మ్మాకు
నఖిలఫలము గృహస్థదుగ్రహశ్రయంబ.

95

క. మఱిమఱి చెప్పెద వినుఁ డా
దరమునఁ బూజింపుఁ డతిథిఁ ద్వద్గృహమున కా
తురుఁడై రాఁ; బూజితుఁ డు
ద్ధరించు, ధిక్కృతుఁడు కులము హరియించు వడిన్.

96

క. చేయుఁ డనభిసంధిగ నా
మ్నామోదితకర్మములు, సమస్తము పరమే
శాయత్తము సేయుం, డటు
సేయంగాఁ జిత్తు శుద్ధి సిద్ధించు వెసన్.

97

చ. జవమునఁ గొఁగిలించు నెలజవ్వని మవ్వపుఁబైఁటఁ ద్రుళ్లుచ
న్లప నునుఁజందనద్రవమునన్ విలసిల్లునురమ్ముతోడివా
రిపుదురె కాక వీ; రిక మహాయతివర్యపదాబ్జపూజనో
త్సవగతపాపులై దయయు ధర్మము గల్గి తరింతుగా కొగిన్.

98

చ. అని తనబంధువిప్రతతి కబ్జపదుం డుపదేశ మిచ్చి న
ల్ప నపుడు భిక్ష మాతులు నివేశమునందు; భుజించి కూరుచుం
డినతఱి మేనమామయు వినేయుని కేలఁ గలట్టిగ్రంథమున్
గని యడిగెన్ సరోజపదు 'గ్రంథ మిదేమి' యటంచుఁ బ్రీతిమై.

99

పవ్యపాదుఁడు తనభాష్యటీక మేసమామకడ దాచుకొని యరుగుట

క. మామ యన నసామాన్యుఁడొ
మీమాంసాశాస్త్రమున నమేయప్రతిభా

ధామండు ప్రాభాకరమత

గామి యుఖలవేదివిదూర డభిరహయశుండుకన్.

100

ఆ అతవాండు తెన్ను నాదృశీ నడిగె నం

శవమితముదంబు నంది మూర్య

వర్య! శంకరాశ్వాశ్వామమునకు డీక

యనుచు మామ కద్ది యరయ నొసగె.

101

ఉ. కాంచి తపేయటీక మతికాశలికిన్ ముద మొందె - గాని యిం

చించుక యొంట రెంటు గనియెన్ వెత, తద్రచనాచమత్కృతిన్

గాంచినమోద మన్యమతఖండనలక్షిత దుర్దమోక్తి యు

క్త్యంతితరీతి నస్తమయ మయ్యెను మామకు నేమి చోద్యమో.102

క. స్వాభిమత మై తనర్చెడు

ప్రాభాకరమతమునకు నిరాకరణం బా

యాభాగమ్ముల గని మది

క్షోభించి యసూయ మాటికొని వినుతిం చెన్.

103

ఆ. అపుడు భాగినేయుం డనె మాతలునకు సే

తువు భజింప బోవుదును ద్వదాల

యమున గ్రంథ ముంచి యరయు మోయూర్య! నా

ప్ర్రాణ మెల్ల దానిపై నె యుండు.

104

గీ. ఇతరులకు గో గృహదులయెడల నెంత

ప్రేమ ముండునొ యెంత సంప్రీతి పుస్త

కములయెడ మా కటంచు నొగ్గింధ మప్ప

గించి వెడలెను సేతువు కాంచు కోర్కి.

105

చ. అటు చనఁ జూచున షడర నాయతి హామభుజోరు నేత్రముల్.

అటుకునఁ దుమ్మె నొక్కఁ, డఖలం బది కాంచియు దుర్నిమిత్ర సం

కటత గణింప కాతః డధికం బగువేడ్కఁ జనెన్ సశిష్యుఁడై
యెటు విధి త్రిప్ప నల్లె భ్రమియించుట నై జగుణంబు ప్రాణికిన్.

శా. చింతించెన్ మది నట్లు మాతలుఁడు 'స్వస్త్రి'యుండు పేర్కొన్నసి
ద్ధాంతంబుల్ గురుపక్షహాని నలుపన్ దక్షమ్ము; లీగంధమున్
సాంతంబున్ దహియింప, నాగురుమతం బవ్యాహతిన్ వ్యాప్తమా
నిం తేలా యన; వాక్కులన్ మలఁపరా దీగంధ మావంతయున్.

ఆ. నై జపక్షనాశనముకంటె గృహనాశ
నంబు మే లగుట గృహంబుతోడఁ
బుస్తకము దహింతుఁ బొడ గానరా దంచు
నింటి కన్ని వెట్టి యిట్టు లేడ్చె.

108

ఉ. అక్కట! జాలిమాలి గృహ మగ్ని యిదే దహియించుచుండఁ బెం
పెక్కిన సర్వసంపదలు నీక్రియ బూడిద యాట కేడువన్
దక్కక మేనయల్లు నమితశ్రమ మాకృతి కేడ్చు; నింటిలోఁ
జిక్కి నశించె నే మనుచుఁ జెప్పుదు రే పతఁ డేగుదేరఁగన్. 109

ఓ. అనుచు విలపించె నని యెల్లజనులు చెప్పు
కొనెడు నై తిహ్యా మీవిరచనకు మూల
మఘ మొనర్చెడువాని కెంతగు ఫలంబు
దాని కినుమడిగాఁ జెప్పువాని కబ్బు.

110

పద్మపాదుఁడు దర్శకయనాదిపుణ్యస్థలముల కేగుట

మ. అటు లొపద్మపదుండు శిష్యసహితుండై యేగుచోఁ ద్రోవచ
క్కటి పుల్లరివరాశ్రమంబు గన రాఁగాఁ బొంగి యం దేగె; న
చ్చట మున్ రాముఁడు రావిచెట్టుమొదటన్ జాపంబు దానుంచి ని
స్తటచింతాజలరాశిలో మునిగెనో దర్భాసనాసీనుఁడై. 111

ఉ. ఏగతి సాగరంబుఁ దరియింతను? జానకి న్నెల్లు చూతు? నిం
కేగతి భూచరిష్టు లగునిక్కపివీరులసేన లబ్ధిపైఁ
బోఁగల? రంచుఁ జింత మనమున్ మధియింపఁ గుశాసనస్థుడై
రాగవుఁ డుండఁ గానఁబడెఁ గ్రచ్చుట జ్యోతి యొకండు దవ్వులన్.

చ. అభిముఖమై తదుజ్జ్వలమహా స్సరుదెంచుట గాంచి కీశరా
ట్సభ నిలుచుండి ఫాలతటసంఘటితాంజలియై కనంగఁ ద
త్ప్రభయుఁ గ్రమక్రమంబుగను బంచజవాక్పతిఁ దోచి తాపన
ప్రభుశుభరూపమై నయనపర్వ మొనర్చుచుఁ జేరవచ్చుడున్. 1 3

క. పాపాపహంత సౌమ్యుడు
లోపాముద్రాయుతుం డలోకద్యుతి వా
తాపిదమనుఁ డర్ణవ నివ
హఃపోశనపటు వగన్యుఁ డై కనఁబడియెన్.

114

వ. రాముండు నక్కుంభసంభవసందర్శంబున హృదయంబునం గల
భేద ముపశమిల్ల నల్లన సతీయుతుం డగునమ్మహర్షి కర్ణ్యాదు
లొసంగి తత్పదంబుల శిరంబు సేర్చి కొండొకతడ వట్లన యుండి
ధృతిఁ బూని యుత్థిలొడై యిట్లను.

115

ఆ. జనకసముని నిన్నుఁ గనఁ గల్గుట శమించె
నెల్లదుఃఖి మబ్ధి యింకి నటుల
యే నవాప్త కాముఁ డైనాడ మాసూర్య
వంశ మొందె నే డవార్యమహిమ.

116

సీ. తొలుత రాజ్యపదచ్యుతుడనై సతీభ్రాతృ
సహిత మరణ్యవాసము నొనర్తు
నచట మారీచుమాయల నేను ద వ్యేగ
నవనిజ రావణుం డపహరించె

గొనిపోయి యసుర నీత నశోకవని డాచె

నని మే న్దొఱుగనున్న దనియు వింటి

దరుచరాధిపునిమైశ్ర్యము గాంచి తశ్చేన

గొలువ రా నడ్డ మీజలధి దగితె

గీ. దాటు టెటు దీని? రక్కసు గీటుడంచు

టెటు? జానకి దెచ్చుట యె? ట్లటం చు

పాయ మెఱుగక యుండ నాపాలిదై వ

మనగ నీదర్శనం బబ్బె మునిలలామ!

117

వ. అనుటయు నత్తాపసలలామం బిట్లనియె.

118

చ. వగవకు వత్స! భానుశశివంశజు లై నమహాత్ము లెందఱో

వగల మునుంగరే వ్యసనవర్జితులై విలసిల్ల రొక్కొక్క! ము

జ్జగమున నీసహోదనునిసాటి ధనుర్ధరు డుంట కల్ల, యి

య్యగచరనేత బాసటగ నబ్బె ననాథుడ నంట లెస్సయే.

119

గీ. ఇంతటి సహాయసంపత్తి యిరవుకొనియె

నే నిదె హితోపదేష్టనై యేగుదెంతు

నింక నివ్వారిరాశి ని న్నేమి సేయు

స్వాంతమందుఁ దలంపు గోప్పదము గాఁగ.

120

చ. కలికములోని కేని యుదకం బొకబొట్టును లేనియట్లు లీ

జలధి నొనర్తు, నీవుఁ గప్పి సైన్యము నేగఁగ వచ్చుఁ గాని యం

దులయశ మెల్ల నాదె యగుఁ, దోయధి నీ వెటా కట్టితేని య

య్యోఘుచుశంబు నీది యగు యత్న మొనర్చి రచింపు సేతువున్.

మ. అరిఁ జెండాడి ధరిత్రిపుత్రిఁ గొని నీ వాచంద్రతారార్క మా
స్థిరకీర్తిన్ గను మం చగస్త్వముని యాశీర్వాదమున్ జేసి క
న్మౌఱఁగన్ సేతువు గట్టి వార్ధికిఁ గపింద్రుల్ సేనతోఁ గొల్వఁ జె
చ్చెర లంకాపురి సొచ్చి వ్రచ్చి రిపు, దెచ్చెన్ రాముఁ డాభూమిజన్

వ. అని యాక్షేత్రమహిమ వర్ణించి తత్తీర్థంబున నాభిక్షువు స్నానం
బాచరించి రామసాధునకుఁ బ్రణామము లొనర్చి మనుజులకు శ్రద్ధ
గలుగుటకై తద్వైభవం బంతయు శిష్యులకు జెప్పుటయు నందొ
క్కపండితుం డగుశిష్యుండు 'రామేశుఁ' డనునామ మే సమాస
మనుటయుఁ దత్సరుష కర్మధారయ బహుప్రీహిభేదంబుల నుత్తైఱం
గగు.

123

గీ. తత్సరుష మంచుఁ దొలి రఘూద్వహుఁడు నుడివె
నభవుఁ డనియె బహుప్రీహి యనుచు భక్తి
నమరు లది కర్మధారయం బనిరి సమస
నమ్ము వివరింప 'రామేశ' నామమునకు.

124

చ. అనుచు సమాసమున్ దెలుప నచ్చటికోవిదలోక మెల్లఁ ద
ద్వనరుహాపాదు ధీపతిమ భక్తి నుతింపఁగఁ గొంతకాల మం
దున వసియించి శిష్యసహితుం డయి తీర్థము లెల్ల నాడి య
య్యనఘుఁడు మాతులీయనిలయంబును జేరెను బర్యటించుచున్.

సీ. గృహదాహమును విని ఖిన్నుడై యాపద్మ
పాదుఁ డాగంధ్రావసాదనమున
కందిన యత్యార్తి కంటెను మాతులు
నిల్లుపోకకు దురపిల్లి మిగుల
'నను విశ్వసించి డాచిన గ్రంథదాహమ్ము
నకె కాని గృహనాశనమున కడల

ననెడు మాతలుని నూరార్చి నాబుద్ధిలోఁ
గలదు గ్రంథ మ్మని తెలిపి యప్పు

గీ. వ్యాఖ్య మరల రచింప నుపక్రమించు
తెఱింగి బుద్ధిఘ్న మగుద్రవ్య మిరవుకొల్పి
యోగిరము వెట్టి తినిపించె భాగినేయు
నప్పయోముఖవిషకుంభ మండ్రు జనులు.

125

పద్మపాదాదిశంకరశిష్య లొక్కటఁ గూడుకొని యాచార్యులం జేరుట

వ. ఆసమయంబునఁ దన్నుంబోలె దీర్ఘయాత్రాపరు లగుసతీర్థులు కని
ష్ఠాశ్రమస్థు లగుకొంద తానృత మెఱింగి యరుదెంచి కృతప్రణా
ములై యనేకదివసయోగజైక్యమునఁ బరస్పరప్రశంసల నొనర్చు
కొనిరి.

127

మ. పటువాచావిజితాంగిరః ఫణిపతిప్రాచేతసుల్ తద్వశుల్
ఘటితాచార్యపదాబ్జచిత్తు లయి శంకల్ దక్కి యాపల్లవో
త్కటతన్ బల్లవ మట్లు ద్రుంచి యసుహృత్త త్యాహితాత్యాహితా
ర్భటి దీపింతురు; దేశికాంఘ్రి పురుషార్థం బెద్ది చేకూర్చుదో.

123

గీ. అంతఁ దచ్చంకరార్కశిష్యప్రతాన
మాలకించె స్వదేశ కీయమును సుఖద
మైనయొకవార్త నఖిలతీర్థాటనంబు
సలిపి వచ్చిన యొక విప్రకులునివలన.

129

చ. గురువరుఁ జూడఁ జాలమికిఁ గొందల మందెడుశిష్యబృంద మ
క్కరణి నెఱింగి పొంగి కనఁగాఁ జనఁగోరిరి కేరళాన; క
త్తటికె గురుండు గూడఁ దనతల్లికి నంత్యవిధుల్ పొనర్చి ని
బ్బరముగ నాత్మధర్మపరిపాలననక్తి విరక్తి రాజితెన్.

130

క. కేశమున విష్వక్సం

చారుండై మానసమున ఛాత్రులరాకన్

గోరి చని పొగడె దేశికుఁ

డీరితి మహాసురాలయేశు నొకతఱిన్.

131

సీ. పరిపూర్ణుడవు జగత్పతి నీవు లీలచే

సప్రయోజనవాంఛ నధిగమించి

సృజియింతువట చిదచిద్రూపముగ జగ

మపగతసదసత్త్వ మైనప్రకృతిఁ

ద్రిగుణమ్ము లూని యీజగము పుట్టించి ర

క్షించి త్రుంతువు త్రిమూర్త్యంచనమున

వివిధజలప్రతిబింబిత రవియట్లు

విశ్వగతిన్ బహువిధముఁ గందు

గీ. వని యభిష్టుతు లొనరించు చావిశిష్టుఁ

డమరసద్మమ్మునం దుండునవసరమున

సుచిరవిరహార్తు లై నశిష్యులు నమస్కు

రించిరి తదంఘ్రి యుత్తంసవృత్తి మెఱయ.

132

క. కుశలానుయోగపూర్వము

వశిచంద్రుఁడు శిష్యతతిఁ గృపం దీర్ప వ్యథా

కృశుఁ డజహద్గదికా

వశుఁడై కంపిలుచుఁ బద్మపాదం డనియెన్.

133

క. దేవా! శ్రీరంగేశ్వరు

సేవించి మిమున్ భజింపఁ జేరుచు నుండన్

ద్రోవను మాతులుఁ డగపడి

స్వావసథము సేర్చెఁ బ్రశ్రయమ్మున నన్నున్.

134

ఆ. అతఁడు భేదవాది యని యెఱింగియును బూ
ర్వాశ్రమియ వాసనానుబంధ
వశత యుష్మదీయభాష్యటీకఁ బఠించి
యొర్చితిని గృతానుయోగు మామ.

135

గీ. దగ్ధముద్రాస్యముద్రమంత్రమ్ము లగుచు
ధ్వస్తగురుతర్క కపిలతంత్రమ్ము లగుచు
నిగమసారామృతముఁ జిల్కు నీదుసూక్తు
లనెడు వర్మము దాల్చి మామను జయింతు.

136

సీ. కాణాద సేనాముఖమున ఖడ్గాఖడ్గి
విహరణంబున నింత వెతను గనునె
పశ్యత్పదానీకపటలి శస్త్రాశస్త్రీ
రణరంగమునయందు శ్రమ మెనయునె
కాపిలబలముతోఁ గడఁగి యస్త్రీయస్త్రీ
యొనరింప నాయాస మొందునొక్కొక్క
దైన బౌద్ధాది పాపండులతో గదా
గది యాజి నస దైనఁ గందునొక్కొక్క

గీ. ధీర! యశాక్తి కవంశమాక్తి క మయమ్ము
లైన భవదీయసూక్తి సంతానములను
వ్యూఢకంఠటుఁ దైన మేబుధుఁడు గాని
యఖిలజగములఁ గాలత్రయంబునందు.

137

వ. అది యట్లుండె నవధరింపుము.

138

సీ. అతఁడు గూఢోత్ముఁడై యభినందన మొనర్చె
నన్ను నావ్యాఖ్యను, మున్నువోలె

నమ్మి మామకము గ్రంథమ్ము దద్ద్రహమందు
 విన్యస్త మొనరించి వెఱలినాడ
 నర్థరాత్రిము స్వగేహముఁ గాల్చె మామ మ
 త్కృతకృతి భస్మసాత్కృతము గాఁగ
 బుద్ధిహానికి భైక్షమునఁ బెట్టె గరళమ్ముఁ
 గృపణుడై యని పుట్టెఁ గివదంతి

గీ. యేది యెటు లైన దుర్విధి నాదుమది య
 సంశయ మ్మాచుఁ బూర్వప్రసాద మెనయ
 దాయె భవదీయసేవాపరాయణులకు
 నీట్టి విషమోగ్రదశ యుక్తమే మహాత్మ!

139

ఆ. అట్టు లగ్ని గొనిన యాటీక నెట్లేని
 మరలఁ గూర్పఁ బోవ మందమతిని
 యుక్తి పాటవంబు సూక్తుల మున్నట్లు
 కలుగ దాయె నెంత గాసిపడిన.

140

చ. పరమదయాస్పదం బగుభవత్పదమున్ శరణొందునట్టియం
 దఱు నతిదీను లైనఁ బరితప్తుల యైనను గందు రమ్మహే
 శ్వరుపద మార్య! త్వచ్చరణభక్తుడ నా కపరాధ మున్నె? యే
 దురితము మీపదార్హాణముతోఁ జెడు నం ద్రది సేయు సార్థమున్.

ఈ. అని వచియించు పద్మపదు నాగుసపాదులు వల్కి రుత్తమా
 ర్థనిబేడతన్ దయారసకరంభితచిత్త సరోజు తొచు సాం
 త్వనవచనంబులన్ శ్రీవణతత్పరచిత్త తమోపహారకం
 బు నమ్మతసాగరోపమితమున్ బుత మాఘణితిక్ స్మితాస్మ్యై.

క. విషమము కర్మవిపాకము
 విషమోహసమం బవార్యవిక్రమ మను నీ

విషయము సురేశ్వరునితో

మృష గా దెపు డనుచుఁ బల్కనే యానాఁడే.

143

ఆ. ఒనర వార్తి కమున టత్సాహియై యుండు

నతని కీరుగూర్చు నల పరాభ

వాగ్నిసుమి త్వదీయ మగుగ్రంథమును గాల్చె

గాదు మేనమామ, గాదు వహ్ని.

144

క. ఇతరులమన ముస్సరు మను

గతి నిర్హేతుకము మసలఁ గా, దయ్యవమా

నితు చిత్త త్కోభము సం

తత మేర్చున్ భస్మపిహితదహనోపమమై.

145

క. ఎంతవిరాగము గల్గిన

నెంత తప మొనర్చినను మతెంతగ శాంతిన్

దాంతి గడించిన నేని ర

వంత యసూయకును లోఁగ నఖిలము ఖిలమశా.

146

వ. అది య ట్లుండ నిమ్ము మున్ను శృంగగిరిక్షేత్రంబున నామూలాగ్ర

ముగాఁ బంచపాది వినిపించితివిగదా; దాని నేను మఱువ లేదు. భేద

మ్ముడిగి క్రమ్మట లిఖించుకొ మ్మని యూటడిల్లఁ బలికి యప్పుడఁ

కాలిపోయిన పంచపాదిగ్రంథమును శంకరులు ధరణాబలమునఁ జెప్పుట

ఉ. చెప్పెను బద్మపాదుఁడు రచించినతోల్లిటి యానుభూర్వితో

నొప్పఁగఁ బంచపాది కృతి నొయ్యన నయ్యతి- సర్వవిద్యలన్

గుప్పి జగత్త్రయంబును గకుప్పలఁ గప్పెడుజ్ఞానశక్తి చే

నొప్పెడుదేశికాఖ్యపురుషోత్తముఁ డట్టుల నెప్పు టబ్రమే

148

గీ. పద్మపాదుండు రభస ముప్పంచపాది

వ్రాసికొని పరమానందభరితుఁ డగుచు

లేచు గూర్చుండు విలపించు నాచిగొనును
బరవశుం డయి యెలుగెత్తి పాడు నాడు.

149

వ. అంత.

150

శంకరుడు కేరళరాజునకు నాటకత్రయముఁ జెప్పట

మ. కవితాప్రౌఢుడు రాజశేఖరసమాఖ్యాకుండు తత్కేరళో
ర్వివిభుం డాయతి చిత్రవార్త వినుచు విచ్చేసి కౌటీరర
త్నవిఘ్నప్రాంఘ్రి పయోమహుఁ సలుపఁదత్కర్మంది మానందమొం
ది విభుఁ దత్కృతనాటకత్రయము వ్యాప్తింగూర్చిపశ్చించుడున్.

క. మొగ మింత సేసికొని య

జ్జగతీవరుఁ డనియెఁ 'బద్మ చరణరచితకో
శగతినె నానాటకములు

దగులంబడె వీతిహోత్రధాటికి లోనై '.

152

క. అన విని శంకరసంయమి

మును వినుటను నాటకములు మూఁడింటిఁ బఠిం

చిన లిఖించుకొనియెఁ ద

జనపతి విస్మయతరంగితస్వాంతండ్లై .

153

ఉ. స్పష్టముగా లిఖించుకొని పార్థివచంద్రుఁడు పొంగుచున్ మరో
భీష్ట మెదేని యున్న వచియింపు మొనర్చెద నంచుఁ బల్క ని
ర్మల్లభవానుబంధుఁడు యతీంద్రుఁడు వల్కెను వైదికక్రియా
భ్రష్టులు గాఁగఁ గాలటినివాసుల కిచ్చితి నేడు శాపమున్. 154

క. నాయుచ్చిన శాపము భూ

నాయక పాలింపు మీ పవారతమును వై

ధేయులు వారలు నీకు వి

ధేయులు సుమి యనుచుఁ బలికె దేశికుఁ డంతన్.

155

గీ. పద్మపాదుడు నష్ట మాపంచపాది
నెనసి సంతుష్టి గనఁ గేర శేష్యుండు
నాటకత్రయ మొంది ప్రణంత యగుచు
గురుపదధ్యానరతుఁ డౌచు నరిగె బురికి.

156

శంకరుడు జైత్రమాత్రకు వెడలుట

ఉ. చెంతలఁ జేరి కొల్చుచు స్వశిష్యసహస్రములున్ సుధన్వభూ
కాంతుఁడు వచ్చుచుండ నధికం బగుసర్వదిశాజగీష నా
దాంతుఁడు శంకరుండు దొలుతన్ జనె సేతువు దాఁకఁ బోవ మా
ర్గాంతర వర్తమాన కుమతాంతరవర్తి జూర్తి కంబుగన్. 157

వ. అట్లు పద్మపాదహస్తామలకసమిత్పాణిచిద్విలాస జ్ఞానకందవిష్ణుగుప్త
శుద్ధకీర్తి భానుమరీచి కృష్ణదర్శన బుద్ధివృద్ధి విరించిపాద శుద్ధానం
తానందగిరి ప్రముఖసహస్రశిష్యులతోఁ గూడి శంకరుండు చనుచు
మధ్యేమార్గంబుమధ్యాద్జనం బనుశివావిర్భూతక్షేత్రరత్నంబుసొచ్చి

గీ. వనజగర్భాదిపూజితాంఘ్రిని నదృష్ట
చరుని మధ్యాద్జనాహ్వయపరమశివుని
బుద్ధి నుపచారములఁ గొల్చి పొడవుమీఱు
పాపముల వీడ్కొని ఫలైకపాత్ర మయ్యె.

159

వ. అట్లు కొలిచి యాభగవత్పాదులు మధ్యాద్జనక్షేత్రాలంకార మగు
మహాదేవు నుద్దేశించి యిట్లనియె.

160

క. నీవే యుపనిషదర్థము

నీవే సర్వజ్ఞఁ డగుట నిగమాభిమతం

బైవరలున దద్వైతమొ

దేవా! ద్వైతమ్ము తెలిపి తీర్పుము శంకల్.

161

మ. అన మథ్యాక్షునలింగమాళి నొకదివ్యజ్యోతి తోఁజెంది బో
రన "యద్వైతమే సత్య" మంచును ద్రివారం బార్చి మాయంబుగాఁ
గను, దద్ద్రష్టలు నద్భుతంపడి యశంకన్ శంక రాచార్యపా
పనపాదాశ్రయై గ్రహించి రపు డద్వైతాధ్వమున్ భక్తిమై

వ. మఱియుఁ బ్రాతఃస్నానాదివిశుద్ధులై మాదిత్యాది కావిష్టుగణనాథ
మహేశ్వరాత్మకపంచాయతన పూజాతత్పరులుం, బంచయజ్ఞపరా
యణులు శ్రుత్యాచారరతులు శుద్ధాద్వైతబద్ధబుద్ధులు నగుట
యు వారల వీక్షోని శంకరుఁడు సశిష్యంబుగ రామేశ్వరంబు
సేరుటయు నద్భుట.

163

శంకరుంకు శాక్తుంతో వాచము

క. జరిగె గిరిజార్చనాచ్ఛల
పరిసీతాసవము శాక్తపటలముతో శం
కరులకు మతవాదము పరి
సరజనదత్తానుమోదసద్యుక్తికమై.

164

వ. అది యెట్లనఁ— నాశక్త్యుపాసకు లెల్ల యతిశేఖరునకు మ్రొక్కి
“స్వామీ మామతంబు పావనం బవధరించుము, శంభుగుణముల కవ్వ
లిదియు, నశేషకార్యజననియు, నాద్యయు నగుశక్తిచే మహదాది
సకలజగం బుత్పన్న మగు.

165

గీ. అల్ల పరశక్తి వాఙ్మనసానవాప్య
యగుట సేవింపరామిఁ దదంశ మగుభ
వానిపాదాంబునుహము లన్వహము పూజ
సలువుచుండుదు మార్య! నిష్కలుషభక్తి.

166

క. శ్రీవిద్యోపాసకులకు
జీవన్ముక్తిని ఘటించు శ్రీశక్త్యంఘ్రిల్

గావునఁ దాల్తుము బుజముల

గ్రీవాస్థలి వాని స్వర్ణకృతచిహ్నములన్.

167

గీ. విద్యను నవిద్య నెఱుఁగు నేవేత్త; యతఁ డ
విద్యఁ గొని మృత్యువు జయించి విద్యచేత
నమృత మెనయును గాన విద్యాస్వరూప
యంబయి ముముక్షువుల కవలగబ మగును.

168

గీ. ఈశరూపిణి ప్రకృతి యా; నీశ్వర ప్ర
కృతులకు సభేదకలనము శ్చుతికథితమ
కన 'సదైవ' మాదివాక్యములు తత్ప
రమ్ము తొట నవ్వియె ప్రమాణమ్ము లిందు.

169

సీ. ప్రణవస్థ మగునకారప్రభృతుల కట్ల
శాంభవీప్రముఖతచ్ఛక్తులకు స
ముత్పత్తి గలుగుచునుండు; సమస్తదై
వతకారణం బగుప్రభునకుఁ బర
యై చంద్రునకు జ్యోత్స్న యటుల రుద్రోద్భోధ
కస్వరూపిణి యాచుఁ గ్రాలుచుండు
స్వాధీనవల్లభ యనఁబడురుద్రుశ
క్తి భవాని యని నమ్మితిమి త్రిశుద్ధి

గీ. పూరఃపోత్తమ! తచ్చిహ్నధారి వగుచు
నావిముక్తిద నాజగదంబ నీశ్వ
రినె యుపాసింపవలయు నీ వనుచుఁ బలుక
వారితో నిట్లు లాఞ్చార్యవర్యుఁ డనియె.

170

క. పరఁగ నిది సత్య మైనను
'బురుషోత్తముబోధమునన ముక్తి' యని శ్చుతొ

త్కర మనుట; నాత్మ నాత్మను
బాంధసిననే కలుగు ముక్తి, పొడమ దిః కొంటన్.

171

గీ. ఇందులఁ బ్రమాణ మగుఁ 'దమేవై వ' మాది
వాక్యతతి, యజామిత్యాది వాక్య మయ్య
జాస్వరూపమ్ము దెల్పి, మోక్షమ్ము పడయు
కొట కని పరేశుతత్త్వమే యెఱుక పటి చె.

172

క. మఱియును సాంఖ్యులు ప్రకృతిని
నెఱిగి, వికృతిదూరుఁ బరుని నెఱుఁగుటనే చె
ప్పిరి ముక్తిగఁ గాన సుఖా
కరు నీశ్వరు నెఱుఁగ ముక్తి గలుగును జూరే.

173

క. బ్రహ్మత్యాదికనిగమము
బ్రహ్మముతో జ్ఞాని కై కృభావము నొడి వెన్
'బ్రహ్మైవ' యనుచుఁ గావున
బ్రహ్మజ్ఞానమ్ము మీరు పడయఁగవలయున్.

174

గీ. ఏయమ భవాని యని వచియింపఁబడియె
నామె యద్వైతబోధివిద్యాస్వరూప
విడువ కమ్మహాదేవ సేవించుచుండ
శీఘ్రముగఁ గై వసం బగుఁ జిత్త శుద్ధి.

175

ప. కావున మీరు కుంకుమపుండ్రాంకమును హైమపాదాదిచిహ్నము
లను విసర్జించి 'బ్రహ్మహ'మ్మ నెడువిద్యయందు నాసక్తులరు గం
డనుటయు.

176

ఆ. వారు చిహ్నములను వడి వీడి శంకరు
గురునిగాఁ దలంచికొనుచు స్నాన

సంధ్యలందుఁ గనిరి శ్రద్ధ శుద్ధాద్వైతు
లగుచుఁ బంచపూజనాదిన క్తి.

177

లక్ష్మీభక్తులతో వాదము

ఆ. అంత నటకు శ్రీమహాలక్ష్మీభక్తులు
వచ్చి గురున కెఱఁగి పలికి రిట్లు
వినుము దేవ! శాస్త్రవిహితంబు యుక్తి న
హంబు నై నమామతంబురీతి.

178

సీ. బ్రహ్మాండజనని సర్వఫలప్రదాత్రి మ
హాలక్ష్మీయే యాద్య యైనప్రకృతి
యగు 'నన'దిత్యాదినిగమోక్తి; నిక 'నదే'
వేతివేదోక్తి విధాతృముఖ్యు
లమల మౌపురుషోత్తమాంగమ్మునుండి యే
యింతియందు జనింతొ, యెవతెయంద
పర మేశునకుఁగూడఁ బరఁగునంతర్భావ
మాదేవి సేవ్య మోక్షార్థులకును

గీ. గుంకుమాంకితమౌళు లబ్ధాంకలసిత
భుజులు పద్మాక్షమాలావిభూషు లగు ర
మాసమారాధనాసక్త మతులకుఁ గర
గతమ యగు ముక్తి, కాన మామతము గొనుము.

179

వ. అనుటయు శంకరుం డాశ్రీభక్తులతోఁ దత్త్వంబు దెలిపెద వినుం
డని యిట్లను.

180

సీ. సదసత్స్వరూపుఁడై జానొందు నద్వితీ
యఁడు పరమాత్మ యొక్కఁడ జగంబు

సృజియించువాఁడు గా కితరుండు లేఁడు 'స
 ఆత్మ' యన్ శ్రుతిచేత వ్యాహృతుఁ డగు
 నానందరూపుఁడై యలరు సదా తద
 ధీన యాప్రకృతి కెందేని మోచ
 కత్వమ్ము చెల్లునే? కడఁక నెవ్వండు "బ్ర
 హ్మహ"మంచును ధ్యాన మాచరించు

గీ. వాసికి విముక్తి కరగతం బౌ ననిత్య
 దేవతోపాసకులకుఁ దద్విధజగములె
 తాఱుఁ గానఁ గుంకుమపదధారణంబు
 విడిచి కైకొనుఁ డద్వైతవిద్య ముక్తి.

181

క. అని శంకరుఁ డుపదేశిం
 చిన వా రద్వైత మూఁది శిష్యత్వము గాం
 చిన యావృత్తాంతము విం
 చును జేరఁగ వచ్చి రాశుశుక్షణికల్పుల్.

182

శారదోపాసకులతో వాదము

ఉ. భాసుర పుస్తపుండ్రక విభా పరిచిహ్నితు తాచు శారదో
 పాసకు లయ్యతీంద్రునకు వందనముల్ పచరించి, నిత్యతన్
 భాసిలు వేద; మట్లగుట భారతి సత్యము లోక హేతువున్
 హాసవిదూరరూపయుఁ బరాత్పరమూర్తియునై విరాజిలున్, 183

గీ. ఆమెయే బ్రహ్మ హరి హ రాద్యఖిలశేబ్ద
 గమ్య, యాదేవియే జగత్కర్త నిత్య
 యనె శ్రుతి, ముముక్షువులకు నుపాస్య యగుట
 నాగుణాతీత నీకు నుపాస్య యగుత.

184

గ్గ. పర మయినవాక్స్వరూపంబు మెఱుంగఁ డింత
శ్రుతిగత్థానభిజ్ఞఁ డంచును వచించుఁ
గాదె 'నావేద' యనుసూక్తి? గని తదర్థ
మానఁ దగు వాక్స్వరూపసంధాన మవుల*

185

చ. అనుటయుఁ "గంత తాలు రదనాదిక సంగతిఁ బుట్టువేద మే
యనువున నిత్య మా" ననియు నయ్యతి యిట్లను- వర్ణమాత్రమా
కన ధ్రువ మైన? దక్షరనికాయమ? యాదిమ మెప్పు గాదు గ్ర
న్నన నవియున్ జగల్లయమునన్ లయ మొందు ధ్రువంబులెట్టులా?

క. అమరు శ్రుతు 'లీశునిశ్వాసి
తములై' యనుసూక్తి జన్యధర్మమ్మున; జ
న్యము లెల్ల ననిత్యము లను
ప్రమాణమునఁ గాదు సుఁడి ధ్రువం బంతిమమున్.

187

సీ. అంగసమన్వితం బగువేదము యుగాంత
మున లయం బొందుడు, మునులకు రవి
సెప్పె నంచును సూర్యసిద్ధాంతమున నుండె
బ్రళయ మొందినవేదరాశి కర్కు
వలనఁ బ్రవర్తనం బలవడుటను శార
దకు నెట్లు గల్గు సత్యత్వ మకట!
సుర లనిత్యుల యైనఁ బర మేష్ఠి ధ్రువుఁ డౌట
నిత్యయే వాణి యండ్రేని వినుఁడి

*క. వేదార్థవివేకరహితుఁ

డేదెస బరవాక్స్వరూప మెఱుంగడ యని'నా
వేదేత్యాద్యుక్తి కలిమి
వేద మెఱిగి వాక్స్వరూపవిదుఁ డౌట తగున్.

గీ. యాదిమప్రాణి గూట నిత్యత్వశూన్యః
డగుచతుర్ముఖముఖముల నలరుశౌర
దకు సనిత్యత్వ మ్భసిద్ధమ్మై కాన
శ్రీమ మ దే వాజ్ఞిత్యతాసాధనమున.

183

ప. పరమాత్మాతిరిక్తంబునకు మృషాత్వంబు సిద్ధంబ కానఁ బరమయుఁ
బ్రకృతియు నగుశౌరదయె మహాదాదివిశ్వంబునకుఁ గారణం బగుట
యసంగతము. వాగాద్యతీతం బగునప్పరమభూమం బొక్కటియ
సదాదిశబ్దబోధనీయము కాని ప్రకృతి కా దని యెఱింగి సదాది
శబ్దంబుల బహ్మజ్ఞానము సాధనీయంబు, ముక్తిపదంబు నొంద నా
త్మజ్ఞానముదక్క నన్య మగునుపాయంబు లే దని వేదము పలుకుట
లేదె? అట్లుగాన శుద్ధాద్వైతబద్ధబుద్ధులరై మీరు స్నానాదిసకలకర్మ
మ్ము లీశ్వరార్పణబుద్ధి సలిపి దురితములఁ దొఱఁగి శుద్ధులై యా
నందఘన మ్మగుబ్రహ్మము నెఱిఁగిననే ముక్తు లగుదురు కాని య
న్యథా కానేర రనుటయు నాశౌరదోషాసకు తెల్లరు శంకరార్య
శిష్యు లైరి యంత వామాచారు లగుశాక్తులు కొందఱు జగద్గురుఁ
గాంచి యిట్లనిరి.

189

వామాచార శాక్తులతో వివాదము

మ. వెడవేసమ్ము ధరింతు, వారయపు సంవిద్రాపమున్ మూఘుకై
వడి, వంధ్యాశనయోపమం బయినయద్వైతప్రబోధంబునన్
బడె, దద్వైతమె సున్న, భేదము లయావస్థాప్తినే నుంట - మా
నుడు లాలించి గ్రహించి శక్తిమతమున్, మోక్షమ్ము చేకోఁగదే.

సీ. పృథగాకృతిని నెద్ది యీశునందు విమర్శ
మనుసంజ్ఞతో వెల్లు ననవరతము
నెయ్యది తేక పరేశుండు నల్పశ్రీ

యాచరణంబునం దవముఁ డగును
సంతతం బెయ్యది సర్వస్వతంత్రయై
యెల్లలోకము సృజించుచుండు
శివునకు బీజమై చెల్వారు నెయ్యది
విద్యాస్వరూపయై వెలయు నేది

గీ. యట్టిపరశ క్తి భజించునట్టివారి

కే లభించును ముక్తి తదితరులకు న

లభ్య మగుఁ జూపె పెక్కు లేలా వచింప

నఘచయజిఘాంస! పరమహంసావతంస.

191

గీ. 'ఆ విమర్శాభిధాన మవ్యక్త' మనుచు

బ్రహ్మభృగ్వాదు లనిరి తత్త్వమ్ము నరసి

దానికంటె నన్యం బయి దనరునట్టి

సకలము చరాచరము తద్వశమై సుమ్ము.

191

ఉ. ఆ పరశ క్తి భక్తు లయి యంచితసిద్ధులు గన్నవారి కా

క్షేపము లే దెటన్ విధినిషేధము లుండమి; నిర్గుణాధ్వగ

శ్రీపరకోటికిన్ విధినిషేధము లంటునె? కాన మాకు న

తాపసు లాభ్యగుప్రభృతి ధన్యులవర్తనమల్ ప్రమాణముల్. 198

క. కావున మీ రితరమ్ములఁ

బో విడిచి గ్రహింపుఁ డాత్మముక్తికిఁ బర యా

శ్రీవిద్య నంచు నుడువం

గా విని యాచార్యుఁ డీప్రకారము నొడివెన్.

194

సీ. అటు పల్కుఁ దగునయ్య "యత్ర" యన్ శక్తి యనా

త్మమున కెల్లను నిషేధము వచించె

గానఁ జా వెందుఁ గల్గద విమర్శమున క
 నాత్మంబునకు సత్యతాపి లేద
 యధుగ్రీవ ప్రకృతి నుపాసింప ముక్తి రా
 చాలింపుఁడయ్య 'మాయాభి రింద్ర'
 యను శ్రుతిసూక్తి చే నాప్రకృతికి బహు
 రూపత గల్గు తెఱుంగఁబడియో

గీ. గానఁ బ్రకృతికిఁ బరము సుజ్ఞానగమ్య
 మఖిలసృష్టిప్రభువు నొచిదాత్మ యొకఁడె
 చేలఁగుచుంగు ముముక్షువిజ్ఞేయ మగుచుఁ
 దద్విజ్ఞానఁ గొని యమృతంబు గనుఁడు. 195

వ. మఱియు 'ఈశానో భూతభవ్యస్య' యనుశ్రుతిం జెప్పఁబడిన పర
 మాత్ము నకించిత్కరుం డనుట మాధ్యంబు గాదె. 196

క. కలదే బ్రాహ్మణ్యము ని
 చ్చలు కలు ద్రావుచుఁ గళంజ జక్షణరతు లై
 మెలఁగెడుమీ, కటు గావున
 సలుపుకొనుఁడు నిష్కృతిన్ వెసన్ విహితగతిన్. 197

చ. భృగుఁ డటగాలఁ దన్నె మును వెన్నుని, సాగరసప్తకంబు లె
 స్సగఁ జుళుకించి క్రోలే ఘటజన్మమహాముని, యట్టిశక్తి మీ
 కుఁ గలుగ దేల? మాధ్య మిఁక గొబ్బునఁ ద్రోచి ద్విజాతిధర్మముల్
 డిగ విడనాడుమీరలు కడింది విసిష్కృతి సేసికోదగున్. 198

మ. అనుచున్ వారలు మ్రొక్కి శాస్త్రవిధిఁ బ్రాయశ్చిత్తముల్ చేసికొం
 చనిదంపూర్వపవిత్రవృత్తు లయి శుద్ధాద్వైతబద్ధాదరం
 బునఁ బంచాయతనార్చనాది సకలంబున్ సల్పుచున్ శంకరా
 ర్యుని సేవించిరి శిష్యు లౌచు నపుడే యుత్సృష్టసందేహులై. 199

చ. ఇటు పటుయుక్తి నూక్తుల యతీంద్రుడు దణ వలగొంచు నీచవా
 క్చటల నెదుర్చువారి ద్విజజాతి బహిష్కృతు తా ననార్యులన్
 బటుమతు లై నశాక్తుల క్షణంబునఁ దత్ప్రతివాక్యలాపనాఁ
 పటువులఁ జేసి లోకహితవాంఛ రచించెను గర్మ సేతువున్. 200

శంకరుడు రామేశ్వరమున కరుగుట

మ. క్రమ మొప్పం గనుఁగొంచుఁ బూర్వరమన్ రామేశ్వరక్షేత్రసీ
 మము నెల్లన్ నలగొంచు వచ్చి కనఁ దన్మధ్యస్థ సౌవర్ణహ
 ర్మ్యమునన్ రాఘవ సంప్రతిష్ఠితుని సవ్యాధాంగ మాతాగృహ
 స్థు మహానీలలసస్కిరీటు జగదీశున్ రామనాథేశ్వరున్. 201

సీ. సేతుపరిష్కృతసింధూర్మికల రామ
 నాథార్పణముగ స్నానం బొనర్చె
 నభిషేక మొనరించె నమలగంగాంబులఁ
 బొంగి తత్తైకతలింగమునకు
 నారగ్వ ధాజ్జ దుత్తూరప్రసవ బిల్వ
 పత్త్రరాశులతో సపర్య నడపె
 నానాఫలమ్ముల నై వేద్య మర్పించె
 గమ్మని కవిత స్తోత్రమ్ము సేసె

గీ. శంకరాచార్యుఁ డిటు నిజచ్ఛాత్రసమితిఁ
 గూడుకొని బ్రహ్మభావన పోషశోప
 చారముల రామనాథు హర్షమునఁ దేల్చె
 రెండుమాసము లచటనే యుండఁ దలఁచె. 202

ప. అంత నాక్షేత్రవాసులును, దత్పరిసరజనపదనివాసులు నగుప్రజ
 లును శంకరాగమనంబు విని దర్శింప గుఱులు గట్టి నిరంతరం బరు
 దెంచి తద్బోధమునఁ దనియుచుండుదు రట్టియెడ. 203

సీ. అద్వైతదూషకు లంచితలింగాంక

బాహుయుగ్మకలు శై వవ్రజంబు
శూలాంకచిహ్నితఫాలస్థలులు లింగ
ముద్రితాఖిలతనుల్ కుద్రభక్తు
లురుడమర్వంకబాహులు లింగధరులు మ
స్తకధృతశూలురు జంగమాళి
శూలాంకలక్ష్మితఫాలవక్షోనాభి
బాహువిరాజితల్ పాశుపతులు

గీ. గుములు గుములుగ వచ్చి యగ్గురులలాముఁ
గాంచి ప్రణమిల్లి యీరీతిగా వచించి
రఖిలమతముల కుత్తంశ మని యొ కొక్క
రాత్మమతగత వివిధసిద్ధాంతములను.

204

వ. అందుఁ బాశుపతు లి ట్లనిరి.

205

క. కారణ మీశ్వరుఁ డగుట స

దారాధ్యుఁడు చిహ్నధారు లగువారి కహ
ర్ణారమణుఁడె యను నిగమన
మీరితములె మానములు సుమీ మతమునకున్.

206

గీ. ఋతము సత్యమ్ము పరమునై యెసఁగు బ్రహ్మ
మనఁగ, సూర్యరేతుఁడు విరూపాక్షుఁ డైన
కృష్ణపింగళపురుషుఁగా నెంచి యట్టి
విశ్వరూపున కర్పించువినతి యిద్ది.

207

సీ. ఏదేవునకు దివం బెసలారు శిరసుగా

నభ మొప్పు నెవని నాభి గాఁగ
భాస్కరుఁ డిందుఁ డెచ్చని కగుఁ గనులు గా
నెవని కా డిక్తతి శ్శనణములుగ

చ. ఇటు పటుయుక్తిసూక్తుల యతీంద్రుడు దక్ష వలగొంచు నీచవా
 క్చటల నెదుర్చువారి ద్విజజాతి బహిష్కృతు తా ననార్యులన్
 బటుమతు లై నశాక్తుల క్షణంబునఁ ద్రప్తతివాక్యలాపనాఁ
 పటువులఁ జేసి లోకహితవాంఛ రచించెను గర్మ సేతువున్. 200

శంకరుడు రామేశ్వరమున కరుగుట

మ. క్రమ మొప్పం గనుఁగొంచుఁ బూర్వరమన్ రామేశ్వరక్షేత్రసీ
 మము నెల్లన్ నలగొంచు వచ్చి కనె దన్మధ్యస్థ సౌవర్ణహ
 ర్మ్యమునన్ రాఘవ సంప్రతిష్ఠితుని సవ్యార్థాంగ మాత్రాగృహ
 స్థు మహానీలలసత్కిరీటు జగదీశున్ రామనాథేశ్వరున్. 201

సీ. సేతుపరిష్కృతసింధూర్మికల రామ
 నాథార్పణముగ స్నానం బొనర్చె
 నభిషేక మొనరించె నమలగంగాంబులఁ
 బొంగి తత్తైకతలింగమునకు
 నారగ్వ ధాజ్జ దుత్తూరప్రసవ బిల్వ
 పత్త్రరాశులతో సపర్య నడపె
 నానాఫలమ్ముల నై వేద్య మర్పించె
 గమ్మని కవిత స్తోత్రమ్ము సేసె

గీ. శంకరాచార్యుఁ డిటు నిజచ్ఛాత్రసమితిఁ
 గూడుకొని బ్రహ్మభావన పోషశోప
 చారముల రామనాథు హర్షమునఁ దేల్చె
 రెండుమాసము లచటనే యుండఁ దలఁచె. 202

వ. అంత నాక్షేత్రవాసులును, దత్పరిసరజనపదనివాసులు నగుప్రజ
 లును శంకరాగమనంబు విని దర్శింప గుమఃలు గట్టి నిరంతరం బరు
 దెంచి తద్బోధమునఁ దనియుచుండుదు రట్టియెడ. 203

సీ. అద్వైతదూషకు లరిచితలింగాంక

బాహుయుగ్మకలు శై వప్రజంబు
శూలాంకచిహ్న తఫాలస్థలులు లింగ
ముద్రితాఘటనల్ రుద్రభక్తు
లురుడమర్వంక బాహులు లింగధరులు మ
స్తకధృతశూలురు జంగమాళి
శూలాంకలక్షితఫాలవక్షోనాభి
బాహువిరాజితల్ పాశుపతులు

గీ. గుములు గుములుగ వచ్చి యగ్గురులలాముఁ
గాంచి ప్రణమిల్లి యీరీతిగా వచించి
రఖలమతముల కుత్తంశ మని యొ కొక్క
రాత్మమతగత వివిధసిద్ధాంతములను.

204

వ. అందుఁ బాశుపతు లి ట్లనిరి.

205

క. కారణ మీశ్వరుఁ డగుట స

దారాధ్యుఁడు చిహ్నధారు లగువారి కహ
ర్ణారమణుఁడె యను నిగమన

మీరితములె మానములు సుమీ మతమునకున్.

206

గీ. ఋతము సత్యమ్ము పరమునై యెసఁగు బ్రహ్మ
మనఁగ, సూర్యరేతుఁడు విరూపాక్షుఁ డైన
కృష్ణపింగళపురుషుఁగా నెంచి యట్టి
విశ్వరూపున కర్పించువినతి యిద్ది.

207

సీ. ఏదేవునకు దివం జెసలారు శిరసుగా

నభ మొప్పు నెవని? నాభి గాఁగ
భాస్కరుఁ డిందుఁ డెవ్వని కగుఁ గనులు గా
నెవని కొ దిక్త తి శ్శవణములుగ

మఱి వివృత్తంబు లామ్నాయంబు లెవనికి
వెలయు వాక్కుగ నంచు వేదకథితుఁ
డగునట్టి వానిమోక్షార్థినై శరణంబు
వేడెద నను వాక్యవిధముఁ బట్టి

గీ. శివుని యెడ భక్తి గల్గి తచ్చిహ్నచిహ్ని
తాత్ము లగుభక్త జనముల కనవరతము
నభవ లోక నివాస రూపామృతంబు
హస్తగత మౌఁ జుమి యనాయాసముగను.

208

వ. ఇంతియ కాదు! జగత్కారణం బెద్ది యని యొకప్పుడు దేవతలు
ధ్యానించుచుండ నంబరంబున నంబరాంబరుండు దివ్యదర్శన మొ
సంగి “నీ వెవ్వఁడ” వని యడుగు నిర్జరుల కిట్లనె. “వేల్పులార! తొలు
దొల్త నే నొక్కండ నుంటి నాకంటె నన్యుండు లేడ నేడు జగ
దీశ్వరుండ నగుట నద్వయుండనై నేన యుందు” ననియొ గావున
నువాదానకారణం బగుటం జేసి ప్రభు వగుశివుండ సద్ర్భహ్మత్మాది
కము లగుసామాన్యశబ్దములకు వాచ్యుం డయి జగత్కర్తయగు.

ఆ. “లేడు తొల్లి బ్రహ్మ లేడు శంకరుఁడొక్క
వాసుదేవుఁ డున్నవాఁ” డను నెడ
నగును వాసుదేవుఁ డన మహాదేవుండె
విను తదర్థ మింత విస్తరింతు.

210

ప. తనయందు జగము లన్నియు వసించుటను వాసు వనంబడు, నట్టి
దేవుండ వాసుదేవుం, డతండ జగత్కర్త యగుమహేశ్వరుండు.
శ మ్మన సుఖంబు, దానిం గలిగించువాఁ డగుటంజేసి శంకరుం డనం
బరఁగు నట్టిచో విష్ణుండు పాలకుం డనుట యెట్లు పొసంగును?
ప్రాకృతప్రళయంబునఁ బాల్వం బగుజగం బెల్ల నభావంబుం

బొందఁ బాలకుం డగువిష్ణువును లేకుండుట ధృవంబు 'రుద్రులలో
శంకరుఁ డను నేన' యనిన కృష్ణాకియే శంకరుండు పరమాత్మ
యనుటకుఁ బ్రమాణము వఱియు దుర్వాసునకు మహాదేవుండు
సెప్పిన కొన్ని వాక్యంబులు గలవు సావధానంబుగ వినఁదగినవి 211

సీ. అరయ నే నొకఁడ నక్షరుఁడఁ గర్తఁ బరాత్ప
రుఁడ శివుండను సదాత్ముఁడను జన్వై
యజ విష్ణువులకు లోకావళి కాదికా
రణ మైనవాఁడఁ బురాణవస్తు
వను బూర్వగుఁడను బూర్వజ్యేష్ఠుఁడను శ్రేష్ఠుఁ
డను నద్వితీయుండ ననఁ దనర్తు
నస్మద్విచ్ఛార్పయాప యగుశక్తి లోకసం
హారమ్ము సేసి నాయం దణంగు

గీ. సృష్టిసేయుదు నేఁ బునస్సృష్టి దాని,
నది ప్రకృతియై గుణత్రితయాంకురప్ర
ధానకారణ మగు మహత్త్వమును స్సృ
జించె మత్సాక్షికము స్వతంత్రించి యంత. 212

మ. కలిగించెన్ ద్రిగుణాత్మకం బగునహంకారమ్ము, దానన్ గుణా
త్ములు రుద్రుల్ పదునొక్కరున్బొడమ, నందున్ సృష్టికై రాజసా
త్ముల, రక్షార్థము సాత్వికాత్ముల, లయంబున్ జేయఁగాఁ దామసా
త్ములఁ గావించె యథాప్రకారముగఁ బెంపుంగాంచు నట్లాదృతీన్.

క. ఆవిర్భవించిరి యవ
* శోవర్ణ మవర్ణములఁ బయోజాసన ల
క్షీవర శివు లనఁ గ్రమముగ
మూవురు సకలమ్మునందు ముఖ్యులయి తొలిన్. 214

క. 'ఆ'నుండి పొడమి ద్రుహిణుం

* 'హ'నుండి జనించి విష్ణుఁ; డుదితుడై 'మ'వ

ర్ణాన మహేశుఁడు, సకలము

లోన ప్రముఖభావమున వెలుంగుదు రెల్లమిన్.

పాఠాంతరము.

ఆ. వారి ననుసరించి వర్తింతు రితరు లే
 కాదశేషు లిట్టి క్రమమువారు
 తద్విభూతు లీప్పథకప్పథగాఖ్య హా
 నమరతతి చరాచరము జగములు.

215

క. నానాత్వము తత్ తత్
 రానుసృతిని జెందినట్టి యఖిలమును లయం
 బౌ నలబ్రహ్మజ్యోతి, న
 నూన ప్రలయావసర మహోగ్రావస్థన్.

216

సీ. అఖిలంబు లోగొని యరుణ మహారాజన
 తేజంబు మలయ వర్తించు బ్రహ్మ
 శ్యామలం బైన నారాయణతేజంబు
 నందు నస్తంగలంఘం డైనయంత
 నంతర్భవించు నారాయణుండును శుక్ల
 దీధితి యగురుద్రతేజమందు
 నారుద్రుండు స్వకీయ మగుశుక్ల తేజంబు
 తోఁ బ్రకృత్యంతర్గతుండుగ నాను

గీ. బ్రకృతినామయు శుక్లవర్ణయు నగు మ
 దిచ్చ నాయందె డిందుఁ జుమ్మి య తాట
 నను ననంతు సర్వజ్ఞ లాజనులును గన
 లేరు; నామాయఁ దెలియఁగా లేఁ డెవండు.

217

సీ. కాన శ్రీరుద్రసూక్తజపాశ్రితులు రుద్ర
 భవ్యపూజాది తాత్పర్యమతులు
 పంచాక్షరిమనూపాసకుల్ భసితలి
 పాంగులు రుద్రాక్షహారధారు

లవిరతధ్యానపరాయణులును నౌచు
 నవ్యక్తు వ్యక్తాత్ము నభవు రుద్రుఁ
 బూజింతు రే నరపుంగవుల్ వారికి
 విశ్వేయసమ్ము పాణిస్థ మగుట

గీ. భూతిసుద్రాక్షధారణంబును బొనర్పు
 మమల మగు భక్తిరీతిఁ నిత్యమును గూర్పు
 శ్రీమహాదేవు నర్హణశ్రీఁ దనర్పు
 ద్వంద్వముక్తుండవై భవవ్యథ విమర్షు.

218

క. అని యభవుఁడు దుర్వాసో
 మునికిఁ దెలిపి మాయమయ్యె; మునియుఁ దదాచా
 రనిరతుఁ డయ్యెను గావున
 జనును ముముక్షులు పరాత్ము శంభు భజింపన్.

219

గీ. ధృతిని నారాయణుం డద్వితీయుఁ డగుచుఁ
 బ్రజల సృజియింపఁ దలఁచునప్పట జనించె
 భూతములు, తద్విధాన విధాతయును బ్ర
 జాపతియుఁ బుట్టి రని శ్రుతిసరణి లేదె?

220

శా. ఆనారాయణశబ్దవాచ్యుఁడు శివుం డౌ నార మన్నన్ విధిం
 ద్రానంతాదిన్యకోటి, యద్ది యయనం జౌవాడ నారాయణుం
 డౌ నాదిత్యతతుల్ తదంశములె సుమ్మా భూద్యురాదిస్థులౌ
 నానారుద్రులకున్ నమస్సనెడు నామ్నాయంబు మానం బిటన్. 221

గీ. ఎవనివలనఁ ద్రిమూర్తు లుద్భవము గఱి
 తత్పరేశుండె కారణత్వమున జ్యేష్ఠుఁ
 డై సచందానఁ దాన కార్యత్వమునఁ గ
 నిష్ఠుఁ డగు నని వాకొనె నిగమ మరయ.

222

ఆ. జ్ఞానమయు ననంత సత్యుని బ్రభు గుహః
 నిహితు వెలుగఁ దగు ననియెడు శ్రుతికిఁ
 బరఁగ లక్ష్య మైనవాఁ డమ్మ హేశ్వరుఁ
 డతఁ డొకండు జగదుపాస్కుఁ డెన్న.

223

క. నిర్గుణుడ యయ్యు నీశుఁ డ
 సర్గ శ చిరకాల చింతనాయత్తుండై
 సర్గ మొనరింతు నని యం
 తర్గతిఁ జింతించి పెక్కునాళులు కడకున్.

224

సీ. ఆత్మ తేజంబు సూర్యకారముగ, మనం
 బును జంద్రునిగ, సత్త్వమును గుజునిగ
 సర్వవాఙ్మయమును సౌమ్యునిగా, సుఖ
 జ్ఞానపుంజమ్ము వాచస్పతినిగ
 వీరమ్ము దానవాచారునిగా, క్లేశ
 మును శనైశ్చరునిగా, మును సృజించె
 వెలుగఁ సూర్యాదిమండలములు తత్తేజ
 మునఁ గాని వెలుగనేర్చునె తమంత?

గీ. నిందులఁ బ్రమాణముగ గ్రహియించి పలుకఁ
 జను 'న తత్ర సూర్యో భాతి చంద్రతార
 క'మ్ముని యు 'దస్య భాసా జగంతి భాంతి'
 యనియుఁ జాటెడు వేదమ్ము యతిలలామ!

225

క. ఆనారాయణపదమున
 కా నీశునివలన బ్రహ్మ యయ్యెఁ జుమి ప్రజే
 శానుఁడుగ, విష్ణు వయ్యెఁ బ్ర
 జానీకాజసప్రపాలనాధారుఁడుగన్.

226

ఉ. పాయక తొంటినుండియును బ్రహ్మయు నీశుఁడు లేనియపు నా
 రాయణుఁ డుండె నంచు శ్రుతియందు శ్రుతంబగుఁగా కభావమై
 యీయఖిలంబు డిందినను నీశుఁడు విశ్వజగన్నిదానుఁ డే
 చాయ నభావమొందఁ డని చాటదె వేదమ యప్పరాత్పరున్. 227

క. కర్మమునఁ బుట్టు లోకము

కర్మమున నశించు నను నిగమనూక్తిని ద

త్కర్మము కారణ మను టెటు?

కర్మము ఫల మిడదు జడముగాన; శివుఁ డిడున్.

228

గీ. ఈశ్వరు నభావునిగ గ్రహించువాని

నిందనొనరించి, యున్నవానిగ నెఱుంగు

బ్రహ్మవేత్తను వేదమ్ము ప్రస్తుతించె

గను “మనన్నేవ స భవతి” యనువచనము.

229

ఆ. కాన లోకకర్త యా నీశరూప ప

రాత్మ సంతత మ్మపాసనమ్ము

సేయుచును దదీయచిహ్నమ్ము లొడల న

వశ్యముగ ధరింప వలయు నియతి.

230

శంకరులు కై వమతమును ఖండించుట

చ. అనవుడు శంకరుం డనె నహా సృజనస్థితినాశముల్ పోన

ర్చును ద్రుహిణాబ్జరాభ హార రూపము లొంది యొకండె దేవుఁ డం

చును శ్రుతి యుండె; మాకును ద్రిశుద్ధిగ నిష్టమ; లింగధారణం

బున కెచటన్ గనంబడదు మూలము కావున మానఁగాఁదగున్. 231

వ. మఱియు వేదవేదాంగవేత్త నాభి కూర్ధ్వమున సోమపులును, నధర

దేశంబున నసోమపులును ఘసియించుట శ్రూయషా ణంబ కాదె!

సీ. కైశిక శీర్షాలిక శ్రవోః స్థూణా క

పోల జిహ్వోష్ఠ చిబుక గళములు

న సంద్యయ ద్విబాహ పాణ్యురో నాభి

కటిదేశ లింగ ముష్కములు మఱియు

సంఘ్రిజంఘాయు గో ర్వస్థీవ వంక్షణ

వస్తి పాయ్యాది కావయవములును

నాలంబనములుగా నస్మదాదిక సర్వ

బృందారకులు మునుల్ పితృగణంబు

గీ. స్నానపానాన్నమిశ్రితం బైననిత్య

కృత్యములఁ దృప్తు లగుదు మం చీశుఁ డయిన

బ్రహ్మ యరుణ కేతువునకు వక్కఁగింప

లేదె శ్రోత్రియుమూర్తి నిలింపు లునికి.

233

క. సకలామరమయ మగుమే

నికిఁ దాపము గూర్పఁ గలుగనేరదు శ్రేయం

బకట! యనూఱానునిమెయి

సకలామరు లుందు రనుచుఁ జాటవొకొ శుత్రుల్.

234

క. 'చితికాష్ఠ మలుల వీఁ డిక్క

బతితుఁ డగుత' మని శపించి వడిమీఱఁ బలా

యితు లగుదురు శీర్షాది

స్థితులు సురలు తాప మింత దేహము సోకన్.

235

ఆ. కర్మయోగ్య మైనక్షోదేవుతనువున

వ్యాధి లేక తాల్చి నట్టి చిహ్న

మఱిఁ బడిన సూర్య నప్పుడ వీక్షింప

వలె, హృదముననేని వలయు మునుఁగ.

236

గీ. ఈదృశాగమవాక్యంబు లెన్నొ కలవు
వినుఁడు 'యోఽన్యో' మ్మనెడుశ్రితి భేదకలిత
మగు నుపాసన గర్హణీయంబ యంచు
వక్కణించెను హేతువుల్ పెక్కుసూపి.

237

చ. అవనిసురుండు కర్మచిత మైనసమస్తజగంబు లెన్న న
ధ్రువములుగా నెఱింగి విరతుం డయి రాగమునుండి యాత్మవి
త్రప్తవరుఁడయిగతార్థవిదు 'బ్రహ్మముఁదెల్పు'మటంచు నాశ్రయిం
పవలె నటం చికొక్కశ్రితి పల్కును- ముక్తికి వేద్య మాత్మయే.

వ. కాన నన్యచిహ్నధారణంబు వ్యర్థంబు. ముక్తికి బ్రహ్మజ్ఞాన మొ
క్కండ సాధంబు.

239

క. కన రా కనుప్రవిష్టుం
డును గూఢుఁడు గహ్వరేష్ఠుఁడు గుహనిహితుం
డు నపూర్వుఁ డయినదేవుని
గని యాత్మజ్ఞాని వాయు గాసియు ముదమున్.

240

గీ. ప్రవచనమ్మునఁ బరమాత్మ పట్టువడఁడు
చిక్కఁ డమితశ్రితంబుల, శేముషిని ల
భింపఁ- డెవ్వఁడు వరియించుఁ బ్రీతిఁ దన్నుఁ
దన్నరుశరీరము వరించుఁ దప్పకుండ.

241

ఆ. తనువులందు నతనువును, ననవస్థవ
స్తువులయం దవస్థితుఁడును గాఁగ
నమ్మహావీభుని బరాత్ముని ధీరుండు
మనన మొనరఁ జేసి వనట లుడుగు.

242

గీ. ఆకసమ్మును గృష్ణాజినాదిక మటు
చుట్టగాఁ జుట్టఁజాలినచో నరుండు
స్వాత్మము నెఱుంగకయ భవానంతదుఃఖ
మును దరించు నటంచు వాఁకొనియె శ్రుతులు.

243

క. అటు గాన గురునికరుణా
కటాక్షమున నాత్మవిద్యఁ గఱచి యభేద
స్ఫుటవాదసుధాస్వాదన
పటుత్పత్తిం గనుము గురుని భక్తిఁ గొలుచుచున్.

244

క. అని యుక్తియుక్తముగ గురుఁ
డన విని విద్వేషవీరుఁ డనులింగధరుం
డనయము ప్రీతుండై వం
దన మిడి యగ్గురులలామునకు నిట్లనియెన్.

245

శా. స్వామీ! నాకు శరణ్య మీవ, మును సంసారాహిదంష్ట్రావిష
వ్యాముగ్ధాత్ముఁడ నైతిఁ బ్రోవు, భవదచ్చామ్నాయవాగ్గీతిచే
నామూలగు నశించే భేదము 'శివోహ' మ్మంచు నద్వైతవి
ద్యామాహాత్మ్య మెఱుంగఁ గంటిఁ జరితార్థం బయ్యె నాజన్మమున్

క. నీవ మహాదేవసప

ర్యావాప్త ఫలంబ వనఘ! యద్వైతసుధా
సేవధిదాతవు కావున
నీవ యనుత్తముఁడ వీశ్వరేశ్వరుకరఁపెన్.

248

గీ. అనుచు నుతిపాత్రుఁ డగుశంకరాద్యుఁ బాగడి
యొయ్యన నమస్కరించి పాదోదకములఁ
త్రావి తత్కథితాచారతత్పరుఁ డయి
త్రిప్పె నద్వైతమునకు స్వదేశ మెల్ల.

248

విపక్షశూలాది లింగధారులతో శంకరుఁడు వాదించి జయించుట

వ. అంత నవ్వృత్తాంత మెఱింగి విపక్షశూలుఁడు మున్నగు లింగధా
రులు మఱి కొందఱు భూతిరుద్రాక్షధారులై లింగచిహ్నితులై
యుగ్రాకారముల వచ్చి యయ్యశీంద్రున కిట్లనినః. 249

ఆ. మాయవేష మూని మావానిఁ బ్రామాణి
కమతదూరుఁ జేసి కుమతమందు
నిలు ప్రవేశపెట్టి యేగుచునుంటి నీ
కంటె వంచకుండు గలఁబె జగతి? 250

సీ. “బ్రాహ్మణ్యమునకంటె వైష్ణవం బగ్గి ము
త్తమము శైవం బెన్న దానికంటె”
నని చెప్పఁడే నారదున కజుం డటుగాన
నారూఢుఁ బతితు నేలా యొనర్చి?
తొర ‘నమస్తే’ యటన్న వేదోక్తిసం
స్తుతుఁడు విశ్వాత్ముఁ డీశుండ కాఁడె?
యతఁ డఖిలాస్యోత్తమాంగకంతుఁడు జగ
ద్వ్యాపి భూతౌఘగుహశయుండు

గీ. కాన శివుఁ డొక్కరుఁడ సర్వగతుఁ డటంచుఁ
బురుషసూక్తము శ్వేతాశ్వతరముగూడఁ
బలికి విరమించె గాన విశ్వస్వరూపుఁ
డభవుఁ డంచు నిరూపితుం డయ్యె గాదె? 251

గీ. హీయు లక్ష్మీయుఁ బత్నులం చీక నహస్సు
రాత్రియును బౌర్ణమ్యము లటంచుఁ బ్రస్తుతించు
పాత్యయుగళంబు శివపరత్వమె నిరూప
ణంబు నిశ్శంకముగను బానర్చె గనుము. 252

గీ. గంగయే హీ యటంచుఁ దద్గౌరి లక్ష్మీ
యనుచు వా రిద్వరకుఁ బతి యల్లశివుఁడ
యనుచు యామళమున స్కాందమునను గొన్ని
వాక్యములు పొల్చు విను మోతపస్వి! వాని. 253

వ. తొల్లి హిమాచలంబున శివఃపాలి గంగ డిగ్గ నుటికిన దదీయభార
సంభ్రాంతుండై రుద్రుండు హీమతివై యుచ్చైర్వర్తనశూన్యవై
బ్రహ్మవిష్ణాదికారణం బగుపరమపురుషశ్రేష్ఠు న న్నొంది యడంగి
యుందువుగా కని యానతిచ్చిన మందాకిని హీభాగపీడిత యగుచు
నప్పర మేశుజటాటవి భక్తి నణంగి వర్తించుటం జేసి హీ యని
బుధజనాభిహిత యయ్యె. 254

గీ. ఆ సదాశివు నంకపీఠాధిరూఢ
యగుచు నేటికి వెలుఁ గొందునట్టిశ్యామ
విశ్వమోహనరూప మహేశ్వరి యన
నలరు పరశక్తియే 'లక్ష్మీ' యయ్యె నయ్య! 255

ఉ. ఆ గిరిరాజనందిని మహాకణమందు జనించు నిందిరా
వాగయుతంబు; లీశ్వరు నవార్యమహస్సున నిందిరాధిభూ
వాగధిపాదికోట్లు ప్రభవం బగు వారికి నాశ మబ్బినన్
వేగ సృజించు నాశివుఁడు; నేత్రుఁడు వారికిఁ దా నె కావునన్. 256

క. అచ్చపుఁబటికమునకు సరి
వచ్చెడుకుడివైపు దివసభావము, నైల్యం
బెచ్చు నెడవైపు రాత్రిత
యచ్చుపడఁగఁ దనకు, నాపరాంబిక యొప్పున్. 257

గీ. నేను నిత్యుండ మఱియు ననిత్యుఁడ నని
తన్ను సర్వాత్మకునిగ జగన్నిదాన

భూతునిగఁ జెప్పె సురల కిమ్ముగ శివుండె
యని యధర్వశ్రుతిని గాన నగును వింటె.

258

వ. మఱియు శివరహస్యఖండమ్మున శివుండె ధ్యేయుం డని చెప్పం
బడఁదె? 259

సీ. 'శివుండె ధ్యేయుం డని చెప్పఁగా దివ్యవా
చంయమాగ్రేసరసమితి సాక్షి
'జ్ఞానప్రదాత యీశానుఁ డొక్కఁడ' యని
ప్రకటింప మహితఁ డౌశుకుండ సాక్షి
'జ్ఞానసంవేద్యుఁ డీశ్వరుండే' యటంచు ద
ధ్యముగవాక్రువ్వ వేదమ్మె సాక్షి
'స్వకభక్త విమత శిక్షణ విచక్షణుఁ డుమా
పతి' యన శమనప్రభృతులె సాక్షి

గీ. 'నిత్యుఁ డీశ్వరుండే' యన నీరజోద్భ
వోత్తమాంగకమాల్యసంపత్తి సాక్షి
'యాది యంతమ్ము లేనివాఁ' డనఁగ సాక్షు
లాత్తకిరి హంస రూపు లాహరియు నజుఁడు.

260

వ. అని యిట్లు జగత్కారణ మీశ్వరుం డగురుద్రుండ యని శ్రుతులం
దెల్లెడ నుల్లసిల్లుఁ గావున నాతండె జ్ఞేయండు. రుద్రకాండమ్మునఁ
దప్తలింగాంక, రుద్రాక్ష, విశూత్యాదికధారణంబును, బీఠాద్యర్చ
నంబును, రుద్రాధ్యాయజపమును, సర్వకిల్బిషహరణకారణము
లనియు, శివరూపాపాదకము లనియు నిరూపింపఁబడె.

261

గీ. స్తేయ గురుదారగమన మైరేయపాన
విప్రహత్యాది నేది గావించెనేని
యాతఁ డఘముక్తుఁ డగు లిప్తభూతియై వి
భూతిఁ బండి రుద్రాధ్యాయమును జపింప.

262

ఉ. ఆవలఁ గోటిజన్మసముపార్జితపుణ్యము లున్న నే మహా
 దేవునిపట్ల భక్తి పొడతెంచును, దద్దుడభక్తి గల్గు స
 ద్భావుఁడు పాతకమ్ము లుపపాతకముల్ పొరిపుచ్చి, ముక్తికిన్
 బోవు నటంచుఁ జెప్పెఁ గనవో శివగీతలయందు సత్తమా! 263

వ. మఱియు నాశివగీతలయంద ధర్మార్థకామమోక్షములపార మొందఁ
 గలవా రని మునులకై శివుండు తెల్పిన పాశుపతవ్రతక్రమంబు
 సెప్పెద వినుము. 264

క. విరజాహ్వయదీక్షం గొని
 హరాక్షములఁ దాల్చి భూతి నలఁదికొని నిరం
 తరము శ్రుతిసార మనునీ
 శ్వరనామసహస్రమును జపము సలుపవలెన్. 265

క. దాన నరత్వ మ్మఱి యీ
 శానతనువు గలుగ లోకశంకరుఁడు శివుం
 డానతులయెడఁ బ్రసన్నుం
 డౌ నని కై వల్య మొసఁగు ననియు వచించెన్. 266

గీ. బ్రాహ్మణులకు విభూతిధారణ మవశ్య
 మనుచుఁ గాలాగ్నిరుద్రవేదాంతసూక్తి
 యలరుఁ గాన విభూతిమాహాత్మ్య మెల్ల
 నెఱిఁగి వచియింప నెవ్వనితరము ధరణి. 267

క. ఔదల నొసటను మెడను శ్రీ
 వో దోర్మగముల హరాక్షములఁ దాల్చు నరుం
 డౌ దిగ్వాసుఁడు— వాడ ధ
 ఠాదివిజం డయ్యెనా పరాత్పరుడె యగున్. 268

చ. అనుచు నగస్త్యసంహిత నిరాకులరీతి వచించు నంతేకా

దనఘ! “యతప్త దేహుఁడుచిదాత్మమునొందఁ” డనన్ బ్రమాణముం
ట నటు ముముక్షువుల్ తనువునన్ శివలింగముముద్రలక ధరిం
ప నగు నవశ్య మంచును విపక్షు లనన్ యతివర్యుఁ డి ట్లనున్. 269

గీ. అట వివక్షిత మరయఁ గృచ్చాద్రితాప,
మనలతాపమ్ము గాదు- ‘కృచ్చాద్రికృశుఁడె
తప్పుఁ’ డని పేర్కొనినబృహన్నారదీయ
మున కతివిరుద్ధ మీరు పల్కినవిధంబు.

270

సీ. లింగాంకితాంగు రథాంగశంఖాంకితాం

గునినేని కన నీట మునిఁగి కాని
సూర్యుఁ గన్గొని కాని శుద్ధుఁ డౌఁ దప్త లిం
గాంకన తప్తచక్రాంకనులను
బాషండధర్మతత్పరు లైనవారి వా
జ్మాత్రనే సర్చ్ఛింపఁ గాదు మఱియు
హవ్యకవ్యమ్ములం దవ్వఁడు త్యాజ్యండు
త్యాజ్యంబు తద్వీక్షితాన్న మెపుడు

గీ. లింగచక్రాంకమాత్ర వేదాంగవేత్త

యగుచు వైదికాచారపరాయణుఁ డగు
నట్టిఁడేనియుఁ బతితుఁ డౌ నంచు నుండె
నల బృహన్నారదీయమం దరసికొనుఁడు,

271

వ. అంతియకాదు. మార్కండేయపురాణమ్మున నైతిహ్య మొక్కండు
గలదు. తొల్లి గాయత్రితో విపులకుం బెద్దనాదు పుట్టుటయు నం
దమ్మహా దేవి క్రుద్ధయై మీరెల్లరు పాషండులై వేదోక్తకర్మదూరు

లును దాంత్రికాచారపరతంత్రులును నయ్యెద రని శపింప నాబా
హ్మణులు గజగజ వణంకి పాదంబుల వ్రాలి పార్థింప నద్దేవి కరు
ణించి నావా క్కమోఘంబు మీరు కలియుగమున నథమద్వి
జులై, వేదార్థహీనులు, లింగచక్రిచిహ్నితులు, జ్ఞానకర్మపద
భ్రష్టులు, గామకోఠాదిపీడితులు నైపుట్టి, యాయుగము ముప్ప
దివేల వత్సరంబు లగుగ, నద్వైతార్థానుచింతకులై సత్యధర్మపరా
యణు లయ్యెద రని శాపమోచనంబు చెప్పెం గావున లింగాది
ధారణం బనార్యం బగుట స్పష్టంబకదా! 272

క. మానసముతోడ వా క్కె

వ్యాని నెనయలేక వెనుకఁబడె నాసత్య

జ్ఞానాదిలక్షణున కెం

దేని నుపాస్త్వనవబోధ మే యెసలారుకా. 273

గీ. దానికంటెను బ్రహ్మవతారుఁ డై న

శివు నుపాసన శ్చుతఁలందుఁ జెప్పఁబడియె

దాని నిరసింప నెవ్వనితరము? చేయఁ

దగినదియ భూతిరుద్రాక్షధారణంబు, 274

వ. అంతియ కాని లింగాదిచిహ్నధారణమునఁ బ్రమాణం బరయ మను
టయు, శివభక్తాగ్రగణ్యం డగువిపక్షశూలుం డి ట్లను, నార్యా!
ప్రమాణంబు లేక పోలేదు. వలయునేని యిదె తెల్పెద నాలిం
పుము. 275

చ. మును త్రిపురాసుర క్షయ సముద్యములై సుర లంద, తాది వ

హ్నిని, నడుమన్ శశిన్, దుది ర మేశు ఘటించి సృజించి యొక్కయ

మ్మును-దమలో నెవండు నది పూన సమర్థుఁడు గామి నెవ్వఁ డౌ

నని మది నెంచుచోఁ గతిపయామరు లి ట్లని రంతరజులై. 276

క. జ్వలనాదులు రుద్రుని యు
జ్వలతేజంబులె; కృశానుచంద్రులు నేత్రం
బులు, హరి తద్దేహజు, డ
ట్టు లగుట గా దిద్ది యమ్ముడునకు భరంబై.

277

ఆ. అనఁగ దక్కుఁగల్గునమరు తా నంచు బా
ర్థించి రంబి కేశుఁ బృథులభ క్తి
హరుఁడు గోరె సురల వర మొండు పశువుల
కేను బతిగ నుండ నిచ్చగింతు.

278

క. అనుటయు దేవత లని రే
మును నలినజుఁ డాది పసులము సుమా, మా కె
ల్లను బతి వీ వని తాల్పుఁగ
మొనసిరి లింగాదిచిహ్నముల దేహములన్.

279

ఉ. అంతట నల్లె వాసుకి, శరాసము మేరువు, చక్రముల్ వివ
స్వంతుఁడుఁ జంద్రుఁడున్, రథము త్పాస్థలి, వాజులు వేదరాశి, త
ద్యంత విరించి, గాఁగ సకలామరసన్నతుఁ డౌచుఁ గాళికా
కాంతుఁడు తచ్చరాగ్నులను గాల్చెఁ బురత్రయితో సురారులన్.

గీ. కాన లింగాదిచిహ్నముల్ పూన న్యాయ్య
మేము సేవకులము పరమేశుచిహ్న
ముల నవశ్యమ్ము చాల్పంగ వలదె? సేవ్య
సేవకుల కిట్టిధర్మంబు చెల్లు గాఁడె?

281

క. నావుడు శంకరుఁ డిట్లను
దె వతతతి లింగశూలధారు లనంగా

లేవు ప్రమాణము, లగపడు

దేవతలు హరాక్ష భూతి ధృతి నిరతు లనన్.

282

క. అల కై వల్యోపనిషత్సూ

క్తుల 'శ్రద్ధాభక్తులను నకుంతధ్యానా

కలన నెఱుఁగు మాత్మం' బన

నలనును, లింగాదిచిహ్న మగపడ దందున్.

233

గీ. జానమునకు శూలాదిచిహ్నమ్ము లంగ

ములుగ నెందును గనరాద, బోధలిప్పు

జనులు ధరియించి రనుటయు విన మొకప్పు

గాన లింగాదిధృతి పాతకమున కగును.

274

వ. 'నాన్యః పంథా విద్య తేఽయనా' యేత్యాది వేదవాక్యములు ము

ముత్సువున కపరోక్షజ్ఞానము వలయు నని తెలుపునే కాని యెందుం

దేహసంతాపాదికమ్ము వలయు నని తెలుపవే! మఱియు నయ్యది

శాస్త్ర వినింద్యంబు.

285

ఉ. త్మాదయితేంద్రుచిహ్న మగుభక్తిము భృత్యునియందుఁ గానఁగా

రాదు; మహేశచిహ్న మని రాజితభక్తిఁ దలంచి మీరు శూ

లాదులఁ దాల్చి నాగ్రహవశాత్ములరేని యయోమయంబు శూ

లాదినిమాత్రఁ దాల్చవలె నబ్బును భారముమాత్రదానిచేన్. 286

మ. "హరభక్తుండు భుజాదిభూషణముగా వ్యాళాదిచిహ్నశ్చిద

త్పరచిత్తంబునఁ దాల్చఁగావలె" ననన్ భావ్యంబె? యేరజ్జిహ్

యురగభ్రాంతిని గాంచుమాత్రమునఁ ద్రాసోద్రేకసంజాత ము

ర్భర కంపావిల చిత్తుఁ డొనరుఁడు తాల్చన్ జాలు పెట్టారయన్?

క. కావున నిప్పామరమతిఁ

బోవిడిచి, త్యజించి చిహ్నములు, శ్రుతిహితక

ర్మావహితఁడనై కనుమా!

జీవేశై క్యానుభూతి స్థిరచిత్తమునన్.

238

ఆ. అట్లు లాత్మబోధ మలవడేనేని య

జ్ఞాననాశనమ్ము గలుగు దాన

ముక్తుఁడౌను వన్యమున నెన్నఁటికిఁ గావ

టంచుఁ బలుక గురున కతఁడు మొక్కి.

239

వ. అట్లు మొక్కి పశ్చాత్తప్త చిత్తంబుతోఁ గలంగి నలంగి.

290

ఉ. వీతసమస్త చిహ్నఁ డయి వేగ సపుత్రకబాంధవమ్ముగా

నాతఁడు శంకరార్యచరణాశ్రయలబ్ధవివేకభావి తా

ద్వైతమతావలంబి యయి భాసిలఁ; గొందఱు శైవు లంత న

ద్వైతమతప్రవిష్టు లయి తత్త్వ మెఱింగి చెలంగి రయ్యెడన్.

291

ఆ శ్వాసాంతము

శా. మాద్యద్రావణ వక్త్రవారిజ వనీ మాతంగ! సుత్రామ పు

త్రోద్యద్ధరమ కాద్రవేయ గిలనాత్యుత్సాహ పితృత్పతీ!

ఋద్యత్తాపస తాప హృత్యభిన వాక్షిణాంబుమోక్షాబ్ద! బ్ర

హ్మద్యారాధ్య పదాబ్జ పాంసు లగ నాబ్జాక్షీభవ త్ప్రస్థరా!

క. సగుణ భగవత్సపర్యా

నిగమన పర నైకమత గణిత లక్ష్యాత్మా!

యగుణ భగవదగణిత మహి

మగ వాఙ్మనసానవాప్య మాహాస పుంజా!

మత్తకోకిలవృత్తము

దుష్టశిక్షణ శిష్టరక్షణ దుష్కరవృత్త దీక్షితా!
భృష్టధర్మ పునఃప్రతిష్ఠితి రక్షణాత్త వతారకా!
హృష్టవేంకటరాయమంత్రి హృదీడ్య మందిరవాస సం
తుష్టమానస! ముష్ట దుర్దమ దుష్ట విద్విష దిందిరా!

ఇది శ్రీగురుకరుణాసమాసాదితకవిత్వ
వెంపరాల సూర్యనారాయణ నామధేయప్రణీతంబైన
శంకరవిజయంబున

సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీ గురుమూర్తయే నమః

శంకర విజయము

అష్టమాశ్వాసము

త్యగ్రింబక బింబా! గా
యత్యగ్రించితపురుషరూప! హస్తధృతలస
ద్ధాత్యాత్మజ! వేంకటరా
ద్ధాత్యమరస్తుత్యనామ! దశరథరామా!

1

వ. అవధరింపుము.

2

శంకరుఁ డనంతశయనక్షేత్రమున కేగుట

ఉ. ఆ నియతాత్ముఁ డట్లచట నద్వయనీతిఁ బ్రతిష్ఠ సేసి స
న్మానితుఁడై యనంతశయనం బను క్షేత్రముఁ జేరి యాహరిణ్
బూని భజించు చొక్కనెల పుచ్చుడు; వైష్ణవ, పాంచరాత్ర, వై
ఖానస, భక్త, భాగవత, కర్మవిహీన, సమాఖ్యు లౌద్విజుల్.

3

క. షడ్విధములవారు పరి

వ్రాడ్వగుదరిఁ జేరఁ బ్రాడ్వివాకుం డయి "వి
ద్విడ్వత్తి వఱచి మీ మీ
షడ్విధమతరూపములఁ బ్రసంగింపుఁ" డనన్.

4

భక్తమతనిరాసము

గీ. అందు భక్తాఖ్య విష్ణుమతావలంబు

లనిరి - సర్వజ్ఞుఁడు జగన్నియంత యజుఁడు

నైనవాసుదేవుండె రామాదికావ

తారముల నెత్తె భూభారహరకముగ.

5

క. మూఢుల మే మాదేవుని

గాఢముగ నుపాస్తి సేసి 'కాంతుము తద్వా

సాఢాకన' మను బుద్ధిని

రూఢిని వర్తింతు మని యెఱుగుము మమ్మున్.

6

శా. కాండిన్యర్షి కి సుప్రసన్నఁ డయి లోకతాత్రయా నియ్యనం

తుం డస్మత్సముపాస్యఁ డై నభగవంతుం- డింక నాచారమం

దుండెన్ 'గర్మము, జ్ఞాన'మం చిటు తెఱుం గోస్వామి! మాలోగ్రియూ

కాండాసక్తులు కొంద టుండి రరయంగా బ్రహ్మగుప్తాదికుల్.

7

ఆ. జ్ఞానసరణి విష్ణుశర్మాదులము మేము

నడతు మనుడు యతియు జ్ఞానలక్ష

ణంబు తెల్పుఁడా యనంగ నీక్రియఁ దెల్పె

విష్ణుశర్మ సూక్ష్మవిధము దోఁప.

8

క. శరణం బనంతభగవ

చ్చరణం బని మిన్న కుంటె జ్ఞానము సుమి; యే

హరియాన లేక తృణమే

నఱిముఱిఁ జలియింప నేర కవనిం బడునో.

9

వ. అనుడు శంకరుం డవ్విష్ణుశర్మ కి ట్లనె.

10

నీ. జనియించు శూద్రుఁడై జన్మమ్ముచే, గర్మ

మున జనించు ద్విజన్ముఁ డనఁగ నవుల

సంధ్య నుపాసింపఁ జను నిత్య; మన్యథా

యగునేనిఁ బ్రత్యవాయము ఘటిల్లుఁ

నహారాదివేశలం దగ్నిహోత్రాదిక

మును భక్తి మెఱయఁ బూజన మొనర్చి

సకలభద్రము లొందఁజాలెడు విద్వాంసుఁ
డగుబ్రాహ్మణుం డంచు నిగమనూక్తు

గీ. లభినుతించును నిత్యమైనట్టికర్మ
మిట్లు గావున శుక్రిత్యుక్త మైనకర్మ
మెల్లవారికిఁ గర్తవ్య మెపుడు; విధిని
విడువ వెత గల్లు నని మున్ను నుడివె మనువు. 11

క. క్రమ మతి కర్మపరిత్యా
గముఁ దాఁ బ్రదికియు నొనర్చుకష్టమైన కాక
ల్పము నరక మృగుఁ; గర్మం
బమరదె స్థానామరార్చనాది యతులకే. 12

క. కతిపయవత్సరములుగ వి
హితకర్మముఁ దొఱఁగునారి కెటు బ్రాహ్మణ్యాం
చితగతి యలవడు నను న
య్యతిపతిఁ గని విష్ణుశర్మ యనియె నిటువలెన్. 13

గీ. 'నాకు సప్తమపురుషుండు నాసము డలు
వానిపిత సుంత కర్మతత్పరుఁ డటంచు
బాల్యమున వింటిఁ బెద్దలవలన' ననుడుఁ
దొలఁగు దూరము ముం దంచుఁ బలికె గురుఁడు. 14

చ. అనపుడు విష్ణుశర్మ స్వగణావృత్తుడై వ్యథఁ గూరి దండరీ
తిని భువి వ్రాలి మ్రొక్కులిడి దేవ! మమున్ తమియింపు మన్నవా
నిని దగుపాచితంబున వినిర్మలుఁ జేయుఁ డటంచు శంకరుం
డనుటయు శిష్యు లెల్ల గురునానతిఁ బాలనసేసి రయ్యెడన్. 15

క. ప్రాయశ్చిత్తముల విమలు
లై యెల్లరు కర్మనిష్ఠులగుచు నపుడు వా
రాయతిపతిఁ గని బ్రాహ్మ్యం
భీయెడ నీకడునాఁ గంటి; మిఁక ముక్తి యెటుల్? 16

క. నావుడుఁ బరమగురుండు ద

యావృతమతియై ద్విజాన్వయాచారమునన్

సేవింపుఁడు నిచ్చ శివ, ర

మావిభు, రవి, విఘ్నప, త్కృమా, పంచకమున్.

17

సీ. పంచాయతనపూజ బ్రహ్మర్పణ మ్మని

నిష్కామబుద్ధియై నెఱపవలయు

నటు నిత్యకర్మమ్ము లాచరింప మనంబు

విమలమై జీవేశభేద మడఁగు

నాభేద మడఁగ మూలాజ్ఞాన మెల్లఁ బ

టాపంచ లగు; నది రూపణంగ

జ్ఞానమ్ము పొడతెంచు, దాన లింగశరీర

మస్తమించును, దాన నబ్బు ముక్తి

గీ. గాని వేటొకదారి మోక్షంబు గలుగ

దనుచు వచియించు నాచార్యసంఘ్రియుగళి

సగణుడై వ్రాలి యవ్విష్ణుశర్మ నిత్య

కర్మములఁ దత్పరతఁ జేయఁ గడఁగె నెలమి.

18

వ. స్మార్తాచారరత్నంజై భస్మంబునం జందనంబునం ద్రిపుండ్రంబు

దాల్చుచు, స్నానం బొనరించి మృత్తిక నూర్ధ్వపుండ్రంబు తీర్చు

చుఁ బంచాయతనపూజాపరుంజై యుండు నంతఁ గర్మమార్గగాము

లగు బ్రహ్మగుప్తాదు లరుదెంచి వందన మిడి.

19

శా. స్వామీ! స్మార్త మతావలంబనులమై బ్రహ్మర్పణం బన్నధీ

నే మెల్లప్పుడు కర్మమున్ నెఱపుకొం చీక్షేత్రమున్ బాయ కు

న్నా మంచున్ ఒలుకన్ గురుం డనె 'నికల్ బంచార్చనానిష్ఠఁ జే

తోమాలిన్యము వాసి, భేదమతి క్రందున్ ముందు వీడం దగున్'.

గీ. ఆత్మబోధాప్తి లింగదేహామా నశింప
సద్వయము సచ్చిదానంద మైనబ్రహ్మ
మందుదు రటన్న, బ్రహ్మగుప్తాదు లెఱిగి
శంకరునిశిష్యు లైరి, స్వాస్థ్యమ్ము గనిరి.

21

భాగవతమతనిరాసము

ఉ. అంత నొకండు భాగవతుఁ డౌద్విజుఁ డయ్యతిఁ గాంచి పల్కె నొ
క్కింతగ మామతంబు వినుమీ! 'సకలశ్రుతిలబ్ధప్రణ్యా, మ
త్యంతము సర్వతీర్థములయందలిసత్ఫల మొందు మర్హుఁ డ
శ్రాంతజనార్దనస్తుతివశంవదుఁడై' యను సూక్తి చొప్పునన్. 22

ఆ. విష్ణుకీర్తనం బవిరతం బొనర్చుచు
శంఖచక్రచిహ్నశాలుల మయి
యతితితులసి పేరు లలికోర్ధ్వపుండ్రమ్ము
లమర నిందు నుందు మబ్బె ముక్తి.

23

ఆ. అనుడు శంకరార్కుఁ డనియెఁ జక్రాద్యంక
నము ప్రమాణవిరహితము వినింద్య
మనుచు నెఱుంగ కక్కటా! భాగవతుఁడ నం
చనఁగ నెంత ధైర్యమును వహింతు?

24

క. భగవంతుని మూర్తులు నా
లుగుదెఱఁగులు; వానిలోఁ దొలుతది పరాఖ్య
గగనాకృతి యగు, నది వా
గగోచరం బనఁ బ్రమాణ మాలింపగదే.

25

చ. 'యతో వాచో నివర్తంతేఽప్రాప్య మనసా సహ' అను నేతాదృశ
శ్రుతివాక్యంబుల నెఱుంగవే? అట్టి విరాలంబస్వరూపునకుఁ జి
హ్ను మేడ? దానిని మీరు చాల్చు తేడ?

26

మ. హరికిన్ రెండవమూర్తి పూహసమభిఖ్యన్ సర్వలోకాత్మ మై
పరఁగున్ శక్తుఁడవేని దాల్పు మది, యాపాదోత్తమాంగంబు చె
చ్చెరఁ దప్తంబుననో, మఱొక్కటనో; నాశంబొంది యాబొంది వే
సరదుష్ప్రపము వైష్ణవత్వమును బొందం జాలె దాసంస్కృతిఁ.

గీ. అచ్యుతతృతీయమూర్తి మత్స్యావతార
మాది యగు నవి, తప్తలోహమున వాని
చిహ్నములఁ దాల్పు; శంఖాదిచిహ్న మేల?
విష్ణువటు లోహాచక్రాది వెన ధరింపు.

23

క. అదిగాక విష్ణునాలుగ
వది యగు మూర్తియ శిలామయార్చామూర్తుల్
వదలక తనువు తదాకృతి
పదచిహ్నిత మాచరింపు బాలిశ! యిఁక నేక.

29

వ. అని తదీయచిహ్నధారణంబు నిందించి, దిగులొంది యున్న యా
భాగవత మతానుయాయుయందుఁ గరుణ వొడమి యతిచంద్రుడు
మంజులఘణితి ని ట్లను.

30

గీ. ఆలకింపుము విష్ణుచిహ్నము లవశ్య
ధార్యము లటన్న పాపండతను ద్యజించి
ఫలము పరమేశ్వరార్పణకలితముగ స్వ
కర్మములు సల్పి సంశుద్ధి గాంచి యంత.

31

క. అద్వైతవాది యగున
ద్విద్వాంసుని గొల్చి తదుపదేశమునఁగ
ర్మోద్వేలబంధసంహతి
కుద్వాసము సెప్పి ముక్తి నొంద గదోయి!

32

క. ప్రియతింపవలె ముముక్షువు

లయమున బోధమున కెప్పుడు 'నాన్యః పంథా'

అయనాయ విద్యతే' యని

నయమున శ్రుతి ఘోషణం బొనర్చుట వినవో.

33

వ. అనుటయు నవ్విప్రదేవుండు మ్రొక్కి దేవా! మదీయపుణ్యపరిపా

కంబున భవదంఘ్రిసరోజసందర్శనం బబ్బె, నన్నుఁ గృతార్థుఁ గా

వింపవే యని వేడుటయు జగద్గురుండు కరుణాళుండై యిట్లను. 34

ఆ. చిహ్నములను వెనఁ ద్యజించి కర్మముల న

కామముగ నొనర్పఁ గడఁగు 'బ్రహ్మ

మేన యైతి' ననుచు నెద భావన నొనర్ప

బోధ ముప్పతిల్లి ముక్తిఁ గనెదు.

35

వ. అని యుపదేశింప నావిప్రదేవుండు తదుక్తప్రకారమున వర్తించు

వాఁడ ననిచందనం బాచరించి గురుని సేవించుచు నుండు నవ

శరంబున.

36

వైష్ణవమతనిరాసము

సీ. నాలుక "నోం నమో నారాయణాయ" య

న్మంత్రమ్ము నుచ్చారణమున మరపి

తనువు తదీయముద్రలఁ బొంచజన్యసు

దర్శనమ్ములఁ జిహ్నిత మ్మొనర్చి

పటుతర సంసారబంధ ముక్తుండనై

వైకుంఠమున కేఁగువాఁడ నితః

నస్మాదృశులు వైష్ణవాగ్రణులొ పగమప

దం బైనయం దుండఁ దగినవార

గీ. అని వచించుచు శార్ఙ్గపాణ్యాఖ్యవాఁడు
వైష్ణవుం డొక్కఁ డయ్యతిస్వాములకడ
కరుగుదెంచి చక్రకాద్యంకనాదిఁ గూర్చి
పలికె నాడంబరంబు వాక్కుల నెసంగ.

37

గీ. బుజములందు శంఖ రథాంగ ముద్ర లఱుతఁ
దులసిమాలలుఁ దమ్మిపూసలు సెలంగ
ఫాలవిధృతోర్ధ్వపుండ్రులై పరఁగువారె
వైష్ణవులు, విశ్వభువనపావనులు వారె.

38

క. అనియెడు పురాణవచనం
బనఘా! 'చిహ్నములఁ దాల్చి నగు' నన మానం
బనుశార్ఙ్గపాణినామకుఁ
గని యనియె యతీంద్రుఁ డుక్తికాశల మొలుకన్.

39

మ. శ్రుతి నీయర్థము గానరా దరయుచో శ్రుత్యుక్తి యొక్కం 'డత
ప్తతనుం డొందఁడుముక్తి'నాఁదనరు "తప్తం" బన్నఁగృచ్చాచ్చిదికో
గ్రతప్తపము గాని తప్త పదముద్రాదగ్ధ మం చర్ధ మె
ట్లు తగున్ ముక్తికి ధ్యానమున్ శ్రుతులు తెల్పున్ సాధన ప్రక్రియన్.

వ. అంతియ కాని చిహ్నధారణవిధి శ్రుతుల శశివిషాణంబ.

40

ఆ. బహ్మవిదుఁడు ముక్తిఁ బడయు నర చనుసూక్తి
నెఱుక యొకట మోక్షహేతు వయ్యెఁ
బుణ్య మఱిన మర్త్యమును జొచ్చు ననుసూక్తి
నబ్బు సంస్మృతియ తదన్యగతుల.

41

సీ. తప్త శంఖాదిముద్రల నిషేధింపవే

యలబ్బహన్నారదీయాదికములు

హరిసముం డై తిఁ జిహ్నధృతి నం చనుట మ
 నోరాజ్యమాత్ర మ్మానుగద తలఁప
 నవరపర్ణుఁడు శిఖాయజ్ఞోపవీతాది
 ధారణమ్మున ద్విజత్వమ్ము గనునె?
 మోక్షమ్ము బ్రహ్మ బోధమ్ము ననె లభ్య
 మను శ్రుతిప్రామాణ్య మరయలేదె?

గీ. కాన “బ్రహ్మై హ” మని సదా ధ్యానమూన
 ద్వైతభావన నశియించు, దాన నపుడ
 జీవుఁడే పరశివుఁ డయిపోవు, నదియ
 యపునరావృత్తి ముక్తి సమాఖ్య నొప్పు.

43

ఆ. అవిరతంబు మది ‘శివోఽహం శివోఽహ’ మ్మృ
 టంచు నెంచు నెవని కై నఁ గాని
 తార్చు శివుఁడు తనదుతాదాత్మ్య మని శివ
 గీత నొడివె” ననుడుఁ గే ల్కొగిడ్చి.

44

ఆ. అల్లవైష్ణవుండు నన్వైతమతదీక్షఁ
 గందుఁ ద్వదుపదేశకలన ధన్యుఁ
 డై తి, ననుచు గురుని యడుగుఁదమ్ముల వ్రాల
 నరసి గురుఁడు ముక్తుఁ డగుమి యనిన.

45

క. ముదలఁ గొని స్మార్తధర్మా
 స్పదుఁడై పంచాయతన సపర్యాపరుఁడై
 మది ముద మందుచు నిజ జన
 పదనాసులఁ దనమతంబువలనికిఁ ద్రిప్పెన్.

46

వ. అ ట్లాతండు గురుకరుణామృతపానతొందిలహృద యారవిందుండ్లై
 స్వమందిరంబున నుండె నంత.

47

పాంచరాత్ర మత - నిరాసము.

గీ. తివిరి పాంచరాత్రాగమక్షితుం డొ
కండు సనుదెంచి యాచార్యుఁ గారించి పలికె
భువిని ముక్తిప్రతిష్ఠాదిమూలభూత
మస్మదాగమమత మొక్కఁ డగును గాన.

48

గీ. నిఖిలవిప్రుల కాశ్రయణీయ మస్మ
దాగమ మతంబ యన శంకరార్యుఁ డనియె
నాగమము శ్రుతి కవిరుద్ధ మైన గ్రాహ్య
మగును; గాదేని యగ్రాహ్య మఖిలమునకు.

49

సీ. ఆయాగమము చెప్పు “నన్యమంత్రోపదే
శము నొందఁ గాదు వైష్ణవత” కనుచు
“నబ్బు బ్రాహ్మణత గాయ త్ర్యుపదేశాన”
నన వైష్ణవతకుఁ జేటగును గాదె
గాయత్ర్యభావమే కలుగుచో విష్ణుమం
త్రశతాప్తినైన విప్రత లభింప
దాబ్రాహ్మణతయ రూపఱి వైష్ణవత యేల?
యలుగాక “మాకు గాయత్రి విష్ణు

గీ. శక్తి యగును శంఖాదిసంసక్తి ననిన
నిందుశేఖర, పంచాస్య, హృద్యమూర్తి
సర్వసంపూజ్య, శుభద, యీశ్వరియుఁ గాన
నల్ల గాయత్రి కాదొకో యభవుశక్తి?

50

మ. కమలాప్తోద్ధతదివ్య తేజమునకున్ గాయత్రియే హేతువై
యమరుకా; విష్ణువు భానుమండలగతుం డో, గాన, నాదేవి త
త్కమలానాయకుశక్తి యానెకద, తత్సంచాననత్వం బనే
శము లౌరూపుల నొండు నాపెకుఁ దగుంగా యందఱవేమొకదా,

గీ. వ్యాహృతులనుండి గాయత్రి; ప్రణవమునను
వ్యాహృతులు, తన్ను హేశ్వరువలనఁ బ్రణవ,
మవతరించుట గాయత్రి శివునిశక్తి
“హరుఁడ సర్వకర్త” యనఁదె నారాయణంబు.

52

గీ. ఎద్ది వేదాదిసంప్రాక్త, మెది తదంత
సుప్రతిష్ఠత, మెది ప్రకృతిప్రసీన
మట్టి సర్వమున కవ్వల నభవుఁ డలరు
ననిన నారాయణశ్రుతిఁ గనినఁ దెలియు.

53

ఆ. అష్టమూర్తి మూర్తులం దర్శుఁడొకటి, పం
చాననాదియుక్త వానిశక్తి
వైష్ణవునకు నీకు భవమూర్తి రవిఁ గొల్వ
రామి హాని యొదవు బ్రాహ్మణతకు.

54

క. చెడుఁగాక బ్రాహ్మణత నా
కడరెను వైష్ణవత యందువా? యుభయభృ
ష్టుఁడ వైతి భాషణాయో
గ్యుఁడవును నడపీనుఁ గైతి వోసరి చనుమా.

55

చ. అని యతి వల్క మాధవసమాఖ్యుఁడు వైష్ణవుఁ డొక్కఁ డిట్లు ప
ల్కెను “విను తప్తశంఖ ముఖ కీలన వైష్ణవలోక మబ్బు నం
చు ననెడి పాంచరాత్ర మతసూక్తి త్వదుక్తిని నష్ట మయ్యెనే?
యనవుడు శంకరాచ్యుఁ డనె నాగమముల్ శ్రుతిసమ్మతిన్ మనున్.

క. ఆగమకథితాచారము

నైగమసమ్మతిని గాంచెనా? గ్రాహ్యం బౌ
నాగమ మగ్రాహ్య మగుఁ ద్ర
యీ గమిత విరోధ మొందెనే నించుకయున్.

57

ఉ. మానుగ వేద మొక్కటి ప్రమాణము సూర్య యతీంద్రియార్థవి
జ్ఞానమునందు; నాగమము గ్రాహ్యమ యా నిగమానుకూల మా
నేని; ద్రవ్యవిరుద్ధమగు నెద్దియుఁ గాదు ప్రమాణ మెన్నఁడున్
గాన స్వకర్మసక్తుఁడవుఁ గ మ్మిఁక బ్రాహ్మణధర్మసిద్ధికై. 58

సీ. నియతస్వధర్మాభినిష్ఠుఁడ వై తేని
తొలఁగు మోహము విశుద్ధుండ వగుదు
తనయంతఁ దాన తత్త్వజ్ఞాన మపు డబ్బు
నద్దాన ముక్తుండ వగుదు వీవు
తదితరమున ముక్తి యొదవ దియ్యర్థమం
దునఁ బ్రమాణమ్ము శ్రుతిని విరంగదె
“తన్నును సర్వభూతములందుఁ దనయందు
సకలభూతములఁ గాంచంగఁ గనినఁ

గీ. బరతరాత్మంబు నొందు నితరముచే న
సాధ్య” మని యుండెఁ గానఁ బాపండచిహ్న
ముల విడిచి మోక్షసిద్ధ్యర్థముగ గణింప
వయ్య యద్వైతమతనిష్ఠ ననవరతము. 59

చ. అనవుడు మాధవుం డవుడ స్వాన్వయులున్ నిజదేశవాసు లా
జనములు దాను స్మృత్యుదితసంస్కృతులన్ గని యద్వయాధ్వని
వృన్ద సతతాగ్నిహోత్రబలిసాంధ్యవిధిప్రవణాత్ముఁడై తన
రౌచ్యు గురు నాజ్ఞ నొదలు ధరించి జగద్ధితబద్ధుద్దియె. 60

వైఖానసమతనిరాసము

వ. అంత. 61

సీ. నారాయణుం డస్మదారాధ్యుఁ డగుట మా
మతము కా దనఁగ బ్రహ్మకుఁ దరంబె?

వై కుంతపదమే భావ్యమ్ము “తద్విష్ణో ప
 ర” మ్మును శ్రుతి ప్రమాణమ్ము దాన
 నజ రుద్రు లుదయింత్రు హరినుండి యను శ్రుతి
 నారాయణుడు జగత్కారణ మగు
 నాతఁ డంతర్యామి యఖిలలోకారాధ్యుఁ
 డజుఁ డనంతుండు విశ్వాతిశాయి

గీ. యనుచు వై భానసమతస్థుఁ డైనవ్యాస
 డాసుఁ డనువాఁడు తత్సవిధమున కేగు
 దెంచి ప్రణమిల్లి మఱియు వచించె యతియు
 భుక్తుతో నిట్లు తద్భక్తలక్షణంబు.

62

క. నెమ్మదిని హరి నిలిపి శం
 ఖమ్ము రథాంగమ్ము భుజసఖములుగ నిఖిలాం
 గ మూర్ధ్వపుండ్ర సంస
 క్తమ్ముగ వై భానసమత తత్పరుఁ డొప్పున్.

63

మ. అనఁ బల్కన్ యతిమాళి “పాలకుఁ డజుండ్డెనన్ ముకుందుండయై
 నను మాకిష్టమ నూ, పునర్జననశూన్యం బౌపదం బొందఁజ్జిగో
 రినఁ దత్త్వావగమంబె సాధనము పేర్చిన్ విష్ణుభక్తుండ వే
 నొనరింపన్ వలెఁ గర్మకాండ మనహంయుఖ్యాతిఁ దత్ప్రీతిగన్. 64

గీ. అంతియేకావి తప్త శంఖాదిచిహ్న
 ధారణము మానవలె, నిరాధార, మాగ
 మము శ్రుతివిరుద్ధమై యప్రమాణ మగుట
 వినవో? యటుసేత బ్రాహ్మణ్యమునకె హాని.

66

వ. అనుటయు వ్యాసదాసుండు ‘స్వామీ తొల్లి దత్తాత్రేయపరమ
 యోగి పంచముద్రాముద్రితాంగుండయ్యె, నామార్గమ్ము పెక్కురు

ముముక్షువులు గ్రహించి రని పురాణంబుల విశ్రుతంబ, కానఁ
జక్రాదిధారణమున కాపురాణంబుల ప్రమాణంబు. తత్సంస్కార
దూరుసకు వైష్ణవత్వహాని తప్పదు. కాన భగవచ్చిహ్న ధారణ
మావశ్యకం బనుటయు నాయాచార్యసార్వభౌముఁ డి ట్లనియె. 66

శా. దత్తాత్రేయుడు తత్త్వవేత్త, ఋషి, తప్తక్షుద్రముద్రావిధిన్
జిత్తం బుంచునె? యేప్రయోజనము సంసిద్ధించు నవ్వాని; కీ
వృత్తం బర్భకులేని నమ్ముదురె? యేదేన్ బురాణంబునన్
దత్తప్రాంకనవృత్తమున్ వినము నీ తత్త్వజ్ఞతల్ మెచ్చ నా. 67

వ. కాన మాధ్యమ్ము విడిచి సుఖంపుము. పురాణంబులఁ జిహ్నధార
ణం బశ్చుతచరం బగుట నగ్రాహ్య మని తెలియుము. 68

మ. అలప్రహ్లాదునకున్, విభీషణునకున్, హస్తీశ్వ రౌత్తానపా
దులకున్, ద్రోవది, కాంజనేయునకు గోధు గ్గోపికాశ్రేణి, కి
మ్ములఁ జక్రాంకన మేగురుం డొనరిచెన్ మాధత్వ, పాపండ ము
ద్రలఁబోనూడిచి బ్రహ్మమైతి ననుచింతన్ మోక్షమున్ గాంచుమా.

సీ. అంకధారణ మపశ్యంభావి యంటేని

గరుడముద్రలను గంధరఁ ధరింపు

శేషాహిచిహ్నముల్ చెక్కుల దాల్పు క

శ్రేంగ్దియాగ్ర్యము లైన యిరుజుజంబు

శంఖచక్రాంకనసంపన్న మొనరింపు

జ్ఞానేంద్రియాభ్యర్ణగతము లైన

చెక్కిళ్లు లారీతిఁ జిహ్నితం బగునంతఁ

బశువల్లు కాంతు నిబంధనంబు

గీ. నీటుల స్వవిహితకర్మవిహీన వైష్ణ

వునకు నీ కగ్నిహోత్రాది పొనుఁగు వడిన

మిగులునే కద బుగబుగల్ నెగడు గంధ

సారపుంబూత లమలవస్త్రముల ధృతియు.

70

మ. అన వైఖానసుఁ డయ్యతిప్రవరు పాదాబ్జంబులన్ వ్రాలి యో
యనఘా! నీకరుణన్ వివేకి నయి చిహ్నత్యాగమున్ జేసికొం
టిని నా కీవ గురుండ వద్వయవిధా నిష్ణాతునిం జేయు న
న్నని ప్రార్థింప స్మితాస్యఁడై యనియె నయ్యాచార్యుఁ డవ్వానికిన్.

ఉ. భావనసేయు “మే నయితి బ్రహ్మ” మటంచును శక్తి లేదయే
నావచనంబులన్ దలఁపు మాతృను బాయక, యట్లు సేయుచోఁ
బోవును ద్వంద్వముల్, సమసిపోవు షడూర్ము, లెఱుఁగు దాతృమున్
నీవు విముక్తిఁ గాంతు, గననేరవు నూ పెఱిశ్రోవ మోక్షమున్.

క. అని బోధింపఁగ ‘శిష్యుం

డనుఁ జరితార్థుండ’ నని మనంబున బ్రహ్మం

బ నయితి నని భావించుచుఁ

జనె యతిపతి కెఱఁగి స్వ కుల జనసంయుతుఁడై.

73

కర్మహీన మతనిరాసము

వ. ఆతం డ ట్లరుగునంత నామతీర్థం డనుకర్మహీన వైష్ణవుం డేఁ తెంచిన
శంకరుండు వానిం గాంచి నీమతంబు దెలుపు మనుటయు నాతండు
సగర్వంబుగా ని ట్లను.

74

నీ. అప్రధృష్యమ్మ శేషాహికేనియు మన్మ

తంబు నాలింపు ‘సర్వంబు జగము

విష్ణుమయం’ బను విమలొ క్తి కతన “మ

చ్చిష్యుఁ ద్వత్పదసరసీజయుగళిఁ

జేర్చుమా” యని గురుసింహుఁడు ప్రార్థింప
జగదీశ్వరుం డట్ల సలిపితిఁబ
గానఁ బునర్జన్మ కారణాభావుండ
నగుచు జీవన్ముక్తి నందుకొందు

గీ. నీరును ముముక్షులే గర్మహీను లగుచు
విశ్వమయుని సురేశుని విష్ణుఁ గొలువ
నయ్యెదగు ముక్తులుగ నిశ్చయంబు దీని
కంటె సుఖ మైనమోక్షమార్గంబు లేదు.

75

వ. అనుటయు శంకరుండు సోత్పాదసంబుగ నిట్లనియె.

76

గీ. పలికితి నిజంబు గర్మవిభ్రష్ట వగుట
నంది తీవు జీవన్ముక్తి నదిర! మదిని
నింద్యము ననింద్య మనుచుఁ జింతింపకయ పి
శాచవైఖరి వర్తింప సాగి తిలుల.

77

వ. అని యపహసించి వేదోక్త సకలకర్మంబులు బ్రహ్మంబున ఫలా
ర్పణంబుసేత జ్ఞానమార్గం బనియు ఫలార్థము కర్మము లొన
ర్చుట కర్మమార్గం బనియు నందు, రయ్యుభయమార్గంబుల భ్రష్ట
వగుట దండ్యుఁడవు కాని విష్ణుభక్తుండ వెన్నఁటికిఁగా నేరవువినుము.

క. తన కులధర్మము విడువఁడు,

గను సమత, హితాహితుల నొకని విడువఁడు, హిం

సను జేయఁడు, సితమనసుం,

డనఘః డెవఁడో, పాఁడునూవె హరిభక్తుఁ డనఁ.

78

చ. స్థిరమగు మామకాజ్ఞలు శ్రుతిస్మృతు, లవ్వి యతిక్రమించువాఁ
డరయఁగ నాకు ద్రోహియ మదాజ్ఞలు మీఱుట; వాఁడుభ కి మె

వరలినఁ గాఁడు వైష్ణవుఁ, డవార్యమదాజ్ఞను ద్రుంచి దోహియై
నరకము సొచ్చు” నన్నవచనంబుల విష్ణుఁడె యొప్పె గర్మమున్.

వ. ‘బ్రాహ్మణః కర్మ కుర్వీ’ తేత్యాది వాక్యములంజేసి కర్మత్యాగ
మును దేవాంతరత్యాగమును విపుల కొప్పద. “అగ్ని ధ్వేషో
ద్విజాతీనా’ మనువాక్యముచే బ్రహ్మచారిప్రభృతు లెల్లరు కర్మ
త్యాగ మొనర్పరాదు. 81

క. శమియించును గృచ్చి త్రిత
యమునఁ ద్రిసంధ్యాతిపాతజాఘ మనుటఁ గ
ర్మము ద్విజుల కపరిహార్యము
సుమి, “యతులకె త్యాజ్య” మనుచు శ్రితి యానతిడెన్. 82

ఉ. నావుడు నామతీర్థుఁడు ప్రణామములన్ గురుఁ దృప్తుఁజేసి సం
భావితకర్మమార్గుఁ డయి వర్తిలుడున్, నిజపక్షఖండనం
బావిధి నల్పు శంకరునె యందఱు నొజ్జగఁ గోరి నిష్క్రమిన్
బావను తాచు స్మార్త మతపద్ధతితోఁ గొని రద్వయాధ్వమున్. 83

హిరణ్యగర్భమతనిరాసము

క. అంతఁ బరివ్రాట్తి లకుఁ డ
నంతశయనవాస మెడసి యయి దహముల కం
తంతట సుబ్రహ్మణ్య
ఖ్యాంతక్షేత్రమ్ము చేరె నట గుహుఁ గొలువన్. 84

సీ. స్నానం బొనర్చె శిష్యశ్రేణిఁ గూడి కు
మారధారాఖ్య నిమ్నగతు నేఁగి
యర్చించె విధివిహితాధ్వమునన్ భక్తి
షణ్ముఖదేవు శేషస్వరూపుఁ

దాల్చే గామాయవస్త్రముల నచ్చుగను గ
 ల్లోయి దండకమండలువులఁ బూనె
 మంద్రస్వరమునఁ ద్ర్యంబక ముచ్చరించుచు
 భూతి సర్వాంగీణముగ నలందె

గీ. బూర్ణభక్తి సుబ్రహ్మణ్యపూజ సలుప
 నటకుఁ దండోపతండమై యరుగుదెంచు
 దేశ దేశాంతరస్థ ధాత్రీసువర్వ
 సమితి కద్వైతబోధమ్ము సలుపఁ జొచ్చె.

85

ఉ. అందు హిరణ్యగర్భ సముపాసన దీక్షిత విప్రకోటి క
 ర్మందిమహేందుఁ సన్నిధికిఁ గ్రన్ననఁ జేరి వచించి "రాత్య! మే
 మందఱమున్ మనుప్రభృతు లర్థి సృజించిన కర్మమార్గ మిం
 పొంద గ్రహించినారము పయోదుహగర్భకులోద్భవాప్తి చే.

86

చ. "తొలుత హిరణ్యగర్భుఁ డుదితుండయి భూతచయైకనేతయై
 యిలను దివంబుఁ దానె ధరియించెను, దాదృశదేవు మాని య
 న్యులకు హవిన్ విధింప" మను సూక్తి జగత్తుల కెల్లఁ గర్మయున్
 దలఁపఁగ భర్త, హర్తయు నతండ యటంచు వినిశ్చితుం డగున్.

సీ. నిఖిలంబు తానె వినిర్మించు, సర్వాత్ముఁ
 డగుట నంతర్యామి యయి వెలుంగు
 నవులఁ 'దదైక్షతే' త్యాద్యుక్తి కథితుఁ డై
 తా హరిహరుల దోర్ద్వయి సృజించు
 నట్టి హిరణ్యగర్భాంఘ్రిభక్తులము కూ
 ర్చకమండలువుల ధారణము విడక
 యోగనిష్ఠను గర్మ ముడుగక పచరించు
 వారము వైధాత్రవంశజులము

గీ. యతిపతిని బూజ్యపాదు నిన్నిరసి చారి

తార్థ్యమును బొందితిమి, కాని యస్మదుక్తి
వినుమి, యద్వైతమునఁ బ్రయోజన మొకింత
గానవచ్చునె యేల శుష్కశ్రమంబు?

88

క. తలసూపు నలువ యెడ జీ

వులు నిజకర్మమున భవము పొందుఁ బొరిఁబొరిన్
నలువ కడుపునన లయ మగుఁ

బ్రశయముతటి ముక్తి నెందుఁ బడయఁగరామిన్.

89

ఆ. బ్రహ్మవిదుఁడు పొందు బ్రహ్మలోక మదియ

పరమపదము గానఁ గరకదండ

ధారి వైననీవు తల్లోకయోగ్యుండ

వగుదు వనుడు నిట్లు యతి వచించె.

90

ఆ. ఎవనివలనఁ బొడమె శివుఁడు బ్రహ్మాది భూ

తములు, వాని నెఱుఁగఁ దడయ కబ్బు

ముక్తి - యనుచు వేదములు పల్కుఁ గాన బో

ధమ్ము మోక్షకారణమ్ము సుమ్ము.

91

ఉ. అంతియ కాని సుప్తి సమ మైన లయం బెటు ముక్తి యాను? వే

దాంతవచస్సదాశ్రుతిని నబ్బును బోధము, దాన మోక్ష మం

తంత లభించుఁ; గార్య మగునబ్జజుసేవల ముక్తి నేక్రియన్

గాంతురొ మీ రనన్, విడిచి క్రన్ననఁ జిహ్నములెల్ల వారలున్.

క. శుద్ధాత్మబోధతత్పర

బుద్ధి నయిరి శిష్యు; లదియుఁ బొడగని స్వమత

శ్రద్ధాశు లగ్నూపాసకు

లద్దీనుని కడకు వచ్చి యని రీరీతిన్.

93

వహ్నిమత నిరాశము

క. అనలమతరతుల మే మ

గ్ని నుపాసించెదము మంత్ర నిగదిత దేవుం
డనలుం డొక్కరుడే యని

మనమున భావించు మిటఁ బ్రమాణము శ్రుతియే.

94

సీ. విశ్వంబు లేకుండువేళను దొలుదొల్తఁ

బాడనూపె నగ్నిదేవుండు తాన

యయ్యగ్ని వెంట నుదయ మైనదేవతా

వితతి నుత్తముఁ డయ్యె విష్ణుమూర్తి

‘యజమానుకొఱకునై యగ్ని హవిర్భాగ

ములఁ బరిపాటి వేల్పులకు నొసఁగ

మును పరిగ్రహణమ్ము నొనరించుఁగా’ కందు

నిగమ ముండుట భజనీయుఁ డగ్ని

గీ. విస్ఫులింగాత్మ మణిఖండ విధృతి నగ్న్యు

పాసకబ్రాహ్మణులు ముక్తిఁ బడయదు రని

యగ్ని ద్విజులకుఁ దా దేవుఁ డనియు శ్రుతి వ

చించుటఁ ద్విజన్ములకు వేల్పు శిఖయ తలఁప.

95

చ. అదియునుగాక విప్రుల కఘాపహా మగ్నియ కాక దైవతం

బెదియును లేదు “వహ్ని! జ్వలింయింపుమి, నాయఘపూరుషున్ హరిం

పు, దశదిశల్ ఘటింపు సుఖపూరితజీవనమున్, బశూత్కరా

భ్యుదయము” నంచు వేదమాన నుంట ద్విజాశ్రయణీయుఁ డగ్నియే.

వ. కావున మీరును నయ్యగ్ని నేవించి కృతకృత్యు లయ్యెదరు గాక

యనుటయు నయ్యాచార్యేంద్రుఁ డిట్లను.

97

గీ. దేవతలలోన నవముఁడు పావకుం డ

నుత్తముఁడు విష్ణుమూర్తి, తదుభయ మధ్య

వర్తు లవశిష్ట లై నదేవత లటండ్రు

కర్మదేవత దేవభాగదుఁడు వహ్ని.

98

ఆ. అగ్ని కారణం బటన్న వాక్యములు భూ

తాత్మ వహ్నిపరము లయిన, వగ్న్య

ధీనముగను గర్మ మూని సల్పుఁడు విష్ణుఁ

గొలువుఁ డద్వయాధ్యగులరు గండు.

99

చ. అదియ విముక్తికిఁ దెరు వటంచు యతీంద్రుఁడు బోధ సేయఁ ద

త్పదముల వ్రాలి మ్రొక్కి ప్రమదంబున నద్వయమార్గ మూని, నె

మ్మదిని సుహోత్రుఁ డాది మతిమంతులు వారలు స్వాస్థ్యమొందు న

య్యదన యతీంద్రుఁ జుట్టుకొని రంచెల సౌరమతస్థు లీసునన్. 100

సౌరమతనిరాసము

చ. అరుణసు మాంచితాంగు లరుణారుణ రాంకవచేలధారు, ల

త్యరుణ కుచంద నాగ్నిశిఖ దర్పితచిత్రకు లౌ దివాకరా

ద్యరుణగభస్తిభక్తులు జయంబు గొనన్ యతిఁ గాంచి పీటికా

త్యరుణిమలిప్తదంతరుచు లాశలఁ గ్రమ్మఁగఁ బల్కి రీక్రియన్.

సీ. సర్వజగద్విలోచన మర్కుఁ డను శ్రుతి

బ్రహ్మాదిరూపుఁ డర్యముఁడు సూర్య

యాదిత్యుఁ డితఁడు బ్రహ్మ యటన్న శ్రుతి సృష్టి

సంస్థితహేతువు సవిత చూర

ధృతి 'ఘృణి స్సూర్య ఆదిత్య' యన్మంత్రంబు

శిషజనం బుపాసింత్రు చూర

జపకాలమునఁ దాల్పఁ జను రక్తచందన
తిలకరక్తలతాంతములను జూవె

గీ. కారణం బగుబ్రహ్మయాకార మని భ
జింతు కొంద టుద్యత్సరసీరుహాపు
నన్యులు భజింతు విశ్వసంహారకుఁ డగు
నభవుఁ డితఁ డంచు గగనమధ్యస్థ సూర్యు.

102

క. జగ దుపసంహార ప్రియుఁ
డగు హరుఁడె యుపక్రమించు నఖిలము సృజియిం
పఁగ ననియు హరుఁడె యిను రూ
పగు ననియుఁ దలంచి కొంద టర్చింతు రవికా.

మ. అతిదీక్షన్ రవిమండలంబున హిరణ్యశ్మశ్చ కేశాది సం
యుతుదేవున్గని కొల్తు కొంద, టటు సూర్యున్ జూచుచున్దొల్చు నా
వ్రతులం దేకతరుల్ గనుంగొని రవికా బాద్యాదిఁబూజించి కా
ని తినం జూడర యన్నమున్ జలమునేనిన్ గ్రోలఁ బో రెన్నఁడున్.

చ. ఉరమున ఫాలమందు భుజయుగ్మమునన్ రవిమండలాకృతిన్
బరఁగెడు తప్తలోహాకరణంబులఁ జిహ్నములకా ధరించి సు
స్థిరహృదయాంతరహృల భజింతుడు సూర్యు ననుక్షణంబుఁ గొం
ద టిటుల యాఱురీతులఁ దనర్తురు ద్వాదశమూర్త్యుపాసకుల్. 105

చ. యమివర! వీర లార్వర కుపాస్యము మున్ను వచించినట్టి మం
త్రమెసుమి- భానుమండలపరంబుగ సంస్తుతిసేయు వేదవా
క్యములు పరస్పహస్రము; సహస్రశిరోక్షిపదుం డటంచు నా
ద్యుమణినె కాదొకో పురుషసూక్తము పెల్చు నుతించు నెంచుమా.

క. నిగమచయ నిరూప్యఁ డగురి
భగఁడ “ఋత”మ్మనెడు దుద్రుమంత్రంబునఁ బో

ల్పగు పురుషశబ్ద; మది సర

విగ రవిపర మాను గృష్ణసింగళుఁ డనుటన్.

107

వ. అరుణుండు సూర్యుండు భానుండు చంద్రుండు తపనుండు మిత్రుండు
హిరణ్యచేతనుండు రవి యర్యముండు గభస్తి విష్ణుండు దివాకరుండు
నని యాదిత్యులు పన్నిద్రులు.

108

శా. అయ్యాదిత్యులమందు విష్ణు వొకరుండై యుంట నాసూర్యుడే
యయ్యెన్ విష్ణువు 'నేనె విష్ణుడను జ మ్మాదిత్యులం, దేన సు
మ్యయ్యా! జ్యోతుల సంశుమాలి రవి' నంచబ్బాక్షుఁ డప్పార్ధతో
నొయ్యం బల్కుడై యబ్జజాదులు తదంశోత్పన్నులే కావునన్.

109

క. పూని ముముక్షుజనం బీ

భానునె సేవింపఁ జనును బ్రత్యక్షముగాఁ

గాన నగుదేవుఁ డర్కుడై

సా నయ్యోగీంద్రుఁ డనె దృణముసేసి పరున్.

110

క. వినుమా మూఢ! దివాకర!

జనియించె మనంబునుండి చంద్రమసుండు చ

క్షుననుండి సూర్యుండు జనిం

చె ననుచు జన్యతను శ్రుతి వచించును రవికిన్.

111

గీ. తర్కసిద్ధాంతమున 'నసిత్యమ్ము జన్య'

మని తనర్చుట, నయ్యనిత్యునియెడ నెటు

సనును బ్రహ్మత్వ మర్కనిష్ఠ పరమాత్మ

బోధక శ్రుతి తాత్పర్యమును గ్రహింపు.

112

మ. జగదీశజ్ఞభ్రమించు సూర్యుఁ డని సుస్పష్టంబు తద్భావ 'మా
జగదీశజ్ఞకు భీతి నొందుచు నభస్మంతుండు వీతెంచు ద

దభగుఁ డాత్తోదయుఁ డౌను, వహ్ని వెలుగున్, భాసిల్లు నింద్రుండు, పె
ల్లుగ ధావించును మృత్యు'వంచును శ్రుతుల్ ఘోషించుటాలింపవో
చ. “సమయము, రోదసుల్, జలదసంగతి, లేని యఖండబోధసౌ
ఖ్యమహితమూర్తి వెల్లెడు చిదభిప్రథంబున సూర్య చంద్ర ఋ
క్షములుఁ దటిత్తులున్ వెలుఁగజాల వనన్ జ్వలనుండు లెక్కె? వి
శ్వ మెవని వెల్లునన్ వెలుఁగు వానినె పాయక వెల్లు సర్వదా”

క. అనెడు శ్రుతిసూక్తిఁ బరమే

శుని తేజమునన వెలుంగు సూర్యాదిక మం
చును స్పష్టము; జ్యోతిశ్శ్రుతి
మునఁ దదనిత్యతయె స్పష్టముగఁ గన్పట్టున్.

115

ఉ. “అంబుజగర్భవాసరము నాది గ్రహంబుల సృష్టియున్, దదం
తంబున నష్టియున్ గలుగుఁ, దత్సమయం బొకకల్ప, మట్టి క
ల్పంబులు రెండు గూడుకొని బ్రహ్మకు నొక్క యహర్నిశం” బటం
చుం బొడగట్టుఁ గాన నెటు సూర్యుఁడు బ్రహ్మకుఁగారణం బగున్.

క. తరణిస్థితఁగాఁ గేవలుఁ

బరమాత్మునె పొగడు వేదఫణితి యెఱిగి దు
ర్భరపాషండాంకములం
దొఱిగి స దద్వైతగతిఁ గనుండి ముక్తిన్.

117

క. అనుటయు సౌరమతస్థులు

వినతు లయి తదీయ శిష్యవృత్తి వెలయ నా
జనపదమునఁ గల భూసుర
జనులు యతీంద్రునకుఁ బూజ సల్పిరి భక్తిన్.

118

క. ఇట్లుల జగద్గురుం డ

ప్రపట్టునఁ గల ద్విజుల గౌరవమునకు గుఱియె

చట్టులు వెనుకొనఁ జనె న

ప్పట్టున విజిగీష వాయవం బగుదిశకుకా.

119

మ. కరతాశంబులఁ గాంస్యతాశముల శంఖిధ్మానరీతిన్ శుభం

కరవాగ్రితి మృదంగధింధిమిరుతిన్ ఘంటాధ్వనిన్ బింఛచా

మరతాలవ్యజనానిలంబులను సంభావించి సేవింతు రెం

దటా మధ్యేపథ మయ్యతీంద్రుఁ గని తత్తద్దేశవాసిద్విజుల్. 120

క. సేవించిన ఫలముగ నా

యావిప్రులు కరుడు గట్టినట్టి కుశంకల్

వోవ నడఁచి తచ్చిష్యులు

నా వెలసిరి త్రోవపొడుగునను జిత్రముగన్.

1:1

క. దారి నరుగునాఁ డట నటఁ

దారిన ద్విజరాజి కమృతధారానిభ వా

చారుచిరబోధమున భవ

తారకుఁ డయ్యెను శివావతారము కానన్.

122

చ. యతిపతి యన్వహం బిటు ప్రయాణ సేయుచు శిష్యసంఘ సం

యుతుఁ డయి భిక్షులందుకొనుచొక్కొకయూరను విశ్రమించు చం

చితులగు దై వచింతకుల శిష్యులుగాఁ గయికొంచు హరు సం

స్మృతిఁ దరియించు త్రోవ వివరించుచుఁ జేరెఁ బురంబునొక్కటిన్.

గాణపతమతనిరాసము

క. ఆస్థానముఁ గాణపత మ

తాస్థాన; మృటకు వచ్చు నన్యమతస్థుల్

స్వస్థితిఁ బరిణతిఁ గనక ని

జ్ఞానము సేర రంచు జగములు పలుకుకా.

124

క. గణవర మనుపుర మఁట యది

గణనాథాశ్రమము మోక్షకర మనియుఁ దరం

గిణి 'కాముది' యని విని త

ద్గుణము లెఱిగి పొంగి నదిని దోఁగెన్ దొలుతన్.

125

ఆ. అవ్యయుని గణేశు నర్చించి శంకరుఁ

డచట మాసమాత్ర మధివసించెఁ

బద్మపాదముఖులు పంచపూజాపరా

క్షణులు శిష్యు లర్థి ననుచరింప.

126

క. పరవిద్యార్థనచుంచులు

పరపక్షక్షపణచణులు వాద కథావి

స్తరవిత్తొక్తులు సరసిజ

చరణాదులు దిగ్గజప్రశంసాపాత్రంబుల్.

127

వ. అట్టి శిష్యులం గూడి శంకరుం డగ్గణవరమునందలిగాణాపత్యమత

దీక్షితలు యతులకు భిక్షావందనమ్ము సేయఁ వా రని యెఱింగియు

నచొలు వాయక యొక్కమరంబున విడిసి యుండె.

128

ఉ. ఆతఱి బద్మపాదుఁడు తదాజ్ఞ శిరంబునఁ దాల్చి పడసో

పేతము వంటకమ్ము పచియించుచు శిష్యుల కెల్లఁ బెట్టుచున్

బ్రీతిని దేశికాగ్రణికి భిక్షయొనర్చు చహర్దివంబునుం

బ్రాతిగ సేవలన్ సలుపు బ్రహ్మసమర్పణ మంచు సర్వమున్. 129

శా. సాయంకాలము ద్వాదశానతుల నాచార్యేంద్రు నర్చించి భ

క్త్యాయత్రాత్మకు తాచు శిష్యులు సమిద్ధానద్ధ వాద్య ధ్వని

స్థాయత్రాల లయార వాయత మహేశస్తోత్రవాచారభటిక

జేయం జొచ్చిరి తాండవం బొకపు డంచెల్ గట్టి చిత్రంబుగన్.

భుజంగప్ర } అజర్యం బనూహ్యం బనాద్యం బనంతం
యాతము } బజయ్యంబు బుద్ధిస్థ మద్వైతసారం

బజాండప్రజాధార మానందకందం

బజం బుక్త్యగమ్యంబు నౌ బ్రహ్మ మేనే. 131

ఉత్సాహము. జితహృషీక మౌనిగమ్య చిన్మయంబు, సన్మయా
కృతి సదాశివాభిధానకీర్తితం బనార్తి తా
రితభవాబ్ధి శుద్ధబుద్ధహృన్మయాపదీపితం
బితచరాచరంబు బ్రహ్మ మేన, యేనెవిశ్వముఖా. 132

క. అని యిటు శివతాండవలీ

లను గురు నానందలహరులం దేలింపం

గని 'యిది యే' మని యచ్చెరు

వెనయుచుఁ జనుదెంచి రచటి యెల్లజనంబుల్. 133

శా. త త్తాదృ క్చివతాండవోత్సవము సందర్శించి వై వశ్యసం
పత్తి గొందఱు చూప అందొకఁళులై భావప్రకర్షంబుగా
నృత్తంబు బచరింప- గాణపతు లన్వీక్షించి యీనృత్త మా
పత్తిన్ ముంచెనె మామతంబు ననుచున్ వారించి యవ్వారితోన్.

శా. సన్న్యాసుల్ పొనరించు తాండవము నస్మాదృగృహస్థుల్ పొన
ర్ప న్న్యాయంబొకొ! యింక వీరిమత మద్వైతంబు 'వ్యోమంబటుల్
శూన్యం బద్వయమైనబ్రహ్మ మగు"మంచున్ దెల్పుహృద్వా గగ
మ్యన్నూనార్థ మెఱుంగు టెట్లని కరంబాక్షేపముల్ పల్కంగ.

వ. శంకరభగవత్పాదు లప్పలుకులు విని యది యట్లుండనిచ్చి ముందు
మీమతం బేదియో తత్సర్వాప మెట్టిదో దానికిం బ్రమాణమ్ము
లేవియో తెల్పుం డనుటయు వారల కక్రగేసరుం డగు గిరిజాసు
తుం డనువాఁ డిట్లనె. 133

ఆ. మాది గాణపత్యమత మాటు విసములఁ
దనరు, నెల్ల శ్రుతి లు తత్పరములె
యమ్మతమ్ము నూన నత్యంతశాంతియు
ముక్తి నరుల హస్తముననె పొడలు.

137

గీ. అనఘ! తుండైకదంతచిహ్నంకితుని స
శక్తికు మహాగణేశ్వరు స్వాంతమందు
నిలిపి తన్నూలమంత్రంబు నిష్ఠ జప మొ
నర్చుద్విజుఁ బొందు ముక్తి సనాతనముగ.

138

ఉ. పుల్లసరోజపాణి మణిభూషణభూషితగాత్రి యైన శ్రీ
వల్లభఁ గూడి విశ్వ జని వర్ధన మర్ధన మూలహేతువై
యెల్లరఁ గోర్కు లిచ్చెడు గణేశుఁడె ధ్యేయుఁ డటన్నసూక్తి నీ
యెల్లజగంబు విఘ్నపతియే సృజించుచును బెంచు లోఁగొనున్.

ఆ. అబ్జజాదు లెల్ల రత్యయం బొందిన
నుండు గణపతియ యొకం డటంచు
శ్రుతి వచించుఁ గాన నతఁడ బ్రహ్మాది గ
ణేశుఁ డఖిలమునకు హేతు వరయ.

140

క. కావునఁ దర్మాయామహి
మావిరూఢుల యజాదు లని గాణపతుం
డొవాది యనఁగ; గురుఁ డనె
దేవానాం ప్రియ! వినంగదే తత్త్వమ్మున్,

141

చ. గణపతి రుద్రపుత్రుఁ డనఁగాఁ బ్రథితం; బెటు తండ్రి కాను గా
రణము సుతుండు? కాన నలబ్రహ్మము వైదికసూక్తి విశ్వకా
రణ మగు; నీవు సూపుశ్రుతి రాజిలుబ్రహ్మపదంబు బ్రహ్మహా
గణపతిమాత్రకా, బెటుల కారణ మా గణనాథుఁ డారయన్. 142

క. అనిన గిరిజాసుతుం డో

యనఘ! భవత్సక్తి సత్య, మైనను వీతాం

కనుఁ డిష్టదేవతాంతిక

మున కెటు చను? ననఁగ భిక్షుపుంగవుఁ డనియెన్.

143

మ. వినుమా బాలిశ! బ్రాహ్మణాన్వయజఃన్ వేదోక్తక రాత్రిని

ష్ఠ నజస్రంబు శిఖాదిధారణమునన్ త్మాదేవతాభావ మ

బుబ్బను దన్మాత్రఁ గృతార్థుఁ డౌనుజుమి విస్రం; డిట్టి లోహంకనా

దిని బాపండతమాత్రమే కలుగు ముక్తిన్ గాంచఁబోఁడెవ్వఁడున్.

క. వేదవిరుద్ధంబు పురా

ణాదివినిందితము నగుట, నది మోక్షసుధా

స్వాద విలోల వివేకి జ

నాదర్శవ్యమ్ము కాని దని తెలియఁ గదే.

145

సీ. ఉండుఁ జతుర్దశం బుదిరిడాల్ గలుగు మా

లాధారచక్ర మం దలగణేశుఁ

డమరు షడ్దశము విద్రుమరుచి యైనస్వా

ధిష్ఠానచక్రానఁ దివుట బ్రహ్మ

యలరును దశదశం బయి నీలవర్ణంబు

నగు మణిపూరకం బందున హరి

యడరు ద్విషడ్దశంబయి పింగ మగుననా

హతచక్రమున భూతపతి శివుండు.

గీ. వెలయు షోడశదశము ధూమలవిభాస

మగు విశుద్ధచక్రమున జీవాత్ముఁ డపులఁ

బొలుచును సహస్రదశము కర్పూరవర్ణ

మైనయాజ్ఞాఖ్యమునఁ బరమాత్ముఁ డెపుడు.

146

క. కావున గణపతి తనువున

నే వెలుగు దదీయచిహ్నధృతి వ్యర్థం బాఁ
జూవె త దాజ్ఞాహ్వాయ చ
క్రొవస్థితు సాక్షి నిర్గుణాత్ము నరయ నా.

147

క. అఖలోత్తముఁ బరమాత్ముని

నఖిలజగదతీతు సచ్చిదానందమయున్
నిఖిలశ్రుత్యుదితుఁ దలఁపు

ము ఖిలం బగు భవము; దొరకు ముక్తి తనంతన్.

148

ఆ. అనుచు శుద్ధ మద్వయము శంకరుఁడు దెల్పు

సగణుఁ డౌచును గిరిజాసుతుండు

పంచయజ్ఞపరతఁ బంచపూజారతిఁ

జిహ్వాములఁ ద్యజించి శిష్యుఁ డయ్యె.

149

క. గిరిజాసుతుఁ డటు శంకర

చరణాశ్రితుఁ డగుటఁ గాంచి సరవి హరిద్రా

కరివదన భక్తుఁ డొకరుం

డరుదెంచి వచించె నిటు దురాగ్రహ మెసఁగన్.

150

హరిద్రాగణపతి మతనిరాసము

శా. యావద్దేవగణోపదేష్టకవిబృందాదేష్ట, బ్రహ్మాది త

ద్దేవేశానగణేశుఁ డంబురుహసూతిత్రాతయున్ జ్యేష్ఠరా

జై వెల్గొందు పరేశు నెంతు మనువేదాలాపమూలంబునన్

యావత్కార్యముఖార్చ్యుఁ డయ్యెఁగద విఘ్నాధీశ్వరుండుఁక్కడ.

ఆ. కాన సర్వదేవగణపూజ్యుఁ డగు గణే

శ్వరుఁ డొకండ్ల సుమ్మి, స్కందమంధు

నా గణాధినాథు ధ్యానంబు సంప్రోక్త
మయ్యె నది యతీంద్ర! యవధరిపు.

152

ఉ. తాలిచి పాశ సృణ్యభయ దండములన్ శయపంక్తిచే హరి
ద్రాలసదాననం బుదిరిరంగుహారంగు లెసంగు జందెమున్
జేలము నుల్లసిల్లగఁ ద్రినేత్ర చతుర్భుజ శోభి యైన శుం
డాలముఖున్ భజించిన క్షణంబున మోక్షము గల్గు నేరికిన్. 153

ఉ. ఆతఁడు విశ్వహేతువు, తదంశజు లజ్జభవాదు లౌట వి
ఖ్యాతు జగత్ప్రతామహు గణాధిపతిన్ భజియింపు మీవు, బా
హుతలులందు నేకరదనాకృతిఁ దుండసమాకృతిన్ సుత
ప్రాతతలోహముద్ర లనయంబు ధరింప విముక్తి చేకులున్. 154

చ. అన విని విశ్వవేది కరుణాంబుధి యాగురుఁ డిట్లు పల్కు “నీ
వనిన జగన్నిదానమె పరాత్మా మగున్ బహునాముడైన యీ
శునకు గణేశనామమును జొప్పడు, రుద్రుడై పుత్రరూపమున్
గొనఁ జుమి యంశి కంశమునకున్ బొడసూపునె భేద మింతయున్.

గీ. కాన సర్వాత్ము సర్వవిఘ్నప్రహర
భక్తు లగువా రుపాసింపవలయు, నతఁడె
సర్వదుఁడు గాన విప్రు లర్చనము సలుప
వలె గణేశాదిపంచదేవతల సతము.

156

ఉ. మోదమునన్ ఋఋక్షుజనముల్ గొలువందగు; నంతెకాని తుం
డాదిక చిహ్నసంధృతి నిరాకృత మయ్యెఁ బురాణసంహతిన్
వేదములందుఁ గాన నవి వీడి నిరంతరదీక్షఁ బంచపూ
జాదు లొనర్చి యద్వయమతాప్తుడవై భవమోక్ష మొందుమా.

ఆ. అనుడు గణకుమారుఁ డయ్యతీంద్రునకు ద్వా
దశనతుల్ పొనర్చి తత్కటాక్ష

విమలుడై జగద్గురు మది ధ్యానించుచుఁ
బంచపూజరాదిపరతఁ దసరె.

158

ఉచ్ఛిష్టగణపతి మతనిరాసము

వ. అట్లు గణకుమారుం డ్దద్వైతమతావలంబి యగుట యరసి, హేరంబ
సుతుం డను నుచ్ఛిష్టగణపత్యుపాసకుం డరుదెంచి మహాగణపతి
హారిద్రాగణప త్యుచ్ఛిష్టగణపతి నవనీతగణపతి స్వర్ణగణపతి సంతాన
గణపతు లను నుపాస్యవస్తువుల భేదంబున గాణపతమతంబు
షడ్విధం బని శైవాగమకథితం బయ్యె. అందు నుచ్ఛిష్టగణపతియ
మా కుపాస్యండు. వామమార్గావలంబనమున నుచ్ఛిష్టగణపతి
యనఁ బరఁగుఁ దత్స్వరూపం బించుక వివరింతు వినుము. 159

క. వినుతింతుఁ జతుర్భుజుఁ ద్రిన

యను బా శాంకుశ గ దాభ యాంచితుఁ దుండా

గ్రనిపీతమధుకు గణనా

ధుని రాత్రిందివము భక్తితో నోరారన్.

160

క. ధ్యానింతు మహాపీఠా

సీనుని వామాంకమున వసించెడు దేవిన్

బూని కవుంగిటఁ దుండము

చే నచ్చొటిని స్పృశించి చెలఁగెడువానిన్.

161

ఉ. దక్షిణ వామ మార్గముల ధ్యానము లీగతిఁ బ్రోక్షమయ్యెఁ బ్ర
త్యక్షముగాఁగ జీవపరమాత్ముల యైక్యమువోలె నైక్య మా
పక్షయుగంబునందుఁ గనుపట్టు తెఱింగి భజింతు భక్తిఁ దా
దృక్ష పథద్వయాంబు, ధరియింతు నొసంటను గుంకుమాంకముల్.

గీ. మఱియు స్వచ్ఛందరీతిఁ గర్మము లొనర్చు
కొనుచు నుచ్ఛిష్టగణపతిం గొలుచుచుండు

దీని కేనమైన మత మొందుఁ గాన నంచుఁ

బ్రతినిమిష మందఁ గందు హృగ్మము మదిని,

163

సీ. మఱి మామతమున ధర్మ మొందు గలదు య

తీంద్ర! పూరుషు లెల్ల కేకజాతి

చాన లెల్లరు నేకజాతి వా రౌట సై

ణము లెల్లఁ బురుష భోగ్యములు సుమ్మి

దురితంబు వొరయదు నర నారులకును సం

యోగంబునందు వియోగమునను

నితఁడె యీమగువకుఁ బతి యంచు నియమమ్ము

కన; మొండొరుల సంగమున లభించు

శ్రీ. నట్టి యానందమే ముక్తి “యల గణేశుఁ

డరయ నానందమయుఁ డంచు నబ్దజాదు

లతని యంశము లంచు సంశాశులకు న

భేద మంచు” వేదమె పల్కలేదె యనఘ.

164

వ. మఱియు ‘గణేశోఽగణపతిభ్యశ్చ వో నమ’ యని శ్రుతియందు

రుద్రుండ గణపతిగాఁ బేర్కొనఁబడు, ‘న కర్మణా’ యను శ్రుతి

యందు సహిష్ణుతాదిగుణయతం బగు త్యాగంబేకాని, మోక్షం

బునకుఁ గారణంబు కర్మంబు కా దని గలదు గాదె? మామతంబునఁ

బుణ్యపాపాదులంద ద్వంద్వత వెలయుఁ గావున నింతకంటె ముము

క్షుసేవ్యం బెద్ది గలుగు ననుటయు నాచార్యవర్యుం డిట్లను. 165

క. కలు ద్రావఁ జనదు పరనా

రులఁ గవయఁగ రాదటంచు శ్రుతి దూఱినచే

తలుగల మతము త్యజింపఁగ

వలె మోక్షార్థులు స్మశానవహ్నివిధమునన్.

166

ఉ. ఆద్యతత్త్వవిత్ దళితాంహుఁడు నౌ యతికే 'నకర్మణే'
 త్యాదికసూక్తి ముక్తిరమ యబ్బుటఁ దెల్పెను గాని మద్యపా
 నాదరుఁ డన్యదారరతుఁ డౌనఘవృత్తికిఁ దెల్పెనే? సురా
 పాదఃలు ముక్తిఁగొంతు మని యార్చుట దౌష్ట్యము దుఃఖదంబగున్
 ఉ, కానఁ ద్యజించి యామతము గ్రీన్నఁ బ్రసన్న ధరామరోక్తిచే
 బూజక నిష్కృతిన్ బడసి మోక్షపదాప్తికిఁ బంచయజ్ఞముల్
 మానక, పంచదైవతసమర్చన సల్పుచుఁ బాపదూరులై
 మానసశుద్ధి జ్ఞానమహిమన్ గృతకృత్యులు కండు మీ రింకన్. 168

క. ధృతి మూలాధారాది

స్థితల గణేశాదులను మతిన్ గను చజపాం

చితమంత్రాసక్తులరై

సతతము చరియింపఁ గొండు శాశ్వతముక్తిన్.

169

నవనీతగణపతిమతాదినిరాసము

వ. అనుటయు హేరంబనుతాదు లట్ల యొనర్చి కృతకృత్యు లగుటయు,
 నవశిష్టులగు నవనీత, సువర్ణ, సంతానగణపతిమతస్థులగు వీరభ
 ద్రాదు లరుదెంచి శంకరునతో "స్వామీ! యీజగం బంతయు గణ
 పతిస్వరూపంబుగ మోక్షార్థులమై ధ్యానింతుము. సుఖార్థులగుజను
 లకుఁ బూజ్యం బగు మా మతంబు మీ రెట్లు దూషించితిరో వింత
 యయ్యె ననవుడు మీరు మూఢులరు శాస్త్రతత్త్వంబు నిదె తెలి
 పెద వినుం డని గురుచంద్రుఁ డెట్లనియె.

170

సీ. మును మహత్తత్త్వమ్ము పూరుషాధిష్ఠిత

యగు ప్రకృతిని నుదయంబు నొందె

నామహత్తత్త్వమ్మునందుండి త్రిగుణాత్మ

క మ్ముప్పతిలె నహంకార మనఁగ

నద్దియే నుద్రవిష్ణాదిరూపం బయ్యె
 నారుద్రునం దుదయమ్ము గనిరి
 సుతలు మువ్వురు గణపతి కుమారస్వామి
 భైరవుం డనెడు నాహ్వాయము లొంది

గీ. వారు స్వ స్వాధికార నిర్వహణ సక్తు
 లగుట నాయాయుచక్రములందు వెలుగు
 నగ్గణేశాదులే ధ్యేయు లైరి విప్ర
 వితతి కింక నశక్తులవిధి వచింతు.

171

క. ఆది త్యాంబా హరి లరి
 బోదర శంకరు లనన్ మహాన్నతిఁ గను నా
 మైదుగురు దేవతల ధర
 ణీదేవుఁడు పూజసేయ నిత్యము వలయున్.

172

మ. అను నాచార్యుని సూక్తిజాలవశులై యావీరభద్రాదు లొ
 య్యనఁ జిహ్నంబుల నూడ్చివై చి గురుపాదాబ్జంబులన్ వ్రాలి పె
 ల్చనఁ దచ్చిష్యతఁ గాంచి పంచ సురపూజా పూర్వ కాద్వైతరీ
 తి నితాంతామలమానసాబ్జు లయి యర్ధిన్ బొంది రబ్రంబుగన్.

మ. పరపాపండ మతాళి నుక్కడఁచి యద్వైతార్థవాగ్దృష్టిఁ గ్ర
 చ్చటఁ జోళద్రవిళాదిదేశజులఁ బాదాక్రాంతులన్ సల్పి, త
 త్కరిశై లేంద్ర నితంబ కాంచి యగు శ్రీకాంచిన్ సురాగారమున్
 బరవిద్యాచరణానుసారిగ రచింపంజేసి కర్మంది తాన్.

174

ఆ. తాంత్రికులను బాయఁ దటిమి కామాక్షికి
 భగవతికి సపర్య నిగమసమ్మ
 తమ్ముగా ఘటించి తత్పురి నొకనెల
 శంకరుండు శిష్యసహిత ముండె.

175

పదపడి భైరవపూజా

స్వనుల మదం బణచి రొక్కపటి ధీశక్తిన్.

181

వ. అచటినుండి కర్ణాటదేశమున కేగ శంకరార్కుండు దలపోయి

చుండ విదర్భరా జిట్లను.

182

శా. కర్ణాటావనిఁ బర్యటించెడుకడంకన్ వత్తు రీరంచు నా

కర్ణింతున్, వినలేదె తద్విషయ ముగ్రింపశ్యకాపాలి కా

కీర్ణం, బనమ తోపదేష్టజనతా కీ టోర్ణనాభం, బన

భ్యర్ణం బాస్తికకోటి కంచు, విరమింపంజూడు మాయత్నమున్.

ఆ. అన నధిజ్యధన్వుఁ డౌచు సుధన్వుఁ డి

ట్లనియె వీడె భక్తుఁ డండ నుండ

భయము నీ క దేల ప్రతిపక్షు లగుపామ

రాళివలన స్వామి! యనుచుఁ బలుక.

184

ఉ. వైశమ యేగెఁ దీర్థకరవర్కుండు శంకరదేశికుండు కా

పాలికజాలకంబు గెలువన్ ధృతి వీడక కన్నడానక

వ్వేశను శంకరాగమనవృత్త మటన్ గ్రకచాభిధాన కా

పాలిక దేశికుండు విని పట్టంగరాని దురాగ్రహంబునన్.

185

క్రికచుఁ డను కాపాలికుని చరితము

చ. పీతృవన భస్మ లిప్త తనుభీకరుడై నృకరోటి శూల సరి

యుతకరయుగ్మ మొప్పుఁ దన కుద్దిగ వేసము దాల్చి పెక్కు దు

ద్ధతగతి వెంట నంటుంగ మహామనుఁ డౌచు నఖర్వగర్వభా

షితముల నిట్లు పల్కె యతిశేఖరుఁ జేరి యనాదరంబుగన్. 189

చ. బసుమము మై నలందితివి బా గగుఁ గాని కరోటిఁ దాల్చి క

ప్పసముగ బొంతఁ దాల్తువు కపాలియుపాసన లేద, రక్షసి

క్త సితనరోత మాంగములఁ గల్లునఁ బూజ లొనర్ప కెట్లు గో
త్రసుత కవుగింటన్ వివశతం గనుభైరవుఁ డొందు మోదమున్.

చ. అని యటు భైరవాగమరహస్యములన్ వివరించువాని నీ
చుని మెడవట్టి తోయిఁ డనుచున్ గడు నల్లి సుధన్వుఁ డాజ్ఞ యి
చ్చినక్షణమే తదీయు లగుసేవకు లాసభనుండి పాటనూఁ
కిన భ్రుకుటీఖరాస్యుఁ డయి కేలఁ బరశ్వధ మూని వాడునున్. 188

గీ. వరుస మీమీశిరంబులు నలుక నేని
నేను గ్రీకచుఁడనే యంచు నీచుఁ డతఁడు
కెరలి పగచాటి పోయి ముష్కరకపాలి
తతి యతుల మీఁది కనిపె వధం బొనర్ప. 189

క. అలిగి కపాలిబలంబులు
ప్రళయాంభోధర భయంకర క్షేళలతో
బిలబిల మని వచ్చి యతుల
నలమె నసంఖ్యాకముగ నుదాయుధ మగుచున్. 190

గీ. అంత నవ్విప్రకులము భయాకుల మయి
పఱచు టరసి సుధన్వుండు పట్టరాని
యలుక సన్నద్ధుడై రథియై నిషంగి
యై కపాలివ్రజము ముంచె నంపవెల్లి. 191

క. ఆరీతి నృపతి కుమతుల
మాటుకొనం గ్రీకచునాజ్ఞ మఱియొక కేలనన్
గూరకపాలు లుదాయుధు
లై రవరవ నలుకఁ గవిసి రవనీసురులన్. 192

చ. యమభటులట్లు పైఁబడెడునట్టి కపాలిసహస్రముల్ సమీ
పముసన కాంచి గొల్లు మని పాటులు శంకరుఁ జేరి దేవ! కా
వు మనుచుఁ గూయిడన్, యతియు బూదిగఁజేసెను హుంక్రియోత్థని
స్సమదహనాద్చులన్ నిశితశస్త్రసహాయుల నాతతాయులన్. 193

క. భూనేత కనకపుంఖ శ
రాసీక నికృత శాత్రహస్యకమలసం
తాన పరిష్కృత రణమహి
యై నిరుపమభక్తి మెఱయ యతిపతి కెఱఁగెన్. 194

మ. క్రీకచుగ డంత స్వకీయు లంతమగుటన్, బ్రాహ్మణ్య మక్లేశ ము
త్సుక మాటం గని దూయమానచలచిత్తుండై యతీశాను నం
తికమున్ జేరి “దురాత్మ! నామహిమన్ వీక్షింపుమా యింత కిం
త కనంజాలెద”వంచుఁ గేలఁ బుటియన్గైకొంచుఁ గన్మోడ్చి లోకన్.

గీ. భైరవాగమమార్గమ్ముఁ బట్టి ధ్యాన
మాచరింపఁ గనోటి మద్యంబు పొడమె
నందు సగ మాని, పుటియఁ దక్కర్థ మూని
భైరవు స్మరించు నంత నబ్రమ్మ దోఁప. 196

క. మోలను మహాకపాలి త్రి
శూలి నరకపాలమాలి శోచిష్కేశ
జ్వాలాజాలనిభజటా
పాలి పొడమె నట్టహాసభాశ్శాలియున్దె. 197

చ. అటు పొడసూపు భైరవుని యంఘ్రిల వ్రాలి ‘భవన్మ తాశ్రిత
చ్ఛటఁ బొరిగొన్న యీఖలు వెసన్ గనుమంట దహింపు’ మన్న ను
త్కట రుష ‘మత్స్వరూపు యతితల్లజఁ జంపు మటందె’ యంచు న
క్కుటుమతి మాళి శూలమునగ్గిక్కునఁ ద్రించి నటిం చెనెంతయున్.

గీ. అంతః గోధభయంకరుంధై నటించు
నట్టి సంహారభైరవు సంఘ్రియుగళి
వ్రాలి శంకరదేశికేశ్వరుఁడు నన్ను
తించి యిట్లను భయము భక్తియును మెఱయ.

199

సీ. స్వామి! వేదపురాణశాస్త్రసంప్రతిపాది
త మగుకర్మమ్ము కర్తవ్య మనుచుఁ
దత్కర్మమున నబ్బు భర్మమ్ము, దాన మ
హాఘకోటులు నాశ మందు ననుచు
నాశుచివ్రతమున నంతరంగము పాప
దూరమై శుద్ధమై తోచు ననుచుఁ
జిత్తవైమల్యమ్ము చేకుట నాత్మసా
క్షాత్కార మప్పుడ గలుగు ననుచు

గీ. నపునరావృత్తి మోక్ష మయ్యదియె యనుచు
నఖిలభూసుర పరిష దభ్యంతరాశ
మందు నద్వైతమతసార మర్థి నుడువు
చుంటి జగతికి భవపీడ యోసరిలఁగ.

200

ఉ. ఆయెడ నీదు భక్తుఁడు రయంబున వీఁ డరుదెంచి రూక్ష మా
చాయ 'ని దెల్లఁ ద' ప్పను చసంగతదూషణ యుక్తికోటులన్
గూయ, మదీయశిష్యతతి గొట్టి మెడన్ జెయివెట్టి నెట్టి, వై
ధేయత మంత్రశక్తి నినుఁ దెచ్చెను, జచ్చెను శూలకృత్తుఁడై . 201

క. దేవా! సత్యాసత్యము
లీవ యిఁకన్ దెలిపి ప్రోవుమీ మ మ్మన నా
దేవుఁ డనియె ద్విజశిక్షణ
కై వెలసిన శంకరుండ నౌ దీనార్యా!

202

ఉ. వేదపదార్థగమ్యుడవు విశ్వసమర్చ్యుడ వీ నొనర్చు నే
దేదియు నే నొనర్చినట్లులే యగు- బ్రాహ్మణధర్మ మూఁడి యీ
యీదురితాత్ము లెల్లఁ దరియింప నొనర్చు, కలిప్రభావ మి
ట్లాదుకొనంగ నిష్ట మగునట్ల చరింతురు వీరు క్రూరులై. 203

గీ. మంత్రబద్ధుండ నౌట దుర్మతికి వీని
కకట! ప్రత్యక్షమైనాఁడ నంతెకాని
ధర్మమునఁ గా దటంచు నందఱును గాంచు
చుండ భైరవుఁ డంతర్హితుం డగుటయు. 204

క. అపట్టన వటుకాదులు
కాపాలికదుర్మతానుగతులు తదీయూ
లాపముల కళికి శంకరు
శ్రీపదముల కాచరించిరి నతుల్ పదిరెండున్. 205

ఉ. వా రరు దొంది 'మే మకట! స్వామి! విమూఢుల మేలుమా కృపా
సారముఁ జిల్కి మ' మ్మనుడుఁ జల్లని మాటల నాదరించు చ
క్కానుణికాగ్రామి కడగంటన శిష్యులఁ గాంచి పూతులన్
వారి నొనర్ప నాజ్ఞయిడ వైశమ పద్మపదాదు లొక్కరై. 206

గీ. వారలను బ్రాత రవగాహ పరులు గాఁగ
సతత సంధ్యావిధా ద్యనుష్ఠాన పూర్వ
పంచయజ్ఞ పంచాయత నాంచన నియ
తులుగ బ్రాహ్మణాధ్వగులుగ సలిపి రెలమి. 207

వ. సమాహితచిత్తులై వటుకాదు లగువాకాపాలికు లద్వైతమతనివి
ష్టులై శంకరచరణంబులు శరణంబుగ నమ్మి శిష్యులై శేవించు
నెడ నొక్క కాపాలికధూర్తుం డరుద్రేంచి యిట్లను. 208

ఉన్నతభైరవునితో వాదము

సీ. కాపాలికమతానఁ గలుగుచో న్యూనత

పరమతంబుల నింత ఫలము గలదె?

బ్రహ్మజాతితయ గొప్ప దనుదురూహ ని

వృటుకాదులు స్వమతభ్రష్టులైరి

జాతిచే నేప్రయోజనమును గనఁబోము

సకల దేహములు భౌతికము లగుట

‘నిద్ది యీజాతి’ యం చెవఁడు సెప్పఁగలఁడు

కాన నేతజ్ఞాతి కల్పితంబ

గీ. యిందులఁ బ్రమాణ మగపడ దింక నద్ది

వినుము ద్వివిధంబు, స్త్రీజాతి యనఁగఁ బురుష

జాతి యన- నందు నాద్య శ్రేష్ఠము తదీయ

సంగమ మ్మక్షయానందజనక మగుట.

209

ఆ. గమ్య యీపె, యిది యగమ్య వీనిదియ యీ

గరిత- పరుని యాలిఁ గవయరా ద

టన్ననుడిని నమ్మ మఖిలకాంతలు స్వీయ

లగుట; “దోస మంటు” ననుట తగదు.

210

క. ఆనందార్థము చర్మము

చే నొకచర్మమ్మ నొరయ జీవున కఘ మె

ట్లా ‘నానందజత్పప్తియె

యా నలజీవునకు మోక్ష’ మనరే పెద్దల్.

211

క. కానన్ దత్సంగ స్ఫుట

మానందమె భైరవుఁడు; నిజాంగలయమునన్

దా నాదేవుని గలియుటె

యా నిక్కపుముక్తి తెలియుమా మన్మతమున్.

212

సీ. అనుచుఁ దెల్పఁగ శంకరాచార్యుఁ డనియె గా
 పాలిక! సత్యంబు పలికి తీవు
 నీతల్లి యెవ్వఁకూఁతు రం చన వాఁడు
 దీక్షితసుత యంచుఁ దెల్ప, యతియు
 దీక్షితత్వమ్ము సిద్ధించె నాతని కెట్లు
 లనుడుఁ గాపాలికుం డనియె నిట్లు
 తాల హింతా లాదితరువుల కలు గీయుఁ
 దమ్రుచి యెఱిగియుఁ ద్రావఁ డొకపు,

గీ. డమ్ము నితరుల కింత న్యాయమ్ముఁ దప్ప
 డది గని జనంబు దీక్షితుం డనుచుఁ బిలుచు
 నట్టిదీక్షితుఁడట్టి మాయమ్మ, యింక
 నాయమచరిత్రము వచింతు నాలకింపు.

213

క. నిచ్చలు తనుఁ జేరిననరు
 లచ్చపుసుఖవార్ధి నోలలాడఁగ దేహం
 బిచ్చి వ్రతము నెఱపుకొనిన
 సచ్చరిత మదంబ; జనకచరితము వినుతున్.

214

ఆ. ఎవనిమద్యగంధ మిసుమంత సోక స
 న్నిధిని నిలువలేక నిర్జరులును
 బఱవఁ జొత్తు, రట్టిప్రభ్యాతి గన్న సు
 రాకరాహ్నాయుండు నాకుఁ దండ్రడి.

215

క. ఉన్నత బైరవాఖ్యుఁడ
 సన్మాన్యుఁడ నిట్టియాభిజాత్యము గల న
 న్నున్నీ గర్చించిన జీ
 వన్ముక్తుల రగుదు రనిన వారని కినుకన్.

216

ఉ. ప్రేలక యశాల కేగి పృథివిన్ విహరింపు యథేష్టరీతిఁ గా
పాలిక! దుర్మతస్థితుల బ్రాహ్మణజాతుల శిక్షసేసి స
చ్చీలురఁ జేయుపూన్ని నరుడెంతును గా, కొరులన్ స్మరింప నా
కేల? యటం 'చవాచ్యుఁ డగునీఖలు దవ్వుగ రువ్వుఁడా' యనన్.

ఉ. మూఁకలు గట్టి శిష్యు లధముం డగుభైరవు మాళిఁ బట్టి పి
ర్వీకులఁ బెట్టి యొజ్జనుడి వెంటన దవ్వుల నెట్టి- రంతఁ జా
ర్వాకుఁ డొకండు వచ్చి యతిరాజుఁ గనుంగొని సైఁప నోప క
ఱ్ఱాకఁలఁ బెట్టుచిత్త మునయందు విచార మొనర్చె నీక్రియన్. 218

చార్వాకమతనిరాసము

సీ. తనరు దేహద్యతీతముగ నాత్మ మటంచు
వదరుమూర్ఖులతోడ వసుధ నిండె
మాకు సై తము నట్టిమతి గల్గు నేమొ త
త్సంగత్యమున నను త్రాస మొదవె
వారి కందఱ కగ్రిచారి యీసన్నాసి
యఁట యించుకంత మాటాడవలయు
నిలుతు నింత వివేకకలితుఁ డంచును దోఁచె
నేని, గాకున్నఁ దోడ్తోన చనెద

గీ. నని విచారించి సభసొచ్చి యతిని జేరి
తత్త్వ మెఱుఁగుదువే ననంతరము మోక్ష
లక్షణము తెల్పుదువు గాని లలితఫణితి
వినుచు నస్మద్వివేకమ్ము వినుము తొలుత.

219

క. జలనిధిజలముల విలయ

మ్ములయునదుల కాగమనమే యున్నెడ, మృతుఁ డీ
యిల మరలఁ బొడముఁ, గావున

వీలయమే జీవునకు ముక్తి వివరింపంగన్.

220

ఆ. తృప్తుఁ డగు మృతుండు దీనిచే నంచు శ్రా
 ధ్దాదికర్మ మాచరించునట్టి
 మోఱకుల వివేకమునకు న వ్వాదవును
 వారిచిత్రమతము గోరు నెవఁడు?

221

గీ. కాయ మే యాదిరూపమ్ముగా జనించు
 నట్టికాయమ్మె తా నయి యలరుజీవు
 నకు లయమె ముక్తి, కా దిఁ కన్యంబు - మూఁడు
 లట్టి జీవుండు మఱిమఱిఁ బుట్టు నన్ఁడు,

222

సీ. 'పరలోకములు స్వర్గనరకముల్ గల వవి
 పుణ్యపాపప్రాప్యములు క్రమముగ
 నాపుణ్యపాపమ్ము లయి పోవ జీవుండు
 మరల మర్త్యమున జన్మంబు నెత్తు'
 ననువారి మత మెంతయును నప్రమాణ మ
 య్యభయానుభవ మిట నొదవదొక్కొ
 యెవ్వఁడు సుఖభోక్త యవ్వఁడె స్వర్గి, యె
 వ్వఁడు దుఃఖభోక్త యవ్వఁడె నిరయి

గీ. యిటుల ప్రత్యక్ష మనుభవం బేర్పడంగ
 నెటా పరోక్షమ్ము కల్పింప నేటిపాడి?
 యింద్రియములు దేహము నశియింప నింక
 నెవఁడు పరలోకమున కేఁగు? నెట్లు లేఁగు?

223

గీ. అరయ జీవుండు దేహేంద్రియాదు లగుట
 దేహము నశింప జీవుండు దీటిపోవుఁ
 'గన నగును భేద' మన మహాకాశమందు
 నంతరించుఁ టాకాశ మట్లు డిందు.

224

ఆ. కాన మామతము జగన్నుత్య మంచుఁ జా
ర్వాకుఁ డనఁగ నిట్లు పలికె యతియు
వేదబాహ్యమతము నీది నుత్యం బెట్లు
లస్మదీయమతము నాలకింపు.

225

సీ. ఆయాత్మ దేహేంద్రియాదులకు విభిన్న
మదే ముక్తమై పరమాత్మ మగును
అజ్ఞానమునఁ బరమాత్ముఁడే బద్ధుఁ డౌ
జ్ఞానమ్మున విముక్తుఁ డౌను జువ్వె
'దేహపాతమున ముక్తి లభించు' నను త్వదా
లాపమ్ము భ్రాంతిమూలము నిజముగ
జ్ఞానాన్ని నిర్దిగ్ధ కర్ములై కంఠ్రు బ్ర
హ్మము నంచు జ్ఞానమాత్రమ విముక్తి

గీ. హేతువుగఁ దెల్పు శ్రుతియ; య దెటు ప్రమాణ?
మనిన నీకుత్సితోక్తి యశానా ప్రమాణ?
మన్ని దహియింప స్థూలదేహంబు, లింగ
దేహ మూఁది జీవాత్మ యెందేని యేఁగు.

226

వ. ఇందులకు 'స్వర్గకాముఁడు జ్యోతిష్టోమము చేయఁ దగు, నిత్యా
దివేదవాక్యములై ప్రమాణము.

227

క. శ్రుతి జీవుఁ దృణజలూకా
ప్రతిమునిగ వచించెఁ దనువు పడ; నన్యతనూ
గతుఁడై పరలోక మెనయు
సతనికిఁ దత్పుతులు చేయనగు శ్రాద్ధాదుల్.

228

చ. అనియును బ్రేతతారహితుఁడై యతఁ డుత్తమలోక మొందఁజే
యన తగుఁ బిండదాస్తము గయాదుల నంచుఁ బురాణ ధర్మశా

స్త్రనివహ ముగ్ధడించుటను సప్త దళాంగము లింగదేహమున్
'దన' దని పొంది జీవుఁడు పతంగమునీతిఁ బరతః దాఁ జనున్. 229

క. కావున మాతాడక చను

మీ వోచార్వాక! జడమతీ! యని పలుకం

గా వాఁడు వేషభాషలఁ

బో విడచి యతీంద్రుపాదములకున్ మ్రొక్కెన్. 230

వ. అట్లు మ్రొక్కి యథావిధి నాజగద్గురులకు శిష్యుండై నాటం గో
లెఁ తత్పుస్తకభార భరణరూప శుశ్రూషాపరుం డయ్యె, నట్టి యె
డఁ బీనకాయుం డగుసౌగతుం డొక్కఁ డేతెంచి శంకరునకు మ్రొ
క్కి యిట్లను. 231

సౌగతునితోడి వాదము

ఉ. ఆదృతకర్మమార్గు లయి రజ్జత నీజను లిట్లు; స్నానదా
నాదుల భౌతికంబునకు నబ్బునె శుద్ధి? సదా విశుద్ధి పెం
పూఁదెడు జీవుఁ డంగ మటు లూడ్చి విముక్తిని బొందుచుండఁగా,
'నేదొబ్బుణానఁ జిక్కి జనియించు మఱిన్ భువి'నండ్రు దుర్మతుల్.

గీ. ఋణము మే నెత్తునప్పు డదృష్ట, మటులె
యంతమున లేదు, కాన ద్రవ్యము గడింప
ఋణభయము వాయవలె వినవే 'ఋణం బొ
నర్చి నెయి త్రావవలయు' న న్వాక్యరీతి. 232

చ. అది పరమప్రమాణము, నిరంతర మెల్లెడ నప్పుసేసి పెం
చఁదగుఁ గళేబరంబు మతిశాలి; సుఖం బఖిలాన్నభోక్త కై
యొదవును, ముక్తి నాఁగ నటు లొందుసుఖంబె సుమా! విముక్తి కై
కద మఱి నీప్రయత్న. మనఁగా విని యయ్యతి పల్కు సౌగతున్.

ఉ. నీదు వృథాప్రలాప మిఁక నేనియు మాను శ్రుతి స్మృతీతిహా
సాదులు కర్మభోగమునకై పరలోకగతిన్ వచించుటన్
బోదు ఋణాదికర్త కిలఁ బుట్టుట చచ్చుట, కానఁ బాపసం
పాదకమా కుబుద్ధి నెడఁబాసి చరింపుము సత్పథంబునన్. 234

గీ. అనుడు సౌగతుఁ డిటు లను వినుము సుగతుఁ
డనుముని సమస్త భువిఁ గాంచి, కని జగన్ని
సర్గసత్యమ్ముఁ, బ్రాణ్యుపాసనరతుఁ డయి
కరుణ నుపదేశమిచ్చె నిక్కరణి నాకు. 235

ఉ. గణ్యము ప్రాణ్యహింస యనఁగా దగు ధర్మ మొకండె, నీవు త
త్పాణ్యవిహింసనంబునఁ గపాలనివర్తన మూని మోక్షసా
ధ్యుణ్యము గాంచు మంచు-దయతో నను తద్గురువాక్కు లెంచి యా
స్మణ్యము గల్గఁ దద్వచనమే కొని ప్రాణ్యవిహింసఁ బూనితిన్. 236

ఆ. ఆత్మ గురునిపదము, తాదలఁ దద్వాక్కు
లూని సకలచేతనానుకంప
వ్రతముగాఁ జరింతు ఓతి నున్నె యిట్టిధ
ర్మమ్ము సర్వసమ్మతమ్ము నమ్ము. 237

వ. మామతము ధర్మస్థానము కావుటంజేసి యెల్లరు మేకొనఁ దగిన
దనుటయు నాచార్యుం డిట్లను. 238

సీ. ఏమంటి వోరి నిహీన! సౌగత! యహిం
సాన్యధర్మంబె లే దనఁ దెగింతు
యాగీయహింసన మది ధర్మ మనుచు వే
దములు పేర్కొనవె వ్యక్తమ్ము గాఁగ
నెఱి స్వర్గ మిచ్చు నగ్నిష్టోమ ముఖ్యమ
ఖమ్ములు పశుహింస కారణముగఁ

బ్రాహ్మ మాహింస శ్రుత్యాచారరతులకుఁ
బాషండు లగుదు రప్పథము దొఱుఁగ

గీ. బ్రహ్మవీర్యజులేని నారకమునందుఁ

బడెడువార సదాచార వర్జనమున

వేదనింద నటంచు మన్వాదు లనుట

నట్టి రాకల్పనిరయులై యార్తి గండ్లు.

239

వ. కావున బ్రాహ్మణాదివర్ణజులకు వేద నిరూపితాచారంబు పరమప్రమా
ణంబు, దాని నంగీకరింపనివాఁ డధముఁ - డనుటయు నాసౌగత్యండు
ప్రమాణశూన్యం డగుటఁ బ్రతి వచింప నేరక శంకరునకు మ్రొక్కి,
త దుచ్చిష్టాదన పుష్టియై, పద్మపాదాదులకుఁ బాదుకావాహకుండై
సేవించుచుండ నొక్కనాడు.

240

క్షపణకమతనిరాసము

క. ఒక కేలఁ దురీయంత్రము

నొక కేలం గోళయంత్ర మూని, కటిని గొం

డొకకొపీనము దాలిచి

యొకక్షపణకుఁ డేగు దెంచి యొజ్జకు ననియెన్.

241

క. స్వామీ వినుమీ యరు దగు

నామత మత్యంతశోభనము 'సమయుం' డ

న్నామమ్మువాడఁ బూర్ణుడ

నేమతమును మామకై ంద్రియికమత సమమే.

242

శా. హేళిన్ గాలనియంత యంత్రయుగళిన్ హేలాగతిన్ గట్టి త

త్కలజ్ఞానముచే వచించెదఁ ద్రిలోకంబందు రా నుండు ని

ర్వేలం బైనశుభాశుభార్థముల భావించున్ సదా వేల్పుగాఁ

గాలంబున్; బరమేశుఁడున్ గదలుపంగా లేడు నాపక్షమున్. 243

చ. అన విని శంకరార్యుఁడు సమంచితరీతి వచించి, తెంచితిన్
 'నిను సమయజ్ఞుఁ' డం చెపుడు నేనిఁ బరీక్ష ఘటిల్లకుండ, దం
 దనుక మదాశ్రయంబున మనంగదె, ప్రశ్న మొనర్తునాఁడె యం
 చనవుడు వాఁడు నియ్యకొనె నమ్మఱునా డతిభీకరాకృతిన్. 241

జై నమతనిరాసము

శా. కాపీనంబును మాత్రఁ దాల్చి మలద్విగ్ధం బైన మేనొప్ప, నం
 కాపేతుండు నపుండ్రుఁ డయ్యు ధృతదీవ్యద్విందుపుండ్రుండునై
 యాపట్లన్ జనుడెంచె జైనుఁ డొకరుం "డర్హన్నమో" యంచు శి
 ష్యోపేతంబుగ రేఁగి బొబ్బ లిడుకొం చొయ్యన్ విశాచం బనన్.

క. చనుడెంచి శంకరుం గని

యనె- జినుఁ డనుడేవుఁ డెల్ల పాణుల హృదులం
 దున జీవుఁ డన వెలుఁగు, ము
 క్తి నొసంగును ముక్తుఁ డగు నతిజ్ఞానమునన్.

246

ఉ. ఆతఁడు శుద్ధుఁ డౌఁ దనులయం బొదవన్, మలపిండరూపమా
 నీతను వెట్లు శుద్ధమగు నెందు మునింగిన నెట్టిగందపుం
 నబూతలఁ బెట్టినన్ వలిపముల్ పయిఁ జుట్టినఁ? గాన స్నానముల్
 పూతలు రోతలంచును బ్రబోధమొనర్పఁగ శంకరుం డనున్. 247

సీ. దేహ మొక్కటి యెట్లు త్రితయ ముండఁగ స్థూల

సూక్ష్మకారణము లంచును బ్రసిద్ధిఁ
 గ్రమముగా నవి నాశనము నొంద సచ్చిదా
 నందరూపము జీవుఁ డొంది వెలుఁగు

నీశభిన్నుఁడ నను నెఱుక యవిద్య- జీ

వుఁడు తదవిద్య బద్ధుఁ డయిపోవు

నే నభిన్నుడ నీశునికి ననుమతి విద్య,
యద్దాన భవముక్తుఁ డగును దేహి

గీ. యిటు సుదుర్లభ మగు మోక్ష మెటుల దేహ
పాతమాత్రమునన యుట్టిపడు ననియెడు
శంకరుపదంబులకు మ్రొక్కి ఛాతుఁ డయ్యె
వాఁడు సహశిష్యుడై వేషభాష లుడిగి.

248

బౌద్ధనితోడి వాదము

ఆ. అంత శబలనాముఁ డగు బౌద్ధుఁ డే తెంచి
యతివరేణ్యుఁ గాంచి యనియె నిటుల
త్వత్ప్రబోధ మెల్ల వ్యర్థంబు నరశృంగ
మునకు సమ మభేదమును దలంప.

249

గీ. ఈవు సర్వోత్తముఁడ విట్టు లేల యయితి
దృష్టఫల ముజ్జగించి యదృష్టఫలము
కోరె దది దూర, మేమి చేకూర్చు నీకు
శూన్యముగదా పరోక్ష మిచ్చునె ఫలంబు.

250

శా. నిర్జీవం బగుటన్ భవన్మతము కంటే వ్యర్థ, మన్మన్మతం
బూర్జస్వంతము, దాన నాత్మ మొకఁడయ్యున్ బెక్కులై చేతనా
త్యూర్జంబై హృదయాదిఁ బ్రేరణము సేయున్ నిత్యముక్తంబునై
యార్జించున్ సుఖ మక్షయంబుగ సతం బద్వైతశూన్యం బగున్.

క. నేనే కర్తను భోక్తఁ బ
రానందాకృతి సటంచు స్వాభీష్టములన్
ధ్యానము గల యన్నానీ
మేనులఁ గ్రీడించి, కాంచు మే నట్టి ముక్తిన్.

252

వ. అనుటయు శంకరుం డిట్లను.

253

క. విను మింద్రులు పదునలువురు

చనుడాక వసించు బ్రహ్మజగమున సత్యం

బును శౌచము గలిగి సురా

ర్చన యతిథి సపర్య సలుపు సజ్జను డర్థిన్.

254

క. అమరు లలర నగ్నిప్రో

మము సేయఁగ నింద్రలోకమందిరు డగు, యా

గము పౌండరీక మొనరుప

నమరుం దత్సత్యలోకమందుం గాఁపై.

255

వ. కాన నాయాదేవతల నుపాసించువా రాయాదేవతలఁ జేర నరుగు

దురు. మఱియు భగవద్గీతయందు “యోయో యాయాం తనుం

భక్త్యా శ్రద్ధయార్చిత మిచ్ఛతి తస్య తస్మాచలాం శ్రద్ధాం తా

మేవ విదధామ్యహం” మ్మనుభగవంతుని వాక్యమువలనఁ బరలోక

గమనాదికము సిద్ధ మగుచుండఁ గాన దేహపాతమాత్రంబున

ముక్తి లభింప దని యెఱుంగుము; మఱియు.

256

శా. ‘యావద్భూతములందుఁ దన్నుఁ, దనయం దాభూతకోట్లం గనం

గా విన్నాణి యెవండో వాఁ డొకఁడె తాఁ గాంచున్ బర బ్రహ్మ, మిం

కేవాఁడున్ గనఁజాలఁ’ డంచు శ్రుతియం దేర్పాటుగా నుండె ‘జ్ఞా

నావిరూఢినిదక్క ముక్తి గనరా’ దంచాపథ మ్మాన నా. 257

ఉ. కాన ననర్థదాయి మతికల్పిత మౌటను జీవభావమున్

లేనటు పుచ్చి, శాశ్వతకనిర్వృతి గాంచుటె ముక్తి సుమ్మి, యిరి

కేని త్యజించి మాఁధ్యము సుఖంపు. మనన్ విని వాఁడు శంకరాం

ఘ్నానతుండై తదద్భుతయశోఽభినుతివ్రత మూనె వందియె. 258

మల్లపురమున మల్లార్థిభక్తుల నద్వైతులఁ జేయుట

క. తదనంతర మాదేశము

వదలి జగద్గురుఁడు శిష్యపరివృత్తుఁడై నె

మ్మది మల్లపురికిఁ జని యి

ర్వదియొకదినములు వసించె స్వాస్థ్యము మెఱయన్.

259

చ. మఱి యచటన్ వసించు ద్విజమండలిఁ గన్గొని 'ప్రాతరాదిగా
నిరతము నెల్ల వేళఁ గరణీయము మీ, కెది సెప్పుఁ డన్నఁ జె
ప్పి రిటుల వారు 'మల్లుఁ డనుపేరి సురారి హరించి దేవుఁ డీ
పురి నెలకొన్నవాఁ డతనిమూర్తి భజించుటె కృత్య మెప్పుడున్

క. మల్లారి యనెడు నవ్వే

ల్పెల్లరకు నుపాస్యఁ, డతని యెకిరింత శునీ

వల్లభుని, వేషభాషా

దు న్నీల ధరింతు మూనుదుము మెడ గవ్వల్.

261

శా. మల్లారిఁ బ్రభు సుప్రసన్ను నొనరింపంగంటి మోస్వామి! యు
ద్యల్లీలార్పిత నాట్య వాద్యములచేతఁ, దత్కటాక్షాప్త సం
పల్లాభమ్మున వర్ధమాన సుఖ సంపన్నుఁడై మేము యీ
వల్లోకంబుఁ దలంతు మేత దుదరాభ్యంత స్థితం బం చెదన్. 262

సీ. మాకు సుఖేచ్ఛ యేమాత్రమ్ము లేదు వ

ర్తింతు మామ్నాయవిధిప్రకార

మరయ "నమః శ్వభ్య" యని "శ్వపతిభ్యశ్చ

హో నమ" యనియు వేదానువాక

మాయీశ్వరునకు వాహన మగు శ్వాసమ్ము

నకును సార్వాత్మ్య మున్నతి వచించె

దద్వేష భాషాది భారణంబున నన్య

ములయెడఁ గోర్కొయే పొడమకురిండు

గీ. గావున స్వశిష్యకోటితో నీవు వేద
చోదితాచార మిది పూను మీదినమ్మె
యివె వరాటకములు ధరియించు మెడను
మోక్షలక్ష్మీ స్వయంగ్రహమ్మున సుఖింతు. 263

వ. అనుటయు నవ్వి యవ్విజ్ఞ శేఖరుం డిట్లను, 264

మ. తనమాయన్ నిఖిలాబ్జజాండముల నుత్పాదించుచున్ బ్రహ్మ వి
ష్ణు నిటాలాక్ష నిదాన మాచుఁ బరమేశుండ్లై 'సది' త్యాదివే
ద నిగా దాస్పద మద్వితీయము ననంతం బేక మవ్యక్తమై
చను వాఁ డప్పరమాత్ముఁడొక్కరుఁడ మోక్షప్రాప్తి మూలం బగున్.

గీ. అంశభవు లగు వీరభద్రాదుల లయ
మూఁది రుద్రుని లయ మెంచనోపనట్లు
తత్ప్రబోధమ్ముచే రుద్రతత్త్వ మెఱుక
వడ, దటులె రుద్రుఁడును బరబ్రహ్మమునెడ. 266

క. కన 'శ్వభ్యః శ్వపతిభ్యో'
యను నిగమము పదియునొక్క రని రుద్రులఁ దె
ల్పెను, గలదె బహుత యేక
మ్మున? కింకఁ ద దంశబోధమున ముక్తి యెఱుల్? 267

ఉ. దేని స్పృశించుదోషము గతింపఁగ విపుల కెల్ల మృత్తికా
స్నానము పాచితంబొ, యల శ్వానము వేషము భాష లంకముల్
పూని, కులక్రమాగతినె పో యఘ మెంచక నిత్యకర్మముల్
మాని త్రిసంధ్యనాట్యమును మానదు, విప్రత మీకు నున్నదే? 268

క. కలుషాత్ముల మిముబోంట్లం
దిలకించినపాప ముడుగ దినకరుఁ జూడకొ

వలె, మాన మూనవలె నని

తెలుపవె శాస్త్రము లటంచు దేశికుఁ డనుడున్.

269

ఉ. వారు నికృతమూలతరుభాతి, నృపాంఘ్రిల సాపరాధుల
వారువలెన్ జగద్గురునిపాదములన్ బడి లేవకున్న న
క్కరుణికుండు వారిఁ గడగంటఁ గనుంగొని లేవఁ బల్కి, యా
సారసపాదుఁ డాది యగు ఛాత్రుల కానతి యీయఁ దద్బుధుల్.

ఉ. చెచ్చెర శీర్షముండనము, చెంతనదిన్ బదివేలు స్నానముల్
గ్రచ్చెర మృత్తికన్ వపనకర్మము, మృత్తిక నూలు స్నానముల్
పొచ్చెము లేక చేసికొనఁ బుచ్చి పవిత్రులఁ జేయ, నప్ట వా
రచ్చుగ విప్రతాధ్వగతులై యతికిన్ నతు లైరి శిష్యతన్. 271

గీ. స్నానశౌచాదిపరతఁ బంచాయతన న
మస్య శ్రుతిశాస్త్రసంతతామ్నాయ మాని
శంకరదయాప్తి మోక్షభాజనము లైరి
యరిగె యతిపతియును బశ్చిమాధ్వ మూఁది.

272

విష్వక్సేనమతనిరాసము

క. ఆ పశ్చిమదిశను మరుం
ధాపురి శంకరుఁడు సేరె నానానుత్యా
లాపులు శిష్యులు ధక్కా
వ్యాపారానుగుణచలితపాణు లగుచు రాన్.

273

వ. అందు విష్వక్సేనదేవుగోవురమ్మునకుం బూర్వదిశ విపుల మగుప్రపా
ళాలం గాంచి యందు దర్భాసపాసీనుండై, మనోన్మనీనా మాంగు
ష్ఠమాత్ర లక్ష్మ్యంబై, ప్రభువును నై వెలుగుసంపూర్ణమండలాకా
గుని బరమాత్ముని లోచూపువఁ జూచుచు, సుధాబిందుధారా స్వాద

తృప్తాంతరంగుడై కుండలినీశక్తిని మూలాధార మొందించి
తదధిపతి గణపతిని నుతించుచు సుఖంబునఁ బెద్దతడ వుండె నంత.

క. ఆ నెలపునఁ గలవిష్వ

క్సేనపరాయణులు తోత్రకీలితపాణుల్

మానితశంఖరథాంగాం

కానమృభుజుల్ వినముగ్రిలై యని రిట్టుల్.

275

శా. వైకుంఠమ్మున సైన్యనాథుఁ డగువిష్వక్సేనుఁ డారాధ్యుఁ డౌ
మాకుం గావున మామతంబు జగతీమాన్యంబు పుణ్యప్రదం
బే కా కంతకభీతి దూల్చుఁ; దను పుర్విం గూలఁ దద్దాసులే
వైకుంఠమ్మున మమ్ముఁ జేర్తు రనుడున్ వాక్రుచ్చె భిక్షుండిటుల్.

క. కా దటు, విష్వక్సేనుఁడె

తా దాసుఁడు విష్ణువునకుఁ దద్వాసమునన్

దాదృశభక్తు లనేకులు

గాఁ దోఁతు రజస్రవిష్ణుకైంకర్యరతుల్.

277

సీ. తద్భక్తజనములు తద్భక్తులకుఁ బూజ్య,

లను ననుజ్ఞామాత్రమున నుపాస్యు

లగుదురే తమయంత? నటు లొనర్పఁ బ్రమాణ

మగపడ, దాహారి సగుణుఁ డౌట

సేవ్యుండు తల్లోక జిగమిషునలకుఁ బా

రంపర్యమున మోక్షరమ నొసంగు

బ్రత్య గభిన్న భావనను నారాయణు

నొక్కని నేవింప నొదవు ముక్తి

గీ. కాన మీకు ముమాక్షయే కలదయేని

దేశికలలాము శాస్త్రోపదేశ మెనసి.

యద్యయాఖండపరమాత్మ మాత్మనుందు
చింతన మొనర్చి మోక్షలక్ష్మిని గొనుండు.

278

ఆ. అనుడుఁ ద్యక్తచిహ్నులై వారు ప్రణమిల్ల
దేశికాజ్ఞ స్మృతులు దెలుపునట్టి
విద్య నొంది సాధువృత్తులై కర్మాధ్వ
నిరతులై రి జ్ఞానభరితు లై రి.

279

మన్మథమతనిరాసము

క. ఆతటి మన్మథభక్త
వ్రాత మ్మేఁతెంచి యోగిరాట్పదములకున్
బ్రీతి నెఱుఁగి స్వమతసమయ
రీతుల నీరీతిఁ బల్కిరి సగర్వముగా.

280

సీ. సర్గాదికర్త విశ్వమనస్థుఁ డఖిలార్థ
మార్గణోపాస్థుఁడు మన్మథుండె
పరమాత్మ సుమి! యక్కుపయి జెలంగెడు వట్టు
వగు భూషణద్వయిన్ జగము వశము
సేసికోఁ జాలుకాంతాసంఘముల బహు
సౌఖ్యోదదర్శన స్పర్శనములఁ
గామాత్మపూర్ణసుఖమ్ము లభించుటే
ముక్తి సు మ్మస్మన్మతోక్త రీతిఁ

గీ. గాన మీరు స్మరోత్పవకాలములఁ ద
దీయచిహ్నమ్ములం దాల్చి తెంపులేని
సౌఖ్యమున మున్గి జన్మ నాశన జరాదు
తెవుడు నెఱుఁగనిముక్తు లయ్యెదరు గాక.

281

చ. అనుటయు సప్రమాణ మిటు లాడఁగఁ బాడియె యంచు శంకరుఁ
డను వినుఁ డయ్య 'విశ్వ సృజ నావన నాశన హేతు లంబుజా
సన వనజాక్ష శర్వు' లన స్పష్టము, విష్ణుసుతుం డతండు పా
లనకృతి కోపఁ; డాత్మజుఁ డిలన్ సవిత్ప్రభ గాంచలేనటుల్. 282

క. అంగనలసంగమును ద

త్సంగిజనులసంగమును వెసన్ దవ్వుగ వీ
డంగఁ దగు ననునిషేధ మె

సంగుట యుమ్మ న్మతం బసాధువు నుండీ. 283

మ. మఱి మోక్షాదిక మీ ననంగునకు సామర్థ్యం బెటుల్ కల్లు? శం
బరవిద్వేషికి సృష్టి రక్షణలయ స్వామిత్వ మేశాస్త్రమం
దరయన్ రా దటులే విరోధమగుఁ బ్రత్యక్షాదికం బన్న మ
స్కరికిన్ మ్రొక్కిరి క్రొంచవిత్ప్రభతు లంకత్యాగపూర్వంబుగన్.

వ. అట్లు మ్రొక్కి తదుపదేశమ్మంబట్టి పంచాయతనపూజానిరతులు,
నద్వైతప్రబోధముదితులు నై యుండు నంత జగద్గురుం డుద్గిశ
కుం బ్రీస్థానంపు వెడలి తొలుత మాగధం బనుపురంబు సేరుట
యు, నందు నవనిధ్యాత్మసువర్ణపదకాలంకృతు లగుకుబేరభక్తు లరు
డెంచి యమ్మస్కరికి స్వమతోత్కర్షము నిట్లుచెప్పం దొడంగిరి.

కుచేరమతమును జయించుట

చ. నవనిధినాథుఁ డౌట యతినాథ! కుబేరుఁడు విశ్వతోఽధిక
ద్రవిణుఁడు; వానిఁ గొల్చుటను రాదు దరిద్రత మాకు నెందుఁ ద
ద్రవిణమహత్త మా కెపుడు బ్రహ్మస్వరూప మఖండ మానుఖం
బవు, ధనమూల మెల్లపను లం చిటు సేయఁగ నౌ ముముక్షువుల్.

సీ. కమలజాదులకు సైతము రాజరాజేంద్ర

వ్యము నీగనుట విశ్వపాలకుఁ డగు

నైశ్వర్యసంసిద్ధి కర్చనీయ కుబేర
 సేవిక యైనయక్షిణి యొకర్తు
 త దితకారాధనతత్పరు లపవర్గ
 పరులును మందులు భాగ్యహీను
 లగ్ని మోక్షోది వాంఛాయత్త చిత్తుతా
 మీకుసైత ముపాస్యః డాకుబేరుః

గీ. డనుడు నాచార్యుఁ డిటు పల్కె నప్రమాణ
 మీరు పల్కిన దెల్లఁ, గుబేరుఁడైన
 నన్యుఁ డయిన ధనాధీశుడై తనిసెనె
 తనియనిచ్చునె యాశ యేమజ్జనెన.

287

గీ. తనివిలేకున్న ధర్మ మింతయు లభింప
 దతిదవీయము మోక్ష మన్నట్టి మాట
 కాన నర్థ మనర్థమ్ముగా ముముక్షు
 వెఱిఁగి యనపాయ మగు బ్రహ్మ మెఱుఁగఁదగును.

283

క. "అనుకొనుము నిత్య మర్థం
 బనర్థ మని సుఖలవాంశ మం చొదవదు నం
 దనులకుసైతము ధనికులు
 మనమున సళికెదర యిదియ మార్గ మ్మొందున్."

289

క. అని సూక్తి యుండె, ధర్మము
 ధనసాధ్యం బేనిఁ గొలువ ధనదుం డేలా?
 జనులు పురాకృత సుకృతముచే
 తను ధన మొందుదు రటంచుఁ దద్విదు లనరే.

290

చ. నలువ హిరణ్యగర్భుఁడు, జవార్దనుఁ డిందిర నన్పుకాఁడు, శ్రీ
 గర్భుఁడు హిరణ్యవీర్భుఁడు నగద్విషుఁ డెన్న సువర్ణభూమిభృ

న్నిలయుఁడు వీరికెల్లరకు నిచ్చ ధనంబు కుబేరుఁ డిచ్చునే?
వలదు మహద్వినింద యగు పల్కులఁ బల్కుట యింక నేనియున్.

గీ. చిహ్నముల దీసి మఱి సముచితముగాఁగఁ
స్నానసంధ్యాదు లొనరింపఁ బూని పంచ
దేవతార్చన మద్వైత దివ్య బోధ
మొందుఁ డన శిష్యులై చేసి రంద టటులె.

292

ఇంద్రమత నిరాసము

ఆ. అవుల నింద్రభక్తు లచ్చటి కేఁతెంచి
పరమగురుని పాదపద్మములకు
మ్రొక్కి యనిరి స్వామి ముజ్జగంబున కొక్క
యింద్రుఁడే యుపాస్యఁ డెట్లు లనిన.

293

సీ. సుర సిద్ధ సాధ్య రక్షో యక్ష గంధర్వ
విద్యాధరాదిసేవితఁ డతండు
బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వర త్రిమూర్త్యాకారుఁ
డింద్రుండ యని వేదమే వచించు
వామనాగ్రజుఁడు నిత్యామృతాహారుఁడు
సర్వరత్నస్థానసదనవాసి
త్రిజగతీరక్షణ దీక్షావిరాజి స
ర్వాతీతుఁ డౌ పరమాత్ముఁ డనఁగ

గీ. సర్వమున కాత్మరూపుఁడు నిర్విశేషుఁ
డఖిలయతిశిక్షకుం డౌట స్వాస్థహీను
లగు నరున్ముఖనామకయతుల వృకము
లకు నొసంగిన మహిమగలాఁడు నూనె.

294

క. కావున శ్రేయస్కాములు

సేవింపఁ దగున్ మహేంద్రుఁ జేరి యనంగా

నావిశ్వగురుఁడు పల్కెను

భావింపక యిటుల పల్క వల దిటు వినుమా.

285

వ. బ్రహ్మశబ్దాదికంబుం బోలె నింద్రశబ్దమును బరిపూర్ణైశ్వర్యయుతుం

డగు సచ్చిదానందరూపునందుఁ బ్రయుక్తంబు గాని వజ్రాదియు

క్తునందుఁ గాదు 'స దే' వేత్త్యాదినాక్యంబులందుఁ బరబ్రహ్మంబ

నిరూపితంబయ్యె, నాబ్రహ్మమునుండి త్రిమూర్తు లుదయించిరి.

అందు విధాతనుండి యింద్రాగ్నియమాదిదేవతలు పొడసూపిరి. ఇం

ద్రుండు జగత్సృష్టయేని తక్కుంగల లోకపాలురు నేలకాఁ జాలరు?

అం దింద్రుని సర్వదాతృత్వమ్ము సకలజంతువులకట్ల సాపేక్షంబ.

యమృతపానమాత్రంబునన బ్రహ్మత్వము సిద్ధించునేని యానంత్యమ్ము

రాదా? 'ఏక మేవ' యను వచనమ్ము వ్యర్థమ్ము కాదా? 'మఱియు

సహస్రయుగకాలము బ్రహ్మ కొక్క దినము, తచ్చతుర్థాంశకాలము

జీవించు సురేశ్వరుఁడు బరమేశ్వరుఁ డెట్టులగుఁ గావున నిమ్మార్గమ్ము

విడిచి నాపలు కాలకింపుము.

286

క. శ్రుతివాక్కు ప్రమాణముగా

వెతకి తెలిసికొనుము విశ్వబీజము ప్రశయా

హతము స దాదిప్రతిపా

దిత మగు బ్రహ్మమ్ము గురుల దీవ్యత్కరుణత.

297

క. అన గురున కెఱిగి పంచా

ర్చన తత్స్మత్యుక్తకర్మసంగ్రహదీక్షా

గొని వారు శిష్యులై చనఁ

జనియె యమప్రస్థపురికి శంకరుఁ డంతన్.

298

చ. అట నెల యొందు పుచ్చ మహిషాకృతిచిహ్నపినద్ధబాహులై
పలురటనంబు లొప్ప యమభక్తులు కింకరసంజకాదు లొ
కట యశిచంద్రుఁ గాంచి "లయకారణ మంతకుఁ డౌట సృష్టి, కో
ముటకు నతండ కర్త యగు ముక్తిదుఁ డాతఁడ భక్త కోటికిన్. 299

సీ. జమునకై సోమాభిషవ మొనర్పుడు హవి
స్సును వేల్పుడి కృతాంతుని గుఱించి
యజ్ఞమ్ము చనును దద్యముఁ గూర్చి- దూతీకృ
తుం డిందు నగ్నిహోత్రుండ' యంచు
యజ్ఞభోక్తృత్వ మయ్యమునకే శ్రుతి సెప్పుఁ
గానఁ బరాత్ముఁ డక్కాల్కుడ' యగుఁ
దచ్చుక్లమూర్తియ తత్పరమాత్మ మా
నానిర్గుణుం డగు యముని వలన

గీ. పొడము మహదాదికము, దానఁ బుట్టు రుద్రుఁ;
డాయముని నీల మూర్తి యం దవతరించె
విష్ణు వనఁగఁ; దదీయ నాభీసరోజ
మునఁ బొడమె రక్త వర్ణుఁ డౌ వనజభవుఁడు.

300

ఉ. ఆతని నుండియే పొడమి రష్టదిగీశులు నర్యమాది వి
ఖ్యాతబహుగ్రహంబులుఁ జరాచరరూప జగచ్ఛయంబుఁ ద
ద్రీతి సృజించి శిక్షణమతిన్ బెనుదండము దాల్చి దక్షిణ
కౌతలనేతయై వెలయు సైరిభవాహనుఁ డౌచు నెప్పుడున్. 301

ఆ. స్వాంతభూతహరిహయాదులం దాతండు
భసితపిహిత మైనవహ్నికణము
వోలె వెలుగుచుండు నోలిఁ గాలురిడె న
త్యాదిరూపుఁ డగుయథార్థముగను.

302

సీ. అటుగాన శుద్ధబుద్ధాదిరూపుఁడు సర్వ
 కారణుం డరయ నక్కాల్కుఁ డొకఁడ
 యతని యంశమె గుణాభ్యంచితబ్రహ్మంబు
 నిర్గుణు సేవింపనేర రెవరు
 నని మేము నీలవర్ణుని యముఁ గొల్తు మ
 ద్దాన మూలాజ్ఞానదశన మొనరు
 నది వోవ 'సర్వము యముఁడ' య న్నోభ్యధము
 పొడమి యయ్యము శుక్లమూర్తి దోచు

గీ. దాన ముక్తి కరస్థ పూఁ గాన సకల
 మోక్షలాలసు లేకాగ్రముగ మనంబు
 నిలిపి యముని నుపాసింపఁ గలర యేని
 ముక్తిఁ గైకొందు తద్బోధమూలకముగ.

303

క. అన, యతిపతి పలుకు నిటుల
 చనునె శ్రుతివిరుద్ధముగఁ బ్రసంగ మొనర్పన్?
 వినరె పితృశక్తుఁడై యము
 మనికికీఁ జనినట్టి విప్రమాణవకు కథన్.

304

నాచికేతో పాఖ్యానము

ఉ. ఆతఁడు నాచికేతుఁ డను నాఖ్య గలాఁడు తపస్వి - క్రోధనుం
 డైతనుఁ దండ్రి తిట్టిన యమాలయ మప్పుడ సేరె; నేదియో
 హేతువునక యముం డెటకొ యేఁగుటఁ దద్వసతిన్ ద్విరాత్ర మ
 పూతుఁడు కూడు నీరు గొనఁ బోలమి నుండెను నిట్లుపాసముల్ 305

క. అంతఁ జతుర్థదివస మం

దంతకుఁ డరుడెంచి కాంచ స్వామయము తనూ

కాంతుల బంగరుపూయుచు

వింతగ వెలుగొందు బాలవిప్రుడగపడన్.

306

చ. గడగడలాడిపోవు చలికంబునఁ గేల్వ గీలుకొల్పి “కి
న్పుడిగి మహాత్మ! నకృష్టఁ గనుగొనుమయ్య! త్రిరాత్ర మోదనం
బుడిగి మడాలయంబునన ముందట తావక దేహకాంతి డీ
ల్పడ దిసుమంత యెంతటి తపస్వివో నీయనుభావ మల్పమే! 307

గీ. ముందు నాకు క్షేమమును గల్గ దీవిపు
మూఁడు రాత్రి లిచట గూడులేక
నీవు కుతిలపడిన నేరమునకు మూఁడు
వరము లిత్తుఁ గోరు వైళ మనుడు.

308

క. వినయమున నాచి కేతం

డనె సాంజలిబంధుడై మహాత్మ! వినుము మ
జ్జనకుఁడు విశ్వజి దధ్వర
మున దక్షిణగాఁగ ధేనువుల నీనుండన్.

309

ఉ. ఏ నటువంకఁ జూతుఁగద యేమన, నించుక గడ్డి యిన్ని నీ
ల్లాని పొదుంగు తెండి యెప్పుడై ననుఁ జూలును దాల్పలేని పా
ధేనువు లెల్ల- వీని మహిదేవుల కిచ్చినఁ బుణ్యలోకముల్
కానమి మాత్రకాదు, బహుళం బయి తప్ప వనందలోకముల్. 310

వ. అని తండ్రికి రానున్న ముప్పు దలంచి దుఃఖించుచు నిట్టి వంధ్యుల
నెవరి కిత్తు వని యడిగి ‘ఋత్విజుల కిత్తు’ నను తత్ప్రతివచనంబు
నకు వగచి మానిపింప నెరవు దోచక.

311

చ. జనకుని గాంచి ‘వీనిని ద్విజన్ముల కిచ్చిన యల్ల నన్ను నె
వ్వనికి నొసంగఁ జూ’ తని త్రివారము మానక ప్రశ్నసేయ న

ల్క నెనసి 'నిన్ను మిత్తి కొనగంగల' నంచు వచింప, నమ్మహా
త్మునిది యమోఘవా క్కగుటఁ దోడన నీవళ మొంద వచ్చితిన్.

సీ. కరుణించి నీవును వరము లిచ్చెద నంటి
నిజమేని వరము తొంటిదిగ నిమ్ము
'సౌమనస్యము శాంతసంకల్పత దలిర్ప
జనకుండు నాయెడఁ గినుక వీడి
త్వత్ప్రసృష్టుని నన్నుఁ బ్రాకృకారము మాట
లాడి దీవించి ప్రఖ్యాతుఁ డగుత'
మనుటయు 'నీయెడ మును వోలె హృష్టుఁ డౌ
నారుణి యుద్దాలకాత్మజుండు

గీ. కినుక నెఱుంగక సుఖనిద్ర కనఁ గలండు
మృత్యుముఖముక్తు నిన్ను దర్శింపఁ గలఁ' డ
టంచుఁ బ్రథమవరం బీయ యముని గాంచి
నాచికేతుండు కోరె రెండవవరమ్ము.

313

గీ. డు త్పిపాసా జరా మృత్యు శూన్యుఁ డగుచు
స్వర్గమునఁ బూరుషుఁడు భీతివాసి తిరుగు
నండ్రు- తత్స్వర్గ మొసఁగెడు నగ్ని నీ వె
ఱుఁగుదు శ్రద్ధాళు వగునాకెఱుంగఁ జెపుమ.

314

చ. అన యముఁడున్ దదగ్ని భవదాఖ్య నికన్ గను నంచు స్వర్గ్యవ
హ్నిని భజియింపఁ గీలకము లెల్లను దెల్పుడు, నాచికేతుఁడున్
మనమునఁ దత్స్వరూపమననం బొనరించి తదగ్ని స్వాహ్వాయం
బెనయుట కుబ్బి కోరుకొనె నిమ్ము తృతీయవర మ్మటం చిటుల్. 315

క. మనుజుఁడు మరణించిన వె

స్కను 'నస్తి' యటం చొకండ్రు 'నాస్తి' యను చొకం
డ్రును బల్కుదు రివ్వించికి
త్సను దొలఁచెడు విద్య నాకు ధయసేయఁగ డే.

316

ఉ. నావుడు ధర్మరాజు ద్విజనందనుఁ బల్కు "ద్వదీప్వితం బసం
భావిత మొందు నెవ్వరికి వాకొన నీకొన- దాని మాని యిం
కేవియు నేని కోరుకొను మిత్తు సతీసుతులో ధనంబులో
సేవకులో చిరాయువో విశిష్టసుఖంబులొ వేఱ తెల్పుమా. 317

వ. అనుటయు నాచి కేతుండు చిటునవ్వు నవ్వి సమవర్తి మొగంబుగని.

శా. ఏలా న న్నిటు లోభపెట్టెదవు నా కింతల్ సుతల్ విత్తముల్
మే లందిచ్చునె? భూము లేమి స్థిరముల్? చింతింప నీ వుండు న
న్నాళుల్ గాదె చిరాయు వన్నదియు? నన్నా! మున్ను నాకోరు వి
ద్యాలేశం బిడి యంపు మద్దియ సమస్తార్థంబులన్ దా నిడున్. 318

క. నా విని లోభవిదూరుం

డై విద్యాలోలుఁ డనఘుఁ డగు ద్విజసుతునిన్
భావించి తదధికారిగ

నావిద్య సుగోప్య మేని యముఁ డిటు గఱపెన్.

319

ఉ. ఏపదమున్ దలంచు శ్రుతు లెల్లఁ, దపంబులు సర్వ మన్వహం
బేపదమున్ వచించు, మును లెల్లఁ జరింతురు బ్రహ్మచర్య మం
దేపద మొందఁగోరి, వినుమీ! వచియించెద సంగ్రహమ్ముగా
నాపదమున్ మహాత్మ! ప్రణవాహ్వయ మొంకృతియే య దెన్నఁగన్

క. అనవస్థతనువు లందు న

తనువై వెలుఁగొందు విభు నుదాత్తుని నాత్మున్
గనుఁగొని మనమున ధీరుఁడు

గనఁ డించుక శోక మెట్టి కాలమునందున్.

321

క. ఎవనికి బ్రహ్మక్షత్రము

లవు నోదన మనఘ! మృత్యు వనఁబడు నదియే

యవు నుపసేచన, మావిభుఁ

దవిలి యెఱుఁగువాని కరగతం బగు ముక్తులో.

322

ఆ. అనుచు నిట్టి సూక్తులను గొని ద్విజునకు
యముఁడు బ్రహ్మవిద్య సాంతముగను
దెలిపి, యనిపె ననుచుఁ బలికెడు శ్రుతియందు
బ్రహ్మ మితర ముంట స్పష్టపడదె?

323

వ. ఆ కఠోపనిషత్తు బ్రహ్మమున కుపసేచనము మృత్యు వని భవదుపా
న్యఁ డగుయముని నోటనె వెలువడినటు తెలుపుటంజేసి మృత్యు
వే యగు యముండు పరమాత్మాయత్తుం డని స్ఫుటం బయ్యెఁ
గాదె. యముఁడే పరమాత్ముఁ డంటి మేనిఁ దన్నుఁ దా భక్షిం
చుకొనుట యెట్లు పొసంగు?

324

సీ. కావున శమనునికంటెఁ బరంబును

బ్రహ్మవిష్ణాదిరూపమున సర్వ
వస్తుకారణ మైనబ్రహ్మాంబు సేవ్య మం
తియ కాని యుపసేచనీభవత్కృ
తాంత్రనిచిహ్నముల్ దాల్చి ముక్తి లభించు
నన సాహసము, బోధ మైన రాదు
నుండరుఁ గొని చను శూలిదూతల, నజా
మిభునకై హరికింకరుల నెదిర్చి

గీ. యోడి తనకింకరులు రాఁగ నోట మునిఁగి
చేయునది లేక ప్రణాళలు సేసె శమనుఁ
డందును పురాణముల నుండదా కృతాంత
నాధవత్స్వము తెలిపెడు గాథ లెన్నో?

325

వ. మార్కండేయపురాణమ్మున సుందరుండనుమహాపాపి శివరాత్రిమ
రణమున ముక్తి నెనయుటయు భాగవతంబున నజామిశచరిత్రమును
శివకేశవులకు యముఁడు దానుఁ డైనచందంబు చాటవే? 323

ఉ. మీ తెలి వేమి యందు నికమీఁదఁ ద్యజించి కృతాంతచిహ్నముల్
పూతులరై శ్రుతిప్రహితముల్ విధు లొప్పుగఁ జేసికొంచు, న
ద్వైతపథానువర్తి గురువర్య భజించి ప్రబోధ మొంది ని
ర్భీతి భవాంబురాశిని దరించి వరింపుఁడు ముక్తి సుందరిన్. 327

వరుణ, వాయు భూమి తీర్థ మతముల ఖండనము

చ. అనుటయు వారు మ్రొక్కులిడి యయ్యతి కాశ్రవు లైరి, తోడనే
చనియొఁ ద్రివేణికా సలిల సంగమ పావన మాప్రయాగమం
దు నిజమతంబు శంకరుఁడు నూల్కొలుపం దలపోసి, మూఁగి రం
త నది యెఱింగి వారుణమతస్థులు వాయుమతస్థు లొక్కటన్. 328

వ. వారివెంట నంటి భూమ్యుపాసకులూఁ దీర్థోపాసకులు నరుదెంచి క్రమ
ముగ వరుణ వాయు భూమి తీర్థముల సేవయే ముక్తిదాయకం
బని తమ తమ మతసిద్ధాంతంబుల వినిపింప జగద్గురుండు వారల
కి ట్లను. 329

ఉ. అస్థిరభూతపంచకమునందలివీని జగన్ని దాన మం
చాస్థ నుపాస్తి సేసెడు జడాత్ముల మిమ్ముల నేమి చెప్ప? దే
హాస్థితు లోక హేళువుఁ బరాత్ముఁ నికేని యెఱింగి ముక్తులై
సుస్థితిఁ గాంచుఁ డంచుఁ బరిశుద్ధవివేకులఁ జేసె నందఱన్. 330

శంకరుఁడు శూన్యవాదిని జయించుట

ఆ. అప్పుడు శంకరునియుడంత మాలించి య
చ్చోటికి వచ్చి యొక్క శూన్యవాది

మొక్కి తనమతంబు వక్కణింపఁ దొడంగె
హీభయంబు లించుకేని లేక.

331

క. మృగతృష్ణాంబుల మును కిడి
తగ శశిశృంగంపుధనువు దాల్చి శిరసునన్
గగనకుసుమమ్ముఁ జెటివి, య
రుగువంధ్యాసుతుని వచ్చుతోవం గంటిన్.

332

క. దేవుఁ డని మొక్కి వాని కి
దే వచ్చితి నిన్నుఁ గాంచ నెంచి యనఁగ, నో
యీవిద్యత్తర! పే రెది
నావుడు శంకరున క నె వినయమున వాఁడున్.

333

సీ. నను నిరాలంబనుం డని యండ్రు, తండ్రు క్ల
ప్త సమాఖ్యుఁ డస్మన్మతప్రవక్త
యనుటయు శంకరుం డనె శూన్య మగుట నిం
ద్యంబు నీమతము, శూన్యమున కున్నె
బ్రహ్మత్వము? 'త మేవ భాంత' మ్మనెడుశ్రుతి
వినవా? యింకేనియు విడిచి మాధ్య
మద్వైతవిద్య సమాశ్రియించి సుఖంపు
మనవుడు వాఁ డిట్టు లని వచించె

గీ. నాకసమే బ్రహ్మ మని వేదమందు నుంట
నన్నిభూతమ్ములకు మిన్న యాకసంబె
యదె పరాయణ మఖిలభూతాళి, కందె
విలయ మని వేదమే తెల్పుఁ డెలియవొక్కొ.

334

వ. 'ఆకాశ స్త ల్లింగ' త్తనివేదాంతమున నయ్యాకాశమునకు బ్రహ్మ
త్వము నిశ్చయింపఁబడె గాదె. కాన మామతంబు భవాద్భుతముల

కవశ్యస్వీకార్య మనుటయు నాచార్యుం 'ఊరి మూఢ? యాశు'
త్యంతమునకు నీచెప్పినది యర్థము కానేరదు. విను' మని యిట్లు
చెప్పె.

333

సీ. ఆకాశమునకు బ్రహ్మత లేదు సగుణత;
నిక గంధవహునకు హేతు వగుచు
బరమాత్మ కగుఁ గార్య, మరయ శ్రుత్యక్తోభ
య విబోధ కాకాశ మనఁగ నర్థ
మాత్మ మే కాని భూతాకాశమ్ము కాదు 'జ్యో
యస్త్విమ్ము ఖాదులకంటె నాత్మ
కమరు నం' చనుశ్రుతి నరయ నానభమె య
ద్వైత మానంద మా బ్రహ్మమునుమి

గీ. పంచభూతమ్ములకు నంతవత్త్వదోష
మొదవె నంచు శాలావత్స నుటక దెగడి
నట్టిజె వలి 'యాకాశ' మనిన భూత
గగన మనునె? ఛాందోగ్యమ్ము గనుము లెస్స.

336

క. అన శూన్యనాది హర్షం
బునఁ 'దమదర్శనముఁ జేసి పూతుఁడ నైనాఁ
డను, ముక్తిఁ గాంచఁ బ్రేమం
బున వెన బ్రహ్మోపదేశమును జేయుఁ' డనన్.

337

గీ. దేశికుం డల్ల నగి యుపదేశ మపుడ
సలిపె "నీహృదయంబునఁ గల నభంబె
బ్రహ్మ మనుబుద్ధిఁ జేయు ముఘాసన' మని
యయ్యె వాడును దచ్చిఘ్నఁ డాక్షణంబ.

338

వరాహ మతనిరాసము

ఉ. అంత వరాహభక్తుఁ డొకఁ డయ్యతిహాళికి మొక్కి 'మన్మతో
దంతము నాలకింపు ప్రళయాంబువిలిన ధరిత్రి దంష్ట్ర) వి
క్రాంతి దలిర్ప నెత్తిన వరాహముఁ గొల్పుము, ముక్తి గల్గు, న
శ్రాంతము దంష్ట్ర) కాంకనభుజంబుల నుండుట ముఖ్య మిం' దనన్.

మ. గురుఁ డిట్టుల్ వచియించె నీమతము నాకున్ నచ్చ దోరీ! తప
శ్చరణం బొక్కటె విప్రకృత్య మని తత్సంసిద్ధికై యత్నమున్
జరుపంగఁదగు వేద మార్గమున; మేనన్ జిహ్వాముల్ దాల్చి మ
త్సరమేనిన్ దను వెల్లఁ గాల్చికొను వై సార్యాదిచిహ్నంబులన్ 340

ఆ. లేదు బ్రాహ్మణునకు వేదోక్త కర్మంబు
కంటె నర్థ మొండు కనఁగ, సగుణ
మైనబ్రహ్మ మర్చ్య మందువా హరిహారా
కృతి భజింపు చిహ్నధృతిఁ ద్యజింపు.

341

శా. 'దండార్హుం డగు భూసుగుం డకృతసంధ్యావంద నా ద్యర్హ క
ర్మండే' నందురు, గాన వీడుకొనుమా మూఢత్వమున్, సల్పుకొం
చుండం జూడు కులార్హకర్మములఁ దద్యోగాత్త సంసిద్ధి ము
క్తుం డౌ దీ వన జ్ఞానియై యతికిఁఛాత్రుం డయ్యె వాఁ డయ్యెడన్.

వ. లక్ష్మణాహ్వాయుం డగునవ్వఁడు పరమతపస్వియై యద్వైతమ
తము దశదిశల వెల్లఁగొందింప మొదలిడె, ననంతరంబు కామకర్మం
డనులోక సేవకుం డరుదెంచి యతీంద్రునకు మొక్కి యిట్లను. 343

లోకసేవక మతనిరాసము

నీ. పరమేశ్వరుఁడు లోకపాళియంద వసించు

సేవ్యుఁ డాతఁడె మోక్ష చింతకులకు

నబ్బుఁ దత్సత్యలోకాత్మిక యగుముక్తి

కలుగఁబో దన్యమార్గమున నడి

యనుడు శంకరుఁ డనె నన్మతభూత మ్మని
త్య మ్మగుసేవ నీ వాచరింప
సత్యరూపంబు మోక్షం బెట్లు చేకులు?
భవదీయమతము చెప్పంగ వింత

గీ. యనుడు వాఁడు శంకరు చరణాబ్జములకు
మొక్కి యద్వైత సన్మతంబును గ్రహించి
శిష్యుడై తన్మతవ్యాప్తిఁ జేయఁ దొడఁగె
నంత నొకగుణసేవకుం డరుగుదెంచి.

344

గుణోపాసకమతనిరాసము

ఉ. వారిజగర్భఁ డాదియగు వారల కెల్లను గర్తలున్ జగ
త్కారణముల్ గుణంబులె కదా? తదుపాసన తత్పరాత్ము లా
వారము మేము స్వామి! యపవర్గ ఫలేప్పు భవాదృశోత్తముల్
కోరి భజింప నవ్వియ తగున్జుమి నావుడు దేశికుం డనున్.

345

క. జనకంబు విడిచి జన్యం
బును సంసేవింప మోక్షము లభించునె? నాఁ
గను వాఁడు నిరుత్తురుఁ డౌ
చును శుద్ధాద్వైతలాలసుం డయ్యె వడిన్.

346

సాంఖ్యమతఖండనము

ఉ. వానిపిటుండ సాంఖ్యమతపాలన శీలి ప్రధానవాది యా
జ్ఞానవిబోధఁ దార్కొని 'జగంబుల కెల్లఁ బ్రధానమే యుపా
దానముగా స్మృతం బగు' బ్రధానము నా గుణసామ్య- మద్దియే
యకాను నిదాన మార్య! మహావాదిక తత్త్వము లెల్ల బుట్టగన్.

గీ. దేవ! యవ్యక్తమును వ్యక్తభావ మనఁగఁ
బరముకంటె బరం బయి వరలు నాప్ర

ధానమునె కొల్వూమా ముక్తి దాన నబ్బు
ననె స్మృతలు గాన స్వీకార్య మదియ మీకు.

348

వ. అనుటయు శంకరుం డిట్లను.

349

సీ. వేదవిరోధ మాపాదిల్లుకతన న

గ్రాహ్యము భవదుక్తిరచన మెల్ల
వేదానుకూలమై వెలసిననే కాక

స్మృతి ప్రమాణంబు గా దితరములను
దత్ప్రధానం బశబ్దం బొట జగదాది

కారణం బెన్నండు గాదు సూర్య
యెటుల వేదోక్త మా నీక్షితృత్వమ్ము త
జ్జడవస్తువునకుఁ బాసంగ నేర్చు

గీ. గావున 'స ఐక్ష' తేత్యాదికశ్రుతిస్మృతి

నాప్రధానము కారణం బనఁగఁ దగదు

సచ్చిదాకృతి చైతన్యసంజ్ఞిక మగు

బ్రహ్మ మొక్కండె విశ్వకారణము ధ్రువము.

350

వ. అనుటయు నాసాంఖ్యండు 'వినుము ప్రధానం బపశబ్దంబు గా దని శ్రుతియే కలదు. మఱియు నచింత్యము నవ్యక్తము నరూపము నవ్యయంబు నరసంబు నగంధంబు ననాద్యంతంబును ధ్రువంబును బగంబును మహత్పదవాచ్యంబు నగు నాప్రధానంబు నెఱింగి మృత్యు ముఖమునుండి విడువఁబడుచున్నాఁ డని యవ్యక్తశబ్దముచేఁ బ్రధానము ప్రతిపాదింపఁజడె' నని పలుక, యతీంద్రుం డోయీ! ప్రకరణాది యగునవ్యక్తశబ్దముచేఁ జెప్పబడినవాఁడు ప్రాజ్ఞుండు. అంతియకాదు. గుణసామ్యసేవవలన సత్వోద్రేకరూపం బగు జ్ఞానంబువొడమదు కావున నీమతమ్ము విడిచి యద్వైతవిద్య నాశ్రయించి ముక్తుఁడవు గ మ్మని వానికి విచికిత్సానివర్తకంబుగ సోప

పత్తిక మగునుపదేశము సేయుటయుఁ దోడన వాఁడు శిష్యుఁడై
భృత్యుఁడై భజింపం దొడంగె. 351

కాపిలమత నిరాసము

ఆ. అవుల నయ్యతీంద్రునడుగుల కెఱఁగి కా
పిలుఁ దొకండు యోగవేత్త పలికె
యోగమునన మోక్ష మొదవుట బోధించు
మన్మతంబు సప్రమాణ మార్య! 352

సీ. విజనభూమి నుఖోపవిష్టుండు శుచి సమ
గ్రీవోత్తమాంగశరీరుఁ డగుచు
నంతిమాశ్రమసంస్థుఁడై జితేంద్రియుఁ డయి
ప్రణమిల్లి గురునకు భక్తియుక్తి
స్వచ్ఛుఁడై శోకవివర్జితుం డయి యచిం
త్యాత్ముఁడై యవ్యక్తుఁడై యనంతుఁ
డై శాంతుఁడై యమృతాకారుఁడై శివుఁ
డై బ్రహ్మయోనియై యద్భుతుఁ డయి

గీ. యాదిమధ్యాంతరహితుఁడై యద్భుతరూపుఁ
డై చిదానందుఁడై త్రినేత్రాసితగళుఁ
డై యనన్యుఁడై సోముఁడై యలరెడు పర
మేశు ధ్యానింపఁదగును పూనీంద్రుఁ డాత్మ. 353

గీ. ఆపగిది భూతయోనియు నఖిలసాక్షి
యైనయీశ్వరు ధ్యానించునట్టిహాని
తమము కడచి సుఖింపఁగా త్నముఁ డగు నను
నిట్టివేదోక్తులు ప్రమాణ మెప్పుడు మాకు. 354

గీ. ఆగమప్రోక్తజపవిద్య నధిగమించి

చక్రషట్క విభేదనసరణి ప్రోక్త

మగుట నస్మన్మతంబు పాగ్ర్యంబు సేవ

నీయము భవాద్యశ ముముక్షునికరములకు.

355

చ. అన యతి వల్కు 'సీపలు కనాదరణీయము వేదముల్ వచిం

చును దహరాఖ్యవిద్య యది ను మ్మపవర్గనిదాన, మంతె కా

కనఘ! త్వదుక్తయోగ మగురా యపవర్గద? మింక 'సోఽహ' మం

చని యజపాఖ్యమౌత్రమున కర్థము నిశ్చిత మయ్యె వింటివే. 356

క. ఆగతి జీవేశులకు భి

దాగంధములేమి నిశ్చితం బగుట నటన్

యోగ మెటు తగును? మోక్షము

నాఁగఁ దగునె చక్రభేదనక్రమమాత్రన్.

357

గీ. అఖిలభూతస్థుఁగాఁ దన్ను, నఖిలభూత

ములను దనయందుఁ గనిననే పొందు బ్రహ్మ

మందలే డన్య హేతుల నని నిపేధ

మును వచించె జ్ఞానేతరమునకు శ్రుతియ.

358

ఆ. శమదమాదు లమర శ్రవణాదిసాధన

ములను జిత్త శుద్ధి గలుగుజ్ఞాని

యాత్మయందుఁ గేవలాత్మము గనుఁగొను

ననుచు శ్రుతియ గానమును బొనర్చు.

359

సీ. నిగమాంతవిజ్ఞానశ్చిత్తార్థులును స

న్న్యాయోగమున శుద్ధాత్ములు నయి

భాసిల్లుదురు యతీశ్వర- లాక్రియ విశిష్ట

మగుజ్ఞానమను ద్యాగ మలవడంగ

వార లెల్లరు, బరబ్రహ్మ వలోకనం
 బెనయుట నపునరావృత్తి గాఁగ
 దేహత్రయాంత మొందెడునష్ట యెద్దానఁ
 బారివోనిమాయచే ముక్తు లగుదు

గీ. ర నెడు నీదృశనిగమవాక్యములచేఁ ద్వ
 దుక్త పట్చక్రభేదన యోగపథ ము
 పేక్షణీయమ్ము గాన ముముక్షువుల క
 పేక్షణీయ మయ్యద్వైతవిద్య యొకటె.

360

వ. అనుటయు నయ్యాచార్యునిం గాంచి యతీంద్రా! పరిజ్ఞానహీ
 నుండ వగుట ని ట్లంటి వంతియకాని జ్ఞాని యెవ్వండు ని ట్లనండు
 వినుము.

361

సీ. భేచరీముద్రనీక్షింప 'కేనే బ్రహ్మ'
 మనువాని జిహ్వా కోయంగవలయు
 నలత్రికూట మెఱుంగ 'కై నాఁడ బ్రహ్మంబ'
 ననువాని జిహ్వా కోయంగవలయు
 శృంగాటకమ్ము నెఱుంగ 'కేనే బ్రహ్మ'
 మనువాని జిహ్వా కోయంగవలయుఁ
 గననేరకయు మనోన్మని 'బ్రహ్మ మే నైతి'
 ననువాని జిహ్వా కోయంగవలయు

గీ. నెఱుంగ కంగుష్ఠమాత్రుఁ డౌపురుషు, 'బ్రహ్మ
 మైతి' ననువాని నాల్కఁ గోయంగవలయు
 మూఁ డవస్థల నెఱుంగ కెవ్వఁడు 'బ్రహ్మ
 మైతి' ననువాని మస్తకం బవనిఁ ద్రెల్లు.

362

ఆ. ప్రళయవేత్త పొందుఁ బరమాత్ము హతవేత్త
 పరము ధృవము బ్రహ్మపదముఁ జెందు

ననెడునుడుల ముక్తి కాసించు మిముబోంట్లు
యోగమార్గ మూన నొప్పుఁగాదె.

363

క. అన గురుఁ డనె నిటు లజ్జత
ననియెద వప్టాంగయోగ మైకాగ్గ్యత శు
ద్ధిని గాక ముక్తి నిడ; దై
నను శు) త్యవిరోధి గావునన్ శౌతమ యశా.

364

గీ. అంతె కాని విజ్ఞాన మావంత లేక
మోక్షమును భేచరీముఖముద్ర) యొసఁగు
నని స్వయంసాధనముగ ననుట సాహ
సమ్ము సుమి ముక్తి గల్గ దన్యమ్ముచేత.

365

సీ. ముక్తి బ్రహ్మజ్ఞానమ్మునఁ గల్గు వేటొంటఁ
గలుగ దంచును శ్రుతుల్ పలుకుఁగాదె
శ్రుత్యుక్త కర్మనిష్ఠుం డైనఁ జిత్త శు
ద్ధిని బొంది సువేకియును విరాగి
యును నైనరుండు సముప్త శాంతి దమాది
కుఁడు ముముక్షువును నై గురుము ఖాత్ర
'తత్త్వమ' స్యుక్తితాత్పర్యావగాహియై
యజము సచ్చిత్సుఖం బైనదాని

గీ. నాత్మమును భేదశూన్యమం చవధరించి
ముక్తుఁ డగు నంచు నద్వైతమోక్షపథము
దెలుప సాంఖ్యుండు యతిపదంబులకు మ్రొక్కి
శిష్యుఁ డయ్యె నయ్యెడ నతిచిత్రముగను.

366

పరమాణువాదమతనిరాసము

ఉ. ధీరశివాదు లంతట సుధీప్రవరుల్ పరమాణువాదు ల
దీరు యతీంద్రుఁ గాంచ నరుడెంచి యిటుల్ వచియించి 'రీశ్వరుం

డారయః గర్త' యన్ననుడి నాతః డిలాదిక, శాశ్వతాణువుల్
సేరఁగఁ దెచ్చి లోకము సృజించు, లయంబునఁ బాయు వానినిన్.

క. లోకగురుఁ డతఁ డిలాదులఁ

జేకొని లోకము సృజించి జీవతతుల నా

నాకృతుల రచించి యఖం

డాకృతియై సాక్షి యయి తనంత వెలుంగున్.

368

చ. అని స్వమ తాకృతిన్ దెలియ నాడ యతీంద్రుఁ డనున్ 'విరుద్ధ మీ
రనినది వేదరీతి, కింక నప్పర మేశుని భూతసృష్టి యొ
ప్పెను శ్రుతి, నిత్య మెట్లు లణుబృందము లా? నటుకాన నిత్యుడై
గనఁబడు నీశుఁ డొక్కఁడ, జగంబు లనిత్యము జన్య మాటచే. 369

గీ. ఈశునెడఁ గాక కొన్నింటి కెటులొ జన్య

భావ మలవడెనేని 'సర్వమున కీశుఁ

డే జనకుఁ డౌట పొసఁగని హేతువున జ

గజ్జనకుఁ డీశుఁ' డనుమాట కల్ల యాను.

370

ఉ. 'గౌతమవిద్యనే చదువఁ గల్గును జంబుకజన్మ' మంచు వి
ఖ్యాతము; గాన దానియెడ నాస్థఁ ద్యజించి భజింపుఁ డింక న
ద్వైతముఁ, గొల్పుఁ డొజ్జలపదంబులు, గాంచుఁడు నిత్యసత్యచి
ద్రీతు, తెఱుంగుఁ డాత్మము, తరించి భవాబ్ధి వరింపుఁ డేకతన్. 371

క. అంచి వచించుగురున కిగు

రించినభక్తిని నమస్కరించి యపుడు వా

రంచితగతి శిష్యు లయి ను

తించిరి తన్మహిమ మెఱిఁగి ధీరశివాదుల్.

372

ఉ. అరిత సశిష్యుడై గురుఁ డహర్ముఖమందుఁ ద్రివేణి నాడి యం

తంతఁ బ్రయాగవాసు లమితాద్భుతి మొక్కఁగ వీడుకొం, చెదన్

సంతస మార నేడుదివసంబులకున్ జని చేరె గాశికిన్
సంతత విశ్వనాథకరుణార్పుర పాలిత జీవరాశికిన్.

373

కర్మవాది మతనిరాసము

ఉ. అత్త టిఁ గర్మవామ లగునట్టిబుధుల్ గనవచ్చి మ్రొక్కి భి
క్షూత్తముఁ బల్కి రిట్లు జగదుద్ధమనాదులు కర్మరీతి కా
యత్తము, లద్ది రమ్య మగునా రుచిరంబు ననుత్తమంబు మే
నెత్తును, బాపకర్మ మగునేని, జఘన్యము మేను దాలుచున్. 374

ఉ. 'అందిరి మోక్షసిద్ధి జనకాదులు కర్మముచేతనే' యటం
చుం దనరారువాక్యములఁ జూడ ముముక్షువు కర్మ మర్థి న
క్తందివ మాచరింప విహితంబుగఁ దోచును 'ముక్తి నా సుఖం
బందుటె యండ్రు మౌను' లన నాబుధునిన్ గని శంకరుం డనున్.

క. మీ తెలివి మెచ్చఁ దగు 'య
స్మైతత్కర్మ' యను నిగమ మనదె జగము వి
ఖ్యాతముగ బ్రహ్మ కార్యం
బై తగుఁ, గారణమె ధ్యేయ మగు నెపు డనుచున్. 376

ఆ. అని యుపక్రమించి యభవుఁ డభిస్థుఁడై
తగవచించె నటె 'బుతంచ' యనెడు
శ్రుతియుఁ దెలిపె స్థూలసూక్ష్మాది వివిధాత్మ
మైన బ్రహ్మ మే నిదాన మనుచు. 377

గీ. కాన సర్వజ్ఞుఁ డీశుఁడే కారణము జ
గంబునకుఁ, గర్మ మది గాదు కారణంబు
జడిమచే మందు లాకర్మసరణి మనెద
రనుడుఁ బరవిద్యఁ గొని శిష్యు లైరి వారు. 378

చ. అగుటయు శిష్యయుక్తుఁడు శివాభరణాఖ్యుఁడు శిష్యవేష్టితుం
డగు భగవత్పదున్ వినతుఁడై యిటు పల్కె 'జగత్ప్రకాశకుం
డగు చమరాదిపాలకుఁడు నౌటను జంద్రుఁడు పూర్ణిమాదులం
దగణితభక్తి సేవ్యుఁడు నుపాస్యుఁడు సూర్య ముముక్షుకోటికేన్' 379

మ. అనఁ బల్కెన్ యతి ముక్తి నిత్యమె, యనిత్యం జౌపదార్థం బుపా
సన సేయన్ లభియించు పెట్టు లది? యిష్టాపూర్తయాగాదికృ
జ్జనముల్ చంద్రునిలోక మొంది మరలన్ ధాతీస్థలిన్ జొత్తు ర
జ్జన యంచున్ బరమాత్ముడచ్చముగవాక్రువ్వండె నీతాస్మృతిన్.

వ. శ్రీకృష్ణసరమాత్ముండు "ఘామో రాత్రి స్తథా కృష్ణః షణ్మాసా
దక్షిణాయనం తత్ర చంద్రమనం జ్యోతి ర్యోగీ ప్రాప్యనివర్తతే"
అని గాన మొనర్చినవాక్య మీయర్థంబు స్పష్టపటచు. 331

ఉ. 'ఈతఁడ దైవతాన్న' మనియెన్ శుక్తి యన్న ముపాస్తి సేయుచో
నేతటి ముక్తి నీగలదె? యిచ్చిన నిచ్చును సజ్జగత్స్థితిన్
బూతచరిత్ర! యిం కయిన మాధమతిన్ విడనాడి శుద్ధ మ
ద్వైతము పొంది చెందు మమృతం బన నాతఁడు శిష్యుడై చనెన్.

అంగారకాది గ్రహోపాసకు లద్వైతు లగుట

శా. భామాదిగ్రహభక్తు లంతటఁ బరివ్రాట్చంద్రునిన్ వందన
క్షేమప్రశ్నల నర్చసేసి యని రుక్తిన్ ముక్తి సందించి యో
స్వామీ! భామముఖగ్రహార్చి నగుఁ గైవల్యం బటంచున్ శ్రుతుల్
ప్రామాణ్యమువహించుటెంచిగననో బ్రాజ్ఞుల్ వెసన్ మోక్షమున్.

క. నా విని యతి యనె గ్రహపీ
డావృతు లగులోకులకుఁ దదర్చనరీతుల్

వేవగలఁ గలవు ముక్తికిఁ

గా వవి, బ్రహ్మంబు గాంచు జ్ఞానముదక్కఁ.

384

క. వేదములందు 'సదేవే'

త్యాదివచనములను మోక్ష మభిహిత మయ్యెం

గాదె యన వారు భగవ

త్పాదాంతేవాసులై రతంద్రప్రీతిఁ.

385

వ. తదనంతరంబ "యంత్రద్వయంబున గ్రహసంచార మెఱింగి కాల
స్వరూపంబు నిరూపింప నేర్తు" ననితొల్లి యే తెంచిన క్షపణకుం డ
ప్పరమహంసావతంసంబునకు మ్రొక్కి యిటు పల్కుం.

386

సీ. స్వామీ! భవత్సమాశ్రయమునఁ గడపితి

క్షణము వోలెను మాసషట్త్రియంబు

నాలింతె యస్మన్మతాంతఃకృతాంతముల్

'కాలంబె పరమాత్మగా నెఱింగి

మోక్షార్థము భజింపఁబోలు' నం చన యతీం

ద్రుం డివ్విధమున వాక్రుచ్చె లీల

నోయి! 'సంవత్సరో జాయత కాల ఏ

ష' యటంచు శ్రుతి కాలజని వచించె

గీ. గానఁ గాలమ్ము జన్యమ్ముగా నెఱింగి

వ్యర్థ మగు నూహ లెడసి యద్వైతమతస

మాశ్రయమ్మున ముక్తుండ వగు మన నతఁ

డటులె యయ్యెను మఱుమాట నాడలేక.

387

గీ. అట్లతండు సర్వజ్ఞశిరోవతంసు

మునిలలాముని శంకరార్చుని భజించి

తత్కరుణ నద్వయబ్రహ్మతత్పరుఁ డయి
యలరఁ బితృదేవతార్చకు లటకు వచ్చి.

388

పితృచుతఖండనము

వ. మ్రొక్కి సాంజలిబంధులై, తదనుజ్ఞ నాసీనులై యుండ నం దగ్గి
గామి యగు సత్యశర్మ యనువాఁడు స్వమతప్రశంసాపూర్వంబుగ
భాష్యకారున కిట్లను.

389

క. విను మగ్నిష్వాత్తాదు ల
యినపితృదేవతలు నివసియింతురు శీతాం
శుని మండలమ్ము మీఁదం
గన నిత్యవిముక్తులై ప్రకాశిం త్రెపుడున్.

390

గీ. మూవు గవ్వారియందు నమూర్తు, లింక న
మూర్తులై నల్పు రుండ్రు తత్పూజనమునఁ
గలుగు ధర్మాదిఫలము, మోక్షంబుఁ గలుగుఁ
గాన సేవ్యులు వార జగంబులకును.

391

మ. సతతంబున్ ఋతవాదియై గృహి పితృ శ్రాద్ధంబులన్ బెట్టి ద
త్పితృకాగుణ్యముచేత ముక్తుఁ డగు, దత్ప్రీత్యర్థమై శ్రాద్ధముల్
ప్రతిదర్శంబు నొనర్పఁగావలయుఁ జాండ్రం బై నమాసంబు త
త్పితృమధ్యాహ్నము, ముఖ్యకాల మది తప్పింపన్ మహాఘం బగున్.

చ. అన గురుఁ డెట్లు వలె 'వినుమా! యమృతాప్తికిఁ గర్మమానె సా
ధనము? 'నకర్మణా' యని శ్రుతం బగునూక్తి నెఱుంగ వేమొ? పొం
దును బరమాత్ము నాత్మవిదనుత్తముఁ డొక్కఁడె, కాన గర్మ ము
జ్ఞన మొనరించి శుద్ధ మగుస్వాంతమునన్ గన నొఁ బరేశ్వరున్.

క. కావున నటు సేయు మనం

గా విమల తదుక్తిఫస్కికను లెస్స మదిన్

భావించి బ్రహ్మవిద్యా

భావనఁ జేకొనిరి సత్యవర్మయు నాపుల్.

394

గరుడభక్తుని, ననంతభక్తుని నద్వైతుల జేయుట

ఆ. గురునిఁ జేరి యంతఁ గుబ్జలీఘఁడు శంఖ

పాదుఁ డనెడు గరుడ, పన్నగేంద్ర

భక్తియుగము భక్తిఁ బ్రణయలై స్వ స్వ మ

తప్రశస్తిఁ దెలుపఁ దలఁచి యనిరి.

395

క. నారాయణునకు శయ్యా

కారుఁ డనంతుండ మోక్షకారణ మనుచున్

శౌరికి వాహన మగు భుజ

గారియ కారణ మటంచు నని రిరుత్రోపన్.

396

ఉ. ఆయెడ శంకరుం డనె 'నహా! శయనంబును వాహనంబు శ్ర

ద్ధాయుతులై భజించుట వృథా యగుఁ గాదె? తదాశ్రయంబు నా

రాయణుఁ డేల కాఁడొ సముపాస్మ్యఁడు మీకు? విచిత్రమా ననన్

బోయిరి వారు శంకరుని బోధమునన్ బరిశుద్ధచిత్తులై.

397

సిద్ధోపాసకాదు లద్వైతు లగుట

క. చిరకీర్తిప్రభృతు లసం

తర మగ్గురుఁ గాంచి వందనం బిడి యిటు ప

ల్కిరి కృతకృత్యల మైతిమి

యరయఁగ సిద్ధోపదిష్ట మగు మంత్రములన్.

398

ఉ. బౌదురు మీరు గూడఁ జరితార్థులు మావలె, వేగ శ్రీమహీ
ధాదుల కేఁగుఁ డందుఁ గన నౌదురు సిద్ధులు, వా రొసంగు మం
త్రాదు లుపాస్తి సల్పుఁడు పుమర్థము లొందెద, రేము సత్యనా
థాదికసిద్ధులఁ గొలిచి యందితిమయ్య యభీష్టసంపదల్. 399

వ. చిరంజీవులుఁ గృతార్థులు, సర్వజ్ఞులు నగు నాసిద్ధులు విచిత్ర మగు
నంజనాదివిద్య లొసంగుదురు. కావున యత్నింపుఁ డనుడు నవ్వి
యాచార్యవర్యుం డి ట్లనియె. 400

క. కూడి ఫలేప్పులతో మా
లాడుటయుం దగదు చిత్ర మగువేసములఁ
గూడెడిలాభము లే దొడఁ
గూడుఁ బరద్రవ్యలబ్ధి ఘోరాఘంబుల్. 401

గీ. అంతె కాదు చిరంజీవు లైన ఫలము
లేదు, సకలార్తిమయ మగుఁ గాదె మేను
గానఁ ద్యాగంబున విశుద్ధిఁ గాంచి దేహ
ముక్త్యుపాయంబు గనఁ బోలు బుధున కెందు. 402

వ. అను నాపలుకులకు వశులై వారు శిష్యు లైరి. తదనంతరంబు గం
ధర్వోపాసకు లరుదెంచి శంకరుం గని యి ట్లనిరి. 403

గంధర్వోపాసకులు పరాజితు లగుట

మ. 'వికలత్వం బెద సోకఁ కేము నెఱపన్, విశ్వావసూపాస్తి - నా
ద కళా బిందువిబోధ మబ్బి కృతకృత్యత్వంబు గన్నార, మో
పిక గాంధర్వకళఁ బరిశ్రమము గావింపం దగున్ మీరు, నా
ధకళాబిందువు లాత్మరూపములె కాదా' యన్న భిక్షుం డనున్. 404

సీ. భవదుక్తిగతి యనుపాదేయ మరయ వే
 దవిరూఢ మైన పద్ధతి యగుటను
 బరంగ నశబ్ద మస్పర్శ మరూప మ
 వ్యయ మరసంబు నిత్యం బగంధ
 మాది మ ధ్యాంత శూన్యము మహత్పదవాచ్య
 మనితర మాపరమాత్మ మెఱిగి
 మృత్యువిముక్తుడై మెఱయు నం చను స్మృతి
 సరణి శబ్దాద్యగోచరము బ్రహ్మ

గీ. మగుటఁ దన్నాద బిందు క శాత్యతీతు
 నెఱుఁగు నెవ్వండు వాడె సుమ్మి సమస్త
 వేదవేత్త కావునన నాదాది కాతి
 గామి బ్రహ్మము గని ముక్తి గనుడి యనియె.

405

క. ఏవంవిధ య త్యుపదే
 శావర్జితచిత్తవృత్తులె వా రపు డం
 తేవాసు లయి చనుడు న
 చోచ వేతాశార్చకాళి చుట్టుకొని రొగిన్.

406

జేతాశార్చకుల వశపఱచుకొనుట

క. భూతప్రేతపిశాచుల
 వేతాళు స్మరించుకొనుచు బీభత్సరసో
 పేతు లయి తనువిలిప్త వి
 భూతికు లవ్వారు యతివిభున్ బల్కి రిటుల్.

407

గీ. యతిపతీ! యేము భూతాద్యుపాసకులము
 సర్వలోక వశీకార శక్తి యతుల
 మనుడుఁ గర్మంది పెఱగొంది యప్పు డెంద
 మలఁ బదిలించుకొని వారి కనియె నిల్లు.

408

ఉ. పాతకులార! మీమత మపాత్రము శ్రోత్రియకోటి కెన్నఁగా
‘భూతలవాసి భూతచయముల్ నొలఁగం జనుఁ గాత రూపఱుం
గాత, శివాజ్ఞ విఘ్నకరణప్రవణం బగుభూతజాత’ మన్
శ్రౌతవచోగతిన్ వినరె? బ్రాహ్మణు లీ రెటు లైతిరోకదా! 409

క. విడువుఁడు భ్రష్టాచారము
తడవుఁడు నిజవర్ణసముచితపుఁగర్మంబుల్
ముడుపుం డద్వైతధనము
గడవుఁడు భవవారిరాశిఁ గాలువలీలన్. 410

ఆ. అనుడు వారు గురుపదాబ్జంబులకు మ్రొక్కి
నై జకర్మ కరణ నైష్ఠికతను
మించి శిష్యు లగుచుఁ బంచదేవార్చన
నిరతు లగుచుఁ జనిరి గురునియాజ్ఞ. 411

క. ఒం డెదురు లేక దండ్యా
ఖండలుఁ డటు దేశదేశ గత బహువిధ పా
షండ ద్విజ మండలములు
చెండుచు నపరాంతజలధి చెంతకుఁ జేరెన్. 412

ఉ. చేరి కనంగ- దుందుభి హసించుధ్వనిన్ జలదూర్మికా కర
ప్రేరణ మొప్పఁగా నభినయించుచు గూఢతరార్థముల్, మహా
వారిధి చూడ నయ్యెఁ బ్రతివాది యనన్; యతియున్ జనెన్ జడా
కారు భ్రమిన్ బుధోన్మథితుఁ గంధిఁ దలంచి క్షమించియోయన్.

క. చని యట గోకర్ణక్షే
త్ర నికట జలరాశి నాడి తత్సన్నిధి వ
ర్తి నుమాపతిఁ బొగడె జనులు
వినఁగ భుజంగప్రయాతవృత్త కవితచేన్. 414

నీలకంఠమతమును జయించుట

క. తదుపరిఁ బ్రాణతుల కౌపని

షదవిద్యను గఱపు యతినిశాపతిఁ గని నె

మ్మదిఁ గలఁగుచు హరదత్తుఁడు

కదలి చని వచించె నీలకంఠుని స్వగురున్.

415

శా. దేవా! శంకరనామభిక్షు విట కంఠేవాసినంవేష్టితుం

డై వచ్చెన్, మును భట్టమండనుల నొయ్యం గెల్చినట్లే మిమున్

వీవాదమ్మున గెల్చువేడుక; భవానీరాధ దివ్యాలయం

బావాసమ్ముగ నుండె లెం డిఁకఁ దదౌద్ధత్యంబుఁ దూల్పం దగున్.

వ. అనుటయు నీలకంఠమతప్రవర్తకుండు సాంగోపాంగ శైవాగమ

రహస్యవేత్తయు నగు నానీలకంఠబుధుండు.

417

క. మును బహునిబంధసప్రాణ

యనచతురత శివపరముగ వ్యాస రచిత సూ

త్రానివహమునకున్ భాష్యము

నొనరించిన నీలకంఠ నొజ్జఁ దలఁచుచున్.

418

చ. బిట్టుగ నవ్వి పల్కె 'విను! భిక్షు వతండు పయోధు లగ్ని నా

నొట్టఁగఁజేయుఁగాక, రవి నుర్వరఁ గూలుచుఁగాక, వ్యోమమున్

జుట్టునుగాక చాఁపయటు, సుంతయునేని ననున్ వివాదమం

దట్టిటు సేయనేర్చునె? నిరాశు నొనర్పనె యొక్క మాటలోన్ 419

క. పరపక్ష త మోర్కము లయి

పరఁగెడు మత్తర్కముల సవా క్కయి యతి చె

చ్చెర విడిచి స్వమత మప్పుడ

మఱవఁడె గుండియలు చేతఁ బట్టుకొని వడిన్.

420

వ. అని గర్వంబు నలుకయు నసూయయుఁ దేటపడం బలికి. 421

చ. సితభసితాంచితాంగుఁ డయి చెన్ను దలిర్ప హరాక్షదామముల్
కుతుక ధరించి, శైవమత గూఢతరాశయ పారదృశ్య శి
ష్యతతి పరీతుఁ డై యరిగి యాత్మమతం బిరవొందఁ బల్కె న
య్యతిపతిమోగిల, వ్యాసమునికంటెను మున్ గపిలర్షివై ఖరిన్. 422

చ. అపుడు సురేశ్వరుండు వినయంబున దేశికుఁ గాంచి 'యోర్మిమై
నిపుడు మదుక్తి పాటవము నీరలు సూచుచు నుండుఁడా' యనన్
నిపుణుఁడు నీలకంఠుఁ డతనిం గని తెల్లమ మాకు నీమనీ
షపటిమ మంచు గేలిగొని శంకరసమ్ముఖుఁ డయ్యె నయ్యెడన్. 423

క. పరపక్ష బిసాద్మర సిత
గరుడాయిత సూక్తి దండిఖండితమై పెం
పఱుస్వమతము గావఁగ లే
కటిముఱి ఖండింపఁ బూనె యతిపతిమతమున్. 424

వ. స్వపక్షస్థాపనాహీనముఁ బరపక్షవిదళనమాత్రావసానము నగు
వితండావాదమున కుద్యుక్తుండై శంకరుం గాంచి యిట్లను. 425

క. శమివర! 'తత్త్వ మసి' యను ని
గమమున జీవేశ్వరైక్యగతి నుడువు త్వదీ
యమతము పొసఁగదు తేజ
స్తమవిక్యమువలె విరుద్ధధర్మం బగుటన్. 426

సీ. ప్రవిరుద్ధధర్మలై పరగుచున్నను రవి
ప్రతిబింబముల కభిన్నతయ తోఁచు
మాడ్కి, విరుద్ధధర్మ యత జీవేశుల
కవిభేద మొనగూడు ననుట తగదు

వోమశి వాది గురూ కి మిథ్యాభూత

మద్దంబునం దోచునట్టి నీడ;

తాదృశప్రతిబింబితమున కభేదయో

గ్యతయే లేదాయె, నేకరణి నడి

గీ. యగును జీవేశ్వరాభేదమందు నిగ్గ

యమ్ము సేయంగఁబూన దృష్టాంతముగను?

గానఁ దాదృశ పల్లవ గ్రహణ మాత్ర

కల్ప నానల్ప జల్పన క్రమము విడుము.

427

గీ. అంతియేకాదు నీమతమందు లేదె

బింబముఖ భిన్నముగఁ బ్రతిబింబ ముఖము

పార్శ్వగజనంబుచేఁ జూడఁబడుటను మృష

యగును బ్రతిబింబితాస్య మన్నట్టి నీతి.

428

వ. మృషాభూత పదార్థమున కభేదయోగ్యతయే లేమింజేసి యేతద్దృ

ష్టాంతము ననుసరించియు జీవేశ్వరుల కభేదంబు చెల్లదు మఱియు.

సీ. జీవనిష్ఠవిమూఢభావ మీశ్వరనిష్ఠ

సకలవిత్త్వమ్ము మాయికము లగుట

జీవేశు లిగువురుఁ జిద్రూపు లాదురు

నిజ మభేదమ్మె యంటేని వినుము

బహుశ ప్రమాణ సంపాదితార్థమునెడ

బాధితం బను టసంభావ్యమె కద!

యటుల ప్రమాణ సి ధ్ధాశ్చత్వ గోత్వముల్

బాధితంబై హంతుపశువులకును

గీ. స్వస్వరూపమ్ముచే నేకభావ మొదవ

నగుఁగదా - భేదమునకు దత్తాంజలి యగుఁ

గాన మాధ్యసర్వజ్ఞతల్ గావు మాయి

కములు, గావు బాధితము లేక్రమముచేత.

430

చ. అని యిటు పెక్కుయుక్తు లొలయక గలఁచెన్ గవి నీలకంఠుఁడో
 పనిషదవా క్షృకాశితము భవ్యము నాయతిభూమిభృ న్మతం
 బును వికచాంబుజాతవనమున్ గలభంబుబలెన్ ద దుక్తదో
 మనికర మింకి పోఁ బలికె సంయమియున్ బ్రతివాక్య మీగతిన్. 431

వ. కవీంద్రా! 'సోఽయం దేవదత్త' యనువాక్యంబునఁ దత్పదంబున
 కుం దద్దేశకాలవృత్తి త్వవిశిష్టం డగుదేవదత్తం డర్థంబు. 'అయ'
 మ్మనుపదంబునకు నేతద్దేశకాలవృత్తి త్వవిశిష్టం డగుదేవదత్తం
 డర్థంబు నగుం, దాదృశవిరుద్ధవిశేషణ విశిష్ట వ్యక్తుల కభేదంబు వలు
 కుట యసమంజసం బనునట్లు కానిపించుం, గాని 'సోఽయ' మ్మను
 పదద్వయంబు సమానవిభక్తికం బగుటఁ దాదృశపదవాచ్యంబుల
 కభేదంబు వచించుట శాస్త్రసమ్మతం, బట్లు పలుకుట కియ్యెడ భా
 గత్యాగ లక్షణ యవశ్యం బాశ్రయణీయం బయ్యెడి- నది యె
 ట్లంటేని:- తద్దేశకాలవృత్తి త్వవైశిష్ట్యంబు నేతద్దేశకాలవృత్తి త్వవైశి
 ష్ట్యంబును ద్యజియింపం దగు. దానం గేవలదేవదత్తునెడ నభేదంబ
 బోధితం బగుం గాదె! ఆరీతినే 'త త్వ మసి' యనుసూక్తియందుం
 దత్పదార్థంబు సర్వజ్ఞత్వవిశిష్టం బగుచిత్తగు, ద్వంపదార్థంబు కించి
 ద్జ్ఞత్వవిశిష్టం బగుచిత్తగు, నట్టిరెండింటి కభేదంబు పొసంగ నేరద.
 అట్లయ్యును 'త త్వ' మ్మనుపదద్వయంబు సమానవిభక్తికంబు లగు
 టంజేసి శాస్త్రాచారంబున నభేదం బనివార్యవచనీయంబై భాసిల్లు
 టం భాగత్యాగలక్షణ నాశ్రయించి తత్పదార్థైకదేశం బగుసర్వ
 జ్ఞత్వవైశిష్ట్యంబును, ద్వంపదార్థైకదేశం బగుకించిద్జ్ఞత్వవైశిష్ట్యం
 బును బరిత్యజింప నాపదద్వయంబు జీవేశ్వరుల కభేదంబును స్పష్టం
 బుగ బోధించుం, గావున నియ్యెడ విరోధంబును లేదు. గోత్వమ్ము
 నశ్వత్వమ్మును బరిత్యజించులక్షణ నాశ్రయించి గవాశ్వముల
 యెడ నభేదంబు చెప్పం దలంచుట యనుభవవిరుద్ధంబును నప్రమా
 ణంబు నగుటంజేసి 'గోత్వాశ్వత్వ పరిత్యాగపురస్సరంబుగ హ
 యపశువుల కభేదంబు ప్రాప్తింపవలయు' నను నతిప్రసక్తియురాదు.

సీ. మా ధ్య సార్వజ్ఞ్య ధర్మయుత జీవేశ రూ
 పాతిరికం బైన యయ్యిరువుర
 పరినిష్ఠిత స్వరూపమే లేదు 'త త్వ మ'
 సీతివాక్యంబునం దేల లక్ష
 కాశ్రయ కామాస మనఁబోకు 'శుక్తిరూ
 ప్యగతి జీవేశ రూపములు గల్పి
 త' మ్మనుయుక్తి సత్యపదార్థ మొక్కఁ ద
 ధిష్ఠానముగ నొప్పి తీఱవలయు

గీ. నీవా దేహం ద్యహం తాంత మెల్లదృశ్య
 మునకు జడిమ మొప్పక తప్ప దనఁడు! జడము
 నకు నధిష్ఠానముగఁ జేతన మ్మగు నొక
 రూప మొప్పంగవలె; జీవరూప మదియ.

433

చ. "తగ ననిరూప్య హాట విమతం బది కల్పిత మాను రజ్జ జి
 హ్మాగగతి" నన్నయుక్తి నసదాకృతి యాజగ మెల్లఁ గల్పితం
 బగుట ధ్రువంబు - కాల్పక మైనజగంబున కాశ్రయంబు గాఁ
 దగినది యీశురూప మని తత్త్వితి నియ్యకొనన్ వలెన్ జుమి. 434

గీ. కాన శ్రుతిగమ్య మనుపాధిక మగునుభయ
 రూపమున - నిరుపాధిక మాపటికము
 నందున జపాసుమారుణ్య మలమనట్టు
 లలమ వజ్రత్వ సర్వజ్ఞతలు లవంబు.

435

ప. జీవేశ్వరభేదజ్ఞానమే యథార్థ మగునేని * 'మృత్యో స్స మృత్య

* ఎవఁడు 'పరమాత్మ వేఱు నేను వేఱు' అను నానాత్వము గల
 వాఁడో, వాఁడు సంసారమునుండి సంసారము నొందును. అనఁగా
 జన్మపరపరయందు మునుఁగు నని భావము.

మాప్నోతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి' యనియు ♦ 'య ఏతస్మి
న్నదర మంతరం కుసుతే అథ తస్య భయం భవతి' యని శ్రుతులు
భేదదర్శికి భయమును జెప్పకపోయెడివి, మఱియు భేదబుద్ధి
విపరీతబుద్ధియే కానిచో విపరీతద్రష్టకు (జీవేశ్వరభేదదర్శికి) భయ
ము కలుగు నని చెప్పుటచే విపరీతదర్శి కనర్థయోగము తప్పదు.
విపరీతబుద్ధియే భేదబుద్ధి యగుం జువ్వె. 436

ఉ. వేదగతంబ యయును నభేద మతాత్మిక మేని 'తద్భిదా
వేదికిఁ బూరుషార్థము లభించు' నటంచు నెటుల్ వచించు 'న
వ్వేదమే? యేఁ బరేశునకు భిన్నుడ' నన్ భ్రమ శాస్త్రబాధితం
బాఁ దుహినాంశునైంద్రియిక మైనప్రమాణముకై వడిన్ వడిన్.

వ. చంద్రమండలంబు ప్రాదేశమాత్రప్రమాణంబై కానవచ్చుచున్న
దనుభ్రమంబు జ్యోతిశ్శాస్త్రప్రమాణ్యంబున బాధితం బగుట
లోకవిదితంబు. 433

గీ. కాన 'నే నీశ్వరుడను గా' ననెడి భి
దామతి కబాధ కల్పింపఁ దగదు; నిగమ
సిద్ధ జీవేశ్వ రాభేదబుద్ధి యట్టి
దియ- శ్రుతిని మించుమాన మైంద్రియిక మగునె? 469

చ. అల పరమాతత్త్వముఁ బుమర్థపుఁ దత్త్వముఁ చొల్లి పెక్కుదా
రులఁ గపిలాదితాపన నిరూపిత మయ్యెను; దాని వీడి నీ
పలుకుగ్రహించు పెట్లనెదవా'ప్రబలంబు శ్రుతుల్, స్మృతుల్ సుదు
ర్బల' మనునీతి వేదపరిపంథి మునీరిత మప్రమాణ మా. 440

♦ పరమాత్ముని యెడ స్వల్ప మగుభేదము సేనియు నెవ్వఁడు తలంచునో
వానికి (సంసార) భయము తప్పక కలుగును

గీ. కానఁ 'దత్త్వమ'సీతి నై గమవచోవి
 దద్ధ కపిలాది తాపస పోక్త ఫక్తి
 యననుసరణీయ మని నిశ్చయముగ నెఱుఁగు
 మట్టిసరణు లాపాతరమ్యములు నూవె!

44!

వ. అని వచించు భాష్యకారుని వాఙ్ముఖంబున కడ్డంబు దవిలి యా
 కపింద్రుఁ డిట్లను. నార్యా! 'సుఖదుఃఖాదివైచిత్ర్యమునం బ్రతిదే
 హంబున జీవుండు భిన్నుం డగు' నను యుక్తి నెసలారు మహర్షి
 వాక్యంబును శ్రుతివాక్యంబు పగిది గ్రాహ్యంబు. అట్లు గాక 'జీవా
 త్మ మొక్కడే' యగునెడ మహాదుఃఖ యువరాజ్యసౌఖ్యంబు
 నొందవచ్చు, మఱియు 'వీడు సుఖ, వీడు దుఃఖ' యను ననుభవం
 బే గల్గకుండెడిని. ఎవ్వఁడు జ్ఞానయుక్తుం డట్టి జీవుండే కర్తయు,
 భోక్తయు నగుంగాని, యచేతన మగునంతఃకరణంబునకుఁ గర్తృత్వ
 భోక్తృత్వంబులు గలుగు పెట్లు? అట్లు గలుగునేని దేవదత్త
 కృత కర్మఫలభోక్తృత్వంబు యజ్ఞదత్తన కాపాదిల్లుటం జేసి యతిప్ర
 సంగదుష్టం బగు. మఱియు నీలోకమున దుఃఖనాశనమే పురుషా
 ర్థం బని వేదంబున నిశ్చితం బయ్యెఁగాదె! 'సకలసుఖంబులు దుఃఖ
 యంతంబులు కావుటం జేసి విషసంపృక్తాన్నవిధంబున హేయంబు
 లను సభేద్యయుక్తి వలన సుఖంబు లెన్నండు బురుషార్థంబులు గా'
 వనుటయుఁ జిఱునగవు మొగంబు గై సేయ భగవత్పదుం డి ట్లను.

సీ. అరయంగ మోదభేదాది వైచిత్ర్య ము
 నోధర్మ - మదియె మనోగతభేద
 సాధించుఁ గాని మోసరణి జీవుల భేద

మునకు సాధకముగా ననువుపడదు
 'తాచ్చుఁ గర్తృత యచేతన తనూయుగళిఁ జి
 త్తంబంధ మగువిశేషం బొకటియు

యది లేమిఁ గర్తృత్వ మలవడదు తృణాది
క నెడుకల్పన వరీయమ్ము మివుల

గీ. నీవు పేర్కొన్నదుఃఖసహిత సుఖము

వైషయిక; మిఁక దుఃఖలవంబు లేని

దనఘ! బ్రహ్మసుఖం బౌట నట్టిబ్రహ్మ

సుఖమె పురుషార్థముగ గ్రహించునది సూ వే!

443

ఆ. అంతెకాని తుచ్చ మగుదుఃఖములనాశ

మర్థ్య మా పుమర్థ మనుట లగునె?

జరుగదొక్కొ దుఃఖశాంతి కండూయన

మున నెవండు దాని ముక్తి యనును?

444

మ. అనుచున్ యుక్తిశ తోపబృహింత మహార్థాప్తంబు శ్రుత్యంగనా

జన తాంతఃపుర సౌవిదల్ల మగువాచాధార నాత్మీయమై

చను నద్వైతమతంబు నశ్రమమునన్ స్థాపించి, మించన్ జయిం

చెను దచ్చైవమతంబు హేలఁ బరకృత్సిద్ధాంతఘోరోక్తులన్. 445

క. యతిరా డ్జితుఁడై శైవుం

డతఁడు స్వభాష్యమ్ము దర్ప, మపుడ విడచి “నా

గతి నీవే” యని తచ్చరణా

నతుఁ డయ్యె సశిష్యుఁడై ఘనం బగుభక్తిన్.

446

వ. అట్లు యమిముషభ నిర్జితుం డగునీలకంఠపండితుని శృంగభంగంబు

నాలించి యద్వైతవిద్యా విద్వేషు లగువివిధ మతంబులవారు కం

పంబు నొందిరి. జగం బెల్ల శంకర విజయవార్తా ఘోషణంబుల నిబిడం

బయ్యె నంత.

447

ఆ శ్వా సాంతము

శా. అద్వైత ప్రతిపాది తామృతపదార్థాకార! రాకారవిం
ద ద్విద్ధిక్రరణక్రియా నిపున నిత్య స్మేరవక్త్రాంబుజా!
విద్వద్వర్ణన దుర్లభామలయశోఽస్వీత ప్రతాపాబ్ధి! కృ
ష్ణద్వైపాయన సూత్రజాల పరిలగ్న స్థూల మీనాకృతీ!

క. తత్త్వంపదార్థయుగళైః
కత్వాలంబ ద్విధాప్రకాశ స్త్రీపుం
సత్త్వ లలితదాంపత్యై
కత్వవిరాజిత! విదేహకన్యాసహితా!

వనసుయూరము

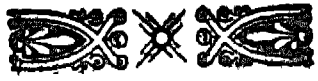
ఈదరకు లామృతనదీశ శశి సేవా
మోదరసికాత్మ! మునిముఖ్యహృద యావా
సాదర! యమేయవిజయప్రభవచంద్ర
క్షోద, రజతాద్రి, శతకోటినిభ కీర్తి!

ఇది శ్రీగురుకరుణాసమాసాదితకవిత్వ
పెంపరాల సూర్యనారాయణ నామధేయప్రణీతంబైన
శంకరవిజయంబున

అష్టమా శ్వాసము.

శంకర విజయము

నవమాశ్వాసము

కర! వేంకటరాట్సుచి
వాకల్పితధర్మకృతిశుభై ధావనదీ
క్షాక! నిగమకేళిక! ని
రాకృతజననాది విక్రియాకా! రామా!

వ. అవధరింపు మనంతరం బప్పరివ్రాట్రాస్వభౌముండు సౌరాష్ట్రాది
నానాదేశంబుల నిజభాష్యంబుల వ్యాపన మ్మొనర్చుచు నందండు
గల పండితబృందంబుల ప్రశంసలకు లక్ష్యంబై చనుచు ద్వారవతీ
నగరంబు సేరునంత.

1

సీ. ఆ తప్త శంఖచక్రాకృతి లోహభి
హతి భవవ్రణకిణాంచితభుజులును
బృథులలలాట దీపిత శరదండ స
మా నోర్ధ్వపుండ సంధానచణులు
మాధ వాపచితి నిర్మాణ్య కోమలనుండ
ర తులసీదళ లసచ్ఛవణశలులు
దప్తకార్తస్వరద్రవ విభ్రమ భ్రమా
ధాయక పీతకాశేయ ధనులు

* 'బంచవిధ భేద వేత్త లే కాంచువార
లమృత' మని పల్కువారు నై యలమి పాంచ

* (1) జీవేశ్వరభేదము, (2) జీవుల పరస్పరభేదము, (3) జీవునకు, నచి
త్తులకు గల భేదము, (4) ఈశ్వరునకు నచిత్తుకు గల భేదము, (5) అ
చిత్తుల పరస్పరభేదము— అనేది పంచవిధభేదములు.

రాత్రిలు ప్రగల్భ తద్యతి చ్ఛాత్రీ వీర
సింహముల కోడి దంతులై చెదరి చనిరి.

ఉజ్జయినియందు భాస్కరభట్టనోకించుట

చ. అప్రతిమానశక్తి నిటు లయ్యతి వైష్ణవ, సౌర, శైవ, శా
క్తప్రముఖుల్ వశంవదులు గాఁగ జయించి, యవేలవా క్పరా
స్తప్రతివాది యాచుఁ జనె జయ్యన నుజ్జని; కాక్షణంబ శ్రో
త్రప్రియబంధు లయ్యె శివతాండవమర్దళ దింధిమిధ్వనుల్. 3

సీ. అభవపూజా మృదంగారావ మభగ
ర్జిత మంచుఁ గృహకేకితతి నటంప
సుమ సుగం ధ్యనిలముల్ శూలిదిదృక్షఁ జె
చ్చెర వచ్చు దనుఁ జేరి సేదఁదేర్ప
నగురుధూ పోత్థ ధూ మ్యాక్రాంత హరిదంత
మయి మహాకాళునాలయము దోఁపఁ
బ్రణతిపూర్వక శివారాధన ధన్యుఁ డౌ
తనకు మంటపి నిల్చుతావు నొసఁగ

గీ. జయపిశున లక్షణము లివ్వి శర్వుకక్షణ
నరయవచ్చె నటంచు శంకరుఁ డలంత
వాసి కవి యగుభాస్కరాహ్వయునికడకుఁ
బంపెఁ బద్మపాదునిఁ దనవార్త తెలుప. 4

క. స్తవ్యుని బుధశేఖరు బహు
ధా వ్యాకృత నిగమవచనతతి సులభ జితా
రివ్యూహు నతనిఁ గని వ
క్తవ్య మ్మిటు పద్మపదుఁడు గలఁగక పలికెన్. 5

చ. వడిఁ గడలొత్తఁ గీర్తి భగవంతుఁడు శంకరయోగిసార్వభౌ
ముఁడు పరమాద్వితీయమతమున్ బ్రకటించుచుఁ దద్విపక్షవా
ది డమరహారకుం డయి క్షీతిన్ నుతి కెక్కినవాఁ; డతండు దా
నొడివెను సూరతుం డయి నినున్ గుఱిసేసి య వెల్లఁ జెప్పుదున్.

మ. కుమతోత్పేక్షితసూత్రవృత్తులతెఱంగుల్ గూర్చి 'వేదాంత జా
లము బ్రహ్మం బగుప్రత్యగాత్మమునె తెల్పున్ దత్పరం' బంచు వా
దము గావించుము, దూరమారసియ యద్వైతంబు నంగీకరిం
పుము నీదుర్మతమున్ ద్యజించుకొను 'మేమో' యన్ననాలింపుమా.

క. అక్షీణాస్మత్తర్క ప

విక్షతి నీపక్ష మిపుడు విక్షతి గనన

ట్లీక్షణసహస్రమును నిడి

రక్షించుకొనన్ యతింపు రచ్చకు రమ్మా!

8

క. అని 'యొకటి యను' మనిన నూ

ఱనెడు ససందనుని హేళనాలాపమ్ముల్

విని లబ్ధవర్ణుఁ డాకవి

యనె యతివరుశిష్యుఁ గోప మందియు నగుచున్

9

ఆ. మామకోక్తి గుంఫమండలీ రేఁగఁ గా

ణాద జల్పితమ్ము లల్ప మగును

గాపిలప్రలాప మోపక రూపఱు

ననిన నద్యతనబుధాళి యెంత?

10

ఉ. అంచు వచించునాకవిని యబ్జపదుం డను 'నోయవిజ్ఞ! య

భ్యంచితలం దవజ్ఞ నిటుపై నొనరింపకు, పర్వతంబు ఖం

డించిన టంక మైనఁ దగునే మగరాఁ దెగఁగోయ? నంచు భా

షించి స్వదేశికాంతికముఁ జేరి వచించె సమస్త వృత్తమున్.

11

ఉ. వానిపిఱుందనే సజరివారము తద్బుధుఁ డేగుదెంచి వి
జ్ఞానాధిన్ జగద్గురుని గాంచి జగీష వెలార్ప- నంత న
వ్యానికి మాని కయ్యె, బరపక్ష విఖండన నై జపక్ష ర
తొ నిపుణార్థ యుక్తి విలసద్వచనం బగువాద మున్నతిన్. 12

క. అతిచిత్ర శబ్ద శయ్యా
న్వితమై మర్మయభివా ప్రవీణ వచోయు
క్తితతంబునయి తటస్థ
శ్చుతవ దవేద్యముగ వాదశూరత మెఱసెన్. 13

ఉ. అంత యతీంద్రుఁ డబ్బుధు సమర్థతఁ గాంచి స్వపక్షయామిసీ
కాంతునకున్ శరత్కమలకల్పము సూరిపురోఽప్రభాతసి
ద్ధాంతము నై నభాస్కరబుధాదృతపక్షముఁ దూరు పెత్త; నా
వంతయు నై జపక్ష మరయంగ నశక్తుఁడ యయ్యుఁ గెల్వఁగన్ 14

క. ప్రతిబాదీ రచనాద
క్షత మెఱయఁ ద్రయీశిఖాప్రకాశితమై స
న్మత మగునద్వైత మసా
కృతముగ వాగ్మిత్య మమర ని ట్లనుఁ జౌఢిన్. 15

వ. పరివ్రాడవతంసా! నీమతమునం “బ్రకృతి జీవపరమాత్మభేదిక”
యనికదా చెప్పంబడును! ఆప్రకృతి జీవగతయై జీవపరమాత్మభేదిక”
యగునా?—ఈశ్వరగతయయియే యగునా? జీవభావమ్ము నీశ్వరభా
వమ్మును బ్రకృతिसంబంధము కల్లుననంతరంబ సంభవించుటంజేసి
జీవగతయై కాని యీశ్వరగతయై కాని తదుభయభేదిక కాదు. 16

శంకరవచనము:—బింబగతంబై దర్పణంబు బింబప్రతిబింబభేదిక మగు
సా? ప్రతిబింబగతంబయియే యగునా? ఆబింబప్రతిబింబంబు లుభ
యంబును దర్పణోత్త రోద్భవం బగుటవలనఁ బక్షద్వయంబు సంభ

నవమా శ్లోసము

వింపదు. దర్పణంబు కేవలముఖ మాత్రంబై బింబప్రతిబింబభేదకం బగుచోఁ బ్రకృతంబునను కేవలశుద్ధచిన్మాత్రగతయై ప్రకృతియు జీవపరమాత్మభేదక మగు. “అట్లగుచోఁ జినాత్మత్రమునకు (శుద్ధచైతన్యమునకు) దుఃఖత్వాదికం బేల సంభవింప” దందు వేమొ? వినుము. దర్పణంబు ముఖగతంబై బింబప్రతిబింబభేదకం బైనను దర్పణగతం బగుమాలిన్యాదికంబు బింబభూతముఖంబునకు సంభవింపక ప్రతిబింబమ్మునకే సంభవించునట్లు బింబభూతం బగుపరమాత్మ పక్షపాతమ్మును విడిచి చితిమాత్రగతం బగుప్రకృతిరూపోపాధి ప్రతి బింబభూత జీవాత్మయెడఁ బక్షపాతంబు గలదై జీవాత్మయందే దుఃఖత్వాదికం బాపాదించు.

17

భట్టభాస్కరః—బ్రహ్మం బవికారి సంగరహితంబు, బోధైకరసంబును గదా! ప్రకృతి యన్ననో వికారి, యబోధరూపము (జడము) నుగాడె! ఇట్టి ప్రకృతికి విరోధంబువలన బ్రహ్మశ్రయంబు గలుగదు. కాననే యంతఃకరణవిశిష్టం బగు నాత్మాశ్రితత్వంబు ప్రకృతికిం జెప్పవలయునే కదా!

శంకరః—ప్రకృతి యంతఃకరణవిశిష్టంబున నుండు ననుటకుం బ్రమాణంబు లేదు. ‘అహ మజ్ఞ’ (నేనజ్ఞుడను) యనుప్రతీతియే ప్రమాణం బందువా? ‘అహ మనుభవి’ (నే ననుభవించుచుంటి) యను ప్రమాణంబువలన ననుభవమ్ముగూడ నంతఃకరణవిశిష్టమం దుండవలసి వచ్చు. అజడరూపం బగుననుభవంబు జడం బగునంతఃకరణంబు తోఁ గూడినదానియం దుండుట విరుద్ధ మగుట నిష్టము గాదు. 19

భట్టభాస్కరః—దాహకంబు గానియిను మగ్నిసంయోగంబువలన దాహక మ్ముగుగతి ననుభూతి గలిగినయాత్మతోడి సంయోగమున నంతఃకరణమునందు ‘అహ మనుభవి’ యనుననుభవ మాపాదించఁ జదుచుండు.

20

శంకర:—అట్లగునేని చిదుపాధిసంబంధంబున సంతఃకరణమున కజ్ఞానము సంభవింపక నీచెప్పినచొప్పున మాయాశ్రయ మగుచిత్తంబంధము గలయంతఃకరణమునం దజ్ఞాన మాపాదింపఁబడు. 21

భట్ట:—ఆర్యా! అయ్యనుభవం బజడం బగుట జడం బగునంతఃకరణంబున నుండు ననుట బాధితము. కావున ననుపపన్న మగుటంజేసి యనుభూతి గలయాత్మసంబంధమ్మున 'సంతఃకరణమునందు ననుభూతికి వ్యవదేశ' మనుట యుక్తము. ప్రకృతమున సంతఃకరణంబును మాయము జడంబులే యగుట బాధలేమింజేసి యంతఃకరణము మాయాశ్రయ మగుం, గాని మాయాశ్రయచిన్మాత్రసంబంధమ్మున సంతఃకరణంబునం దజ్ఞానంబునకు వ్యవదేశం బని పల్కుట తగదు. 22

శంక:—ఓయీ! అవిద్యాజనితం బగుచిత్తం బవిద్య కాశ్రయంబు గాదు. చిత్తం బజ్ఞానంబున కాశ్రయంబై యగుచో సుషుప్తియందుంగూడ నజ్ఞానము చిత్తవర్తి కావలయునే! అట్లగుట సమ్మతము గాదుగదా! కానఁ బ్రకృతిదృశ్య మగునంతఃకరణవిశిష్టమందుండు ననం బ్రమాణంబులేమిఁ బ్రకృతి చిద్గతమే యగు. 23

భట్ట:—'సతా సౌమ్య తదా సంపన్నో భవతి స్వ మపీతో భవతి'యను ఛాందోగ్యశ్లోకము "జీవునకుం బరమాత్మైక్యము సుషుప్తియందుఁ గలుగు" ననుటవలన సుషుప్తియందుఁ బ్రతిబంధకం బగునవిద్యమే లేద'అయ్యవిద్య చిద్గత' మనుట పొసఁగదుగాదె! 'సతి సంపద్య నవిదు' అనుశ్లోకము సుషుప్తియం దజ్ఞానసద్భావంబు తెలుపుచుండె నందువేమో! ఆశ్లోకమునందలిసత్ శబ్ద మభావంబు బోధించుం గాని యజ్ఞానంబును బోధింపదు, గాన 'సతా సౌమ్య' యనుశ్లోకము సుషుప్తియం దజ్ఞానము బోధింపఁబడదు. నీచెప్పిన

యాయజ్ఞానము నిత్యమా? యనిత్యమా? యుక్తి లేమింజేసి నిత్య మనంజనదు. అనిత్యమందుచా? ఆయత్త్యమునకు నివర్తక మొకటి యుండవలె గదా; ఆనివర్తకము చిత్ప్రకాశమా? జడప్రకాశ మా? చిత్ప్రకాశము సాక్షియగుటంజేసి భవత్సమ్మతం బగుజ్ఞానంబు భావరూపం బగుం, గాన విరోధి కాని యాయజ్ఞానంబు నివర్తకంబు కాదుగదా? ఇక జడప్రకాశం బందువా? జడ మగు నజ్ఞానమునకును జడప్రకాశమునకును విరోధంబు లేమింజేసి నివర్తక మెన్నండును గానేరదు. కావున నవస్థాత్రయంబునను నజ్ఞానంబు ప్రతిబంధకంబు కాదు. అట్లగుటంజేసి 'సంసారంబునకు బీజభూతంబును, నవస్థాత్రయంబందు ననపాయయు, మోక్షావస్థ యందు నశ్వరంబును నగునజ్ఞాన మనునొకపదార్థము గల' దను భవత్సిద్ధాంతంబు సమంజసం బెట్లు కాగలదు? "అట్లేని యవస్థా త్రయంబునఁ జిత్తు భాసింప కుంటకు నిమిత్త మేమి" యనిన భ్రమ ము (మిథ్యాజ్ఞానము) నగ్రహము, దత్సంస్కారము ననుభవమాది త్రితయంబె నిమిత్తం బగు.

శంకరః— నీ వనినట్లే యగుచో భ్రమ మనఁగా నెట్టిది? నేను మనుజుఁ డ'ననెడి యహంకారాదిదేహపర్యంతం బగునాత్మంబునం దాత్మ బుద్ధియ భ్రమ మందువా? ఓహో! సర్వపదార్థసాంకర్యమును జెప్ప నీయతివిస్మరణశీలత్వంబు మెచ్చఁదగుం గాదె! నీవిస్మరణశీలత యెట్టి దందువా? వినుము భేదాభేదవిషయత్వ మనెడిశాస్త్రసిద్ధి హేతువుచే 'అముకః ఖండః' (ఇది ఖండము) అను భేదాభేదప్రత్యయమునకుఁ బ్రమాణత్వమ్ము నాశ్రయించి యీభేదాభేదవిషయ మగు నేను మనుజుఁడ, ననుప్రత్యయమును భేదాభేదముచే సర్వసంకరవాది యగు నీవు 'నేను మనుజుఁడ' ననుజ్ఞానము భ్రమ మని యంగీకరించుట నీమ థమును విస్మరించియేకదా! అట్లగుచో వివాదవిషయ మగుబుద్ధి

భేదా భేదవిషయిక మగుటచే(1)యథార్థము(ప్రమ)అనువిషయమున
(ఖండోఽయం, 'నిది ఖండ' మనుజ్ఞానము దృష్టాంతము. 25

భట్టభాస్కర:- 'నేను మనుజుడ' ననుజ్ఞానము నిషిధ్యమానవిషయ
మగుటచే శుక్తియందు రజతబుద్ధివలె 'అప్రమ' యగును. కానఁ
బ్రతిహేతువుచే నీచూపిన హేతువు(2) సత్ప్రతిపక్షిత మగునుగాదె!

శంకర:- (నాయం ఖండో గౌః కింతు ముండో గౌః) ఈగోవు ముం
డమే కాని ఖండము కా దనెడిఖండాన్యధీస్థ ముండమునందు నిషి
ధ్యమాన మగుఖండమే విషయ మైన'ఖండోఽయంపశు'వనుబుద్ధి
యందు సాధ్య మగునప్రమాత్వాఽభావం బుండుటవలనను నచటఁ
బ్రతిహేతు వగునిషిధ్యమానవిషయకత్వరూప మగుహేతు వుం
డుటవలనను బ్రతిహేతువు వ్యభిచారి యగును. 27

భట్టభా:- అప్రమాత్వమును సాధించునది నిషిధ్యమానవిషయత్వము
కాదు. మతేమనినఁ బ్రతిపన్నోపాధియందు నిషిధ్యమానవిషయ
త్వము హేతువు. కాన వ్యభిచారము సంభవింపదు. అట్లుగుచోఁ బ్రతి
తివిషయ మైనయధిష్ఠాన మగు 'ఇద' మంశమ్ముననే "నేదం రజత"
మ్మని నిషిధ్యమాన మైనటుల యాత్మయందుఁ బ్రతిపన్నం బగుమను
జత్వం బాత్మయందే "ఆత్మా న మనుజ" యని ప్రతిపేధింపంబడు.
కాన "మనుజోఽహ" మ్మనెడిజ్ఞానము భ్రమయే యగు, "ఖండోఽ
యం గౌ"యనునదిప్రతిపన్నోపాధియందు నిషిధ్యమానవిషయకము
గాని దగుటంజేసి భ్రమ కాదు. ప్రమయే యగుం గానఁ బ్రతి
హేతువు వ్యభిచారి కాదు. 28

(1) విమతా ధీప్రమా, భేదాభేదవిషయత్వాత్ యథా ఖండోయ
మితిధీవత్ (2) సంహనాత్మధీః అప్రమా నిషిధ్యమానవిషయత్వాత్

శంకః— అప్రమాత్వసాధకమ్ముగా నీచేఁ బ్రయోగింపఁబడినప్రతిప
న్నోపాధియందు నిషిధ్యమానవిషయత్వం బనుహేతువు 'ఖండోగా'
యనునెడ వ్యభిచరించును. 29

భట్టః—గోత్వోపాధియందు బ్రతిపన్నం బైనఖండమునకు నిషేధంబు
లేదు కాని ప్రధమానముండమునందుఁ గలదు కానఁ బ్రతిపన్నోపా
ధియందు ఖండము నిషిధ్యమానము కాని దగుట హేతువు వ్యభి
చారి యగు లెట్లు? 30

శంకః— ఖండంబునకు నిషేధంబు కేవలముండునందా? గోత్వవిష్ట
ముండమునందా? కేవలముండమునందు ఖండమునకుం బ్రసక్తియే
లేమింజేసి నిషేధము కలుగదు. కలుగునేని యప్రసక్త ప్రతిషేధం
బగు ద్వితీయపక్షమున గోత్వవిశిష్టముండంబున ఖండమునకు
నిషేధసమయంబుననే ముండవిశేషణ మగుగోత్వమునందుఁ గూడ
ఖండమునకు నిషేధము శ్రితం బగుచున్నయది. కానఁ బ్రతిపన్నో
పాధియందు నిషిధ్యమానఖండము విషయమ్ముగాఁ గలదియే ఖండ
జ్ఞాన మగుటంజేసి యప్రమాత్వసాధకముగాఁ బ్రయోగింపఁబడిన
ప్రతిపన్నోపాధియందు నిషిధ్యమానవిషయత్వరూప మగుహేతు
వునకు వ్యభిచారము దృఢవజ్రలేపము సుమా. 31

భట్టః—ప్రమాత్వసాధకంబుగ నుపయుక్తం బగుభేదాభేదవిషయత్వ
రూపహేతు ననుచ్ఛిన్నైతద్వ్యవహర్తృత్వరూప మగునుపాధితోఁ
గూడిన దగుటచే వ్యాప్యత్వాసిద్ధం బగు. 32

శంకః—బ్రహ్మసాక్షాత్కారానంతరము “మనుజోఽహ”మ్మనువ్యవహా
రంబు లేమి, ననుచ్ఛిన్నైతద్వ్యవహర్తృత్వంబునకు సాధనావ్యాప
కత్వంబు సిద్ధింపమింజేసి యాయనుచ్ఛిన్నైతద్వ్యవహార ముపాధి
గానేరదు. 33

భట్ట:- ప్రారబ్ధకర్మము త్తయించినవెంట “మనుజోఽహ” మ్మను
వ్యహారము లేమింజేసి యనుచ్ఛినైతద్వ్యవహారం బుచాధియే
యగుం గాడె. 34

శంక:-—మామతంబున. జగం బజ్ఞానోల్లసితంబు గావున నజ్ఞాన లయం
బగుడు, జగంబు లయంబొందు. నీమతమందో జగత్తుసత్యము గాన
సనుచ్ఛినైతద్వ్యవహారము సాధనావ్యాపకము గామింజేసి యు
చాధి కానేరద”యనునిట్టి యుక్తిపరంపర భట్టభాస్కరమతంబునం
దు “భ్రమ” మనుపదార్థమే సిద్ధింప దని స్థిరీకరించి “ఇద మీరయ
భ్రమః కో” యనువాక్యము నూఁది ప్రథమోక్త భ్రమపదార్థమ్ము
నే ఖండించి వైచి ప్రతిపక్షిచే “జితోఽస్మి” యనిపించె. 35

చ. అనఘుఁ డమర్త్యకీర్తి యగునయ్యతి యీగతి యుక్తులన్ సుధీం
దుని గతతంద్రునిన్ గెలిచి శ్రుత్యుదితార్థ విరుద్ధభావగుం
ఫన మగుభాష్యమున్ గుమత వజ్రితనుత్ర మగల్చివైవ, బో
రన భగవద్యశస్సుధ ధరాస్థలి ముంచె, గలంగ దుర్మతుల్. 36

క. కుమతాతిరేక మీక్రియ

శమియింప, యతీంద్రుకీర్తి సకలాశాచ

క్రమఁ గ్రమ్మె ఘనాఘనసం

ఘ మడంగ శరత్సథాంశుకౌముది పగిదిన్. 37

చ. పొరిఁబొరి బాణ దండి భవభూతి మయూర ముఖాద్యసత్కవీ
శ్వరవిరుదాంకితుల్ కవులు వాదునఁ బల్వు రెదిర్చి యోడి శం
కరగురు నాశ్రయించి కడఁకన్ గడకొత్తి స్వదుర్మతంబులన్
వదునఁ బరిగ్రతు భాష్యము లవంత్యుపవర్తన వర్తనంబునన్. 38

బాహ్యిక దేశమున నార్హ తమతస్థులం గెలుచుట

ఆ. అచట వాసి బాహ్యికాఖ్య దేశము యతి
సేరి భాష్యములను శిష్యులకును
గఱపు టరసి చూడఁగా నోప కార్హత
సమయు లెదిరి పలుకసాగి రిటుల.

39

క. వివరింప మన్మతంబున
శివప్రదము లేడు గలవు 'జీవాజీవాజీవా
స్రవ సంవర నిర్జర బం
ధ విమోక్షాహ్వానము' లగుపదార్థము లార్హ్య.

40

ఆ. వాని సప్తభంగిచే నీ వెఱింగి త
రింప కిటు వృథా భ్రమింపఁదెగితి
తత్పదార్థములు యథామతి వివరింతు
వినుము సావధానవృత్తి మెఱయ.

41

వ. బోధాత్మకుండు జీవుండు, జడవర్గం బజీవంబు; వీని యపరప్రపం
చంబు వచింతు. జీవాస్తి కాయము పుద్గలాస్తి కాయంబు, ధర్మాస్తి
కాయం, బధర్మాస్తి కాయం బాకాశాస్తి కాయంబు నని యస్తి కా
యంబు లైదు గలవు. 'కై గై శబ్దే' అను ధాతువువలన (అస్తి) గల
దని చెప్పంబడునది యస్తి కాయము. ఆయస్తి కాయపంచకంబున
జీవాస్తి కాయము 'బద్ధండు, ముక్తుండు, నిత్యసిద్ధుండు' నని ముత్తైఱం
గు. నిత్యసిద్ధుఁ డర్హ దాఖ్యుఁ డొక్కండ. ఇతరులు కొందఱు సాధన
ములచే ముక్తులగుదురు. తక్కుంగలవా రెల్ల బద్ధుల. పుద్గలాస్తి కా
య మాణువిధంబులం బరఁగు, పృథివ్యప్తే జోవాయువు లనునాల్గుభూ
తమ్ములును, స్థావరంబును, జంగమంబు నని పేర్కొనంబడుచుండు.
శాస్త్రీయం బగుబాహ్యప్రవృత్తిచే బాహ్యమునాంతరం బగునపూ

ర్వం బనుపేరుగల ధర్మ మనుమానింపఁబడుటంజేసి ప్రవృత్త్యను
 మేయం బగునాధర్మంబె ధర్మాస్తి కాయము నాఁ దనరు. ఊర్థ్వగ
 మనఁజేలు డగుజీవునకుం దేహావస్థానంబున నధర్మ మనుమానింపఁ
 బడుటంజేసి స్థిత్యనుమేయం బగునధర్మమే యధర్మాస్తి కాయం
 బనం బెల్లు. లోకాకాశం బలోకాకాశం బని యాకాశాస్తి కాయం
 బిరుతెఱంగు. పయిపయిం గలలోకంబుల కంతర్వర్తి యగునది
 లోకాకాశంబు. సర్వలోకంబులకు మీఁది దగుమోక్షస్థానం
 బలోకాకాశంబు. ఏతదస్తి మహాకాయంబ జీవాఽజీవప్రపంచంబు.
 మఱియుఁ బురుషు నింద్రియములద్వారంబున విషయంబులందుఁ
 జొప్పించుంగాన నాస్రవం బనంబడు. కొందఱు పౌరుషం బగుజ్యోతి
 యింద్రియద్వారంబున విషయంబుల స్పృశించుచు రూపాదిజ్ఞాన
 రూపంబునఁ బరిణమించుం గాన నాస్రవం బనిరి; ఒక్కొండ్రు
 కర్త ననుసరించునవి కర్మంబు లగుటంజేసి యాకర్మంబులె యా
 స్రవం బనియు నీమిథ్యాప్రవృత్తి యనర్థహేతు వనియు నంద్రు.

జీవుని, నాస్రవంబు, నాశ్రయించుకొని సంవరనిర్జరంబులు
 రెండుం బ్రవర్తిల్లు; నందు శమదమాదిప్రవృత్తియై యాస్రవస్రో
 తోద్వారంబు నావరించి యుంట సంవరం బనియు, ననాదికాలప్ర
 వృత్తి కషాయకలుష పుణ్యాపుణ్య ప్రహాణ హేతువు లగు తప్త శిలాధి
 రోహణాదికంబు నిర్జరం బనియు నంద్రు, నిశ్చేషముగాఁబుణ్యాపుణ్యం
 బుల సుఖదుఃఖోపభోగంబునఁ ద్రుించుట నిర్జర మయ్యె నని కొంద
 ఱంద్రు. బంధం బన యష్టవిధం బగుకర్మంబు. ఆయష్టవిధంబు
 లందు జ్ఞానావరణీయ, దర్శనావరణీయ, మోహనీ, మాంతరాయంబు
 లనునాల్గును ఘాతికర్మంబు లనఁ బరఁగు. 'జ్ఞానమువలన వస్తుసిద్ధి
 చెప్పుచో నతిప్రసంగ మగుం గావున మోక్షమునకు సమీచీ
 నజ్ఞానము సాధనంబు కా' ధను విపర్యయంబ జ్ఞానావరణీయంబు

నాఁజను. ఆర్థ తదర్శనముల నభ్యసించ మోక్షంబు గలుగ దను
జ్ఞానంబె దర్శనావరణీయంబు. తీర్థకరోపదిష్టంబులై విప్రతిషిద్ధంబు
లగుపెక్కుమార్గంబు లుండ నెందును విశేషావధారణంబులేమియ
మోహనీయం బనంబడు మోక్షమార్గప్రవృత్తులకు విఘ్నకరం
బగుజ్ఞానంబ యంతరాయం బనంజను. ఇయ్యవి శ్రేయోఘాతు
కంబులు గావున ఘాతికర్మంబు లనం బరఁగె. దేనిచేఁ దత్త్వవేద
నము సిద్ధించునో యట్టి శుక్లశరీరాకార పరిణామ హేతువు వేదనీ
యంబు. తదనుగుణంబై యొప్పునది నామికం, బయ్యది శుక్లపుద్గల
మునకుఁ గలిలబుద్బుదాదిరూపం బగునాదిమావస్థ నాపాదించు.
దేహాకారపరిణామశక్తి రూపంబున నొప్పుచు నవ్యాకృతం బగునది
య గోత్రికం బనఁబడు. శుక్లశోణిత రూపంబై యుత్పాదనము
వలన నాయువుం జెప్పునది యాయుష్కం బనంబడు. కొందఱు 'నాకు
వేదనీయము తత్త్వ మస్మి' యనునదియే యనుకొనుట వేదనీయంబని
యు, నే నీ పేరివాఁడ ననునభిమానంబ నామికం బనియు, భగవం
తుఁ డగుబుద్ధునిశిష్యవంశమువాఁడ ననునభిమానము గోత్రికం
బనియు శరీరస్థిత్యర్థం బగుకర్మం బాయుష్కం బనియు నిర్వచింతు
రు. తత్త్వావేదకంబు లగుశుక్లపుద్గలంబుల నాశ్రయించుకొనునవి
యగుటంజేసి యీనాల్గును నఘాతికర్మంబులు నాఁబరఁగె. తాదృ
శకర్మాప్తకంబు పురుషుని బంధించుం గాన బంధం బయ్యె. సకల
క్లేశంబులుం దద్వాసనలుం బోవ ననావరణీయం బగుజ్ఞానంబుతో
నుభైకతానం బగునాత్మంబునకు నుపరిదేశస్థితియె మోక్షం బని
కొందఱును, నూర్ధ్వగమనశీలుం డగుజీవుండు ధర్మాధర్మాస్తికా
యంబుల బద్ధుండై యుండు, నాబంధమువలన విముక్తుండై యూ
ర్ధ్వముగ నేఁగుటయ మోక్షం బని కొందఱును బల్కిరి. ఈసప్త
పదార్థములఁ బ్రాపింపఁజేయుసప్తభంగిస్వరూపం బెట్టి దందువా?
వినుము. స్యాదస్తి, *స్నాన్నాస్తి, స్యాదస్తి నాస్తి, స్యాద్వక్తవ్యము,

* తిజన ప్రతిరూపకావ్యయం బగు 'అస్తి' పదము కథంచిదర్శకము.

సాక్షాదస్య వక్త్రవ్యము, సాక్షాన్నాస్య వక్త్రవ్యము, సాక్షాదస్మి నాస్య
 వక్త్రవ్యము నని సప్తభంగంబులు ప్రసిద్ధంబులు. పస్తువు నస్తిత్వ
 వాంఛయందుఁ బ్రథమభంగంబు ప్రవర్తిల్లు. నాస్తిత్వవాంఛ
 యందుఁ ద్వితీయభంగంబు ప్రవర్తిల్లు. క్రమముగ నుభయమును
 హానింఁచుటయందుఁ దృతీయంబును, నాయుభయంబును గ్రమ
 దీదము వ్రేడియొక్కమాట వాంఛించుటయందుఁ జతుర్థంబును, సా
 యుభయవాంఛాస్య సాక్షాద్వక్త్రవ్యవాంఛయందు షష్ఠంబును, దృఢీయచతుర్థ
 వాంఛయందుఁ సప్తమంబును బ్రవర్తిల్లు. ఏతత్సప్త భంగీక్రమ మే
 తస్మాత్ సప్త పదార్థవివేకంబు వడయవేని నీవివేకంబు వ్యర్థం బని
 యాడుంబరంబుగ నుపప్యసింప నాలించి శంకరుం డిట్లను. 42

అడగెభ యాద్యైః

కృజ్జీవాసి కాయ మర్హత!

యన్మోషంవిధ మనుచుఁ దెల్పుమి" యనఁ వాడున్

డిడదేషాః కర్మాక్షకవృత

ద్రౌమై వెలయుం దనూసమాన మగుమానముతో.

43

అకళ యాద్యైః

ప్ర. అనఁబని దేశి కేంద్రుఁ "డమహా, త్త నణీయము, నౌట జీవుఁడే

తయంకా బాహ్యంబు

యనువునఁ గాడు నిత్యుఁడు ఘటాదులటుల్; నరదేహ మూడ్చియొ

డియింతుడె యెట్టి

య్యన గజదేహ మొందునెడ నంతట నుండఁడు, పుత్తి కాంగ మొం

కర్మ యెట్టి భగవంతుడె

ద నివలఁ గొంతయేన్ మిగులఁ దప్ప"దటం చన నార్హతుం డనున్.

క. కలుగుఁ గతిప యోవయవం

బులు పెద్దశరీర మొదలఁ బో, నల్పతనూ

కలనమనఁ దొటఁగు, జీవుఁడు

యమలయు యమమృతిఁ దనూసమానుఁ డయి యుటుల్.

46

గీ. అనుడు శంకరుఁ డను నవయవము లిటుల
వచ్చి పోవునే నాగమాపాయు లాత్మ
మెటు లగు? ననాత్మములు పుట్టు టెటు? లనాత్మ
మం దెటు లణంగు నాత్మావయవము లనఘ?

46

ఉ. నావిని యార్హతుండు “జనన త్తయ హీనము లౌప్రీకముల్
పోవును వచ్చు నాత్మ కెటుపోలునొ యట్టివె; దంతిదేహమం
దే విలసిల్లుచోఁ బెరుగు నెల్లెడ నిండఁగఁ, బుత్తి కాంగక
ప్రావృత మైనఁ దత్తునుసమర్థముగా నగు” నంచు వాకొనన్. 47

చ. యతిపతి పల్కె “నయ్యవయవాళి యచేతనమో సచేతనం
బా తెలుపుమా! సచేతనమె పొమ్మ నెదేని-విరుద్ధబుద్ధి న
వ్వి తనువు గ్రుస్సివో నలతపెట్టు, సచేతన మన్న-నెట్టు లె
ల్లతనువు చేతనన్ బడయులా గొనరింపఁగజాలు జెప్పుమా! 48

వ. అనుటయు నయ్యార్హతుం డీరీతి నను. 49

క. తురగములు పెక్కు లయ్యును
నరదము నేకమతి లాగునటు లితరే
తరమైతిఁ జేతనతఁ గని
పరఁగించును మేని నవయవంబులు నిచ్చల్.

50

గీ. అనవుడు యతీంద్రుఁ డనె ‘బెక్కు లయ్యు హయము
లై కమత్యంబు గనుట నియంతకలిమిఁ;
గలుఁగడు నియామకుఁడు ప్రీతికముల; కెటు భ
వత్కథిత మొప్పు ననఁ బ్రతిపక్షుఁ డనియె.

51

క. తఱుఁగక పెరుగు మహత్తర
శరీరమున జీవునంగసమితి- జలూకా

సరణిని వ్యాకోచము గ్ర

చ్చటఁ గను, సంకోచ మెనయు ననభీష్టమయేన్.

52

గీ. అనుటయు యతీంద్రుఁ డను 'విక్రియాయుతంబు

లగుట నవి నశ్వరముల ఘటాదు లటుల

జీవుఁ డిటు నశ్వరుం డయి పోవు నేని

కృతవినాశము నకృతసంగతియుఁ గలుగు.

53

మ. మఱి కర్మాష్టకభారపీడఁ బృథుసంసారాబ్ధిలో మున్ది కా

తగ మాప్రాణి కలాబువట్లు సతతోర్ధ్వప్రాప్తియే మోక్ష మన్

స్థిరస్థిధాంతము తావకీన మెటు సిద్ధిం గాంచు? మోక్షంబు చే

కుఱ, నీపల్కినసప్త భంగియును మాకున్ నచ్చ దే మందువా? 54

క. ఆసప్త భంగి మోక్ష మ

హాసాధన మంటి; వెట్టు లగును? విరుద్ధం

బాసదసత్త్వాదు లొకట

నేనమయమునను ఘటిల్ల వేలా మాటల్.

55

నానాదేశవిజయము.

ఆ. అనుచు మాధ్యమికులయద టెల్ల వదలించి

వరుస గెలిచి మెఱసె దరద శూర

సేవ గురు కరూశ సింధు పాంచాలాది

నామకోపవర్తనముల కరిగి.

56

చ. ఖండనకారుఁ బోలెడియఖండమనీషుఁ బటిష్ఠయు క్తివా

ఖండితసర్వశాస్త్ర గురుకల్పుని భట్టవికల్పు నొక్కనిన్

బండితమాళిఁ బట్టి యభిమానము తద్యతి ద్రుంచి నొంచి యు

చ్చండ వివాదకేళిని వశంపదుఁ జేసికొనెన్ ఊణంబునన్.

57

వ. పదంపడి కామరూపదేశంబున కరిగి యందు నాభిచారికక్రియాని
ష్టాశుం డనఁ బ్రసిద్ధుండును శాక్త భాష్యకారుండునగు నభినవగుప్తుం
డనునొక్కమాంత్రికుని శాస్త్రవాదంబున గెలుచుటయు; వాఁ డశ
క్తుండై చేయునది లేక యాచార్యమండలేంద్రునకు మ్రొక్కి. 58

క. వేదాబ్జవికాసి క్షిణో

రాదిత్యుని నిన్నుఁ బోలు నభిరూపుఁ గనన్
లే డెట; వశ మొందనిప్రతి

వాచి యనుచు నున్న నీ కవార్యప్రతిభా!

59

గీ. అనుచు నుతియించి దర్ప ముజ్జన మొనర్చి
ఛాత్రులను శాక్త భాష్య మచ్చటన విడిచి
యాత్మను జనాపవాదభయంబు గలఁప
ననుసరించెను శిష్యుఁ డ ట్లయి యతీంద్రు.

60

చ. తివిరి స్వశిష్యు లౌనటు లుదీచ్యులఁ జేసి, విదేహ కోసలా
దివిషయలోకపూజ్యుఁ డయి దేశికుఁ డుక్కున వంగధాత్రి గె
ల్చి విడిచె; గొడదేశజులచే స్వయశంబును బాడఁజేసె, స
త్కవితతిఁ బేరి కెక్కినబుధద్విపకోటుల గెల్చె వాదులన్.

61

చ. మును కలి వేదనిందక కుబుద్ధి ద్విజన్ముల మోహవార్ధి న
ద్దిన యసదధ్వు బుద్ధునె యెదిర్చిన ధీరుల భాస్కరాదులన్
గనుఁగొని కూటవాద మణఁగన్ గెలుపొందుటె కాదు, వేత్తయా
మునిపతి కూటవాద పితృభూత జినోక్త మతంబె చీలిచెన్.

62

ఉ. బాలిశశాక్త పాశుపత వైష్ణవ గాణప తార్క్ష తార్క కా
పాలికులున్ దదన్యులును వైదికమార్గము పాడొనర్పఁ—ద
త్పాలన కోర్చెఁ గాని ప్రతివాదుల నయ్యతి; మానపాలనా
లోలతఁ గా, దమానితకు లోపము పుట్టదె యట్లు లెనచోన్.

63

మ. జగదాద్యద్రుహిణో పదిష్ట మయి, తత్సంతాన నిర్దిష్టమై,
భగవ న్నాకుభవాది మానజన తాప్తంబై, త్రియీసమ్మతం
బగునద్వైతసృతి ముముక్షుపథికప్రాప్యంబు గావించె భే
దగ దుర్మేధస కంటకోద్ధరణ మాస్థ్ సల్పి యయ్యోగి దాన్. 64

మ. భువి షడ్వక్త్రునికై వడిన్ యతిలలాముం డెల్లెడన్ శాంతిదాం
తి విరా గోపరమ త్ మానితరవృత్తి త్వాఖ్య షణ్మాతృ హ
ర్దవివృద్ధాత్మకుడై ప్రచండమదపూర్ణకూగ్రిరపాషండదా
నవధిక్కార మొనర్చు గాన-సుమనోంతస్తాపముల్ రూపతెన్. 65

మ. యతీసమాట్కృత సర్వదిగ్విజయ యాత్రారంభ తారాపథో
త్పత తుత్తుంభ పటుస్వనంబు వినుచున్ లోకాయతుల్ భీతి వి
ద్రుతులై రుక్కటి, సైన్యధూళుల గణాదుల్ కాణులై, రింకి రు
ద్ధతు తాసాంఖ్యలు యోగులట్ల యన నేతం డోహటింపం డిశన్.

మ. పండితగోష్ఠి ఘోరపణబంధ నిబంధన పూర్వకోగ్రహ
మండనుతోడివాదున సమార్జితమై, జయసూచకమ్ము నొ
డిండిమచండరావము ఘటించెను హాని గువాదచుంచు పా
షండజన శ్రవోవిపిన సంతతికిన్ దవపావకార్చియై. 67

ఉ. అంజక బుద్ధుఁ డాజి నెదురై వడి విద్రుతుఁ డయ్యె, మూలలన్
ఖంజుఁ డటుల్ కణాదుఁ డొదుఁగంబడె, గౌతముఁ డిర్ల జిక్కె, బె
ల్చుం జితుఁ డొచుఁ బాతె గపిల్పి, కృతాంజలు లైరి యెల్లపా
తంజలు లయ్యతీంద్రుపటుతన్ గని నిస్సమ మంచు భీతులై. 68

శా. వాస్తవ్యాహ మన్ గృహీతు లగువేదాభ్యాసకుల్ కొందఱున్
ధ్వస్తప్రాణులు కాణభుక్కులు జెటం బడ్డట్టి లోకాయతుల్
శస్త్రబ్రహ్మవిహారు డొగురునిచే స్వస్వాధిరాజ్యప్రతి
స్వస్థుల్ గావుటఁ గొల్తు; రయ్యనఘశౌర్యశ్రీకృషల్ చిత్రముల్.

సీ. శమదమాదిక సరస్వ ద్బాడబజ్జాల,
 సత్య ఘనాఘనచక్ర వాత్య
 కరుణా లసచ్ఛందికా దర్శయామిని,
 ఊంత్యబ్జినీ పూర్ణచంద్రకాంతి
 యాస్తి క్య భూజ దవానల పటుహేలి,
 సత్కథా హంసి కాజస్రవర్ష
 కుహనాది వివిధ దుర్గుణవిత్త మంజూష,
 దౌరాత్మ్యఫణి వామలూరుసీమ

గీ. యగుచు సకలకకుప్పకృ మాదుకొనిన
 భండ పాషండ పండితాఖండ లోక్తి
 మండలి నిజోపనిషదుక్తి మండలాగృ
 చండతరధార నలశంకరుండు చెండె.

70

మ. పరితోవ్యాపనకృమృమై కురియు చద్వైతామృతం, బాత్మగో
 చరమై, తాపహ మా గురూక్తిజలముక్చక్రింబు దుర్భిక్షు బం
 ధురక్ష్మప్తికా స్వప రై క తై కఫల మా దుర్భిక్ష మా ర్చై నిరం
 తర పాషండ ఖరాతప ప్రసరణాంతం బూన్చై నత్యంతమున్. 71

సీ. శాంతులై తగుపతంజలియోగదర్శనా
 ధ్యక్షులకును బంటు లై నవారుఁ
 గాపాలికుల పతద్దాహముల్ మోచువా,
 రలకణాదుల ప్రతీహరిజనులుఁ
 జౌధ ఊపణ కేంద్ర వై తాళికులు, డిగం
 బర నరపతుల సామంతసమితి
 యభినవంబుగ నహరహమును దలనూపు
 నట్టిచార్వాక వంశాంకురములుఁ

గీ. బ్రీబల ఝంఝాప్రభంజ నోపమిత శంక
కార్యభగవత్ప దాప్రతిహత కృతాంత
బద్ధ వాగ్దాటి కిద్ధరఁ బడి నలంగి
జీర్ణదశఁ గ్రుంగి నామావశేషు లైరి.

72

గీ. ఇటుల ద్వైతనివృత్తి యెల్లెడ నొనర్చి
ప్రతిదినమ్ము గురుండు ద్వాపరము లణఁచు
ఞాతత మొనర్చి పుచ్చె నద్వైతపథము
తమ మడఁచి యాతపముఁ జిమ్ముతరణి కరణి.

73

శంకరునకు భగందరవ్రణముపట్టి పూనుట

చ. అభినవగుప్తుఁ డేక్షణమునందు యతీందున కోడెఁ; దత్క్షణ
ప్రభృతి యతీంద్రు పాయవివరంబున నాటును బోటుఁ బుట్టిని
ష్పృభ మయి దేహ మెల్లను జ్వరంబునఁ గ్రాఁగఁదొడంగె దానఁవీ
డభిచక్షణంబు సేయఁడు గదా యని యాతని సంశయింపఁగన్. 74

గీ. ఏఱ్ఱి కారణమున జనియించెనొ వచి
యింప రా దయ్యెఁ గనుచుండ నెదిగి గురుని
పాయువున నొక్కకెలన నపాయ మగు భ
గందరవ్రణ మయ్యె నక్కడిఁదిపోటు.

75

గీ. అదిర! వైద్యాచికిత్స వ్రణాంతర స్ర
వ దుగ్ధిర సిక్త శాటు లన్వహము నూడ్చి
తోటకాచార్యుఁ డొకరుఁ డెప్పట రోయ
కేటి తెలిసీట నుదికి యం దిచ్చుచుండు.

76

క. అగదంకా రాసాధ్యము
భగందరవ్రణము పుట్టి బాధింపఁ గడున్

నొగిలెడు గురునిం గని శి

వ్యగణం బెదఁ గుంది కంది యని రీపగిదిన్.

77

ఉ. ఈవ్రణ మెంత యంచు మది నెంచితి రేమొకొ! చూచుచుండఁ గాఁ
దీవ్రతరాకృతిన్ బెరిగె దీనిని మానుపఁజాల దెట్టివై
ద్యవ్రజ మేని నందు; రుదయాస్తమనం బగు దీనిపీడ ని
త్యవ్రత మైనలోకహితయాశ్రయెటుల్ ఘటియిల్లు మీ కిశన్. 78

ఉ. రింఖ దధర్మ సంహరణ కృత్యము వైదికధర్మ దేవతా
ప్రేంఖణమున్ ధరిత్రిఁ గనువేడ్కఁ జరింతువు దేశదేశ ము
చ్చంఖలవృత్తి; సేమమున నీతను వుంటఁగదా 'శరీర మా
ద్యం ఖలు ధర్మసాధన' మటం— ద్రవి వో నెటు ధర్మరక్ష యా?

వ. అనుటయు వైద్యుల నుద్దేశించి యాచార్యుం డిట్లనె. 80

సీ. వాత పితృ శ్లేష్మవైవిధ్య మెఱుఁగరు
వైద్యక జ్ఞానలవంబు గనరు
రోగకారణము నిరూపింప నేరరు
వస్తుగుణంబు లేవంకఁ దెలియ
రన్మతలేహ్యములు మిథ్యాషధమ్ములు గూర్తు
రయథార్థతెలమ్ము లారచింతు
రకట! మృషాకషాయములు పచింతురు
దంభమ్ము గర్వమ్ము దలఁగనేర

గీ. రామయులపాలిటికి ద్రవిణాశఁ బుడమి
కవతరించిన యమభటు లనఁగ నద్య
తనభిషక్కులు పెక్కు రుక్కునఁ బిచిండు
భాండమును నింపుకొందు భూభార మడఁచి.

క. నావుడుఁ బల్కి రిటు తదం

తేవాసులు దేవ! నీ వనినది నిజమె, కా

నీ వైద్యక శాత్యంతా

భావము పలుకంగఁదగునె పరిశీలింపన్.

82

ఉ. లేరనరాదు పాపపుఁగలిక నయితంబు పురంద రాగదం

కారుల మీఱువా రమృతకల్పులు వైద్యక నీతి చాతురీ

వారిధు తాభిషక్కులు నభంబున రిక్కలువోలె లెక్కకు

వారలఁ దేరఁగా వెదకువారము ధారిణి- నాజ్ఞ యీఁగదే.

83

క. దేహభిమాన దూరు ల

నీహులు మీ రౌట, నిటు లుపేక్షింతురు గా

కూహింపఁగ మాకు భవ

ద్దేహము జంగమ సురక్షితిజమే కాదే?

84

క. గురుడు నిజశరీరాదుల

నిరపేక్ష నుపేక్ష సేసెనేనియు శిష్యుం

డరయుచు నుపేక్ష సేసిన

నిరయం బగు నంచు శాస్త్రనిశ్చయ ముండెన్.

85

మ. భవదీయామల పాదపంకరుహముల్ స్వస్థంబు లానేని, మా

కవు స్వాస్థ్యంబు, తదబ్జభృంగముల మే మాటన్ మహాత్మా! వినం

గవలెన్ మామొఱి,యంచు దీనముగఁ బల్కున్ శంకరుం డావ్రణో

ద్భవబాధన్ మఱిపొంది యిట్లను విరక్తస్వాంతరుడై యంతటన్రిరి

ఉ. చింతిలకుండు నా కయి వచింతు నిజంబు, గదం బనంగ జ

న్మాంతరపాపపాక; మది యంతము నొందును భోగరీతి; నా

వంత యభుజ్యమాన మగునా! యది పా యద యెట్టిపాని జ

న్మాంతరమందు సైతము నటంచును దెల్పును గాదె శాస్త్రముల్. 87

క . ద్వివిధము రోగము - కర్మో

ద్భవ మని వాతాది ధాతుభవ మని - కర్మో

ద్భవ మాఱుఁ గర్మసంక్షయ

మవునేని - జకిత్సఁ జరమ మంతం బొందున్.

88

చ. అనుభవరూప కర్మవిలయం బయి నేడు జనించు వ్యాధి నా

శన మగుఁగాక! దాని కుపచార మొనర్పను, దన్నిమిత్రమై

తను విలఁ గూల నొనెడలఁ దప్పక కూలునుగాక! దానికై

మనమున సాధ్యసంబు నణుమాత్రము గల్గదు నా కొక్కప్పుడున్.

వ. అని యాచార్యుం డాడిన నిర్మలవాచారీతుల మనంబులు పంకిలం

బగుటయు నయ్యండఱ సమ్మతిని బద్ధుపాదుం డిటు వలె.

90

క. దేవా నీతనువు నెడన్

నీ వాశను విడుచుకొన్న నేము విడము - త

జీవనమె మాకు జీవన

మా, వాశ్చరములకు సలిలమట్టులవోలెన్.

91

మ. వినవే 'తాము కృతార్థు లయ్యును బరప్రీత్యర్థ మీత్మీయమూ

ర్తిని నీరాగులె ప్రోచుకొం' ద్రని 'స్వయం తీర్ణః పరాం స్తారయే'

త్తను నీతిన్ జగతీహితార్థ మవనీయంబౌ నవశ్యంబు నీ

తను-వంచున్ బలుకంగ నెంచఁ బునరుక్త బౌ నటం చోడెదన్ . 92

ఉ. ప్రాణులు ప్రాగ్జనుఃకృత శుభాశుభ కర్మఫలంబులన్ ఫల

శ్రేణి భుజించుమాడ్కిని భుజించు, విపాకమువేళ సౌఖ్యపా

రీణము లె నరీతిని దరింపఁగఁ జాలక ధుఃఖమగ్నమై

త్రాణ చెడన్ గృశించు, దినరాత్రులవంటివి సౌఖ్యదుఃఖమున్. 93

గీ. మానసికదుఃఖములు మాను మానకుండుఁ

దోఁచుఁ దోఁపక యుండును వాచికములు

గాని సాధ్య మసాధ్య మ౯ గదము లనఁగఁ
బొడమి కాఁయికడుఃఖముల్ స్ఫుటము లగును.

94

చ. అలంతుల మగుమేము సర్వజ్ఞులకు మీకుఁ దెలుప వలంతులమే?
ఐన నిదానీంతన మృగునస్వాస్థ్యంబున నట్లంటి రేమో యనునంది
యమ్మున నొక్కవిషయంబు దేవరస్మృతికిఁ దేర సాహసింతు. భవ
దుక్తవైఖరి నీవ్యాధి నుపేక్షించిన శరీరపతన మవ్యంభావి యగు,
నట్టిద యకాలమృత్యు వనియు, దాని నుపచారమ్మునఁ దలఁగింప
నగు ననియుఁ జరకసంహిత యనిన సూక్తు లవధరింపుము. 95

ఉ. దైవము పౌరుషం బని ద్విధా ప్రవిభక్తము పుణ్యపాపరూ
పావృతకర్మ మొక్కటియ, యయ్యది ప్రాగ్జను రార్జితరబ యేన్
దైవ మటండ్రు, సంప్రతికృతం బది పౌరుష మం, డ్రోకొక్కఁ డా
దైవము పౌరుషంబు త్రివిధం బగు నుత్తమ మధ్య మౌర్వత౯. 96

సీ. దైవపౌరుషము లుత్తమములు గలసి దీ
ర్ఘసుఖరబు నియతాయు వౌనఁగు నెసఁగ
మఱి తద్ద్యయము మధ్యమము గూడి మధ్యమం
బగుసుఖం బాయువు దగ్గఁ ఘటించుఁ
బ్రబల మాపురుషకౌరము దుర్బలం బైన
దైవంబు నున్మూలతం బొనర్చు

గీ. దైవము విశిష్టమైన సభఃకరించు
నితర మైనకర్మమ్ముల నెల్లవానిఁ;
బ్రతిఘటించును దబ్బలాబలవిశేష
మరయఁ బొరబ్బ మనుభావ్య మనెడు నుడిని.

97

సీ. మంత్రౌషధీ మణీ మంగళ బల్యుప
 హార నిష్కృతి నియమాదు లేల?
 భ్రాంత ప్రచండ చపల గోగజోష్ఠి కా
 సర ఖ రాశ్వాదికిఁ దొలుగఁ నేల?
 శైల ప్రపాత విషమ దుర్గ జలరయ
 జ్వల దనలాదికి జంక నేల?
 యతిచండ చపల నృపామర్ష విష సరీ
 సృప సాహసాదుల కెడయ నేల?

గీ. యేల వెఱసొందుట యదేశకాలచర్య?
 కేల మదమోహలోభాదివృత్తుల విడువ?
 నాయువే మేని కాధారమగున యేని?
 యాయు వది కర్మనియతంబ యగునయేని?

98

గీ. నియతకాలప్రమాణమై నెగుడు ననిన
 నాయువున కిట్టి భావముల్ హాని నిడవు
 ప్రాణుల కకాలమరణభయంబు లేదు
 తన్నిరోధకయత్న మింతయుఁ గలుగదు.

99

సీ. రాసాయనాధికారమున మానులయత్న
 కథనప్రయోగాదికము వృథ యగు
 నియతాయు వగుశ్రతునిం బురుహూతుండు
 శతకోటిఁ బరిమూర్ఖ జాలకుండు
 నుపచరింపఁ దలంప రొగి న్నాశ్వినేయు లా
 ర్తుల కిష్టభేషజముల నొసంగి
 సంయమిండులు తపస్సాధనంబున యథే
 వ్యముగఁ నాయువు నొందఁజాలకుండు.

గీ. రమరనాథుఁడు జేవర్తి సమితి రసర

సాయనమ్ములఁ గనిపెట్ట, నన్యుల కుప

జేశమొనరింపఁ, నిర్మింపఁ, దిపుర- రాయు

వఖిలలోచనగోచరం బగునదేని.

100

చ. ఇవి మనకక్షిగోచరములేకద! యామిక మీఱఁ జొచ్చి యా

హవ మొనరించునై నికసహస్రము లొక్కపటిన్ వినప్ట మా

నవి సమమైనయాయువుగలట్టివోకో! యుపచార మొంద కే

యవిషభుజుల్ మెలంగరొ, విషాశను రీల్గరొ మందు లిచ్చినన్. 101

క. ఆ యవిష విష పాశ్రను

లేయెడఁ బ్రతికార మెనయ, కెనసియు నాయు

ర్దాయవిపర్యమునఁ జని

పోయెద రాయువును జూడఁ బోలునె కంటన్.

102

గీ. కావున హితోపచారమె జీవితంపు

మూల మగు- దద్విపర్యయమున మృతి యగు

గలదు మఱి కాలమృత్యు వకాలమృత్యు

వను విభేదమ్ము దెలియ నౌ నగదకర్త.

103

సీ. యానసమాయుక్త మక్షమ్ము ప్రకృతిమై

యానగు ణోపేతమై సమస్త

గుణయుక్తమై యనుగుణ మగుకాలంబు

వాహ్యమానం బయి స్వప్రమాణ

సంక్షయంబున నవసానంబు గాంచు- ద

ద్విధమున- నాయువు దేహ మొంది

యుక్త హాప్రకృతినియుక్తిని నుపచర్య

మాణ మానెడ స్వప్రమాణమునకు.

గి. సంక్షయము గల్గుతఱి నవపాన మొందు

నదియ నూ కాలమృత్యునమాఖ్యఁ బరఁగు,

ఖ్యాతమగుఁ దద్విరుద్ధ మృకాల మృత్యు

వనఁగ- నది దాఁట నగు వెజ్జ నాశ్రయించి.

104

వ. అని యాయు ర్వేదంబున ననుపచరితంబగు నేని నియతమయ్యు నాయు
వు క్షీణింప నకాలమృత్యువు కలుగు ననియు, నాయువు దైవపౌరుష
రూప ద్వివిధకర్మ విశేషంబుల వైవిధ్య మొందు ననియు, బౌరుష
ప్రాబల్యమున దైవమును నిర్జించి యాయు వార్జించి యకాల
మృత్యువు జయించి శరీరము నిల్పుకొని, యదియ సాధనంబుగఁ
జతుర్విధ పురుషార్థంబులం బురుషుండు పొందవలె ననియు స్పష్టం
బుగ సిద్ధాంతీకరింపబడె, బురుషార్థాపేక్ష గలయెల్లరకు రక్షణీ
యంబు దేహంబ కాదె! భవాదృశులదేహాపీడ లోకపీడయ యగు
నని శాస్త్రవిహితోపపత్తి పూర్వకంబుగా వ్రణచికిత్స యావశ్యకం
బని నిర్బంధపురస్సరంబు బతిమాలుపద్మపాదున కెదురాడం జాలక,
కొంతతడవు దిగ్భ్రమ మందియు స్వస్థుండై యద్దేశికుండు. 105

శా. ఆయు ర్వేదమహత్త మెచ్చికొని, వేదాంతానుకూలంబుగా
నాయర్థంబుల నన్వయించుకొని, హేయం బయ్యుఁ గాయం బుపా
దేయం బంచు గ్రహించి, పద్మపదుబుద్ధిన్ బెద్ద గొండాడి, మీ
మియిష్టం బగుచాయఁ జేయుఁ డనికూర్మిన్ శిష్యులన్ బల్లుడున్.

ఉ. ఛాతురిలు దేశికోక్తి కరుసంబున మ్రొక్కిడి యెల్ల దిక్కులం
దాత్రమునన్ భిషగ్గులకై వెదుకం జని రాత్మముల్ హరి
క్షేత్రములన్ బొనర్చి, పరసీమ నివాస పటీయు లొట నే
మాత్ర మలంత నొవ్వరు ప్రమాదముఁ జెంద రొకందుయాత్రలో.

చ. నృపునిఁ గవుల్, భిషక్కుల శరీరులు, దాత ధనార్థులున్, సదా
నిపుణత నాశ్రయించు టది నిక్కము గాన వసుంధరేశవా

సపురములందు వారిఁ గనఁజాలుదు మంచు ననేక భూమిపా

ల పురులు సొచ్చి తద్భిషజులం గని తెచ్చిరి యొజ్జచెంతకుఁ. 108

క. పదఁనడి నిజసేవకభూ

త్రిదశార్చిత లగుభిషక్తతియు యతితో మీ

కెది కర్తవ్యమొ తెలిపిన

నది సేసెద మనిన నటుల యతిపతి నుడి వన్.

109

క. వాయువుననొ మాయువుననొ

పాయువున వ్రణమ్ము పుట్టి బాధించెడి నా

కాయువు కలిమిని వత్తురు

జాయువు తగినది యొసంగి చక్కఁ బలుపుఁడి.

110

వ. అనుటయు.

111

సీ. స్వచ్ఛ మైసట్టికాలాగ్నిరుద్రసంబు

తేనియతో నాస్వదింప నిచ్చి

రక్తమోక్షణముకై రక్తపా పాతన

శృంగ శస్త్రక్రియల్ ధృతి నొనర్చి

పైంధవ నాగర జాతిప త్రాది పి

ష్టములఁ దైలముల లేపములొనర్చి

సౌవర్చల త్రిఫలా వచాదిక రచి

తము లైనపెక్కుక్షారములు చల్లి

గీ. స్వేద నాలేప లంఘ నాస్మ గ్వీమోక్ష

ణాది శాస్త్రోదితచికిత్స లఘులములును

సలిసిరి భగందరవ్రణశాంతికొఱకుఁ

గంట వత్తి డుకొని భిషజ్మౌళిమణులు.

112

ఉ. వాతికమో కభోద్భవమొ పైత్తికమో యని నాడిఁ జూచి యె

ట్లాతెవు లుద్భవించెనొ రవంత నిదాన మెఱుంగలేక ప

భ్యాతము లైనమందులు భగందరశాంతికిఁ జెప్పఁబడ్డ వే
వో తెలివొప్పఁజేసి యిడి రొక్కటి మానక తద్భిషగ్వరుల్. 113

గీ. ఆంతరమ్ముగఁ గొంత బాహ్యముగఁ గొంత
తూరముల లేపనమ్ముల శస్త్రములను
ఘృతములను భేషజములఁ జికిత్స జరిగెఁ
గాని యది యేటఁ గలిపినకతక మయ్యె. 114

చ. అటు తమకృత్య మెల్ల వృథయై యెటు తోఁపక చిత్తవీధులన్
గటకట నొందువెజ్జలను గాంచి తదక్షమతన్ స్మరింప క
ప్పటికి యతిప్రభుం డిటుల పల్కె 'నయో! బహుకాల మయ్యె ని
చ్చటి కరుదెంచి మీర లికఁ జయ్యన మీగృహాసీమ కేగుఁడి115

క. ఇత రాయూ రూపులు మీ
రితః పర మ్మింటి కేగుఁ, డేగక యున్నన్
వెత నొందుచు మీరాకకు
హితబంధులు సూచుచుందు రెమ రగుతెన్నుల్. 116

ఉ. మీకు శరణ్యుఁ డౌనృపతి మీ రిటు వచ్చుట యాలకించుచో
గాఁకల రేగి యాయఁదగుకాన్కలు జీతము లీయ మాని య
త్తాఁకలఁబెట్టి పోఁ బనిచి, యన్యు నొకానొకనిం భిషక్కుగాఁ
డేకొనునేమొకో చపలచిత్తులు రాజులు వాజులుంబలెన్. 117

క. జనపదములు తఱచు భిష
జ్జనశూన్యము లామయావి జన నిబిడము లౌ
టను మీగృహములకడ మిముఁ
గన నెందఱో రోగు లుండు కలఁగుచు రుజలన్. 118

గీ. దేహి కుత్సతి జనయిత్రధీన, మవిర
తావన మ్మగదంకారహస్తగతము

వె జ్ఞాదవఁడేని పుట్టువు విత శరీరి

కతఁడె హారి నుఁడి యనుయతి కనిరి వారు.

119

ఉ. మీ రనినట్టి దంతయు సమిధ్యయ కాని మిమున్ ద్యజించి పో
నేరక యుంటి మేనరుఁడునేని దివిన్ ద్యజియించి మర్త్యమున్
గోరునె? యం చశక్తతను గుప్త మొనర్చుచు బల్కి యాభిష
స్వీరులు జాటి పోయి రెటా భేషజశబ్దము దంభ మానటుల్. 120

క. తదనంతర మాభగవ

త్పదుఁడు తనువు మీఁదిమమతఁ ద్యజియించి, వగల్

మది సోక నీక శాంభవ

పదకమల ధ్యానపూర్ణభావుం డయ్యెన్.

121

చ. అవనిఁ బ్రసిద్ధు లౌపరసహస్రము వైద్యులు చేరి చేతనౌ

వివిధచికిత్సలం జలిపి వేసరినట్టివ్రణంబు పీడకున్

బొవులఁ డతండు నారికెడపుంఫలమందలిసార మట్లు త్వ

గ్భవ దృఢ బంధ ముక్తమయి స్వాంతము నిర్మమ మాట నద్దిరా! 122

చ. అదిగద యోగసాధనమహత్త్వము! కర్మఫలానుభూతికిన్

వదలి క శేబరం, బచలభావము చిత్తము నత్తుకో దురా

సద మగుబ్రహ్మభూయమున సమ్మద మందును యోగి, దానికే

కద ఋషికోట్లయత్న, మెది కాపలె యోగ మధీన మా నెడన్.

చ. గురుఁ డటు వెజ్జు లేగుడు నకుంతితయోగసమాధి నుండఁగా

నరిసి, వినేయు లొజ్జఁ గలయన్ వలగొంచు నిజేష్టదేవతా

స్మరణ విచింత నాద్యనుమక్రియలన్ దప మాచరింపఁ జొ

చ్చిరి ఫల మొజ్జ కప్పనము సేయుతలంపునఁ బాయ కెల్లరున్. 124

సీ. తోటకార్యుండు మృత్యుంజయమర్త్ర మ

సంఖ్యమ్ముగ జపింప సాగె విడక

హస్తామలకుఁడు గభస్తిమాలి మహా మ
 నూపాసనము సేయుచుండె దీక్ష
 నల సురేశ్వరుఁచు సేయఁగఁబూనె నాసత్య
 ధన్వంతరుల పదధ్యాన మర్థి
 నెడపక చిద్విలాసుఁడు శీతలాదేవి
 మంత్రమ్ము జపియింప మానఁ డెపుడు

గీ. పద్మపాదుండు నరసింహ భవ్యమంత్ర
 నిరవధికసంఖ్యజప మహర్నిశము సేయ
 దీక్షితుం డయ్యె నాచార్యదేవునకు న
 నామయము గోరి తుత్త్రష్ట లతకరించి.

125

శా. ఆరీతిన్ బరమేశ్వరాంఘ్రికమల ధ్యానాప్తి నానాగదం
 కారాసాధ్య భగందరవ్రణ నిరాఘాట ప్రసారంబు చ
 ల్లాటంజోచ్చెఁ గ్రమక్రమంబున గురుం డార్జింపఁగాఁజొచ్చెఁ బూ
 ర్వారోగ్యం బదిరా! తపంబున కసాధ్యం బెద్దియున్ గల్గునే? 126

చ. అభయము గల్గ నేదివస మాది శమింపఁగఁ బూనె దేశిక
 ప్రభువ్రణ, మాదినంబ ప్రభవం బయి యట్టివ్రణంబ వృద్ధియై
 యభినవగుప్తు మ్రింగె యతి కావ్రణ మంతయు మానునాడ; దు
 ర్గభము పరాపకారకృతి లాలసచిత్తుల కాయురర్థముల్. 127

గీ. కృత్య నమ్మాంత్రీకుఁడు ప్రయోగించె ననియు
 శంకరుం డడ్డినను బద్మచరణుఁ డాభి
 ఛారికక్రియ నాకూర్పుఁ జంపె ననియుఁ
 బొడమె నపమాటు జగతి నద్భుతముగాఁగ.

128

సీ. అవమానితుఁడు గాన నాభిఛారిక మభి
 నవగుప్తుఁ డొసరింపఁ దివురుఁగాక

యద్దాని కట్టికృత్యము సేయువాని శం
 కరునంతవాఁడు పోఁ దఱుమఁడొక్కొ
 చేయఁడే జపము దేశికుగత్తుకై పది
 మందితోపాటరవిందపాదుఁ

డతఁడ యీశాక్తుని మృతిహేతు వను టెట్లు
 వానిపాపమున నవ్వాఁడు మడియ
 గీ. యతియు, శిష్యులు జపియింప నందు నొక్క
 పద్మపాదునకే యపవాద మొదవు
 టచ్చెరువు, దానిలోనిపుణ్యంబు పాప
 మెఱుంగ నగు దైవమునకె కా కొరుల కగునె? 129
 వ. అట్లు స్వాస్థ్యంబు గాంచి యొక్కనాఁటిసాయంతనవేళ శంకరుండు
 తత్కాలకర్మానుష్ఠానార్థంబు గంగ కరుఁగుచుండ, 130

గొడపాదుండు శంకరుని భాష్యములఁ గాంచి ప్రశంసించుట

సీ. మినువాకతరంగచాలున నూఁగి వచ్చి లేఁ
 దెమ్మెరల్ గొలువ నేతెంచువాని
 విరిసినతెలిదమ్మి సరివచ్చుపటికంపుఁ
 గరకంబు కెంగేల మెఱయువాని
 జలదంబుపోలిక సంజకెంపున జొత్తు
 వాతీనమే నొప్ప వచ్చువాని
 ద్వా్యయుష త్ర్యాయు షాభ్యధికజీవితఁ డౌటఁ
 గురులందు నర, మేనఁ దఱులవానిఁ

గీ. లీలఁ జెందమ్మిసవి తేనెఁ గోల ముసరు
 మధుకరము లన రుద్రాక్షమాల కేల
 భాసితెడు వాని శ్రీగొడపాదపానిఁ
 బరమగురుఁ గాంచె నా జగద్గురువరుండు, 121

క. కని బీటబీట నెదురుగఁ దాఁ

జని మునిపాదముల కెఱిగి జలజసదృశముల్

పనివడి యర్పించి యనం

బున భక్తిశ్రద్ధ లొలయ మొడ్చెఁ గరంబుల్.

132

గీ. క్షీరవారాశి వీచి సాచివ్యమునకు

జతన మొనరించు నిజకటాక్షముల మాని

యతిని ముంచుచు దంతచంద్రాతపమ్ము

లాశ లలముకొనంగ నిట్లనియె నర్థి.

133

నీ. ఎఱిగితే గోవిందగురుకృప సంస్మద

ద్ధారకంబై హృద్య మైనవిద్య

సచ్చిదానందంబు సత్యంబు వేద్యంబు

నిత్య మాతత్వంబునెఱి నెఱిగితె

కొలుతురే నిన్ను శిష్యులు నిరంతరభక్తి

శమ దమ తత్త్వ జిజ్ఞాస లెనసి

నిత్యశాత్రువులు వినిర్జితులే కద

శాంత్యాది సద్గుణార్జనము గలదె

గీ. తవిలి యష్టాంగయోగ సాధకత గంటె

కనెనె చిత్తంబు చిత్తత్త్వగతి యతీంద్ర!

యనవరతము జీవన్ముక్తి సార్థకము గ

జగదవనదీక్షు చరియింతె ఛాత్రతిలక!

134

మ. అనఁ గర్మందియమందభక్తియుతుడై యానందబాష్పాంబువుల్

కనులం జిప్పిల నంజలిన్ శిర మలంకారించి భాషించె ని

ట్లని 'యాచార్యపదుల్ కృపాజలధులై యర్థిన్ ననుక బ్రశ్నపే

సీన దెల్లన్ ఫలియించె, దుర్లభమలున్ జే జిక్కవే మీకృపన్.

క. మూఁగయు వాగ్మి యగు, బుధుం

డౌఁగద జడుఁడేనిఁ, బాపి యగు నరుఁడును బు

ణ్యాగణ్యసుగుణయుతుఁ డగు

రాగియుఁ గడకంటె నీ వరయ - నిస్పృహఁ డౌ.

136

నీ. ఆజానసిద్ధ దివ్యజ్ఞానఁడై వెల్లె

నెన్నాఁడు ధర జనియించునపుడ

యతిరయ మొప్ప నౌదాసీన్యసంపన్నఁ

డై యెవం డెందేని నరుగఁదొడఁగె

బుత్ర! పుత్ర! యటంచు బొంగారుప్రేమ ద్వై

పాయనుం డెవని వెన్నాడి పిలిచె

స్వవశమై యోగసర్వస్వ మొప్పుటఁ బ్రపం

చై కభావ మెవండు హేల నొంది

గీ. నొంది వృక్షమయుం డయి 'యో' యటంచు

మాటుపలికెను దండి) కేమహితచరితుఁ

డట్టిశుకుఁ గొల్చి నేర్చి తథ్యాత్మవిన్య

నీమహిమ మెన్న సామాన్య మే మహత్మ.

137

క. అంతటివానిని గొలిచి య

నంతజానము గడించి నట్టిమిమున్ ము

న్నెంతసుకృత మొనరించియొ

కాంతును, బూజింతుఁ జరణకమలయగళమున్.

138

క. దీనుం డగునీభక్తుని

గానఁగ మీరలు స్వయంబుగా వచ్చుట దే

వా! నాభాగ్య మమేయం

పా నను యతి గొడపాదుఁ డనియె నిటువలెన్.

139

ఉ. వింటిని వత్స తావకపవిత్రగుంబులు వాస్తవంబుగా
 గంటిని వేడుకన్ శమగుణప్రవణాత్మఁడ వైననిన్నుఁ గ
 న్గంటను గాంచి పోవ; ననఘా! తమి మత్కృతవార్తి కంబు ల
 న్నింటికిభాష్యమున్ సలుపనేర్చితివంట ప్రమోద మయ్యెడున్. 140

వ. నీ కథ్యాత్మగురుండును నాకు శిష్యుండు నగు గోవిందయతీంద్రుని
 వలన వినట గలిగె, ననుటయు శంకరాచ్యుండు వినీతుం డయి భా
 ష్యం బశేషంబును వినిపించె, విశేషించి మాండూక్యోపనిషత్తునకు
 రచించిన శ్రుతిభాష్యంబును గౌడపాదకారికాభాష్యంబును వినిపింప
 హర్షించి యమ్మహర్షి యిట్లను. 141

ఉ. మామకవార్తి కాంతరిత మంజుల భావ విబోధకంబుగా
 నీమెయి భాష్య మెల్ల రచియించిన నీ కెదియే వరంబు నీఁ
 గా మది వాంఛ పుట్టె నడుగందగు నిచ్చెద నన్న, నయ్యతి
 గ్రామణి యిట్లుకోరెను శుకప్రతిమానుఁ దపోధనాగ్రణిక్. 142

చ. మునివర! ని న్నతిష్యయుగపూరుషుఁ గన్నులఁ గాంచుకంటెఁ గ
 ల్గునె వర మంచుఁ గోరఁగ నొకొం డెదియేనియు? నై నఁ గాని నీ
 యనుమతిఁ గోరుకొందు, ననయంబును జిత్తము చిత్పదార్థ చిం
 తనమున సంతరాయరహితం బయి యుండ వరంబు నీఁగదే. 143

క. నావుడుఁ 'దధా' స్తస్య చిరం
 జీవి యయిన గౌడపద ఋషిప్రభుఁడు తిరో
 భావ మెనయ యతిపతి శి
 ష్యావళి కావార్త వినుచు చానిసి గడపెన్. 144

క. తోడన తెలవాటుటయును
 నీడంబులఁ గలకలధ్వనిని విహగము లా

మ్రేడన మొనరింప వినుచుఁ

గ్రీడించుచుఁ బ్రకృతి కన్నుగీటి హాసించెన్.

145

ఉ. ఆసమయంబునన్ ద్రిపథగాపగ కేగి సశిష్యుఁ డౌచు స
న్న్యాసివిభుండు స్నానము నొనర్చి యథావిధి నిత్యకర్మముల్
వేసర కాచరించి తటవీధి స్థిరాసనబంధుఁ డై నిది
ధ్యాసన లాలసుం డయినయ ప్థాకవార్త యిటుల్ వినంబడెన్. 146

శంకరుని సర్వజ్ఞ పీఠాధిరోహణము

సీ. భూలోకమందు జంబూద్వీప మేపొందు

నందు భారతదేశ మలరుచుండు

నాదేశమందు ముఖ్యం బయి కాశ్మీర

మండలం బసమాన మహిమఁ దనరు

నామండలమున భాషాధీశ యగు శార

దాదేవి వెలయు నామోద మెసఁగ

నాశారదాలయం బమరుఁ జతుర్ద్వార

యుత చతుర్మంటప వితత మగుచు

గీ. నందుఁ జెలువొందు సర్వజ్ఞుఁ డై నవాఁడె

యెక్కఁ దగుక్షీర; మితరు లం దెక్కు పేల?

యడు గటుల చాఁపలేరు, నల్లడల మేటి

బుధులు కాఁపుండి శాస్త్రార్థముల జయింతు.

147

క. ప్రాచిని బారస్త్వలును బ్ర

తీచిని బాశ్చాత్యబుధు లుదీచి నుదీచ్యుల్

గాచికొని యుండ్రు- రార య

వాచీద్వారంబుఁ దెలువ నర్హులు దాక్షుల్.

148

వ. సర్వజ్ఞం డగుదాక్షిణాత్యుండు లేమి నాద్వారం బుద్ధాటింప రను
నావార్త యాలించి యందలిప్రామాణ్య మెఱుంగఁ దలంచి దాక్షి
ణాత్యుం డగుశంకర భిక్షుక్షేతిపతి దక్షిణద్వారం బపావృతంబు
సేయపూన్నిఁ గతిపయ ప్రయాణంబులఁ గాశ్మీరంబు సొచ్చి తత్ప్ర
తిజ్ఞా భంజనార్థం బద్దేవీభవనంబు సేర నరుగు నవసరంబున. 149

మ. ప్రతివాదిద్విప గర్వ దుర్మదము దుగ్రింపం జాలు శ్రీదేశికే
శితృ సింహం బిదె సర్వవిత్త్వమున విచ్చేసెన్ బటాపంచలై
బ్రతుకుం డో ప్రతివాది దుర్గజములారా! వేదశీర్షాటవీ
శ్రితమై సంన్యసనోగ్రదంష్ట్రమయిపోల్చెన్ మ్రిం గుద్వైతాటపుల్.

ఉ. గండతల స్రవన్మద సుగంధముఁ గోల భ్రమించు తేంట్ల పెన్
తండము జీలువాలు తరుణద్విపకుంభముఁ జీల్చునమ్మృగే
శుండు సృగాలపంక్తిఁబలెఁ జూడఁడు కన్గవ విచ్చి నీచవై
తండిక వాది తండము నదాటుగనేని యతీంద్రుఁ డెన్నఁడున్. 151

క. అని తన్తయశమును శిష్యులు
గొనియాడఁగఁ తోవ గురుఁడు కోవెల కపుడే
చని దక్షిణ దిగ్ద్వారం
బును జేరి కవాటబంధమును దివఁబోవన్. 152

గీ. వాదినివహంబు సంభ్ర మోద్భాసిత మగుచు
జాటి యతికడ్డముగ నిల్చి యిట్టు లనిరి
యేల యీసంభ్రమంబు? నీ కేమి వలయు?
దెలుపు త్వరపడఁ గోర్కి సిద్ధించు నొక్కొక్క? 152

క. రావచ్చుఁ బరీక్షింపం
గావచ్చు నెవండు = నే నకల మెఱుఁగుదు నం

శే విను పరీక్ష నొసంగియ

దేవీభవనంబు సొరుము దీటఁగ గోక్కుల్.

154

గీ. అన పలుక వారి కత్తరంబును నుడువఁగ

బూను శ్రీశంకరాచార్య మోహరించి

యడిగె పద్భాసవాది కణాద మత వి

హరి యొకఁ డిట్లు స్వమతసిద్ధాంత మూఁది.

155

ఉ. ఆఁగి వచించి పొమ్ము 'పరమాణుయుగంబు పరస్పరంబు సం

యోగము నొందఁగా ద్వ్యణుక ముద్భవ హా'నని మామతంబు సు

మ్మా గణుతించి యట్టి ద్వ్యణుకాశ్రిత మైన యణుత్వ మేక్రియ

దాఁ గలుగంగఁజాలునో? కనందగుఁ దావకసర్వవిత్త్వమున్. 156

క. నా విని 'పరమాణు గతం

బై వెలసిన ద్విత్వసంఖ్య యగుఁ గారణ' మం

చావిజుఁ డనఁ, గణాద

శ్రీ వేనుకడుగిడఁ దదుక్తి రీతిఁ బొగడుచున్.

157

డి. ఆయెడ నడ్డు సొచ్చి యనె నయ్యతితో నతిగర్వితుండు నై

యీయికుఁ డొక్కరుం డిటు 'కణాదమతంబునకంటె వేలు ని

శ్చేయస మక్షపాదమతరీతిఁ జెలంగుటఁ జెప్ప నేర్తు పే

నీయెడ సర్వవేత్త వె సుమీ; ప్రతినన్ విడు మట్లు కానిచోన్. 158

మ. అన యోగీంద్రుఁ డనెన్ గణాదమతమం దౌ మోక్ష మత్యంతనా

శనమై పోవ గుణౌఘసంగతి వియత్సామ్యంబుగా నుంటె, యిం

కను దద్గతమ పక్ష మోక్ష - మది తత్కాణాద మోక్షంబుక

న్నను భిన్నం బగుఁ బెచ్చుగాఁ గనుట సానందోపలబ్ధిత్వమున్. 159

వ. సర్వజగన్నిమిత్త కారణభూతుం డీశ్వరుండే యని కణాదపక్షమం

దువలెనే గౌతమపక్షమందును నైక్యము కానుపించినను 'ద్రవ్య

గుణ, కర్మ, సామాన్య, విశేష, సమవా, యాభావంబు లను సప్త
పదార్థంబుల కణాదపక్షమున విఖ్యాతంబు లగుచుండ, గౌతమపక్షం
బునఁ 'బ్రమాణ, ప్రమేయ, సంశయ, ప్రయోజన, దృష్టాంత,
సిద్ధాంత, తావయవ, తర్క, నిర్ణయ, వాద, జల్ప, వితండా, హే
త్వాభాస, చ్ఛల, జాతి, నిగ్రహస్థానంబు' లను షోడశపదార్థంబు
లాఖ్యాతంబు లయ్యె ననుటయు నానై యాయుకుండు శంకరు సభి
నందించి మరలుడుఁ గాపిలుం డెదుర్కొని యిట్లడిగె. 160

ఆ. మును స్వతంత్ర యగుచు మూలప్రకృతి జగ
త్కారణముగ నగునొ? కాక చిత్ప్ర
విష్ట యగుచు నొనొ? వివరించి మఱి లోని
కరుగు మఖిలవిదుండ వైన ననుడు. 161

ఆ. యతివరుండు పలుకు నావిశ్వయోని స్వ
తంత్ర యాచుఁ ద్రిగుణతను ననంత
రూప యగుట నుడువుఁ గాపిలమతము, వే
దాంతపక్ష 'మస్వతంత్ర' యనును. 162

ఆ. అను యతీంద్రు నాపి యపుడు బాహ్యార్థవి
జ్ఞానశూన్యవాదు లైన బౌద్ధు
'లేమయా పరీక్ష యియ కంబాలయ
మందుఁ జొత్తె' యనుచు నడిగి రిటుల. 163

క. ద్వివిధం బందురు వివరిం
పవలె బాహ్యార్థవాద పద్ధతు; లింక
భవదీయమతమునకు వే
టవునటఁ విజ్ఞానవాద మది యెట్టిదొకో? 164

క. ఈరెండుప్రశ్నములకు ను

దార్థార్థముగ నొసంగుమా యుత్తరముల్

శారదగుడిఁ జొరవచ్చు న

యారె యనుచుఁ బలుకఁ బలికె యతి ప్రత్యక్తిన్.

165

మ. 'అనుమానాహ్వాయ మానగమ్య మగు వేద్యం' బంచ భాషించెడిన్
గన సౌత్రాంతికుఁ; 'ఉక్తిగమ్య' మనుచున్ వైభాషికుం డాడు; రెం
టను గూడన్ క్షణభంగురత్వము సమానంబే యగున్, గాన వే
దసవేద్యక్రమమాత్రఁ గాననగుభేద మ్మొక్క లెక్కా నొకో? 166

గీ. ఒప్పె విజ్ఞానములకు బహుత్వము క్షణ

భంగురత్వంబు విజ్ఞానవాది; యింక

నట్టివిజ్ఞాన మొకటియ యంచు ధృవ మ

దంచు నంగీకరించె వేదాంతవాది.

167

చ. ఇదియె మహావిశేషము సుఁడి యనుచుండ- దిగంబరాయనా

స్పదుఁ డరుదెంచి యిట్టు లను సర్వవిదుండవయేన్ రహస్య మై

న దొకటి ప్రశ్న సేసెద రయంబున జైనమతం బెఱింగి చె

ప్పఁదగుదు వస్తికాయ పద పూర్వపదంబుల నేది వాచ్య మా? 168

గీ. అనుడు గురుఁ డనె నిష్టమే నాలకింపు

మన్న! తచ్చబ్ధవాచ్య మెయ్యది యనంగ

జైను లండు జీవాదిపంచక మటంచు

నామతమున నిఁ కేమేని యడుగఁ దలతొ.

169

చ. అని యిటు వేదబాహ్యు లగు నయ్యయి వానుల కుత్తరంబు లి

చ్చినతటి జైమినీయమత శిష్టుఁ డొకం డరుదెంచి పల్కెఁ బె

ల్చిన నిటు 'జైమినీయమున శబ్దము ద్రవ్యమొకో? గుణంబో? యొ

య్యన వివరించి పోగదె! కిమాత్మకమో యను శంక వాయఁగన్.

క. అనుటయుఁ జిటునగ వ్యాసం

బున లాస్యము సేయ యతివిభుం డాయన జై

మిని విహిత మ తాభినివి

ప్తునిగ నెఱిగి తన్మతో క్తసూక్తి నె గొనుచున్.

171

ఉ. 'వర్ణము లెల్ల నిత్యములు వ్యాపకముల్ శ్రుతివేద్యముల్; తదా
కీర్ణమ యశాట శబ్దతతి కేవలనిత్యము ద్రవ్యమున్ జగ
త్పూర్ణమునై నిరంతరము పొల్చు' నటందురు జై మినీయు లం
చర్ణవభంగ భంగ చణ మా భణినిన్ జిత్తుఁజేసె వ్రేల్చిడిన్. 172

గీ. ఇటుల సకలశ్రుతంబుల హేల నుత్త

రం బొసఁగుశంకరార్యు నర్చనలఁ దనిపి

యాబుధులు దక్షిణద్వార మపుడు లెఱచి

తెరువు చూపింప గుడి సొచ్చె దేశికుండు.

173

శా. ఆసంన్యస్త సమస్త కాముఁడు సరోజాంఘ్రిన్ గరంబందు ను

ల్లాసం బొప్పఁగ నూఁది, దేవికి నత్తుల్ గావించి సేవించి వి

ద్యాసింహాసన మెక్క నుండ - నశరీ రాలాప రూపాన భా

మాసీమంతిని శంకరుం గుఱిచి యీచాయన్ వచించెన్ వెసన్.

క. మున్నె యగుమ సర్వజ్ఞుడ

వన్నింటఁ బరీక్ష కాఁగి యయి తిపుడును, గా

దన్న విధి కపరరూప మ

న న్నెగడెడు విశ్వరూపునకు గురు వాడే.

174

క. ఒకసర్వజ్ఞతయే పీ

రిక నెక్కఁగ హేతు వచుచు డెందంబున నెం

చకుము విశుద్ధత కారణ

మకట! కలదొ లేదొ సందియము నీయెడలన్.

175

ఉ. నాపరిశుద్ధతన్ జగమునన్ వెలయింపనె యిట్టు లంటి గా
కోపరదేవతా! తెలియ కుందువె నాకృదయంబు నిర్మమం
బై పరిపాక మొందినటు లానతి యిచ్చినఁ జాలుఁ బీఠికా
రోపణ మేల? సర్వము నెఱుంగు నెవం? ఊకనీవు దక్కఁగన్. 187

మ. అని సర్వజ్ఞతయన్ విశుద్ధతయు సువ్యక్తంబులై తోఁపఁగా
వినయస్ఫూర్తి వచ్చించి సన్నతుల జేవిన్ హర్షవారాశిఁ దే
ల్చినయాచార్యపయిం దొజంగుసుమవృష్టిం గాంచి తత్పాదుకా
వనతిన్ సన్నతి సల్పి రద్భుతజయప్రస్తావనన్ గోవిందః. 188

మ. అణుమాత్రంబు చలింప కప్రతిహత వ్యాహర విస్ఫూర్తిచే
ఫణిసమ్రాట్టు నధఃకరించు యతిసమ్రాట్టు సుధా స్వాదు భా
షణ సంభూషితఁ జేసె శారదయు 'భో సర్వజ్ఞ! పీఠాధిరో
హణ కళ్యాణ మితోఽస్తు తే'యనుచు వ్యోమాంతర్హితాకారయై.

గీ. అంత గంభీరగమనఁడై యతియు నండ
నుండి పద్మపదాండు కై దండ యీయ
నరిగి సర్వజ్ఞభద్రసింహాసనమున
శిష్యపరివృత్తుఁ డగుచు నాసీనుఁ డయ్యె.

190

సీ. వాదకథావినో దాదరప్రతివాది

బాహుసంస్పృశ నోత్పన్న యగుచు
దుర్వార దుస్తర్క దుర్గనిశ్చేదక
పృథుజైత్రయాత్రాప్రవృద్ధ యగుచు
హరిదంతరాంతర భరితమాహనుభా

వ్యస్తవప్రాప్తవిద్వత్. యగుచు
'వస్తుం స్వమేవ సర్వజ్ఞోఽర్హి' ఇత్యుక్త
వ ద్విధద్వామోద పాత్ర మగుచు

గీ. పూరితాపారమోదాత్మశారదాఽ స
మాన బహుమాన జోషుష్యమాణ యగుచు
జరుగు జయలక్ష్మీ శంకరాచార్యచక్ర
వర్తి శ్రీశారదాపీఠవాసిఁ జేసె.

191

ఉ. సూరెల వందిమాగధులచొప్పున వాదపరాజితుల్ సుధీ
వీరులు కేలు మోడ్చి జయవెట్టఁగ, శిష్యులు భృత్యులై పదాం
భోరుహముల్ భజింప, జగముల్ 'సకలజ్ఞఁ' డటంచుఁ బాడఁగాఁ
బారమహంస్య రాజ్యపరిపాలనభారము దాల్చె మూఁపునన్. 192

సీ. అడఁగారె నెందొ పశ్యత్పాదకథ యెల్లఁ
దలసూప దాయెఁ గాపిలమతంబు
భగ్నమై చెదరెఁ బ్రాభాకరాఽ భగ్నోక్తి
భట్టపాద మతంబు పట్టు దప్పెఁ
గంటికిఁ గనరాద కాణాదమత, మెట
దాఁగెనో కాని పాతంజలమ్ము
భేదవార్త వినంగరా దెందుఁ బాపండ్
మతసంహతులు మటుమాయ మయ్యె

గీ. దుర్దమ ప్రతిపా ద్యక్షధూర్త సమితి
గండడఁప బ్రహవిద్యా గురుడు సలుపు
ద్యూత కేళిని బాడము దుందుభిధిమింధి
మిధ్వనుల నాలకించి భ్రమించి మతులు.

193

గీ. శారదాపీఠపూర్వాద్రి శంకరార్కుఁ
డఖిలపాపండ్ తిమిరాఫహముగఁ బొడువ
ద్వైతమతఘూకవితతులు దాఁగె నెటనొ
ప్రబలనాస్తి కమతతుషారమ్ము లింకె.

194

ఉ. ఆయెడ నభ్రీపీథి విననయ్యెఁ బునర్త వి రన్నలాభజా
తాయతమోదతుందిల బలారి సమీరితదేవతాడిత
స్థాయ దమంద దుఁదుభిరవఁబు ఘనాఘనగర్జితా ప్తమి
త్రాయితమై భ్రమత్సలిలరాశి ఘమంఘుచు రావ బంధువై. 195

క. గురువరుపయిఁ గురిసిరి సుర

వరు లమరతరుప్రసూనభర; మొకకొన్నా

శ్ల రిగెడుదాఁక శచీకచ

భర మపగర్భకము గాఁగఁ బటుమోదముసన్.

196

వ. ఇట్లు శంకరాచ్యుండు కేవలస్వమతగౌరవార్థంబునకే మానావమా
నాదిద్వంద్వవిదూరుండయ్యు ననన్యసాధ్యం బైన శారదాసర్వజ్ఞభ
ద్రాసనం బెక్కి-, నిగమధర్మంబు నాల్గుపాదంబుల నడువఁ గట్టడసేసి
కాశ్మీరంబునుండి శృంగగిరి కరిగి. 197

ఉ. 'ముప్పదిరెండు వర్షములె భూస్థలి నుం' దని బాదరాయణుల్
సెప్పినమాట తద్దృఢయసీమ స్ఫురింపఁగఁ దా నొనర్ప నౌ
నప్పనులెల్లఁ బూర్ణముగ నయ్యెఁగదా యనుకొంచు, వానికే
ముప్పను రా నటుల్ నెఱపి ముప్పదిరెండవయేఁడు సొచ్చుడున్.

వ. శంకరుం డొంటిమెయి నుండి స్వకృత్యకార్యసర్వస్వమును బరామ
ర్శించి చూచుకొనుచు నందు ముఖ్యముగ. 199

సీ. "నెలకొల్పఁబడె గరామలకుఁడు ద్వారకా

పురి శారదాపీఠమునను దొల్

బదరికావని రచింపంబడ్డ జ్యోతిర్మ

త మ్మేలుచుండె దొటకుఁడు శ్రద్ధ.

నలినపాదుఁడు జగన్నాథపురస్థ గో
వర్ధనాఖ్య మరాధిపత్య మూనె
శృంగగిరిస్థిత శ్రీపీఠమునకు సు
రేశ్వరుం డాయె నధీశ్వరుఁడుగ

గీ. వజ్రకవచంబు లయి పరివ్రాజకాగ్ర
గణ్యు లిటు కాచుచుండ జగత్సమాద
రమున నద్వైతమతమహారాజ్యలక్ష్మి
చెక్కు చెదరక పెంపెక్కు నిక్కువముగ.

200

చ. అని మదిలో విటంబును, మహాముదమున్, వసుధాటనంబునన్
దనివియుఁ గాంచి శిష్యసహితంబుగ దేశికసార్వభౌముఁ డొ
య్యనఁ బయనించుచున్ బదరికాశ్రమభూమిని జేరి యన్వహం
బును దపమున్ స్వభాష్యములబోధనమున్ బచరించు చున్నెడన్.

క. పాతంజలయోగకళా

ధీతులు కొందఱు యతీంద్రుతీ రరసి కసిన్
జీతుమనస్కు లయి సమా
యాతు లయి పరాజయమ్ము నందిరి యతిచేన్.

202

మ. జితులై త్యాజితసర్వదర్శనులునై శిష్యత్వముం గొంచు వి
శ్రుతపాతంజలయోగదర్శననదీష్టుల్ వారు కోరంగ న
య్యతి చూడొమణి భాష్యముల్ గఱపెఁ దారాధీశ రోచీ రమాం
చితకీర్తి ప్రతికర్మ నిర్మల హరిత్సీమంతినీకంబుగన్.

203

క. కురీతిం గలికలుష వి

దారకచరితల శివావతారుఁ డగుయతీ

భాకాతిః ద్వాత్రిశం

త్సరాజ్ఞంబులవయస్సు జరిగె సుఖముగన్.

204

సీ. మూల్యంబు గాఁగఁ గై వల్యలక్ష్మికి సుధీ
 భూష్యంబు లగుభాష్యముల రచించె
 ఖండించి వై చెను బండితాహంత దు
 స్వాంతప్రణామ సంజాత భూత
 సద్యస్సముద్య దతిద్యోతఁ జేసె వి
 రక్తసజ్జనవేద్య ముక్తిపద్య
 శ్రేయముల్ బుధుల క మేయముల్ ఘటియించె
 స్థేయముల్ సేసి యామ్నాయరీతు

గీ. లొక నెదిసేయు జగతికి? శంకరుఁడు ద

యామృతరసాయి తేందుకుందామరాశ్వ
 హార నీహార నిభయశః పూరశమిత
 సుకృతిజన దైన్య పావకవికృతిభరుఁడు.

205

ఉ. ఉత్తమ మైనకీర్తి దెస లొత్తిల ముజ్జగ మొత్తె, నద్భుతా
 యత్త విహార కేళుల దిగంతరముల్ వడి ముంచె నివ్వెఱన్,
 సత్తము లెనభక్తుల కొసంగె నభీప్సితభుక్తిముక్తిసం
 పత్తుల శంకరార్యగురుపాదుఁ డిఁ కే మొనరింపఁగావలెన్.

206

శంకరుఁడు శశిష్యుడై కేదారమున కేగుట

ఉ. చేరె ననంతరంబు సహశిష్యుఁడు శంకరభిక్షుమాళి కే
 దారము సేవమానజనతాసమభీప్సితసర్వసౌఖ్యవి
 స్తారము పాపరూప కటుదావశిఖావ దుదారతాపసం
 హారము దుర్దమాప దవహారము సంసరణాభిచారమున్.

207

గీ. అచ్చసీతున నచ్చట ముచ్చముడిఁగి
 పోవుచుండినశిష్యులఁ బోవ నెంచి
 వెచ్చ నగుతొయ మీయంగ వేడె జంద్ర

గీ. కొలి నతులప్రభావుఁ డహమ్మనిమాళి.

208

క. కర్మందిబృందపతి యిటు

నిర్మముడై పేడ శివుడు నిష్టప కృసీ

టోర్మిబహులలహరి నొకటి

శర్మ మిడ నొసంగె జరణజలజమువలనకా.

209

ఉ. ఆదృతి శిష్యు లాశివదయార్జిత కోష్ఠజల ప్రవాహముం

దీదుచుఁ దాన మాడి సుఖయించి గురున్ నుతియించి రంట! త

ప్తోదకనిర్మలం బనియ యున్నది నేటికిఁ దద్యశంబున్

బాదుకొనంగఁ జేయుచు దివస్పృథిచరపావనంబునై.

210

ఉపసంహారము

వ. అట్లు శృంగగిరి వెడలివచ్చునాఁ డయ్యతీసప్రమాట్టు మధ్యేమార్గంబు

జోగులాంబను, మహాఃత్మిని, బగళాంబను, జ్వాలాముఖిదేవిని సంద

ర్శించి, పాండురంగక్షేత్రము సేవించి, కాంచి దర్శించి, యవంతిని

వీంత లరసి, ద్వారక కేగి, మధురాపురిని విడిసి, కాశి సంభజించి,

మాయాపురంబునఁ గొంతకాలంబు పుచ్చి, తత్త్రిత్య దైవతంబుల

శివకేశవాది నానామరాకారుల సభేదదృష్టి దర్శించి, సేవించి, యం

దంద యద్వైతమతప్రతిపాదకమ్ము లగునాత్మీయ భాష్యమ్ములంగల

యర్థమ్ములం దత్తద్దేశవాసులకుం దైర్ధికులకునుబోధించిహిమవత్పాద

విరాజమానం బగుబదరికావనమునందలి జ్యోతిర్మఠంబునఁ దోటకా

చార్యు సేవల నలరి యపునరావృత్తిమోక్షదం బగు కేదారమహా

క్షేత్రంబున నపునరావృత్తి కంబుగఁ బరిమితచ్ఛాత్ర పరివృత్తం డయి

నివసించి శంకరుండు తన ముప్పదిరెండవయేఁడు గడసన నుంట

యెఱింగి యంతేవాసి సంతతి నంతికమ్మునకుఁ జేరఁ బిలిచి.

211

ఉ. మోమున లేతన వ్యోలయ ముద్దిడి దీవన లిచ్చి పుచ్చె హ

స్తామలకున్, సురేశ్వరు మహాదృతిఁ బల్కె, సవోజపాదునిన్

సేమము గల్గఁ బెప్పి పనిచెన్, గవుఁగింటను జేర్చెఁ దోటకున్
గామితముల్ ఫలింపఁగ నొనర్చెను దీవన తక్కువారికిన్. 212

సీ. నారాయణునకు వందన మొనర్చెను, బద్ధ
భువుపదమ్ములు స్వాంతమున ఘటించెఁ
దలచెఁ వసిష్ఠ నిస్తులతపస్సంపన్ను,
శక్తిమహర్షిఁ బ్రశంస సేసె
వినుతించెను బరాశరుని జగత్కల్యాణు,
బాదరాయణు నెదన్ బాదుకొలిపె
శుకమహర్షి స్మరించి జోత ల్పించెను,
స్తుతియించె గౌడపాదుని మహాత్ము

గీ. గురుని గోవిందయతి నిల్పుకొనియె మదిని
నిటు గురుపరంపరఁ దలంచి యిష్టదైవ
తములయెడ నైక్య మెన్ని కేదారనాథ
శివుని యెదుట దర్శననాసీనుఁ డగుచు. 213

శా. ప్రాణాపానగతావరోధమున బాహ్యార్థాప్తికై యింద్రియ
శ్రేణిన్ బోవఁగ నీక పట్టి యెడఁదన్, స్వాంతంబు బుద్ధిక్, మతిన్
రాణన్ జీవునిలో, లయించి పరమబ్రహ్మంబె తానై విని
ద్రాణానందమయత్వ మొంది తుద కద్వైతస్థితిన్ భాసెలన్. 214

సీ సర్వభోగవిశేషశాలి దేవేంద్రుఁడె
వ్యానియానందలవం బెఱుఁగఁడొ
భువననిర్మాత యంభోజాతసూతి యె
వ్వనిదృష్టిలోఁ దృణప్రాయుఁ డగునొ
లక్ష్మీసమాశ్లేషలాలితుం డగుహరి
యెవనితుష్టికి గవ్వయేని కాఁడొ
యైశ్వర్యపూర్ణుఁ డౌహరుఁడు నెవ్వనిశాంతి
యం దొక్కలేశమే నొందఁ లేడొ

గీ. తాదృశాద్వైతశుద్ధసిద్ధాంతవస్తు
పరమతాదాత్మ్యనిర్ముక్తబంధతోది
తామితానందరసమయుంజై వెలింగె
శంకరుఁడు విశ్వలోకశుభంకరుండు.

215

శా. తత్తాదృక్షసమాధిసుస్థితికి మోదం బాత్మ నిండాఠ (శ్రీ)
దత్తాత్రేయుఁడు దోఁచి యాశ్రితుల ఛాత్రప్రేణిఁ బోనంపి సం
విత్తాదాత్మ్యము నొందియున్న గురునిన్ విశ్వాతిశాయిప్రభా
వాత్త ఖ్యాతిఁ గవుంగిలించికొనఁ జేత "అబ్జితమం దర్మినిన్ .2.6

మ. తనయందున్ జగతీతత్వేల్, జగములన్ దన్నున్, గనుంగొంచుఁ బా
ల్చిన శ్రీశంకరు నాంతరేక్షణస్పృహన్ జిత్రంబుగాఁ దోఁచి యొ
య్యన నీరీతి నుతింపఁగాఁదొడఁగె దత్తాత్రేయుఁ డుద్యత్ప్రభా
వనధి త్వంగ దభంగ భంగ సటన వ్యాపార పారీణతన్. 217

చ. జయజయ మానుషాకృతి లన త్తహినాద్రిసుతా మనోహరా!
జయజయ యబ్జజాండచయ జ న్యవన క్షయ మూలకారణా!
జయజయ దేవతా ముకుటజాల మణిఘృణి దీప్రిపాదుకా!
జయజయ రాజతాచలనిశాంత! ప్రశాంతపదా! సదాశివా! 218

సీ. భూతపంచక సమతీత! భూతాకృతి!
పంచకో శాగమ్య! ప్రణవమూర్తి!
షడ్వికారవిదూర! సంవిస్మయూత్మక!
గుణసమవేత! నిర్గుణవిలాస!
సంయమిం ద్రాంతరచక్షు రానాయమి
నాయిత! తస్మహస్సారవర్తి!
సంసారసాగర సాయాత్రి కాభిగ
మ్యద్వీప! యాదిమధ్యాంతశూన్య!

గీ. వేదవేదాంత నివిడాటవీ సదాని

రంకుశ విహంగ హా రిన్ముగాధిరాజ!

స్వప్రభావ వశీకృతానార్యనూయస!

జాగ్ర దద్వైతసిద్ధాంత సారభూత!

219

ఉ. భాండికనాస్తి కోక్తులకు ద్వైతమితప్రచరిష్టు ఘోరవై

తండికఖండనంబులకుఁ దాసముఁ బొంది కదభ్యమందుఁ బె

న్ముండులఁ గూలి తూలి వెత ముగ్ధున పైదికహాకృతి నొ

క్కండవ యెత్తి నిల్పితి నుఖప్రచు రాద్వయ సత్పథంబునన్. 220

సీ. జనిమాత్రమునఁ బంచజనుడవే కాని సా

తాచ్ఛంకనుడవు విశ్వజమాళి

మనుజుఁ డట్టుల విద్యలను నేర్తువే కాక

నీవు పుంభావ వాద్దేవి కావె

మనుజమాత్రుఁ లొనర్చు పనులె యత్యుక్తా

లమున నీచేయు కృత్యములఁ దలఁప?

నాచంద్రతారార్క మవని నిత్యజ్యోత్స్నఁ

జల్లదే నీయశశ్చంద్రబింబ?

గీ. మాహిమాసూర్య సేతుపర్యంత భూమి

భవ దమల పాదపద్మ సంస్పర్శ పావి

తంబు కానట్టి యొక యంగుళంబు మేర

గలదె? జగతీతలోద్ధారకా! మహేశ!

221

చ. పొడమితి వేదరక్ష కయి భూస్థలి ద్వైత కుతర్కధాటికిన్

సడలనియట్లు వజ్రకవచంబుల భాష్యములన్ రచించి, న

ల్లడ మతరాజముల్ నిలిపి కట్టడ సేసితి దుర్మతంబులన్

గెడపితి వేమి యన్న దవనిన్ గరయణీము నీ కుమాపతీ!

222

మ. కలిమాహత్యమునన్ నిరంతర మనేక ద్వైత పాపండు దు
 ర్లలితానర్థమతంబు లుప్పశీలినన్ రాజిల్లు రారాజులుల్
 తలపూ వాడక త్వత్సముద్భృత తత్తాద్వైతాత్మసిద్ధాంత ని
 స్తులదీవ్యన్మత ముర్వి యెల్లఁ గరమందున్ బట్టిపాలించుచున్. 223

క. ధరణిఁ గలట్టి నదీనద
 ఝరము లుదధిఁ గలియు కరణి సకలమతములున్
 భారయఁగె యంతర్భావం
 బరయఁగ నద్వైతమితమునం దం దందాన్. 224

చ. అతుల భవత్కృతాఘలదిగంతజ యోదితపు శృంగీర్తిసం
 భృతబహుళప్రబంధముల నెల్ల జగంబున సార్వకాలిక
 స్తుతి నజరామరత్వపరిశోభితముగా వియ్యె తనర్తు శా
 శ్వతముగఁ ద్నతకృతామితనబంధము లుర్వికిఁ గూర్చు భద్రముల్.

క. ద్వాత్రింశ చ్చరదాయు
 రాత్రుఁడ వన మోస, మజుఁడమరుఁడు నయిన చి
 న్మాత్రుండవు మృత్యుంజయ
 మాత్రుండవు కాని మనుజమాత్రుఁడవొక్కో! 225

గీ. కనుము కైలాస మదిగొ శంకరుఁడు వాఁడె
 యంబ యదిగొ గణేశ్వరుం డల్లవాఁడె
 షణ్ముఖుఁడు వీఁడె వీరు నీఛాయ లగుదు
 రీ రహస్యంబు ముందె నీపెఱిఁగియుందు. 226

మ. కనె కెద్దానపథావతీర్ణుడయి దత్తాత్రేయుఁ డగ్గించుచుం
 డనె- కైలాసము శంకరుం డగజ విఘ్నస్వామి పాశ్మాతరుం
 డును నందీశ్వరమఖ్యచారిషను లందున్ దోచి-నీక్షించుచుం
 డనె శీతాద్రియ రాజితాద్రి యయి కన్పట్టన్ యతీశానుఁడున్.

శా. తన్నుం జూచుకొనంగ నద్భుతముగాఁ దా నమ్మహాదేవుఁడై
యున్నట్టుల్ సనకాదిచానులు నమర్చుటల్ సిద్ధులున్ సాధ్యులున్
గ్రన్నన్ దన్ను నుతించుచున్నటుల వీక్షాపగ్యమై తోఁప న
చ్చిన్నానందమయుండు శంకరుఁడు గాంచెన్ స్వస్వరూపై క్యమున్.

గీ. ఆమహితు పాంచభౌతికం బైన మూర్తి
యఖిలజగదేకగురుమూర్తి యష్టమూర్తి
మూర్తియైనట్టి దక్షిణామూర్తి యయ్యె
జ్ఞానసుధ సుస్మితకటాక్షసరణి నొలుక. 230

వ. అట్టియెడ- 231

క. పురుషాంతాద్యమరులు నం
బురుహాక్ష సరోజభవులు మూర్ధధృతకరాం
బురుహు లయి సల్పిరి మనో
హారవేదోక్తులను మంగళాశాసనముల్. 232

ఆ శ్వా సాం త ము

విశ్వక్షోణిగురంధరాయతభుజా! వీరావతంసా! జయ
శ్రీశ్వేతేక్షణకై రవప్రసవరాజీమాలికాలంక్రియా
శశ్వత్కమ్రదిగంగనాముకురితాంచత్కిర్తిభాసా! మునీం
ద్రశ్వశ్రేయసమూలకారణవతారా! భక్తకల్పదుమా! 233

సాభాగ్యభాగ్యశోభిత
వై భవ సుబ్బాంబికాధిపతిసంతతపూ
జాభాజన! నీతారమ
ణా! భక్తాభీష్టవితరణాస్వప్నమణి! 234

